T. DREISER

ve

BİR AMERİKAN FACİASI

THEODORE DREISER

BİR AMERİKAN FACİASI

(An American Tragedy)

Çeviren
AYDIN PESEN

HALK EL SANATLARI VE NEŞRİYAT A.Ş.

ALTIN KALEM
KLASİK ROMANLAR

Amerikan edebiyatı. 5

Bu roman
İngilizce aslından
tam metin Signet Classic
baskısından çevrilmiştir.

NUR OFSET Tel: 22 11 21

THEODORE DREİSER
(1871 - 1945)

kitap alır boş vakitlerinde hep okurdu. Romandan felsefeye dek türlü alanda birçok kitaplar okumuştu. Bu yol onu yazı yazmaya doğru yöneltti. Yirmibir yaşındayken Chicago'da bir gazetenin muhabiri olarak çalışıyordu. Bu bakımdan Dickens'e de benzer: O da, gazetesine haber toplarken keskin bakışlı gözlerini hayatın çeşitli olaylarına derinlemesine dikmiş, insanları ruh dünyalarının içyüzüyle tanımasını öğrenmişti.

İlk romanının olumsuz tepki yaratmış olması Dreiser'i yıldırmadı. Nasıl olsa bir gün anlaşılacağına inanmıştı. Hayatın acılarını gören, olduğu gibi gösteren, anlatmak istediklerini iyice belirtebilmek için, alışılmış görüşlerin, inakların, önyargıların dışına çıkmaktan, açık konuşmaktan korkmayan bir roman Amerika'da "dehşet" uyandırırken Fransa'da, başta Emile Zola olmak üzere, bu çığırın öncüleri çoktan benimsenmişler, eserlerine çoktan alışılmıştı. Gerçekçiliğin, doğalcılığın ne demek olduğu anlaşılmış, Zola'nın "Nana"sı bir şaheser olarak benimsenmişti.

En sonunda Amerika da bu aşamaya erişti. Dreiser'in ikinci romanı olan "Jennie Gerhardt" (1911) daha büyük bir hoşgörüyle karşılandı. Büyük yazar aynı yolda birkaç roman daha verdikten sonra, en güçlü eseri olan "An American Tragedy" (Bir Amerikan Faciası"nı 1925'te yazdı. Okurları onun görüşlerini benimsedikleri göbi yazarın sanatı da yavaş yavaş tam bir gelişmeye ulaşmıştı.

Dreiser'in sanatı bir yandan Zola'yı andırırken, öte yandan "Asi Kalpler", "Bir Hayatın Sırrı", "Yuvaya Dönüş", "Orman Kızı" yazarı büyük İngiliz romancısı Thomas Hardy'yle de yakınlık gösterir. Hardy "insanın kaderini baskısı altında tutan birtakım uğursuz güçler" olduğuna inanmıştır. Dreiser, kaderci değilse de, toplumun koşullarının insanı baskı altında tuttuğunu savunur. Dreiser Amerikan romanında gerçekçilik çığırını açarak, toplum sorunları, bu yüzden ortaya çıkan facialar üzerine eğilmekten çekinmemiş, kendisinden sonra yetişecek Hemingway, Steinbeck, Erskine Caldwell gibi büyük yazarlara öncülük etmiştir.

Theodore Dreiser 29 aralık 1945'te Kaliforniya'da ölmüş, "The Financier" (Parababası), "The Titan" (Dev) adlarındaki ilk iki eseri daha önce çıkan üçlemsinin son kitabı "The Stoic" (Dayanıklı Adam) ölümünden sonra, 1947'de yayınlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

BİR yaz akşamının alacakaranlığı. Aşağı-yukarı 400.000 nüfuslu bir Amerikan kentinin ticaret merkezindeki koca koca duvarlar. Öyle duvarlar ki, belki de zaman içinde önemsiz bir efsane gibi silinip gitmemek için, kıyasıya bir ölüm-kalım savaşı verecekler.

Şu sırada koskoca caddede kimsecikler kalmamış. Sadece altı kişi var. Biri elli yaşlarında bir adam. Kısa boylu, tıknaz. Siyah, yuvarlak şapkasının kıyısından-köşesinden gür saçları görünüyor. Pek çok sokak vaizinde, ya da şarkıcısında olduğu gibi, elinde küçük bir org var. Pek pısırık, pek silik görünüşlü bir adam. Yanı-sıra, ondan aşağı-yukarı beş yaş kadar daha büyük duran, daha uzun boylu, topluca, sağlam görünüşlü, gerek yüzü, gerekse giysileri adamakıllı gösterişsiz, buna karşın yine de çirkin, kaba-saba olmayan bir kadın yürüyor. Bir eliyle yedi yaşında bir çocuğu çekelerken, öbür elinde de bir İncil'le birkaç ilâhi kitabı taşımakta. Bu üçünün ardı-sıra da onbeş yaşında bir kız, oniki yaşında bir oğlan, dokuz yaşında bir kız daha geliyor.

Hava sıcak; her yana tatlı bir uyuşukluk çökmüş.

Yürümekte oldukları geniş caddeyi dikine kesen bir cadde daha var. Onun da sağında, solunda koca koca duvarlar; sarp kenarlı, dar bir vadi gibi. Sonra da mahşeri bir insan kalabalığı, hızla akan dizi dizi araçlar, kulakları sağır eden klakson sesleri.

Ne var ki, bu altı kişiden hiçbiri bunların farkında değil. Sanki tek amaçları, ne olursa olsun bu insan, araba seli içinde kendilerine bir geçit açıp yollarına gitmek.

Böyle yürüye yürüye caddenin kenarındaki bir geçit ağzına geldiklerinde adam durdu, elindeki orgu yere koydu. Kadın hemen orgu açtı, büyük, ağırca bir ilâhi kitabını çalgının üstündeki yerine koyup İncil'i de adama verdikten sonra onun yanında yerini aldı. Oniki yaşındaki çocuk da bu arada orgun önüne bir iskemle yerleştirmişti. Adam —görünüşe bakılırsa, baba— cesaretli bakışlarla çevresini şöyle-bir süzdükten sonra, dinleyen var mı, yok mu aldırmadan söze başladı:

— "İlk olarak bir ilâhi okuyacağız. Tanrı'ya duacı olan herkes katılabilir.

Hester, hazır mısın?"

O âna dek elinden geldiğince olup bitenlere ilgisiz kalmaya çalışmış olan büyük kız bu sözler üzerine harekete geçip, ince, çelimsiz vücuduyla iskemleye oturdu, bir eliyle ilâhi kitabının yapraklarını karıştırırken öbür eliyle de orgun körüğünü pompalamaya başladı. Bu sırada anne: "Bu akşam yirmiyedinci parçayı okursak daha iyi olacak sanıyorum." dedi. "Hani, *Ne Eşsiz bir Rayihadır İsa Aşkı* diye başlayanı."

Beri yanda, o saatte evlerine dönmekte olan insanlardan kimisi de topluluğu fark etmiş, neyin nesi olduğunu merak edip seyretmeye koyulmuştu. Bu durumdan yararlanmak isteyen adam, daha fazla oyalanmadan, söze başlayıp, sanki bu seyredenler tesadüfen değil de özel olarak toplanmışlar gibi bağırdı:

— "Hadi, hep birlikte yirmiyedinci parçayı söylüyoruz. *Ne Eşsiz bir Rayihadır İsa Aşkı!*"

Bu sözlerin ardından da orgun başındaki kız ezgiyi çalmaya başladı. Bir yandan da ince soprano sesiyle annesiyle babasına uymaya çalışıyordu. Öbür çocuklar ise orgun üstündeki ilâhi kitaplarının arasından birer tane çekip açmışlar, cılız sesleriyle büyüklerine yetişmeye çabalıyorlardı.

Onlar böyle söyleye-dursunlar, karşılarındaki o herşeye ilgisiz görünen dinleyici topluluğu da seyretmesini sürdürüyordu. Yaşayımın korkunç kuşkuculuğuna, amansız katılığına karşı durup hep bir ağızdan seslerini yükselten bu önemsiz görünüşlü aile pek bir garip gelmişti onlara. Kiminin ilgisini, ya da arzusunu, orgun başında oturmakta olan sakin görünüşlü, çelimsiz yapılı kızcağız çekiyordu; kiminin dikkatini de ölgün bakışlı mavi gözleri, yok-yoksul giysileriyle bir başarısızlık, bir işi-bitmişlik simgesi gibi duran babanın hali. Topluluk içinde, hani, yaşayım boyunca şöyle elle tutulur bir başarıya ulaşabilecek kadar olmasa bile, hiç değilse canını korumak için yeterince güce, kararlılığa sahip gibi görünen tek kişi anneydi; hernekadar bu güç, bu kararlılık bilinçsiz, yanlış bile olsa. O, öbürlerinin hepsinden daha cahilce, daha bilinçsizce, yine de daha saygınca bir inanç havası içindeydi. Onu o, elindeki ilâhi kitabı bir yana sarkmış, bakışları göğe doğru kalkmış haliyle bir görseydiniz, hiç kuşkusuz şöyle derdiniz: "Evet, işte, şu ya da bu biçim birtakım kusurları olabilir ama, hiç değilse inandığı yolda da azimle yürümesini

bilen bir insan!" Yüzünün her ifadesinde, yaptığı her harekette, o herşeye egemen, herşeyi bilen yüce kuvvete olan bağlılığını ne olursa olsun inatla, azimle dile getirmeye çalışan bir çaba vardı.

"İsa sevgisi herşeyimi korur,
Adımlarımı gözetir Tanrı sevgisi,"

diye söylüyordu ilâhisini. Genizden gelen kısık sesi sıra sıra uzayıp giden binaların yüksek duvarlarında yankılanıyordu.

Çocuk ikide-bir ağırlığını bir ayağından öbürüne aktarıyor, başını kaldırmaksızın önüne bakıyor, ilâhiyi de yarım ağızla söylüyordu. Uzun, ince yapısıyla, ak teniyle koyu renk saçlarından ötürü daha da ilginç bir görünüm kazanan yüzünden, öbürlerinin hepsinden onda daha keskin bir gözlem gücü, daha ince bir duyarlık olduğu ilk bakışta anlaşılıyor, hiç değilse içinde bulunduğu bu duruma birhayli içerlediği, bundan dolayı bir huzursuzluk bile duyduğu apaçık belli oluyordu. Dindar değildi; tersine, basit bir putperest olarak sadece yaşayım ilgilendiriyordu onu. Yalnız, bunun pek de farkında değildi. Şu sırada onun için söylenebilecek olan tek doğru şey, yaptığı bütün bu işlerde en ufak bir çekicilik bulmadığıydı. Çok gençti daha. Aklı annesinin-babasının ona tamamen yabancı, bir okadar da karanlık duygu dünyalarını hiç de etkilemeyecek türden güzelliklerde, zevklerdeydi.

Gerçekte, bu çocuğun kendisini bir parçası olarak içinde bulduğu aile yaşayışı, gerek maddesel, gerek ruhsal, girmiş olduğu türlü türlü ilişkiler onu annesinin babasının inandıkları, sözünü ettikleri şeylerin gerçekliğine inandırmaktan oldukça uzaktı. Üstelik, yaşayışları çok büyük güçlüklerle doluydu. Babası her Tanrı'nın günü orada-burada ilâhi okur, vaız verir, karı-koca işlettikleri Yoksullara Yardımevi'nde bir ân olsun elinden İncil'i düşürmez, anladığı kadarıyla, bununla da kalmayıp, bu tür hayır işlerine ilgi duyan bir yığın zengin iş adamından da bağış toplarlardı. Bütün bunlara karşın yine de yakalarını birtürlü yoksulluktan, sefaletten çekip kurtaramazlardı. Başkaları güzel güzel, çeşit çeşit giysiler giyer, yaşayımın her türlü olanağından nasiplerini alırlarken, onlar hep sersefil dolaşır, hiçbir zaman şöyle gönül rahatlığıyla oh diyemezlerdi. Buna karşın, annesiyle babası gerek ona, gerek başkalarına

hâlâ Tanrı sevgisini, Tanrı şefkatinin, Tanrı koruyuculuğunun insanlar için ne denli gerekli olduğundan söz eder-dururlardı. Açıkçası, bir yerlerde yanlış olan bir şey vardı ama, bunun ne olduğunu birtürlü tam olarak kavrayamıyordu. Beri yanda annesine karşı da en ufak bir saygısızlık edemiyordu. Onun o güçlü kişiliği, ağırbaşlılığı, bütün bunların yanı-sıra da tatlılığı pek hoşuna gidiyordu. Gerek dışarıdaki, gerek evdeki onca işine karşın her zaman neşeli, hiç değilse dayanıklı olmaya çalışır, hele hele yiyecek, giyecek konusunda iyice sıkıntıya düştükleri zamanlarda: "Tanrı er-geç birşeyler verir." ya da: "Tanrı bir yolunu gösterir." gibisinden sözlerle onlara güç kazandırırdı. Yine de, gerek oğlanın kendisinin gerekse kardeşlerinin görebildikleri kadarıyla Tanrı birtürlü bir yolunu göstermez, buna karşılık Tanrı'nın yadsınamazlığı da her fırsatta vurgulanırdı.

Bu akşam kardeşleriyle birlikte o koskoca caddede yürürken, yol boyunca hep, bir daha bu işi yapmamalarını, en azından kendisinin bir daha böyle bir şeye katlanmak zorunda olmamasını dilemişti. Başka çocuklar hiçbir zaman böyle işlerle uğraşmıyorlardı. Çok aşağılık, çok onur kırıcı bir işti bu. Okadar ki, kendisi daha bu işlere itilmezden önce bile, sırf babasının dinsel görüşlerini böyle olur-olmadık yerde, olur-olmadık biçimde açığa vurması yüzünden, kaç defa başka çocukların alaylarına uğramıştı. Bir aralık, oturdukları mahallerden birinde —o zamanlar yedi yaşındaydı— babası konuşmalarına hep, "Tanrı'ya şükredin!" diye başladığı için, mahallenin çocukları adamı gördükleri zaman, "Hey, şuraya bakın! Yine bizim ihtiyar Tanrı'ya-Şükredin Griffiths geliyor!" diye alaylı alaylı birbirlerine gösterirlerdi. Ya da, onun arkasından seslenip: "Pışşt, bana bak! Sen şu org çalan kızın kardeşi değil misin? Daha başka şeyler de çalıyor mu o?" diye takılırlardı. Şöyle bir soru da sorulurdu zaman zaman: "Nedir bu böyle, kuzum, ikide-bir Tanrı'ya şükredi, Tanrı'ya şükredin diye diye dolaşıp duruyor? Bir tane daha onun gibi olan var mı? Her Tanrı'nın günü de çekilmez ki, a canım!"

Onları, özellikle de onu huzursuz eden bu şeylerin altında hep o aynı varlık yatıyordu. Ne annesi, ne de babası başka insanlar gibi değillerdi. Bütün dünyaları, bütün uğraşları dindi, hep din. Dahası, şimdi bunu bir de meslek haline getirmişlerdi.

Bu akşam, arabaların, insanların, yüksek yüksek binaların doldurduğu bu

caddede bu biçim sergilenmekten son derece utanç duyuyordu. Olağan yaşayıştan koparılmış gibi geliyordu ona. Akıp giden o güzelim arabalara, kendisini sadece, sadece hayalini kurabileceği türden nice nice eğlencelere, zevklere koşan insanlara, güle-oynaya geçen genç çiftlere, orada durmuş onu seyretmekte olan çocuklara baktıkça, kendisinin, ya da kendilerinin yaşayışından çok daha başka, çok daha güzel, üstün bir yaşayışın varlığını duyuyor, yüreğinin üzerine garip bir ağırlık çöküyordu.

Beri yanda, önlerinden hızla akıp gitmekte olan kalabalıktan kimisi de birer, ikişer bu çocuklarla ilgilenmeye başlamışlardı. İçilerinden kimisi kaşlarını, gözlerini oynatıp birbirlerini dürterek, bu yaştaki çocukların böyle bir yere getirilmesinin ruhbilimsel açıdan taşıdığı sakıncaları tartışacak kadar bile ileri götürmüşlerdi işi.

— "Bunlar buralarda sık sık görünür oldular artık." diyordu bir mağazada tezgâhtarlık yapan bir genç. "Aşağı-yukarı haftada iki-üç kez. Sanırım bir din işiyle uğraşıyorlar."

Delikanlı yeni tanıştığı kız arkadaşını yemeğe götürüyordu.

— "Şurada duran en büyük çocuk belli ki durumundan hiç de hoşnut değil. O yaştaki bir çocuğu kendi istemediği halde böyle yerlere getirmek hiç doğru değildir. Daha ne yaptığının bile doğru-dürüst farkında değil."

Bunları söyleyen de, kırk yaşlarında, boş gezenin boş kalfası biriydi; hani şu, kentlerin ticaret çevrelerinde dolanıp duran asalaklardan biri. Konuştuğu ise, bir şey söylemeden onu dinleyen hiç tanımadığı bir adamdı. Hoş görünüşlü bir adamdı bu.

— "Evet, haklısınız." diye karşılık verdi sonunda. Bir yandan da gözünü ayırmadan çocuğun yüzüne bakıyordu. Bu yüzdeki acı ifadeyi görebilen bir insan, buna bakarak, ancak daha ileri yaşların kaldırabileceği bu tür dinsel görevleri bu yaradılışta bir çocuğa baskı yoluyla, hele hele böyle bir topluluk karşısında yaptırmanın zalimliğini anlayabilirdi. Evet, evet, hiç kuşkusuz böyleydi bu.

Ailedeki öteki kişilere gelince, ne en küçük kız, ne de en küçük oğlan, değil yaptıkları iş konusunda kafa yormak, daha ne yaptıklarını bile kestirebilecek yaşta değillerdi. Orgun başında oturan en büyük kız ise bu işi pek öyle önemsemiyormuş gibi duruyordu. Daha çok, gerek görünüşü, gerekse

sesiyle kendisini dinleyenler üzerinde yapacağı etki ilgilendiriyordu onu; bundan bir zevk çıkarmaya çalışıyordu. Kimi zaman annesiyle babası, kimi zaman da başkaları biraç kez sesinin güzelliğini övmüşlerdi ama, aslına bakılırsa pek okadar da iyi bir sesi yoktu. Asıl olan, bu övgüleri düzenlerin müzik bilgilerinin kıtlığıydı. Kızın görünüşü ise solgun, zayıf, çelimsizdi. Zekâ yönünden de pek öyle herşeyi enine, boyuna ölçüp biçeçek, doğrusunu, yanlışını kestirecek bir insan değildi. Nitekim, yapmakta olduğu şu işin ona çok geniş olanaklar sağlayacağı, çevresindeki insanların dikkatlerini üzerine çekeceği yolundaki sözlere kolaycacık kanıveriyordu.

Anne ile babaya gelince, dünyayı ellerinden geldiğince ruhanileştirmek konusunda kesin kararlıydılar onlar. İşte şimdi de yine ilâhinin okunması sona ermiş, baba her zamanki gibi Tanrı'nın şefkatinden, İsa'nın sevgisinden, şeytanca duyguların, düşüncelerin kötülüğünden söz etmeye başlamıştı. Şöyle diyordu:

— "Bütün insanlar Tanrı katında günahkârdırlar. Günahlarından ötürü pişmanlık duyup İsa'nın sevgisini, bağışını kazanmadıkça da ruh bütünlüğüne, ruh temizliğine erişemezler. Ah, aziz kardeşlerim! İsa'nın sizler için yaşayıp sizin uğrunuza öldüğünü, günün her saatinde sizlerle birlikte olduğunu, el attığınız her işte yolunuza ışık tuttuğunu bir bilseniz!.. Ah, o her ân başımızda dolanan karanlık tehlikeler, her ân bizleri felâketlere sürekleyebilecek iğrenç tuzaklar... Bütün bunların karşısında İsa'nın her ân yanı-başımızda olan varlığı, bize yol göstermek, bizi korumak, yaralarımızı sarıp bütünlüğümüzü sağlamak için yaptıkları! Ah, bunları içiv izde duyabilmek ne sonsuz bir özgürlük, ne eşsiz bir rahatlık, ne erişilmez bir şereftir!"

Sözlerini bitirdikten sonra, karısıyla en büyük kızı Hester (ya da, aile içindeki adıyla, Esta) "Amin!" diyerek başlarını salladılar.

En büyük oğlan Clyde ile öbür iki çocuğa gelince, onlar sürekli olarak yere bakıyorlar, ara-sıra başlarını babalarına doğru kaldırıyorlardı. Olur a, diye geçiriyorlardı içlerinden, "hernekadar yaşayışlarındaki daha başka şeyler gibi önemli, çekici değilse bile, yaptıkları bu işin de kendince bir önemi yardı belki. Yalnız, buna karşılık, istekle yanıp tutuşan gencecik beyinleri, yaşayımın, sokak köşelerinden, yoksullara yardımevlerinden çok ötede bir anlamı, bir amacı olduğunu söylüyordu onlara.

Babanın konuşmasından sonra ikinci bir ilâhi okundu. Bunun ardından Bn. Griffiths az ötedeki Yoksullara Yardımevi'nde yaptıkları çalışmaları anlattı. Sonra üçüncü bir ilâhi okundu. Sonra Yoksullara Yardımevi'ne yapılacak bağışların Asa'ya —babaya— verileceği söylendi. En sonunda da org, iskemle, kitaplar toplanıp Yoksullara Yardımevi'ne doğru yola çıkıldı.

Bütün bunlar olurken, Clyde kendi kendine, bu işi bir daha yapmayı hiç istemediğini, hem kendisinin, hem ailesinin böylece çok budala, çok olağandan aşağı —içinde bulunduğu durumu gereğince açıklayabilecek yaşta olsaydı, buna düpedüz "aşağılık" da diyebilirdi—gördüklerini düşünüyordu. Elinden gelirse bir daha böyle bir şeye hiç girmeyecekti. Hem, onu bu işe sokmaları ne yarar sağlıyordu sanki onlara? Böyle mi olmalıydı onun yaşayışı? Başka çocuklar hiç de böyle şeyler yapmak zorunda kalmıyorlardı. Kararını vermişti, başkaldıracaktı; bu zincirden kurtulacaktı. Ablası içinde bulunduğu durumdan hoşnuttu; o zaman, varsın o seçtiği bu yolda istediği gibi davransındı. Kardeşleri ise bu konuları düşünemeyecek kadar küçüktüler daha. Ama, o...

Yolda giderlerken, Griffiths karısına: "Gördüğüm kadarıyla bu akşamki ilgi her zamankinden daha fazlaydı," dedi.

Kadın: "Evet." diye karşılık verdi. "Perşembe günü onsekiz alındı kesebilmiştik, bu akşam yirmiyediyi bulduk."

— "İsa sevgisi böyle böyle güç kazanacak." Adam, hem kendini, hem de karısını cesaretlendirmek istiyordu. "Dünya zevkleri, dünya rahatı iyi geliyor şimdi herkese; ama, bir de acılar üstün gelsin, gör bak o zaman attığımız bu tohumlar nasıl yeşerecek!"

— "Hiç kuşkum yok. Hep bu inançla yaşıyorum. İşledikleri günahların, çektikleri acıların ağırlığı zamanla yürüdükleri yolun yanlışlığını gösterecek birçoğuna."

Böyle konuşa konuşa dar bir sokağa saptılar, az sonra da kirli beyaza boyanmış camları olan bir kapıdan tek katlı sarı bir eve girdiler. Kapının üzerinde şöyle bir yazı vardı: "Umut Kapısı. Yardımevi, Toplantılar her çarşamba, cumartesi, saat 20, pazar 11, 15, 20'de. Giriş serbesttir." Bu yazının altındaki camda da: "Tanrı Aşk demektir." yazılıydı.

İşte, bizimkilerin içeri girip de ardında gözden kaybolduğu kapı bu sevimsiz, sarı kapıydı.

Buraya dek böyle üstün-körü tanıtılmış olan bu ailenin oldukça garip bir geçmişi olduğu akla gelebilir. İlk bakışta da doğrudur. Gerçekten de, bu ailede bir ruhbilimcinin, bir fizikçinin, bir kimyagerin bile çözümleyebilmek için yeteneklerini birhayli zorlayacakları gerek ruhsal, gerek toplumsal birtakım sakatlıklar vardı. Önce, baba Asa Griffiths'i ele alalım. Bu adam, kesinlikle kendi içinde bir bütünlüğe kavuşamamış bir insandı. Gerek çevresi, gerekse saplandığı dinsel inançlar içinde şekil bulmuş, buna karşılık hiçbir zaman tamı tamına kendisine ait bir düşünce dünyası olamamıştı. Bu yüzden de işlek bir zekâdan yoksun, daha çok duygularıyla davranan bir insandı. Aslında böyle bir insanın yaşayım karşısındaki gerçek duygularını anlayabilmek oldukça güçtü. Öte yandan, karısı, önceden de belirtildiği gibi, daha kendinden emin görünüşlüydü. Bununla birlikte, onun da pek öyle üstün bir görüş yeteneği, ya da kıvrak bir zekâsı yoktu.

Dememiz şu ki, ne adamın, ne de karısının pek öyle dikkate değer bir geçmişleri, ya da kişisel özellikleri yoktu. Ancak, dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, bu geçmişin, kişisel özelliklerin oniki yaşındaki oğulları Clyde Griffiths üzerinde yaptığı etkilerdi.

Bu gencin, daha çok babasından almış olduğu duygusallığının yanı-sıra çevresindeki olaylara, insanlara bakışında daha güçlü, daha canlı, daha ince bir görüş yeteneği vardı. Her ân kendini aşma, kendini yenileme, elinden geldiğince daha iyiye, daha güzele doğru atılma isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Gidebileceği yerler, karşılaşabileceği güzel şeyler, sürdürebileceği bambaşka bir yaşayış çekiyordu onu. Bu tür şeyler düşündüğü gibi gerçekten varsa, o zaman bunların ötesinde daha pek çok şey de var demekti.

Clyde'ı gerek onbeş yaşına gelinceye dek, gerekse bu yaştan sonra uzun bir süre boyunca en çok rahatsız eden şey, annesiyle babasının başkalarınca çok budalaca olarak nitelenen uğraşlarıydı. İlk gençlik yılları boyunca annesiyle babasının yardımevi yönettikleri, ya da sokaklarında yazılar verdikleri pek çok kentte —Grand Rapids, Detroit, Milwaukee, Chicago, son olarak da Kansas City'de— açıkça görmüştü ki insanlar, hiç değilse karşılaştığı kız, ya da erkek çocuklar gerek onu, gerekse kardeşlerini böyle bir ana-babanın çocukları oldukları için aşağılamışlardı. Buna karşılık o da pek çok kez, annesiyle babası bu tür şeyleri hiçbir zaman doğru bulmadıkları halde,

durmuş, bu çocuklarla gırtlak gırtlağa kavga etmişti. Kâh dayak atmış, kâh dayak yemiş, ama her defasında da annesiyle babasının yaptıkları işin başkalarınca hoş karşılanmadığını bir kez daha anlamıştı. Budalaca bir işti bu! Baştan sona saçmaydı! Onun için de bu zinciri kırıp kurtulacağı günü, kurtulduktan sonra yapacağı şeyleri düşünüp duruyordu.

Nasıl düşünmesindi! Annesiyle babası hiçbir zaman çocuklarının geleceği konusunda en ufak bir kaygı duymamışlardı. Hiçbir zaman bu çocukların geleceği konusunda şu, ya da bu biçimde, ama mutlaka yararlı birşeyler öğrenmelerinin gerekliliğine inanmamışlardı; tersine, saplandıkları "dünyayı hıristiyanlaştırma" uğraşı içinde, çocuklarını doğru-dürüst bir okula yerleştirme, okumalarını sağlama düşüncelerini hepten bir yana itmişlerdi. Öyle ki, bakardınız, tam okul mevsiminin ortasında, bilmem nerede dinsel çalışmalar daha iyi yürütülebiliyormuş diye, kalkar, hep birlikte oraya göç ediverirlerdi. Kimi zaman da, işler iyi gitmez, yiyeceğe, giyeceğe bile paraları kalmaz, o zaman da haydi bakalım çocuklar yine okulsuz kalırdı. Yine böyle zamanlarda, çocukların düşüceleri ne olursa olsun, Asa ile karısı o her zamanki iyimserliklerini elden bırakmazlar, Tanrı'ya bağlılıklarını, onun er-geç yardım elini uzatacağını söyler dururlardı.

Ailenin hem yardımevi, hem de kendi evi olarak kullandığı binada, yetişmekte olan bir erkek, ya da kız çocuğunun ruhunu karartmak, kasvete sokmak için ne gerekirse vardı. Karanlık, izbe bir sokakta, önde dinsel ayinler için kullanılan genişçe bir salonu, arkada da başka evlerin çöplüklerine bakan birkaç odası olan bir evdi bu.

Clyde ile kardeşleri, anneleriyle babalarının sığınmak, ya da yardım dilenmek için kapıya gelen birtakım zavallıları o büyük tören salonunda toplayıp vaızlar verdiklerini kaç kere görmüşlerdi! Tören salonunun bitişiğinde ise ufak bir oda vardı. Burası da, B.-Bn. Griffiths'in ara-sıra çekilip Tanrı'ya dua ettikleri, işleriyle ilgili sorunlarını konuşup tartıştıkları yerdi. Özellikle parasal durumlarının bozulduğu zamanlarda bu odaya çekilirler, düşünmeye koyulurlardı. Bu gibi zamanlarda çocuklar babalarının: "Hadi, bizi bu durumdan kurtarması için Tanrı'ya dua edelim!" dediğini duyarlardı. Ama, ne çare ki, Clyde'ın sonra sonra anlamaya başladığı gibi, pek etkisiz, pek de yararsız bir yoldu bu.

Dahası, çevrelerinde olan herşey öylesine kasvetli, öylesine haraptı ki, değil sadece böyle bir çevreyi dualarla, yardımlarla düzeltmeye çalışmak gibi budalaca bir uğraşın istemediği halde içinde olmak, daha da öteye, böyle bir çevrede yaşadığını düşünmek bile tiksinti veriyordu ona.

Bn. Elvira Griffiths'e gelince, Asa ile evleninceye dek cahil bir çiftçi kızından başka birşey değildi; ayrıca, şu ya da bu biçimde en ufak bir din eğitiminden de geçmemişti. Ama, Asa'ya delicesine tutulduktan sonra, onu avucunun içine almış olan "dünyayı hıristiyanlaştırma" hastalığı Elvira'ya da bulaştı, ondan sonra gel zaman git zaman kocasının tüm saçma maceralarının ardından seve seve koşar oldu. Bir zaman sonra da, gerek edindiği dinsel bilgiler, gerek yaptığı konuşmalar, söylediği ilâhiler, gerekse bir tek "Tanrı" sözcüğüyle bile insanları etkisi, egemenliği altına alabilmesi, onda bir gurur, bir övünme duygusu yarattı. Böyle olunca da, kendine karşı sevgisi, saygısı arttı; giderek de, bu işte sonuna dek savaşmaya karar verdi.

Kimi zaman, sokaktaki gösteri bittikten sonra eve dönerlerken ufak bir topluluk peşlerine takılır, onlarla birlikte eve girerdi. Bunlar genellikle her yerde rastlanan türden, kaba-saba, çoğunlukla ussal dengesi bozuk, hepten yıkılmış, durumları kaymış insanlardı. Clyde da, yıllar yılı böyle insanların oluşturduğu toplantılarda bulunmak, hep onların arasında görünmek zorunda kalmıştı. Hiçbir zaman duygulanmamıştı bu insanlar karşısında; tersine, hep kızmış, sinirlenmişti. Her seferinde, işinden atılmış adamlar, serseriler, ayyaşlar, bu türden daha bir sürü insanla dolar taşardı ev. Gidecek başka yer bulamadıkları için kapağı buraya atarlardı. Sonra da başlanırdı Tanrı'nın, ya da İsa'nın onları —o sırada onlardan gerisine karışılmazdı— şu, ya da ba belâdan nasıl kurtardığının açıklanıp kanıtlanmasına. Her defasında da annesiyle babası "Amin"ler, "Tanrı'ya şükür"ler, birkaç ilâhi, sonunda da yardımevinin yasal harcamalarında kullanılmak üzere para toplamayla bitirirlerdi işi.

Clyde'i anne-babasıyla ilişkili olarak tam anlamıyla ilgilendiren tek şey varsa, o da, doğuda bir yerlerde —bildiği kadarıyla Utica yakınında Lycurgus diye ufak bir kentte— onlardan çok daha başka özellikleri olan bir amcası olduğuydu. Clyde, annesiyle babasının zaman zaman yaptıkları konuşmalardan adı Samuel Griffiths olan bu amcanın oldukça zeki, varlıklı bir iş adamı

olduğunu öğrenmişti. Lycurgus'ta kocaman bir evi, en az üçyüz işçinin çalıştığı dev bir gömlek, yaka fabrikası vardı. Ayrıca, Clyde kendisiyle yaşıt bir oğlu ile iki kızı olduğunu duymuştu. Zaman zaman, "Kimbilir o çocuklar Lycurgus'ta ne büyük bir refah içinde yaşıyorlardır!" diye düşünüyordu. Kısacası, bu amca onun düş âleminde bir çeşit Kresus'tu. Onlar burada bu sefil yaşayışı sürdürüp yarı aç, yarı tok gezerlerken, orada, Doğu'da, zevk, sefa içinde yüzen bir Kresus vardı.

Ne yazık ki bu durumdan kurtulmanın hiçbir çaresi yoktu. Nedeni de —ki Clyde bunu onbeş yaşındayken, daha bile erken görmüştü— gerek kendi öğreniminin gerekse kardeşlerinin öğrenimlerinin hepten ihmal edilmiş olmasıydı. Üstelik de bundan sonra bu eksikliğin doğuracağı kötü sonuçları aşmak çok zor olacaktı, çünkü varlıklı ailelerin çocuklarına baktığında, onların daha bugünden çeşitli iyi meslekler için özel olarak yetiştirildiklerini görüyordu. Öyleyse, bu koşullar altında işe nereden, nasıl başlamalıydı? Gazetelerdeki iş ilânlarına baktığında pek çok iş yerinin nitelikli işçi aradığını görüyordu. Nitelik aramayan yerlerdeki işler ise o zaman için onun ilgisini hiç mi hiç çekmeyen işlerdi. (O zamanlar onüç, sonra ondört, sonra da onbeş yaşındaydı) Çünkü o da, Amerikan gençliğinin belirgin özelliklerine, Amerikalıların yaşayım karşısındaki genel tavrına bağlı kalarak, kendi yeteneklerini birtakım basit işlerin çok, çok üstünde görüyordu. Öyle ya, kendisinden hiç de farklı olmayan birtakım çocuklar tezgâhtarlık, eczacı kalfalığı, kitapçılık, banka memurluğu gibi işlerde çalışırlarken, o, tutsun, makine işçisi, ya da duvar boyacısı mı olsundu? Ya da, marangozluk, sıvacılık, su tesisatçılığı gibi işlerle mi uğraşsındı? O zaman da şimdi olduğu gibi eski-püskü giysilerle dolaşmayacak mıydı? O zaman da sabahın köründe kalkmak zorunda kalmayacak mıydı? Küçük gördüğü insanlar gibi o da bir yığın angarya işe koşmayacak mıydı? Şimdi içinde bulunduğu yaşayıştan ne farkı olacaktı o zamankinin?

İşte böyle düşünüyordu Clyde. Çünkü bir yandan yoksulken, bir yandan da pek kibirliydi. Kendilerini her zaman herkesten başka görenlerdendi. Onun için de annesiyle, babasıyla, kardeşleriyle hiçbir zaman gerektiği gibi yakın olmamıştı. Kendisini dünyaya getiren insanlara karşı en ufak bir sorumluluk, bir yükümlülük duymamıştı; tersine, hep onlara karşı olmuş, onların özelliklerini, yeteneklerini, yaptıklarını gizliden gizliye, inceden inceye eleştirmişti.

İşte, anasıyla babasıyla bu denli uğraşması yüzündendi ki onaltı yaşına gelinceye dek kendisiyle ilgili doğru-dürüst bir karar almaya fırsat bulamadı. Ondan sonra yaptığı da pek beceriksizce, olsa olsa deneme kabilinden bir şeydi.

Onaltı yaşına geldiğinde, cinsel yaşayımın kapısı artık ona da açılmıştı. Karşı cins artık onu da etkiliyor, daha öteye, huzursuz bile ediyordu; gerek karşı cinsin onun üzerindeki etkileri, gerekse onun karşı cins üzerindeki etkileri her gün daha şiddetleniyordu. Bunlara bağlı olarak, üstü-başı, görünüşü onu gittikçe daha rahatsız ediyor, boyuna kendi giydikleriyle başka çocukların giydiklerini ölçüyor, kendininkilerin kötülüğü karşısında giderek daha çok yakınır oluyordu. Aslında, nekadar yakışıklı olabilirdi! Nekadar ilgi uyandırabilirdi çevresinde! Ah, yoksul doğmuş olmak ne kötüydü! Üstelik, ona yardım edebilecek biri de yoktu; kendi elinden de, hiçbir şey gelmiyordu.

Aynalarda kendisini inceliyordu fırsat buldukça. Hiç de çirkin değildi. Düzgün, biçimli bir burnu, geniş bir alnı, dalgalı, pırıl-pırıl, kapkara saçları, ılık ılık bakan kara kara gözleri vardı. Ama, bütün bunların yanı-sıra, ailesinin yoksul oluşu, kendisinin doğru-dürüst hiçbir arkadaşı olmayışı, annesiyle babasının yaptıkları iş nedeniyle hiçbir zaman da olamayacağı gibi, birtakım gerçekler de vardı. Bu gerçekler onu giderek büyük bir bunalımın, korkunç bir yalnızlık duygusunun içine itiyor, bu da gelecekte çok kötü sonuçlara varacak sorunlar getiriyordu. Bu yüzden, zaman zaman başkaldırıcı oluyor, ya da iyiden iyiye içine kapanıp kalıyordu. Gözlerindeki bakış gerçekten de pek çok kimseninkine oranla güzeldi. Sokakta önlerinden geçen, bambaşka yolların yolcusu olan kızlar da gerçekte ilgi dolu gözlerle, çağıran bakışlarla bakıyorlardı ona. Ama, o hep annesiyle babasının durumlarını hesaba katmaya alışmış olduğu için tamamıyla tersten yorumluyordu bu bakışları.

Ah, n'olurdu birçokları gibi onun da daha iyi bir gömleği, daha güzel ayakkapları, takım elbisesi, zarif bir pardesüsü olsaydı! Sonra, pek çoğunda olduğu gibi güzel güzel giysileri, dayalı-döşeli bir evi, saatleri, yüzükleri, kol düğmeleri olsaydı onun da, n'olurdu! Kimi ana-babalar çocuklarının altına birer araba bile çekiyorlardı. Sonra da bu çocuklar Kansas Cty'nin en kalabalık caddelerinde bir aşağı, bir yukarı fiyaka yapıyorlardı bu arabalarla. Yanlarında da melek gibi kızlar bulunuyordu. Beri yanda onun ise bir tek çöpü bile yoktu! Hiçbir zaman da olmamıştı.

Buna karşılık, dünyada yapılacak bir yığın iş vardı. Pek çok insan da güller gibi geçinip gidiyordu. Peki ama, o ne yapacaktı? Hangi yoldan gidecekti? Hangi yol onu bir yerlere ulaştırabilirdi? Bilmiyordu. Karşılık bulamıyordu bu sorulara. Üstelik, annesiyle babası olacak şu acayip insanların da ona bir yol göstermeye bile yetecek yetenekleri yoktu!

II

ANCAK, Clyde'ın kendisi için bir çıkış yolu aradığı bu sıralarda meydana gelen bir olay onun dünyasını iyiden iyiye karartti. Ailenin öbür bireylerinin olaydan duydukları derin üzüntüyü bir yana bırakacak olursak, olay en genel biçimiyle şöyledi: Ablası Esta, o sıralar Kansas Cty'de gösteriler yapmaya gelmiş bir tiyatronun oyuncularından biriyle ilişki kurup evden kaçmıştı. Oysa, adamın ona karşı olan duyguları hiç de öyle ciddi falan değildi.

Esta, gerçekte, çok baskılı yetişmiş oluşunun, din, ahlâk kurallarıyla adamakıllı koşullanmışlığının yanı-sıra, bir hayli de zayıf, düşünceden yoksun bir kızdı. Yıllar yılı hep aynı ortam içinde yetişmişti ama, hiçbir zaman da tam anlamıyla o ortamın mali olamamıştı. Dinsel inançlarının gereklerini papağan gibi her Tanrı'nın günü tekrarlayıp duran insanlar gibi, o da küçük yaştan beri bu konuda öylesine bilinçsizce yetişmişti ki hiçbir zaman yaptıklarının gerçek özüne varamamıştı.

Bu, aslında çok doğaldı elbette; çünkü öğütlerin, kuralların, dinin gerçek olarak benimsettiği şeyleri düşünmenin gerekliliğini tümüyle ortadan kaldırıyordu. Böyle olunca da, bütün bu öğütlerin, kuralların, gerçeklerin karşına kendi düşüncesiyle, kendi gerçekleriyle, güdüleriyle çıkıp onlara karşı duracak, onlarla çatışmaya girecek ikinci bir güç olmadığı sürece güvenlikteydi; ki bu ikinci güç onun dışında bir insandan olduğu kadar, onun kendi içinden de gelebilirdi. Bir kez böyle bir şey olsa, hiçbir yönden sağlam bir temele

oturmamış olan dinsel düşüncelerinin bu zorlu çatışmaya dayanamayıp paramparça olması kaçınılmaz bir sonuçtu. Aslında, Esta'nın da duyguları, düşünceleri tıpkı Clyde gibi daldan dala uçup duruyordu. Onun da aklı, rahat bir yaşayış sürebilmek, birilerine âşık olabilmek gibi, yaptıkları işle uzaktan, yakından en ufak bir ilişkisi olmayan şeylerdeydi. Yaptıkları iş için için sömürüyordu onları; bir kurban gibi kemire kemire tüketiyordu. Oysa onun iç dünyası bütün bu yapmak zorunda kaldıkları şeylere karşıçıkan bir duygular karmaşası halindeydi artık.

Bütün bunlarla birlikte, ne gücü, ne de karşıkoyma güdüsü Clyde'ınki kadardı. Güzel giysilere, şapkalara, ayakkaplara, bunlar gibi daha nice, nice şeylere özlem duyan, bütün bunların üstünde de bu özlemi duymamasını emreden dinsel kurallarla eli, kolu bağlı bir insandı. Sabahları, öğleden sonra okullar dağıldığı zaman, akşamüzerleri, o geniş, upuzun caddeler ne de güzel, ne de şenlikli olurdu! Kol kola girip piyasaya çıkmış kızlar, gözlerinden istek fışkıran oğlanlar doldururdu her yanı. Daha daha, gerek kendine baktıkça, gerekse ara-sıra orada-burada ateşli bakışlarını üzerine diken çapkınları gördükçe, içinde, cennetin binbir türlü güzelliklerine değil de, doğrudan doğruya gerçek yaşayımın zevklerine yönelen zorlu bir yürek çarpıntısı duyuyordu.

Üstelik, bu bakışlar görünmeyen bir ışın gibi de deliciydi. Çünkü hoş bir kız sayılırdı; gün geçtikçe de daha hoş oluyordu. Ayrıca, başkalarının ona karşı duyduğu bu duygular onda da aynı biçim karşı duygular uyandırmaktaydı. Aslında, dünyadaki bütün ahlâk, ya da ahkâksızlıkların dayandığı temel de bu tür duygu bileşimlerinden oluşuyordu.

Sonunda, bir gün Esta okuldan eve dönerken, bu çapkınlardan biri, onun bakışlarından da cesaret alarak, konuşmak üzere yanına yaklaştı. Esta pek karşıkoyamadı; çünkü, aşk delisi olarak nitelendirilmese bile, çabuk kanan bir kızdı. Ne var ki, yine de evdeki yetiştiriliş biçimi o güne dek ondaki saflık, dürüstlük duygularını öylesine geliştirmişti ki, hiç değilse bu ilk deneyimde, doğru yoldan bütünü bütününe sapma, günaha girme gibi bir tehlike yoktu. Ancak, bunun ardından gelen ikinci, üçüncü, daha sonraki girişimler, onlar karşısında alınan, çok da sert olmayan tavırlar, giderek, yetiştiriliş biçiminin ayakta tutmakta olduğu duvarın çatırdamasına, sonra sonra da yıkılmaya başlamasına yol açtı. Artık onun da birtakım gizleri, kaçamakları, annesinden

babasından sakladıkları vardı.

Delikanlılar artık onunla geziyor, konuşuyordu; bütün bunlar da onun iradesinin dışında oluyordu. Vaktiyle sahip olduğu, bir süre başkalarının onun yanına yaklaşmasına engel olan o çekingenlikten de eser kalmamıştı. Artık daha başka şeyler özlüyor, tek bir kişiyle kuracağı o pırıl-pırıl, o eşsiz aşk ilişkisinin hayaliyle yanıp tutuşuyordu.

Sonunda, sözünü ettiğimiz o tiyatro oyuncusu çıkıverdi karşısına. Yakışıklı ama, budala, budala olduğu kadar da insanlıkla ilişkisi olmayan bir adamdı bu. Giyiminden-kuşamından, hele hele çalımından yanına varılmıyordu. Ancak, öyle bir çekiciliği vardı ki bir hafta gibi kısacık bir zaman bile kızı her istediğini yaptıracak kadar elde etmesine yetmişti. Gerçekte ise zerre kadar umursamıyordu onu. Hesta onun için sadece karşısına çıkmış yeni bir kızdı, okadar. Güzeldi, duygusaldı, deneyimi azdı, aptalın da biriydi. Kulağına iki-üç tatlı söz fısıldamak yetmişti. Daha sonra da birkaç içtenlik numarası, daha iyi, daha özgür bir yaşayış için vaatler, uzaklarda, birbirinden güzel kentlerde karısı olarak yanında dolaşacağı, birlikte nice nice mutluluklar tadacakları üzerine sözler, masallar, masallar, sözler...

Gerçek bir sevenin —evet, sevgisine, sevdiğine sonuna dek bağlı kalacak olan bir sevenin— sözleriydi bunlar. Söylediğine bakılırsa, kızın yapacağı tek şey onunla kaçmak, evlenmekti; hem de hemen, şimdi! Onların durumunda olan iki insanın hâlâ daha vakit geçirmesi çok saçmaydı. Ancak, burada evlenmeleri olanaksızdı; nedenini de açıklayamazdı. Söylediğine bakılırsa, burada tanıdığı insanlarla ilgili bir şeydi bu. Ama, Saint Louis'de nikâhlarını kıyabilecek bir memur tanıyordu. Kızın o güne dek görmediği güzellikte giysileri olacaktı. Tadına doyamayacağı yeni yeni şeyler görecek, gerçek aşkı tanıyacaktı. Onunla birlikte turnelere gelecek, şu uçsuz-bucaksız dünyanın güzelliklerini o da görecekti. Hiçbir şeyi düşünmeyecek, yalnız kocasının olacaktı. Bütün bunlar Esta'nın ne zamandır arayıp da bulamadığı şeylerdi; şimdi artık —sadece söz düzeyinde bile olsalar— gerçek olduklarına kesinlikle inanıyordu. Ne var ki, onun körükörüne inanıp bağlandığı bu sözler, aslında karşısındakinin işine daha önce de pek çok defalar yaramış, onu bu tür ilişkilerde her zaman başarıya ulaştırmış şeylerdi.

Sonunda, Clyde, Nisan ayının bir cumartesi günü kentin iş merkezine

yaptığı yürüyüşten sonra, biraz da haftasonu dinsel törenini kaytarmak amacıyla geç vakit eve döndüğünde, annesiyle babasını telâş içinde buldu: Esta kaybolmuştu! Her zamanki gibi o akşamki törende de çalmış, söylemiş, törenden sonra da, kendisini iyi bulmadığını söyleyerek, odasına çekilmişti. Saat onbire doğru, —ki Clyde da o saatte gelmişti— annesi tesadüfen kızın odasına bakmış, orada olmadığını görmüştü. Ondan başka, birtakım eşyalar da yoktu. Bazı giysiler, ufak tefek şeyler, eski bir bavul da alınmıştı.

Asa Griffiths hemen dışarı koşmuş, caddenin aşağına, yukarısına fellik-fellik bakınmıştı. Bu aramadan birşey çıkmayınca, bu kez Clyde'la birlikte, Missouri Caddesi'ne gitmişlerdi. Esta hiçbir yerde yoktu. Saat onikide eve döndüklerinde korkuları, heyecanları son sınırını bulmuştu. Önce Esta'nın haber vermeden bir yere kadar gitmiş olabileceğini düşündüler. Ama, saat önce yarım, sonra bir, sonra da bir-buçuk olup Esta görünmeyince akıllarına polis geldi. Polise haber vermeliydiler.

Bu sırada Clyde Esta'nın odasına bakıyordu. Birden yastığın kenarına iliştirilmiş bir kâğıt parçası gözüne çarptı. Daha önce annesinin gözünden kaçmıştı. Hemen atıldı. Birdenbire bir şimşek çakmıştı kafasında. Her zaman ablasının bir gün evden kaçacağını düşünürdü ama, bunun gerekçelerini annesiyle babasına nasıl anlatacağını bilemezdi. Hiç kuşku yoktu ki onlar böyle bir gerekçe konusunda en ince ayrıntılara dek aydınlatılmadıkça kendisine hak vermeyeceklerdi.

İşte Esta gitmişti. Hiç kuşkusuz, şu kâğıtta da bu gidişin gerekçelerini açıklıyordu. Kendisi de pekâlâ böyle yapabilirdi. Bir ân önce okumak hevesiyle kâğıdı kaptı. Tam o sırada, içeri giren annesi bunu gördü. Clyde ister istemez vermek zorundaydı. Kadın aldı, açtı, bir solukta okudu, bitirdikten sonra da öbür odaya geçti. Clyde annesinin yüzünün bembeyaz kesildiğini, o her zaman güçlü olan ellerinin kâğıdı tutarken titrediğini fark etmişti.

Kadın, öbür odaya geçerken: "Asa!" diye seslendi. "Çabuk oku şunu!"

Clyde babasının sinirliliğini görüyordu. Adamın yaşlılıktan çatlamaya yüz tutmuş dudaklarında oldukça kaygılı bir anlam vardı. Kâğıdı okuduktan sonra gösterdiği ilk tepki dilini üst damağında şaklatarak çıkardığı "Çık! Çık! Çık!" sesi oldu. Çok zayıf, çok belli-belirsiz gelmişti bu ses Clyde'ın kulağına.

Adamcağız sonra başını iki yana sallayarak ikinci bir "Çık! Çık! Çık!" yaptı. En sonunda da: "Ne dersin?" diye sordu karısına. "Niçin yaptı bunu acaba?" Karısı, dönmüş, boş gözlerle ona bakıyordu. Adam sonra kalktı, ellerini ardında kavuşturdu, kısacık bacaklarıyla geniş, düzensiz adımlar ata ata odanın içinde bir aşağı, bir yukarı dönenmeye başladı. Sonra bir kez daha zayıf mı zayıf bir "Çık! Çık! Çık!" çıktı ağzından.

Bn. Griffiths'e gelince, her zaman güçlü göründüğü halde bu kez çok başkaydı. Birden, bir yılgınlık gelivermişti üzerine. Duymakta olduğu acı da cabasıydı. Kocası ayağı kalktığında uzanıp kâğıdı almış, bir daha bakmış, sonra da yüzünde sert, aynı zamanda acı yüklü birtakım çizgiler belirmişti. Davranışları yara almış, düş kırıklığına uğramış bir insanın davranışlarıydı; kör bir düğümü çözmek için canını dişine takıp yine bir sonuç alamayan bir insanın; başında dolanan binbir türlü belâdan kurtulmak için uğraşıp didindiği halde birtürlü düzlüğe adım atamayan bir insanın davranışı. Oysa, ardında bunca yılın dinsel hizmeti, inanç yolunda yaptığı bunca çalışma, gösterdiği çaba vardı. Şu sırada içinde bulunduğu durumdan sıyrılmasını, gönül rahatlığına erişmesini sağlayabilecek inançlar, çabalardı bunlar. Yıllar yılı dağınık bilincine böyle işlenmişti. Ama, hani, neredeydi şimdi Tanrı'sı? İsa'sı neredeydi? Başına böylesine bir dert açıldığı sırada neden ortada yoktular? Niçin Tanrı birşeyler yapmıyordu? Nasıl açıklanacaktı şimdi bu? Hani neredeydi İncil'de yazılı o sözler? Tanrı'nın koruyuculuğu, Tanrı'nın şefkati... hani neredeydi?..

Clyde'ın görebildiği kadarıyla, annesi böylesine büyük bir sorun ile karşıkarşıya bulunduğu şu sırada, hiç değilse şimdilik, bu soruların hiçbirini yanıtlayamazdı. Ama, yine görüyor, biliyordu ki zamanla o da olurdu. Çünkü annesi de, babası da, bütün öteki tutucu insanlar gibi, kör, çatallı bir yolun yolcusuydular. Onlara göre, bir belâ, bir zarar, bir ziyanla karşılaşıldı mı, bunun Tanrı ile hiçbir ilişkisi yoktu. Ama, beri yanda, Tanrı yine en yüceydi, en güçlüydü, en uluydu. Herşeyi yönetendi. Bu böyle olduğu için de bu kötülükleri başlarına getiren daha başka bir şey arayacaklardı; Tanrı'nın bütün gözetimine, bütün gücüne karşın yine de insanların aklını çelen, onları baştan çıkaran tehlikeli, kötücül bir şey. Bulacaklardı da. Mutlaka bulacaklardı. İnsan kalbinin kolaylıkla yanılmaya, yoldan çıkmaya açık oluşuna vereceklerdi. Evet,

insan kalbini de yaratan Tanrı'nın kendisiydi ama, o sadece yaratandı, yöneten değildi. Yönetmiyordu, çünkü yönetmek istemiyordu.

Ama, o sırada Bn. Griffiths'in yüreğini kaplayan duygu öfkeyle karışık bir acıydı sadece. Ne var ki, yine de dudakları Asa'nınkiler gibi büzülmüyor, gözleri onunkiler gibi derin bir acıyı yansıtmıyordu. Sinirli bir halle mektuba bir kez daha göz attıktan sonra Asa'ya döndü:

— "Biriyle kaçmış. Ama, belirtmediği..."

Birden susuverdi. Çocukların orada olduğunu unutmuştu. Clyde, Julia, Frank, orada öylece durmuşlar, birşeyler anlamaya çalışarak kendisine bakıyorlardı.

Kadın, kocasına: "Gel, odaya gidelim." dedi. "Seninle biraz konuşmak istiyorum." Sonra çocuklarına döndü: "Çocuklar, haydi siz de artık gidin yatın. Biz de birazdan geliyoruz."

Sonra Asa ile birlikte tören salonunun bitişiğindeki o küçük odaya çekildiler. Çocuklar, elektrik düğmesinin tık diye açılışını duydular; ardından da anneleriyle babalarının derinden derine gelen seslerini. Birbirlerine baktılar. Frank, daha ancak on yaşında olduğu için, neler olduğunun pek farkında değildi. Julia bile anlamakta güçlük çekiyordu. Ama, Clyde hem onlardan daha çok deneyim sahibiydi, hem de annesinin "biriyle kaçmış." sözünün anlamını çok iyi biliyordu; bu yüzden de, olanı-biteni iyi kavramıştı. Anlaşılan, Esta da buradaki yaşayıştan bezmişti, tıpkı kendisi gibi. Belki de, caddelerde gördüğü o yanlarında güzel güzel kızlar dolaştıran çapkınlardan biriyle gitmişti. Ama, nereye? Sonra, nasıl biriydi yanındaki? O kâğıtta aydınlatıcı bir şeyler yazıyordu ama, annesi bırakmamıştı ki okusun; çarçabuk alıvermişti elinden. Ah, bir okuyabilseydi... şöyle, tek başına, sindire sindire!..

Annesiyle babası odadan çıktıktan sonra Clyde, Julia'ya dönüp: "Acaba temelli olarak mı gitti?" diye sordu, kuşkuyla.

— "Ne bileyim ben!" dedi Julia. Bomboş, yabani gözlerle bakıyordu. Annesiyle babasının tavırları, tam olarak neyin nesi olduğunu anlayamadığı olaylar, Esta'nın davranışı adamakıllı huzursuz etmişti onu. "Hiçbirşey söylemedi ki bana." diyordu. "Aslında utanmalı bu yaptığından!"

Julia, duygu bakımından hem Clyde'dan, hem de Esta'dan katıydı. Annesiyle babasına karşı duyduğu saygıda da geleneklere çok daha bağlıydı.

Evet, bu olaydan pek birşey çıkaramamıştı ama, birtakım şeylerden de kuşkulanıyordu. Çünkü, zaman zaman başka kızlarla bu konuları konuştuğu olmuştu; hernekadar bu konuşmalarda hep tutucu yanı savunmuşsa da, birşeyler de öğrenmişti. Şimdiyse, anasını, babasını, kardeşlerini, kendisini bırakıp gittiği için Esta'ya kızıyordu. Böyle çekip giderek anasını, babasını bu korkunç acının içine atmakla eline ne geçmişti sanki? Korkunç, çok korkunç bir şeydi bu! Korkunç bir acı sarmıştı her yanı!

Beri yanda, Clyde da düşüncelere dalmıştı. Yaşayım konusunda önüne geçilmez bir merak duyuyordu şimdi. Gerçekte ne yapmıştı Esta? Yoksa, korktuğu gibi, başka çocukların sokaklarda, okulda ballandıra ballandıra anlattıkları şu, cinsiyetle ilgili, sonu da hep felâketle biten olaylardan biri miydi? Böyleyse, son derece utanç verici bir şeydi! O zaman, Esta bir daha hiç geri dönmeyebilirdi! Tanımadıkları bir adamla gitmişti. Kuşkusuz, bu işte bir kız için hiç de hayırlı olmayan birtakım şeyler vardı; çünkü şimdiye dek duydukları şunu gösteriyordu ki, genç olsunlar, yaşlı olsunlar, karşı cinslerden olan insanlar arasındaki bütün ilişkiler sonunda hep aynı noktaya varıyordu... cinsel yaklaşmaya. Şimdi de Esta ailenin başına çökmüş bunca derde bir de bunu eklemişti. Zaten karanlık olan yaşayışları bundan böyle iyiden iyiye kararacaktı.

Bir süre sonra anneyle baba odalarından çıktılar. Bn. Griffiths'in yüzü şimdi biraz daha yumuşamış gibiydi. Çocukların hâlâ merakla bekleştiklerini görünce şöyle dedi:

— "Esta bir süre için bizlerden ayrıldı. Şimdi sizin yapacağınız şey pek meraka kapılmamak, bu olayı hepten unutmak. Eminim, bir süre sonra yine aramıza dönecektir. Bir zaman için, bir nedenden ötürü kendisine bu yolu seçti. Sonunda herşey Tanrı'nın buyurduğu gibi olacaktır."

Bu arada Asa: "Tanrı sonunu hayretsin." diye mırıldandı.

Bn. Griffiths: "Ben onun burada mutlu olduğunu sanıyordum." diyordu. "Demek ki değilmiş. Besbelli dünyada görmek istediği daha başka şeyler vardı."

Asa yine: "Çık! Çık! Çık!" yaptı.

— "Ama, şu ânda çok katı düşünmemeliyiz. Bunun sırası değil. Sevgi, anlayış göstermemiz gerek." Bn. Griffiths bunu öyle bir söylemişti ki kendi

söylediğine kendi de inanmıyordu sanki. "Yapacağımız tek şey Esta'nın, yaptığının saçmalığını, mantıksızlığını tez elden görüp geri dönmesini dilemektir. Şu sırada girmiş olduğu yolda çok gidemez. Tanrı'nın yolu değil bu yol. Daha çok genç; bir hataya düşmüş durumda. Ama, biz onu bağışlayabiliriz. Bağışlamalıyız. Gönüllerimiz hep ona açık olmalı. Yumuşak, anlayışlı olmalıyız." Sanki büyük bir kalabalığa sesleniyormuş gibi konuşuyordu; yalnız, sesi, yüzü daha sert, daha acılı, daha donuktu. "Hadi şimdi hepiniz yataklarınıza koşun. Bütün gün onun için dua edip başına kötü bir şey gelmemesi için Tanrı'ya yalvarmaktan başka yapabileceğimiz birşey yok. Böyle bir şeyi hiç yapmamış olmasını dilerdim." Son sözcükleri söylerken kendisini dinleyen çocuklarını tamamıyla unutmuştu. Artık tek düşündüğü Esta'ydı.

Beri yanda, Asa!.. Clyde sonraları zaman zaman düşünürdü de... ne babaydı yani! O, daha çok karısının çektiği acıdan etkilenmişti. Bunun ötesinde de daha çok bir şeye karışmamış, köşesinde öylece iki büklüm oturup kalmıştı. "Tanrı sonunu hayretsin" diye mırıldanıp duruyordu arada-sırada. "Kalplerimiz açık olmalı. Evet, evet, hemen yargılamamalıyız onu. Hep iyilik dilemeliyiz. Elbette ya, elbette! Tanrı'ya şükredin! Şükretmeliyiz Tanrı'ya! Amin! Ya! Çık! Çık! Çık!"

Bn. Griffiths, kocasının bu sözlerine pek aldırmayıp çocuklarına dönerek, yeniden söze başladı:

— "Nerede olduğunu soran olursa, benim Tonawanda'daki akrabalarımdan birine gittiğini söyleyeceğiz. Elbette gerçek bu değil ama, gerçeğin ne olduğunu da bilmiyoruz. Hem, döner mi, dönmez mi, onu da bilemiyoruz. Onun için, bunları öğreninceye dek, onu lekeleyecek herhangi birşey söylemekten, yapmaktan kaçınmak zorundayız."

Asa, zayıf bir sesle araya karışarak: "Evet, Tanrı'ya şükredin." dedi.

Anne: "Anladınız mı?" diyordu. "Ne olduğunu tam olarak öğreninceye dek ağzımız böyle olacak."

Clyde, ona destek olmak için: "Elbette." dedi hemen.

Julia da onun ardından: "Peki." diye karşılık verdi.

Bn. Griffiths bir süre durdu, sert sert, yine de sevgiyle baktı çocuklarına. Asa son bir kez "Çık! Çık! Çık!" yaptı. Çocuklar yataklarına gittiler.

Beri yanda, Clyde ablasının bıraktığı kâğıtta ne yazdığını öğrenmeye can

atıyordu ama, annesinin buna izin vermeyeceğini de biliyordu. Hem zaten yeterince de yorgundu. Onun için, oyalanmayıp odasına gitti. Yalnız, mademki Esta'yı bulma umudu vardı, ne diye daha uzun aramamışlardı? Acaba şimdi, şu dakikada nerelerdeydi Esta? Anlaşılan, bulunmayı hiç istemiyordu. Büyük bir olasılıkla, Clyde gibi o da sürdürmekte oldukları yaşayıştan hoşnut değildi. Clyde kendisi de, pek yakın zamana dek evden çekip gitmeyi düşünür, ama, ailesinin böyle bir şeyi nasıl karşılayacağını da kendi kendine sorar dururken, işte şimdi ablası ondan çok daha tez davranmıştı.

Esta'nın bu gidişi delikanlının gelecekteki düşüncelerini, davranışlarını ne biçim etkileyecekti? Gördüğü kadarıyla, evet, annesiyle babası acı çekiyorlardı ama, okadar da ahım-şahım bir felâket olmamıştı Esta'nın gidişi. Aslında, bu gidiş buradaki işlerin ters gittiğini gösteren bir başka kanıt olarak da değerlendirilebilirdi. Evet, evet, bu din işlerinin hepsi, tümüyle kocaman bir saçmalıktı. Bütün bu dinsel heyecanlar, konuşmalar da birer saçmalıktı. Hani? Esta'yı kurtarmaya güçleri yetmemişti işte! Şurası açıkça belliydi ki Esta da onun gibi bu işlere pek bel bağlamamıştı.

III

BAŞLARINA gelen bu olayın Clyde üzerinde epey etkisi olmuştu. Artık eskisinden daha çok düşünüyor, hayaller kuruyor, vakit geçirmeden kendisini içinde bulunduğu bu çıkmazdan kurtaracak önlemleri almanın gerekliliğine inanıyordu.

O güne dek en çok yapabildiği oniki ile onbeş yaşları arasındaki bütün çocukların yaptığı türden şeylerdi. Bir yaz, kâğıt toptancılığı yapan bir adama çıraklık etmek; öbür yaz, bir tuhafiye mağazasında bütün bir mevsimi tüketmek; sonra, kış boyunca her cumartesi paket işlerinde çalışmak falan. Aslında, bu gibi işlerden haftada beş dolar kadar aldığı oluyordu, bu da o

zaman için bayağı bir paraydı. Alıp da cebine yerleştirdiği zamanlar bayağı zenginleşmiş gibi görürdü kendini. Ara-sıra, annesiyle babasının günah sayıp yasaklamalarına aldırmaksızın, gizli gizli sinemaya, tiyatroya gittiği de olurdu. Gerçekten de aldırmazdı onların bu yasaklamalarına. Kendi parasını istediği gibi harcamanın en doğal hakkı olduğuna inanırdı. Her defasında onunla gelmeye can atan kardeşi Frank'ı da alırdı ara-sıra.

Aynı yılın sonlarına doğru okuldan ayrılmak da istemişti. Sınıfındakilerden yaşça çok büyük olduğu için okula gitmek istemiyordu. Bu yüzden, içecek satan bir dükkânda iş buldu. Bir tiyatronun bitişiğindeydi burası. Onun için de birsürü müşterisi vardı. Bir gün okula giderken camda gördüğü "Erkek tezgâhtar aranıyor" diye yazan ilân gözüne çarpmıştı. İçeri girdiğinde genç bir adamla karşılaşmıştı. İşi ondan öğrenecekti. Anladığı kadarıyla, gözünü dört açıp işi iyi kavrarsa, rahat rahat haftada onbeş, onsekiz dolar kazanabilecekti. Oldukça iyi bir paraydı bu. Söylendiğine bakılırsa, Ondördüncü Cadde ile Baltimore Caddesi'nin kesiştiği kavşaktaki Strond mağazası da çalıştırdığı tezgâhtarlara en çok bukadar veriyordu.

Bütün bunlara karşın, yine de ancak annesine danıştıktan sonra karar verebildi. Hem sonra, işin yabana atılmayacak bir yanı daha vardı: İstediği zaman istediği dondurmayı, hem de tek kuruş para ödemeksizin, yiyebilecekti. Ayrıca, görebildiği kadarıyla, kendisi için iş dünyasına açılan bir kapıydı bu. Daha daha, geceleri onikiye dek çalışacağına göre —buna karşılık günün başka saatlerinde serbest kalacaktı elbette— evden de kurtuluyordu. Artık "saat on, yatağa kon" kuralını aşmıştı. Pazar günleri dışındaki gösterilere, törenlere katılmasını da bekleyemezlerdi ondan, pazar günleri yapılanlara bile. Çünkü pazar günleri öğleden sonra da, akşama da işte olacaktı.

Bunlardan başka, bu dükkânda çalışan bir insan istediği zaman yandaki tiyatrodan davetiye de alabiliyordu. Dükkânın bulunduğu büyük satış merkezinden tiyatroya bir geçit vardı. Bir tiyatro ile bu derece bağlantılı bir satış merkezinde çalışmak da ayrı bir kıvanç veriyordu ona.

Ne var ki, bütün bunlar bir yana, bu işin en güzel yanı tiyatrodaki oyunlardan önce, sonra dükkâna doluşan kızlardı. Tezgâhın başına geçip oturuyorlar, gülüşüp, şakalaşıp, aynada saçlarını düzeltiyorlardı. Clyde da bıkıp usanmadan onların bu kendinden emin, pervasız, tatlı hallerini seyrediyordu.

Kendisi daha çok toy, çok tecrübesizdi. Bir yandan bardakları yıkar, dondurma, meyva suyu kazanlarını doldurur, limonları, portakalları üst üste dizerken, bir yandan da bu kızları ilk kez bukadar yakından, üstelik de bukadar uzun uzadıya incelemek olanağını buluyordu. Ne harikulâde şeylerdi! Çoğunlukla da pek güzel giyimli, pek gösterişliydiler. Yüzükler, iğneler, kürkler, zarif zarif şapkalar, ayakkaplar vardı üzerlerinde. Boyuna da onun ilgisini çeken şeylerden söz ediyorlardı. Eğlentiler, danslar, yemekli toplantılar, seyrettikleri oyunlar, gezip dolaştıkları yerler... daha daha, geçen yıldan bu yıla günün modasında meydana gelen değişiklikler, şu ya da bu erkek, kadın —daha çok, erkek— oyuncunun ne harika oynadığı, ya da ne zaman kente geleceği gibi şeylerdi bunlar. O güne dek kendi evinde bunların hiçbirini duymamıştı.

Çoğu zaman bu güzel güzel kızların yanında erkek arkadaşları da oluyordu. Erkeklerin üzerlerinde o geceye uygun bir takım, güzel bir gömlek, zarif bir şapka, beyaz eldivenler, şık ayakkaplar bulunuyordu. Bütün bunlar da, Clyde için güzelliğin, inceliğin, üstünlüğün, mutluluğun doruk noktasını simgeliyordu. Böyle giysiler giyip bu denli havalı olabilmek! Bir kızla bu erkeklerin konuştukları gibi konuşabilmek! Başarının gerçek ölçüsü buydu işte! Er-geç onun da böyle giysileri olması şarttı; olmadığı sürece kızların kendisine ilgi göstermelerini beklememeliydi. Bunu bir kez başardı mı, artık ondan sonra mutluluğa giden bütün yollar önünde açılmış olacaktı; yaşayımın bütün güzelliklerini birer birer tadabilecekti. O anlamlı gülümsemeler, bakışlar, el sıkışırken duyulan o gizli, tatlı duygular... daha daha, kimbilir, kızlardan birinin beline dolanan bir kol, alınan bir öpücük, evlilik için verilen bir söz... ardından da... Ardından!..

İşte, Clyde, bunca yıl annesiyle, babasıyla birlikte sokak başlarında boy gösterip, o kilise senin, bu kilise benim dolaşıp, biralay acayip, ne-idüğü-belirsiz insanın, yok İsa onları şöyle kurtarmış, yok Tanrı böyle yapmış gibisinden martavallarını dinledikten sonra, şimdi bütün bu gördükleri, duydukları karşısında yavaş yavaş gözlerini açıyor, bütün bunlar beyninde birer şimşek gibi çakıyordu. Öyle ki, bu gidiş içinde onun artık kendisini kolaylıkla bu kısır döngünün içinden çekip çıkaracağını düşünebilirdiniz. Dişini tırnağına takıp çalışacak, kazanacak, biriktirecek, belirli bir konuma erişecekti. Şimdilik en azından şöyle söyleyebiliriz ki bu küçücük, bu köhne dükkân bile onun

duygu dünyasında büyük fırtınalar koparan, gözlerini kör edecek kadar düşüncelerini çelen bir yerdi; tıpkı, uçsuz-bucaksız bir çöl ortasında susuzluktan ölmekte olan bir zavallının gördüğü ılgım gibi.

Ne var ki, aradan geçen çok kısa bir zaman ona, çeşitli karışık içkiler hazırlamanın, haftada en az oniki dolar kazanmanın yanı-sıra şunu da gösterdi: Ne zamandır can attığı, özlemini çektiği şeylere tez elden kavuşabilmesi için bu dükkân, bu iş kesinlikle yeterli değildi. Bir kez, ustası Albert Sieberling, bilgisinin, deneyimlerinin çoğunu kendine sakladığı gibi, işin en güzel, en zevkli yanlarını da her zaman kendi tekelinde tutuyordu. İkincisi, Clyde artık dükkânın bağlı bulunduğu büyük mağazanın sahibinin işlerine de koşturuluyordu. Böyle olunca da iş saatleri içinde kafasını kaşımaya bile vakti kalmıyordu. Yine bu işler yüzünden, ne istediği gibi giyinmeye fırsat bulabiliyor, ne istediği ilişkileri kurabiliyor, giderek, evinin dışında evin içindeki yalnızlıktan daha derin bir yalnızlığa gömüldüğünü görüyordu.

Beri yanda, Esta'nın gidişi ailenin dinsel uğraşlarını büyük ölçüde aksatmıştı. Bu yüzden, anladığı kadarıyla, Colorado eyaletine bağlı bir kent olan Denver'e göçmeyi düşünüyorlardı. Ancak, kendisinin onlarla gitmeye hiç mi hiç niyeti yoktu. "Neye yarar ki?" diye soruyordu kendi kendine. Nasıl olsa buradakinden hiç de farkı olmayan birtakım işlere girişeceklerdi yine.

Şimdiye dek hep eve hapsolmuştu; Bickel Sokağı'ndaki o yardımevinin insanın içine sıkıntı veren arka odalarına. Hep nefret etmişti bundan. Kansas City'ye geldiği onbir yaşından bu yana, erkek arkadaşlarını bu çirkin evin, değil içine, yakınına bile getirmekten utanç duymuştu hep. Okadar ki bu yüzden erkek arkadaş bile edinmekten kaçınmış, çoğu zaman tek başına, ya da sadece kardeşleriyle gezmiş, oynamıştı. Şimdi ise, onaltı yaşındaydı. Artık kendini kurtarabilecek, tek başına birşeyler yapabilecek çağa gelmişti. Ne var ki daha doğru-dürüst bir şey kazanıyor sayılmazdı; tek başına kalsa geçinemezdi. Ayrıca, daha ileri atılımlar yapabilecek gücü de kendinde bulamıyordu daha. Bunlara karşın, annesiyle babası, onun razı olup olmayacağını hesaba katmaksızın, Denver'e gitmekten, hep birlikte orada çalışmaktan açık açık söz etmeye başladıkları zaman, o da yavaş yavaş, böyle bir şeye yanaşmayacağını belli etmeye başladı. Kansas City'yi seviyordu. Bulundukları yeri değiştirmeye ne gerek vardı? Üstelik, şu sırada bir işi de vardı, belki ileri-

de daha iyisini de bulabilirdi.

Ancak, annesiyle babası bu konuda kararsızdılar. Önlerinde daha taze yara halinde olan bir Esta örneği duruyor, bu yüzden de Clyde için kaygılanıyorlardı. Onlar gittikten sonra nerede yaşayacaktı? Kiminle kalacaktı? Nasıl bir yola sapacak, başının dara düştüğü zamanlar kimden yardım isteyecekti? Yol göstereni, akıl vereni kim olacaktı? Bunlar öyle çabucak karar verilecek şeyler değildi.

Beri yanda, gün gün yaklaşmakta olan bu Denver işinin yanı-sıra Clyde için bir sorun daha çıkmıştı. Ustası B. Sieberling'i, kadınlara aşırı düşkünlüğü nedeniyle, asıl patron işten atmıştı. Yerine gelen ise, yeni ustası, Clyde'dan pek hoşlanmamışa benziyordu. Bu durumda yapılacak tek şey vardı: İşten ayrılmak. Ama, hemen yapmayacaktı bunu; önceden yeni bir iş bulacaktı. Serbest kaldığı saatlerde çıkıp iş arıyordu.

Bir gün aklına bir şey geldi: Kentin en büyük otelinde onun yapmakta olduğu işin tıpkısını yapan bir yer vardı. Oniki katlı olan bu otel, Clyde'ın gözünde zengin, rahat yaşayışın biricik simgesiydi. Otelin pencerelerinde her zaman ağır, kalın perdeler vardı. Hele hele kapısı!.. Çam tahtasıyla demirden oluşan koskoca bir devdi sanki! Bu koca dev, iki yanı boyunca palmiye saksılarının dizildiği upuzun, mermer bir koridora açılıyordu. Önünden her geçişte içini tuhaf duygular kaplar, bu kapının ardındaki o görkemli yaşayışı hayal eder-dururdu. Taksiler, otomobiller hiç mi hiç eksik olmazdı buradan; hep hazır, bekleşirlerdi.

Clyde bugüne dek hep bir ürkeklik duymuştu bu otel karşısında, hayranlıkla karışık bir ürkeklik. Bugün başka olmalıydı, bugün artık kendisi için birşeyler yapmanın zamanıydı. İçinden gelen bu dürtüyle, Ondördüncü Cadde'ye açılan kapıdan içeri girdi.

Burası otelin alışveriş bölümüydü. Kasadaki kıza yaklaşıp, içecek satan bölüme kimin baktığını sordu. Kız, az ileride duran kısa boylu, iyi giyimli, otuzbeş yaşlarında bir adamı gösterdi. B. Secor'du bu. Clyde yavaşça yanına yaklaştı. Adamın, ne istediğini sorarcasına: "Evet?" demesi üzerine de: "Şey, içecek satışı için bir yardımcıya ihtiyacınız var mıydı acaba?" diye sordu. "Bir yeriniz varsa, beni alırsanız çok memnun olurum. İhtiyacım var da..."

— "Yok, yok, yok!" diye kesti adam.

Lafı ağzına tıkmıştı. Yalnız, tam öbür yana döneceği sırada, Clyde'ın yüzündeki acı belirim gözüne çarptı. Durup sordu:

— 'Peki, daha önce hiç böyle bir yerde çalıştın mı?"

Clyde çevresindeki güzellikle öylesine büyülenmişti ki: "Bukadar güzel bir yerde hiç çalışmadım, efendim." diye karşılık verdi. "Ama, şu sırada Yedinci Cadde'yle Brooklyn Caddesi'nin kavuştuğu köşede, Bay Klinkle'ın yerinde çalışıyorum. Ne var ki orası hiç de buraya benzemiyor. Ben ise, başarabilirsem, daha iyi bir yere geçmek istiyorum."

Adam bunları duyunca: "Hınğ.." diye düşündü. Başında bulunduğu yerin böylesine övülmesi karşısında bayağı keyiflenmişti. "Ya?" dedi. "Oldukça akla yakın bir düşünce bu. Ama, ne yazık ki şu sırada sana verebileceğim bir iş yok burada. Pek öyle ikide-birde adam değiştirmiyoruz. Ancak, oda bakıcılığı gibi bir işe olur dersen seni bir yere gönderebilirim. Şu sıralarda otelde bu iş için bir çocuk arıyorlar. Hem, sanırım, o iş de bunun kadar iyidir. Sonra, Clyde'ın gözlerinin birdenbire parladığını görünce ekledi: "Ha, bak... yalnız, benim gönderdiğimi söylemeyeceksin, çünkü seni hiç tanımıyorum. Sadece git, alt katta Bay Squires'ı bul, yeter. Ne yapman gerektiğini söyler o sana."

Clyde, böyle, Green-Davidson gibi dev bir otelde iş bulmanın yamacına bu denli yaklaşabilmiş olmak karşısında sarhoşa dönmüştü. Şaşkın bakışlarla adama: "Sağolun!" dedikten sonra, mağazanın arkasından otelin alt salonuna açılan kapıya doğru yürüdü. Şimdi girdiği yer ise iyice gözlerini kamaştırmıştı. Yıllardır içinde yüzdüğü yoksulluk yüzünden böyle bir yere bir kez bile olsun adım atamamıştı. Şimdiyse, ayaklarının altında siyahlı-beyazlı mermerden bir yer uzanıyordu. Başının üstünde pırıl-pırıl işlemeli, şıkırtılı bir tavan vardı. Çevresi ise sütunlardan meydana gelmiş bir orman gibiydi; cam gibi parlayan kapkara mermer sütunlardan bir orman. Bu ormanın orasında-burasında avizeler, heykeller, halılar, palmiye saksıları, koltuklar, divanlar, divanlarda söyleşiye dalmış insanlar görülüyordu. Sanki bir tüketim gösterisi yapılıyordu; gereksiz, boş bir tüketim! Doğrusu, bir Amerikan ticaret kenti için oldukça şatafatlı bir oteldi burası. Odaları, salonları, lokantası her türlü yalınlık, gereklilik sınırını kat kat aşacak biçimde döşenmişti.

Clyde bir süre bütün bunlara hayran hayran baktı-durdu. Çevresinde

birtakım adamlar, kadınlar, çocuklar —daha çok, adamlar— bir aşağı, bir yukarı dolaşıyorlar, oturup kalkıyorlar, çene çalıp yarenlik ediyorlardı. Bir süre böyle bakındıktan sonra birden aklına Squires geldi. Yazıhanesinin merdivenin tam altına düştüğünü söylemişlerdi. Oraya doğru yürüdü. İçeride, uzunca bir masanın başında, Clyde yaşlarında, kahverengi üniformalı, bereli bir genç oturuyordu: O önündeki deftere boyuna birtakım notlar alırken, yanındaki tahta sıra üzerinde de kendisi gibi üniformalı birkaç genç oturmuş, bekleşiyordu. Zaman zaman bunlardan biri kalkıyor, bir süre için ortadan kayboluyor, sonra gene gelip yerine oturuyor, yeniden beklemeye koyuluyordu. Çok da sık çağırılıyorlardı. Masanın üzerindeki telefon zırt-pırt çalıyor, başındaki o genç de karşıdakinin isteğini öğrenir öğrenmez, ya bir zile basarak, ya da ağzıyla, sıranın başında kim varsa ona haber veriyordu. Bunun ardından, işi alan genç ya merdivene, ya asansöre, ya da kapılardan birine doğru koşup gözden kayboluyor, kısa bir süre sonra da birtakım kişilerin ardından çantalar, bavullar, pardesüler, golf takımları falan taşıyarak geliyordu. Zaman zaman da odalardan birinden ya bir içki ısmarlanıyor, ya dışarıdan bir şey alınması gerekiyor, o zaman da bu isteğin yerine getirilmesi için hemen harekete geçiliyordu.

İşte, işe girebilirse yapacağı şeyler bunlardı. Doğrusu, böyle bir yerin insanı olabilmek büyük bir talih işiydi. Ama, olabilecek miydi acaba? Masanın başındaki gence doğru yaklaşıp sordu:

— "Afedersiniz, Bay Squires'ı nerede görebilirim acaba?"

Genç, başını kaldırdı, bir süre sert, donuk bakışlarla Clyde'ı süzdü, sonra: "İşte orada, geliyor." dedi.

Clyde, başını gösterilen yöne çevirdiğinde, sert görünüşlü, şık giyimli, otuz yaşlarında bir adamın o yana doğru gelmekte olduğunu gördü. Adam öyle iyi giyimli, zarif, ama aynı zamanda da öyle sert görünüşlüydü ki daha görür görmez Clyde'ın eli, ayağı kesiliverdi. Kemikli burnu, keskin gözleri, incecik dudakları, sivri çenesiyle zeki, kurnaz, işbilir bir insana benziyordu bu adam. İçeri girince masada oturan gencin yanına gidip konuşmaya başladı. Sonra, bir ara, gözü Clyde'a takıldı.

Bunun üzerine o genç: 'Bu delikanlı sizinle görüşmek istiyormuş," diye bilgi verdi.

Adam sordu:

— "Benimle mi görüşmek istiyorsun?"

Dikkatle Clyde'ı inceliyordu. Üzerindeki giysilerin pek iyi olmadığını fark etmişti. Bakışlarında bu delikanlının kimin nesi olduğunu anlamak istermiş gibi bir hal vardı. Burada oda bakıcılığı yapmakta olan bütün bu gençlerin başıydı o.

Clyde adamın bakışlarını hiç beyenmemişti. Ancak, kendisini iyi tanıtmak için elinden geleni yapmaya da kararlıydı. Konuşmaya başladı:

— "Mağazadaki bey diyordu ki... yani... dedi ki burada oda bakıcısına ihtiyaç olup olmadığını sizden öğrenebilirmişim. Şu sırada, Yedinci Cadde ile Brooklyn Caddesi'nin kavuştuğu köşede, Bay Klinkle'ın yanında çalışıyorum. Ama, oradan çıkmak istiyorum. Şey... o bey dediydi ki, siz çalışacak birini arıyormuşsunuz."

Adamın durmadan kendisini incelemesinden öyle rahatsız olmuştu ki konuşurken doğru-dürüst soluk bile alamıyor, ikide-bir tekliyordu. Yalnız, ilk kez de bir şeyin farkına varıyordu: Can attığı bir şeye gerçek olarak sahip olmak istiyorsa, herşeyden önce kendisini insanlara sevdirmeliydi. Onların kendisinden hoşlanmalarını sağlayacak biçimde davranmalı, öyle bir biçimde konuşmalıydı. Onun için, bunu fark eder etmez hemen sevimli bir tavır takınıp: "Bana bir fırsat tanıyacak olursanız dişimi tırnağıma takıp canla-başla çalışırım." deyiverdi.

Adam ise sadece soğuk soğuk yüzüne bakıyordu. Şöyle bir düşündükten sonra: "İyi ama," dedi, "daha önce hiç böyle bir iş yapmamışsın ki."

— "Evet, yapmadım, efendim, ama, acaba çok sıkı bir çalışmayla kısa zamanda öğrenemez miyim?"

Sözlerini zar-zor tamamlayabilmişti.

Adam: "Dur bakalım!" diye kesti, "Şu sırada başımı kaşıyacak vaktim yok. Pazartesi öğleden sonra bir uğra, o zaman konuşuruz." Bunları söyledikten sonra da arkasını dönüp uzaklaştı.

Clyde olduğu yerde kalakalmıştı. Hiçbir şey anlamamıştı bu olanlardan. Gerçekten, pazartesi günü gelmesi mi söylenmişti ona? Yoksa, yanılıyor muydu? Döndü, çabucak caddeye fırladı. Tir-tir titriyordu. Olanları düşünmek bile heyecanlandırıyordu onu. Olacak iş değildi, Kansas City'nin

en büyük otelinde bir adama iş sormuş, buna karşılık kendisine pazertesi günü uğraması söylenmişti! Olacak iş değildi! Olacak iş değildi! Gerçekten, girebilecek miydi o eşsiz dünyaya? Hem de bukadar kısa zamanda? Gerçekten olacak mıydı bu?

IV

CLYDE'İN bütün bu düşleri —böylesine büyük bir iş yerine girmekle elde edeceği olanaklar, bunun ne demek olduğu falan gibi— aslında, sadece, sadece birer düş olarak kalmak zorundaydı; çünkü, zengin, rahat yaşamak konusundaki düşünceleri gerçekte çok aşırı, çok yanlış, çocukçaydı. Hani, bu düşünceler, rahatlıkla, sürekli baskı altında tutulmuş, hiçbir zaman gerektiği gibi doyurulmamış bir hayal gücünün ürettiği birtakım boş şeyler olarak nitelenebilirdi; üstelik de, şimdilik düşlerden başka besini olmayan bir hayal gücünün.

Otelden çıktıktan sonra dükkândaki işinin başına döndü; daha sonra da evine. Cuma, cumartesi, pazar ile pazartesi sabahını bulutların üzerinde geçirdi. Aklını birtürlü yaptığı işe veremiyordu; öyle ki ustası kaç kez: "Uyumasana!" diye uyarmak zorunda kalmıştı. Daha daha, geceleri işten çıktıktan sonra, önce bir posta Ondördüncü Cadde ile Baltimore Caddesi'nin köşesine gidiyor, o kocaman oteli uzun uzun seyredip ondan sonra eve dönüyordu. Otel, üç ayrı yöne açılan üç dev kapısı ile, kapıların önündeki kahverengi üniformalı kâhyaları, içeride Fransız ipeklisinden perdeleri, şıkır-şıkır avizeleri, lokantası, Amerikan barı ile, ancak düşlerde rastlanabilecek türden bir yerdi. Kapıların önünde her zaman sıra sıra taksiler, arabalar bekleşiyor, pencerelerden dışarıya çalgı sesleri yayılıyordu.

Sonunda, pazartesi günü geldi. Öğleden sonra otele gidip B. Squires'ı buldu. Adam neredeyse unutmuştu onu. Ancak, gerçekten yardıma ihtiyaç duyduğunu, ayrıca da işe girebilecek nitelikte olduğunu anlayınca, kendisiyle

birlikte merdiven altındaki yazıhanesine gelmesini söyledi. Karşısındakini küçük gören bir tavırla birtakım sorular sordu. Anasının-babasının adları, nerede oturdukları, daha önce nerelerde, kaça çalıştığı, babasının işi-gücü falan gibi sorulardı bunlar.

Son soru, Clyde'ın duymaktan her zaman korktuğu, duyduğu zaman ise doğru bir karşılık vermekten kesinlikle kaçındığı bir soruydu. Bu yüzden de —az-buçuk bir doğruluk payı da vardı ya— babasının çamaşır makineleri yapan bir fabrikada satış görevlisi olduğunu, pazar günleri de sağda-solda vaızlar verdiğini söyleyiverdi. Ancak, bu son sözcükler adam üzerinde hiç de öyle düşündüğü gibi kötü bir etki yaratmamıştı, tersine, o çalıştırdığı çocukların böyle tutucu ailelerden gelmelerini daha uygun buluyordu.

Daha sonra B. Squires otelin kurallarından söz etmeye başladı. Burada çalışan pek çok çocuk sürekli iç içe oldukları bu zengin yaşayış karşısında yollarını şaşırıyor, kötü işlere kalkışıyorlardı. Bu yüzden o da durmadan böylelerini işten atmak zorunda kalıyordu. Öyle ya, daha cebine parayı ilk koyduğu günden rotayı şaşırıp kötü yola sapan insanları böyle bir yerde barındıramazdı. Gerçekten çalışmaya hevesli, herkese karşı saygılı, içi neyse dışı da o olan dürüst kişilere ihtiyacı vardı onun. Gerek içleri, gerekse dış görünüşleri ile pırıl-pırıl olmalıydılar. Ellerine geçirdikleri üç-beş kuruşa bakıp, karşılarına çıkan her kızla gezmeye kalkan, gece hayatına dalıp ondan sonra da sabah işe hem geç, hem de uykusuz, bakımsız olarak gelenler burada pek kalamayacaklarını bilmeliydiler. Böylelerinin gözlerinin yaşına bakmaz, kollarından tuttuğu gibi fırlatır atardı! Bunu Clyde da böylece bellemeliydi.

O konuşurken Clyde durmadan başını sallıyor, ikide-bir: "Evet, efendim", "Hayır, efendim" diyerek adamın güvenini kazanmaya çalışıyordu. Böyle kötü yollara hiçbir zaman sapmayacaktı; B. Squires güvenebilirdi.

Daha sonra, B. Squires başka konulara geçti. Ayda onbeş dolar veriyorlardı. Ayrıca, yemeklerini de aşağıda, işçi yemekhanesinde para ödemeksizin yiyebilirdi. Bunlardan başka, müşterilerden alınan bahşişler de vardı. Günde enaz dört, hattâ altı dolar tutardı bu bahşişler.

Bunları duydukça Clyde'ın yüreği küt-küt atıyordu. Günde altı dolar! Haftada ederdi tam kırkiki dolar! Ayrıca, ayda onbeş dolar, bir de yemekler!.. Kulaklarına inanamıyordu! Üstelik, B. Squires'ın dediğine bakılırsa, üniför-

malardan da para alınmıyordu. Ancak bu üniformaların otel dışına çıkarılması yasaktı.

Çalışma çizelgesi ise şöyleydi: Pazartesi, çarşamba, cuma, pazar günleri sabah 6'dan öğlene; altı saatlik bir aradan sonra akşam 6'dan geceyarısına; geriye kalan salı, perşembe, cumartesi günlerinde ise öğlenden akşam 6'ya. Böylece, iki günde-bir öğleden sonralara, öteki iki günde-bir de gecelere rastlamak üzere serbest kalabilecekti.

Yemeklerini çalışma saatleri dışında yiyebilirdi. Her işe başlama saatinden on dakika önce de üniformasını giyip denetime hazır olmalıydı.

B. Squires daha başka şeyler de söyleyecekti ama, "Nasıl olsa onları da benim yerime başkaları söyler." diye düşünerek vazgeçti.

— "Eh, sanırım artık işe başlamaya hazırsındır, değil mi?" diye sordu.

Clyde çabucak toparlanıp: "Elbette, elbette, efendim." diye karşılık verdi.

Bunun üzerine, B.Squires: "Peki öyleyse." diyerek ayağa kalktı, kapıyı açıp, dışardaki sıranın başında oturan uzun boylu, iri-yarı bir çocuğa seslendi:

— "Oscar, bu delikanlıyı al, depoya götür, bak bakalım, Jacobs ona uygun bir üniforma bulabilecek mi. Bulamazsa, söyle, yarına dek eskilerden bozup bir tane hazır etsin. Sanırım daha önce Silsbee'nin giydiği uygun gelecektir."

Sonra, masadaki yardımcısına dönerek: "Bakalım, bir deneyelim, nasıl çalışacak." dedi. "Çocuklardan birine söyle de ne yapıp ne edeceğini azıcık gösteriversin ona. Bu işte daha epey acemi ama, sonunda kıvırabilecek gibi geliyor bana."

Sonra Clyde'ın adını deftere kaydetmek üzere oradan ayrıldı.

Bu sırada Clyde da kendisini depoya götürmekte olan çocuğun iş konusundaki açıklamalarını dinliyordu.

— "Heyecanlanmana gerek yok." diyordu çocuk.

Soyadı Hegglund'du. Jersey Cty'liydi; hem de, konuşmasıyla, davranışlarıyla tam bir Jersey'li. Uzun boylu, güçlü-kuvvetli, çilli, sarı saçlı, güleryüzlü, konuşkandı. Birlikte yürüye yürüye üzerinde "İşçilere Özel" yazılı asansöre girdiler. Çocuk yine anlatıyordu:

— "Pek öyle zor bir iş değil. Ben çalışmaya ilk kez üç yıl önce Buffalo'da

başladım. O güne dek de en ufak bir tecrübem yoktu. Şimdi senin de yapacağın, başkalarına bakıp onların nasıl yaptıklarına dikkat etmek. Tamam mı? Anladın değil mi?"

Clyde çocuğun bazı sözcükleri yanlış söylediğini, cümlelerinin de pek düzgün olmadığını fark etmişti. Yalnız, güleryüzlü oluşundan, sonra, şu zor ânında kendisine yardım edişinden dolayı da çabucak asınmıştı.

— "Önce herkese şöyle bir bak," diyordu çocuk. "Ne yapıyor, ne ediyor? Bu işi öğrenmenin yolu bu. Zil çalınca sıranın başında sen varsan, hemen fırlayıp çağırıldığın yere çabucak gideceksin. Şunu unutma ki burada atik-tetik olanları seçerler hep. Sonra, elinde çanta, ya da başka bir şeyler kapıdan, asansörden çıkmakta olan birini gördün mü, sıranın başındaysan, şef zile bassın, basmasın, hemen koşup alacaksın; çünkü şef kimi zaman önündeki işe dalıp unutabilir. Böyle şeyleri hiç kaçırma; başka türlü bahşiş toplayamazsın çünkü.

"Sonra her zaman tezgâhın yakınında olmaya bak. Müşteri gelip de bir oda istedikten sonra deftere imza atar, sonra da kâtip odanın anahtarını çıkarıp sana verir. Bundan sonra yapacağın iş, müşterinin eşyalarını yüklenip, onunla birlikte odaya çıkmak. Odaya girdikten sonra, banyo da dahil, bütün ışıkları yakarsın. Gündüzse, perdeleri açarsın; gece ise, kaparsın. Sonra, bakarsın odada havlu var mı, yok mu. Yoksa, kat bakıcısına söylersin. Ha, bakttın ki müşteri ilk ağızda bahşiş vermiyor, birazcık oralarda oyalanırsın. Kapının kilidiyle oynarsın, vasistası açmaya çalışıyormuş gibi yaparsın... İşte, bu türden başka bir şey bulup vakit geçirirsin. İyi bir insansa bu arada çıkarır birşeyler verir. Vermedi mi de pek uzatmadan odadan çıkarsın. Odadan çıktıktan sonra hemen aşağıya döneceksin, sıradaki yerine. Öyle, sağa-sola takılmaca yok. Unutma, burada en hoşlarına giden şey atik-tetik olman, tamam mı?

"Ha, aklıma geldi: Her işbaşından önce üniformanı giyip şefin denetimine hazır oluyorsun ya, sakın unutma, her denetim sonunda da şefin cebine bir dolar koyacaksın. Bir denetimden geçtiğin günler bir dolar, iki defa oldu mu iki dolar; burada işler böyle."

Clyde anlamıştı.

Ayda kazanacağını hesapladığı yirmidört, ya da otuziki doların bir

bölümü —çocuğun söylediğine bakılırsa, onbir-oniki dolar— böylece gidecekti. "Ama, olsun..." diyordu kendi kendine; yine de oniki-onbeş, hattâ daha bile fazlası kalıyordu ya. Hem, yemeklerle üniforma da cabasıydı. Yok, yok, cennet gibi bir yerdi burası!

Jersey City'li Hegglund onikinci kattaki depoya çıkardı onu. Girdikleri odada karşılarına çıkan ufak-tefek, yaşlıca bir adam arayıp tarayıp bir üniforma buldu Clyde'a. Tıpatıp oturmuştu üzerine; bozmaya hiç gerek yoktu. Ardından bir de bere buldular başına. Artık herşey tamamdı. Yalnız, Hegglund'un da uyardığı gibi, saçları biraz uzundu, kestirmesi gerekiyordu. Clyde, o sırada öylesine bir büyü içindeydi ki bu sözler üzerine birden saçının uzunluğundan bile nefret etmeye başladı.

Depodaki işleri bittikten sonra birlikte, aşağıya inip, B. Squires'ın yardımcısı B. Whipple'ın yanına gittiler.

Adam, Clyde'ı şöyle-bir süzdükten sonra: "Pek güzel!" dedi. "Tastamam uymuş, değil mi? Hadi bakalım, saat altıda burada işe başlarsın. Saat beş-buçuk da gelip üniformanı giyinme odasından al, altıya çeyrek kala da denetime hazır ol."

Bundan sonra Clyde, Hegglund'un söylemesi üzerine, üniformasını giyinme odasına teslim etti, kendisine verilen dolabın anahtarını alıp cebine koydu, sonra da soluk soluğa sokağa fırladı. Önce koşup saçını kestirecek, ardından da bu mutlu haberi eve yetiştirecekti.

Kolay değil, koskoca Green-Davidson Oteli'ne oda bakıcısı olarak girmişti. Üstelik, üniforması da olacaktı; hem de üzerine tıpatıp oturan şık bir üniforması. Ayrıca, daha bismillah derken onbir-oniki dolar para alacaktı. Ne var ki, bunu annesine söylemedi; çünkü, tam parasal bağımsızlığını elde edeceği şu sırada, alacağı paranın tutarını eve söylemesi, bunun bir bölümüne el konması demek olurdu. Buna karşılık, yemeklerini ücretsiz yiyeceğini söyledi. En çok istediği şeylerden biri de buydu: Yemeğini evin dışında yemek! Onun için de özellikle söyledi bunu. Ayrıca, artık hep otelin o şatafatlı havası içinde haşır-neşir olacak, geceyarısından önce eve gitmeyecek, güzel giysiler, dilediğince arkadaşlar edinecek... böylece harikulâde bir yaşayışı olacaktı! Sevincinden göklere uçuyordu! Mutluydu... hem de, delicesine!

Şimdi düşünüyordu: Çalışmadığı gecelerde de erken erken eve dönmesi

şart değildi. N'olacak? O gece de çalışacağını söyler, geceyi tiyatroya, sinemaya, ya da başka bir eğlenceye giderek geçirirdi... hem de, yemeğini bedava yedikten sonra... üzerinde güzel güzel giysilerle! Ah! bütün bunları düşünmek bile apayrı bir heyecandı! Bu heyecan zaman zaman öyle bir hal alıyordu ki Clyde artık düşünemez oluyordu. Beklemeliydi! Bekleyip, bu harikalar diyarının kendisine neler, neler sunacağını görmeliydi.

V

ASLINA bakılacak olursa, ana-baba Griffiths'lerin gerek geçim, gerekse toplumsal konulardaki olağanüstü deneyimsizlikleri gözönüne alındığında, Clyde'ın bu düşleri hiç de öyle olağandışı şeyler değildi. Gerçekten de, ne Asa, ne de Elvira oğullarının girdiği işin gerçek yüzünün ne olduğunu, böyle bir işin ona gerek maddi, gerekse manevi yönden ne verip ne vermeyeceğini bilmiyorlardı. Hiçbiri o güne dek dördüncü sınıftan daha yukarı bir otelde kalmamıştı. Yine hiçbiri ancak onların düzeyinde insanların gidebildiği bir lokantadan daha iyisinde yemek yememişti. Bu nedenle de, hiçbiri Clyde'ın yaşında, yaradılışında bir çocuk için bir otelde Tanrı'nın günü kapıdan içeriye, içeriden kapıya eşya getirip götürmek gibi bir işten öteye bir de birtakım işler olabileceğini akıl edemiyordu. Böylelikle her ikisi de, dünyadan zerre kadar haberleri olmadığı için, bu netelikte bir işin insana olsun olsun beş-altı dolar ancak kazandıracağını hesap ediyor, bunu da Clyde yaşında bir çocuk için hiç denecek kadar az buluyorlardı.

Bütün bunlardan sonra Bn. Griffiths, gerek Clyde'ın, gerekse öbür çocuklarının para durumları ile yakından ilgilenen bir ana olarak, oğlunun böyle bir işe neden bu denli hevesli olduğunu merak ediyordu. Öyle ya, bu iş ötekinden hem daha çok zaman istiyor, hem de buna karşılık pek birşey vermiyordu. Evet, Clyde bu işin kendisine otelde yükselme olanağını sağlayacağını

söylüyordu ama, ne zaman?

Ne var ki, pazartesi akşamüzeri Clyde paldır-küldür eve girip de işe alındığını, hemen boyunbağını gömleğini değiştirip saçını da kestirdikten sonra gidip işbaşı yapacağını haber verince, annesi daha bir kendine geldi. Oğlunu hiç böylesine hevesli, heyecanlı görmemişti. Besbelli ki durumundan son derece hoşnuttu. O her zamanki durgun, içe kapanık halinden eser yoktu üzerinde.

Yine de, sabahın 6'sından geceyarısına dek dışarıda kalması, bu arada, çalışmadığı saatlerde gönlü isterse eve uğraması, istemezse uğramaması, her fırsatta da evden hoşlanmadığını belli etmesi gerek annesini, gerekse Asa'yı giderek daha huzursuz kılar olmuştu.

Otel, otel, otel! Hep çarçabuk otele gitmesi gerekiyordu! Bir de, bütün söylediği, işini çok sevdiği, iyi kavradığı, oteldeki işin o içecek satılan yerdeki işten bin kat zevkli olduğu, kısa zamanda daha çok para kazanacağı gibi şeylerdi; ama, nekadar olduğunu hiç söylemiyordu. Artık bunların dışında bir tek laf çıkmaz olmuştu ağzından.

Öte yandan, ana-baba Griffiths'ler yine hep, Esta'nın başından geçen olay yüzünden, Kansas City'den ayrılarak Denver'e gitmenin şart olduğunu söyleyip duruyorlardı. Buna karşılık Clyde da, şimdi, bulundukları yerden ayrılmamak konusunda eskisinden daha çok diretiyordu. Onlar dilerlerse gidebilirlermiş, ama, kendisinin iyi bir işi varmış, bu işte kalmak istiyormuş. Gidecek olurlarsa kendisine bir oda tutar, pek de iyi yaşayabilirmiş.

Şimdiyse, o ilk akşam saat beş-kırkbeşte, ömrünün dönüm noktalarından birini yaşıyordu. Bütün hazırlıklarını tamamlamış, B.Whipple'ın karşısında hazır-ola geçmişti. Üniformasının üzerine tıpatıp oturmasından başka, genel görünüşüyle de şefinin takdirini kazanmıştı. Saat altıyı vurduğunda ise, öbür çocuklarla birlikte, merdiven altındaki sırada yerini almıştı. Yanıbaşlarındaki masada, akşam için görevi B. Whipple'dan devralan B. Barnes diye biri oturuyordu. Artık, iş başlamak üzereydi.

— "Tr-r-n!"

İşte, masadaki zil çalmıştı, sıranın en başında oturmakta olan çocuk gidiyordu.

— "Tr-r-n!"

İşte, ikinci zille birlikte ikinci çocuk da ayağa fırlamıştı.

Sonra: "Öndeki! Orta kapıya!" diye bağırmıştı B. Barnes.

Bunun üzerine, üçüncü çocuk ayağa fırlamış, bir solukta mermer salonu geçip o sırada orta kapıdan içeri girmekte olan ak bıyıklı, dinç görünüşlü, iyi giyimli bir müşterinin elindekileri almıştı. Büyülü bir güzelliği vardı bu görünümün. Öyle ya, bütün bu koşuşma, müşterinin elinden paketleri kapma, taşıma, son çözümde hep bir bahşiş uğrunaydı!

— "Öndeki!"

İşte yine sesleniyordu B. Barnes.

— "Bak bakalım, 913 numara ne istiyor?"

Daha lafı bitmeden dördüncü çocuk fırlamıştı bile.

Clyde hızla sıranın önüne doğru ilerliyordu. Bu arada da, bir yandan hemen önündeki Hegglund'dan son talimatı alırken, bir yandan da olanı-biteni, gözünü dört açmış, izliyordu. Yay gibi gerilmişti; öyle ki, zar-zor soluk alabiliyordu. İkide-bir kaşı, gözü seğiriyor, elleri titriyordu.

Hegglund, kulağının dibinde: "Heyecanlanma!" diyordu. "Kendini tut, anlıyor musun? Sen de benim ilk zamanlarım gibisin; baksana, tepeden tırnağa sinir kesildin. Ama, buna hiç gerek yok. Sakin olmalısın. Sakinlik herşeyi çözümler."

— "Öndeki!"

B. Barnes yine çağırıyordu. Clyde Hegglund'un söylediklerini işitmiyordu bile.

— "115 numara kâğıt-kalem istiyor."

Beşinci çocuk da gitmişti.

Clyde, Hegglund'a dönüp: "Kâğıt-kalem istenince nereden alıyoruz?" diye sordu. Heyecanından neredeyse ölecekti.

Hegglund: "Resepsiyondan." dedi. "Soğuk su istenirse az önce denetimden geçtiğin odaya gideceksin. İşte, şu karşıda, görüyor musun? Küçük bir kapı olacak orada. Suları veren adamın eline de ara-sıra bir on sentlik sıkıştırırsan iyi olur."

— "Tr-r-n!"

Yine zil çalıyordu. Bu kez giden, altıncı çocuktu.

Sıra Hegglund'a gelmişti.

— "Unutma," dedi Hegglund. "İçki isteyecek olurlarsa, lokantaya gidip oradaki küçük pencereden isteyeceksin. İçkilerin adlarını doğru söylemeye dikkat et; yoksa, kızarlar. Lokantadan birşey istenecek olursa, git, şef garsonu gör. Bahşişleri de o alır, tamam mı?"

— "Öndeki!"

Eyvah! İşte Hegglund da gitmişti! Sıra ondaydı!

B. Barnes'ın sesi yeniden çınladı:

— "Öndeki!"

Clyde ok gibi fırlayıp bir solukta şefinin yanına gitti, Gözünü, kulağını dört açmış, heyecan içinde, adamın ağzından çıkacak sözü bekliyordu.

B.Barnes: "Bak bakalım, 882 numara ne istiyor?" dedi.

Bunun üzerine Clyde, dosdoğru üzerinde "İşçilere Özel" yazılı asansöre koştu. Daha önce Hegglund'la birlikte onikinci kata çıktıkları asansördü bu. Tam içeri girecekken, o sırada müşterilere özel hızlı asansörlerden birinden çıkmakta olan başka bir odacı çocuk kendisine seslenerek uyardı:

— "Odalara çıkıyorsan müşteri asansörlerini kullan. Onlar öteki işçilerle elinde ağır yükü olanlar için."

Clyde gösterilen asansöre koşup: "Sekizinci kata!" dedi.

İçeride kendisinden, asansöre bakan Zenci çocuktan başka kimse yoktu. Çocuk, Clyde'a: "Merhaba!" dedikten sonra: "Yenisin sanırım?" diye sordu. "Daha önce hiç görmemiştim ben seni."

Clyde: "Evet." dedi. "Bugün başladım."

Zenci: "İyi, iyi! Seveceksin burayı." dedi. Çok arkadaş canlısı bir çocuktu. "Burada kimsenin canı sıkılmaz. İşte, sekizinci kata geldik."

Clyde asansör durur durmaz dışarı fırladı. Heyecanından çocuğa gideceği yönü sormayı unutmuştu. Şimdi, koridorda oda numaralarına baka baka yürüyordu. Çok geçmeden, yanlış yönde olduğunu anladı.

Yerdeki yumuşacık, kahverengi halı, tertemiz, kremrengi duvarlar, tavandaki bembeyaz, top lambalar hep rahat, güzel bir yaşayışın, eşsiz bir dünyanın simgeleriydi. Bugüne dek hiç böyle şeyler görmemişti.

Sonunda 882'yi bulmuştu. Hafifçe kapıyı tıklattı. Az sonra da karşısına yakışıklı bir adam çıktı.

— "Gel bakalım, evlât!" diyordu. "Al şu bir doları, git, bana tuhafiye-

ciden bir çift dizbağı al, gel. Boston marka, ipekli olsun. Hadi, koş bakalım!"

Clyde: "Peki, efendim." diyerek, adamın pembe, tombul eliyle kendisine uzattığı 1 doları aldı, gerisin geriye asansöre koştu. Tuhafiyeci de neyin nesiydi acaba? Onyedi yaşındaydı ama, bu sözcüğü ilk kez duyuyordu. Hay aksi şeytan! Ne yapacaktı şimdi? Alnında boncuk boncuk soğuk terler birikmeye başlamıştı bile. Dizleri titriyordu. Kime sorabilirdi ki?

Asansörün düğmesine bastı. Aşağıya iniyordu. Tuhafiyeci... Tuhafiyeci... Hayallah! Birden aklına bir şey geldi: Tuhafiyecinin ne olduğunu bilmiyordu ama, adam ne istemişti? Boston marka dizbağı. Peki, dizbağı genel olarak nerede bulunabilirdi? Erkek eşyası satan yerlerde. Tamam! Bulmuştu işte. Şimdi yapılacak iş, erkek eşyası satan bir mağaza bulmaktı. Merdivenden inerken karşılaştığı bir Zenci çocuğa sordu. O da: "Binanın içinde bir tane var." dedi. "Güney Salonu'ndan çık, görürsün."

Clyde rahatlamıştı. Çarçabuk o yana doğru koştu. Az sonra dükkândaydı. Soluk soluğa: "Bir çift Boston marka dizbağı istiyorum." dedi.

Buna karşılık, tezgâhın ardındaki kısa boylu, pembe, parlak yüzlü, gözünde altın çerçeveli gözlüğü olan adam da: "Peki, evlât, al bakalım, işte istediklerin." diyerek paketlediği dizbağlarını önüne koydu. Sonra da: "Oteldeki birine gidiyor sanırım?" diye sordu. "Öyleyse yetmişbeş sent diyelim. Al bakalım, şu on sent de senin payın. Sizler her fırsatta bana geliyorsunuz, biliyorum. Bildiğim için de bukadarcık bir hakkınız olsun istiyorum."

Clyde paketle birlikte uzatılan on senti de aldı. Ne söyleyeceğini bilemiyordu. Dizbağları yetmişbeş sent tutmuştu. Demek geriye yirmibeş sent götürecekti. Öyleyse bu on sent de kendisinindi. Ayrıca, belki... belki üstüne adam da bir bahşiş verirdi!

Bir-koşu otele dönüp asansöre girdi. Aşağı kattaki salon bir yaylı çalgılar orkestrasının çaldığı müzikle inliyordu. Her yan insan kaynıyordu. Son derece iyi giyimli, sokaklarda gördüklerinden çok, çok farklı insanlardı bunlar.

Odanın kapısını tıklattı. Adam Bu kez daha iyi giyimliydi. Traş oluyordu.

— "Ha, geldin mi?" diye sordu.

Clyde: "Evet, efendim." diyerek, paketle parayı uzattı. Bu arada "Yetmişbeş sent!" diye belirtmeyi de ihmal etmedi.

Adam: "Vay soyguncular, vay!" dedi. "Neyse, üstü sende kalsın."

Parayı geri uzatıp kapıyı kapadı.

Clyde oracıkta kalakalmıştı. Kendikendine, hayret içinde: "Otuzbeş sent!" diye mırıldanıyordu. "Otuzbeş sent!" Bir kalemde otuzbeş sent, ha? Yoksa burada işler hep böyle miydi? Olamazdı!

Ayakları yumuşacık halıya gömülmüştü. Bir elini cebine sokmuş, parayı sımsıkı tutuyordu. Avazı çıktığı kadar bağırmak, kahkahalar atmak geliyordu içinden. Otuzbeş sent! Küçücük bir iş karşılığında tam otuzbeş sent! Birinden yirmibeş, ötekinden on derken, tam otuzbeş sent kazanmıştı! Buna karşılık onun yaptığı neydi? Hiç! Hiçbirşey yapmamıştı.

Zemin katta asansörden indi. Orkestranın sesi daha da artmış, insanların sayısı giderek çoğalmıştı. Başladığı yere, sıradaki yerine doğru yürüdü.

Daha sonra, taşralı bir karı-kocanın üç çantasıyla iki şemsiyesini taşıdı yukarıya. Beşinci katta banyolu bir oda tutmuşlardı. Onlardan da onbeş sent kopardı.

Bundan sonra, tam aşağıya inmiş, yerine oturmuştu ki 529 numaradan içki istendiği haber verildi. Yeniden yukarıya çıktı. Odada genç erkeklerle kızlar vardı. Gülüşüyorlar, şakalaşıyorlar, kendi aralarında eğleniyorlardı. İçlerinden biri kapıyı ardına kadar açmış, ne istediklerini söylemişti ona. Askılıktaki aynadan içerisi rahatça görülüyordu. Beyaz giysili bir kız koltuklardan birinin kenarına oturmuş, koltukta oturan genç de kolunu onun beline dolamıştı.

Clyde'ın istemeyerek gözü tatılmıştı. Ama, bakarken de, Cennet'in kapısından içeri bakıyormuş gibi geliyordu. İşte, hemen şuracıkta, ondan olsa olsa iki, haydi bilemedin üç yaş daha büyük birtakım kızlar, erkekler, toplanmış, gülüyorlar, söyleşiyorlar, içki içiyorlardı. Hem de öyle alkolsüz içki falan değildi içtikleri. Annesinin, babasının her defasında lânetle andıkları, insanları kötü yola düşürdüğünü söyledikleri şeylerden içiyorlardı.

İçkileri getirmek üzere aşağıya indi. Bu hizmet karşılığında da yirmibeş sent almıştı. Ayrıca, içkileri odaya teslim ederken aynaya bir daha göz atmadan da yapamamıştı. Bu kez gördüğü başka bir sahneydi. Çiftlerden ikisi ıslıkla bir parça çalarken, ayaktaki üçüncü bir çift de onlara uyarak dans ediyordu.

Bütün bunlara karşın, yine de onun ilgisini en çok çeken şey, odalardaki

müşteriler değil, aşağıdaki salonun canlılığı, hareketliliğiydi. Otel içindeki çeşitli işlere ayrılmış bölümler, bu bölümlerdeki görevliler, çiçek, gazete, sigara satılan küçük küçük dükkânlar, postanesi, taksi yazıhanesi, hepsi, hepsi kendilerini bu büyük otelin havasına uydurmuşlardı. Daha daha, sağda-solda dolaşan iyi giyimli, tertemiz görünüşlü adamlar, kadınlar, genç erkekler, kızlar vardı bu salonda. Sonra, akşam yemeği sırasında, ya da daha geç vakit kapılara dizilen birbirinden güzel arabalar vardı. İçeriden baktığında, dışarıdaki ışıkların aydınlığı altında görebiliyordu bunları. Kapılardan çeşit çeşit giysiler, kürkler içinde insanlar girip çıkıyordu: Her yanı bir parlaklık, bir görkem kaplamıştı. Zenginlik buydu demek ki! Para buydu! Canının istediğini, gönlünün dilediğini yapabilmek buydu! Şu sırada kendisinin yapmakta olduğu gibi, başkalarının ona hizmet etmek için sıralarda bekleşecekleri, bütün bu güzelliklere kendisinin sahip olacağı, istediği zaman istediği yere çekip gidebileceği... İşte buydu zenginlik!

VI

BÜTÜN bunlar gösteriyordu ki Green-Davidson Oteli'ndeki işin Clyde yaradılışında bir çocuğu kâh olumlu, kâh olumsuz yönde etkileyecek pek çok özellikleri vardı. Çünkü burası Amerika'nın doğusu ile batısı arasında kalan o uçsuz-bucaksız bölgenin en şatafatlı, en yapmacıklı, insanlardaki maddi istekleri en çok kamçılayan yeriydi. Örneğin, o kapkaranlık, her yanı yastıklarla, minderlerle kaplı çay salonu! Loşluğu ile, bu loşluğun orasına-burasına serpiştirilmiş renkli ışıkları ile tam bir buluşma, tanışma yeriydi. Hem de, sadece böyle bir yaşayışın heveslisi birtakım toy kimselerin girip çıktıkları bir yer değildi. Aynı zamanda, daha görmüş-geçirmiş, az-buçuk geçkin bile sayılabilecek kimi güzellerin, koyu, loş ışıkların sağladığı kolaylıklardan da yararlanarak birtakım aşağılık duygularını doyurmak üzere geldikleri bir yerdi. Bunlardan başka, kendisi ayarındaki pek çok otel gibi,

belirli bir yaşın, ya da belirli bir katın insanı olmayan, ama günde iki, hiç değilse bir kez, hem de en civcivli saatte buraya gelmeyi bir övünç kaynağı sayan, sırf kendisine "kentin çapkını", "hovardası", ya da "en zengin, en yakışıklı, en çekici erkeği" dedirtmek isteyen birtakım adamların sık sık uğradıkları bir yerdi.

İşte, Clyde'ın da işe başlamasının üzerinden çok geçmemişti ki sıraya girdikleri yerde hemen her zaman birlikte oturduğu, bu yüzden de kısa zamanda arkadaşlık kurduğu çocuklardan kimisi, birtakım örnekler vererek, buradaki bu görkemli yaşayış içerisinde varolan, onların yaşlarındaki çocukları tuzağına çekmeye çalışan gizli bir tehlikeden söz etmeye başladılar ona. Clyde ilkin onların ne demek istediklerini anlayamadı; anlayamadığı gibi, bayağı da korktu. Dediklerine bakılırsa, kimi çocuklar, yine onların deyişiyle, bu gizli güç karşısında "teslim bayrağını çekmişlerdi!"

Gerçekten de, saf, toy bir gencin gerek şu koskocaman alt salondaki, gerekse bardaki insanların oturup birbirleriyle çene çalmalarına, gülüşüp oynaşmalarına bakıp da bu dünyada cebine azıcık para koyan herkesin tiyatrolara, danslara, araba yarışlarına, eş-dostla akşam yemeklerine gitmekten, ya da bavulunu kapıp diyar diyar gezmekten başka hiçbir işe elini sürmediğine hükmemesi işten bile değildi. Üstelik, bu çocuklar —ki Clyde da onlardan biriydi— bugüne dek bu tür zevklerin, rahatlıkların zerresini tatmamış oldukları için, her gördükleri şeyi yüceltip göklere çıkarmak bir yana, o şeye sahip de olmak istiyorlardı. Clyde kendi kendine ara-sıra soruyordu: Kimdi bu cepleri parayla dolup taşan insanlar? Görünüşte bunlardan hiçbir ayrılığı olmayan pek çok insan sokaklarda sürüm-sürüm sürünürken, bunlar bunca zenginliğe, bunca rahata nasıl sahip olmuşlardı? Ya da, bunlarla ötekiler arasında bir ayrılık varsa neydi? Birtürlü yanıtlayamıyordu bu soruları. Bu sorular onun gibi bütün öbür çocukların kafasında da hiç durmaksızın dönüp duruyordu.

Ne var ki onları yine de en çok ilgilendiren şey, ha-bire otele girip çıkan, bu arada pek çok erkeği de peşlerinden sürükleyen kadınlarla kızlardı.

Örneğin, Clyde daha işe başladığının ertesi günü, öğleden sonra sırada beklerken, yanı-başındaki Ratterer adında bir çocuk o sırada otelin kapısından girmekte olan kürk mantolu, sarışın bir kadını göstererek: "Şunu görüyor musun, şunu?" diye kulağına fısıldadı. "Nasıl? Hey, yavrum, hey! Ne işler

çevirdiğini bir bilsen!"

Clyde kadının güzelliğine hayran olmuştu.

— "Anlatsana, neler yapıyor?" diye merakla sordu.

— "Aslında pek birşey yaptığı da yok, canım! Sadece, ben buraya geldiğimden beri yedi-sekiz erkekle gördüm okadar! Bir ara da bizim Doyle'a takmıştı kancayı!"

Doyle'la Clyde da tanışmıştı. O da onlar gibi bir oda bakıcısıydı. Gerek konuşması, gerek bakışları, gerekse genel havası ile tam bir Chesterfield'lıydı Doyle. Gıpta edilecek kadar da yakışıklıydı.

— "Ama, pek uzun sürmedi. Kadın şimdi başka biriyle kırıştırıyor."

Clyde, şaşırarak: "Sahi mi?" diye sordu. "Ner'deydi onda böyle talih!

— "Elbette sahi! Bu öyle bir piliç ki bana mısın demez! Bir ara söylemişlerdi, kocası Kansas'ta bir yerde büyük bir iş adamıymış. Ama, şimdi birlikte yaşamıyorlarmış. Kadın altıncı katta nefis bir odada kalıyor. Kat bakıcısının söylediğine bakılırsa, odaya pek uğramıyormuş."

Ratterer kısa boylu, tıknaz yapılı bir çocuktu. Güleryüzlü, iyi bir insana benziyordu. Ayrıca, öyle de içten davranan, yumuşak huyluydu ki Clyde onunla daha yakından arkadaş olmak istedi. Beri yanda Ratterer de içinde aynı isteği duymuştu. Gördüğü kadarıyla, Clyde temiz bir çocuktu. Aynı zamanda toydu da. Dolayısıyla, zor durumlarda kendisinin yardımına ihtiyacı olabilirdi.

Konuşmaları çağırma ziliyle kesildi. Bir daha da o kadından söz etmediler. Ne var ki Clyde çok etkilenmişti. Bakmaya doyulmayacak kadar güzel bir kadındı gördüğü! Nefis bir vücudu, pırıl-pırıl bir teni, badem gibi gözleri vardı. Ratterer'in söylediği şeyler doğru muydu acaba? Gerçekten, çok, çok güzel bir kadındı! Oturduğu yerden büyülenmiş gibi bakıyordu Clyde. Ne olduğunu bilemediği garip duygular içindeydi.

Herneyse, biz şimdi bunları bir yana bırakıp, oteldeki odacı çocukları tanımayı sürdürelim.

Kinsella kısa boylu, kalın yapılı, temiz yüzlü bir çocuktu. Oldukça güçlüydü. Söylenilenlere bakılırsa, kumarda da pek ustaymış. Hegglund'dan daha tatlı dilliydi. Çevresinde de ondan daha çok seviliyordu ama, Ratterer kadar hoşsohbet değildi. Clyde'a göre, Ratterer'in o sevimli gülüşü yoktu onda.

Sonra, Doyle vardı. Eddie de diyorlardı ona. Clyde oldukça hoşlanmıştı Doyle'dan. Gerçeği söylemek gerekirse, azıcık da kıskanmıştı. Bayağı yakışıklı, zarif, davranışları rahat, kibardı. Yumuşak, kulağa hoş gelen bir sesi vardı. Öyle bir insandı ki bu Doyle kiminle merhabalaşsa hemen sevdiriveriyordu kendini. Otelde çalışanlar olsun, gelip giden müşteriler olsun, onun bu özelliğini daha ilk bakışta fark ediyorlardı. Pırıl-pırıl ayakkapları, yakası ile güzel kesilmiş, iyi taranmış saçları ile bir sinema oyuncusuydu sanki. Clyde onun giyim zevkine bayılmıştı. En güzel üniforma, en güzel bere, en güzel boyunbağı, en güzel çoraplar hep ondaydı. Clyde kendisinin de böyle güzel bir üniforması olması gerektiğini düşünüyordu. Kendisi de böyle zarif, çekici olmalıydı.

Clyde'ı etkileyen bir başka kişi de, daha önce sözünü ettiğimiz Hegglund'du. Odacı çocukların içinde yaşça en büyük olanlardan biriydi Hegglund. Gerek bu yüzden, gerekse neşesi, şakacılığıyla, çevresindekileri epey etkilemişti. Aslında ne ötekiler kadar eğitim görmüştü, ne de onlar kadar çekiciydi ama, başka hiç kimsede olmayan o gücü, cesareti, eğlence konusundaki rahatlığı yok muydu, işte Clyde'ı hayran bırakan buydu. Sonraları kendisinin Clyde'a anlattığı gibi, İsviçreli bir fırıncının oğluydu Hegglund. Adam, yıllar önce Jersey City'delerken, karısını yüz üstü bırakıp gitmiş, o günden sonra da çocuklar, yani Oscar Hegglund ile kız kardeşi Martha, yeterli bir öğrenimden, iyi bir eğitimden yoksun olarak büyümüşlerdi. Oscar ondört yaşında Jersey City'den ayrılmış, o gün-bu gün de hep kendine elinden geldiğince iyi bir yaşayış sağlamak için çırpınmıştı. O da, Clyde gibi, çevresindeki güzelliklere karşı büyük bir istek duyuyor, var gücüyle bunlara ulaşmaya çalışıyordu. Yalnız, Clyde da eksik olan birşey de vardı onda: Cesaret!

Oscar Hegglund'un Kansas City'li zenginlerden birinin şoförlüğünü yapan Sparser adında bir arkadaşı vardı. Sparser ara-sıra, boş zamanı oldu mu, arabaya Hegglund'u da alıyor, birlikte sağa-sola gönül eğlendirmeye gidiyorlardı. Bu gezmeler Hegglund'u öteki çocukların gözünde bir hayli yüceltiyordu elbette. Öyle ki, hayal güçlerinin de yardımıyla, zaman zaman aslı-astarı olmayan şeyler bile yakıştırıyorlardı ona.

Beri yanda, Doyle kadar yakışıklı olmadığı için, Hegglund'un kızları etkilemesi pek kolay olmuyordu. Etkileyebildikleri ise Doyle'unkiler kadar

güzel değildi. Ama o, buna karşın, kurduğu ilişkilerden hoşnuttu; bu konuda kendisiyle birhayli de övünüyordu. Onun bu durumuna en çok hayranlık duyan kişi de, oradakilerin en toyu olmak dolayısıyla, yine Clyde'dı elbette. Hegglund da bunun için seviyordu ya onu. Daha başından, Clyde'ın ne meraklı bir dinleyici olduğunu fark etmişti. Bu yüzden de, ne zanan sırada yan yana düşseler, hemen çenesini açıyor, ondan sonra da lafları, öğütleri birbiri ardından diziyordu. Ona göre, yaşamasını bilen insan için Kansas City bulunmaz yerdi. Buraya gelinceye dek pek çok yerde çalışmıştı, ama hiçbirini burası kadar sevmemişti. Ne var ki, şimdiye dek en ciddi, en yoğun olarak çalıştığı yer de burasıydı. Şöyle diyordu:

— "Doğrusu bu oteldeki bahşişleri hiçbir yerde bulamazsın. Sonra, burada çalışan insanlar da çok iyidirler. Onlara karşı sen iyi davranırsan onlar da sana iyi davranırlar. Bak, bir yıldır buradayım, en ufak bir şikâyetim olmadı. Örneğin, şu Squires!.. Canını sıkacak bir şey yapmazsan hiçbir zararı dokunmaz. Evet, tersliğine terstir ama, eh, biraz da öyle olması gerekiyor; çok olağan. Ama, bunun yanı-sıra, önemli bir neden olmadıkça da kimseyi işten atmaz. Eh, geresinin de zaten birşeye karıştıkları yok. Hem sonra, işin bitti mi tamam; geri kalan zaman olduğu gibi senin. Ayrıca, buradaki çocukların da hepsi iyidir. Zararları dokunmaz. Bunca zamandır hepsini iyice tanıdık artık."

Bütün çocuklardan çok iyi bir dille söz etmişti. Bir tek Doyle'un biraz kaytarmacı olduğunu söylemişti.

— "Kolay değil, peşinde birsürü kadın var," diyordu.

Ara-sıra da kimi yerlere birlikte gidiyorlardı: Dansa, akşam yemeklerine, kumara; sonra, bir sürü kızın çalıştığı Kate Sweeney'nin Yeri diye bir eve.

Bütün bunlar, Clyde'ın şimdiye dek varlığından bile haberi olmadığı bir dünyayı simgeliyordu. Artık durmadan bunları düşünüyor, kafasının içinde kuşku dolu birtakım sorular dönüp duruyordu: Acaba o dünyanın içine girdiğinde ne gibi güzelliklerle karşılaşacaktı? Sonra, nekadarını elde edebilecekti bu güzelliklerin? Hem, bunlar gerçekten iyi şeyler miydi? Bugüne dek hep bu tür şeylerin kötü, iğrenç olduğu öğretilmişti ona. Evet, kendisine anlatılanları şimdi büyük bir merakla dinliyordu ama, aynı zamanda ters yönde bir yığın soruya da gömülüp gidiyordu. Tam bir ikilem içindeydi artık.

Yine, bir Thomas Ratterer vardı. Kimseye zararı dokunmayan bir insandı. Kısa boylu, tıknaz, siyah saçlıydı. Gözünün içi gülüyordu. Onun da ömrü boyunca elinden tutan bir kimsesi olmamıştı. Ama, ne yapmış, ne etmiş, kurtarmıştı kendisini. Dahası, şimdi buradaki bütün arkadaşlarınca da seviliyordu. Ratterer'ler aslen Wichita'lı olup, sonradan Kansas City'ye yerleşmişlerdi. Şimdi, kız kardeşiyle birlikte annelerine bakıyorlardı. Her iki kardeş de, yıllar yılı, biricik annelerinin başbelâsı bir koca bozuntusunun elinde nasıl horlandığını, ezilip tartaklandığını görmüşlerdi. Çoğu zaman aç, susuz kaldıkları, kirayı bile ödeyemeyip oturdukları evden kovuldukları olmuştu. Yoksulluk yüzünden doğru-dürüst okul yüzü bile görememişlerdi. Sonunda da Tommy, ondört yaşındayken, Green-Davidson'daki bu işi bulmuş, ondan sonra da hep burada kalmıştı.

Evet, işte, Clyde'ın yeni yeni edinmeye başladığı arkadaşlar bunlardı. Herbirinden de ayrı ayrı etkileniyordu. Sonra, o koskoca otelin o muazzam zenginliğinin etkisi de çok büyüktü elbette. Ama, yine de bütün bunların üzerinde yer alan bir şey vardı ki etkisi hiçbirininkiyle ölçülemezdi: Pantolonunun sağ cebindeki şişkinlik! Evet, beş, on, yirmibeş, elli sentlerden oluşan o güzelim şişkinlik! Daha ilk günün akşamı saat 9 olduğunda dört doların üstünde para birikmişti o şişkinliğin içinde! Geceyarısı otelden ayrılırken ise altı-buçuğu çoktan aşmıştı. Bundan önce bukadar parayı sıksa sıksa ancak bir haftada kazanabilirdi.

Kazandığının sadece bir dolarını B. Squires'a verecek —Hegglund böyle söylemişti— geri kalan beş-buçuk dolar ise olduğu gibi cebine kalacaktı. İlk önce inanamamıştı buna! Alâaddin'in sihirli lambası gibi bir şeydi!

İşteki ilk günün akşamı saat 12'de paydos zili çalmış, B. Barnes'in işareti üzerine sekiz kişilik takım yerlerini öbür vardiyaya bırakmışlardı. Bundan sonra Clyde dışarıdaki salonda B. Squires'ı görüp 1 doları adamın eline tutuşturmuş, hemen ardından da aşağıya inip, üniformasını dolaba yerleştirdikten sonra, dışarıya, karanlık caddeye çıkmıştı. Bir yandan yürüyor, bir yandan da için için gülüyordu.

Evet, işte sonunda böyle bir işi olmuştu! Belki bundan sonraki günlerde de bugünkü kadar kazanacaktı! Bunu düşünmek bile bambaşka bir duygu veriyordu.

Ama, artık eve gitmeliydi. Tez elden yatağa yatıp yarın sabah dipdiri olarak işinin başında bulunması gerekiyordu. Sonra birden aklına geldi: Yarın 11.30'da otelde olacaktı. O zaman, şimdi rahat rahat bir yere gidip bir kahve içebilir, yanında da bir pasta yiyebilirdi. Yarın öğlenden akşam saat 6'ya dek çalışacaktı. Sonra, ertesi sabah 6'ya dek yine boştu. Yarın yine para kazanacaktı! Yine kazandığı paranın çoğu ona kalacaktı... hem de tek başına, dilediği gibi harcaması için!

VII

ŞİMDİ Clyde'ın kafasını en çok kurcalayan şey nasıl yapıp da kazandığı bu paraların çoğunu kendisine saklayacağıydı. Çünkü, para kazanmaya başladığı ilk günden bu yana hep eline geçenin büyük bir bölümünü —belki de dörtte-üçünü— eve vermişti. Eh, şimdi de, bedava yediği yemeklerdi, topladığı bol bol bahşişlerdi, derken, ayda eline toplam kırk-elli dolar geçtiğini söyledi mi hemen: "Eh, o zaman ver bakalım on-oniki dolarını bize," deyiverecekleri. O ise ne zamandır, başka çocuklar gibi giyinip kuşanmayı, onlar gibi yakışıklı olmayı düşleyip duruyordu. İşte şimdi eline böyle bir fırsat geçmişti; artık en kısa zamanda bu düşlerini gerçekleştirmeliydi.

Sonunda düşünüp taşınıp, annesine bir günde topu topu 1 dolar kadar bahşiş toplayabildiğini söylemeye karar verdi. Ayrıca, çalışmadığı saatlerde de, hastalanıp gelemeyen, ya da başka işlere koşulan çocukların yerine çalıştırıldığını söyleyerek, kendisine ayıracağı zamanı iyice genişletecekti. Sonra, otel yöneticileri otelde çalışan çocukların içeride olduğu kadar dışarda da iyi giyimli, temiz görünmelerini istiyorlardı; böyle diyecekti. Böyle deyip, istediği hertürlü giyim eşyasını alabilecekti. Ancak, bunu biraz daha hoş göstermek için, hemen arkasından, oteldeki çocuklardan birinin bu tür şeylerin ucuza satıldığı bir yer bildiğini de ekleyecekti.

Evet, Clyde bütün bunları söylemeyi tasarladı... söyledi de. Annesi de, hepsine bir bir inandı!

Ama, Clyde'ın işi bunlarla da bitmiyordu. Artık her gün birlikte olduğu bir arkadaşı vardı, bu arkadaş onum bilmediği konulardaki oldukça üstün görmüş-geçirmişliğiyle, onun düşüncelerini birhayli etkiliyordu. Ne var ki, Clyde'daki bu etkilenme, bir yandan, duyduğu şeylere karşı bir hayranlık biçiminde kendini belli ederken, bir yandan da ürkeklikle karışık bir zevk alamama durumu yaratıyordu.

Sözünü ettiğimiz bu arkadaş Hegglund'du. Gerek o, gerekse öteki çocuklardan kimisi, genellikle, aylıklarını aldıkları günün akşamı şöyle hep birlikte felekten bir gece çalıp birkaç ufak-tefek serüven yaşamayı alışkanlık edinmişlerdi. Örneğin, neydi bu serüvenler? Önce şunu söylemek gerekir ki gittikleri yerin niteliği ceplerindeki paraya, o sıradaki ortama göre değişirdi. Genellikle, önce, geceyarısına dek oturmak üzere içkili, eğlenceli bir lokantaya gidiyorlardı. Clyde bunları kendisine anlatılanlardan öğrenmişti. Daha sonra sıra, bir kız bulup bir-iki saat vakit geçirmek üzere, çevredeki dans salonlarından birine gitmeye gelirdi. Kimi zaman da çoğunluk dans yerine bir buluşma evine gitmeyi ister, o zaman da bu istek doğrultusunda davranılırdı. Ceplerindeki paranın azıcık bir bölümü yeterdi bu evlerdeki kadınlara. Bu gibi yerlere girdikleri zaman, gençlikleri, toylukları, sonra, temiz, efendi görünüşleriyle kadınların hemencecik ilgisini çekerlerdi elbette. Bu kadınlar onları ellerinden geldiğince memnun etmeye çalışırlardı. Babalarının hayrına yapmazlardı bunu elbette! Memnun kalsınlar da bir daha sefere yine kendilerine gelsinler diye yaparlardı. Hem zaten böyle toy delikanlıları memnun etmek de onlar için oldukça kolaydı.

Clyde'a gelince, bugüne dek bu tür şeylere karşı öylesine bir özlem duymuştu ki şimdi bu konuşulanların tek kelimesini bile kaçırmıyor, her anlatılanı büyük bir zevkle dinliyordu.. Ne var ki ilk zamanlar uzunca bir süre daha başka bir duygunun etkisi altında kaldığı da oldu. Evet, yılların koşullanmışlığının verdiği itimle, çevresindeki çocukların bu davranışlarının pek çoğunu uygun bulmuyordu. Aşağı-yukarı bunların hepsi o güne dek kendisine öğretilmiş olanların tam karşıtı şeylerdi. Ama, yine de yıllar yılı tepesinde duyduğu bunca baskının ardından şimdi bu duyduklarının renkliliği, eğlendiriciliği

çekiyordu işte! Çektiği için de, zaman zaman doğru bulmasa bile, bütün anlatılanları zevkten dörtköşe olarak dinliyordu. Öteki çocuklar ise onun bu ilgisini giderek fark etmeye, bu yüzden de ona yavaş yavaş ısınmaya başlamışlardı. Artık ara-sıra, ya bir tiyatroya, akşam yemeğine, içlerinden birinin evinde kâğıt oynamağa, ya da —ki Clyde'ın en çok karşı olduğu da buydu— bir buluşma evine çağırıyorlardı. Yavaş yavaş, Hegglund'la, Ratterer'le olan dostluğu da ilerledikçe, bu çağırılara alışmaya başlamıştı. Sonunda da, yine çağırıldığı bir gece, Frissell'in Yeri'nde düzenlenen bir eğlenceye gitmeye karar verdi. Bir gece önce Ratterer: "Clyde, yarın akşam Frissell'in Yeri'nde her ayki gibi bir toplantı var." demişti. "Sen de gelmez misin? Şimdiye dek hiç katılmadın bize."

Clyde o zamana dek kendisini buranın havasına iyice uydurmuştu, ilk zamanlardaki o çekingenliğini, kararsızlığını bir yana bırakmıştı. Yine o zamana dek, kendisine tıpkı Doyle'unki gibi kahverengi bir takım, bere, pardesü, çoraplar, ayakkaplar almış, bunları giyince de bayağı yakışıklı olmuştu. Öyle ki, değil sadece annesiyle babası, kardeşleri bile ondaki bu beklenmedik değişiklik karşısında ne söyleyeceklerini şaşırmışlardı.

Nasıl olmuştu da Clyde'ın dış görünüşü böyle birdenbire değişivermişti? Bütün bu giydikleri kaça patlamıştı acaba? Yoksa, aydan aya alacağı paraya güvenerek oraya-buraya borç mu yapıyordu? İyi ama, bütün kazandığını borca yatırırsa eline-avucuna ne kalacaktı? Sonra, acaba, onun böyle yeceyarılarına dek zamanını alan, üstelik karşılığında da pek fazla bir para getirmeyen bu işin, hiç değilse gerek ahlâki, gerekse ruhsal yönden, çalışmaya değer yanları var mıydı?

Beri yanda Clyde bütün bu sorulara kendince pek uygun karşılıklar bulmuştu. Söylediğine göre, bundan daha güzel bir iş bulunamazdı. Üstelik, öyle pek ağır bir iş de değildi. Hem, almış olduğu giysiler pek öyle gözlerinde büyüttükleri kadar değildi ki, canım! Annesi gelseydi de bir de öteki çocukların giydiklerini görseydi! Harcadığı para da para mıydı yani? Hem, öyle bile olsa, ödemesi için yeterince zaman tanımışlardı kendisine.

Neyse, gelelim şimdi Frissell'in Yeri'ndeki şu eğlenceye. Aslına bakılacak olursa, Clyde da biraz düşünüyordu bu konuyu. Ratterer'in dediğine bakılırsa, sabahın üçüne dördüne dek sürecekti. O zaman, evdekilere nasıl bir gerekçe

gösterebilirdi? Evet, gittikleri yerde sonuna dek kalmak zorunda değildi, istediği zaman izin isteyip kalkabilirdi ama, bu kez de bunu oradakilerin nasıl karşılayacağını bilemezdi. Hepsi ya ailelerinden ayrı yaşıyorlardı, ya da Ratterer gibi hiçbir şeye karışmayan bir ailedendiler. Hem sonra, bu denli geç kalmak... doğru bir şey miydi acaba? Bütün bu çocuklar, Hegglund olsun, Ratterer olsun, Kinsella, Shiel olsun, durmadan içiyorlar, içiyorlar, başka hiçbir şey düşünmüyorlardı. İyi ama, ona da ne oluyordu böyle, canım?.. İçki içmek öyle sandığı kadar tehlikeli bir şey değildi ki. Hem, istemezse içmezdi de. Evet, evet, gidecekti. Evden birşey sorarlarsa da: "Çalışıyorum." diyecekti. Kırk yılda-bir geç vakte dek dışarıda kalsa n'olurdu yani? Artık koskoca bir insan değil miydi? Ailedeki herkesten çok para kazanmıyor muydu? Bunun için de canının istediğini yapamaz mıydı?

Artık yavaş yavaş kişisel özgürlüğünün tadını almaya başlamıştı. Dilediğini yapabilmenin o tatlı, o bireye özgü hoş havasını derin derin içine çekebiliyordu. Artık annesi ne derse desin, ne yaparsa yapsın, döndüremezdi onu bu yoldan!

VIII

SONUNDA, beklenen ân gelmişti. Frissell'in Yeri'nde akşam yemeğine gidiyorlardı. Clyde'ın içi içine sığmıyordu. Üstelik, bütün çocuklarla arkadaş da olmuştu artık. Şimdi, girmiş olduğu şu yepyeni yaşayışa bakıyordu da... Daha birkaç hafta öncesine dek yapayalnızdı; bir tek arkadaşı bile yoktu. Şimdi ise, o hop diye geçiveren birkaç haftanın ardından, böyle bir akşam yemeğine gidiyordu işte; hem de, sevdiği arkadaşlarıyla birlikte!

Gidecekleri yer aslında pek öyle ahım-şahım bir yer değildi. Yine de tam bu yaştaki gençlerin aradıkları türdendi. Hani şu, eski Amerikan tarzı ızgara et dükkânlarından pek-pek biraz daha iyi bir yerdi. Çepçevre bütün duvarlar sinema yıldızlarının resimleriyle doluydu. Yemekleri çok iyiydi. Sahibi güleryüzlü, içten bir insandı. Lokanta, yıllardan beri, pek çok sinema, tiyatro

oyuncusunun, politikacıların, iş adamlarının, sonra, genel olarak, ara-sıra da olsa alışageldikleri şeylerin dışına taşmak isteyen birtakım insanların uğrak yeri olmuştu.

Oteldeki çocuklar buranın adını ilk kez taksi şoförlerinden duymuşlar, daha sonra da her ay gelir olmuşlardı. Burada her çeşit yemek tabağı 60 senten 1 dolara kadar yenilebilirdi. Çay, kahve sadece fincanla verilirdi. Ayrıca, içmek için ne istenirse vardı. Kapıdan içeri girince bir büyük salon vardı, bir de onun yanında daha loş, daha basık tavanlı, ocaklı küçük bir salon. Burası sadece erkekler içindi. Yemekten sonra buraya çekilip sigara içerler, gazete okurlardı. Nitekim, bu çocukların da en çok hayranlık duydukları yer bu ikinci salondu. Burada yemek yedikleri zamanlarda kendilerini daha bir büyümüş, daha bir olgunlaşmış olarak görürler, saygın birer kişi olduklarına inanırlardı.

Evet, işte bugün öğlende aylıklarını almışlar, saat 6'da işleri bittikten sonra da Clyde'ın eski iş yerine yakın bir köşebaşındaki buluşma yerine doğru yürümeye koyulmuşlardı. Hegglund, Ratterer, Paul Shiel, Davis Higby, Arthur Kinsella... hepsi, hepsi oradaydı... Clyde da elbette.

Bir yandan yürürlerken bir yandan da Hegglund birşeyler anlatıyordu:

— "Şu Saint Louis'li herifin dün otele attığı kazıktan haberiniz var mı? Heh-heh! Herif geçen cumartesi Saint Louis'den telefon edip kendisiyle karısı için banyolu-manyolu fıstık gibi bi' oda ayırtıyo', bi' de odaya çiçek konmasını istiyo', ben de Jimmy'den duydum, sonra da otele geliyo', yanında da mis gibi bi' parça; onu da karısı diye kaydettiriyo', anlıyo' musunuz?.. Ulan, karıyı bi' görücektiniz be!.. Vay anasını! Hey, dinlesenize 'lan! Ondan sonra, çarşamba günü, yani üç gün sonra, onca yemekti, falandı-filândı, derken, herif aşağı iniyo', karısının o gün Saint Louis'e döneceğini söyleyip tek kişilik ufak bi odaya taşınmak istiyo', kendisiyle karısının eşyalarının da tren saatine dek o odaya taşınmasını söylüyo'.. Aslında kendisinin eşyası falan yok, anlıyo' musunuz? Gidecek olan da aslında kendisi!.. Gidiyo' da!.. Tek kuruş ödemeden, karıyı öylece ekip gidiyo'! Karıyı otelde tutuyo'lar şimdi. Ağlayıp duruyo'. Sağa-sola da telgraf falan çekiyo'muş. Kimbilir okadar parayı nası' ödeyecek? Düşünebiliyo' musunuz? Herifçioğlu odaya çiçek bile koydurtmuş, yahu! Altı öğün yemek, bi' yığın da içki... Vay be!.. Helâl olsun!.."

Bu arada Faul Shiel söze karıştı:

— "Ha, biliyorum o herifi! Bi'kaç kez odalarına içki götürmüştüm. Bi' bokluk olduğunu da sezmiştim ya!.. Herifçioğlu gevezenin tekiydi. Topu topu da on sent bi' şey verdiydi, serseri!.."

Ratterer: "Tamam, tamam!" dedi. "Ben de hatırladım şimdi! Pazartesi günü bütün Chicago gazetelerini istediydi. Bana da on sent verdiydi. Doğrusu, düzenbazın birine benzemiyo' da değildi!"

Sözü yeniden Hegglund aldı:

— "Eh, işte herkesi de bi' güzel kerizledi. Şimdi bütün parayı kadından almaya çalışıyo'lar."

Kinsella: "Kadın, kadın deyip duruyo'sunuz ama, onsekizinden yukarı da yoktu." dedi.

Ratterer bu arada Clyde'a dönüp: "Sen de gördün mü onları, Clyde?" diye sordu.

Clyde'ın kendilerine alışmasında yardımcı olmak istiyordu.

Clyde: "Hayır." diye karşılık verdi. "Görmedim besbelli; hatırlayamıyorum."

— "Eh, öyleyse müthiş bi'şey kaçırdın, bilesin. Herifi o kılık-kıyafet içinde bi' görücektin!.. Yürüyüşüyle-mürüyüşüyle bayağı bi' İngiliz kontu falan sandım ilk önce. Elindeki bastona varıncaya dek her bi'şeyi tamamdı, valla.! Bunun gibi heriflerin tek becerebildikleri şey, böyle, iki dirhem, bir çekirdek giyinip, ondan sonra da sağa-sola üst perdeden emirler yağdırmaktır. Üstelik, bayağı da tutuyo' böyle numaralar!.."

Davis Higby: "Doğru." dedi. "Ama, gerçekten güzel bir giysiydi üzerindeki. Hani, ne yalan söyle'yim, ileride öyle bir şeyim olsun isterim, doğrusu."

Böylece çene çala çala sonunda Frissell'in yerine varmışlardı. Clyde'ın içi içine sığmıyordu. Öyle ya, şu âna dek böyle şatafatlı yerler konusunda Green-Davidson'dan başkasını bilmiyordu. Şimdi ise, buradaydı işte... hem de, hepsi de onun arkadaşları olan bir sürü gençle birlikte!

Başgarson Ratterer'i, Hegglund'u, Kinsella'yı tanımıştı. İçeri girdiklerini görür görmez hemen koşup duvar kenarındaki iki masayı birleştirdi.

Herkes yerine oturduktan sonra, Hegglund: "Eh, ben şöyle iyi bi' Manhattan'la açışı yapayım bakayım!" dedi.

Yüzünde mağrur bir ifade vardı. Bakışlarını ağır ağır çevresinde gezdiriyor, kendisini olduğundan daha üstün görmenin tadını çıkarmaya çalışıyordu. Kırmızımtırak teni, keskin mavi gözleri, alnından ok gibi fırlamış kızıl kahverengi saçları ile kocaman, kibirli bir horoza benzemişti.

Beri yanda, Arthur Kinsella da öyle, içinde bulunduğu ânın tadını çıkarmaya dalmıştı. Önce şöyle-bir ellerini oğuşturdu, ardından da tarifedeki içkilere bir göz attıktan sonra: "Evet," dedi, "başlangıç olarak sek bir Martini hiç de fena sayılmaz."

Paul Shiel, bir yandan büyük bir ciddiyetle ızgaraları incelerken, bir yandan da: "Bana da bir sodalı viski!" dedi.

Ratterer ise, güleç ama, yine de ağırbaşlılığını yitirmeyen bir tavırla: "Bu akşam hiçbirinize katılmayacağım ben." dedi. "Gelmeden önce, çok içmeyeceğimi söylemiştim, bu sözümü tutacağım. Onun için de bir bardak Ren şarabıyla bir madensuyu yeter sanıyorum."

Hegglund bunu duyar duymaz: "Hayda-a!" diye bağırdı. "Duyuyo' musunuz, çocuklar? Ren şarabı yetermiş! Ulan, her zaman Manhattan diyip duran sen değil misindir? Şimdi n'oldu birdenbire böyle? Bi' de bu akşam iyi eğlenmek istediğini söylüyo'dun!"

Ratterer: "Yine istiyorum." diye karşılık verdi. "Ama, eğlenmek için ille de küp gibi içmem mi gerekir? Yok, yok, bu akşam öyle zil-zurna sarhoş olmak niyetinde değilim. Geçen sefer, ertesi sabah otele gittiğimde, yaptığım işi bilememiştim. Herifler ner'deyse çakozluyorlardı durumu!"

Arthur Kinsella: "Aslında bu da doğru ya!" diye söze karıştı. "Ben de pek öyle çok içmek istemiyorum bu akşam. Ama, canım, daha şimdiden de bunu düşünecek değiliz ya!"

Hegglund şimdi de Higby'ye dönmüştü:

— "Sen ne diyorsun, Higby?"

— "Ben de bir Manhattan içeyim."

Böyle yerlere gidildiğinde, siparişleri söyleyen, hesabı ödeyip bahşişleri veren hep Hegglund'du. Sözcü olarak onu seçmişlerdi aralarında. Şimdiyse sıra Clyde'daydı.

— "Eh, Griffiths?.. Sen ne içiyo'sun bakalım?"

Clyde bu soru üzerine birden olduğu yerde sıçrayıverdi. O güne dek ağzına

bir tek damla içki koymamıştı. Ama, şimdi bu çocukların arasındaydı. İçmezse ne derlerdi? Aralarına katıldığı ilk ândan beri hep en az onlar kadar görmüş-geçirmiş görünmeye çalışmıştı. Beri yandaysa, içinde, gerek içkiye, gerekse kötü arkadaşlara karşı yılların biriktirdiği bir koşullandırılmışlık vardı. Evet, annesinin, babasının yıllar yılı, bıkmadan usanmadan, bozuk plak gibi tekrar edip durdukları birtakım kurallara, törelere hep için için karşıçıkmıştı ama, işte, yine de duraksıyordu şimdi. Düşünüyordu: İçmeli miydi, içmemeli miydi?

Sonunda, şaşkın şaşkın: "Şey, ben..." diyebildi. "Bakayım... En iyisi ben de Ren şarabıyla madensuyu içeyim."

Anladığı kadarıyla, en zararsızı buydu. Gerek Hegglund, gerekse ötekilerden birkaçı burun kıvırmışlardı ama, ziyanı yoktu. Hem, Ratterer bile ondan içtikten sonra!

Yalnız, Hegglund bayağı içerlemişti bu işe.

— "Şu işe bakın, yahu!" dedi. "Bu da Ren şarabıyla madensuyu içecekmiş, iyi mi? Daha işin başından geceyi piç etmeye başladık. Neyse, öyle olsun!.. Desenize yine iş bize kalıyo'."

Ratterer buna karşılık bir açıklama yapmak gereğini duymuştu:

— "Tamam da, niye olduğunu söyledim sana. Hem, geçen sefer buradan çıktıktan sonra gittiğimiz o buluşmaevinde sarhoş kafayla bütün parayı kaptırmıştım. Bu gece de öyle olmasını istemiyorum."

Clyde buluşmaevi lafını duyar duymaz irkilmişti. Demek buradan çıktıktan sonra buluşmaevine gideceklerdi... o kötü yerlerden birine! Bunun ne demek olduğunu çok iyi biliyordu. Kadınlar olacaktı orada! Hem de, kötü kadınlar! Şeytan ruhlu kadınlar! Sonra, kendisi!.. Kendisi öyle bir yerde nasıl yapacaktı?.. Becerebilecek miydi?

Uzun zamandır kafasını kurcalayıp düşlerine giren, bir yandan çözümlemeye çalışırken bir yandan da için için korku duyduğu bir şeyle ilk kez bu denli yakından karşı karşıya geliyordu. Kadınlar, kadınlarla kurulan ilişkiler, bu ilişkilerin güzelliği, heyecanı gibi konular bugüne dek sık sık düşüncelerini çelmişti ama, hiçbir zaman böyle bir ilişki kurmamıştı. Şimdi ise.. Şimdi!..

Birden için için ürpermeye başladı. Sonra yavaş yavaş avuçları, şakakları nemlendi, her yanını ateş bastı. Beyninin içinde, ne olduğunu tam olarak

kestiremediği, bıçak gibi batıp çıkan, yakıp kavuran birtakım düşünceler dönüp durmaya başladı. Düşünmemek, kafasından atmak için çırpındıkça daha bir gömülüyordu içlerine. Hoş, az-buçuk da zevk alıyordu ama, yine de düşünmek istemiyordu işte! Dahası, şimdi azından azından korkmaya da başlamıştı. Tanrı kahretsin! Ne yüreksiz insandı! Karşısındaki çocuklar ise ne de şendiler! Az sonra yapacakları o işi düşündükleri bile yoktu! Sadece gülüp, oynayıp keyiflerine bakıyorlardı. Birden, annesi geldi gözünün önüne! Bu yaptıklarını öğrenirse ne diyecekti? Annesi!.. Ama, şu sırada ne annesini, ne de babasını düşünmemeliydi artık... hiç değilse bu gecelik.

Beri yanda eğlence sürüp gidiyordu. Çocuklar, daha önceden yine birlikte yaşamış oldukları birtakım anılarını anlatıp anlatıp gülüyorlardı.

Higby, Kinsella'ya dönmüş: "Hatırlıyor musun," diyordu, "hani şu Pasifik Caddesindeki evde kendisiyle Chicago'ya kaçmanı isteyen bir kızıl saçlı vardı..."

Buna karşılık Kinsella da, keyifli keyifli: "Elbette! hatırlamaz olur muyum!" diyordu. Bir yandan da martinisini yudumluyordu. "Oteldeki işi bırakıp onunla gitmemi istemişti. Sözde çok daha iyi bir iş bulacaktı bana. "Hep benimle olursan çalışmana bile gerek kalmaz." demişti."

Ratterer, araya girip: "Ah, elbette gerek kalmayacaktı ya!.. O zaman sadece tek bir işle ilgilenecektin çünkü!.." diye bir şaka patlattı.

O sırada garson Clyde'ın içkisini de getirmişti. Clyde bardağı aldı, şöyle-bir tadına baktı, hoşuna gittiğini görünce de bir dikişte hepsini içip bitiriverdi. Çocukların konuştukları şeylerden ötürü kafası öylesine karışmış, öylesine sersemlemişti ki ancak bardağı yeniden masanın üzerine koyduktan sonra ne yaptığının farkına varabildi.

Bu arada Kinsella da, sıcak bakışlarla ona bakarak, içten bir tavırla: "İyi, iyi!" dedi. "Şaraba epey düşkünsün, anlaşılan."

Clyde da: "Eh, öyle sayılır!" diye karşılık verdi.

Hegglund ise, koskoca bir bardak şarabın böyle hop diye yuvarlandığını görünce Clyde'ın bu işlerde oldukça toy olduğunu anlamıştı. Dolayısıyla, yüreklendirmek, rahatlatıp neşelendirmek gerekirdi onu. Bu düşünceyle, garsona seslendi:

— "Hey, Jerry! Buraya bir şarap daha!" Hemen ardından da eliyle ağzını

yarım örterek: "Büyük olsun!" diye ekledi.

Yemek böylece sürüp gidiyordu. Saat 11'i vurduğunda da, aşağı-yukarı onları ilgilendiren türden bütün konuşulacak şeyler bitmişti. Daha önce yaptıkları eğlenceler, çalıştıkları işler, atıldıkları serüvenler kazandıkları, yitirdikleri... hepsi, hepsi konuşulup tükenmişti. Yine bu süre içinde Clyde da bu çocukların herbirini ayrı ayrı, uzun uzun incelemek olanağını bulmuştu. Vardığı yargı şuydu: Kendisi hiç de öyle onların sandığı kadar toy bir insan değildi. Hem, öyle bile olsa, buna karşılık yine de onların çoğundan daha akıllıydı! Öyle ya, onlar da kim oluyorlardı? Alt yanı, bu halleriyle şu yaşayış içinde nereye dek varabilirlerdi? Örneğin, şu Hegglund'a bakıyordu da... Boş kafalının, şamatacının biriydi! Azıcık sırtını sıvazladın mı, hemencecik ipini eline veriveren türden biriydi!

Ya Higby ile Kinsella? Evet, ikisi de sevimli, canayakın çocuklardı ama, yine de boş kafalıydılar işte! Higby'nin araba ticaretiyle uğraşan bir amcası vardı; o yüzden arabalardan anlıyordu biraz. Kinsella'nın ise bütün bildiği ya kumar oynamak, ya da barbut atmaktı.

Ratterer'le Shiel'e gelince, onlar da oteldeki işlerinden pek hoşnut görünüyorlardı. Daha öte bir amaçları yok gibiydi sanki. O ise, kendisinin bu işte de pek öyle uzun uzadıya kalamayacağını, daha iyisini, daha güzelini isteyeceğini çok iyi biliyordu.

İşte, oturduğu yerden çevresine bakarken Clyde'ın kafasından geçen düşünceler bunlardı. Ama, bunların yanı-sıra, az sonra gideceği o yeri, daha önce hiç mi hiç denememiş olduğu şeyleri az sonra orada denemek zorunda kalacağını düşünmekten de birtürlü kurtaramıyordu kendini.

Bayağı da rahatsız oluyordu bundan! Acaba, en iyisi buradan kalktıktan sonra izin isteyip yanlarından ayrılmak mıydı? Yoksa, onlarla birlikte yola çıkıp bir süre gittikten sonra bir köşebaşında çaktırmadan yan sokağa dalıp oradan da dosdoğru evine mi gitseydi? Şaka değildi, insanın böyle yerlerden çok tehlikeli, çok iğrenç hastalıklar kaptığını duymuştu. Bu yaşlarda alınan ufacık bir mikrop yıllarca sonra feci ölümlere yol açabiliyordu. Evet, şimdiye dek bunların hiçbirisi ona açık açık söylenmemişti ama, annesinin çeşitli zamanlarda yaptığı konuşmalardan duymuş, öğrenmişti. Ama, işte, bütün bunlara karşın, bu çocuklar da az sonra bu işi yapacak değil miydiler? Üstelik

de hiçbir kaygı duymadan; pek büyük bir gönül rahatlığıyla. Baksana, ne de keyifli görünüyorlardı!

Beri yanda, Ratterer Clyde'a adamakıllı ısınmıştı. Ama, bu ısınmasının nedeni Clyde'ın konuşmaları, ya da davranışları falan değildi. Clyde iyi bir dinleyiciydi; herşeyi dinliyor, merak ediyor, soru bile soruyordu. Buydu nedeni! Bu sevgisinden ötürü de Ratterer ara-sıra onu dirseğiyle dürtüp "Korkma be, Clyde! Çok çok, ısırırlar! N'olacak yani?" diyordu.

Arada-bir de Hegglund birşey yumurtluyordu. Bu arada kendine de bir övünme payı çıkarmadan duramıyordu elbette.

— "Merak etme, oğlum, oraya gidince açılırsın! Hem, canım, bi' şey olursa biz ne güne duruyoruz, di' mi ya?"

Onlar böyle yapınca Clyde da sinirli sinirli: "Kesin be!" diyordu. "İlle de benden daha çok bildiğinizi mi göstereceksiniz yani?"

O zaman Ratterer, Hegglund'a: "Yeter artık!" anlamında bir göz kırpıp Clyde'ın kulağına eğiliyordu:

— "Kızma, canım! Biliyorsun ki şaka yapıyoruz!"

Böyle böyle 11'i ettikten, konuşulacak laflarla birlikte yemeklerle içkileri de tükettikten sonra, Hegglund'un: "Haydi bakalım!" demesi üzerine kalktılar.

Dışarı çıktıklarında hepsi pek neşeliydi. Clyde şaşıyordu onların bu durumuna. Gitmekte oldukları yer konusunda en ufak bir çekingenlikleri, kaygıları yoktu. Dahası, şimdi de, bundan önce yine böyle hep birlikte gittikleri başka bir evden söz edip katıla katıla gülmeye başlamışlardı. Anlattıklarına göre, Bettina'nın Evi diye bir yerdi. Hegglund'un arkadaşları olan iki çocuk götürmüştü onları. İçeriye girdiklerinde öyle taşkınlıklar yapıp öylesine bir patırtıya yol açmışlardı ki ner'deyse polis çağırılıp icaplarına baktırılacak hale gelmişlerdi.

Taşkınlıklar!.. Clyde, anlatılanlardan bu taşkınlıkların neler olduğunu çok iyi anlamıştı. Şaşıyordu doğrusu! Böylesine temiz görünüşlü çocuklar nasıl olurdu da bu tür şeyler yaparlardı?

Hegglund, bir yandan kahkahayla gülerken, bir yandan da: "Dışarı çıkarken kız arkamdan bir tas suyu nasıl fırlattıydı?" diye bas-bas bağırıyordu.

Kinsella: "Ya, n'oldu diye bakmaya gelen ikinci kattaki o şişko herif!..

Hatırladın mı?" diye gülüyordu. "Geri zekâlı! Yangın var sanmış!"

Shiel ise gülmekten iki-büklüm olmuştu. Ratterer'e dönmüş: "Hey, Ratterer!" diyordu. 'Hatırladın mı hani senlen o ufak, şişko kızı?.. Domuz yavrusu gibi bi' şeydi!"

Hegglund: "Kızı nasıl da sırtına almıştı! Ağırlığından ner'deyse bacakları kırılacaktı!" diye bağırıyordu. "Sonra da paldır-küldür merdivenden aşağı yuvarlanmışlardı!"

Bunlara karşılık Ratterer: "Sarhoştum, diyorum ya!" diye karşıçıktı. "Hep or'da içtiğimiz o berbat viski yüzünden olduydu!"

Beri yanda, Kinsella: "O sırık Teksas'lıyı hatırladınız mı?" diye soruyordu. 'Hani şu pos bıyıklıyı?.. Hiç unutamıycam o herifi! Nasıl da bizden yana çıkıyordu."

Ratterer: "Yine iyi, sokağa atmadılar bizi!" dedi. "Hıh! ne geceydi yahu! Vay be!"

Onlar böyle konuşup eğlene-dursunlar, beri yanda Clyde gittikçe fenalaşıyordu. Bütün bu anlatılanlar, bu sözler!.. O da mı yapacaktı bunları? Böyle bir insan değildi ki o!.. Hele hele, annesiyle babası duyacak olurlarsa ne derlerdi? Nasıl karşılarlardı? Yine de gidiyordu işte! Her adımda biraz daha yaklaşıyordu!..

Konuşa konuşa, geniş karanlık bir sokaktaki büyükçe bir yapının önüne geldiler. Sokağın iki başına doğru kaldırım boyunca arabalar dizilmişti. Az ilerideki köşede üç-beş kişi durmuş, konuşuyorlardı. Çevrede başka adamlar da göze çarpıyordu. Birkaç kapı ötede ise iki polis tembel tembel çene çalıyordu. Yapının pencerelerinde en ufak bir ışık yoktu. Buna karşın içerideki o canlı, hareketli dünyanın varlığı sokağın karanlığı içinde kolaylıkla sezilebiliyordu. Arabalar gelip gidiyor, kapılar açılıp kapanıyor, zaman zaman, açılan bir aralıktan sızan incecik bir ışık demeti bir ara karanlığı yarıyor, hemen sonra yine sönüp gidiyordu. Gökyüzünde yıldızlar vardı; bütün bu sahnenin üzerini örten ışıl-ışıl, öbek öbek yıldızlar.

Hegglund, Higby, Shiel önden giderek zili çalmışlar, kapı açılır açılmaz da altısı birden içeri dalmışlardı. Girdikleri şıkır-şıkır bekleme salonunun duvarları çıplak kadın resimleriyle, aynalarla kaplıydı. Yerde kalın, al bir halı, yaldızlı koltuklar, gerideki al perdelerin önünde de yine yaldızlı bir piyano

duruyordu. Ortalıkta kendilerini içeri alan Zenci kızdan başka kimsecikler yoktu.

Kız: "Buyrun, istediğiniz gibi oturup rahatınıza bakın. Ben şimdi hanımı çağırırım." diyerek soldaki merdivene doğru koştu. Bir yandan da: "Marie! Sadie! Caroline!" diye sesleniyordu. "Koşun, bakın, genç baylar geldi!"

O sırada arkadaki bir kapıdan ince-uzun yapılı, soluk benizli, aşağı-yukarı otuzsekiz-kırk yaşlarında bir kadın çıktı. Dimdik, sapasağlam, zeki bir görünüşü vardı. Yanlarına geldiğinde, soğuk ama, yine de elinden geldiğince tatlı olmaya çalışan bir gülümsemeyle: "O-o! Merhaba, Oscar, hoş geldin!" dedi. Sonra da şırayla, "A! Paul, sen de mi buradasın? Merhaba! O! merhaba, Davis! N'olur, rahatınıza bakın; hepiniz evinizdeymiş gibi davranın!" dedi. "Fanny şimdi gelir, içecek birşeyler verir sizlere. Saint Joe'lu yeni bir piyanist tuttum... Zenci. Bekleyin, onu da dinlersiniz. Doğrusu, bayağı iyi çalıyor!" Sonra geriye dönüp seslendi: "Sam!"

Bu sırada değişik yaşlarda, değişik kılıklarda —hiçbiri de yirmidört-yirmibeşi geçmeyen —dokuz kız, paldır-küldür merdivenden inip salona girmişlerdi. Hepsinin de giysileri Clyde'ın o güne dek hiçbir yerde rastlamadığı türdendi. Ha-bire gülüşüp kikirdeşiyorlar, içinde bulundukları durumdan pek hoşnut görünüyorlardı. Kimisi oldukça açık giyinmiş olduğu halde, yine de davranışlarında en ufak bir utanma, sıkılma belirtisi yoktu. Öyle geliyordu Clyde'a. Vücut yapıları ise birbirinden çok farklıydı. Uzunu vardı, kısası vardı, orta boylusu vardı; esmeri vardı, kumralı vardı, pembe-beyazı vardı!.. Ayrıca, yaşları ne olursa olsun, hepsi de birbirinden genç, birbirinden taze duruyorlardı. Hele hele, o gülüşleri, o fıkırdayışları yok muydu!.. Öylesine sıcak, öylesine heyecan vericiydi ki! Üstelik, hemen de kaynaşıvermişlerdi. "O-o! merhaba tatlım, nasılsın?" Ya da: "Benimle dans eder misin?" Ya da: "Birşeyler içelim mi?"

IX

CLYDE buraya birhayli olumsuz düşünceler, önyargılarla gelmişti. Çok doğaldı bu, çünkü yıllar yılı kafası böyle şeyleri yerin dibine batıran düşüncelerle doldurulmuştu. Ama, beri yanda, yaradılışından gelen bir duyarlılığı, bunun yanı-sıra da cinsel konularda önüne geçilmez bir açlığı olduğu için, sonradan, yadırgamak yerine, hoşlanmıştı girdiği bu yerden. Kafalarının içi ne olursa olsun, vücutlarıyla çekmişlerdi buradaki kızlar onu. En azından, güzeldiler! Dahası, kolay elde edilen cinstendiler. Öyle, uğraşmaya, didinmeye falan gerek yoktu. İşte şuradaki kırmızı-siyah giysili esmer çoktan Higby ile senli-benli olmuştu bile; içeri odadaki piyanonun ritmine uymuş, dans ediyorlardı.

Beri yanda, Ratterer de, yaldızlı koltuklardan birine gömülmüş, kucağına da mavi gözlü bir sarışını çekmişti. Kız bir yandan sigarasını tüttürürken, bir yandan da çalgının havasına girmiş, altın sarısı terliklerini şaklata şaklata tempo tutuyordu. Clyde için son derece büyüleyici bir görünümdü bu. Yine, hemen şuracıkta, Alman, ya da İskandinav tipli bir kız, Hegglund'un önünde kollarını, bacaklarını germiş, yumuşacık bir sesle: "Bu gece benimle mi sevişeceksin?" diye soruyordu. Ama, anlaşılan, Hegglund pek oralı değildi. "Hayır" der gibi başını sallayınca kız da Kinsella'ya yönelmişti.

Clyde böyle sağını, solunu inceleye inceleye düşüncelerine dalmış otururken, yirmidört-yirmibeş yaşında, sarışın, güzel bir kız, yanı-başındaki sandalyeye çöküverdi.

— "Dans eder misin?" diye soruyordu. Clyde, sinirli sinirli başını sallayınca da, "Göstereyim mi sana, ister misin?" diye üsteledi.

Clyde: "Yok, burada olmaz." dedi.

Kız diretiyordu:

-- "A-a! birşey yok ki bunda, canım! Çok kolay. Hadi gel!"

Clyde dansa kalkmamakta kararlıydı. Beri yanda, kızdan da hoşlanmıştı.

Bu kez, kız: "Öyleyse, birşeyler içmeye ne dersin?" diye sordu.

Clyde'ın: "İyi olur!" demesi üzerine de az önceki Zenci kıza işaret etti.

Göz açıp kapayıncaya dek önlerine küçük bir sehpa çekilmiş, üzerine de bir şişe viski, madensuyu, bardaklar konulmuştu.

Bu durum karşısında Clyde'ın ner'deyse dili tutulacaktı. Evet, cebinde kırk dolara yakın parası vardı; çocukların söylediklerine bakılırsa, burada içkiler de pek okadar pahalı değildi ama, bir de işin öteki yanı düşünülecek olursa, şu sırada resmen böyle bir kadına içki ısmarlayıp para yediriyordu.

Evet, o yapıyordu bunu! Hem de, evde anası, kardeşleri yokluk içinde, ne yapacaklarını bilemez halde bekleşip dururlarken! Üstelik, daha önce birsürü şeye de oluk gibi para harcamıştı! Hiç düşünmeden!.. Beri yanda, şimdi buraya bir kez girmişti ya, artık sonuna dek gitmek zorundaydı. Ayrıca, şimdi bakıyordu da, kız hiç fena değildi. Giysileri, çorapları pek yakışmıştı. Yalnız, göğsü pek açıktı. Clyde'ın gözü ikide-bir oraya kaçıyor, bundan dolayı da birhayli tedirgin oluyordu. Kız, yanaklarıyla dudaklarını tam yaptığı işe uyacak biçimde boyamıştı. Yine de halim-selim bir görünüşü vardı.

— "Sen de Green-Davidson'da çalışıyorsun, değil mi?" diye sordu.

Clyde: "Evet." diye karşılık verdi: "Nereden anladın?"

Elinden geldiğince rahat görünmeye, acemiliğini belli etmemeye çalışıyordu.

Kız, karşılık olarak: "Oscar Hegglund'u iyi tanırım." dedi. "Sen de onun arkadaşı değil misin?"

— "Evet, birlikte çalışıyoruz."

— "Ama, sen daha önce buraya hiç gelmemiştin."

Clyde: "Hayır." dedi.

Bunu ille de belirtmesi şart mıydı sanki?

Kız: "Doğru bilmişim." dedi. "Bu çocukların hemen hepsini daha önceden tanıyorum ama, seni hiç görmemiştim. Otele yeni girdin besbelli?"

Clyde, yine: "Hayır." dedi. Bu soru karşısında irkilmiş, birdenbire şakakları zonklamaya, gözü seğirmeye başlamıştı. Sinirli sinirli: "N'olacak yani?"

diye sordu.

Kız: "A! bi'şey yok, canım!" dedi. "Sordum sadece. Biliyor musun, sen ötekilere hiç benzemiyorsun. Bir başkalık var sende."

Bunları söylerken garip bir biçimde gülümsemişti. Clyde bir anlam verememişti bu gülüşe.

— "Nasıl bir başkalık?" diye sordu.

Kız duymamazlıktan gelerek lafını sürdürdü:

— "Bak sana bir şey soracağım. Benim gibi kızlardan pek hoşlanmıyorsun, öyle değil mi?"

— "A! hoşlanmaz olur muyum! Elbette hoşlanıyorum!"

— "Yok, yok, hoşlanmıyorsun! Belli! Ama, ziyanı yok, ben senden hoşlandım; gözlerin çok hoşuma gitti. Sonra, dediğim gibi, öbürlerine hiç benzemiyorsun. Ne bileyim... Daha bir kibarsın sanki. Onlar gibi değilsin!"

Clyde: "Bilmem ki..." diye karşılık verdi.

Kızın sözleri benliğini okşamıştı. Kimbilir, belki düşündüğü kadar da kötü bir kız değildi. Ötekilerden daha akıllı, daha hanım-hanımcık duruyordu. Öyle, onların Hegglund'a, Higby'ye, Kinsella'ya, Ratterer'e yaptıkları gibi, saldırırcasına yanaşmamıştı yanına.

Beri yanda artık hemen hemen herkes salonun orasındaki-burasındaki koltuklara, kanepelere serilmiş, kucaklarına kızları, önlerine de içki sehpalarını çekmişti.

Clyde ise yanı-başında oturan kızın kollarına, omuzlarına bakıyordu. Birhayli açık olan göğsü içini ısıtmış, duygularını hareketlendirmişti. Kız alçak sesle konuşuyordu:

— "Benden çekinmene gerek yok. Bu işte pek öyle eski sayılmam. Zaten azıcık talihim olsaydı buralara düşmezdim. Ah! şu sırada, burada olmak yerine, anamın-babamın yanında olmayı nasıl isterdim! Hoş, artık bundan sonra benim yüzümü bile görmek istemezler ya!.."

Böyle söyleyerek bakışlarını yere indirdi. Clyde'ın bu işlerdeki acemiliğini fark etmişti. Dahası, az önce Clyde cebindeki parayı ortaya çıkardığı sırada gözüne ilişen tomarlar karşısında da birhayli büyülenmişti. Anlaşılan, oldukça paralıydı bu çocuk! Hem, hoş bir görünüşü de vardı! Öyle, erkek güzeli falan değildi ama, hoştu işte.

Beri yanda Clyde ise o sırada ablasını hatırlamıştı. Esta kimbilir nerelerdeydi şu sırada? Bu kız talihsizlikten yakınıyordu. Nasıl bir talihsizlikti acaba bu? Esta'nınki gibi mi? Yoksa, bu kızın buralara düşmesiyle Esta'nın evden kaçmasına yol açan nedenler aynı mıydı? Tuhaf bir burukluk duydu içinde. Yüreğini giderek artan bir acıma duygusu kaplıyordu. "Zavallıcık!" der gibisinden baktı karşısında oturan kıza. Ama, birşey söylemedi. Birşey de sormadı. O gücü bulamadı kendinde.

Kız: "Sizler bizim için hep kötü şeyler düşünürsünüz." diyordu. "Hiç de öyle sanıldığı kadar kötü değilizdir biz."

Bu sözler üzerine Clyde'ın alnı yeniden kırıştı. Evet, belki de gerçekten sandığı kadar kötü bir kız değildi bu. Kuşkusuz, düşük bir kadındı ama, aynı zamanda da hoştu!.. Şöyle-bir çevresine bakınınca, orada bulunan kızlardan hiçbiri kendisine bunun kadar çekici görünmedi. Hem o da kendisini öteki çocuklardan ayrı tutmuştu; daha kibar olduğunu söylemişti. Hoş bir övgüydü bu!

O bunları düşünürken kız da bardağındaki içkiyi tazeliyor, birlikte içmelerini söylüyordu.

Bu sırada kapıdan içeriye başka erkekler girmişti. Onların girmesiyle de gerideki perdelerin ardından yeni yeni birtakım kızlar çıkmış, yeni müşterileri ağırlamanın telâşına düşmüşlerdi.

Clyde bir ara Hegglund, Ratterer, Kinsella, Higby'nin yanlarındaki kızlarla birlikte aynı perdelerin ardında kaybolduklarını gördü. Dahası, şimdi salona başkaları gelmiş olduğu için, yanındaki kız da kendisine üst kattaki odalardan birine çıkmayı öneriyordu. Clyde sağına, soluna baktı. Ortalıkta arkadaşlarından hiç kimse kalmamıştı. Beri yanda, kızın davranışları da son derece iştah açıcıydı. Öneriye yanaşıp yukarı çıkmaya karar verdi.

Birlikte perdelerin arasından geçip üst kattaki pembeli, mavili küçücük bir odaya çıktılar. Clyde birhayli tehlikeli bir işe giriştiğini düşünüyordu şimdi. Bütün bunların sonu çok kötü olabilirdi! Örneğin, amansız bir hastalığa yakalanabilirdi! Ya da, gücünün çok üstünde bir hesap koyabilirlerdi önüne! Korkmaya başlamıştı! Kızdan, kendinden, herşeyden korkuyordu şimdi! Bütün sinirleri ayağa kalkmıştı. Ama, buna karşın, yine de kızın peşine takılıp ta buraya dek gelmişti. Şimdi de odanın kapısı kilitlenmiş, kız kendisine şöyle-bir sarılıp öptükten sonra aynanın önüne gidip soyunmaya başlamıştı.

X

BU olayın Clyde üzerindeki etkisi böyle şeylere alışık olmayıp da yeni başlayan herkeste nasıl olursa öyle olmuştu. Evet, oraya gitmeyi kendisi istemişti ama, yine de, gerek o güne dek onu koşullandırmış olan ahlâk kuralları, gerekse yaradılışından gelen sinirliliği, çekingenliği nedeniyle, şimdi, yapmış olduğu gibi işi çok bayağı, çok günah olarak niteliyordu. Demek ki annesiyle babası verdikleri vaızlarda böyle şeyleri bıkıp usanmadan lânetlemekte yerden göğe kadar haklıydılar.

Clyde, bir yandan böyle düşünürken, bir yandan da, yaşamış olduğu bu olayın belleğinde unutulmaz bir tat bırakmış olduğunu duyuyordu. İlk kez olarak, dinle, imanla, maneviyatla uzaktan, yakından hiçbir ilişkisi olmayan bir güzelliğin, vahşi bir çekiciliğin farkına varmıştı. Daha güzel, daha çekici yeni yeni olaylarla, yeni yeni serüvenlerle karşılaşmadığı sürece de bu ilk deneyimini bütün bu tatlılığıyla yaşatacaktı belleğinde.

Şimdi kendi kendine hiç durmadan söylediği şey şuydu: Para kazanıyordu. Cebinde parası vardı! Parası olduğu ölçüde de istediği yere gidebilir, istediği şeyi yapabilirdi. Örneğin, canı istemedikten sonra, o gittikleri yere bir daha gitmek zorunda değildi. Daha iyi, daha üstün yerler bulabilirdi. Hem sonra, bir daha öyle cümbür-cemaat bir yere gitmeyi de istemiyordu. En iyisi, bulabilirse tek bir kız bulup onunla ilişki kurmaktı. Daha önce Sieberling'de de, Doyle'da da gördüğü buydu. Bunun da, artık tez elden olmasını istiyordu. Daha doğrusu, bundan böyle bu işi rastlantıya bırakmak istemiyordu!

Öte yandan, şu sırada daha başka, gönlünün isteklerine de daha uygun bir durumla karşı karşıyaşdı. Gerek Hegglund, gerekse Ratterer onda bir üstünlük olduğunu sezmişlerdi! Bu yüzden de, bütün yaptıklarına, bütün konuştuklarına onu da ortak etmek istiyorlardı. Nitekim, o ilk gecenin üzerinden çok geçmemişti ki bu kez Ratterer'lerin evine çağırıldı. Bu evdeki yaşayış kendisinin alışagelmiş olduğundan çok, çok başkaydı; daha ilk bakışta fark etmişti bunu. Griffiths'lerde herşey çok ağırbaşlı, çok katıydı! Törelerin ge-

leneklerin yönettiği bir yaşayıştı onlarınki. Ratterer'in de ne annesi, ne de kız kardeşi öyle ahlâksız, edepsiz insanlar değildiler ama, bunun yanı-sıra din konusunda da aşırı bir titizlikleri yoktu. Yaşayım konusunda ise oldukça açık, bir ahlâkçının "gevşek" olarak bile nitelendirebileceği görüşleri vardı. Açık söylemek gerekirse, bu evde hiçbir zaman öyle bilinçli, yöntemli bir ahlâk eğitimi uygulanmamıştı. Bu yüzden de, şimdi, Ratterer olsun, iki yaş küçüğü olan kız kardeşi Louise olsun, istedikleri zaman istedikleri biçimde davranabiliyorlardı. Hiç öyle uzun uzadıya düşünmek, ince eleyip sık dokumak yoktu! Dahası, Louise, öyle tek bir kişiye kapılıp da ömrü boyunca onun peşinden koşacak bir kız da değildi. Rahattı!

Beri yanda, ilginç olan bir şey varsa, o da, Clyde'ın tüm bunlara güvensiz, tedirgin gözlerle bakmasının yanı-sıra, aynı zamanda, karşılaştığı bu enineboyuna özgürlük havasından bir anlamda da hoşlanması, bu hava karşısında büyülenmesiydi. Artık istediği yere gidebiliyor, istediği şeyi yapabiliyordu. Daha önce görmediği, duymadığı, bilmediği şeylerdi bunlar. Dahası, artık, yaşıtı olan kızlarla bir araya geldiği zamanlarda da daha bir kendine güveniyordu. O eski çekingenliği, güvensizliği kalmamıştı. Ratterer'in evine gittiği sıralarda bu gibi duyguların üstesinden gelebilmesi için bol bol olanak buluyordu; çünkü orası gerek Ratterer'in, gerekse Louise'in arkadaşlarının sık sık toplandıkları bir yerdi. Bu gençler toplantılarda bol bol dans ediyorlar, kâğıt oynuyorlar, sınırsız bir biçimde de sevişiyorlardı. Clyde şaşıyordu bu işe! O güne dek, şu dünyada Bn. Ratterer gibi, gözünün önünde olup biten bunca rezalet karşısında ağzını açıp da bir tek söz söylemeyen bir ana olabileceği aklının ucundan bile geçmezken, şimdi bunu görünce son derece şaşıyordu! Birtürlü inanası gelmiyordu!

Ne var ki, Ratterer'in sürekli, ısrarlı çağırıları sonucu, kısa zamanda o da aslında ne kafa yapılarını, ne de konuşma biçimlerini beyenmediği bu insanların bir parçası haline geliverdi. Sahip oldukları özgürlükler, aralarındaki ilişkiler pek çekmişti onu. Sonra, bu toplantılara gide-gele, sadece kendisinin olan bir kız bulma olanağını da elde edebilecekti. Aslında daha ilk toplantıda da böyle bir fırsat çıkmıştı karşısına.

Louise Ratterer bir tuhafiye mağazasında çalışıyordu. Bu nedenle de akşamları eve yemek saatinden daha geç geliyordu. Nitekim o akşam da saat

7 olduğu halde ortalarda yoktu. Bu sırada kapı çalındı. Gelenler Louise'in iki kız arkadaşıydı. Louise daha gelmemişti ama, kızlar, Clyde'la Ratterer'in orada olduklarını görünce, buna aldırmaksızın içeriye daldılar. Clyde'ı ilk kez görüyorlardı, bayağı da hoşlanmışlardı. Beri yanda, Clyde da, kızlara karşı hem son derece istekli, hem de birhayli çekingen olduğu için, bu iki duygunun belirlediği bir tavırla, biraz ağırbaşlı duruyordu. Bunun yanı-sıra, üzerindeki yeni giysilerin bu duruşa kattığı çekicilik de eklenince, bu iki kızıp gözlerinde hayli üstün bir yer kazandığı söylenebilirdi. Şimdi, kızların bütün lafları, bütün fıkırdanışları onun ilgisini kendi üzerlerine çekmeye yönelikti. Elbette ki bu da Clyde'ın çok hoşuna gidiyordu. Ayrıca, onun ilgisini daha çok Hortense Briggs adındaki kız çekmişti. O da Louise gibi, bir mağazada çalışıyordu. Esmer, sevimli bir kızdı. Ama, oldukça basit görünmüştü Clyde'ın gözüne; bu yönden düşlerinde yaşattığı kıza hiç mi hiç benzemiyordu.

Hortense Briggs, kapıya geldiklerinde, Louise'in daha dönmemiş olduğunu öğrenince: "A! sahi mi?" demişti. Bir yandan da gözü, o sırada pencerenin önünde durmuş, dışarıyı seyretmekte olan Clyde'a takılmıştı. Bunun üzerine de: "Hayallah! Neyse, biz de oturur bekleriz." diye eklemişti. "Sanırım rahatsız etmeyiz!" Bu son sözü öyle bir söyleyiş söylemişti ki, hani sanki: "Burada mutlaka gelişimizden memnun kalacak birileri vardır!" der gibiydi.

O sırada arkadaşı Greta Miller de, araya karışarak: "Ya!" demişti. "İnşallah Louise gelmeden bizi kovmaya kalkmazsınız! İnanın, yemeğe falan gelmedik! Yemeğinizi çoktan yediniz sanıyorduk!"

Buna karşılık Ratterer, alaylı alaylı gülümseyerek: "Kovmayı da nereden çıkardınız, canım!" demişti. "Siz istemedikten sonra buna karşıçıkmak elde mi? Nerede o babayiğit! Oturun, oturun... rahatınıza bakın! Yemek ner'deyse hazır olur. Louise de birazdan gelir."

Bundan sonra Clyde'ı onlarla tanıştırıp yemek odasındaki gazetesinin başına dönmüştü. Clyde şimdi tek başınaydı. Bu kızların anlamlı anlamlı bakışları, davranışları karşısında kendisini uçsuz-bucaksız bir denizin ortasında haritasız, pusulasız kalakalmış gibi görüyordu.

Bu sırada Greta Miller: "Aman, bana yemekten söz etmeyin!" dedi.

Ortaya söylüyormuş gibiydi ama, bir yandan da göz ucuyla Clyde'ı inceliyor, iyi bir parça olup olmadığını kestirmeye çalışıyordu. Sonunda, öyle

olduğuna karar verip sözünü sürdürdü:

— "Bu akşam orada yiyeceğimiz şeyleri düşünüyorum da... Ha, aklıma geldi. Louise'e de burada midesini pek doldurmamasını söyleyecektim. Tom, biliyorsun değil mi, Kittie Keane bu akşam doğumgünü toplantısı yapıyor?.. Kocaman bir de pasta varmış! Sen de geleceksin, değil mi?"

Bunu sorarken, Clyde'ın da Tom Ratterer'le birlikte gelebileceğini hesap ederek sormuştu.

Ratterer, içeriki odadan: "Düşünmemiştim." diye seslendi. "Biz Clyde'la tiyatroya gitmek istiyorduk.

Hortense Briggs: "Aman, sen de! Saçmalama, kuzum!" diye söze karıştı. Niyeti dikkatleri Greta'dan kendi üzerine çekmekti. Geldiklerinden beri aynanın karşısından bir ân kalkmamış, bıkıp usanmadan saçlarıyla oynamış-durmuştu. Şimdiyse, dönmüş, Clyde'dan yana bakarak anlamlı anlamlı gülümsüyordu. Arkadaşının niyetinin Clyde'ı elde etmek olduğunu anlamıştı. Ne olursa olsun kaptırmamalıydı!.. "Gelip de güzel güzel dans etmek varken tiyatroya gideceklermiş! Doğrusu ben buna düpedüz enayilik derim!"

Ratterer, buna karşılık: "Elbette ya!.." dedi. "Zaten, bir ikiniz, bir de Louise... Sizler için, dans etmek olsun da, gerisi hava-cıva!.. Şaşıyorum valla'!.. Nasıl da ayakta okadar uzun zaman dayanabiliyorsunuz? Bense zaten işte bütün gün ayaktayım; eh, izninizle, fırsat bulunca da azıcık oturup dinleneyim, değil mi ya?"

Bunun üzerine yine Greta Miller aldı sözü:

— "Aman, bana oturmak demeyin de, ne derseniz deyin! Ah, bu hafta gideceğimiz yerleri düşünüyorum da... Ay! ne güzel olacak!.." Bir süre durup yeniden aldı: "Geçen akşam neredeydik biliyor musun, Tom? Louise'le Ralph Thorpe, Hortense'le Bert Gettler, benimle de Willie Bassick... Webster bulvarındaki Pegrain'in Yeri'nde!.. Öf! görecektin, bir kalabalık, bir kalabalıktı! Sam Shaffer'la Tillie Burns de oradaydılar. Sabahın dördüne dek hiç durmada dans ettik, ner'deyse ayaklarına kara sular inecekti. Şimdiye dek hiç o denli yorulduğumu hatırlamıyorum."

Hortense söze karıştı:

— "Ah! ben de ertesi sabah hiç kalkamayacağım sanmıştım! Evet, sonunda kalktım ama, bütün gün de mağazada hayal-i fener gibi dolaştım-durdum.

Aman, bir de annemin telâşı... sabah yedide kalkıp da işe gidemeyeceğim diye! Cumartesi-pazar geceleri çıkmama birşey demiyor ama, hafta arası oldu mu bayağı söyleniyor."

O sırada Bn. Ratterer içeriye girdi. Girerken Hortense'in sözlerini de duymuştu. Buna karşılık olarak: "Kadıncağız yerden göğe dek haklı!" dedi. "Kendinize dikkat etmeyecek olursanız, bu gidişle hepiniz hasta olup yataklara düşersiniz. Louise'e söylemekten dilimde tüy bitti; uykusuz kala kala sonunda işinden olacak! Yo, hayır... o da Tom gibi: Ne sözümü dinlediği var, ne birşey!.."

Ratterer: "İyi ama, anne," dedi, "benim gibi bir insanın da her Tanrı'nın günü erken erken eve dönmesini isteyemezsin ya?"

Bunun üzerine Hortense Briggs de, onu desteklercesine: "A! doğrusu bir gece evde oturacak olsam sıkıntımdan ölürüm!" diye kestirip attı. "İnsan bütün gün sabahtan akşama dek çalışıp didindikten sonra biraz da eğlenmek ister, canım!"

Bütün bunlar konuşulurken, beri yanda Clyde: "Ne garip bir düzen anlayışı!" diye düşünüyordu. Rahat! Dört başı memur! Şu iki kızın takındıkları adam-sendeci havalar! Ya analarının-babalarının vurdum-duymazlıkları! Ah, şu Hortense gibi güzel bir kız bulabilseydi! Ah, bir bulabilseydi! Ne de güzel bir ağzı vardı! Küçücük; tatlı; sevimli mi sevimli! Ya gözleri! Pırıl-pırıl, ışıl-ışıl!

Bu sırada sözü Greta Miller aldı:

— "Aslında, haftanın iki gecesi erken yatsam yetiyor bana. Evet, babam yaptığımın çılgınlık olduğunu söylüyor ama, n'apayım, ondan çoğu da, yarar değil, zarar verir!"

Bunları söyledikten sonra üstüne şen bir kahkaha patlattı.

Bu kızlar, konuşurken, pek çok sözcüğü yanlış kullanıyor, bir okadar sesi de bozuk söylüyorlardı ama, yine de Clyde'ı birhayli etkilemişlerdi. Onlara bakarken: "İşte gençlik!" diye düşünüyordu. "İşte eğlence, işte özgürlük, işte yaşama sevgisi!"

Bu sırada, kapı açılmış, Louise Ratterer içeri girmişti. Orta boylu, düzgün yapılı, fıkır-fıkır bir kızdı, Güzeldi... öbür iki kızdan daha bile güzel!

Arkadaşlarını görünce: "A! şuraya bakın, kimler gelmiş!" diye bir çığlık koparıp, hemen ardından soluk soluğa anlatmaya koyuldu:

— "Aman, canım! Satış defterinde bir yanlışlık bulmuşlar, o yüzden böyle geç kaldım! Muhasebecinin yanında uğraştırdılar-durdular! Oysa, benim hiçbir yanlışım falan yoktu; onlar yazımı yanlış okumuşlar!" Bu arada gözü Clyde'a takılmıştı. "A! durun bakayım... siz muhakkak Bay Griffiths' siniz! Tom sizden çok söz etti. Etti de, niye daha önce alıp eve getirmedi, onu merak ediyorum şimdi."

Bu sözler karşısında Clyde'ın bayağı koltukları kabarmıştı. Karşılığında, kısık, titrek bir sesle: "Daha önce gelmiş olmayı ben de çok isterdim." dedi.

Artık iyice toparlanmıştı. O akşam buradakiler üzerinde elinden geldiğince olumlu bir izlenim bırakmak istiyordu. Bakıyordu da, kızların üçü de daha şimdiden kendisine kancayı atmış, ilgisini çekmek için ne gerekirse yapmaya başlamışlardı. Dolayısıyla, ilk kez karşı cinsle ilişkilerinin daha rahatladığını, dilinin giderek çözülmeye başladığını görüyordu.

Yemeğe oturmuşlardı.

Greta Miller, Louise'e dönüp, gülerek: "Biz de sana bu akşam çok yememeni söylemeye niyetleniyorduk!" dedi. "Ama, sonunda biz bile dayanamadık işte!" Sonra yine güldü. "Daha Kittie'lerde de pasta yiyeceğiz!"

Hortense de neşeyle söze karıştı:

— "Bol bol da dans edeceğiz! Ah, ne güzel!"

Ağzının güzelliği, gülümserken dudaklarına verdiği biçim Clyde'ın içini gıcıklıyordu. Harikulâde bir kızdı bu! Öyle ki, ona bakayım derken, kahvesinden aldığı yudumu biraz çokça kaçırmış, bu da gıcık yapıp öksürmesine yol açmıştı. Güldü; neşesi gitgide artıyordu.

Öksürdüğünü görünce Hortense, ona dönmüş: "Bakın, bakın, ne yaptım ona!" diye haykırıyordu.

Clyde: "A, bütün yaptığın sadece bu mu?" diye karşılık verdi. Kızın etkisiyle birdenbire yürekleniverm işti. "Burada karşılaştığım bütün bu güzellikler kendimden geçirdi beni!"

Bunun üzerine Ratterer, şakayla: "Hop, hop, Clyde!" dedi. "Kendini öyle çabucak koyverme bakalım! Sen bunları bilmezsin! Bunlar var ya, bunlar, insanın ağzından girer, burnundan çıkar, sonunda da her dediklerini kabul ettiriverirler. Onun için, iyisi mi, vakit varken ayağını denk al!"

O bunları söyleye-dursun, Louise, hiç duymamış gibi Clyde'a dönüp:

"Dans edersiniz değil mi, Bay Griffiths?" diye sordu.

Clyde: "Hayır, etmem," dedi. Birdenbire yeniden gerçekle yüzyüze gelivermişti. Bu eksikliğinden ötürü bir hayli eziklik duyuyordu. "Ama, etmeyi çok isterdim." diye ekledi.

Bunları söylerken gözlerini ilk önce Hortense'e çevirmiş, ondan sonra ötekilere bakmıştı. Artık kimi gözüne kestirdiği belliydi ama, ötekiler bunu anladıklarını hiç belli etmediler.

Beri yanda, Hortense ise kazandığı zaferden ötürü mutluydu. Evet, bu çocuğun kendisine karşı ne ölçüde istek duyduğundan haberi yoktu ama, yine de ötekiler karşısında şu, ya da bu tür bir zafer kazanmış olmaktan dolayı gurur duyuyordu. Clyde'ın sözlerine karşılık: "Bak, bu çok kötü, işte!" dedi. Bir kez üste çıktığını anlamıştı ya, artık onu istediği gibi aşağılayabilirdi. "Dans edebilseydin, sen de Tom gibi bizimle birlikte gelirdin... Kittie'nin evinde bol bol dans edeceğiz çünkü!"

Clyde bu sözler karşısında yıkılmıştı sanki. Buradakilerin hepsinden daha çok beyendiği bu kızın onu bu denli kolaylıkla, hem de sırf dans edemiyor diye, gözden çıkarabilmesi çok, ama çok ağır gelmişti. N'olacak! bütün suç evdeki yetiştiriliş biçimindeydi işte! Kırılmıştı! Birden herşeyi elinden alınıvermişti! Kimbilir, böyle, dans etmesini bile bilmeyen bir insan olarak ne aptal bir görünüşü vardı şimdi! Evet, işte... Louise'in davranışları da değişivermişti birden! Artık o da aldırmıyordu kendisine!

Yalnız, o ne?.. Greta Miller! Hortense'e göre daha az hoşlandığı Greta Miller'in imdadına koşmak ister gibi bir hali vardı şimdi!

— "Canım, öğrenmesi pek öyle zor bir şey değil ki!" diyordu. "İstersen, yemekten sonra beş dakika içinde öğretiveririm ben sana. Ondan sonra sen de bizimle gelirsin."

Clyde çok sevinmişti. Hemen: "Olur." dedi. Zaten ne zamandır ilk fırsatta dans öğrenmeyi kafasına koymuştu. Şimdi düşünüyordu da, niye sanki daha önce bir dans kursuna gitmemişti? Herneyse, şimdi bunu düşünmenin sırası değildi; çok daha önemli, aynı zamanda kendisine çok daha acı veren bir iş vardı: Hortense! Kızın o aldırmaz tavrı öldürüyordu onu! Oysa, ona olan hayranlığını o âna dek yeterince belli ettiğini sanıyordu! Ama, kimbilir, belki de daha önce sözünü ettikleri şu Bert Gellert denilen çocuğun —hani şu,

geçen akşam Hortense'i dansa götürmüş olan çocuğun; evet, evet, belki de onun— varlığı bir engeldi aralarında! O zaman... o zaman kendisi hep böyle ikinci planda kalacaktı!.. Aman yarabbi! felâketti bu!

Ne var ki, yemekten kalkar kalkmaz plağı pikaba koyup kendisine elini ilk uzatan da yine Hortense oldu. Rakibine böyle bir fırsat verip de göz göre göre saf dışı kalmayı imkân yok kabul edemezdi. Ama, aslına bakılırsa, Clyde'dan pek okadar hoşlanmamıştı; en azından, hoşlanmasının derecesi Greta'nınki kadar değildi. Ama, yine de, madem ki ortada böyle bir rekabet vardı, ne diye zaferi başkasına kaptırsındı? İşte bu düşünceyledir ki ellerini Clyde'a uzattı. Gerçekte ise, Clyde beri yanda istediği kadar sevinip umutlanadursun, o, bu çocuğun ne toy olduğunu düşünüyordu.

Artık ders başlamıştı. Clyde sağ kolunu Hortense'in beline dolamış, sol eliyle de elini tutmuştu. Bulutların üzerinde uçar gibiydi şimdi. Kız ise onun dikkatini sürekli olarak ayaklarına, ayaklarının hareketine yöneltmeye çalışıyordu. Artık ilk adımları atmaya başlamışlardı. Yalnız, Clyde o denli coşmuştu ki bu coşkusu farkında olmadan aşırılığa kaçıyor, bu da acemiliğini iyice ortaya döküyordu.

Hortense hoşlanmamıştı ondan; pek toy, çocuksu buluyordu. Ama, buna karşın, oğlanın çekici bir havası da yok değildi; yaptığı işten zevk almasını sağlayan da buydu ya. Üstelik, Clyde gittikçe çok daha güzel dans etmeye başlamıştı.

Böyle böyle, daha sonra Greta ile, daha daha sonra da Louise'le dans etti. Ama, her defasında da kollarının arasındakinin ille de Hortense olmasını istiyordu. Sonunda oy birliğiyle yeterince öğrendiğine karar verildi. Artık dilerse onlarla dans etmeye gidebilirdi.

Hortense'in yanında olmak, onunla yeniden dans edebilmek düşüncesi Clyde'ı öylesine büyülemişti ki, ne aralarında Bert Gellert'in de bulunduğu üç çocuğun bu kızlara eşlik edeceği gerçeği, ne de daha önce Ratterer'le birlikte tiyatroya gitmek üzere verdikleri karar onu bu isteğini bütün şiddetiyle dışa vurmaktan alakoyamadı. Sonunda da, Ratterer tiyatroya gitmekten ister-istemez vazgeçmek zorunda kaldı.

Yola koyulmuşlardı. Hortense, Gettler'le yan yana yürüyor, Clyde da bir yandan onunla birlikte olamamanın huzursuzluğunu yaşarken, bir yandan

da rakibine karşı gittikçe artan bir öfke duyuyordu. Bu arada, yabancılık çekmemesi için kendisine büyük ilgi göstermeye çalışan Louise ile Greta'ya karşı da incelikte kusur etmemeye çalışıyordu.

Bir ara, Ratterer onun bu huzursuz halini fark edip yanına yaklaştı.

— "Bak," dedi, "şu Hortense Briggs'e kafanı pek takmasan iyi edersin! O kızın herhangi bir kimseyle şöyle doğru-dürüst bir ilişki kurabileceğini hiç sanmıyorum. Üstelik, elinin altında Gettler'den başka daha birsürü herif varken, seninle topla oynar gibi oynar da, yine birşey koparamazsın! Benden söylemesi!"

Gelgelelim, Clyde o sırada bu dostça uyarıyı dinleyecek durumda değildi. O baygın bakışlar, kıvrak, fıkır-fıkır cilveler karşısında artık iyiden iyiye teslim olmuştu. Tatlı bir gülücük, bir ufacık bakış, elinin eline şöyle-bir dokunuşu! Ah, bir kerecik... evet, evet, çok değil, hiç değilse bir kerecik daha görebilseydi bütün bunları! Nelerini vermezdi! İşte, bütün bunlar, kuş kadar bile beyni olmayan, yine de, kendi yaşındaki, ya da belki biraz daha büyük erkekleri elde etmek istediği şeyler uğrunda kullanmayı kendi kendine uğraş edinmiş bir kız içindi!

O geceki toplantıda olup bitenler, temelinde cinselliğe dayanan birtakım gençlik taşkınlıklarından öteye geçmeyen şeylerdi. Kitty Keane'in oturduğu yer ise, aralık ayının soyup soğana çevirdiği çırılçıplak ağaçlarla kaplı daracık bir sokaktaki küçücük, derme-çatma bir kulübeydi. Buna karşın, hoşlandığı kızın güzelliğinin esinlediği coşkun duygu seline kendini iyice kaptırmış olan Clyde için masallardaki büyülü konaklardan farksızdı. Orada karşılaştığı kızlarla erkekler ise —Ratterer, Hegglund, Hortense ile aynı mayadan insanlar— coşku doluydular, neşe doluydular, cesaret doluydular! O da onlar gibi olmak istiyordu. Evet, şu sırada içini saran heyecandan ötürü biraz sinirliydi ama, öbür çocukların yarattığı neşe havası içinde de yavaş yavaş kendine geliyordu.

Hem, bu toplantı sayesinde, daha önce görmek talihine —belki de talihsizliğine— erişemediği şeyleri de görüyor, kızlarla erkeklerin böyle yerlerde birbirlerine karşı nasıl davrandıklarını öğreniyordu. Örneğin, hiçbir çekingenlik duymadan, birbirlerine pek rahat bir halle sarılıp dans edebiliyorlardı. Kimisinin elinde ufak viski şişeleri de vardı; zaman zaman, kız-erkek ayırımı

olmaksızın, herkes, canı çekerse, bu şişelerden birer yudum alıyordu.

Böylelikle, zaten var olan neşeli hava gitgide daha da ısınıyor, gençler birbirleriyle daha içli-dışlı oluyorlardı. Herkes istediğiyle istediği biçim sevişebiliyordu. Elbette ki Hortense, Louise, Greta da bütün bunları bir kenardan seyretmiyorlardı; onlar da işin içindeydiler.

Bu arada, zaman zaman ufak-tefek tartışmalar da oluyordu ama, genellikle çok sudan nedenlere dayanıyordu bunlar. Ya erkeklerden biri bir kapının ardında kızın birini sıkıştırıyor, ya karanlık bir köşede kucağına oturması için zorluyor, ya da sedirlerden birine yatırmaya çalışıyordu. Ne var ki, gördüğü kadarıyla, Hortense için böyle bir zorlanma durumu söz konusu değildi; tersine, o kendisi gidip herhangi birinin kucağına teklifsizce oturuveriyor, ya da istediğinin kolundan tutup onunla birlikte bir kapı ardında gözden kayboluyordu.

Bunları göre göre, Clyde'ın bütün heyecanı kaçmıştı. İçindeki bir ses, artık bu kızla ilgili hertürlü düşünceyi bir yana bırakması gerektiğini söylüyordu ona. Çok bayağı, çok düşük, çok ahlâksız bir kızdı bu!

Bununla birlikte, içtiği içkilerin etkisiyle, her zaman rastlanmayan bir yüreklilik de gelmişti üzerine. Bunun itimiyle, Hortense'i kendisine karşı gösterdiği ilgisizlikten ötürü hem suçlamaya, hem de yeniden ilgisini çekmenin yollarını aramaya karar verdi.

Saat 1'i geçmişti. Wilkens adında bir çocuğun akordu bozuk bir piyanoda çaldığı parça eşliğinde hem dans ediyorlar, hem de Hortense, alay edercesine, Clyde'a yeni yeni dans numaraları öğretmeye çalışıyordu.

Sonunda Clyde, dayanamayıp, suçlarcasına bir tavırla: "Önüne gelenle kırıştırmak pek hoşuna gidiyor, değil mi?" dedi. "Karşındaki üzülmüş, üzülmemiş, umurunda bile değil!"

Hortense, buna karşılık, "A! neden söz ediyorsun sen?" dedi. "Birşey anlıyorsam arap olayım!"

Bu sözler karşısında Clyde'ın tepesi atmıştı ama, belli etmemek için gülümsedi.

— "Anlamıyorsun, öyle mi?" diye sordu. "Seninle ilgili herşeyi biliyorum. Herkesle gönül eğlendirmeye çalışıyorsun sen!"

Kız, sinirli sinirli: "Ya, öyle mi?" dedi. "Peki, seninle de gönül eğlendirmeye

kalktığım oldu mu?"

— "E... şey... bak, bir dakika, hemen kızma!.." Clyde belki de biraz ileri gitmiş olabileceğini düşünmüştü; böyle davranırsa onu hepten yitirebilirdi. Aşağıdan almaya çalışıyordu. "Kötü bir şey söylemek istemedim. Bu çocukların pek çoğuyla seviştiğini sen kendin de yadsımıyorsun. Senden hoşlanıyorlar!"

— "A, evet, sanırım hoşlanıyorlar! Ama, bunun önüne geçemem besbelli, öyle değil mi?"

Clyde'a birdenbire bir coşkunluk gelmişti; heyecanla konuşmaya başladı:

— "Bak, Hortense, sana bir şey söylemek istiyorum. İnan bana, ben onlardan daha çok para harcayabilirim senin için! Yeterince param var!"

Bunları söylerken, cebinde kuzu gibi yatmakta olan ellibeş doları düşünüyordu.

Öte yandan, bu para teklifi kızın bayağı hoşuna gitmişti.

— "A, bilmem ki..." dedi.

Bütün erkekleri bu biçimde baştan çıkarabildiğinden ötürü gurur duyuyordu. Aslında ise, budalanın, kuşbeyinlinin, önüne gelen aynada kendisini seyredip güzelliğiyle övünen şırfıntının biriydi.

En şuh gülücüğünü takınıp, gözlerini kırpıştıraraktan: "Pek çok erkek benim için avuç dolusu para dökmek ister!" dedi.

Bu sözler karşısında Clyde'ın dünyası birdenbire kararıvermişti. Kızın bu şeytanca gülüşlerine dayanamıyordu. Şimdi, o, öyle, karşısında durmuş, gülerken, alnından, gözlerinden ateş çıktığını, bütün bedenini dayanılmaz bir acının kapladığını duyar gibi oluyordu. Yaşayıma, yoksulluğa karşı öteden beri duyduğu küskünlük, eziklik yeniden depreşiyordu içinde. Evet, hiç kuşkusuz doğruydu kızın söyledikleri! Daha çok parası olup, dolayısıyla daha çok harcayabilecek güçte olan bir yığın insan vardı dünyada! Bu durumda kendi yaptığı ise, zavallılıktan, saçmalıktan başka bir şey değildi; nitekim, kız da şimdi, karşısına geçmiş, kahkahalarla gülüyordu onun bu haline!

Clyde bir süre öylece baktı, kaldı. Neden sonra, zayıf, titrek bir sesle: "Doğru." dedi, "Ama, inan ki, hiçbiri de seni benim kadar isteyemez!"

Bu sözler öylesine temiz, öylesine yumuşak bir biçimde söylenmişti ki

kızın, hiç beklemediği bir sırada, benliği okşandı, koltukları kabardı. "Doğrusu, pek öyle fena bir çocuk da değil." diye düşündü.

Kendilerini çalgıya kaptırmış, ağır ağır salınıp duruyorlardı. Sonunda, kız: "Her gittiğim yerde böyle davranmam ben." dedi. "Buradaki herkes birbiriyle çok sıkı-fıkı olduğu için böyle.. O yüzden, burada gördüklerini pek öyle ciddiye alma!"

Yalan söylemesini çok iyi beceriyordu. Ne var ki, Clyde'ın bundan zerre kadar haberi yoktu; dolayısıyla da, duyduğu bu sözler karşısında son derece rahatlıyordu. Kendinden geçmişçesine: "Ah, Hortense!" diyordu. "Sen sadece bana karşı iyi ol, yeter! Bunun ötesinde, neyimi istersen seve seve vermeye hazırım!" Sonra da şöyle diyordu: "Şimdiye dek senin kadar canımın çektiği bir tek kız daha çıkmadı karşıma! Sen öyle... öyle güzelsin ki yüzüne bakarken çıldıracak gibi oluyorum! Bir akşam benimle birlikte yemek yemeye ne dersin? Sonra tiyatroya falan gideriz; ha? Ne dersin? Örneğin, yarın akşam, ya da pazar akşamı, olur mu? Öteki geceler çalışıyorum da..."

Bu öneri karşısında kız bir süre duraksadı; bu ilişkiyi sürdürsün mü, sürdürmesin mi, karar veremiyordu. Bir kez, bırak başkalarını, Gettler vardı! Kıskançtı Gettler! Hem sonra, çok da kibardı! Öte yandan, bu çocuk da epey hevesliydi bu işe! Önerisini geri çevirirse birhayli askıntı olabilirdi! Üstelik, ondan vazgeçmek demek, onun Greta'nın, ya da Louise'in eline düşmesi demekti ki böyle bir şeyi de benliğine yediremezdi. Dolayısıyla, kararını verdi, salı günü buluşabileceklerini söyledi. Yalnız, kızın evine gelmeyecekti Clyde; ayrıca, bu akşam da kendisini evine bırakmak için direnmeyecekti, çünkü Gettler çok önceden sırayı kapmıştı. Sadece, salı akşamı saat altı-buçukta Green-Davidson'un köşesinde buluşacaklardı.

Clyde daha şimdiden o gecenin programını yapmıştı bile. Önce Frissell'in Yeri'nde güzel bir yemek yiyecekler, sonra iki sokak ötedeki Libby'nin Yeri'ne "Korsan" adlı çalgılı güldürüyü seyre gideceklerdi.

XI

ŞİMDİ, bu ilişki kiminin gözüne çok saçma, ya da değersiz görünebilir. Clyde için hiç de öyle değildi. O güne dek kendisiyle böylesine ilgilenen —ya da ilgilendiğini sandığı— üstelik de bu denli çekici bir kızla hiç mi hiç karşılaşmamıştı. Şimdi böyle birini bulmuştu işte! Kız güzeldi! Üstelik, birlikte akşam yemeğine, tiyatroya gidecek kadar da ilgi duyuyordu kendisine! Evet, belki biraz fingirdemesini seven bir kızdı, içtenlikten, hele hele, birilerine bağlı olmaktan hoşlanmıyordu; belki böyle bir kızı tam olarak kendine çekmek kolay olmayacaktı ama, olsun, ne çıkardı? Kim bilecekti ki bunu?

İşte, sonunda, beklenen gün gelmişti! Green-Davidson'un köşesinde buluşacaklardı. Sevincinden, heyecanından Clyde'ın içi içine sığmıyordu. Kızın gözüne girebilmek için giyim-kuşam konusunda ne gerekiyorsa yapmıştı. Saçlarını taratmış, özel olarak bugün için aldığı kelebek boyunbağını, ipek atkısını takmış, ipek çoraplarıyla gıcır-gıcır kahverengi ayakkaplarını giymişti.

Yalnız, buluştukları zaman bütün bunların Hortense'in dikkatini ne denli çekeceği sorusuna tam bir karşılık veremiyordu; çünkü Hortense'i asıl ilgilendiren onun nasıl göründüğü değil, kendinin ne derece güzel, çekici olduğuydu.

Şimdiyse, saat 7'ye geliyordu. Hortense ortalarda yoktu. Clyde'ı bir telâştır almıştı. Yoksa, Hortense gelmekten vaz mı geçmişti? Bir daha hiç görüşemeyecekler miydi yoksa?.. Onsuzluğa alışabilmek!.. Alışabilecek miydi onsuzluğa?.. Hem, diyelim ki alıştı; peki, ya öbür gerçek? Bunca zaman uğraşıp, didinip de sonunda zar-zor elde edebildiği bütün bu giyime-kuşama, paraya karşın böylesine güzel bir kızın gözüne girememiş olma gerçeği!.. Bu ne olacaktı?.. Ratterer, Hegglund kızlar konusunda kendisi gibi güçbeyenir değillerdi. Kız olsun da nasıl olursa olsundu onlar için! O ise... O! güzel olmayan, çekici olmayan bir kıza hiç bakamazdı! Bakmayacaktı! Güzellik

vazgeçilmez bir tutkuydu onun için. Hem, nasıl olurdu da bir insan güzel olmayan bir kızla tam bir doyuma ulaşabilirdi?

O sırada, bu kapkaranlık köşebaşında tek başına bekleyip duruyordu işte! Kendi dışındaki dünyada ise hiç durmamacasına bir devinim sürüp gidiyordu. Renk renk ışıklar, şıkır-şıkır reklam panoları, gelip geçen, mutlulukları yüzlerinden okunan cıvıl-cıvıl insanlar! Bütün bunların ortasında da, o! Tek başına! Belki de az sonra yine tek başına ayrılmak zorunda kalacaktı bu köşebaşından! Bir yerde tek başına birşeyler yiyecek, tek başına tiyatroya gidecek, tek başına eve dönecek; ardından da, sabahleyin yeniden işinin başında olacaktı!

Artık, kendine olan güvenini iyice yitirmek üzereydi; gitgide, bir beceriksiz, bir hiç olduğuna inanmaya başlıyordu...

O ne? Karşıda, kalabalığın arasında Hortense'i görür gibi olmuştu. Evet, evet... ta kendisi! Hem de, çok, çok güzeldi! İşte, şimdi de yanı-başındaydı.

— "Ah, merhaba! Geciktim, değil mi? Ama, n'apayım! Elimde değildi! Bir çocuk vardır, arkadaşım, meğerse bugün için ona da söz vermişim! Ancak saat altıda aklıma geldi. Ondan sonra da iki ayağım bir pabuca girdi elbet. Sana mı geleyim, ona mı gideyim, birtürlü karar veremedim! Önce, sana telefon edip başka bir geceye ertelemeyi düşündüm; sonra altıda işten çıktığın aklıma geldi. Bunun üzerine, Charlie'nin çalıştığı yere telefon edip ona dert anlatmak zorunda kaldım. İyi ki pek öyle hop diye sinirleniverenlerden değildir. Hem zaten, onunla da çıksaydım, yemeğe, tiyatroya falan gidecektik! Neyse... Sen nasılsın bakalım? Yoksa, memnun olmadın mı? Daha ne istiyorsun? Baksana, Charlie gibi yakışıklı bir erkeği bile geri itecek kadar iyi davranıyorum sana karşı!"

Hortense bir yandan bunları söylerken, bir yandan da Clyde'ın kıskançlıkla, acıyla kızaran yüzüne bakıp bakıp zevkten dörtköşe oluyordu. Bu çocuğun kendisine bayağı bayağı abayı yaktığını anlamıştı. Birlikte yürürlerken bunları düşünüp için için gülüyordu.

Öte yanda, Clyde, binbir güçlükle konuşmaya çalışarak: "Geldiğine çok sevindim!" diyebildi. Charlie'nin varlığı koca bir yumru gibi boğazına tıkanmıştı, ner'deyse yüreği parçalanacaktı. Yine binbir güçlükle: "Bu akşam çok güzelsin!" dedi. "Bukadar bile konuşabildiğine şükrediyordu. "Şapkanla

giysilerin de çok yakışmış, doğrusu!" İstek, hayranlık dolu bakışlarla kıza baktı. Ah.. ah! onun şu güzelim dudaklarını bir öpebilseydi! Yo, hayır! Burada, bunca insan içinde cesaret edemezdi şimdi... daha doğrusu, hiçbir yerde cesaret edemezdi daha! "Böyle, verdiğin sözleri sık sık karıştırıp sonra da ertelemek zorunda kalışına hiç şaşmam!" dedi. "Öyle tatlısın ki! E... şey... gül ister miydin?"

O sırada bir çiçekçi dükkânının önünden geçiyorlardı. Vitrindeki çiçekleri görür görmez Clyde'ın aklına hediye vermek gelmişti. Bu arada Hegglund'un da bir sözünü hatırlamıştı: "Kadınlar çevrelerinde pervane olup hizmet etmek için çırpınan erkeklere bayılırlar!"

Hortense, onun sorusuna karşılık olarak, dükkâna doğru yönelerek: "A, evet, çok iyi olur!" dedi. "Bence, şuradaki menekşeler daha güzel! Ceketime de iyi gider sanırım!"

Clyde'ın çiçeği bile düşünecek kadar ince ruhlu olması hoşuna gitmişti. Hem, deminden beri söylediği sözler de çok tatlıydı. Yine de, pek toydu daha! O ise, daha görmüş-geçirmiş, daha kişilik sahibi erkeklerden hoşlanıyordu. Erkek dediğin öyle kolay kolay dizginleri ele vermeyecekti! Bununla birlikte, Clyde'ın şimdiye dek rastladıklarından daha iyi, daha kibar bir delikanlı olduğunu düşünmekten de kendini alamıyordu. Bu yüzden de, bir süre için acemiliğine katlanıp, ona karşı anlayışlı davranmaya, daha doğrusu, onunla ne yapıp ne yapamayacağını görmeye çalışacaktı.

Bir demet menekşeyi alıp göğsüne iğneledikten sonra: "Çok güzel durdu; bunları alalım!" dedi.

Clyde parayı öderken o da, aynanın karşısına geçmiş, göğsündeki çiçekleri düzeltiyordu. Yeterince güzel olduğuna karar verdikten sonra da dönüp: "Ben hazırım!" diyerek Clyde'ın koluna girdi.

Kızın bu başdöndürücü havası karşısında Clyde'ın iyiden iyiye dili dolaşıyordu. Söyleyecek birşeyler bulmakta güçlük çekiyordu. Ne var ki, aslında bu denli zorlanması da gereksizdi; nasıl olsa kızın kendisinden başka bir şeye aldırdığı yoktu! Yan yana yürürlerken, durmadan, gittiği yerlerden, yaptığı şeylerden söz ediyor, buna karşılık Clyde'a da, hayran hayran, kızın ağzının oynayışını, gözlerinin parıltısını, hareketlerinin güzelliğini seyretmek kalıyordu. Bunun ötesinde, onun ne anlattığını tam olarak duymuyordu bile!

Yürüye yürüye Frissell'in Yeri'ne gelmişlerdi. Clyde ilk kez bir masada bir kızla başbaşa oturmanın zevkini tadıyordu şimdi. Gerçekten de, yavaş yavaş birtakım ilginç deneyimler kazanmaya başlıyordu artık. Coşkuçindeydi! Böylesine bir kızla baş başa yemek yemenin o eşsiz mutluluğunu yaşıyordu.

Yemek sırasında kızın sözünü ettiği şeyler yine hep kendisiyle ilgiliydi. Buna karşılık, Clyde da bıkıp usanmadan daha genel şeylerden söz etmeye, giderek, lafı kendilerine getirmeye çalışıyordu. Bir ara, ona karşı duymakta olduğu sevgiyi dile getirdikten sonra, onun öteki erkeklere, gerçekten, göründüğü kadar önem verip vermediğini sordu. Sormasıyla da kızın lafı ağzına tıkması bir oldu. Elbette ki önem veriyormuş! Hepsi çok iyi, çok kibar davranıyorlarmış ona karşı. Öyle de olmak zorundaymışlar! Yoksa, hiç gözlerinin yaşına bakmaz, hemen selâm sabahı kesiverirmiş.

Clyde artık iyiden iyiye kızın etkisine kapılmıştı. Onun bu şeytanca sözleri, davranışları karşısında enine-boyuna işkence çekiyordu ama, çektiği bu işkenceden de birhayli zevk alıyordu. Ah, bir de şöyle sıkı sıkıya sarılabilseydi ona! Şöyle, doya doya bir güzel öpebilseydi! O yumuşacık vücudunu kollarının arasına alıp da ezebilseydi! Kimi zaman kız gözlerinin içine öyle bir bakış bakıyordu ki, bütün benliğinin eriyip kül olduğunu, içinden akıp gittiğini duyuyordu. Ne yapıp yapmalı, bir yolunu bulmalı, artık, parayla mı olur, yoksa, çekiciliğini kullanarak mı, herneyse, bu kızın ilgisinin tümünü kendi üstünde toplamalıydı; bundan sonrası için vazgeçemediği bir düştü bu, artık!

Ne var ki, işte, tiyatroya da gitmişlerdi, sonra kızı evine de bırakmıştı ama, bu konuda yine en ufak bir ilerleme olmamıştı. 'Korsan'ı seyrederlerken Hortense bütün ilgisini oyuna vermiş, ya da daha önce gördüğü oyunlardan, oyunculardan, bunları hangi erkeklerle birlikte gördüğünden söz etmişdurmuştu. Beri yanda Clyde ise, kendi zekâsı, yaratıcılığı, konuşkanlığı ile onu mat etmeye çalışacağı yerde, yine susup, dinlemeyi, kendi kendine kızı göklere çıkarıp bunun zevkini çıkarmayı daha uygun bulmuştu.

Bütün bu süre içerisinde kızın düşündüğü ise, kendine yepyeni, taptaze bir av bulduğuydu. Bu çocuğun birhayli parası vardı! Bu parayı onun için harcamaya da dünden hazırdı! Eh, o zaman, bir yandan onu el altında tutarken,

bir yandan da başkalarıyla istediği gibi gönül eğlendirebilirdi. Clyde da, pek pek, ara-sıra boş vakitlerini doldurmaya, sevdiği, beyendiği şey oldu mu, almaya yarardı işte!

XII

AŞAĞI—YUKARI dört ay böyle sürüp gitti. Bu süre boyunca Clyde hep Hortense'in ilgisini en az öbür erkekler kadar çekebilmek için uğraştıdurdu. Bu arada, kızın gerçekten tek bir kişiye bağlanıp bağlanamayacağı sorusuna da karşılık bulmaya çalışıyordu ama, birtürlü de bulamıyordu. Bu ilişki salt arkadaşlık düzeyinde bile düşünülse, temiz, saf bir arkadaşlık olacağından emin değildi. Ama, işte, yine de, ondan, onun o tatlı havasından ayrılmayı, değil düşünmek, aklının ucundan bile geçirmiyordu. Bu yüzden de, Hortense'in peşinden budalaca koşuyor, koşuyor, kız da, bunu gördükçe, istediği gibi davranıp, hiç aldırmaksızın, gittiği eğlencelerden, başka erkeklerle kurduğu ilişkilerden söz ediyor, fotoğraflar gösteriyordu. Böyle zamanlarda Clyde gücünün sınırına geliyor, kendi kendini yiyip bitiriyor, bir daha bu kızı hiç görmeyeceğine yemin üstüne yeminler ediyor. Gelgelelim, ardından yeniden bir araya geldiklerinde de, kızın aldırmaz tavırları karşısında yeniden bütün cesaretini yitirip, ayrılmayı başka bir zamana erteliyordu.

Beri yanda, Hortense ise, beyendiği, sahip olmak istediği şeyler oldu mu, hiç çekinmeden hemen Clyde'a söyleyiveriyordu. Bunlar, önceleri, pudralık, dudak boyası, koku gibi ufak-tefek şeylerdi. Karşılığında verdiği ise, ara-sıra Clyde'ın göğsüne yaslanmak, ya da sarılmasına izin vermek gibi, sözde çok şeyler vaadeden, aslında hiçbir şey olmayan birtakım aldatmacalardı. Sonra sonra ise, istekler daha artmaya, daha ileri bir durum almaya yüz tuttu. Artık, kemerler, bluzlar, terlikler, çoraplar, şapkalar da istenmeye başlanmıştı. Clyd da, aile yaşayışındaki birtakım yeni gelişmelerin zaman zaman yaptığı baskılara karşın, bu istekleri tıpatıp yerine getirmeyi sürdürüyordu.

Ne var ki, dördüncü ayın sonlarına doğru bu heves gitgide azalmaya

başladı. Artık, eskisi gibi, kızı memnun edeceğim, diye çırpınıp durmuyordu. Kısacası, artık, hiçbir somut karşılık görmediği, ner'deyse kangren haline dönüşmüş bir ilişkinin peşinden sürüklenircesine gidiyordu.

*
**

Öte yanda, Griffiths ailesine gelince, eskiden nasılsa yine öyleydiler; yine aynı sıkıcı, bunaltıcı yaşayışı sürdürüp duruyorlardı. Üstelik, Esta'nın ortadan kaybolmasından bu yana iyice bir kasvete bürünmüşlerdi. Aslında, onların bu genel görünümlerinin ötesinde, Clyde'ın anlayamadığı, çözemediği, bu yüzden de kendi kendini yiyip bitirdiği bir giz vardı; çünkü, dikkat etmişti, ne zaman laf cinsel konulara yaklaşsa, annesiyle babası allem edip kallem edip hemen kapatıveriyorlardı.

Anladığı kadarıyla, Esta'nın çevresini saran esrar perdesiyle ilgili bir şeydi bu. Esta gitmiş, bir daha da dönmemişti. Clyde'la kardeşlerinin bildikleri kadarıyla da, gittiğinden beri kendisinden en ufak bir haber alınamamıştı. Ne var ki, bu arada Clyde'ın dikkatini çeken bir nokta vardı; Annesiyle babası Esta'nın ortadan kaybolmasından sonraki ilk birkaç hafta içinde büyük bir telâşa kapılmışlar, kızlarının nerede, kiminle olduğunu, niye iki satır olsun bir şey yazmadığını merak edip durmuşlardı. Sonradan, bu telâş birdenbire kesilivermişti; ikisinin de üzerine bir rahatlama gelivermişti birden. İşte, Clyde'ın açıklayamadığı da buydu.

Bir gün, bir rastlantı sonucu, annesinin aslında bir yerlerle mektuplaşmakta olduğunu öğreniverdi.

Green-Davidson'da çalışmaya başlayalı daha ancak birkaç gün olmuştu. Eve her zamankinden erken döndüğünde, annesini yeni geldiği anlaşılan bir mektuba dalmış, okurken buldu. Bn. Griffiths'in görünüşüne bakılırsa mektup oldukça önemli şeyler içeriyordu. Ayrıca, önemli olduğu kadar da gizliydi ki, kadın oğlunu fark eder etmez okumayı bırakıp ayağa fırlamış, mektubu da çabucak ortadan kaldırıvermişti. İşte o sırada Clyde, nereden, nasıl olmuştu bilmiyordu ama, mektubun Esta'dan olabileceğini sezmişti. Yalnız, emin değildi; mektuptaki yazıyı tanıyabilecek kadar yakına sokulamamıştı. Beri yanda, annesi de tek kelime söylememiş, söylemediği gibi, davranışlarıyla,

bu konuda herhangi bir şey sorulmasını istemediğini de açık açık belli etmişti.

Artık Clyde hiçbir şey soramazdı. Kendini bildi bileli annesiyle aralarında var olan ilişkinin niteliği açısından böyle bir şey olanaksızdı. Yapabileceği tek şey merak etmekti! Merak etmek; bu sorunu, tümden olmasa bile, elinden geldiğince unutmak.

Bu olaydan dört-beş hafta sonra —ki bu süre içinde Green-Davidson'daki işine iyice alışmış, ayrıca Hortense Briggs'le de arkadaşlık kurmuştu— bir akşamüstü işten döndüğünde Clyde'ı annesi odasına çağırdı.

— "Clyde," dedi, "acele, bir yüz dolar bulmam gerek! Nereden bulabiliriz, söyleyebilir misin bana?"

Böyle, pat diye girivermişti söze! Ne bu parayı niçin istediğini söylemeye, ne de Clyde'ın böyle bir masrafı karşılayabilecek güçte olup olmadığını sormaya gerek duymamıştı.

Clyde ise, son derece şaşırmış durumdaydı. Daha birkaç hafta öncesine dek ondan dört-beş doların üstünde bir katkı beklemeleri olanaksızken, şimdi annesi soruyordu işte! Belli ki, istiyordu da!

Aslında, Clyde, son zamanlarda iyiden iyiye değişen giyimi-kuşamı, genel havasıyla karşısındakilere böyle bir istekte bulunabilmeleri için yeterince koz vermişti. Şimdi öyle görünüyordu ki annesi bütün bunlara bakıp oğlunun gerçek kazancını kendisinden sakladığına hükmetmişti. Eh, bir dereceye kadar haksız da sayılmazdı! Clyde'ın tavırları birhayli değişmişti son zamanlarda. Bn. Griffiths bakıyordu da oğlu şu son otel işine gireli epey akıllanmış, kendine-güvenir bir insan haline gelmişti. Kendi başına buyruk, kendi yaşayışını kendi çizmek ister bir tutuma girmişti. Kendisi, anne olarak, onun bu davranışlarından bir yerde tedirginlik duyuyordu ama, doğrusunu söylemek gerekirse, bir yerde de hoşuna gitmiyor değildi. Clyde, her zaman, duygusallığı, huzursuz yapısı ile kendisi için bir sorun olmuştu. Şimdiyse onun böylesine ilginç bir gelişme içine girdiğini görmek oldukça önemli bir şeydi. Zaman zaman, kimlerle, ne biçim arkadaşlık kurduğunu merak ediyordu ama, nasıl olsa zamanının çoğunu işe, parasının büyük bölümünü de giyime harcadığını düşünerek bu konuda pek bir kaygıya kapılmıyordu. Bir de, oğlunun giderek biraz bencilleştiğini, kendi rahatına herkesinkinden daha çok önem verir olduğunu seziyordu. Ne var ki, çektiği bunca yoksulluktan sonra

bukadarcık bir zevki de çok göremezdi ona.

Clyde ise annesinin kafasındaki düşüncenin ne olduğunu pek bilemiyordu. Şöyle-bir baktıktan sonra: "Bilmem ki, anne!" dedi. "Yüz doları nereden bulabilirim ben?"

Birden gözünün önüne bu gibi istekler sonucu bütün servetinin yeni keşfedilmiş bir hazine gibi yağma edileceği, eritilip tüketileceği gelmişti. Korkunç bir sıkıntı çöktü içine.

Bn. Griffiths: "Sanırım, benim aklıma gelen yolla paranın önemli bir bölümünü sağlayabiliriz." dedi. "Geri kalan bölümü nasıl sağlayabileceğimiz konusunda da senin yardımına ihtiyacım var. Bu işi elimden geldiğince babanın sırtına yüklemek istemiyorum; sen artık yardım edebilecek yaşa geldin. Babanın işleri hiç iyi değil; zaman zaman bayağı derin kaygılara daldığı oluyor."

İçinde bulunduğu sıkıntıyı anlatmak istercesine yüzünü oğuşturdu. Evet, onu bu duruma sokan neden neydi, Clyde bilmiyordu ama, oldukça etkilenmişti. Böyle bir yardımda bulunmayı gerçekten istiyor mu, istemiyor mu, ya da, bukadar parası var mı, yok mu gibi sorular bir yana, bütün bunların niye olduğunu gerçekten merak ediyordu şimdi. Annesi tam yüz dolar istemişti kendisinden! Yüz dolar!

Annesi: "Bak, aklıma gelen şeyi söyleyeyim sana." diyordu. "Bir kez şunu iyice bil ki nereden olursa olsun bir yüz dolar bulmak zorundayım. Niçin diye sorma! Bunu şimdilik ne sana söyleyebilirim, ne de başkasına. Sandığımda babanın eski bir altın saatiyle benim altın bir yüzüğüm, bir de iğnem var. Bunlar satıldığı, ya da rehin bırakıldığı zaman en azından yirmibeş dolar eder. Sonra, bir de gümüş çatal-bıçak takımı ile, yine gümüşten bir tabakla maşrapa var. Yalnız o tabak yirmibeş dolar eder. Şimdi, diyorum ki sen bunları alıp bir rehinciye götürsen; sonra, bir süre için de eve haftada beş dolar daha versen..." Burada Clyde'ın yüzünden bir gölge geçti. "Benim de Bay Murch diye bir tanıdığım var, bilirsin, buraya gelip gider, geri kalanı da ondan isterim. Daha sonra senin vereceklerinden öderim ona. On dolar kadar da bende var."

Bn. Griffiths bunları söylerken oğlunun yüzüne "Bu kara günümde beni yalnız bırakmayacaksın, değil mi?" der gibi bakıyordu. Clyde kararını vermişti: Annesinin dediklerini rehinciye götürecek, sonra da oradan ellerine geçeni

yüz dolara tamamlamak için haftada beş dolar daha verecekti. Ne var ki, içi yine de huzursuzdu. Para kazanmaya başlayalı daha ancak şu kadarcık zaman olmuştu, işte istekler artmaya başlıyordu. Eve vereceği para haftada on dolara çıkıvermişti bile! Her zaman birşeyler ters gidiyordu bu evde! Her zaman ille de birşeyler yapmak gerekiyordu! Üstelik de, daha ileride daha başka istekler karşısında kalmayacağı konusunda da hiçbir güvencesi yoktu!

Rehinci kırkbeş dolar vermişti. Annesinin on dolarıyla Bay Murch'ten alınan kırkbeş dolar da bunun üzerine eklenince tastamam yüz doları bulmuşlardı. Demek ki bundan sonra dokuz hafta süreyle Clyde annesine beş yerine on dolar verecekti. Bu da, giyimini-kuşamını, gezip tozmasını hesaba kattığında, elindeki olanakların birhayli daralması demekti. Olsun, yine de yardım edecekti annesine. Ne de olsa bunca şey borçluydu ona. Kadıncağız o güne dek az kahırlarını mı çekmişti!

Yalnız, bu arada bir de şu vardı: Bundan böyle annesiyle babası gerçekten kendisinden para konusunda bir katkı bekliyorlarsa, o zaman ona karşı olan tutumlarında da eskiye oranla çok daha dikkatli olmalı, kişiliğine saygı duymalıydılar. Örneğin, eve geliş-gidiş saatlerine karışmak diye birşey söz konusu olmamalıydı artık.

Yüz dolar işinin üzerinden çok geçmemişti ki Clyde bu kez annesini Montrose Caddesi'nde yakaladı. Bu cadde, çevresi kentin en yoksul mahallelerinden biriydi. İki yanı boyunca iki katlı yıkık-dökük tahta evlerin uzayıp gittiği bir yerdi. Öylesine yoksul bir görünümü vardı ki Griffiths'ler bile burada oturmayı onurlarına yediremezlerdi. İşte Clyde annesini bu cadde üzerindeki evlerden birinin merdiveninden inerken yakalamıştı! Evin üzerinde "Döşeli odalar" yazılı bir levha vardı.

Kadın, oğlunu görmemiş, aşağı indikten sonra da iki-üç kapı ileriye, üzerinde gene öyle bir yazı bulunan başka bir eve doğru yürümüştü.

Clyde, önce, annesinin nerede oturduğunu tam olarak bilemediği birini aradığını sanmıştı. Biraz daha yaklaşınca, annesiyle kapıya çıkan evsahibesi arasında geçen şu konuşmaya kulak misafiri oldu:

— "Kusura bakmayın, kiralık odanız var mı?"

— "Evet, var."

— "Banyolu mu?"

— "Hayır, değil ama, ikinci katta ortaklaşa bir banyo var."

— "Evet... Acaba haftalığı nekadar?"

— "Dört dolar."

— "Bir görebilir miyim?"

— "Elbette, elbette... Buyrun!"

Bu konuşmanın ardından Bn. Griffiths evden içeri girmişti. Evet, hiç kuşku yoktu, annesi biri için oda bakıyordu! Ama, niye seçe seçe bu caddeyi seçmişti sanki? Her zaman, böyle bir iş oldu mu, ya Yoksullara Yardım Derneği'ne, ya da Hıristiyan Kadınlar Birliği'ne başvururdu.

Clyde, önce orada annesinin dönmesini bekleyip, ne yaptığını sormayı düşündü. Hemen ardından, vazgeçip, kendi uğraşlarına dönmeye karar verdi.

Gece eve döndüğünde annesi mutfaktaydı. Yanına yaklaşıp sordu:

— "Anne, bugün sêni Montrose Caddesi'nde gördüm...

Kadın bu beklenmedik baskın karşısında şaşırmıştı. Bozuntuya vermemeye çalışarak, bir yandan elindeki patatesleri ayıklarken, bir yandan da: "Ya?" dedi. "Sonra?"

— "Bir eve giriyordun... Döşeli bir oda bakıyordun sanırım."

Bn. Griffiths artık kendini iyice toparlamıştı.

— "Evet. Hasta biri var da... Pek parası da yok. Öyle olunca, oda bulmak da birhayli zorlaşıyor.."

Bunları söylerken öbür yanına dönmüştü. Anlaşılan, bu konuda daha uzun konuşmak istemiyordu. Clyde dayanamadı:

— "Aman, yarabbim! Orası da oda tutmak için ne berbat bir yerdir yani!"

Green-Davidson'da çalışmak ürünlerini vermeye başlamıştı bile! Bir insanın, ne durumda olursa olsun öyle bir yerde yaşayamayacağını düşünüyordu artık.

Annesi onun bu sözlerine karşılık vermemişti. Bunun üzerine, Clyde da, artık üstelemeyip, gitti yattı.

Bu olaydan bir ay kadar sonra bu kez Missouri Caddesi'nde gördü annesini. Hava kararmış, vakit epey geç olmuştu. Vitrinlerden birinin ışığında fark etmişti onu. Ne zamandır evde kullanılmadan duran eski, ağır bir çantayı taşıyordu. Kadın, oğlunu görür görmez birden dönüp oracıktaki üç katlı bir eve dalıvermişti. Clyde evin önüne vardığında dış kapı çoktan kapanmıştı bile.

Bunun üzerine az ilerdeki köşebaşına gidip beklemeye koyulmuştu. Az sonra annesi dışarı çıkmış, önce dikkatli dikkatli çevresini kolaçan edip sonra da hızlı hızlı gözden kaybolmuştu.

Clyde artık annesinin ondan birşeyler sakladığından iyice emindi. Yalnız, bunun ne olduğunu, niçin böyle olduğunu birtürlü anlayamıyordu.

O akşam, önce, onu izlemeyi düşünmüştü, çünkü davranışları pek bir garip gelmişti. Sonra başka bir düşünce takılmıştı kafasına: Annesi yaptığı şeyi onun öğrenmesini istemiyorsa, belki de en iyisi hiç öğrenmeye çalışmamaktı.

Yine de içi rahat değildi işte! Annesi o güne dek hiç böyle gizli-kapaklı işlere girişmemişti. Şimdi... Evet! Clyde bu olayı daha önceki olaylarla da birleştiriyordu: Annesinin evde gizli gizli mektup okuyuşu; Montrose Caddesi'ndeki o eve girişi, şu yüz dolar işi! Neydi sakladığı acaba? Ne yapmak istiyordu? Sonra, o koskoca çantayla nereye gidiyordu?

Clyde bütün bunları düşünüp bir yerlere bağlanmaya, daha doğrusu, bütün bunların kendisiyle, ya da ailedeki öbür kişilerle olan ilgisini çözmeye çalışıyordu. Sonunda, bir gün Onbirinci Cadde'de yürürken gözü bir kıza takıldı. Esta'ydı bu! Ya da ona çok çok benzeyen biri! Boyu-bosu, yürüyüşü, herşeyi Esta'ya tıpatıp uyuyordu. Yalnız, azıcık daha yaşlıca gibiydi sanki. Gelgelelim, sel gibi akan insan kalabalığının arasında görünmesiyle kaybolması bir olmuş, onun için de Clyde tam olarak seçebilme olanağını bulamamıştı. Evet, geri dönüp bakmıştı ama, kimseyi görememişti. Gene de bu kızın Esta olduğundan emindi. Hemen eve koşup haberi annesine yetiştirdi. Esta Kansas City'ye dönmüştü! Gördüğünün o olduğuna yemin edebilirdi! Orada, Baltimore yakınında, Onbirinci Cadde'de giderken görmüştü! Acaba annesinin bu konuda bir bildiği var mıydı? Herhangi bir haber almış mıydı Esta'dan?

Bu arada Clyde şuna da dikkat etmişti: Annesi bu haberi duyduğu zaman hiç de öyle, beklediği gibi, şaşırıp telâşa düşmemişti. Kendisi ise, Esta'nın böyle yeniden ortaya çıkması karşısında birhayli heyecanlanmış, sevinç duymuştu. Yoksa, annesinin aslında herşeyden haberi var mıydı? Yoksa, yüz doları Esta'nın dönmesi için mi kullanmıştı? Bütün bu sorular şimdi birdenbire takılıvermişti Clyde'ın kafasına! Dahası, acaba annesi Esta'yı niçin eve getirmemişti? Ya da, hiç değilse, neden evdekilere kızının döndüğü

konusunda en ufak bir şey söylememişti?

Clyde annesi bu haber karşısında şaşırıp kalacak sanırken, kadın sanki böyle bir şeyi çok daha önceden biliyormuş gibi davranmış, azıcık şaşırmışsa bile, bu, sadece, oğluna vereceği karşılık konusunda bir ara kararsızlığa düşmesinden dolayı olmuştu.

— "Ya, sahi mi?" diye sormuştu. "Nerede gördün?.. Şimdi mi?.. Ha, demek Onbirinci Caddede?.. Yani, Baltimore'un orada?.. Olur şey değil!.. Şaşılacak şey, doğrusu! Dur, hemen babana haber vereyim! Doğrusu, buralarda olup da eve gelmemesi çok garip!.."

Bunları söylerken, gözlerinde ne yapacağını bilemeyen bir bakış belirmişti. Konuşuşu bile her zamankinden başkaydı; sıkıldığı, dara düştüğü zamanlar hep böyle olurdu.

— "Çok garip doğrusu!.." diyordu. "Herneyse, canım!.. Belki de ona çok benzeyen biriydi!"

Ne tuhaf! Annesi bunları söylerken içinde bulunduğu durumu hiç de saklayamıyordu! Clyde apaçık görüyordu bunu.

Daha sonra babası da yanlarına gelmişti. Clyde, otele gitmek üzere evden çıkarken, onların içeride sessiz sessiz konuştuklarını duymuştu. Yalnız, bu konuşma hiç de öyle şaşırmış, şaşkınlıktan ne yapacağını bilemez duruma düşmüş insanların konuşmasına benzemiyordu. Kendisini de gördüklerini bir kez daha anlatması için çağırmaya falan da gerek duymamışlardı.

Sonunda, Clyde bir gün de annesini Spruce Caddesinde görüverdi. Kadın bu kez de kolunda küçük bir sepet taşıyordu. Son zamanlarda Clyde'ın iyice dikkatini çekmişti: Annesi, hiç aksatmadan her sabah, her akşam evden çıkıp bir yerlere gidiyordu.

Clyde, kendisini belli etmemeye çalışarak, annesini azıcık berisinden izlemeye başladı. Az sonra da kadın eski bir eve girip gözden kayboldu.

Kim olabilirdi acaba orada? Annesi kime gitmişti? Geçenlerde yolda gördüğü Esta idiyse, bunun onunla bir ilişkisi var mıydı? Mektuplar, yüz dolar, annesinin Montrose Caddesi'nde ev araması... Bütün bunların birbiriyle olan ilişkisi neydi?

Evin karşısındaki ağaçlardan birinin ardına geçip beklemeye başladı. Bulunduğu yerden evin bütün yüzü olduğu gibi görünüyordu. Bir ara,

pencerelerden birinde annesini görüverdi. Sanki kendi evindeymiş gibi rahat bir havası vardı. Hemen ardından da aynı pencerede Esta göründü. Evet, Esta! Ta kendisi! Artık yanılmış olamazdı. Demek... Demek orada, içeride, annesiyle Esta baş başaydılar! İyi ama, niçin? Esta döndüğü halde niçin böyle gizleniyordu? Yoksa, kocası, yani birlikte kaçtığı adam bırakıp gitmiş miydi onu?

Bekledi. Annesi çıkar çıkmaz Esta'yı görmeye gidecekti. Çok istiyordu onu görmeyi! Hem görmeyi, hem de neler olup bittiğini öğrenmeyi! Esta'yı oldum olası çok severdi; burada, böyle saklanması pek garibine gitmişti!

Bir saatlik bir bekleyişten sonra, annesi dışarı çıktı. Tutuşuna bakılırsa, elindeki sepet boşalmıştı. Önce, bir süre kuşkulu gözlerle sağına, soluna bakınmış, ondan sonra da hızlı hızlı yürüyüp gözden kaybolmuştu.

Clyde gizlendiği yerden çıkıp eve girdi. Düşündüğü gibi, içeride birsürü kiralık oda vardı. Esta'yı gördüğü pencerenin bunlardan hangisinde olabileceğini düşündü. Kapının önüne varınca, durup çaldı.

Az sonra, yavaşça açılan kapının ardından Esta göründü. Önce tanıyamadı Clyde'ı; daha doğrusu, bir ara öylece dondu-kaldı. Hemen sonra, bir çığlık atıp kapıyı ardına dek açtı.

— "Clyde!" diye haykırdı. "Nasıl bulabildin beni? Ben de şimdi seni düşünüyordum."

Clyde ablasına birden sarıldı; öptü, öptü! Bu arada, Esta'nın biraz değişmiş olduğunu da fark etti. Zayıflamış, solmuştu. Gözleri çukurlaşmış, üzerindeki giysiler iyice eskimişti. Sinirli, yorgun bir hali vardı. Clyde'ın ilk aklına gelen, Esta'nın kocasının nereye gittiği oldu. Niye burada değildi? Ne olmuştu? Bunları düşünerek Esta'ya bakarken, onun yüzündeki acı beliriş de dikkatini çekmişti. Ne var ki, bu acının yanı-sıra, kardeşini yeniden görmüş olmaktan dolayı duyduğu mutluluğun parıltısı da fark ediliyordu. Gülümsemeye çalışıyordu; var gücüyle, gülümsemeye, kardeşine "Hoşgeldin!" demeye çabalıyordu ama, aynı zamanda da gözlerinde ağır bir yük omuzlamanın verdiği yorgunluk, karamsarlık okunuyordu.

Neden sonra: "Seni burada göreceğim aklımın ucundan bile geçmezdi." diyebildi. "Annemi..." Ansızın sustu. Ağzından bir şey kaçırmakta olduğunu fark etmişti.

Clyde: "Evet, gördüm annemi." dedi. "Seni de ancak öyle bulabildim ya. Tesadüfen, buradan çıkarken rastladım anneme. Sonra, seni de pencerede görünce burada oturduğunu anladım." Bir saatten beri annesinin yolunu gözlediğini söylemekten kaçınmıştı. "Herneyse, şimdi bunları bırakalım da, sen ne zaman döndün, onu söyle. İnsan iki satır olsun bir şey yazar da haber verir! Doğrusu, hayırsızlığın bukadarına da pes! Gidiyorsun, aylarca uzakta kalıyorsun da en ufak bir haber yollamıyorsun! Hiç değilse bana bir şeyler yazabilirdin; seninle her zaman iyi geçinmişizdir, öyle değil mi?"

Sert, azarlayan bakışlarla bakıyordu. Esta ise, giderek daha da eziliyor, ne diyeceğini, ne söyleyeceğini bilemiyordu. Zayıf, titrek bir sesle konuştu:

— "Kapı çalınınca birden kim acaba diye merak ettim. Buraya kimsecikler uğramaz çünkü." Sonra, yeni bir şey bulmuş gibi: "Sen de ne şıklaşmışsın, Clyde!" dedi. "Boyun da uzamış. Green-Davidson'da çalışıyormuşsun, ha? Annem söyledi."

Hayran hayran bakıyordu kardeşine. Clyde ise beyenilmiş olmaktan ötürü birhayli sevinmişti. Yalnız, beri yandan, Esta'nın bu durumuna da çok üzülüyordu. Yüzünün solukluğu, gözlerindeki o ölgün bakış, kemikleri sayılacak kadar zayıflamış oluşu... O ne? Bir şey daha fark etmişti ! Evet, evet... yanılmıyordu! Esta... Esta gebeydi! Peki ama, kocası, ya da, neyse işte, birlikte kaçtığı o adam? O neredeydi? Annesinin o zamanlar söylediğine göre, Esta giderken bıraktığı notta onunla evleneceğini yazmıştı. Şimdi besbelliydi ki evli falan değildi işte! Anlaşılan, yüz-üstü bırakılmıştı; şu pis, sefil odada tek başına, yapayalnız kalakalmıştı! Clyde bunun ne demek olduğunu gittikçe daha iyi anlıyordu.

"Bu ailenin yazgısı böyle!" diye düşündü. Hep böyle olmuştu; anlaşılan, hep de böyle olacaktı. İşte şurada, kendisi, iyi bir yaşayış sürebilmek, şu dünyada iyi bir şeyler olabilmek için yeni yeni adım atmaya başlıyordu. İşte şurada da Esta duruyordu. O da kendi başını kurtarmak için bir bilinmeyenin içine atılmıştı. Peki ama, sonra? Sonra ne olmuştu? Ne olduğu ortadaydı işte! Pis bir işti bu; hem de, çok pis! Clyde, bayılacak gibi oldu.

— "Döneli nekadar oluyor, Esta?" diye sordu.

Ne söyleyeceğini bilemiyordu. Buraya dek gelmiş, Esta'yı da bu durumda bulmuştu; iyi de, şimdi ne olacaktı? Kendisi için yeni yeni masraflar, yeni

yeni sorunlar, yeni yeni darboğazlar mı açılacaktı? Ah, keşke bu işin üstüne böylesine düşmeseydi! Şimdi... şimdi, istese de, istemese de yardım etmek zorundaydı artık.

Öte yanda, Esta kardeşinin sorduğuna karşılık veriyordu:

— "A, çok değil, Clyde! Daha bir ay kadar bir şey, sanırım."

— "Evet, ben de öyle düşünmüştüm. Bir ay kadar önce Baltimore yakınında, Onbirinci Cadde'de gördüğüm sendin, değil mi? Elbette ya, sendin!"

Esta: "evet" der gibi başını salladı.

Clyde: "Biliyordum." dedi. "Anneme de söylemiştim ama, hiç oralı olmamıştı. Şimdi anlıyorum niye öyle yaptığını. Bu konuda daha uzun laf etmemi istemiyormuş gibi bir tavır da takınmıştı. Buna karşın, yanılmadığımı iyi biliyordum ben."

Esta'ya baktı. Bu arada, bu işi ta başından beri böylesine doğru gözlemlemiş olmaktan dolayı da kendi kendisiyle övünüyordu. Sonra bir ara duraladı. Daha başka ne söyleyecekti? Ayrıca, şimdiye dek söylediklerinin de ne anlamı vardı? Bütün bunları söylemenin Esta'ya hiçbir yararı yoktu ki.

Beri yanda, Esta da kardeşi gibi sıkıntı içindeydi. O da, içinde bulunduğu bu durumdan mı söz etsin, yoksa bu konuya hiç değinmeden başka şeylere mi geçsin, birtürlü kestiremiyor, öylece susup duruyordu. Ne var ki, yine de birşeyler yapmak zorundaydı; yoksa, Clyde'ın bu ısrarla soran bakışlarına dayanılacak gibi değildi.

— "Zavallı anneciğim!" diye söze başladı sonunda. Aslında, o sırada, annesinden çok, kendini kurtarmaya çalışıyordu. "Sakın onu hiç suçlama, Clyde! Ne yapıp ne edeceğini bilmiyor zavallı! Asıl suç bende! Evi bırakıp kaçmasaydım onun da başı böylesine derde girmezdi şimdi. Kadıncağızın binbir türlü derdi var."

Birden susup öbür yanına döndü. Omuzları hafif hafif sarsılmaya başlamıştı. Başını öne eğip elleriyle yüzünü kapadı. Ağlıyordu.

Clyde'ın da içini derin bir acı kaplamıştı. Yavaşça ablasının yanına yaklaştı.

— "Dur bakalım, canım!" dedi. "N'oluyorsun? Önce işi öğrenelim!.. Yoksa, o birlikte gittiğin adam bıraktı mı seni?"

Esta bu soruyu doğrular gibi başını salladı. Hıçkırıkları daha da artmıştı.

Clyde da, ablasının gerek ruhsal, gerek toplumsal, gerekse biyolojik olarak içine düştüğü durumun gerçek anlamını şimdi çok daha iyi kavrıyordu. Evet, gebeydi Esta! Bu yetmiyormuş gibi, kocasız, meteliksizdi de! Şimdi anlıyordu annesinin neden fellik-fellik oda aradığını; neden kendisinden yüz dolar koparabilmek için bunca dil döktüğünü! Annesi Esta'dan, Esta'nın içine düşmüş olduğu durumdan ötürü derin bir utanç duyuyordu! Gerek aile dışındaki insanların, gerekse aile içinde, kendisinin, kardeşlerinin bu durumu öğreneceklerinden korkuyordu. Belki de böyle bir şeyin onlara kötü örnek olabileceğinden çekiniyordu. Öyle ya, pek çok insanın gözünde Esta'nın yaptığı iyicene ahlâka aykırı bir şeydi. Bu yüzden de kadıncağız gerçeği gizlemek için bir yığın hikâye uydurmak zorunda kalmıştı. Evet, onun için çok zor, çok alışılmadık bir şeydi ama, çaresiz kalınca yapmıştı işte. Pek başarılı olamamıştı, o da başka!

Şimdi, Clyde'ın kafası bir kez daha karışmıştı. Ablasının bu durumu bir yana, daha doğrusu, bu durumun gerek kendisini, gerekse ailedeki öteki bireyleri nasıl etkilediği bir yana, bu olayda annesinin benimsediği tutumu anlayamamıştı. Doğruyu söylemek gerekirse, bu da ahlâka aykırı bir tutumdu! Öyle ya, Esta'nın varlığından haberi olduğu halde, bu konuda kendisine karşı hep kaçamak davranmıştı. Evet, yalana başvuracak kadar da ileri gitmemişti ama, gizli gizli birtakım işler de çevirmişti.

Clyde, bütün bunlara karşın, yine de kötü düşünmüyordu. Biliyordu ki, böylesine kötü bir durum karşısında, annesi gibi dürüst, dinine bağlı insanlar bile kaçınılmaz olarak bu tür yollara başvururlardı. Çünkü, insan bazan herşeyi açık açık söyleyemezdi. Örneğin, kendisi de Esta'nın bu durumunu elinden geldiğince başkalarından gizleyecekti; yoksa, gerek Esta, gerek kendisi için neler düşünür, neler söylerlerdi! Ailesinin durumu yeterince kötüydü.

İşte, Esta yanı-başında hıçkıra hıçkıra ağlarken, Clyde da, ne yapacağını şaşırmış, bunları düşünüyordu. Onun böyle hiçbir şey söylemeden dikilip durduğunu gördükçe de, Esta'nın utancı daha artıyor, hıçkırmaları sıklaşıyordu.

Sonunda, Clyde, kendini toparlayarak: "Neyse, canım!" dedi. "Olan oldu! Onu o zamanlar okadar sevmeseydin kaçmazdın, öyle değil mi?" Bunları söylerken, kendisinin Hortense Brigg'le olan durumunu düşünüyordu. "İnan ki

ben de bu duruma son derece üzülüyorum ama, böyle ağlamanın da hiçbir yararı yok ki. Dünyada ondan başka erkek mi kalmadı sanki! Boş ver, meraklanma; bugünler de geçer elbet!"

Esta: "Biliyorum..." diye hıçkırdı. "Ama, çok büyük aptallık ettim! Çok zor günler geçirdim! Bu yetmiyormuş gibi şimdi bütün bunları bir de annemle sizin omuzlarınıza yıkıyorum!" Hafifçe öksürdü. Azıcık yatışır gibi olmuştu. "Pittsburgh'da bir otelde parasız pulsuz bırakıp gitti beni. Anacığım olmasaydı ne yapardım bilmem! Mektup yazıp para istedim, yüz dolar gönderdi. Sonra bir süre bir lokantada çalıştım. Eve yazıp adamın beni bıraktığını söylemeye utanıyordum. Öte yandan, orada kalırsam ne yapacağımı da bilemiyordum. Zaman zaman birtakım rahatsızlıklar da duymaya başlamıştım..."

Yine ağlamaya başlamıştı. Clyde, Esta'ya olduğu kadar annesine de acıyordu şimdi. Anlaşılan, kadıncağız, yardım edecek tek kimsesi olmaksızın kızı için çırpınmış durmuştu. Esta yeniden anlatmaya başladı:

— "Hâlâ çalışamıyorum. Bu durumda da, anlaşılan, daha bir süre çalışamayacağım. Eve dönmemi de annem istemiyor; Julia'nın, Frank'ın, senin bu durumu öğrenmenizden korkuyor. Elbette, yerden göğe dek haklı. Buna karşılık, ne onun elinde-avucunda birşey var, ne de benim! Burada da yalnızlıktan dolayı zaman zaman çok bunalıyorum!" Yeniden gözleri dolmuştu; hıçkırıklarının önüne geçmeye çalışıyordu. "Çok, çok aptallık ettim!.."

Clyde da ner'deyse ağlayacaktı. Yaşayım garipliklerle doluydu! Çok zordu! Yıllar yılı neler neler çektirmişti kendisine! Çok yakın bir zaman öncesine dek tek bir çöpü bile yoktu; ondan önce ise hep kaçmak, uzaklara gitmek istemişti. Şimdi, Esta gözünün önündeydi işte. O öyle yapmıştı da ne olmuştu? Bir zamanlar ticaret merkezinin o, dev gibi, o, insanı bir atılışta yutuverecekmiş gibi duran duvarlarının dibinde, bir sokak köşesinde, babasının küçük orgunun başında Esta'nın o saf, o tertemiz haliyle ilâhi söyleyişini gözünün önüne getirdi. Of! dünya! Çok berbattı dünya! Herşey.. herşey çok berbattı!

Gözlerini odanın içinde gezdirdi; Esta'ya baktı. Gitmesi gerekiyordu. Onu yalnız bırakmayacağını, yine arayacağını, yalnız, annesinin bunu bilmemesi gerektiğini,kendisi çok bir şey kazanıyor olmasa bile gerektiğinde elinden geleni yapacağını söyleyip dışarı çıktı.

Otele doğru yürürken, içinde bulundukları acı durumu düşünüyordu.

Annesini izleyip sonunda bütün bunları öğrenmiş olmaktan dolayı büyük bir pişmanlık içindeydi. Ne var ki sonradan, "Nasıl olsa öğrenecektim." diye düşünüp rahatladı. Nasıl olsa annesi uzun uzadıya saklayamayacaktı. Belki de daha sonraları daha çok para istemek zorunda kalacaktı. Neyse, bütün bunlar bir yana da, o herif!.. Ne köp'oğlu köpekmiş o herif! Ablasını, bilmediği, tanımadığı bir kentte tek başına, hem de tek kuruşsuz bırakıp gitmiş! Bir ara, aklına aylarca önce Green-Davidson'da bütün hesaplar üzerine yığılarak yüzüstü bırakılan kızcağız geldi. O zamanlar bu olay gerek kendisine, gerekse öteki çocuklara ne gülünç gelmiş, ne eğlenmişlerdi! Dahası, kızın düştüğü o durum karşısında bayağı da cinsel bir haz duymuşlardı!

Şimdi ise... evet, şimdi aynı şey kendi ablasının başına gelmişti işte! Tıpkı o olayda olduğu gibi, bu kez kendi öz ablası doğru-dürüst tanımadığı bir adamın elinde küçük düşürülmüştü.

Ancak, bütün bunlara karşın, onun az önce gördüğü o ağlar halinden daha ilerisini, daha acısını da düşünemiyordu artık. Şu sırada, şıkır-şıkır caddede, sel gibi akan insan yığınlarının, işin, canlılığın, hareketin ortasındaydı. Güzel bir otelde çalışıyordu. Kendi zevk aldığı uğraşları, Hortense'i vardı! Eh, bütün bunlardan sonra elbet Esta için de bir çıkış yolu bulunur, bir zaman sonra o da durumunu düzeltip huzura kavuşurdu. Ne var ki, bütün bunların ötesinde, işin en acı yanı, böylesine yoksul, böylesine sefalet içinde yüzen bir ailenin bireyi olmaktı! Sokaklarda vaız vermek onlardaydı; zaman zaman kirayı bile ödeyemez hale gelip rezil olmak onlardaydı; yine, sokaklarda kilim satıp, saat satıp boğaz doyurmaya çalışmak onlardaydı! Şimdi bir de, evden kaçıp gitmesi yetmiyormuş gibi, gittiğinden daha beter bir durumda dönüp geri gelen bir Esta vardı! Sözün kısası, tam bir bataktı battıkları... hem de boğazlarına kadar!

XIII

BÜTÜN bu olanlardan sonra Clyde artık kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiler üzerinde daha ayrıntılı düşünmeye başlamıştı. Ayrıca, tek yanlı

da düşünmüyordu. Örneğin, ablasını bırakıp giden adamı bu denli insafsızca yargılarken, beri yanda Esta'yı da büsbütün suçsuz, lekesiz olarak görmüyordu. Birincisi, adama kaçan oydu. Üstelik, kendisinden öğrendiği kadarıyla, daha kaçmalarından bir yıl önce adam bu kente bir haftalığına bir uğramış, tanışmaları da bu süre içinde olmuştu. Daha sonra, aşağı-yukarı bir yıllık bir sürenin ardından, adam bu kez iki haftalığına yeniden gelmiş, o zaman da onu arayıp bulan, peşinden koşan Esta olmuştu.

Clyde, şimdi, soruna kendisinin Hortense Briggs'e karşı beslediği duyguları da hesaba katarak baktığında, aslında iki insan arasındaki ilişkinin kendi boyutları içinde hiçbir yanlış yanı olmadığını görüyordu. Bunun yerine, yanlışlıklar, ya da güçlükler, gerek pek enine-boyuna düşünememekten, gerekse deneyim azlığından ötürü ortaya çıkıyordu. Örneğin Esta, vaktiyle, ilgi duyduğu bu adam üzerinde daha çok şey bilmiş olsaydı, ya da böyle bir adamla kurulacak bir ilişkinin ne demek olduğunu daha uzun-boylu düşünebilseydi, bugünkü kötü durumuna düşmezdi. Hortense Briggs gibi, Greta, Louise gibi kızlar hiçbir zaman Esta'nın durumuna düşmezlerdi... Yoksa, düşerler miydi?.. Yok, canım! Anasının gözüydü onların hepsi! Beri yanda Esta ise, kafasını biraz daha kullanıp, yakalamış olduğu fırsatı enine-boyuna değerlendirebilecekken, şimdi yok yere acı çekiyordu. Clyde, soruna bu açıdan baktığı içindir ki ona karşı baştaki kadar yumuşak duygular besleyemiyordu artık. Yalnız, bu hiçbir zaman onu tümüyle boşlamak, "Ne hali varsa görsün!" deyip kendi yazgısına bırakmak demek değildi elbettte.

Bununla birlikte, şu sıralarda kafasını en çok kurcalayan, düşlerine dek girip bütün davranışlarını kaplayan şey, Hortense Biggs'e karşı duyduğu büyük aşktı. Onun yaşında, yaradılışında bir insanı bundan daha çok etkileyebilecek bir şey de olamazdı. Onunla birkaç kez bir arada bulunduktan sonra, artık, yıllardır düşlerinde yaşattığı kızın gerçekten o olduğuna iyice karar vermişti. Güzelliği, tatlılığı, bakışlarındaki sıcaklık, dudaklarındaki canlılık... kısacası, herşeyi, herşeyiyle son derece tamdı! Bütün bunlara baktıkça içini bir ateş sarıyor, bunların üstüne Hortense'in takındığı aldırmaz tavırlar da binince, bu ateşin dayanılmazlığı iyice artıyordu. Bu nedenle, zaman zaman çıldıracakmış gibi oluyordu. Hortense yine de onun her istediğini yapmasına izin vermiyordu. O da, yaradılışı gereği, buna karşı pek diretemiyordu

elbette. Hortense ise, tam tersine, güçlü, kişilik sahibi, dediğim-dedik erkeklerden hoşlanıyordu. Bu nedenle de Clyde'a pek yüz vermiyordu.

Aslında, doğrusunu söylemek gerekirse Clyde'dan hoşlansın mı, hoşlanmasın mı, doğru-dürüst karar verememişti daha. Elbette, buna bağlı olarak Clyde da kendisinin onun dünyasındaki gerçek yerini birtürlü hesaplayamıyordu. Kızın davranışları son derece tutarsızdı. Kimi zaman, bakıyordu, pek yumuşak, pek tatlıydı; kimi zaman da, yabanıl bir kedi gibi yırtıcı oluveriyordu. Böyle olunca da Clyde'ın üzerine büyük bir karamsarlık çöküyor, giderek öfkesi artıyor, kendi kendine, bir daha onu hiç görmemek üzere kararlar alıyordu.

Ne var ki, kızın Clyde üzerindeki etkisi çok büyük olduğu için, bu tür kararlar pek öyle uzun ömürlü olmuyordu. Örneğin, o sıralarda, üstelik Esta işinin de tüm ağırlığıyla üzerlerine çökmüş olmasına karşın, Hortense'i düşlerinden çıkarıp atamıyordu. Ah! bir de Hortense onu bu denli düşünseydi! Geceleri yatağa yatar yatmaz aklına geliveriyordu. Gözlerindeki, dudaklarındaki anlamı düşlüyor, yürürken, dans ederkenki hallerini gözünün önüne getiriyordu. Böyle zamanlarda, sanki hemen önünde bir sahne varmış da Hortense oraya çıkmış, oradan onun üzerine ışıltılar yağdırıyormuş gibi geliyordu. Ya da, düşlerinde yanı-başına gelip bütün bedenini ılık bir dalga gibi sarıyor, enginler dolusu güzelliklerini, zenginliklerini sunuyordu ona. Sonra... sonra Clyde birdenbire, tam doruk noktasında uyanıveriyordu. O zaman da bütün o güzellikler son ânda elden gitmiş, sahip olunamamış birer hayal oluveriyordu.

Aslında, Clyde'ın onu elde edebilmesi için birtakım umut kapıları da yok değildi. Bu da yine Hortense'in birtakım özelliklerinden kaynaklanıyordu. Bir kez, yoksul bir ailenin kızıydı; dolayısıyla, küçüklüğünden beri çok yoksulluk çekmiş, bu konumundan ötürü de, ilişki kurduğu insanlar, hep ya kasap, ya fırıncı çırakları olmuştu. Yalnız, bunun yanı-sıra, daha o zamanlardan dişiliğini kullanmasını da öğrenmişti; öyle ki, o çocukların pek çoğu onu memnun edebilmek için zaman zaman sağdan-soldan para aşırmaya bile kalkışmışlardı.

Hortense, daha sonraları, biraz daha gelişip, çalışabilecek yaşa geldiğinde, gitgide, gerçekten ilgisini çeken birtakım erkeklerle karşılaşmaya

başlamış, buna bağlı olarak da, bu kez, eskiden olduğu gibi hep kendisinden vererek değil de, tam tersine, biraz ağırdan alarak, kurduğu ilişkilerde eskisinden çok daha yarar sağlayabileceğini öğrenmişti. Ne var ki, maddi çıkarlarına olduğu kadar zevklerine de son derece düşkündü; bu ikisini birbirinden ayırmayı hiç de istemiyordu. Bu yüzden de, çoğu zaman, ya maddi çıkarları için kullanmayı düşündüğü kişilerden aynı zamanda da hoşlanmak, ya da, birtürlü hoşlanamıyorsa, o zaman o kişi üzerindeki maddi çıkarlarından da vazgeçmek gibi birtakım ikilemlere giriyordu.

Nitekim, Clyde'la olan ilişkisinde de böyle bir ikilem içine düşmüştü. Clyde'dan öyle aman-aman hoşlanmıyordu. Buna karşılık, onu kullanmak isteğinin önüne de birtürlü geçemiyordu. Clyde'ın kendisi için her ân herşeyi almaya hazır oluşu pek hoşuna gidiyordu. Ne var ki, bunun hep böyle sürüp gidemeyeceğini, onu ara-sıra memnun etmezse, bir zaman sonra büsbütün elinden kaçırabileceğini de hesap ederek, azıcık da buna göre davranmaya çalışıyordu.

*
**

Clyde'ın Esta'yı yeniden bulmasının üzerinden çok geçmemişti. Bir gün Hortense, Doris Trine adındaki kız arkadaşıyla birlikte Baltimore Caddesi'ndeki dükkânları gezerken, kürkçü vitrinlerinden birinde kunduz kürkünden bir ceket gördü. Görür görmez de çarpılıverdi! Pek öyle pahalı birşey de değildi; pek-pek yüz dolar falandı. Ama, çok güzeldi! Kendisinin güzelliğini tamamlayacaktı! Heyecanından arkadaşının koluna sımsıkı yapışmış, bir yandan çekeliyor, bir yandan da o güzelim ceketin yakasına, kollarına, ceplerine... kısacası, nesi var, nesi yoksa hepsine bir bir bakmasını söylüyordu.

O orada, öyle, hayranlığının verdiği coşkuyla zıp-zıp zıplaya-dursun, beri yanda, içeride, dükkân sahibinin büyük oğlu Isadore Rubinstein da, görünmemeye dikkat ederek, onu seyrediyordu. Kızın vitrinde duran ceket karşısındaki hayranlığı, heyecanı dikkatini çekmişti. Daha doğrusu, birhayli beyenmişti bu kızı. Şimdi, öyle anlaşılıyordu ki kız bu cekete talipti; o zaman, söylenilecek fiyat da ona göre olmalıydı. Pahalı bir fiyatın yol açacağı umutsuzluklar içinde, bakalım, pek öyle varlıklı olmadığı anlaşılan bu kız, ufacık bir indirim için neler verecekti?

Beri yanda, Hortense, öğle tatili bitmek üzere olduğundan, işinin başına dönmüş, aklı orada, o cekette kalmıştı. Beyenmesine çok beyenmişti, kendisine de çok yakışacaktı ama, boşunaydı! Peki ama, niye? Fiyatını sormamıştı ki; küçücük de olsa bir umut vardı belki. Bu düşünceyle bir ertesi gün bir daha gitti. Vitrinde ışıl-ışıl pırıldamakta olan cekete bakarken B. Rubinstein'ın da içeriden pek anlamlı bir bakışla kendisini süzdüğünü gördü.

İçeri girdiğinde, B. Rubinstein: "Ceketi çok beyendiniz sanırım?" diye söze başladı. "Anlaşılan, epey zevk sahibi bir insansınız. Gerçekten de, bu vitrinde şimdiye dek sergilenmiş en güzel ceketlerden biri; harika bir şey! Üstelik, sizin gibi güzel bir bayanın üzerinde bir kat daha güzel durur!"

Ceketi vitrinden çıkarıp boy hizasında tuttuktan sonra, duygularını belirtmeye çalışan gözlerini kıza dikerek: "Dün sizi vitrinin önünde cekete bakarken gördüm!" dedi.

— "Öyle mi?" diye sordu Hortense.

— "Evet. Görür görmez de, işte zevk sahibi bir kız, dedim."

Bundan sonra da ceketi bir o yana, bir bu yana çevirerek tezgâhtarlığa başladı.

— "Şuraya bakın, şu güzelliğe bakın! Kansas City'de bir eşi daha var mıdır acaba bunun? Ya şu ceplerin kesimine ne dersiniz? Sonra, sonra şu düğmeler! Yok, yok, bu kentte böylesini bir yerde daha bulamazsınız. Bu bizim kendi modelimiz; ayrıca, her modelden de ancak bir tane yapılır bizde. Müşterilerimizin bu konudaki titizliğine uymayı görev sayarız. Gelin, gelin bir dakika, şöyle buyrun." Bir aynanın önüne doğru çekti kızı. "İşte, tam size göre! Evet, evet... tam size göre bir ceket! İzin verin de bir de üstünüzde deneyelim!"

Hortense ceketi giydi; sağından baktı, solundan baktı; öyle döndü, böyle döndü, aynanın karşısında türlü türlü duruşlar aldı. Floresan ışığının da etkisiyle pek bir güzel görünmüştü üzerinde. Bu arada, B.Rubinstein da hayran hayran onu seyrediyor, bir yandan da ellerini oğuşturuyordu.

— "İşte, gördünüz mü? Ben demedim miydi bu sizden başkasına gitmez diye? İşte ispatı! Doğrusu, çok talihlisiniz; hiçbir yerde bulamayacağınız bir şeye sahip oluyorsunuz. Ne dersiniz? Evet mi?"

Hortense aynadaki görüntü karşısında büyülenmişti sanki; gözleri kamaşıyordu. Bir daha, bir daha döndü aynanın karşısında; bakmaya doyamıyordu.

Beyendiğini, istediğini bu derece belli etmesinin söylenecek fiyat üzerinde ne gibi etkiler yapabileceğini unutmuş gibiydi.

— "Gerçekten de çok güzel durdu. Böyle bir şey giymeyi çok isterim." dedi. Sonra: "Nekadar?" diye sordu.

Bu soru üzerine B. Rubinstein oyunun ikinci bölümüne başladı:

— "Valla' aslında ikiyüz dolar eder bu ceket!" Hortense'in yüzünden kapkara bir umutsuzluk dalgasının geçtiğini görür görmez ekledi: "Yalnız biz böyle bir fiyat istemiyoruz burada. Bizim istediğimiz yüzelli dolar. Bu ceketi Jarek'in vitrininde ikiyüz dolardan aşağı göremezsiniz. Aslında, etmez değil, eder de, bizim mağaza masraflarımız falan onlarınki kadar olmadığı için bu fiyata verebiliyoruz."

Hortense yıkılır gibi oldu . Umutsuzluk içinde, ağır ağır ceketi çıkarırken: "Çok pahalı!" dedi. "Biggs'te, Beck'te de böyle ceketler var, daha ucuza."

— "Evet, evet ama, hiçbiri bunun ayarında değildir. Lütfen bir daha bakın şuna. Şu yakaya bakın! Böylesini nerede bulacaksınız? Üstelik, bunun özel bir durumu da var: Geçen yaz, mevsim açılmadan önce New York'taki modellerden birinden örnek alınarak yapıldı. Bu bakımdan, pek üstün bir değeri var. Bir eşi bulunmaz."

— "Boşuna! Yüzelli dolar benim verebileceğimin çok üstünde bir fiyat."

Hortense, böyle söyleyerek, kapıya yöneldi. B.Rubinstein bu kızın yüz dolar bile çıkaramayacağını anlamıştı... bir erkek kendisine yardım etmedikçe elbette.

— "Bir dakika!" diye seslendi. "Ceketi gerçekten beyendiniz, değil mi? Dediğim gibi, aslında ikiyüz dolar ettiği halde biz yüzelli istiyoruz. Ama, mademki çok beyendiniz, getirin bir yüz yirmibeş dolar, verelim size! Bu da, satın almak değil de, sokakta bulmak gibi bir şey oluyor aslında. Ayrıca, öyle sanıyorum ki, sizin gibi güzel bir kız, elini sallasa, böyle bir ceketi kendisine hediye edecek elli tane erkek bulur. Ben, kendi hesabıma, iyi bir karşılık göreceğimi bilsem böyle bir şeyi seve seve yaparım!"

Anlamlı anlamlı bakıyordu. Hortense de asıl işi anlamıştı artık. Söylenen güzel sözler de epey hoşuna gitmişti. Ne var ki, öyle herkesin her türlü hediyesini kabul etmeyi uygun görmüyordu; en azından, o düzeye gelmemişti daha.

Sevdiği, hoşlandığı biri olmalıydı, ya da öncelikle kendisinin göz dikip elde ettiği biri!

Yalnız, şimdi, B. Rubinstein'ın bu tutumu başka bir şey hatırlatmıştı ona: Dışarıdaki gözdelerinden birini bal gibi bu işte kullanabilirdi; birinden birinin bu ceketi alıp kendisine hediye etmesini sağlayabilirdi. Örneğin, bir Charlie Wilkins olabilirdi bu kişi; ya da Robert Kain. Sonra, Bert Gettler vardı. Ama... Dur, bakayım, dur!.. Clyde Griffiths! Evet, evet... Clyde Griffiths ne güne duruyordu? Elbette ya, görebildiği kadarıyla en çok parası olan oydu; üstelik, kendisi için para harcamaya da dünden hazırdı! Yalnız, bir sorun vardı şimdi: Son zamanlarda Clyde'a karşı pek ilgisiz davranmıştı; bakalım buna karşılık böylesine pahalı bir hediyeyi almaya razı olacak mıydı?

O böyle düşüne-dursun, B.Rubinstein konuşmasını sürdürüyordu. Üstelik, kızın kafasında beliren düşünceleri okumuşçasına da bir ağız yapmaya başlamıştı şimdi:

— 'Peki, küçükhanım, anlaşılan bu ceketi çok sevdiniz. Eh, bu durumda ben de onu size satmak isterim. Onun için, kesinlikle başka hiç kimseye yapmayacağım bir şey yapacağım: Şu önümüzdeki birkaç gün içinde, artık, pazartesi mi olur, çarşamba mı olur, yoksa cuma mı, bakın, yüz yirmibeşten de vazgeçtim, yüz onbeş dolar getirin, ceket de o süre içinde satılmamışsa, alın, güle-güle giyin. Durun... bir iyilik daha yapayım size: Saklayayım ceketi, satılmasın. Ne dersiniz? Kimse böyle bir şey yapmaz size, değil mi?"

Bunları söylerken, "Bak, senin için neler neler yapıyorum" dercesine bir tavır da takınmış, öylece sırıtıp duruyordu.

Hortense ise dükkândan dışarı çıkarken bambaşka düşünceler içindeydi. Şu ceketi yüz onbeş dolara alabilirse, hem büyük bir pazarlık yapmış olacak, hem de, daha önemlisi, Kansas City'nin en şık kızı olacaktı. Ah, bir bulabilseydi! Bir bulabilseydi şu yüz onbeş doları!..

XIV

HORTENSE düşünüyordu şimdi: O güne dek Clyde'a karşı hep ilgisiz bir tavır takınmıştı; ya da, ilişki kurduğu erkekler arasında en az ona önem vermişti. Bakıyordu da, öbürlerinin kendisini öpmelerine, sarılmalarına izin verirken, Clyde'ı bundan yoksun bırakıyordu; ya da, birkaç verilmiş söz arasında bir seçme yapmak gibi bir durumla karşılaşırsa, ilk vazgeçilen Clyde oluyordu. Buna karşılık, içlerinde onun üzerine en çok düşen, Clyde'dı. Kendi kendine soruyordu Hortense: Öbürleriyle olan ilişkilerinin gerçek niteliği neydi acaba? Gerçekten onlara karşı daha bir ilgi mi duyuyordu? O zaman, Clyde'la olan ilişkisinin niteliği neydi?

İşin garibi, ona böyle eziyet etmekten, onu bitirip tüketmekten ötürü de sadistçe bir zevk duyuyordu. Bu da yine Clyde'ın kendisine karşı duyduğu mazohistçe eğilimden kaynaklanıyordu elbette.

Şimdi de, ceket işinin ortaya çıktığı şu sırada, Clyde'a kendisini pazartesiye dek göremeyeceğini söylemiş bulunuyordu. Pazartesiye dek bütün gecelerinin dolu olduğunu bildirmişti. Şimdi ise, ceket vardı ortada, daha başka bir tasarı yapmak gerekiyordu. Önce bir buluşma günü ayarlamalıydı ama, yine de öyle pek istekli görünmemek şarttı elbette. Bunun yanı-sıra, tutumunda köklü bir değişiklik yapmak zorunda olduğunu da görüyordu. Bütün işi Clyde'ı ceketi almaya kandırabilmekteydi. Bunun için de, şu sırada herşeyiyle Clyde'a teslim olmak gibi birşey düşünmüyorduysa da, aslında, düşüncelerinin ardında var olan buydu.

Uzun bir süre ne yapacağına karar veremedi. Pazartesiye dek Clyde'ı görmesi şarttı. Gördükten sonra ceket işini açmak gerekiyordu; o da bir işti! Hem bakalım Clyde hop diye bunca parayı verebilecek durumda mıydı? Birden ödeyemeyecek olursa o zaman iş taksite kalacaktı. O zaman da taksit için B. Rubinstein'ı kandırmak gerekecekti. Kısacası, pek karışık bir işti bu!

Ne var ki şu sırada en ivedi sorun Clyde'ı bulmaktı. Böyle düşünüyordu Hortense. Peki ama, nasıl olacaktı bu iş? İşte tam böyle düşünüp dururken, dönmekte olan Clyde, kızın çalıştığı mağazanın kapısından içeri giriverdi. Pazar gecesi için bir buluşma olanağı olup olmadığını sormaya gelmişti. Hayret! Hortense pek sıcak karşılamıştı kendisini. Clyde, onu hiç bu denli güleç, canayakın görmemişti; bunun için de şimdi sevincinden ne söyleyeceğini bilemiyordu. Üstelik, hemen o akşam buluşmalarını istiyordu Hortense; olacak şey değildi! Oysa, o akşam Clyde'ın gelmesi olanaksızdı; otelde olması gerekiyordu.

Hortense'in canı sıkılmıştı bu işte; ceket işini açmak için yirmidört saat daha beklemek zorundaydı demek; Clyde ancak ertesi akşam buluşabileceklerini söylüyordu. Çaresiz, kabul etti; ertesi akşam başka birine vermiş olduğu sözü tutmamak zorunda kalacağını söylemeyi de unutmadı. Clyde sevinçten uçuyordu; sonunda, evet sonunda Hortense onun için başka birisiyle olan sözünden vazgeçiyordu; ilk kez ona daha çok önem veriyordu. Unutamayacağı bir gündü bu!

Ertesi gün akşamüstü altı-buçukta buluşmak üzere ayrılırlarken, Clyde "Benim için bir şey yapar mısın?" diye sorunca Hortense: "Nedir o?" dedi.

— "Şey, senin bir siyah şapkan var ya, hani şu, çenenin altından kırmız kurdelayla bağladığın, yarın onu giyer misin, diye soracaktım. Onunla çok güzel oluyorsun da..."

Hortense: "Ah, sen yok musun sen!" diye güldü. Ne kadar da kolaydı şu Clyde'ı kandırmak! "Olur giyerim." dedi. "Hadi şimdi git, yoksa şef kızar bana. Yarın altı-buçukta, tamam mı? Hadi, gülegüle."

Clyde uça uça dışarı çıktı; içi içine sığmıyordu.

Ertesi akşam altı-buçukta buluştular. Sokak lambalarının yağmur gibi çağıl-çağıl yere akan ışığında siyah şapkasıyla bir peri kadar güzeldi Hortense; Clyde'ın o güne dek hiç görmediği kadar da sıcak, sevimli, konuşkandı. Daha o, şapkasıyla ne denli güzel olduğunu söylemeye fırsat bulamadan, kız: "Senin için başkasıyla olan sözümden vazgeçtikten sonra şimdi de senin için sevmediğim, eski-püskü bir şapkamı giyiyorum; anlamıyorum, bendeki bu değişim neden." dedi.

Clyde zafer kazanmış bir komutan gibi görüyordu kendini. Bunca zamandan

sonra gerçekten bir önem kazanıyor muydu acaba Hortense'in gözünde?

— "O şapkayla ne de güzel olduğunu bilsen böyle konuşmazdın." dedi. Hayranlığını gizleyemiyordu.

— "Ay! bu paçavrayla mı?" diye sordu Hortense. "Pek kolay memnun oluyorsun, doğrusu."

— "Gözlerin de kapkara bir kadife gibi... tatlı mı, tatlı!"

— "Eh, bu akşam senin onlar."

Bunu söylerken gülüyordu Hortense. Clyde'ın karşılık vermesine fırsat bırakmadan da yeni bir hikâyeye geçti. Dediğine bakılırsa, aslında o akşam için Tom Keary diye birine söz vermişti; önce yemeğe, sonra da dansa gideceklerdi. Clyde ile buluşmaya karar verince Tom'a telefon edip gelemeyeceğini bildirmişti. Ama, buna karşın az önce, çalıştığı yerden çıkarken, Tom'un biraz ileride kendisini beklediğini görmüştü. Pek de güzel giyinmişti Tom; üstelik, arabası da vardı. Bayağı yakışıklı bir erkekti, doğrusu! Neyse ki Tom onu görmeden o Tom'u görmüş, böylelikle yakalanmadan kurtulmuştu; yoksa az kalsın gecikecekti!

Uydurduğu bu hikâyeyi daha bir süsleyip, daha bir gerçekle boyamak için de: "Çabucak köşeyi kıvrılıp Bailey Meydanı'na doğru kaçışımı bir görmeliydin!" diyerek lafını bitirdi.

Yemeği Gaspie'de yiyeceklerdi. Clyde oranın Frissell'den daha iyi bir yer olduğunu duymuştu. Bu arada, yürürlerken, Hortense de tasarladığı şeyleri yavaş yavaş uygulamaya koyuyordu. Şimdiden sızlanmaya başlamıştı bile: Üzerindeki ceket epey eskimiş artık; kısa zamanda yenisini alması gerekiyormuş; şöyle, üzerine yakışan bir şey bulsaymış ne iyi olurmuş!

Bu sözler karşısında Clyde birşeyler sezer gibi olmuştu. Acaba kendisinden böyle bir şey mi bekliyordu Hortense? Sonra, madem böyle bir şeye ihtiyacı vardı, o zaman, kendisinin bu ihtiyacı karşılaması onunla ilgili amaçlarını gerçekleştirebilme açısından ne derece yararlı olabilirdi?

Şimdilik herşey Hortense'in tasarladığı gibi gidiyordu. Yürüye, konuşa Rubinstein'ın vitrini önüne gelmişlerdi.

Hortense, tam tasarladığı gibi, birdenbire durarak: "Ah, şuraya bak!" diye bir çığlık attı. "Ne güzel ceket!"

İlk kez görmüş de, gördüğü karşısında büyülenivermiş gibi numara

yapıyordu.

— "Ah, hiç böyle güzel bir şey gördün mü? Şu yakasıyla kollarının düzgünlüğüne bak. Ah, hele cepleri!.. İnsan soğuk havada ellerini soktu mu ne de güzel ısınır!"

Bunları söylerken bir yandan da göz ucuyla Clyde'a bakıyordu, bakalım yeterince etkilendi mi diye.

Gerçekten de etkilenmişti Clyde. Doğrusu, Hortense'in beyendiği kadar vardı; çok güzel bir ceketti. Ama, kimbilir kaç paraydı böylesine güzel bir şey? Yoksa... yoksa Hortense kendisinin ona böyle bir ceket almasını mı istiyordu? En azından ikiyüz dolarlık bir ceketti bu; nasıl olurdu? Veremezdi bukadar çok parayı. Üstelik, bu aralar Esta'nın masrafları yüzünden annesine de daha çok para vermek zorunda kalıyordu. Ama, işte şimdi apaçık belliydi ki, Hortense de yanı-başında durmuş, bu ceketi istiyordu. Birdenbire sırtından aşağı soğuk soğuk terler döküldü. Şimdi ne yapacaktı?

Üstelik de, bu Hortense öyle bir kızdı ki, kendisinin bu ceketi alamayacağını bir anlarsa, alacak birisini —örneğin şu Tom Keary'yi— hemen buluverir, ona da yeniden ikinci plana düşmek kalırdı.

— "Ah, böyle bir ceket için nelerimi vermezdim!"

İşte yine diretiyordu Hortense. Ne yapacaktı? Herşeyden önce ceketin fiyatını öğrenmek gerekiyordu. Peki, ya sonra? Hadi diyelim ki ne yaptı, etti, aldı ceketi, Hortense de bir güzel geçirdi üstüne; sonra?.. Kendisi ne kazanacaktı buna karşılık? Birtürlü güvenemiyordu ki Hortense'in kendisiyle dalga geçmediğine. Öncelikle bu konuda bir güven duygusu uyandırılmalıydı içinde.

Yürüye yürüye Gaspie'ye geldiler. Yemek boyunca da Hortense'i ilgilendiren tek konu ceketti. Durmadan ceketten, ceketin güzelliğinden söz ediyor, ne yapıp yapıp o cekete sahip olmak istediğini her defasında ısrarla yineliyordu. Clyde'ın aklı ise fiyatdaydı; büyük bir olasılıkla epey yüksek olan bu fiyatı nasıl ödeyecekti?

— "Kaça, bilmiyorsun, değil mi?" diye sordu.

Sinirliydi, o güne dek Hortense için bunca masraf yapmış, karşılığında ise bir ufacık öpücük bile alamamıştı. Böyle oyuna getirilmekten bıkmıştı artık. Buna karşılık, Hortense, ceket konusundaki bu kararlılığıyla, üstü kapalı olarak da olsa, istediği dakika başka birisini bulabileceğini söylüyordu işte.

Hortense: "Hayır ama," dedi, "yüz yirmibeş dolardan çok olmadığını biliyorum. Daha çoğunu da vermem."

Clyde biraz rahatlamıştı; çok şükür ki ikiyüz, ya da üçyüz değildi; hiç değilse bu açıdan hafiflemişti. Yine de hepsini bir çırpıda ödeyemezdi ama, belki bölüm bölüm ödemek olanağı bulunabilirdi.

— "İyi ya," dedi, "önce kesin fiyatı bir öğren bakalım; belki ben sana yardımcı olabilirim."

Hortense bunu duyunca sevinçle ellerini çırptı.

— "Ah, sahi mi? Aman, ne güzel! Demek gerçekten o cekete sahip olabileceğim? Onlarla konuşursam muhakkak verirler bana."

O böyle sevine-dursun, Clyde'ın korktuğu şey bir kez daha başına geliyordu: Hortense kendi işini sağlama bağladıktan sonra yine unutuyordu kendisini. Sanki ceketin alınabilmesini sağlayacak olan o değildi; yine kendi önemi gözardı ediliyordu işte, yine sömürü konusu oluyordu!

Neyse ki Hortense de onun içine düştüğü bu duyguları fark etmişti. Hemen atıldı:

— "Ah, ne tatlı şeysin sen! Sen olmasaydın ne yapardım bilmem! Bak gör bunu hiç unutmayacağım; hiç unutmayacağım, gör bak!"

Neşeyle gözlerini kırpıştırıyor, cömertçe tavırlar takınıyordu. Düşünüyordu da, Clyde toydu, kolay kandırılabiliyordu ama, bayağı değildi, pinti ise, hiç değildi. Bu yüzden, kararını verdi, ödüllendirecekti onu. Ceketin alınmasından hemen sonra ona karşı çok daha yumuşak davranmaya başlayacaktı.

Yemek yedikleri yerden çıkarlarken Clyde'a kedi gibi sokulmuştu; bütün tatlılığını takınarak, bu iyiliğini hiçbir zaman unutmayacağını söylüyordu. Ceketi ilk kez onun için giyecekti. Sonra bir yemeğe, dansa, ya da, Clyde'ın önceki gün söylediği gibi, Hegglund'un bir arkadaşının arabasıyla gezmeye gidebilirlerdi.

Sonunda, ayrılmışlardı. Clyde eve giderken rahatlamış gibiydi; hiç değilse paranın elli dolar kadarını ödeyebilecekti. Gerisini de Ratterer'den, ya da Hegglund'dan ödünç alırdı.

Yalnız... yalnız, Hortense! O ne güzellik, o ne tatlılıktı yarabbi! Üstelik, şimdi bu güzellik, bu tatlılık kendisinin oluyordu; rüyaları gerçekleşiyordu artık.

XV

ERTESİ gün Hortense, söz verdiği gibi, B. Rubinstein'a gitti. Gelgelelim, paranın parça parça ödenmesine birtürlü razı olmuyordu B. Rubinstein. Buna karşılık Hortense: "Ama," dedi, "elli dolarını peşin vereceğim."

— "Peki ama, geri kalan altmışbeş dolar için kim söz verecek?"

— "Gelecek hafta yirmibeşini, ondan sonraki hafta yirmibeşini, daha sonra da geri kalan onbeşini getiririm, olmaz mı?"

— "Olmasına olur da, diyelim ki ceketi alıp gittiniz, ondan sonra da bir kazâ oldu, bir araba altında kalıp öldünüz, o zaman kim ödeyecek benim paramı?"

Bu sözler karşısında Hortense'in bayağı umudu kırılmıştı. Anlaşılan, pek kolay olmayacaktı bu iş. Ciddi bir mağazaydı burası, trink para istiyorlardı. Bukadar indirim de hepsini bir çırpıda kolayca ödeyebilsin diye yapılmamış mıydı?

— 'Peki, şöyle yapsak: Peşin yetmişbeş dolar ödeyip gelecek hafta da geri kalan kırk doları getirsem?"

— "Evet ama... işte, bir hafta diyorsunuz; o zaman, bekleyin bir hafta, toplayın bütün paranızı, ondan sonra gelin alın ceketinizi. Bana yarın yirmibeş, otuz dolar kaparo getirin, ceketi vitrinden çıkarıp kaldırayım bir yana, ondan sonra da iki hafta içinde geri kalanını getirip alın götürün. Oldu mu?"

Hortense'in gözlerine yeni bir umut ışığı gelmişti şimdi. Herşey bitmemişti demek ki daha. Şimdi, yapılacak iş ilk fırsatta Clyde'dan yirmibeş, otuz dolar koparmaktı. Ayrıca, ceketin fiyatını da yüz onbeş yerine yüz yirmibeş dolar olarak söyleyecekti. Böylece, ceketin üzerine giden bir şapka da alabilirdi bu arada.

Bu iş Clyde'a da çok uygun göründü. İlk hafta için otuz dolar verileceğini öğrenince rahatlamıştı. Ondan sonrası önemli değildi; nasıl olsa ikinci hafta, diyelim ki, Ratterer'dan, üçüncü hafta da Hegglund'dan ödünç alarak

tamamlardı paranın tümünü.

Yalnız, beri yanda başka bir sorun vardı: Esta ne olacaktı? Odasında tek başına acılarıyla baş başa bırakılmış, oturuyordu. Aile para sıkıntısı içindeydi. Babası her zaman olduğu gibi şimdi de en ufak bir işe yaramıyordu. Bu durumda sorun Clyde'ın katkısı olmaksızın çözülemezdi. Nitekim, bunun doğruluğu da çok geçmeden ortaya çıktı. Hortense'in ceketiyle ilgili işin ikinci haftasında bir gün, cebinde oraya verilecek elli dolarla dışarı çıkmak üzere giyinirken, annesi azıcık konuşmak için kendisini çağırdı. Clyde onun sesinden yeni bir isteğin gelmekte olduğunu sezinlemişti. Elbette ki paradan başka bir istek olmayacaktı bu. Şu sırada böyle bir isteği karşılayabilmesi olanaksızdı; bu da, Hortense'i yitirmek demekti. Böyle bir şeyi ise kesin olarak göze alamazdı.

İyi ama, yardım edemeyeceğini söylerken ne gerekçe gösterecekti annesine? Giyiminden-kuşamından kesebileceği açıkça belli oluyordu. Sonra, zırt-pırt oraya-buraya da gidiyordu. Evet, sözde iş bahanesiyle yapıyordu bunu ama, annesinin pek öyle kolay kolay yutmadığını da anlamıştı son zamanlarda.

Annesi oturma odasında bekliyordu. Oğlu içeri girince konuşmaya başladı:

— "Clyde, seninle böyle bir konu üzerinde konuşmak zorunda kalacağını hiç düşünmemiştim. Başka çıkar yol göremiyorum artık. Büyüyüp adam olduğuna göre, senden başka dayanağım yok. Yalnız, şimdi söyleyeceklerimi ne babana, ne de kardeşlerine söylemeyeceğine söz vermelisin bana. Bilmelerini istemiyorum. Esta burada, Clyde! Kansas City'de! Üstelik, başı da dertte. Ne yapacağımı, ne edeceğimi şaşırdım. Benim çok az param kaldı, babanın da artık bir işe yaradığı yok..."

Kadıncağız bir ara susup yorgun yorgun yüzünü oğuşturdu. Clyde bunun ardından neyin geleceğini çoktan anlamıştı. Önce, Esta'nın kentte olduğunu bilmiyormuş gibi davranmayı düşündü; uzun süredir saklıyordu bunu. Hemen sonra, oynamak zorunda kalacağı şaşkınlık rölünün güçlüğünden çekinerek: "Biliyorum." dedi.

Annesi şaşırmıştı:

— "Biliyor musun?"

— "Evet. Bir sabah Beaudry Caddesi'ndeki eve girerken gördüm seni. Pencerede de Esta'yı görünce, senin çıkmanı bekledim. Ondan sonra da ben içeri girdim."

— "Nekadar zaman önce oldu bu?"

Kadın zaman kazanmaya çalışıyordu.

— "Valla', beş-altı hafta önceydi sanıyorum. Ondan sonra birkaç kez daha gittim oraya. Esta bunları senin duymanı istemiyordu."

Bn. Griffiths bunun üzerine bir süre sessiz kaldıktan sonra: "Öyleyse, bütün işi biliyorsun." dedi. Clyde'ın başını sallaması üzerine de: "Eh, herşey olacağına varır." dedi. "Frank'la Julia'ya bir şey söylemedin, değil mi?"

— "Hayır."

Clyde annesinin herhangi bir şeyi gizlemekteki beceriksizliğini düşünüyordu şimdi. Babası da böyleydi. Kendisi ise, bu konuda çok daha becerikliydi çok daha kurnazdı.

Annesi: "Sakın ağzından en ufak bir şey kaçırma." diyordu. "Bilmeleri iyi olmaz sanıyorum. Aslına bakarsan, iş bu haliyle bile kötü." Gözlerine kapkara bir sis çökmüştü. "Hem kendi başına, hem bizim başımıza bir yığın dert açtı; ne geçti sanki eline? Üstelik, şu dar durumumuzda... Bunca lâftan, bunca öğütten sonra... Günahkâr bir insanın..."

Burada susup acı acı başını salladı. Ellerini birbirine kavuşturmuş, öylece oturuyordu. Bütün bu olay içindeki kendi durumunu düşündü; yalancı gibi davranmıştı. İşte şimdi Clyde karşısında duruyordu. Herşeyi anlamıştı; bütün yalanlarını, çevirdiği bütün dolapları, beceriksizliğini. Evet ama, o bütün bunları sırf onlar da kötülüğe bulaşmasınlar diye yapmamış mıydı? Clyde büyümüştü artık, neden böyle olduğunu anlayabilirdi. Ama, o yine de bütün bunları açıklamak, sonra da oğlundan yardım dilenmek istiyordu. Clyde'ın yüzüne bakmadan yeniden söze başladı:

— "Esta hasta olmak üzere. Yakında bir doktora, bir de, ben olmadığım zamanlar, sürekli yanında bulunacak birine ihtiyacı olacak. Bunun için bir yerlerden para bulmam gerek; hiç değilse elli dolar kadar. Arkadaşlarından birinden bulamazsın, değil mi? Birkaç hafta için?.. Sonra sen onlara öderdin. Bu süre içinde ev için para istemezdim senden."

Bundan sonra bir süre suskunluk oldu. Clyde cebindeki elli doları, onun

gideceği yeri düşünüyordu. Sonunda konuşmaya başladı:

— "Valla', hiç bilmiyorum, böyle bir şeyi yapabilir miyim. Oradaki çocukların hiçbiriyle o denli yakınlığım yok ki... Üstelik, onlar da benim kazandığımdan daha çok kazanmıyorlar. Belki azıcık bir şey isteyebilirim ama, bu da hiç hoş olmaz."

Kesik kesik öksürüp yutkundu. Ne zordu yalan söylemek! Hele, hele annesinin istediği belli doların cebinde yattığı şu sırada! Paranın bir ucunda Hortense vardı şimdi, bir ucunda da annesiyle ablası. Para, annesinin sorununa da çözüm getirebilirdi, Hortense'inkine de. Hortense'inkine çözüm getirmesi çok daha çekiciydi. Bir ikilem içinde kalmıştı. Sıkıntıyla yüzünü oğuşturdu. Şakaklarında soğuk soğuk terler birikiyordu. Üstelik, annesi yeni bir soru daha sormuştu şimdi:

— "Üzerinde şu sırada bana verilebilecek para yok, değil mi? Esta'nın birtakım ihtiyaçları için gerekiyor da."

Clyde en can alıcı yerinden vurulmuştu. Nasıl bir karşılık verilirdi bu soruya? Büyük bir utanç duyuyordu. Ne papacaktı? Bu yanda annesi çaresizlik içinde yardım istiyordu. Beri yanda Hortense vardı. Dahası, Hortense'i yitirmek vardı! Yo, hayır, yapamazdı bunu, göze alamazdı Hortense'i yitirmeyi! Peki ama, ya annesi? Zavallı annesi? Utanılacak bir şeydi bu! Kendisi de alçağın biriydi! İleride bunun cezasını çeker miydi acaba?

Herbir hece ağzını acılarla kavura kavura: "Hayır, anne, yok." dedi.

Başka bir yol düşünmeye çalışıyordu. Bir yerlerden biraz para bulmalıydı. Ah, birazcık daha zamanı olsaydı! Ya da, Hortense başına şu ceket işini çıkartmasaydı!

— "Ne yapacağımı söyleyeyim sana." dedi. "Beş dolar bir işine yarar mı?"

— "Eh, hiç yoktan iyidir. Bir işe yaratırım."

Clyde, gelecek hafta içinde toplayacağı bahşişleri bu iş için kullanmayı düşünüyordu. Bütün iş talihe kalmıştı; yüklü bir bahşiş koparırsa iyi demekti.

— "Gelecek hafta bir şeyler yapmaya çalışırım. O zaman, on dolar da verebilirim belki ama, emin değilim. Daha önce sana vermek için ödünç aldığım paranın bir bölümünü de ödeyemedim daha. Şimdi, bunun üstüne yeniden isteyecek olursam, biliyorsun, iyi şeyler düşünmezler."

Annesi içini çekti. Biricik oğluna bu denli yüklenmek zorunda kalışının verdiği o dayanılmaz acıyı duyuyordu bağrının derinliklerinde. Üstelik de, zavallının bir işe daha yeni girip yaşayışını düzene sokmaya başladığı şu sıralarda. Yıllarca sonra dönüp geriye, bu günlere baktığında kimbilir neler, neler düşünecekti! Kimbilir nasıl anacaktı onu, Esta'yı, bütün ailesini! Çünkü, yaşayım karşısındaki bütün tutkusuna, atılım çabasına karşın, gerek beden, gerekse ruh açısından pek öyle sağlam, kaya gibi bir çocuk değildi; annesinden çok babasına çekmişti bu konuda. Duygularına çok çabuk kapılıyor, çok çabuk karamsarlıklara, bunalımlara düşüyordu. Bn. Griffiths ileride Clyde'ın onlar için neler düşüneceğini düşünürken bundan dolayı kendisini başsorumlu olarak görüyordu. Kocasının, Esta'nın, genel olarak ailedeki ilişkilerin bütün günahını, bütün yükünü onun sırtına yüklemeye çalışmakla suçluyordu kendini.

— "Peki," dedi, "veremiyorsan veremiyorsun, n'apalım! Başka bir yol bulmaya çalışırım."

Yalnız, bu yol nasıl olurdu, hiç kestiremiyordu şu sırada.

XVI

PAZAR günü yapılacak araba gezisinin programı değişmişti. Araba en pahalı cinsten son model bir Fackard, kullanacak olan da Hegglund'un bir arkadaşıydı. İlk gelen habere göre, araba B. Kimbark adlı zengin mi zengin bir çiftlik sahibinindi; Hegglund'un arkadaşı da B.Kimbark'ın şoförü. Gerçekte ise, arabanın B. Kimbark'ın olduğu doğruydu da, Hegglund'un arkadaşının bu adamın şoförü olduğu kuyruklu bir yalandı. Aslında, Sparser adındaki bu çocuk B. Kimbark'ın çiftlik işlerini yürüten adamın oğluydu. B.Kimbark'ın o sıralar Asya'yı dolaşıyor olmasından yararlanarak arabalarından en güzelini almış, kullanıyordu.

İşte bu fırsattan yararlanarak, Hegglund da hem kendisinin, hem de

oteldeki arkadaşlarından kimisinin katılacağı bir gezi düzenlemeyi düşünmüş, bunu Sparser'le konuştuktan sonra da gerekli duyuruyu yapmıştı. Ne var ki, duyurunun yapılmasından hemen sonra B. Kimbark'ın bir hafta içinde döneceği haberi gelivermişti. Bunun üzerine de gezinin pazar yerine, daha önceki cuma günü öğleden sonra yapılması karara bağlanmıştı. Clyde da çağrılıydı bu geziye; Hortense de, son günlerdeki tutumundan ötürü onunla geliyordu.

Gidecekleri yer kentin epeyce dışında, hem otel, hem lokanta, hem de dans salonu olarak kullanılan, Hegglund'la Higby'nin söylediğine bakılırsa, oldukça eğlenceli bir yerdi. Yiyecekleri güzel, gidilecek olan yol düzgündü. Otelin hemen yanı-başındaki küçük akarsuda yazın kayıkla gezilip balık avlanır, kışınsa buz tuttuğu zaman patentle kayılırdı. Şu sırada ocak ayında olduklarına göre yol karla kaplı olacaktı. Eh, bu da demekti ki şahane bir görünüm seyredeceklerdi.

Sonunda, gezi günü gelip çatmıştı. Daha önceden tasarlandığı gibi, gidecek olanlar, Onikinci Cadde'yle Washington Caddesi'nin kesiştiği köşede toplanmışlar, Sparser de onları oradan almıştı; böylece, arabanın kent içinde pek görünmemesi sağlanmış oluyordu. Toplulukta Hegglund'la kız arkadaşı Maida Axelrod, Ratterer'le Lucille Nickolas, Higby'yle Tina Kogel, Clyde'la Hortense, bir de Tina Kogel'in Sparser'le tanıştırmak üzere getirdiği Laura Sipe vardı.

Herkes tamam olunca yolculuk başladı. Soğuk, karanlık bir ocak öğlesonrası olduğu için kent dışına çıktıkça havadaki kar kokusu artıyor, zaman zaman kar bile atıştırıyordu. Bu da arabadakilerin çok hoşuna gidiyordu elbette.

Clyde düşünüyordu da onca yıl Kansas City'den dışarı adımını atmamıştı; kısılıp kalmıştı içeride. Ne güzel şeydi şu gezi! Üstelik, şimdi Hortense de yanındaydı. Hemen yanı-başında koltuğa gömülmüştü. Clyde da, gerek kızın kendisine karşı olan sıcak tutumundan cesaret alarak, gerekse öbür çocukların yaptıklarına bakarak, kolunu onun omzuna atıp iyice kendine çekmişti. Hortense hiç karşı koymamıştı; dahası, başını hafifçe yukarı kaldırarak, şakayla: "Anlaşılan az sonra şapkamı da çıkarmak zorunda kalacağım." demişti. Bunun üzerine ötekiler gülüşmüşlerdi.

Araba iki yanda sonsuzluğa doğru uzayıp giden bembeyaz tarlalar arasından

yoluna gidiyordu. Sparser, araba kullanmaktaki bütün becerisini göstermek istercesine, direksiyona yerleşmiş, bir yandan arabanın gerçek sahibiymiş gibi tavırlar takınırken, bir yandan da önünde uzayıp giden bu buzlu yolda nekadar hız yapabileceğini denemek istermişçesine gaza basıyordu.

İki yanlarında ağaçlar, tarlalar, ak tepeler birbiri ardından akıp gidiyordu. Bir de, kocaman bir korkuluğu bırakmışlardı geride; iki yana açılmış kocaman kolları, bir yana sarkmış başı ile ağır ağır salınıp duruyordu rüzgârda. Onlar geçerlerken hemen yanı-başından bir karga sürüsü havalanmış, kanat çırpa çırpa ilerideki bir koruluğa doğru uzaklaşmıştı.

Ön koltukta Sparser, sanki böylesine gösterişli bir araba kendisi için pek alışılagelmiş bir şeymiş gibi bir hava takınmış, bir eli yanı-başında oturmakta olan Laura Sipe'ın omzunda, direksiyonu kullanıyordu. Aslında Hortense'i gözüne kestirmişti ama, şu sırada Laura Sipe'la ilgilenmek zorunda olduğunu da biliyordu. Beri yanda Hortense de anlamıştı Sparser'in kendisinden hoşlanıp da şu sırada Laura'yla ilgilenmek zorunda kaldığını. Bu yüzden, Sparser'in ön koltukta Laura'yla ilgilenmek zorunda kaldığını. Bu yüzden, Sparser'in ön koltukta Laura'yı kendisine doğru çektiğini görünce kendi kendine gülümsemişti sadece.

Ratterer de fark etmişti ön koltukta olanları. Koluyla Lucille Nickolas'ı dürttü; o da Higby'yi. Bu arada Ratterer, Sparser'le arkadaşlığı ilerletmek amacıyla, ona takıldı:

— "Eh, keyfin yerinde bakıyorum, Sparser!"

Sparser, arkasına dönmeden, neşeli bir sesle karşılık verdi:

— "Eh, öyle sayılır." Sonra Laura'ya sordu: "Sen ne âlemdesin bakalım, civciv?"

— "A! çok iyiyim."

Beri yanda Clyde, arabadaki kızlardan hiçbirinin Hortense kadar güzel olmadığını düşünüyordu. Allı-karalı giysileri içinde eşsiz bir görünüşü vardı. Aslında, Hortense'in de, her zamanki gibi, ta yolculuğun başından beri düşüncesi buydu: Oradakiler içinde "en güzel", "en çekici" olabilmek! Şimdiyse, yavaş yavaş, gerçekten böyle olduğuna inanmaya başlamıştı. Clyde'ın ise en ufak bir kuşkusu yoktu bu konuda.

Az sonra otelin önüne gelmişlerdi. Sırtını arkasındaki tepeye dayamış

iki katlı bir kıreviydi burası. Bir yanına tek katlı bir ek daha yapılmıştı. Burası da lokanta, dans salonu, bar olarak kullanılıyordu. Bir köşesinde de içinde dilim dilim alevlerin yükseldiği kocaman bir ocağı vardı.

Arabadan indiklerinde pencerelerden birinden bu ateşi ilk gören Lucille Nickolas oldu. Arabayı bırakacak yer çözümlendikten sonra da hepsi birden içeri doluştular. Higby çabucak pikapa plak koydu; bildikleri bir havaydı bu. Tina Kogel sevinçle ellerini çırptı:

— "Ah! hadi, hep birlikte dans edelim!"

Bu sırada içeri giren garsonu görünce, Higby herkesin ne içeceğini sormaya başladı. Beri yanda Hortense dans etmekteki becerisini göstermek için harekete geçmişti bile. Pistin tam ortasında yerini almış, en iyi bildiği figürleri yapmaya başlamıştı. Sparser ise onu böyle tek başına görünce hemen yanına geldi. Yaptığı figürlerle Hortense'i taklit ediyor, bayağı da ustalık gösteriyordu. Onun bu işi iyi kıvırdığını anlamıştı Hortense; hemen başka bir figüre geçti, kollarını da onun boynuna dolayıverdi.

Öte yanda, Clyde bütün bu olanları görüyordu. Üstelik, iyi dansetmesini de bilmiyordu. Kıskançlığından kuduracak hale gelmişti birden. Acı çekiyordu. Oysa, o sırada nede büyük bir istek duyuyordu Hortense'e karşı! Şimdi, daha işin başında onu böyle tek başına bırakıp gitmesi hak mıydı?

İşte şimdi öbürleri de dansa kalkmışlardı. Tek olarak bir o, bir de Laura Sipe kalmıştı. Ama, Clyde bu kızdan da hiç mi hiç hoşlanmamıştı. Hortense'in tırnağı bile olamazdı. Ne var ki, herkes dans ederken öylece oturmamak için ister istemez kalktı.

Garsonun içeri girmesi üzerine herkes dansı bırakıp içkilerin başına üşüştü. Bir tek Hortense'le Sparser kalmıştı pistin ortasında. Clyde'ın ilk fark ettiği de bu oldu ya. Öfkesinden, kıskançlığından ner'deyse kuduracaktı. Katıyurekli yosmanın tekiydi bu Hortense! Kendisine aldırdığı bile yoktu. Evet, bütün mesele beyendiği o ceket konusundaki yardımını sağlayıncaya kadardı işte. Ama, hele bir dursundu! Clyde yapacağını biliyordu!

Hortense'le Sparser de dansı bırakıp yanlarına gelmişlerdi şimdi. Clyde'ın yüzü kül gibiydi, hiçbir şeye aldırmazmış gibi duruyordu. Bu arada Laura Sipe da onun bu kızgınlığını da, kızgınlığının nedenini de anlayınca yanından kalkıp Tina Kogel'in yanına dönmüştü.

Hortense, Clyde'ın yüzünün asıldığını görünce, kalkıp yanına geldi:

— "Ah! böyle bir müzikle dans etmek ne güzel şey!"

Clyde kıskançlıktan, düş kırıklığından tutuşuyordu:

— "Elbette... senin için çok güzel elbette!"

Hortense onun neye kızdığını bal gibi biliyordu ya, bilmezmiş gibi sordu:

— "Anlamadım. Ne var, ne oluyor?" Sonrda da gücenmiş, biraz da kızmış gibi bir sesle sordu: "İlk onunla dans ettim diye kızmadın besbelli, değil mi? A! ne saçma! Öyleyse, ne diye sen gelip de dans etmedin benimle? O öyle karşıma geçmiş dururken geri çevirebilir miydim sanıyorsun?"

Clyde bu tartışmayı ötekilerin duymasını istemiyordu. Kısık, alaycı bir sesle karşılık verdi:

— "A, elbette, hiç geri çevirebilir miydin? Yalnız, ona öylesine sarılıp yutacakmış gibi gözlerinin içine bakmayabilirdin, değil mi? Böyle yaptığını da inkâr edemezsin besbelli, çünkü gözlerimle gördüm."

Bu sözler üzerine Hortense ona ters ters baktı. Clyde ilk kez böylesine sert bir çıkışa cesaret ediyordu. Kendisi üzerinde bir üstünlük kurduğunu sanıyordu, anlaşılan. Bu günlerde Hortense pek yüz vermişti ona. Şimdi, bu iş tam tatlıya bağlanmışken, birdenbire dönüş yapıp herşeyi yitirmek bir çuval inciri berbat etmeye benzerdi. Yine de şu sırada Clyde'a karşı duyduğu kızgınlığı gizleyemiyordu; bu kızgınlığı da, aslında, Clyde'ın kendisine yönelttiği suçlamaların gerçekliğinden ileri geliyordu.

— "Eeh, bukadar söylendiğin yeter artık, canım! Sen kıskançlığının önüne geçemiyorsan ben n'apayım?" diye çıkıştı. "Topu topu azıcık dans ettim, okadar! Böylesine sinirleneceğini ner'den bilebilirdim!"

Bunları söyledikten sonra tam yerinden kalkıp başka yere doğru gidiyordu ki az önce düşündükleri aklına geliverdi. Ceket konusunda iyi bir sonuca ulaşmak istiyorsa bu ara Clyde'la iyi geçinmeye çalışmalıydı. Bunun için durup yeniden Clyde'a döndü, ceketinin önünden tutup kendisine doğru çekti. Böylece yavaş yavaş onların bu tartışmasıyla ilgilenmeye başlayan öbürlerinin duymasını da önlüyordu.

— "Buraya bak," dedi, "bu biçim davranmaktan vazgeç, anladın mı? Şunu bil ki onunla öyle dans etmekle herhangi kötü bir şey yapmak istemedim Şimdi herkes öyle dans ediyor, kimse de kötü bir niyetle yapmıyor bunu. Sen

bana şunu söyle şimdi: Sana karşı iyi davranmamı istiyor musun, istemiyor musun?"

Bunları söylerken gözünü ayırmaksızın Clyde'ın gözlerinin içine bakıyordu. Öyle bakıyordu ki, sanki "Buradakiler içinde tam anlamıyla hoşlandığım tek erkek sensin." der gibiydi.

Bu sözler, bu bakışlar, bu dudak yalayışlar Clyde'ın yelkenleri suya indirmesine yetmişti elbette. Zayıf bir sesle karşılık verdi:

— "Tamam, tamam! Biraz aptalca davrandığımı kabul ediyorum; ama, senin yaptıklarını da görmedim değil. Hortense, biliyorsun, senin için yanıp tutuşuyorum, deli oluyorum. N'apayım, elimde değil. Elimde olmasını çok isterdim; böylesine aptalca davranmak istemezdim."

Üzgün, bitkin bir halle bakıyordu kızın yüzüne. Kız ise onu nasıl avucunun içine almış olduğunu, parmağının ucunda nasıl oynattığını düşünüp gizli gizli gülerek karşılık verdi:

— "A, yok, canım, öyle deme. İyi davranırsan birazdan seni öperim; hele şunlar da bize bakmayı bir bıraksınlar."

Bunları söylerken Sparser'in gözlerinin kendi üstünde olduğunun da farkındaydı. Hiç kuşkusuz, çok beyenmişti bu çocuk onu; o da o zamana dek bir erkekten böylesine hoşlandığını hatırlamıyordu.

XVII

İÇİLEN içkiler, edilen danslarla eğlencenin doruğuna varılmıştı artık. Bir ara , camdan dışarı bakan Hegglund buz tutmuş dereyi görünce bağırdı:

— "Hey! şu derenin üstüne bakın... cam gibi! Ne diye gidip kaymıyoruz?"

Doğrusu çok çekiciydi bu öneri. Göz açıp kapayıncaya dek hepsi derenin yanında almışlardı soluğu. Koşuyorlar, kayıyorlar, düşüp kalktıkça gülmekten kırılıyorlardı.

Hortense önceleri Clyde'ın yardımıyla biraz alıştırma yaptı. Bu durumda bile o her zamanki çalımlı yürüyüşünü bırakmıyordu. Çok geçmeden, koşup kaymaya başladı. Bir yandan da, korkuyormuş gibi yapıp, şımarık şımarık çığlıklar atıyordu. Bu arada, Sparser'den sonra şimdi de Higby ilgilenmeye başlamıştı onunla. Bir yandan Sparser, bir yandan da Higby, Hortense'in çevresinde pervane oluyor, oyunlar yapıyor, düşeceği zaman yetişip tutmak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Sonunda Sparser üstün gelmişti bu yarışta. Bir ara, Hortense'i elinden tuttuğu gibi, ardı-sıra kaydırarak derenin yukarılarına doğru çekmiş, ikisi birden bir dönemecin ardında gözden kaybolmuşlardı.

Clyde ise, geride kalmış, olanı-biteni seyrediyordu. Herhangi bir kıskançlık belirtisi göstermemek için arkalarından gitmemişti ama, şimdi düşünmeden edemiyordu işte: Ya Sparser bu fırsattan yararlanıp bir buluşma sözü aldıysa? Hele hele, daha kötüsü, ya sarılıp öpüverdiyse? Çünkü... evet, çünkü Hortense de pek öyle geri çevireceğe benzemiyordu böyle bir şeyi. Kendisine karşı böyle demiyordu ama, aslında böyleydi. Ne acı, ne acı bir şeydi bu, yarabbi!

O, böyle, acılar içinde kıvranıp onların orada, o dönemecin ardında ne yaptıklarını merak eder-dururken, Hegglund herkesi el ele tutuşup hep birlikte kaymaya çağırdı. Bunun üzerine, Clyde da yanında duran Lucille Nickolas'ın elini tuttu. Öbür elini de Maida Axelrod'a vermişti.

Herkes hazır olduğu sırada Sparser'le Hortense de gelip bu zincire katıldılar. Hep birlikte kaymaya başlamışlardı şimdi. Önceleri iyi gidiyordu. Sonra birdenbire ne olduysa oldu, hepsi birden yerde buldular kendilerini. Bu arada Clyde, Hortense ile Sparser'in düştükten sonra ilerideki kar, yaprak yığınına kadar birlikte yuvarlandıklarını fark etti. Hortense'in eteği ta dizlerinin yukarısına dek sıyrılmıştı; o hiç oralı bile değildi. Orada öylece oturmuş, katıla katıla gülüyordu. Bir eli de hâlâ Sparser'in avucunun içindeydi. Öbür kızlarla oğlanlar da aşağı-yukarı aynı durumdaydılar. Hepsi bir yana serilmiş, birbirlerine bakıp bakıp kahkahalarla gülüyorlardı.

Clyde'ın aklı Hortense'le Sparser'deydi şimdi. Her yanından ateş çıkıyor, öfkesinden içi içini yiyordu. Beri yanda, Hegglund yine oyuna çağırıyordu herkesi. Hortense yine Sparser'in yanındaydı işte; el eleydiler. Yine başlıyordu

kaymaca. Bir kez daha düşüyorlardı yerlere, alt alta, üst üste. Bu kez Lucille Nickolas Clyde'ın üstündeydi; Maida Axelrod'la Ratterer de onun üstünde. Öyle gülünç bir görünüşleri vardı ki Clyde o sinirli haliyle bile gülmeden edemiyordu.

Sonunda, yorulmuşlardı. Oyuna son verildi. Şimdi herkes bir yana dağılıyordu. Hegglund Maida Axelrod'u derenin aşağılarına doğru götürürken Higby de Tina Kogel'le birlikte ters yönde gözden kayBoldu. Ratterer'le Lucille ise çoktan bir çalılığın ardına çekilmişlerdi. Sparser'le Laura da ortadan kaybolunca Clyde Hortense'le yalnız kaldı.

Bir süre birlikte yürüdükten sonra, Hortense oracıktaki bir kütüğün üzerine oturdu. Clyde ise ne yapacağını bilemiyordu. Üzgündü, kırgındı; öylece, ayakta kalakaldı. Hortense de başka yönden neşesizdi. Havayı kırmak amacıyla Clyde'ı kemerinden tutup çekiştirmeye başladı. Bir yandan da bağırıyordu:

— "Deh, benim minik tayım, de-eh! Minik tayım beni buzda kaydıracak şimdi!"

Clyde ise ona kırgın bir halle bakıp duruyordu. İçinde bulunduğu durumdan kolay kolay kurtulacak gibi değildi.

— "O Sparser denen oğlanı ne diye öyle fır-fır çevrende döndürdün? Üstelik, bir de onunla birlikte ta derenin yukarısına kadar gittin. Ne dedi sana orada?"

— "Hiçbir şey demedi."

— "A, dememiştir elbette ya, hiç der mi! Hem, öpmemiştir bile, değil mi?"

Bunları söylerken Clyde'ın sesinde acı bir alay vardı. Buna karşılık Hortense sert, kesin bir tavırla konuştu:

— "Evet, öpmedi. Söyler misin, sen beni ne sanıyorsun, kuzum? Ben öyle ilk gördüğüm insana dudaklarımı uzatıvermem, anlaşıldı mı? Bunu böylece sok kafana! Seninle tanıştığımızda öpmene izin vermiş miydim? Hatırlamaya çalış bakalım!"

Kızmıştı; Clyde'ın bu hesap sormak isteyişleri karşısında sinirleniyordu. Clyde ise onun bu sert çıkışı karşısında biraz gerilemişti şimdi; sesini biraz yumuşatmaya çalıştı:

— "İyi ama, ben senin yerinde olsam, böyle zaman zaman benden hoşlandığını belli edip ondan sonra da orada-burada başkalarıyla gönül eğlendirmem."

— "Ya, öyle mi? Peki, söyler misin, kimmiş o gönül eğlendiren?"

— "Sen."

— "Hayır işte, değilim! Hem böyle kavga edeceksen git başımdan; git de beni de rahat bırak! Canımı sıkıyorsun!"

— "Canını mı sıkıyorum?"

— "Evet, canımı sıkıyorsun!"

Clyde'ın içine annesinin yürekliliği gelmişti şimdi. Hortense'in bu sözlerini duyunca karşılık verdi:

— "Peki, o zaman, en iyisi gideyim, bir daha da rahatsız etmeyeyim seni."

— "Evet, en iyisi bu besbelli. Benim için hep böyle düşüneceğe benziyorsun çünkü."

Kız da ona bu karşılığı vermişti işte. Clyde söylediğini yapamayacağını biliyordu; yine bırakamayacaktı onu, yine peşinden koşacak, yine ayaklarına düşecekti, biliyordu. Yeniden güçsüzleşiyordu işte. Beri yanda, kız da ceketin hatırı için biraz daha yumuşak davranmaya karar vermişti. Clyde, onup Sparser'le dans etmesini hatırlayarak, acıyla sordu:

— "Onun gözlerinin içine bakmadın, değil mi?"

— "Ne zaman?"

— "Dans ederken."

— "Yo, hayır. Ama, öyle olsa ne çıkar? Herhangi bir niyetim yok ki. Hem, birinin gözünün içine bakmanın ne zararı var?"

— "Sonra, derede kayarken hep onun yanındaydın. Üstelik, elini de hiç bırakmadın. Düştüğünüzde de el eleydiniz. Bütün bunlar gönül eğlendirmek değil de ne? Bahse girerim ki o bile böyle düşünüyordur."

— "Gönül eğlendirmiyordum işte. Ama, sen öyle sayıyorsan say. Sana engel olacak değilim. Bütün mesele, senin korkunç kıskanç olman; kimsenin en ufak bir şey yapmasını istemiyorsun. İnsan el ele tutuşmadan buz üstünde nasıl oynar, anlayamıyorum. Hem, madem öyle, seninle Lucille Nickolas'a ne demeli? Bir ara senin üstüne çıkmış, gülmekten kırılıyordu. Sen de pek hoşnuttun halinden; hiç öyle sıkılgan bir görünüşün yoktu. Buna karşılık, benim aklıma kötü bir şey gelmedi. Ne yapmamı istiyordun yani? Gelip

burada tek başıma bu kütüğün üstünde mi oturaydım? Ya da? Ya da, hiç durmadan, kuyruk gibi senin peşinden mi koşaydım? Ne sanıyorsun sen beni?"

Clyde'ın elinde sürüklendiğini düşünüyor, bu da hiç hoşuna gitmiyordu. Sparser'e bakıyordu da Clyde'la ölçülemeyecek derecede çekiciydi. Sonra, daha az romantikti; daha girgin, daha erkek görünüşlüydü. Hiç kuşkusuz, böyle Clyde gibi, küçük çocuk misali sızlanıp durmazdı o. Yine de Clyde yararlılığı açısından iyiydi. Onun kendisi için şimdiye dek yapmış oldukları-nı başka kim yapardı? Hem işte şimdi herkesin yanlarındaki kızlarla sağa, sola dağıldıkları şu sırada o kendisini böyle bir şeye de zorlamıyordu. Şükür ki zorlamıyordu! Yoksa, karşıkoyacak, o zaman da ceket iyicene suya düşecekti. Neyse ki bu kavga önlüyordu böyle bir zorlama isteğini. Bir süre sonra, sesini yumuşatarak konuştu:

— "Hep böyle kavga mı edeceğiz, Clyde? Böyle yapacaksan ne diye getirdin beni buraya? Bileydim gelmezdim, doğrusu."

Clyde onun bu yumuşaklığı karşısında her zamanki gibi yine göz açıp kapayıncaya dek yelkenleri suya indirivermişti. Kıza sarılıp kendine doğru çekti, dudaklarını dudaklarına yapıştırdı.

Hortense, bir yandan Sparser'e karşı duyduğu ılık duyguların, bir yandan da Clyde için beslediği soğukluğun etkisiyle, pek dayanamayıp, kendisini saran kollardan kurtuldu. Zevk almadığı bir şeyi sürdürmekte ne yarar vardı ki?

Clyde ise onun itmesi sonucu geri çekilmiş, istekli istekli kıza bakıp duruyordu. Bu gün için kurmuş olduğu düşlerin yitip gitmekte olduğunu anlamıştı artık. Israrla sordu:

— "Yanılmıyorsam benden hoşlandığını söylemiştin?"

— "Evet ama, iyi davrandığın zamanlar."

— "Evetmiş! Ne derece hoşlandığını görüyoruz işte şimdi! Anlamıyorum, buradayız, yalnızız, sen hâlâ en ufak bir dokunmama bile izin vermiyorsun. Doğrusu, söylediğin bunca şeyle ne demek istemiştin, bilmek isterdim."

— "Ne söylemişim ki?"

— "Bilmiyormuş gibi yapma."

— "Şey... evet, ama, şey dediğimizi sanıyorum..."

— "Ben ne dediğini pek iyi biliyorum. Ama, şimdi görüyorum ki benden zerre kadar hoşlanmıyorsun. Gerçekten hoşlansaydın, bu hafta, gelecek hafta,

ya da ondan sonraki hafta bana karşı iyi davranıp davranmamanın ne önemi olabilirdi? Mesele benden hoşlanman değil de, benim senin için yaptığıma karşılık vermen; öyle anlaşılıyor."

Bu noktada Clyde epey cesaretini toplamıştı. Hortense ise suratına çarpılan bu sözlerin altındaki gerçek karşısında birden öfkesinden deliye dönmüştü. Bağırmaya başladı:

— "Yalan! Bu sözleri söylememeliydin bana! O yere batasıca ceket için en ufak bir istek duymuyorum, anlıyor musun? Bilmek istiyorsan bil işte! Paranı da al, başına çal! Beni de rahat bırak bundan sonra! Hiç merak etme, sana muhtaç olmadan istediğim bütün ceketleri alabilirim ben!"

Bunları söyledikten sonra arkasını dönüp sert adımlarla yürümeye başladı. Ama, Clyde da yine peşinden koşmaya başlamıştı bile. Yalvarırcasına bağırıyordu:

— "Hortense! Dur bir dakika, gitme! Yanlış anladın, öyle demek istememiştim! Senin için deli oluyorum, biliyorsun. N'olur, gitme! Sana parayı veriyorsam hiç de karşılığında bir şey almak için değil. İstiyorsan al, hepsi senin olsun. Şimdiye dek dünyada kimse senin kadar yakın olmadı bana. Ne para istiyorum, ne bir şey. Ama, ben... ben benden azıcık olsun hoşlandığını sanmıştım, Hortense! Hortense, n'olur söyle, hiç mi birşey duymuyorsun bana karşı?"

Ne söyleyecek diye beklerken kızın yüzüne korku dolu bakışlarla bakıyordu. Hortense ise yeniden üstünlük kurduğunu bilerek konuşuyordu şimdi:

— "Elbette ki duyuyorum. Ama, bu demek değildir ki bana her istediğini yapabilirsin. Sonra şunu unutma ki bir kız senin kendisinden her istediğini hemencecik yapamaz."

Clyde onun ne demek istediğini anlamamıştı.

— "Anlayamadım, ne demek istedin?" diye sordu.

Hortense söylediği şeyi onun anlayamayacağına ihtimal bile veremiyordu.

— "Hadi, canım, bal gibi anladın işte!" dedi.

Clyde'ın düşleri yıkılmıştı:

— "A, evet... neden söz ettiğini anlar gibiyim. Ne söyleyeceğini biliyorum. Hep aynı hikâyeyi uydururlar."

Şimdi, aşağı-yukarı, oteldeki çocukların, Higby'nin, Ratterer'in, Eddie

ile Doyle'un sözlerini aktarıyordu. Onlar böyle durumlarda kızların ortaya attıkları bu bahaneden çok söz etmişlerdi; meselenin neye dayandığını da iyice bir anlatmışlardı.

Hortense: "Çok kötüsün ama!" diyordu. "Kimse seni bir şeye inandıramaz. Ama, inansan da, inanmasan da gerçek bu işte!"

Clyde yeni bir olayla karşılaşmıyormuş gibi karşılık verdi:

— "Yok, canım, seni bilirim. Bütün mesele, benden hoşlanmıyorsun, işte okadar. Artık bunu iyice anlamış bulunuyorum."

Hortense iddiasında direniyordu:

— "Çok kötüsün! İster inan, ister inanma, yemin ediyorum, söylediğim doğru."

Clyde öylece duruyordu. Görebildiği kadarıyla, bu ufacık hilenin karşısında söylenecek hiçbir şey yoktu; eli, kolu bağlanmıştı sanki. Bu durumda kızı hiçbir şeye zorlayamazdı. O yalan söylüyorsa kendisinin de inanmaktan başka yapacak birşeyi yoktu. Arkasını döndü. Kız onun kendisine inanmadığını biliyordu; biliyor, onu yeniden kazanmak için birşeyler yapmak gerektiğini de seziyordu. Bütün yapmacıklığını, bütün inandırıcılığını takınarak konuşmaya başladı:

— "N'olur, Clyde'n'olur! İnan bana, olmaz mı? Söz veriyorum bak, gelecek haftaya olur. Ne zaman bir şey söyledim de yapmadım? Senden hoşlanıyorum... hem de çok! N'olur, inan!"

Bu sözler, bu tavırlar Clyde'ı eritmeye yetmişti elbette. İnandığını söyleyiverdi. Yine neşesi yerine gelmişti, gülüyordu. Arabaya dönerlerken —zaman azaldığı için Hegglund çağırmıştı— düşlerinin sonunda gerçekleşmekte olduğundan emin bir halle yürüyordu. Ah! gerçekleştiği zaman ne büyük, ne yüce bir zafer olacaktı!

XIX

DÖNÜŞ yolculuğunun uzunca bir bölümünde Clyde, Hortense'in başı omzunda, az önce kendisine verilen sözün o sarhoş edici tatlılığı da aklında, oturduğu yerde derin derin düşlere daldı gitti. Arabaya binerlerken

Sparser'in, sözde yardım etmek için, Hortense'in kolundan tuttuğunu, onun da karşılık olarak pek ılık bakışlarla çocuğun gözlerinin içine baktığını görememişti.

Vakit epey geç olmuştu. Sparser ise, gerek Hortense'in bakışlarından, gerekse içtiği içkilerden dolayı birhayli bulutlarda olduğu için gaza bastıkça basıyordu. Zaten Hegglund'un, Ratterer'in, Higby'nin istekleri de bu yöndeydi. Otelde işbaşı yapmaları gereken saat yaklaştığı için yüreklerini bir korku sarmış, Sparser'a ha-bire daha hızlı sürmesini söylüyorlardı. Yetişememek işten atılmak demekti. Aksi gibi, yollarının üzerindeki bir demiryolu kavşağında karşılıklı iki yük katarının geçmesini beklerken epey zaman kaybetmişlerdi; üstelik, yine aksilik, lapa lapa kar yağmaya başlamıştı şimdi. Yolun üzeri kalınca bir kar, çamur tabakasıyla kaplanmış, bu da daha çok dikkat etmeyi, daha az hızlı gitmeyi gerektirmişti.

Vakit geçiyor, talihsizlikleri ise birtürlü geçmiyordu. Kente girmesine girmişlerdi ama, daha otele birhayli yol vardı; üstelik, bu yetmiyormuş gibi, trafik de tıkanıktı. Bu arada polisin biri de zorunlu yön diye gösterip onları çok daha dolambaçlı bir yola saptırmıştı. Bir yandan bunlar, bir yandan "Yetişemeyeceğiz!" diye çırpınan Hegglund, Ratterer, Higby, Clyde yüzünden Sparser epey güç bir durumdaydı şimdi. Arkadaşlarını yetiştirmek, bu arada, izinsiz almış olduğu arabayı da tez elden yerine ulaştırabilmek kaygısıyla o caddeden o caddeye sapıyor, ara sokaklara dalıyordu ama, ne yapsa, nereye girse trafiğin bu kördüğümünü çözemiyordu. Bu nedenle de gittikçe daha sinirleniyor, gittikçe daha yapılmayacak hareketler yapıyordu elbette.

Onaltıncı Cadde'yle Washington Caddesi'nin kesiştiği kavşağa gelmişlerdi. Sparser, sola doğru uzanan yolun öbürlerinden daha açık olduğunu gördü. Birden, direksiyonu o yana kırdı; araba, önündeki engel kaldırılınca boşanıveren su gibi birden ileriye atıldı. Korkunç bir hızla köşeyi dönüyorlardı ki ansızın bir kız çocuğu çıkıverdi önlerine. Hiç umulmadık bir sırada fırlayıvermişti kalabalığın arasından. Hız yüksekti, uzaklık azdı, ne sağda, ne solda arabayı kaçıracak en ufak bir boşluk yoktu; kısacası, yapılacak hiçbir şey yoktu. Yeri, göğü saran çığlıklar arasında araba durduğu zaman çocuk çoktan devrilmiş, tekerleklerin altında da birkaç metre sürüklenmişti.

Herkes asfaltın üzerinde cansız yatan çocuğa doğru koşarken Sparser öylece kalakalmıştı. Gözlerinin üzerine bir bulut çökmüştü. İnsanlara bakıyor-

du: Ölen çocuğun başındaydılar. Çığlıklar, bağrışmalar, koşuşmalar! Gözlerinin önündeki sisli karanlığın içinden görüyordu. İşte oradaydılar: Polis! Hapis! Babası! Arabanın sahibi! İşkenceler, zulümler!.. İşte yanı-başındaki arkadaşları. Duyuyordu, kulaklarını saran o korkunç uğultunun içinden duyuyordu. Bembeyaz yüzleriyle, kocaman gözleriyle bağrışıyorlardı: "Eyvah! Çocuğu ezdi!", "Öldürdü çocuğu!", "Aman yarabbi!", "Eyvah, ne yapacağız şimdi!"

Sparser: "Kaçmalıyım." diye düşündü. "Kaçıp gitmeliyim, bu arabayla yakalanmamalıyım." Öbürlerine hiçbir şey sormadan vitesi bire geçirdi; sonra ikiye, sonra üçe... Deli gibi gidiyordu. Az ilerideki köşede bir polis vardı. Bulunduğu yerden, bir olay olduğunu görmüş, neyin nesi olduğunu anlamak üzere o yana doğru geliyordu. Bu arada, hızla kendisine doğru gelmekte olan araba da dikkatini çekmişti. Arabanın arkasından koşa koşa yetişmeye çalışanların: "Durdurun şu arabayı!", "Koşun, yetişin! Çocuğu ezdi!" diye bağırmalarını da duyunca işi anlayıp düdüğüne yapıştı.

Sparser çoktan geçmişti bile; geçmiş, Onyedinci Cadde'ya sapıvermişti. Yüz kilometreye yakın bir hızla gidiyordu. Bu arada bir yamyonun tekerlek kapağını, bir arabanın çamurluğunu almış, sayısız araca, yayaya da teğet geçmişti. Arabadakiler oturdukları yerlere çivilenmiş gibiydiler; bütün kasları donmuş, korkuyu çoktan aşmış gözleri korkunç bir hızla üzerlerine doğru akmakta olan yola çakılıp kalmıştı.

Ne var ki, geride bıraktıkları polis olsun, siviller olsun, kolay kolay atlatılacak gibi değillerdi. İlk polis, önünden arabanın deli gibi geçmesinin ardından, düdüğüyle daha ileriki köşede beklemekte olan arkadaşına haber vermiş, o da, arabanın aynı hızla önünden geçmesinden sonra, bir sivilin arabasına atlayarak, önlerindeki arabayı izlemesini söylemişti. Sonradan bu kovalamacaya birtakım serüven heveslisi başka arabalılar da katılmış, böylece, deli gibi birbirinin ardından koşan bir dizi araba takılmıştı peşlerine. Yine de Packard hepsinden hızlıydı; daha şimdiden kendisini izleyenleri birkaç sokak geride bırakmıştı.

Bu arada, sürekli aynı yönde kaçışın herhangi bir yarar sağlamayacağını düşünen Sparser, bir süre sonra güneye giden bir caddeye, oradan da, pek çok ara sokaklara dalıp çıktıktan sonra bu kez bambaşka bir caddeden yine

kuzeye dönmüş, kentin dış mahallelerine doğru hızla kaçmaya başlamıştı. Az sonra, izini iyice kaybettirme kaygısından olacak, yine ara sokaklara girip çıkmaya başladı. Bir kuzeye, bir güneye, bir doğuya, bir batıya dönüyor, gittikçe kentin dışına çıkıyordu. Artık evler iyice azalmıştı. Bu arada, arabanın görünmemesi için farlarını da söndürmüştü. Niyeti, bir süre daha böyle iz kaybettirip, daha sonra arabadakileri bir yerde indirmek, ondan sonra da arabayı garajına ulaştırabilmekti.

Hızda bir azalma yoktu. Farlar da sönüktü. Sokaklardan birinde yol alırlarken, Sparser yandaki kaldırımın bitiverdiğini gördü. Anlaşılan, bir dörtyol ağzına gelmişlerdi. Belki sola doğru giden yolda kaldırım vardır diye düşündü; ışıklar sönük olduğu için kaldırımları izleyerek yol alıyordu; bu düşünceyle direksiyonu birden sola kırıverdi... Kırmasıyla da arabanın büyük bir gürültüyle oracığa yığılmış olan bir taş yığınına çarpması bir oldu. Farlar sönük olduğu için önüne çıkan bu koca taş dağını görememiş, hız yüksek olduğu için de böyle bir gürültü kopmuştu.

İş bukadarla bitmemişti. Taş yığınının yanına çarpan araba aynı hızla giderek bu kez daha arkadaki bir kereste yığınına bindirmiş, bundan sonra da iyice denetimden çıkarak, az ilerideki kaldırımı da aşıp, karla kaplı ot yığınlarının içinde sol yanına devrilerek durmuştu.

Bundan sonra neler olduğunu ne Clyde, ne de ötekiler tam olarak anımsayabiliyorlardı. Sparser'le Laura Sipe, önde oturduklarından, başlarını ön camla tavana vurmuşlar, bu vuruşun sonucu da tümüyle kendilerinden geçmişlerdi. Arka koltukta en solda oturan Clyde, arabanın sola yatması sonucu Hortense, Lucille Nickolas, Ratterer'in altında kalmıştı ama, sıkışıp ezilmemişti; çünkü, Hortense, düşüş sırasında onun üzerinden aşarak, arabanın sol duvarı durumunda olan tavana yapışmıştı. Lucille Nickolas da öyle kalmıştı ki ağırlığı olduğu gibi Clyde'ın omuzlarına biniyordu.

Ratterer ise düşüş sırasında önündeki koltuğun üzerine yuvarlanmıştı ama, o sırada belki de kendiliğinden olan bir hareketle direksiyonu yakalayıp kendisini daha kötü olabilecek bir sondan kurtarmıştı. Ne var ki, yine de yüzügözü, kolları kan içindeydi; bir yanı da olduğu gibi ezilmişti. Binbir güçlükle kendini kurtarmaya çalıştı. Birbirlerine dolanmış, inim-inim inleyen arkadaşlarının arasından arabanın tavanını oluşturan kapıya ulaşmaya çabaladı

Kapıyı binbir zorlukla açtı, dışarı çıktı. Bundan sonra içeride inlemekte olan Lucille'e ulaşmaya çalıştı. Uzunca bir çabadan sonra, çıkarıp karların üzerine oturttu. Kız, kollarını, başını tutuyor, duyduğu acıdan ötürü ağlıyordu. Ratterer daha sonra Hortense'i de çıkardı. Kızın sağ yanağı, alnı, elleri kan içindeydi. Yalnız o bunun farkında değildi daha. İnliyor, titriyor, dişleri birbirine vuruyordu.

Clyde'ın da sol yanağı, omzu, kolu yara-bere içindeydi. Bulunduğu yerden tez elden çıkıp kurtulmayı düşünüyordu. Bir çocuk ezilerek öldürülmüştü; bir araba çalınmış, hurda hale getirilmişti; büyük bir olasılıkla işi de elden gitmişti; her ân polis gelip onları orada bulabilirdi. Hemen altında Sparser yatıyordu; baygındı. Onun yanında Laura Sipe vardı; o da baygındı. Bir şeyler yapmak durumunda görüyordu kendini. Örneğin, Ratterer'e yardım edebilirdi. Ratterer Laura Sipe'ı dışarı çıkarmaya çalışıyordu. Yalnız, beyni öylesine donmuştu ki, bedenini birtürlü harekete geçiremiyordu. Bu, Ratterer dışardan kendisine sesleninceye dek böyle sürdü.

— "Hadi, Clyde," diyordu Ratterer, "yardım et de şu kızcağızı dışarı çıkaralım. Bayılmış."

Clyde bunun üzerine davrandı; dışarı çıkmadan Laura Sipe'ı içeriden itmeye başladı. Ama, boşunaydı; ağır bir kızdı Laura Sipe. Onu orada öylece bırakmak zorundaydılar.

Daha arkadaki üçüncü koltukta, Hegglund dışarıya çıkmaya çalışıyordu. Azıcık bir uğraşmadan sonra da çıktı. Polisler gelmeden oradan uzaklaşmaları gerektiğini söylüyordu ama, içeride kalanların inlemelerine aldırmadan kaçıp gidecek kadar da katıyürekli değildi. Geri dönüp Maida'nın, Tina Kogel'in, Higby'nin çıkmalarına yardım etti.

Beri yanda daha başka şeyler oluyordu. Ratterer'in yardımıyla dışarıya çıkarılmış olan Hortense, az sonra elleriyle yüzünü-gözünü yoklamaya başlamış, sol yanağıyla alnının kanadığını anlayınca da çığlığı basmıştı. O her zaman övündüğü güzelliğinin artık temelli elinden gittiğine inanıyor, deli gibi saçını-başını yoluyordu. Birden kendisi dışındaki herşey aklından çıkıvermişti; ne arkadaşlarının acıları, ne polise yakalanmak korkusu, ne çocuğun ölümü, ne arabanın hurda duruma gelmesi, hiçbir şey, hiçbir şey elden giden güzelliği kadar ilgilendirmiyordu onu şimdi. Bir yandan ağlıyor, bir yandan

bağırıyordu:

— "Ah, ne facia, ne facia! Yüzüm-gözüm gitti, mahvoldu! Ah, ben şimdi n'apacağım?"

Böyle bağıra-çağıra koşarak oradan uzaklaşmaya başladı; geride kalan arkadaşlarının yardıma ihtiyacı varmış, yokmuş, umurunda bile değildi. Otuzbeşinci Cadde'nin ışıklarına, kentin kalabalığına doğru koşuyordu. Evine yetişmeliydi. Tek düşüncesi tez elden evine yetişip yüzünün-gözünün bir çaresine bakmaktı; yoksa... yoksa, güzelliği elinden gidiyordu!

Öbür kızların ise, Laura Sipe dışında, durumları iyiydi. Yalnız büyük bir korku, heyecan içindeydiler. Her ân polisin gelip kendilerini yakalayacağından, cezaya çarptıracağından söz edip, daha çok oyalanmadan, oradan uzaklaşmak için sabırsızlanıyorlardı. Bu arada korku, heyecan çenelerine de vurmuş olacak ki, durmadan konuşuyorlar, ne yapıp ne edeceklerinden sözediyorlardı.

Sonunda, Hegglund: "Birazcık susamaz mısınız, kuzum?" dedi. "Görüyorsunuz, elimizden geleni yapıyoruz işte. Böyle bağırıp çağırırsanız çok geçmeden bir yığın insan toplanacak başımıza."

Dediği de olmuyor değildi hani. Az ileride, tarlanın ötesindeki evde oturan bir adam, arabanın çarptığı zaman çıkardığı sesle içindekilerin çığlıklarını duyunca ne olduğunu öğrenmek için dışarı çıkmış, yürüye yürüye ancak şimdi yanlarına gelebilmişti. Arabayı, yanındaki gençleri görünce durdu, hoşça bir tavırla sordu:

— "Tosladınız ha? Durumu ağır olan var mı? Vay canına! bayağı kötü bir kazâ doğrusu! Yazık, araba da pek güzele benziyor. Yardıma ihtiyacınız var mı?"

O böyle konuşurken Clyde hâlâ arabanın içinde Sparser'le uğraşıyordu. Sonunda, yorulup vazgeçti; Sparser'i oradan çekip çıkarmak olanaksızdı. Dışarı çıkıp Hortense'e bakındı. Yoktu Hortense. Sonra birden polis geldi aklına. Orada kıskıvrak yakalanacağını düşündü. Gitmeliydi buradan. Bir yakalanırsa başına gelmedik kalmazdı. Hapse atarlardı, yıkılır giderdi. Annesi... annesi de duyardı; B. Squires da duyardı; herkes öğrenirdi başına gelenleri. Of! bütün bunları düşünmek bile ne korkunçtu! Bir çarkın dişlileri arasına sıkışıp kalmış gibiydi. Yeniden Hortense geldi aklına. Karanlıkta

dört-bir yana bakındı, göremedi. Yardım etmek istiyordu ona. Önce onu bulup evine bırakmayı, ondan sonra kendisi eve gitmeyi düşünüyordu.

Tam bu sırada motosiklet sesleriyle sirenler duyulmaya başladı. En azından iki motosiklet vardı. Besbelli ki o yana doğru geliyorlardı. Yanlarına gelen o adamın karısı polise telefon edip kazâyı haber vermişti.

— "Onlar olmalı." diyordu adam. "Telefon edip cankurtaran çağırmasını söylemiştim karıma."

Çocuklar bu sözleri de duyduktan sonra artık duramadılar. Tarlaların ötesinden, yaklaşmakta olan araçların ışıkları da görünmeye başlamıştı şimdi. Hegglund, korkuyla, yanındakilere dönüp fısıldadı:

— "Çabuk... çabuk olun, dağılın!"

Sonra Maida Axelrod'u elinden yakalayıp ardı-sıra sürükleyerek karanlık tarlalara daldı; caddelerden kaçmanın yakayı ele vermek demek olduğunu biliyordu.

Clyde de kaçmaya başlamıştı. Tarlalara dalmış, güneye doğru kaçıyordu. Az sonra, kentten pek uzaklaşmamak için, güney-batıya döndü. Az ileride, Cadde'nin aşağılarına düşen birtakım yan sokaklar vardı. Yalnız, bütün bu çabasına karşın, yine de pek uzaklaşamamıştı kazâ yerinden. Gelmekte olan motosikletlerden biri hemen arkasındaki yoldan geçmişti.

Arabada yalnız Sparser'le Laura Sipe kalmışlardı. Kız yavaş yavaş kendisine geliyordu. Dışarıdaki yabancı adam ise, çocukların birden çil yavrusu gibi dağılmaları karşısında şaşkına dönmüş, oracıkta duruyordu.

— "Olur şey değil!" diyordu kendi kendine. "Muhakkak arabayı çalmışlardı. Muhakkak onların değildi bu araba."

O sırada motosiklet de gelmişti. Clyde, az ötede gizlendiği yerden, konuşulanları duyuyordu.

— "Kaçamadınız değil mi?" diyordu biri. "Kendinizi pek becerikli sandınız ama, olmadı işte, enselendiniz. Söyleyin bakalım şimdi, öbürleri nerede? Söyleyin hadi, neredeler?"

Buna karşılık, tanımadıkları o adam, olayla bir ilgisi olmadığını, arabadakilerin hepsinin kaçtığını, yalnız, pek uzağa gitmiş olamayacaklarından dolayı kolaylıkla yakalanabileceklerini söylüyordu. Clyde bunları da duyduktan sonra elleriyle dizleri üstünde sürüne sürüne uzaklaşmaya başladı. Şu ilerideki

loş sokaklara varmalıydı; varıp kaybolmalıydı o sokakların arasında, yok olmalıydı! Yoksa, yakalanmak felâket demekti; yakalanmak ceza yemek demekti; yakalanmak sonsuz çileler demekti; bütün düşlerin sonu demekti yakalanmak! Ah, ah, bu kez bir yüzüne gülseydi şu yazgısı!

İKİNCİ BÖLÜM

I

SAMUEL Griffiths'in New York'a bağlı Lycurgus'taki evi. Utica ile Albany arasında, aşağı-yukarı yirmibeş bin kişinin yaşadığı bir yer bu Lycurgus.

Akşam yemeği yaklaşırken ailenin bireyleri de yavaş yavaş toplanmaktalar. Yalnız, bu kez başka zamanlardakinden daha yoğun bir hazırlık göze çarpıyor. Bunun nedeni de, evin başı Samuel Griffiths'in dört günlüğüne çıktığı bir iş gezisinden bu akşam dönüyor olması.

B. Samuel Griffiths dört gün önce gömlek, yaka fabrikatörlerinin yaptıkları bir toplantıya katılmak üzere Chicago'ya gitmişti. Epey tartışmalı geçmişti toplantı; Doğu'lu fabrika sahipleri Batı'da yeni türeyen birtakım sonradan-görme yeni fabrikatörlerin fiyat kırmaları yüzünden onlarla anlaşıp uzlaşmak zorunda kalmışlardı. B.Samuel Griffiths toplantıdan öğleden sonra dönmüş, eve telefon edip fabrikadaki işyerine gitmekte olduğunu, akşam yemeğinde evde olacağını bildirmişti. Bunun üzerine de, kocasının kurallarına ne denli bağlı, herşeyi ne denli tamı tamına isteyen bir insan olduğunu bilen Bn. Griffiths, yardımcısı Bn.Truesdale'e onun en çok sevdiği şey olan kuzu etinden bir yemek hazırlamasını söylemişti. Ondan sonra, sofraya konulacak yemişler, tatlılar da saptanmış, herşey tamam olunca da Bn. Griffiths yeniden ne zamandır kafasını kurcalayan düşüncelerine dalmıştı.

Düşüncelerinin konusu, en büyük kızı Myra'ydı; Smith Koleji'ni bitireli yıllar olmuş, hâlâ birini bulup evlenememişti. Evet, Bn. Griffiths bunu hiçbir zaman öyle açık açık kabul etmiyordu ama, biliyordu ki, kızının birtürlü evlenememesinin tek nedeni çirkinliğiydi. Upuzun bir burnu, birbirlerine değecekmiş kadar yakın gözleri, sipsivri bir çenesi vardı Myra'nın. Her zaman durgun, her zaman düşünceli, her zaman çok, çok ciddi işlerle uğraşır bir görünümü vardı, bunlar, çevrelerindeki sıradan bir yaşayış içerisinde pek öyle aranır şeyler değildi. Bu yüzden, çirkin kızların kiminde görülen o sevimlilikten de eser yoktu üzerinde. Bn. Griffiths düşünüyordu da, hani zaman zaman ukalalığa kaçacak kadar herşeyi eleştiren, herşeyi pek ince eleyip sık dokuyan bir kızdı Myra; kendisini içinde bulduğu dünyanın çok, çok üstünde bir

düşünce yapısı vardı.

Çok rahat koşullar içinde yetişmiş, yaşayım konusunda hiçbir sıkıntısı olmamıştı. Gelgelelim, bu gönül işlerinde birtürlü dikiş tutturamıyordu, kendine bir çevre edinemiyordu. Güzel olmayan, çekici olmayan bir insan için bu iki şey bir dilencinin milyoner olması kadar zordu elbette. Ondört yaşına girdiğinden bu yana oniki yıl geçmişti. Bu oniki yıl içinde, çevresini saran dünyada genç kızların, genç erkeklerin ne denli renk dolu bir yaşayış sürdüklerini görmüştü. Onun ise yaptığı kitap okumak, çalgı dinlemek, zaman zaman giyinip kuşanıp "Hayalimdeki insanı bulurum" düşüncesiyle bir arkadaşının evindeki toplantıya gitmek, her defasında da eli boş, içi ezik dönüp gelmek olmuştu. Evet, ailesinin geçim durumu yerindeydi, bu nedenle onun da bu yönden hiçbir sıkıntısı olmuyordu; olmuyordu ama, herşey de bununla bitmiyordu işte.

Akşam yemeğinden önce bir ara annesinin odasından kendi odasına geçiyordu, aralıkta kız kardeşi Bella ile karşılaştı. Bella, okuldan dönüşte varlıklı komşuları Finchley'lere uğramış, oradan da güle-oynaya eve gelmişti.

Ablasıyla yan yana getirildiği zaman oldukça güzel, çekici bir kızdı Bella. Koyu kumral gür saçları, esmer teni, pırıl-pırıl kahverengi gözleri canlılığına canlılık katıyordu. Gezmeye-tozmaya, eğlenmeye düşkünlüğüyle de bu canlılığı bir kat daha artıyor, bu da, girdiği, çıktığı her yerde dikkatleri hemen üzerine çekmesine yol açıyordu. Annesiyle babası da farkındaydılar bunun; bu nedenle de zamanı geldiğinde evliliğin Bella için bir sorun olmayacağından emindiler. Annesi bakıyordu da, çevrelerindeki iyi aile çocukları kızıyla arkadaşlık etmek, hattâ evlenmek için can atıyorlardı. Beri yanda kızı da bütün bu delikanlılarla çok kolay arkadaşlık kurabiliyordu. Dahası —annesi bunu hiç mi hiç onaylamıyordu elbette— çevrelerinde bulunan, toplumsal düzeyleri açısından daha aşağıda ailelerin çocuklarıyla da, kız olsun, erkek olsun, yakınlık kuruyordu. Evet, bunlar da birtakım fabrikatör aileleriydi, durumları oldukça iyiydi ama, ne çare ki hepsi de sonradan-görmeydiler; bu da, toplumsal düzeylerinin düşük olması demekti.

Bella bu çocuklarla birlikte, dans diyor gidiyordu, kabare diyor gidiyordu, araba gezisi diyor gidiyordu; kimi zaman oluyor, çevre kentlere bile uzanıyorlardı. Bu yüzden, Bn. Griffiths zaman zaman kızından yana kaygıya

kapılmadan edemiyordu; karşısına çıkabilecek tehlikelerden korumak istiyordu onu. Hani şöyle, zamanı gelse de, uygun bir evlilik yapıp kurtulsa diye düşünüyordu kimi zaman.

Şimdi de, kapıdan içeri fişek gibi girdikten sonra kitaplarını bir yana, kendisini de ocağın önündeki koltuğa atan kızını görünce sordu:

— "Yine nerelerdeydin bu saatte dek?"

Buna karşılık Bella, pek rahat, hiç aldırmazmış gibi, anlatmaya başladı:

— "Ah! annecim, düşünsene, Finchley'ler bu yaz Greenwood Lake'ten Twelfth Lake'e taşınıyorlar. Orada yeni bir ev yaptıracaklarmış. Hem, Sondra diyor ki, bu seferki hemen suyun yanı-başında olacakmış; buradaki gibi uzağında değil. Kocaman bir kayıkhanesi de olacakmış. Sonra... sonra, geniş mi geniş bir veranda da yaptırıyorlarmış. Ah! ne iyi olur, değil mi? Siz de babamla orada bir ev yaptırmayı düşünsenize; buralardaki bütün varlıklı aileler yavaş yavaş o yana göç etmeye başladılar."

Bütün bunları öylesine çabuk, öylesine çuvaldan boşaltırcasına söylemişti ki annesi, hiçbir şey diyemeden, öylece dinledi. Sonunda, kızın sustuğunu görünce sordu:

— "Öyle mi? Peki, ya Anthony'lere, Nicholson'lara, Taylor'lara ne demeli? Onların da Greenwood'dan ayrılacakları konusunda hiçbir şey duymadım daha."

— "A, biliyorum. Onlardan böyle bir şeyi bekleyemezsin; çok eski kafalı insanlar; herkes böyle diyor. Hem, canım, Greendwood nerede, Twelfth Lake nerede! Sen de bunun farkındasın. Sonra, buralardaki pek çok iyi aile de o yana kayıyor şimdi. Sondra'nın dediğine bakılırsa, gelecek yıl Cranston'lar da gideceklermiş; bahse girerim ki ondan sonra da Harriet'ler giderler."

Bn. Griffiths hiç hoşlanmıyordu bu adlardan. Hepsi de varlıklı ama, sonradan-görme ailelerdi. Herbirinin orada şu fabrikası, burada bu fabrikası vardı ama, bunun yanı-sıra oldukça görgüsüz insanlardı. Bu yüzden, kızının sözlerinin bitmesini bekledikten sonra şöyle dedi:

— "Cranston'lar, Harriet'ler, Finchley'ler, Sondra, Bertine... bunlardan başka birşey duyamaz olduk artık bugünlerde. Sana kaç kez söyledim, şu Bertine'le, Letta Harriet'le, ya da onun erkek kardeşiyle pek bir arada bulunma diye. İpe-sapa gelmez şeyler yapan bir yığın çürük-çarık insanı

topluyorsun çevrene. Baban da çok kızıyor buna. Hem, öyle yanında birisi olmadan oraya-buraya gitmene de sınırleniyor artık; daha yaşın ne, başın ne! Finchley'lerin yanına gitmeye gelince, ne zaman ki hep birlikte kalkar gideriz, o zaman sen de bizimle gelirsin; öyle tek başına gitmek falan yok!"

Bella bu sözlerden hiç alınmamış gibiydi. Çekiciliğiyle, canlılığıyla annesinin de, babasının da gönlünü çokdan elde etmiş olduğunu, bu nedenle de onları yumuşatmanın kolay olacağını biliyordu. Öyle zamanlar oluyordu ki bir tatlı gülüş babasını kandırmaya yetiyor da artıyordu bile. Bütün bunlardan emin olduğu için sitemli sitemli konuşmaya başladı:

— "Öyle ya, daha yaşım ne, başım ne! Bu temmuzda onsekizime giriyorum, haberin var mı? Doğrusu, çok merak ediyorum, ne zaman sizin gözünüzde şöyle tek başıma bir yere gidebilecek yaşa geleceğim. Siz bir yere gidecek olsanız, ille ben de sizinle gelmek zorundayım; ben bir yere gitmek istesem, hadi bakalım siz de peşime takılırsınız!"

— "Bella!" Bn. Griffiths kızının sözlerini böylece kestikten sonra: "Elbette ki öyle olacak; başka ne bekleyebilirdin yani?" dedi. "Yirmibir-yirmiiki yaşına geldiğinde, yine de evlenmemişsen, tek başına bir yerlere gitmen konusunda düşünürüz. Ama, şimdi, şu yaşında böyle şeyler düşünmemelisin."

Bu sözler karşısında Bella umursamaz bir tavırla başını yana çevirdi.

Bu sırada aşağı kattaki kapı gürültüyle açılmış, ailenin tek erkek çocuğu Gilbert Griffiths eve girmişti. Kendine güvendiğini açıkça belli eden rahat tavırları yüzünden olmasa bile, yüz çizgileri, vücut yapısı bakımından batıdaki amca-oğlu Clyde'ı andırıyordu.

Davranışları, konuşması, zekâsı, atik-tetikliği ile tam bir iş adamı olabilecek nitelikteydi. Kendisini, ailesini çevrenin en yüksek düzeydeki insanları arasında görür, bütün davranışlarını buna göre ayarlardı. Zaman zaman zekâsının kıvrakıağını çevresindekilere karşı alaylı, iğneli bir dil kullanmakla da belli ettiği olurdu. Yalnız, kendisini o denli herşeyin merkezi yapmıştı ki çevresini saran dünyadaki hiçbir insan onu kendi benliği kadar ilgilendirmez, bu nedenle de hiç kimseyi öyle enine-boyuna tanıyıp anlayamazdı.

Bella, onun merdivenden yukarı çıkıp odasına girdiğini duyunca annesiyle yapmakta oldukları tartışmayı yarıda kesip ağabey'sinin kapısı önüne geldi. Kapı kapalıydı, içeriden Gilbert'in kesik kesik ıslığı duyuluyordu. Bella

sordu:

— "Gil, girebilir miyim?"

— "Hayhay!"

Gil giyiniyordu.

Bella: "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

— "Hiçbir yere; akşam yemeği için üstümü değiştiriyordum; sonra da Wynant'lara gideceğim."

— "Constance için, değil mi, hiç kuşkusuz?"

— "Hayır, efendim, Constance için değil, hiç kuşkusuz! Bunu da nereden yumurtladın şimdi?"

— "Hmğh! sanki bilmiyormuşum gibi!"

— "Saçmalama! Bunun için mi geldin buraya?"

— "Yok, yok, bunun için değil. Biliyor musun, Finchley'ler önümüzdeki yaz Twelfth Lake'te göl kıyısında ev yaptırıyorlar. B. Finchley kocaman bir de motorlu tekne alacakmış Stuart'a. Onunu için, evin altına bir de kayıkhane yaptırıyorlar. Ne dersin buna? Bayağı kıyak değil mi, ha?"

— "Bana bak, şu *kıyak*'ları, *ha*'ları kullanma demiyor muyum ben sana? Ne zaman vazgeçeceksin şu külhanbey ağzı konuşmandan? Fabrikalardaki işçi kızlardan farkın yok. Okulda bunları mı öğretiyorlar sana?"

— "Aman, aman, şu külhanbey ağzı konuşma diyene de bakın! Ya sana ne demeli? Kaç kez dikkatimi çekti, sen de bal gibi kullanıyorsun aynı lafları."

— "Olabilir, ben senden beş yaş büyüğüm; üstelik de erkeğim. Myra'yı görmüyor musun? O hiç böyle konuşuyor mu?"

— "Aman, Myra'ymış! Bunları barakalım şimdi, canım! Ne güzel, yepyeni bir evleri olacak, gelecek yaz orada bol bol eğlenecekler. Bizim de oraya gitmemizi istemez misin? Aslında bal gibi gidebiliriz; yeter ki annemle babam bir karara varabilsinler."

Gil'in de aklı yatmaya başlamıştı bu işe.

— "Gerçekten iyi olur mu acaba?" diye sordu. "Ama Twelfth Lake'ten başka yerler de var."

— "Elbette vardır; yok diyen oldu mu? Ama, buradakiler hep oraya gidiyorlar şimdi. Aslında, Albany'yle Utica'da oturanların nerelere taşındıklarını da öğrenmek isterdim, doğrusu. Ama, Sondra oranın pek yakın gelecekte

güzel bir tatil merkezi olacağını söylüyor. Ne güzel! kıyı boyunca birsürü birbirinden şirin ev olacak. Çok yakında Cranston'lar, Lambert'ler, Harriet'ler de taşınacaklar. Anthony'lerle Nicholson'lar kalsalar bile kısa zamanda hemen hemen herkes Greenwood Lake'ten gitmiş olacak."

— "Cranston'ların gideceğini de kim söyledi?"

— "Sondra."

— "O nereden duymuş?"

— "Bertine'den."

Gil azıcık kıskanır gibi olmuştu. Biraz alaylı bir sesle: "Ya, onlar da gittikçe palazlanıyorlar hani!" dedi. "Kısa zamanda bütün Lycurgus'u alırlarsa hiç şaşma!"

Cranston'ların Lycurgus'ta büyük bir fabrikaları vardı. Gittikçe de gelişmekteydi bu fabrika. Bir kez, onların bu yeni-zenginliklerini çekemiyordu Gilbert. Bir de, Cranston'un Crant adında bir oğlu vardı ki yakışıklı mı yakışıklıydı, çevrenin bütün kızları hayrandı kendisine; işte bunu da çekemiyordu. Bu nedenlerden dolayı da çok içerliyordu Cranston'lara.

Bella anlatmasını sürdürdü:

— "Hem, dahasını söyleyeyim, Finchley'ler kayıkhanenin üstüne de bir dans pisti yaptıracaklarmış. Stuart senin oraya gidip bütüp yazı onlarla geçirmeni çok istiyormuş."

Gilbert bu sözlere de içerlemiş, biraz kıskançlık bile duymuştu. Alaylı bir sesle sordu:

— "Ya, öyle mi istiyormuş? Bana öyle geliyor ki daha çok senin gidip kalmanı istemiştir. Ben bu yaz hep işte olacağım."

— "Saçmalama! hiç de öyle bir şey söylemedi. Hem sonra, gitsek hiç de fena olmaz. Baksana, Greenwood'da yapılacak hiçbir şey yok artık. Öyle ya, kadınların orada-burada tavuklar gibi toplaşmasından başka ne kaldı ki?"

— "Öyle mi diyorsun? Annem bunu duymaya bayılır sanırım!"

— "İyi ya, sen de hemen koş yetiştir öyleyse!"

— "Öyle bir şey yapacak değilim. Ama, hemen Finchley'lerin, ya da Cranston'ların peşinden koşup Twelfth Lake'e yerleşecek değiliz besbelli. Sen istersen gidip onlarla kalabilirsin; o da, babam izin verirse elbette."

Böyle konuşurlarken aşağıdaki kapının açılıp kapandığını duydular.

Bunun üzerine de Bella tartışmadan vazgeçip aşağıya, babasını karşılamaya koştu.

II

GRIFFITHS soyunun Lycurgus'taki kolunun başı Kansas City'deki ailenin başından pek çok değişiklikler gösteriyordu. Birincisi, Ümit Kapısı'ndaki o, otuz yıldır görmediği kardeşinin tersine, uzun boyluydu. Sonra, sağlam yapılı, zarif görünüşlüydü. Davranışları, konuşması da onunla ölçülemeyecek kadar bambaşkaydı. İşinde başarılı, yetenekli, kendinden emindi; böyle olmayanları da pek sevmezdi.

Lycurgus'a aşağı-yukarı yirmibeş yıl önce gelmişti. O zamanlar cebinde biraz sermayesi, kafasında da bu sermayeyi yatırması için kendisine önerilmiş bir işin tasarıları vardı. Yeni bir gömlek yakası fabrikası kuruluyordu; kendisi de buna ortak olacaktı. Olmuştu da; olmuştu, o gün, bugündür işini genişletmiş, şimdiki durumuna yükselmişti. Bugün artık ailesi Lycurgus'un en iyi ailelerinden biri olarak sayılıyordu. En büyükleri olmasa bile, öbür iki çocuğu çevrelerindeki yeni yetişmekte olan kuşağın ilerigelenlerindendi. Bütün bunların da ötesinde, ne kendisinin, ne de ailesinin üstüne bugüne dek en ufak bir kara gölge düşmemişti.

Şimdi de yine, başarılı bir iş gezisinden sonra, Chicago'dan evine dönmüştü işte. Eve gelmeden önce fabrikaya uğramış, dört günlük yokluğunda işlerin hiç aksamayıp tıkır-tıkır işlemiş olduğunu da görünce, gezideki başarısından dolayı duyduğu mutluluk bir kat daha artmıştı.

Kapıdan içeri girer girmez çantasını bir yana, pardesüsünü bir yana atıp en sevdiği, en istediği şeyi bulmak istermiş gibi döndü baktı. Evet, işte Bella'sı ona, kollarına doğru koşuyordu. Bunca yıllık yaşayımında sahip olduğu en değerli varlığıydı o; güzelliğiyle, şirinliğiyle, başkalığıyla kimsenin, hiçbir şeyin veremeyeceği huzuru veriyordu kendisine. Gençlik, sağlık, neşe, zekâ, sevgi... hepsi, hepsi bu tatlı yavrusunun varlığında gerçekleşiyordu sanki.

Bella babasının kapıdan girdiğini görür görmez ona doğru atılmıştı.

— "Ah! babacığım, geldin mi?"

— "Eve-et, işte en sonunda biraz kendime gelebildim şimdi. Benim tatlı bebeğim nasılmış bakalım?"

Bunları söylerken kollarını açmış, kızına sımsıkı sarılmıştı.

— "O! bakıyorum benim kızım görmeyeli koskocaman olmuş!.. Eh, ben yokken hiç yaramazlık yapmış mı bakalım? Yalan söylemek yok ama!"

— "Hiç yaramazlık yok, babacığım. İstediğinize sorabilirsiniz."

— "Annen ne alemde?"

— "O da iyi, Yukarıda, odasındaydı. Geldiğinizi duymadı besbelli."

— "Myra? Albany'den döndü mü?"

— "Evet. O da odasında. Ben de az önce gelmiştim."

— "Hıng, seni gidi, seni! Yine orada-burada dolaşıyorsun ha?"

Parmağını ona doğru sallarken Bella da babasının koluna girdi, birlikte merdivenden yukarı çıkmaya başladılar. Bella anlatıyordu:

— "Dolaşmıyordum. Azıcık Sondra'yla oturduk. Biliyor musunuz, Greenwood'daki evi bırakıp Twelfth Lake'ye bir yer yaptırıyorlar. B. Finchley kocaman bir motorlu tekne de alıyormuş Stuart'a. Gelecek yaz hep orada olacaklar. Belki Cranston'lar da."

B. Griffiths kızının bu tür numaralarına alışıktı. Şu sırada da, Twelfth Lake'in Greenwood'tan daha seçkin bir yer olduğunu anlatmak istediğini biliyordu. Bu pek okadar önemli değildi. Daha önemli olan, şu sırada B. Griffiths'in ilgisini de daha çok çeken bir şey varsa, o da, Finchley'lerin sırf daha iyi bir çevrede oturmak için bunca masrafa girmeleriydi.

B. Samuel Griffiths, kızının sözlerine herhangi bir karşılık vermeden, karısının odasına girdi. Önce karısını, daha sonra da kapıya gelen Myra'yı öptü. Karısıyla öpüşmeleri aralarında çok dengeli, karşılıklı anlayışa, saygıya dayanan bir ilişki olduğunu gösterir biçimdeydi. Myra'yla öpüşüp kucaklaşmaları da yine, kızının birtakım düşüncelerini, davranışlarını beğenmese bile, ona karşı sevgisinde kusur etmediğini belli ediyordu.

Konuşurlarken konuşurlarken, Bn. Truesdale yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Bu arada Gilbert de giyinmesini bitirmiş, yanlarına gelmişti. Babasını görür görmez sordu:

— "Yarın sabah seninle önemli bir şey konuşmak istiyorum, baba, olur mu?"

— "Olur. Yazıhanede olacağım; öğleye doğru gelebilirsin."

Bundan sonra, Bn. Griffiths'in yemeğin soğumakta olduğunu hatırlatması üzerine, hep birlikte aşağı inip sofraya oturdular. Önceleri bir süre, ailenin ayaklı gazetesi Bella'nın getirdiği en taze haberler dinlendi. Bunlar, her zaman her yerde olan, o şunu yapmış, bu bunu yapmış biçimindeki dedikodulardı. Bu dedikoduların toplanıp dağıtımının yapıldığı yer Bella'nın gittiği okuldu. Kim nerede, ne zaman, ne yapmışsa, haber öncelikle oraya taşınır, oradan da her yana yayılırdı.

Yemek bir süre böyle sürdükten sonra, bir ara sözü B. Griffiths aldı:

— "Bu sefer Chicago'ya gidişimde çok ilginç bir şey oldu. Sanırım hepinizin de ilgisini çekecektir."

Bunları söylerken, iki gün önce Chicago'da bir raslantı sonucu karşılaştığı genci düşünüyordu. Öyle görünüyordu ki, bu genç erkek kardeşi Asa'nın büyük oğluydu.

Hepsi meraklanmışlardı. Önce Bella, sonra da Gilbert atıldılar:

— "Ah! N'olur çabuk söyle, babacığım!"

— "Hadi baba, n'olur!"

Bunun üzerine B. Griffiths anlatmaya koyuldu:

— "Chicago'daki Sanayi Odasında bir gençle karşılaştım. Akrabamız. Sizin üçünüzün amca-oğlu." Bunu söylerken çocukları göstermişti. "Anladığım kadarıyla şimdi Denver'de yaşayan kardeşim Asa'nın büyük oğlu. Otuz yıldır ne gördüm, ne de bir haber aldım kardeşimden."

Bella, babasının duraklamasından yararlanarak: "Hani şu vaiz olan amcam, değil mi, babacığım?" diye sordu.

— "Evet, o. Ama, oğlunun söylediğine bakılırsa şimdi o işi de yapmıyormuş. Denver'de bir otel işiyle mi uğraşıyormu, neymiş, öyle bir şey işte."

Bella çok ilgilenmişti. Batılı bir otel işletmecisinin oğlu! Nasıl biriydi acaba?

— "Oğlu nasıl?" diye sordu.

Gilbert de epey meraklanmıştı:

— "Demek amcamızın oğlu? Kaç yaşında?"

Bu sorular üzerine B. Griffiths, Clyde'ı gözünün önüne getirmeye çalışarak, ağır ağır anlatmaya başladı.

— "Valla', sanırım oldukça ilginç bir delikanlı. Bayağı yakışıklı; sonra, çok da ağırbaşlı. Öyle sanıyorum ki senin yaşında, Gil. Sana da çok benziyor; aynı gözler, aynı ağız, aynı çene. Ama, biraz daha uzun boylu sanırım. Azıcık da daha ince yapılı."

Kendisine benzeyen, büyük bir olasılıkla da her yönden kendisi kadar çekici olan, kendisiyle aynı soyadını taşıyan bir amca-oğlunun varlığı Gilbert'i hafifçe ürpertmiş, sinirlendirmişti bile. Çünkü, bugüne dek burada, Lycurgus' taki fabrikada, babasının yerine geçecek tek aday olarak kendisini biliyorlardı; sonra, babasının varlığının en azından üçte-biri de ileride ona kalacaktı. Şimdi ise... şimdi, kendisiyle yaşıt, üstelik de pek çok yönden kendisine benzeyen bir amca-oğlu çıkmıştı ortaya! Dayanılır gibi değildi bunu düşünmek. Anlayamadığı, önüne geçemediği ruhsal bir tepkiyle birden ondan hoşlanmadığına, hoşlanamayacağına karar verdi. Biraz sert, hırçına kaçan bir sesle sordu:

— "Ne iş yapıyormuş?"

Samuel Griffiths gülümseyerek düşünceli düşünceli karşılık verdi:

— "Şu ara pek öyle bir iş yapıyor denilemez. Chicago'daki Sanayi Odası'nda odacılıkla uğraşıyor. ama, çok hoş, çok da efendi bir çocuk; bunu rahatlıkla söyleyebilirim. Bulunduğu işte herhangi bir ilerleme olanağı olmayışından dert yandı bana; daha iyi bir işe girmek istediğini söyledi. Ben de, isterse bizim buraya gelebileceğini, kendisine talihini bir de burada deneme fırsatını verebileceğimizi söyledim."

Aslında B. Griffiths'in niyeti düşüncelerini böyle bir çırpıda ortaya dökmek değildi; karısıyla çocuklarını çeşitli zamanlarda yoklaya yoklaya, onların düşüncelerini de ala ala açılmak istiyordu ama, bir kez ağzından çıkmıştı işte. Yalnız, fena da olmamıştı. Clyde kendi oğluna —Gilbert'e— çok benziyordu; bu yüzden de onun için bir şeyler yapmak istiyordu.

Yalnız, Gilbert hiç de memnun değildi bu durumdan. Bella ile Myra ise babalarının düşüncesini gönülden destekliyorlardı. Soyadı Griffiths olan, Gilbert yaşında, üstelik de yakışıklı, ince ruhlu, efendi görünüşlü bir amca-oğlu epey etkilemişti onları. Bn. Griffiths'e gelince, biricik oğlunun üzerine

titreyen, onun herşeyini gözeten bir kadındı; şimdi de onun yüzüne çöken kara gölgeyi fark edip, bu işten pek hoşlanmadığını anlamıştı. Bu yüzden de şimdilik pek bir şey söylememeyi uygun buluyordu. Beri yanda, Bella durmuyordu:

— "Ah! ona iş vereceksin değil mi, babacığım? Dilerim bütün yakınlarımızdan daha iyi görünüşlüdür."

Annesinin bu sözler üzerine: "Bella!" diye çıkışmasının ardından Gilbert biraz sinirli bir sesle konuştu:

— "Biz şimdi işi ancak iyiden iyiye öğrenip çalışmak isteyenlere iş veriyoruz."

Babası: "Biliyorum." dedi, "Ama, amca-oğulları, dayı-oğulları, yeğenler için bu kural hiç de şaşmaz değil, elbette. Bu genç oldukça zeki, hevesli göründü bana. Sanıyorum, yakınlarımızdan birinin gelip burada talihini denemesi için bir fırsat vermekle pek bir şey kaybetmeyiz. Sonra, her başvuranı nasıl kabul ediyorsak bunu da öyle kabul edebiliriz."

Bu sözlerin ardından Bella, ağabey'sinin her zaman kendisini eleştirmesine karşı bu kez eline bir fırsat geçmiş gibi, ona doğru döndü:

— "Gil, bence, Lycurgus'ta kendisine benzeyen, üstelik de aynı yaşta olan birisinin daha bulunmasına katlanamıyor, anlaşılan!"

Bu sözler Gilbert'in suratında tokat gibi patlamıştı. Vahşi bir bakışla dönüp bağırdı:

— "Saçmalama be! İlle de salakça bir şey söyleyeceksin! Yok, bana benzermiş; yok, aynı yaştaymışız... Ne olursa olsun, bana ne yani?"

Bn. Griffiths oğluna döndü:

— "Gilbert! Kardeşine karşı nasıl böyle konuşabiliyorsun?"

B. Griffiths ise: "Peki, peki!" dedi. "Bu genç bize bu denli dert olacaksa ben bu işten vazgeçtim. Yalnız, tek bildiğim şudur: Babası hiçbir şeyden anlamayan bir adamdı; bu yüzden, Clyde'ın şimdiye dek gerçek anlamda bir fırsatla karşılaşmış olabileceğini hiç sanmıyorum."

Gilbert amcası oğlunun, adının bu denli içlerinden biriymiş gibi kullanıldığını duyunca bütün kanı birden beyninde toplanır gibi oldu.

Babası: "Onun için," diyordu, "biz ona burada bir fırsat sağlayabiliriz diye düşünmüştüm. Ama, başarır mı, başarmaz mı, onu bilemem. Olur, ya da

olmaz. Olmazsa..."

"Olmazsa, vururuz tekmeyi, gider!" gibisinden bir el hareketi yaptı.

Bn. Griffiths, memnun bir tavırla: "Sanırım, büyük bir iyilik ediyorsun." dedi. "Dilerim o da bundan yararlanmasını bilir."

Hemen ardından B. Griffiths ekledi:

— "Ha, yalnız, bir şey daha var: Bu gencin, ben işe aldım diye, ya da yeğenim olduğu için, fabrikadaki öbür işçilerden daha ayrıcalıklı olmasını kesinlikle istemiyorum. Buraya çalışmaya geliyor, oyun oynamaya değil. Yine sizlerden istediğim bir şey: O burada olduğu sürece en ufak bir pohpohlama, el üstünde tutma falan göstermeyeceksiniz. Evet, gösterilecek yakınlığı öyle kötüye kullanacak bir çocuk değil, böyle bir izlenim uyandırmadı bende; buraya gelirken de, bizimle aynı kefeye konmak gibi bir düşünceyle geleceğini hiç sanmıyorum; böyle bir şey yapması çok büyük aptallık olur. Ama, zaman içerisinde, gerçekten çalışkan, aklı başında, ne dediğini, ne yaptığını bilen bir insan olduğunu kanıtlarsa, sizlerden biri de ona karşı biraz bir yakınlık duyarsa, eh, o zaman düşünürüz; ama, daha öncesi için kesinlikle hayır!"

Bu sırada Bn. Truesdale'in yardımcısı Amanda, işi biten tabakları toplamaya başlamıştı. Sıra tatlıdaydı şimdi. B. Griffiths pek tatlı yemediği için, biraz da yapılması gereken işleri olduğundan, sofradan kalkarak çalışma odasına çekildi. Ötekiler kalıp yemeklerini sürdürdüler.

Bir ara Myra annesine dönüp sordu:

— "Nasıl biri olduğunu görmeyi çok isterdim; ya sen?"

— "Evet, ben de. Umarım tam babanın istediği gibi bir insan olur; yoksa, kötü!"

Gilbert: "Anlamıyorum," dedi, "burada çalışanlarla doğru-dürüst başedemezken bir de dışarıdan adam getiriyoruz. Üstelik, düşünün, amcamızoğlunun buraya gelmeden önce odacılık yapmış olduğunu duyanlar ne demezler bizim için!"

Myra: "Nereden duyacaklar, canım!" dedi.

— "Ya? Duymazlar sanıyorsun, öyle mi? Ya kendisi söylerse? Hadi, onu uyardık diyelim, ya daha sonra gelenlerden biri onu tanıyıverirse? Yok, yok, umarım bu iş hiç olmaz, çünkü olursa bayağı kötü olur bizim için."

Bella: "Ben de umarım ki Allen Amca'nın oğulları gibi aptal değildir o.

Şimdiye dek gördüğüm en değersiz insanlar onlar."

Annesi bir kez daha çıkışmak zorunda kalmıştı:

— "Bella!"

III

SAMUEL Griffiths'in Chicago Sanayi Odası'nda karşılaştığını söylediği Clyde, aradan geçen zamanın getirdiği ufak-tefek değişikliklere karşın, yine üç yıl önce Kansas City'den kaçan Clyde'la aynı kişiydi. Yirmi yaşına gelmişti. Boyu daha uzamış, yapısı daha gelişmişti; kuşkusuz, görmüş-geçirmişliği de daha artmıştı. Kansas City'deki eviyle işini bırakıp kaçtıktan sonra sayısız işe girmiş-çıkmış, leş gibi odalarda sabahlamıştı; zaman olmuş, konuşacak, dertleşecek kimsecikler bulamamış, böylelikle, sürekli olarak kendi başını kayırmak zorunda kala kala kendine olan güvenini geliştirmişti; üç yıl önceki Clyde'la ölçülürse, bambaşka bir insan olup çıkıvermişti. Şimdiki giysileri üç yıl öncekiler kadar güzel olmasa bile, duruşundaki, görünüşündeki hava o zamankinden çok daha bilinçli, çok daha kendinden emin, bu nedenle de hemen ilk bakışta olmasa bile, çok daha etkileyiciydi. Ayrıca, yine o zamandan bu yana, bir yük vagonu içinde Kansas City'den kaçmasından bu yana, adımlarında daha tetik, davranışlarında daha hesaplı olmayı öğrenmişti.

Üç yıl içinde başından geçenler ona öğretmişti ki geleceği konusunda kendisinden başka güvenecek kimsesi yoktu. Ailesinden de en ufak bir şey beklemiyordu artık. Onlardan herhangi bir yarar gelmeyeceğini anlamıştı; ne annesi, ne babası, ne Esta, ne öbürleri, hiçbiri, hiçbiri bir işe yaramamıştı.

Böyle düşünüyordu, düşünüyordu ama, yine de onlara karşı bir acıma, bir sızı duyuyordu içinde; özellikle de annesine karşı duyuyordu bunu. Evdeki yaşayışını anımsıyordu zaman zaman; kardeşlerini, Esta'yı özlüyordu. Esta... Kimbilir, o da kendisi gibi, elinde olmayan koşullar sonucu ne durumlara düşmüştü! Sonra, sonra son zamanlarda annesine karşı nekadar aldırmaz

davranmıştı! Kansas City'deki işini de hatırlıyordu kimi zaman; oradan ayrılmak zorunda kalışını. Bütün bunların ardından, yediği o ağır yumruk geliyordu aklına: Hortense Briggs'i yitirişi! Ah, neler, neler çekmemişti o zamandan bu yana! Üç yıl boyunca çektiklerini bir bir gözünün önünden geçirirdi kimi vakit; sonra da, ansızın, annesiyle Esta'nın onun yüzünden içine düştükleri durum canlanıverirdi, hemen oracıkta, gözlerinin önünde.

Kansas City'den çıkışının ikinci gününde varmıştı Saint Louis'e. Kara mı kara, soğuk mu soğuk bir kış sabahında, kentin biraz dışında, atlamıştı vagondan aşağı, karların içine. Saatiyle pardesüsünü de kendisini saklandığı vagonda bulan iki frenciye vermek zorunda kalmıştı. En çok merak ettiği şey gazetelerin Kansas City'deki olayı yazıp yazmadığıydı. Bu nedenle, kente girer girmez bir gazete almış, bakar bakmaz da gözleri korkuyla açılmıştı. İşte oradaydı, *The Star* gazetesinin en baş sayfasında koskoca iki sütun ayrılmıştı olaya. Herşey olduğu gibi anlatılıyordu: Kansas City'nin iyi ailelerinden birinin onbir yaşındaki kızının ezilerek öldürüldüğü; Sparser'le Laura Sipe'ın hastanede, polis gözetiminde oldukları; yepyeni, pahalı bir arabanın hurda hale geldiği; yanında çalıştığı insanın arabasını kendisinin yokluğunda oğlunun çalması, üstelik de bu arabayla yapılan kazâda yine oğlunun katil durumuna düşmesi karşısında, Sparser'in babasının üzüntüden çılgına döndüğü; hepsi, hepsi bir bir anlatılıyordu gazetede.

Daha kötüsü, anlaşılan, başına açılan bu işte yalnız kalmak istemeyen Sparser, büyük bir olasılıkla polisin de korkutmasıyla, kazâ sırasında arabada bulunan öbür arkadaşlarının da adlarını, iş yerlerini açıklamıştı. Ayrıca, onların da en az kendisi kadar suçlu olduklarını, çünkü hızlı gitmesine asıl nedenin onlar olduğunu ileri sürmüştü. Clyde, bunu okuyunca: "Yalan da değil, doğrusu!" diye düşünmüştü. Daha sonra, polis oteldeki B. Squires'a başvurmuştu. O da, yanında çalışan çocukların ev adreslerini vermişti.

Asıl felâket de bundan sonra başlamıştı işte. *The Star*, kapıları çalınıp da çocuklarının işlemiş olduğu suç yüzlerine çarpılınca, anaların, babaların, ya da yakınların içine düştükleri durumları bir bir anlatıyordu. Ratterer'in, Hegglund'un annelerinden söz ediyordu: Kadıncağızlar olayı duyunca inanamamışlar, bayılacak gibi olmuşlar, ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmüş bir halde, oğullarının böyle bir şey yapmayacağını, hiç kuşkusuz bir yanlışlık

olduğunu söyleyip durmuşlardı. Sonra, sonra kendi annesinden söz ediliyordu! Kadıncağız, duyduğu şeyler karşısında kül gibi kesilmişti; şaşkınlığından, söylenilenleri bir süre anlayamamıştı. Oğlunun böyle bir şey yapabileceğine, böyle bir olaya karışabileceğine inanamamıştı; son âna dek, oğlunun, Clyde'ınneve dönüp, herşeyin kocaman bir yanlışlık olduğunu kanıtlayacağı umudunu korumuş durmuştu.

Gelgelelim, Clyde dönmemişti; polis korkusundan dönememişti. Hem, polis korkusundan öte, annesinin korkusu da vardı; annesinin acıyla, düşkırıklığıyla, umutsuzlukla kararmış, içe çökmüş gözlerini görmenin korkusu. Bu korkuyla, aylar boyu bir mektup bile yazamamıştı. Sonunda, adres falan bildirmeden, iki satırla, iyi olduğunu, merak etmemesini söyleyen bir pusula göndermişti. Bunun ardından sırayla, Saint Louis'de, Peoria'da, Chicago'da, Milwaukee'de bulaşıkçılık, tezgâhtarlık, ayakkabı boyacılığı, manav çıraklığı gibi bir yığın işe girmiş, çıkmıştı. Bir defasında on dolar göndermişti annesine; bir başkasında da beş. Kansas City'den kaçışının üzerinden bir buçuk yıl kadar geçtikten sonra da, olay üzerindeki aramalar, soruşturmalar azalmıştır düşüncesiyle, ayrıca, kendisine haftada onbeş dolar kazandıran bir işe de yerleşmiş olduğundan —bir dağıtım arabasının şoförlüğüydü bu iş— uzunca bir mektup yazmaya karar vermişti. Yine de asıl adını kullanmamıştı; iş yerinde de takma ad kullanıyordu.

Yazmasının hemen ardından, karşılık olarak aldığı mektup Kansas City yerine Denver'den gelmişti. Daha uzun bir mektupla karşılık veriyordu annesi. Kadıncağız mutluluğundan neler, neler yazmamıştı ki! Oğlunun az kazançlı da olsa, doğru-dürüst bir işe girmiş olmasından dolayı duyduğu sevinç; bu arada, gerek şimdiki işinde, gerekse ileride, başka işlerde, ömrü boyunca doğru yoldan ayrılmaması için öğütler; kötü arkadaşlar, kötü alışkanlıklar edinmemesi için uyarılar; çünkü, kazânın bundan dolayı olduğuna emindi; artık Denver'de bir işte çalıştıkları, Esta'nın evlendiği, kocasıyla daha pek ufacık olan oğluyla mutlu olduğu, kardeşlerinin büyüdükleri, Esta'nın desteğiyle okula gittikleri, babalarının gittikçe yaşlanmakta olduğu, yine de sağlığından birşey kaybetmediği bir yığın haber; kısacası herşeyi, herşeyi yazmıştı kadıncağız. Sonra, babasının Clyde'a Lycurgus'taki gömlek fabrikatörü amcası Samuel Griffiths'e başvurmasını salık verdiğini de yazmıştı. "Bir

denemeye değer." diyordu. Bütün bunların sonunda, yükselmek için durmadan çalışmasını, çalışırken de doğru yoldan hiç ayrılmamasını öğütlüyordu yine; "Çünkü, yavrucuğum," diyordu, "insan bütün dünyayı elde edebilir ama, yeter ki sonunda ruhunu, kendi öz ruhunu yitirmesin." Zavallı ana yeniden yazması dilekleriyle birlikte böyle noktalıyordu mektubunu.

Böylece Clyde, Samuel Amcası ile karşılaşmadan çok, çok önce, düşüncelerinde ona bir yer ayırmış oluyordu.

Bu mektubu alışından iki ay kadar sonra bir gün, işi gereği, Chicago'nun Jackson Bulvarı'ndaki Sanayi Odası'na bir paket bırakması gerekmişti. Kapıdan içeri girdiğinde ise, o âna dek aklının köşesinden bile geçmeyecek bir şey kendisini bekliyordu. Ortalıkta dolanan işçilerden biri takılmıştı gözüne. Evet, evet, ta kendisiydi! Ratterer! Ratterer'di bu! Birden göz göze gelmişlerdi; ikisi de inanamamış, öylece kalakalmışlardı oldukları yerde. Sonunda ilk ayılan Ratterer olmuş, "Clyde!" diye kısa bir çığlık atarak arkadaşının koluna yapışmıştı. İlk şaşkınlıkları geçtikten sonra, Ratterer, Clyde'ı bir yana çekerek: "Sakın ha!" demişti. "Evet, burada asıl adımı kullanıyorum ama, Kansas City'den geldiğimi kimse bilmiyor; Cleveland'lı olarak tanıyor beni herkes."

Bunun üzerine Clyde da kendi gizini fısıldamıştı onun kulağına:

— "Merak etme. Benim adım da, Tenet. Harry Tenet; sakın unutma."

Uzun bir zaman sonra yeniden buluşmanın verdiği tatlı duygularla birbirlerine bakmışlardı. Daha sonra Ratterer'in gözü Clyde'ın üzerindeki, dağıtımcılık yapan şoförlere özgü üniformaya takılmış, aralarında geçen üç-beş sözlük konuşmadan sonra da Clyde'ın bu işten pek hoşnut olmadığını anlamıştı. Sonunda, o akşam iş saatinden sonra Randolph Caddesi'ndeki Henrici'nin Yeri'nde buluşmak üzere ayrılmışlardı.

Clyde eski arkadaşını bulduğuna son derece sevinmiş, o akşamki buluşma saatlerini iple çekmişti. Sonunda da Henrici'nin Yeri'nde bir araya gelmişlerdi.

Ratterer yine aynı Ratterer'dı; gülmesi, konuşması, şakalaşması hiç değişmemişti. Bir süre, kazâdan sonra yayılan haberlerden söz etti: Sparser, daha çok, ehliyetsiz araba kullanmaktan, polisin işaretine uymamaktan suçlu bulunarak bir yıl hapse mahkum edilmişti; kızın ölümündense arabadaki

öteki kişiler sorumlu tutulmuştu; Higby'yle Heggie'ye ne olduğu bilinmiyormuş. Sonra Hortense'e gelmişti söz. Onun, daha sonra bulduğu biriyle New York'a gittiğini söylemişti Ratterer; son gördüğünde de üzerindeki kürk ceket dikkatini çekmiş. Clyde acı acı gülümsemişti bunu duyunca.

Daha sonra, geçen zaman içinde ne yaptıklarını anlatmışlardı birbirlerine. Ratterer Oda'daki işinden hoşnut olduğunu söylemişti. Sonra Clyde'ı da oraya sokmak düşüncesi gelmişti aklına. Evet, o aralar boş bir yer yoktu ama, yönetici B. Haley'le bir görüşmenin yararlı olabileceğini düşünüyordu.

Bu konuşmalarından iki gün sonra Clyde'ın adresine bir çağrı mektubu gelmişti; görüşmek istiyorlardı. En iyi giysilerini giyip heyecan içinde oraya koşmuştu. Boşuna da olmamıştı. İşe girmiş, üstelik asıl adıyla anlaşma imzalayıp, yemekler bedava olmak üzere, ayda yirmi dolar koparmıştı. Başlangıçta, bahşişlerin haftada on doları geçmeyeceğini söylemişlerdi ama, razıydı, çünkü yemeklerin bedava olması büyük bir kazançtı. Çok daha iyi bir işti bu; parası da, bundan öncekilerle ölçülürse daha çoktu. Oldukça rahat ettirebilirdi kendisini; sonunda başına buncu işin gelmesine yol açan Kansas City'deki otel işine benziyorduysa da, yine de iyiydi işte. Aslında, bir öncekinden sonra içine düştüğü tanınıp yakalanmak korkusunu da içinden daha söküp atamamıştı hani.

Buradaki işinin bir güzel yanı daha vardı: Değil sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin, dünyanın dört-bir yanından yüzlerce iş adamı, devlet adamı, bilim adamı, yüksek rütbeli subay girip çıkıyordu buraya. Sonra, bir şey daha dikkatini çekmişti. Gerek Green-Davidson'dakinden, gerek girip çıktığı öbür yerlerden, gerekse günlük yaşayışın daha başka pek çok alanından çok başka bir şeydi bu. Kadın yoktu burada! Evet, sadece erkekler girebiliyorlardı kapısından içeri. Bu yüzden de, tek bir dişi yaratığa rastlanmıyordu ortalıkta. Bu büyük adamların hepsi, buranın kuralları gereği, ya yalnız, ya da bir, çok çok birkaç erkek arkadaşlarıyla geliyorlar, oturuyorlar, gazete, dergi, kitap okuyorlar, yemek yiyorlardı. Her defasında kapıya en pahalı, en son model arabalar yanaşıyor, adamlardan birini, ya da birkaçını ya getiriyor, ya da alıp götürüyordu. Yalnız, bütün bu rahatın, bütün bu görkemin içinde hepsi de Clyde'ı o güne dek her yerde, her koşulda etkilemiş olan, adına "kadın" denilen o güzelliğin varlığından habersiz, ya da, hiç değilse, etkilenmez

görünüyorlardı.

"Kimbilir," diye düşünüyordu Clyde. "belki de onların erişmiş oldukları bu büyüklüğün ilk, en önemli koşulu insan karşı cinsi bu denli aklından uzak tutarsa o denli başarıya ulaşıyor belki."

Böylece Clyde, kısa bir zamanda kendisini buradaki ağırbaşlı havaya uydurmuştu; ağırbaşlı, ölçülü bir insan olmuştu artık. Davranışlarını bu insanlarınkine göre ayarlarsa, ileride, onlar kadar olmasa bile, bugünkü durumundan çok daha iyi bir duruma yükselebileceğini düşünüyordu. Hiç belli olmazdı, gün olur, bu ağır havasıyla, buraya girip çıkan bu büyük adamlardan birinin dikkatini çekiverir, daha önce hiç bulamadığı pek çok olanağın kapısını aralayabilirdi.

Gerçeği söylemek gerekirse, Clyde hiçbir zaman büyümeyecekti. Hani pek çoğunda olan şu, insanın ilerleyebilmesi için neyin gerçek anlamda yararlı olup neyin olmadığını ayırdedebilme yeteneğinden eser yoktu onda; birtürlü bir akıl berraklığına, kendi kendini bir yerlere yöneltebilme yeteneğine ulaşamıyordu.

IV

CLYDE bugünkü kötü durumunu yetişme çağında iyi bir öğrenim yapamamış oluşuna bağlıyordu. Bütün çocukluğu, ilk gençlik yılları hep anasının-babasının peşinden o kent senin, bu kent benim dolaşmakla harcanıp gitmiş, bu nedenle de hiçbir okulda doğru-dürüst okuyamamıştı. Oysa, biliyordu ki bu büyük adamların vardığı düzeye erişmenin yolu okumaktan, belli bir alanda öğrenim yapmaktan geçiyordu. Bütün bu insanlar en güzel evlerde oturuyorlar, en büyük otellerde kalıyorlar, B. Squires gibi adamları hizmetlerinde koşturuyorlardı. Bütün bunların karşısında bir de kendine, kendi durumuna bakıyordu. Bir odacı parçasından başka bir şey değildi; üstelik, yaşı da yirmibire gelmişti. Ara-sıra aklına geldikçe içine derin bir acı çöküyor, bağrının derinliklerini yakıp kavuruyordu. Böyle zamanlarda, nereden

olursa olsun, iyi bir iş bulup bir şeyler olabilmeyi, bir yerlere varabilmeyi özlüyor, bütün benliğini saran bir istekle diliyordu bunu. İstemiyordu, ömrü boyunca odacı olarak kalmak istemiyordu, ama... Ama, zaman zaman da yazgısının bu olduğu düşüncesiyle titriyor, kapkara dünyaların sonu-gelmez derinliklerine dalıyordu.

*
**

Yine böyle, geleceğiyle ilgili düşüncelerinin, kaygılarının yoğunlaştığı bir dönemde, amcası Samuel Griffiths Chicago'ya geldi; gelir gelmez de bütün iş adamlarının buluştukları, hem söyleşip hem iş görüşmesi yaptıkları Sanayi Odası'na uğradı elbette.

O gün, Oda'ya girenlerin adlarının kaydedildiği listenin başında Ratterer görevliydi. Bir ara Clyde'a işaret edip yanına çağırdı.

— "Nev York'a bağlı bir yerde yaka işiyle uğraşan Griffiths soyadlı bir amcan olduğundan söz etmemiş miydin sen?"

Az önce Samuel Griffiths'in de adını kaydetmişti.

— "Elbette. Samuel Griffiths. Lycurgus'da büyük bir yaka fabrikası var. Bütün gazetelerde gördüğün ilânlar onun... sonra, Michigan Bulvarında gördüğün o kocaman ışıklı reklâm da..."

— "Peki, yüzünü görsen tanır mısın?"

— "Ne yazık ki bugüne dek hiç görmedim kendisini."

Bunun üzerine Ratterer, az önce kendisine verilen, üzerinde adın yazılı olduğu kâğıdı Clyde'a gösterdi.

— "Bana kalırsa bu olacak." dedi. "Baksana, ne yazıyor? Samuel Griffiths, Lycurgus, New York. Odur, ha? Ne dersin?"

Clyde son derece heyecanlanmıştı. Hiç kuşkusuz oydu bu; ne zamandır aklını kurcalayan amcası.

— "Evet, evet... hiç kuşku yok, o!" dedi.

Ratterer, adamın az önce geldiğini, odacılardan birinin onun bavullarını yukarıya çıkardığını söyledikten sonra, boyunu-boSunu, üzerindeki giysileri anlattı. Sonra da gülerek takıldı:

— "Ne dersin, belki senin için bir şeyler yapar; bakarsın bir-iki gömlek

verir, ha?"

Clyde da güldü bu şakaya. Yalnız, bir yandan da bir şaşkınlık, bir ne yapacağını bilememezlik içine düşmüştü şimdi. Samuel Amcası! Burada! Büyük bir şeydi bu! Bir fırsattı! Evet, evet, amcasıyla tanışmak için bulunmaz bir fırsat! Ne zamandan beri düşünüyordu bunu. Bir zamanlar ona mektup yazmayı tasarlamıştı... Şimdi, şimdi mektup yazmaktan da öteye bir fırsat geçmişti işte eline: Konuşmak!

Yalnız, birdenbire başka bir şey daha takılıvermişti aklına: Amcası nasıl karşılayacaktı onu? Öyle ya, o yaşa gelip de odacılıktan öteye gidememiş bir insan için ne düşünecekti? Kendisi, başarıdan başarıya koşmuş koskoca bir iş adamıydı; bunun karşısında, yirmibir yaşına geldiği halde böylesine geri kalmış bir insanı nasıl bir yüzle karşılayacaktı? Belki de... evet, belki de konuşmak bile istemeyecekti onunla, kovacaktı yanından! İşte Clyde, amcasının oraya gelmesinden sonraki yirmidört saati bu düşünceler içerisinde geçirdi.

Ertesi gün öğleden sonra ise bayağı bayağı korkmaya başladı. Amcasını birkaç kez gördüğü halde, birtürlü yanına gidip konuşmak olanağını bulamamıştı. Korkuyordu; eline geçen bu biricik fırsatın da yitip gitmesinden korkuyordu. Evet, amcası hiç de öyle sevimsiz, ters bir adam gibi durmuyordu ama, her dakikası doluydu, yanına yaklaşmaya olanak yoktu.

Bir ara, Ratterer kendisini çağırarak amcasının odasına götürülecek bir mektup tutuşturdu eline. Clyde odaya girip mektubu verince amcası kendisine hiç bakmadan zarfı açtı, okudu, sonra da bir başka mektupla bir de yarım dolarlık verip: "Bu mektubu hemen göndersinler, para da senin olsun." dedi.

Clyde heyecanından yerinde duramıyordu. Merak içindeydi, acaba amcası karşısında duranın yeğeni olduğunu hiç fark etmemiş miydi? Besbelliydi ki fark etmemişti işte; hem, nereden fark edecekti ki? Yıkılmış, umutlarını yitirmiş bir durumda gerisin geriye dışarı çıktı. Gitmişti işte, bütün düşleri yakılıp gitmişti!

Az sonra Ratterer yine çağırdı. Birkaç dakika önce daha başka mektuplar da gelmişti amcasına, götürmesi gerekiyordu. Clyde, kısa bir duraksamadan sonra, mektupları alıp yukarı çıktı. Kapıyı vurup içeri girdiğinde amcası, masada oturmuş bir şeyler yazıyordu.

Clyde: "Size birkaç mektup var, Bay Griffiths." dedi.

B. Griffiths: "Sağol, oğlum." diyerek elini cebine atıyordu ki Clyde, tam sırası olduğunu düşünerek: "Yo, hayır, hiçbir şey istemez, efendim." dedi, parayı almadı. "Öyle sanıyorum ki sizinle aramızda akrabalık var, Bay Griffiths. Siz Lycurgus'taki Griffiths Yaka Şirketinden B. Samuel Griffiths değil misiniz?"

Bu sözler karşısında amcası kendisine dikkatli dikkatli bakarak: "Evet, öyle." dedi. "Peki, sen kimsin?"

— "Benim adım Clyde Griffiths. Sanıyorum babam Asa Griffiths kardeşiniz oluyor."

B. Griffiths'in kardeşinin adının hatırlatılması karşısında yüzü ekşimişti. Tembelin, beceriksizin, kafasızın biriydi kardeşi. En son, yıllarca önce, şimdi karşısında duran şu delikanlı kadarken bırakmıştı onu. Ağır, hantal bir yapısı vardı. Hiçbir işe yaramıyordu. Yalnız, şimdi bakıyordu da, oğlu hiç de ona benzemiyordu. Biçimli bir yapısı vardı; sonra, hem zeki, hem de kibar görünüşlüydü; öyle, öbür odacı çocuklar gibi durmuyordu. Sevmişti bu delikanlıyı.

Samuel Griffiths babasından kalan mirası ağabey'si Allen'le paşlaşmıştı. Mirasın, üç kardeş yerine, iki kardeş arasında bölüştürülmesi babaları Joseph Griffiths'in en küçük oğlu konusunda pek iyi olmayan düşüncelerinin sonucuydu. Samuel ara-sıra bunu düşündüğü zaman, küçük kardeşleri Asa'nın bir haksızlığa uğradığı izlenimine kapılırdı. Babaları, Asa'nın beceriksizliğini, zekâsının kıtlığını ta o zamanlardan fark etmiş olduğu için, önceleri bir çaresine bakmayı düşünmüş, fakat sonradan cayıp işi aldırmazlığa vurmuştu. Böylece, otuzbinlik mirasın büyük bir bölümü iki büyük kardeş arasında pay edilirken Asa'ya sadece birkaç bin düşmüştü. Az sonra da bir yolu bulunup evden uzaklaştırılmıştı.

Şimdi bütün bunlar Samuel Griffiths'in gözünün önüne gelmişti. Bu yüzden, Clyde'a daha bir dikkatli bakıyordu; bakıyor, hiç de öyle kardeşi Asa gibi olmadığını görüyordu. Daha çok kendi oğlu Gilbert'e benziyordu. Ayrıca, Clyde'ın kaygılarının tam tersine, onun burada bir iş edinmiş oluşu da hoşuna gitmişti; çünkü burası, aslında, Lycurgus'un dar çerçevesine alışmış bir insan olan Samuel Griffiths için de büyük, ilgi çekici bir yerdi. Dolayısıyla onu burada, buranın üniforması içinde görmek olumlu bir şeydi.

Bütün bunları bir çırpıda kafasından geçirdikten sonra gerçek bir ilgiyle: "Yapma, yahu!" dedi. "Demek Asa'nın oğlusun? Vay canına! ne güzel bir rastlantı bu! Biliyor musun, aşağı-yukarı yirmibeş-yirmialtı yıldır ne gördüm, ne de bir haber aldım babandan. En son, Michigan'da, Grand Rapids'de olduğunu duymuştum. Şimdi orada değildir besbelli."

— "Hayır, efendim, Denver'deler şimdi. Ben burada yalnızım."

— "Annen de, baban da sağ, öyle mi?"

— "Evet, ikisi de."

— "Yine din işleriyle mi uğraşıyor baban?"

Bu soru karşısında Clyde'ın biraz keyfi kaçmıştı; bunların ne zavallı işler olduğuna iyice inanıyordu artık. Yine de durumu olduğu gibi söyleyemezdi:

— "Evet." dedi. "Kilisenin yanında bir ev var şimdi; kırk odalı falan; otel gibi işletiyorlar. Hem bu işi yapıyorlar, hem de kilisedeki dinsel işlerini."

— "Güzel! işlerinin iyi olduğuna sevindim. Sanırım sen de buradaki işinden memnunsundur?"

Clyde bu soruya verilecek karşılığın ner'deyse bir ölüm-kalım kararı niteliğinde olduğunu biliyordu; çabuk çabuk konuşmaya başladı:

— "Pek okadar memnunum diyemem, efendim. Evet aldığım para yeterli ama, buradaki işi sevmiyorum. Böyle para kazanmak istemezdim. Ama, işte, daha önce kendimi belli bir konuda eğitmek olanağını bulamamış olduğum için, bu işi yapmak zorunda kaldım. Annem bir ara size mektup yazıp, talihimi denemek için bana bir fırsat verip vermeyeceğinizi sormamı söylemişti ama, birtürlü yazmaya cesaret edemedim; belki hoş karşılamazsınız diye düşündüm de..."

Burada durdu, hafif bir gülümsemeyle, gelecek karşılığın ne olduğunu tez elden öğrenmek istercesine, amcasının gözlerine baktı. Amcası da ona bakıyordu; gerek bakışlarını, gerekse soruna yaklaşış biçimini beyenmişti.

— "Niçin? Yazabilirdin."

Bukadar söylemişti. Her zaman böyle yapardı; karşısındakinin gerçek niyetini okuyuncaya dek az konuşmayı yeğlerdi. Clyde'ın biraz cesareti kırılır gibi olmuştu şimdi. Kendini çabucak toplayıp soruverdi:

— "Şirketinizde benim için bir yer yoktur, değil mi?"

Samuel Griffiths sorunun böyle pat diye sorulmasından hem hoşlanmış, hem de biraz tedirgin olmuştu. Yine de Clyde'ın karşısındaki o ilk olumlu izlenimi üstün geldi. Hem, niye olmasındı? Oldukça iyi, zeki görünüşlü bir çocuktu. Fabrikada bir işe yerleştirilebilirdi. Örneğin, kendi oğlu Gilbert'in yanına verilir, böylece işi öğrenmesi sağlanabilirdi. Bir denemekte yarar vardı. Sonra, belki böylece, kardeşine yapılmış haksızlığı onun oğluna yapacağı bu iyilikle karşılamış olurdu.

Böyle, bir süre düşündükten sonra: "Bakalım, bir düşünmem gerek." dedi. "Şimdi burada hemen bir şey söylemem olanaksız. Hem sonra, burada kazandığın kadar para veremeyiz biz sana başlangıçta."

Clyde için bu ikinci derecede önemliydi artık; o şimdi amcasının yanında bir yer edinmekten başka bir şey düşünmüyordu. Hemen atıldı:

— "A, bu hiç önemli değil! Elbette ki hak edinceye dek çok bir para beklemem yersiz olur."

— "Sonra, belki bu işi sevmeyeceksin; ya da, ne bileyim, belki bizim gözümüz seni pek tutmayacak. Herkes her işi yapamaz ki."

— "O zaman: tek yapacağınız iş beni işten uzaklaştırmak olur. Sizi, bu büyük firmanızı düşünürken bu olasılığı da göz önünde tutardım hep."

İşi konusundaki övgü Samuel Griffiths'in pek hoşuna gitmişti. Açıkça görülüyordu ki bu genç kendisini, erişmiş olduğu başarılı düzeyi özlenen, varılması istenen bir erek olarak görüyordu.

— "Peki öyleyse." dedi. "Şimdi yapılacak birtakım işlerim var. Daha bir-iki gün buradayım. Bir düşüneyim; belki bir şeyler yapabiliriz. Şimdiden birşey söyleyemem."

Bunları söyledikten sonra mektuplarının başına döndü.

Clyde onun üzerinde iyi bir izlenim bırakmış olduğuna inanıyordu. "Sağolun!" deyip izin istedi, dışarı çıktı.

Samuel Griffiths ertesi güne dek bu iş üzerinde epey bir düşündü. Ağırbaşlı bir çocuktu Clyde; başarılı olabilirdi. Düşüncelerini toparladıktan sonra Clyde'ı çağırtıp konuştu: Hemen o sırada kesin bir şey söyleyemeyecekmiş. Şirketteki durumu bir gözden geçirmesi gerekiyormuş. Elverişli bir yer varsa hemen haber verecekmiş. Şimdilik Clyde'ın yapabileceği tek şey beklemek oluyormuş.

Ondan sonra B. Griffiths Lycurgus'a döndü. Oğluyla yaptığı son bir konuşmadan sonra da Clyde'ı fabrikada bir işe koymaya karar verdi. En alt düzeydeki işlerden biri olacaktı bu; Clyde'ın en tabandaki işlerden başlayıp herşeyi en ayrıntılı biçimiyle öğrene öğrene yukarılara çıkmasını istiyordu. Ücreti de şimdilik onbeş dolar olacaktı. Oldukça cömertçe bir ücretti bu; cömertçeydi, çünkü Clyde'ın durumunun Griffiths'lerin buradaki, Lycurgus'taki durumuyla uyuşmayan, çelişen bir görünüm alması hiç de iyi olmazdı.

Aslında, Clyde sıradan bir işçi olmayıp bir akraba olduğuna göre bu ücret azdı. Akraba olmayıp da herhangi bir işçi olsaydı az değildi ama, akraba olduğu için azdı. Evet, gerek Samuel Griffiths, gerekse oğlu Gilbert böyle düşünüyorlardı. Yalnız, bir de şunu hesaba katıyorlardı: Fabrikada işe yeni başlamış bir işçi, gücünü, yeteneğini nekadar işine verirse okadar iyiydi; harcadığı emeğin sınırlarını nekadar zorlayıp genişletebilirse okadar işe yarar demekti. Verilenden çok alınan önemliydi onlar için. Bu yüzden de, kapitalist sömürü düzeniyle ilgili sosyalist kuramlara zerre kadar tahammülleri yoktu elbette. Onlara göre, toplumun üst kesimlerindeki refah giderek daha da artmalıydı ki alttaki kesimler de onlara erişebilmek amacıyla daha çok çalışıp didinsin, böylece, bu çalışıp didinmenin sonunda alt kesimlerin refahı da giderek artsın.

Bunun için de, bu kesimlerin oluşturduğu sınıfsal basamaklara ayrılmış bir toplum yapısının gerekliliği üzerinde duruyorlardı. Bu bakımdan, bir kimsenin bir başka kimseye —akrabası bile olsa— yardım demekti. Bir kimse kendi sınıfının altındaki sınıflardan bir başka kimse, ya da kimselerin alışık oldukları koşullara göre davranmalıydı.

Elbette ki bu koşulların o kimselere öğretmiş olduğu en güzel şey, paranın ne kadar zor elde edilen bir şey olduğuydu. Para kazanmak için ölesiye çalışılmalıydı; para kazanmak için gelişen sanayinin emekçisi olunmalıydı; bu kimseler bütün bunları anlamalıydılar; anlamalıydılar ki bir yerlere varabilmek için işgüçlerini bu sanayinin her dalında hizmete soksunlar... hem de en zorlu, en ağır biçimde. Dahası, bu dar boğazlardan geçerken karşılaşacakları türlü zor koşullara, yoksulluklara katlanmayı da öğrenmeliydiler. Bu onların kişiliklerinin gelişmesine, ruhsal, ussal güçlerinin artmasına yardım ederdi. Yükselmek, bir yerlere varmak isteyenler için tartışılmaz ön-koşullardı

bunlar; uyabilen kazanırdı, uyamayanlarsa oldukları yerde kalıp çürümek zorundaydılar.

Herneyse, Clyde'ın işi böylece ayarlandıktan sonra, Samuel Griffiths bir mektupla durumu kendisine bildirdi. Önlerindeki birkaç hafta içinde istediği gün Lycurgus'a gelebileceğini söylüyordu. Geldiğinde B. Gilbert Griffiths'i arayacaktı. Kendisiyle ilgilenecek olan kişi oydu.

Clyde sevincinden uçuyordu. Hemen annesine mektup yazıp olanı-biteni anlattı. Bu kez turnayı gözünden vurmuştu; bu kez, başarıya giden yolun kapısını açmıştı.

Buna karşılık annesinden gelen mektup bir yığın öğütle, uyarıyla doluydu yine. Kadıncağız, bir kez daha, kötü arkadaşlardan, kötü alışkanlıklardan sakınmasını, doğruluktan ayrılmamasını öğütlüyordu oğluna. Kansas City'de başına gelenleri hatırlatıp bu kez çok dikkatli olmasını, çok ağırbaşlılık isteyen bir işe girmekte olduğunu söylüyordu.

Clyde, amcasının istediği gibi, yola çıkmakta olduğunu bildiren bir mektup yazdıktan sonra, Chicago'dan ayrıldı. Varacağı saati yazmamış olduğundan, Lycurgus'a vardığında, belki işe girdikten sonra fırsat bulamam diye, çevreyi dolaşmaya karar verdi. Kentin tam göbeğindeki anacaddede yürümeye başladı. İki yandaki koca koca yapılardan bu bölümün kentin iş merkezi olduğu anlaşılıyordu. Neşe, canlılık fışkırıyordu Lycurgus'un dört-bir yanından!..

V

O GÜNE dek bulunduğu yerlerde gördüğünden çok ayrı bir havası vardı buranın. Herşey ufaltılmış, basitleştirilmişti sanki. Ne öyle kilometrelerce uzayıp giden koca koca caddeler, ne insanın üstüne yıkılacakmışçasına duran dev yapılar, ne de gökten yağmışçasına caddeleri dolduran dizim dizim araç kalabalıkları vardı. Fabrika kesimi bile öbür yerlerde gördüklerinden

çok daha küçüktü. Yine de, Merkez Bulvarı denilen anacadde daha bir kalabalık, daha bir hareketliydi. Kentin en canlı yeriydi burası. Tiyatrolar, oteller, araba satış mağazaları birbiri ardından sıralanıp gidiyordu. Bir de dört katlı, birhayli uzun bir yapı vardı. İçinde pek çok şeyin satıldığı dev mağazalardan biriydi bu; adı Stark Şirketi'ydi. Cephesini saran sayısız pencerelerden dışarı renk renk ışıklar fışkırıyordu.

Böylece, sağına, soluna bakına bakına yürürken, bir ara, iş merkezinin dışına çıkıp, iki yanını ağaçların gölgelendirdiği daha başka bir yola girdiğini gördü. Görünüm birdenbire değişivermişti. Demir parmaklıklı bahçe duvarları, renk renk çiçek yatakları, orada-burada ağaç, yeşillik kümeleri, birbirinden güzel evleri, arada-sırada yoldan geçen gösterişli arabaları ile buranın kentin seçkin yerlerinden biri olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Merkez Bulvarı'ndan buraya doğru yaklaştıkça pahalı giyim mağazaları, kuyumcular, pırıl-pırıl kunduracılar, çantacılar da artmıştı. Demek ki zenginlerin oturduğu çevre burasıydı. Acaba amcası bu güzel evlerin hangisinde oturuyordu?

Birdenbire, artık gidip amcasını bulması gerektiği geldi aklına. Bir süre aradıktan sonra kendisine verilen adresi buldu. Kırmızı tuğladan, altı katlı, çok yüksek bir yapıydı bu. İçeri girdi. "Yazıhaneler," yazılı bölüme sapıp iki kapı geçtikten sonra, kendisini masada oturmakta olan bir kızın karşısında buldu. Masanın arka yanındaki bir kapıdan içerideki bir başka odaya geçiliyordu. Anlaşılan, bu kız o odadaki kişinin kâtibesi durumundaydı. Kısa boylu, şişman, otuzbeş yaşlarında bir kızdı. Clyde'ın içeri girdiğini görünce, sorar gibi baktı.

— "Evet?" dedi.

Clyde biraz heyecanlandığını biliyordu:

— "Bay Gilbert Griffiths'le görüşmek istiyordum."

— "Ne için?"

— "Şey... ben onun amca-oğluyum. Adım Clyde Griffiths. Bakın amcam Samuel Griffiths'ten de mektubum var. Sanıyorum benimle görüşecektir."

Mektubu çıkarıp masaya koyar koymaz kızın o sert, aldırmaz tavrının da birdenbire değişiverdiğini, daha yumuşadığını görmüştü.

Katibe: "Bir bakayım içerde mi." diyerek önündeki diyafonun düğmesine bast, ses gelmesi üzerine de B. Samuel Griffiths'in yeğeni Clyde Griffiths'in

geldiğini, B. Gilbert Griffiths'le görüşmek istediğini bildirdi. Öbür yandan gelen karşılığı da aldıktan sonra düğmeyi kapattı, Clyde'a döndü:

— "Bay Griffiths'in şu sırada işi var. Ancak birazdan görüşebilecekmiş sizinle. Oturmaz mısınız?"

Clyde kızın tavrındaki bu belirgin değişme karşısında hem şaşırmış, hem de keyiflenmişti. Daha doğrusu, benliği okşanmıştı. Böyle bir davranışla ilk kez karşılaşıyordu. Böylesine zengin, böylesine sözü-geçer bir ailenin akrabası olmak ne güzel bir şeydi! Bu koskoca fabrika onun akrabalarınındı! Çayın öte yanından gelirken bakmıştı da metrelerce uzayıp giden kırmızı tuğladan duvarları, duvarları kaplayan pencereleri, pencerelerden görülen makineleri, çalışan işçi kadınları, kızları ile dev gibi kocaman bir başarı anıtıydı!

Bu gibi düşüncelere dalmış gitmişken kızın sesiyle kendisine geldi:

— "Şimdi girebilirsiniz. Bay Gilbert Griffiths'in odası bu katın en sonunda, çaya bakan yanda. İçerideki görevlilerden hangisine sorsanız gösterir size."

Kız bunları söyledikten sonra da Clyde'a kapıyı açmak için kalkıyordu ki Clyde durumu anlayıp, aceleyle: "O! sağolun, zahmet etmeyin!" dedi, önündeki camlı kapıyı iterek içeri girdi.

Kadınlı-erkekli yüzün üstünde insanın harıl-harıl çalıştığı geniş mi geniş bir bölümdü burası. Sağdaki, soldaki daha küçük bölmelerde ustabaşıların adları yazılıydı. Kızın dediği gibi yürüdü. İlerideki yarı aralık duran bir kapının üzerinde "Gilbert Griffiths" yazıyordu. Kapıyı vurup, "Gel" sesini duyduktan sonra içeri girdi. Karşısındaki masada pek iyi giyimli, kendinden emin görünüşlü genç bir adam oturmaktaydı. Gilbert Griffiths'ti bu. Clyde, her zaman öykündüğü, olmak istediği türden bir insanla karşı karşıya olduğunu görüyordu şimdi.

Gilbert Griffiths, önündeki işten başını kaldırıp Clyde'ı şöyle-bir tepeden tırnağa süzdükten sonra, pek de sıcak olmayan bir gülümsemeyle: "Sanırım amcamın oğlusunuz siz?" dedi.

Clyde'ın bu soğuk tavır karşısında biraz canı sıkılmıştı. Anlaşılan, amcasının oğlunu amcası kadar sevemeyecekti. Delikanlının soğuk, üstelik de tepeden bakan bir hali vardı. Oysa, bu koskoca fabrika, kurulmasındaki, yürütülmesindeki bütün başarılarıyla birlikte Clyde'ın amcasınındı. Oğlu ise sadece,

sadece mirasçısıydı bütün bunların. Bütün bunlar olmasaydı, acaba böylesine kasılabilir miydi karşısında?

Clyde, bunları kafasından geçirirken sorulan soruya karşılık verdi:

— "Evet, öyle."

Gilbert Griffiths aslında daha soğuk bir tavır takınmadan yanaydı. Ancak, babası kendisine Clyde ile ilgilenme görevini verdiği için elinden geldiğince yumuşak olmaya çalışıyordu. Bu nedenle, gülümsemesini biraz daha yumuşatmaya çalışarak sordu:

— "Bugün-yarın geleceğinizi biliyorduk. Nasıl, rahat bir yolculuk yapabildiniz mi bari?"

Bu sorunun rengi biraz daha iyi gibi gelmişti Clyde'a.

— "A, evet, çok iyiydi."

— "Demek bu yaka işiyle ilgili bir şeyler öğrenmek istiyorsunuz?"

Gilbert Griffiths'in sesindeki o zoraki yumuşama yine sürüyordu. Clyde ise, elden geldiğince sevimli görünmeye çalışarak karşılık verdi:

— "Evet; şöyle, bana iyi bir gelecek sağlayacak bir iş öğrenmek istiyorum."

— "Güzel! Babam sizinle Chicago'da yaptığı görüşmeden söz etti bana. Anlayabildiğim kadarıyla herhangi bir konuda yeterli bir deneyiminiz yok. Örneğin, defter tutmayı bilmiyorsunuz besbelli?"

Clyde'ın yüzü kızarmıştı; kısık bir sesle konuştu:

— "Hayır, bilmiyorum."

— "Steno, ya da buna benzer bir şey?"

— "Hayır, onu da bilmiyorum."

Clyde bu karşılığı verirken, bir yandan da, hiçbir şeyi doğru-dürüst bilmediği gerçeğinin yüzünde tokat gibi patladığını düşünüyor, bunun acısıyla yanıyordu. Dahası, Gilbert Griffiths de şimdi bu gerçeği anlamış gibi bakıyordu yüzüne.

Kısa bir sessizlikten sonra Gilbert, sanki bu işi daha önce babasıyla kararlaştırmamışlar da sırf şu sırada kendi verdiği bir kararmış gibi konuştu:

— "Bu durumda en iyisi seni ta işin başladığı yere vermek; kumaşların ıslatıldığı bölüme. Böylelikle en tabandan başlarsın işi öğrenmeye. Daha sonra, baktık ki çabuk kavradın, alır, daha iyi bir bölüme yerleştiririz. Az-çok

bir yazıhane işleri bilgin olsaydı buraya da alabilirdik ama, bu durumda bundan başka bir yol yok."

Sözlerinin bu son bölümünde Clyde'ın yüzünün karardığını fark etmişti; hoşuna da gitmişti onu böyle görmek.

— "Yalnız, hangi işte olursan ol, böyle başlaman senin yararına olur. Neyse, şimdi bir sorun daha var; sanırım bir yerde oda falan tutmamışındır daha, değil mi?"

— "Hayır. Öğle treniyle geldim. Otele gidip biraz yıkandım, paklandım, okadar. Daha sonra bir yer bakarım diye düşünmüştüm."

— "İyi. Sen bir yer aramaya kalkma. Ben bizim müdüre söylerim, seni şöyle iyi bir yere yerleştirir; ne de olsa bu kenti senden daha iyi tanır o."

Öyle ya, ne de olsa akrabalarıydı Clyde; oturduğu-kalktığı, gezdiği-gördüğü yerlerden sorumluydular. Ailenin onuru açısından da gerekliydi bu. Ayrıca Clyde'ı kendisi öyle bir denetimine almalıydı ki kimse, ne babası, ne annesiyle kardeşleri, ne de burada çalışan insanlar onun varlığını yeterince fark edememeli, zaman içerisinde kazanabileceği önemi yeterince görememeliydiler.

Bir düğmeye bastı, içeri giren kıza B. Whiggam'ı çağırtmasını söyledi. Az sonra, kırk yaşlarında bir adam odaya girdi. Gilbert Griffiths dik bir sesle: "Whiggam," dedi, "bu, amcamın oğlu Clyde Griffiths. Hatırlarsan kendisinden söz etmiştim sana."

— "Evet, efendim."

— "Şimdilik kumaşların ıslatıldığı bölümde çalışacak. Yapacağı işi sen gösterirsin. Ayrıca, Bayan Braley'e de söyle, oda bulma işiyle ilgileniversin. Bir de, saat denetim görevlisine adını ver, yarın sabah işe başlayacak."

— "Peki, efendim. Başka bir emriniz?"

— "Şimdilik bukadar. Bay Griffiths, siz de Whiggam'la gidin, ne yapacağınızı göstersin size."

Onlar kapıdan çıkarlarken Gilbert de masasına döndü. Olumsuz bir tavırla kendi kendine başını sallıyordu. Görebildiği kadarıyla bu Clyde otel odacılığından öteye geçemeyecek kadar yeteneksizdi. "Ne işi var sanki burada? Nereye varabileceğini sanıyor?" diye düşündü.

Beri yanda, Clyde ise, B. Whiggam'ın ardı-sıra giderken, Gilbert Griffiths'in kim bilir ne güzel koşullarda yaşadığını düşünüyor, onun amcası-oğlu olduğu

halde içinde bulunduğu şu eşitsiz duruma bakıp bakıp yeriniyordu.

Birlikte, işçilerin, makine yığınlarının arasından geçerlerken, B. Whiggam bir ara dönüp sordu:

— "Daha önce hiç yaka fabrikasında çalışmadınız, değil mi, Bay Griffiths?"

Adının başına takılan bu "Bay" sözcüğü Clyde'ın dikkatini çekmişti.

— "Hayır, hiç çalışmadım." dedi.

— "Sanıyorum bu işi başından sonuna öğrenmek niyetindesiniz?"

— "Evet, çok iyi olur."

— "Eh, bunun için insanın kendisini bu işe azıcık vermesi gerekiyor. Evet, kimisi burada öğrenilecek pek bir şey olmadığını söyler ama, aslında, hiç de öyle değil."

Bundan sonra, B. Whiggam'ın öncülüğünde, top top kumaş yığınlarının bulunduğu bölmeleri gezmeye başladılar. Bir yandan gezerlerken, bir yandan da B. Whiggam Clyde'a yapacağı işi öğretmeye çalışıyordu. Adamın ikide-bir "Bay Griffiths" demesinden, herşeyi en ince ayrıntısına dek anlatmaya çalışmasından Clyde onun kendisini hiç de öyle sıradan bir işçi gibi görmediğini anlamıştı.

Yürüye yürüye birtakım merdivenlerden inip alt kattaki büyükçe bir bölmeye geldiler. Sıra sıra birsürü geniş emaye küvet doldurmuştu burayı. Küvetlerin içindeki sıcak sulara az önce yukarı katta gördükleri kumaşlardan bastırılmıştı. Bu küvetlerin sağında, solunda metrelerce uzunlukta sehpalar da, iskelelerde ise kumaşların kurutulma işlemi yapılıyordu. Tümüyle otomatik makinelerle yapılıyordu bütün bu işler. Bölümün bir ucundaki toplardan gelen kumaşlar suya sokuluyor, çıkartılıyor, kurutuluyor, öbür uçtaki başka toplara sarılıyor, buradan da görevli genç çocuklar alıp götürüyordu. Durmadan tekrarlanan bir işlemdi bu; korkunç bir hızla yürütülüyordu.

İçeri girerlerken B. Whiggam Clyde'a döndü:

— "İşte kumaşların ıslatıldığı bölüm burası. Öbür bölümler kadar iç açıcı değildir ama, işin ilk aşaması da burada yapılır."

Bunları söyledikten sonra: "Kemerer!" diye birine seslendi. Kısa boylu, sağlam yapılı bir adam yanlarına yaklaştı. B. Whiggam Gilbert Griffiths'in önünde nasılsa bu adam da B. Whiggam'ın önünde öyleydi. B. Whiggam

Clyde'ı tanıttı:

— "Gilbert Griffiths'in amca-oğlu Clyde Griffiths. Geçen hafta sana kendisinden söz etmiştim, hatırlıyor musun?"

— "Evet, efendim."

— "Yarın sabah burada işe başlayacak."

— "Peki, efendim."

— "Adını listeye yaz. Tam saatinde burada olacak."

— "Emredersiniz, efendim."

Clyde'ın dikkatini çekmişti: B. Whiggam şimdi daha bir dik dik konuşuyordu; başını daha bir yukarıda tutuyordu. Az önce Gilbert Griffiths'in yanındakinden çok farklı bir insan oluvermişti birden. Öyle ya, şu sırada "emredilen" değil, "emreden" olmuştu. Yalnız, yine de, Clyde'a döndüğünde daha yumuşaktı:

— "Saat yedi-buçukta işbaşı yapılır ama, herkes, giysilerini değiştirmeye vakit kalsın diye yediyi yirmi geçe falan burada olur. Şimdi ister burada kalıp Bay Kemerer'den yarın yapacağınız işi öğrenin, ister onu da yarına bırakın; benim için fark etmez. Yalnız, saat beş-buçukta girişteki kâtibe kızın orada olursanız, Bayan Braley'in sizi orada beklemesini söylerim. Odanızı gösterir size. Benim şimdi ayrılmam gerekiyor."

Bunları söyledikten sonra dönüp uzaklaştı. Clyde'ın, arkasından seslenip: "Sağolun!" demesine dönüp bir el hareketiyle karşılık vermişti.

Bundan sonra Clyde B. Kemerer'le yalnız kaldı, işin ayrıntılarını öğrenmeye başladı. Bir yandan su dolu küvetlerin, kumaş yığınlarının, kurutma makinelerinin arasında dolaşırlarken, bir yandan da yapacağı işin buraya gelirken kurduğu düşlerle ne denli çelişen bir nitelikte olduğunu düşünüyor, sağda-solda çalışan insanların perişan giyimlerini Green-Davidson, ya da Sanayi Odası'ndakilerle ölçüyor, yukarıdaki yazıhanede işe alınmasını engelleyen eğitimsizliğine lânetler yağdırıyordu.

Saat üç olduğunda öğrenme işi de bitmişti. Beş-buçuğa dek daha vakit olduğu için yeniden çevreyi dolaşmaya çıktı. Irmak Caddesi'nden batıya doğru yürüyüp irili-ufaklı fabrika yığınları arasından geçti. Bir ara... evet, bir ara birdenbire bir yığın gecekondu beliriverdi karşısında! Ne Chicago'da, ne de Kansas City'de hiç karşılaşmamıştı böyle bir şeyle. Düpedüz sefil bir

görünümdü karşısındaki! Üst üste kümelenmiş bir sefalet yığını! Daha uzun bakmaya dayanamadı; adımlarını çabuklaştırıp, tez elden oradan kurtulmak telâşıyla kaçarcasına yürüdü.

Bir süre böyle gittikten sonra yine iki yanını ağaçların, birbirinden güzel evlerin kapladığı bir caddeye geldi. İşte burası görmek istediği gibi bir yerdi. Rahatlamıştı. Bahçelerde çiçekler, çimler, ağaçlar, bunların arasında mermerden, tunçtan çeşit çeşit heykeller vardı. En güzellerinden birinin önünde durdu. Kimin eviydi acaba bu? Harika bir şeydi, doğrusu! Yoldan geçmekte olan birine sordu. Aldığı karşılık üzerine hayranlığı bir kat daha artmıştı. Adam, bu evin, ırmağın öte yanındaki büyük yaka fabrikasının sahibi B. Samuel Griffiths'in olduğunu söylüyordu.

Demek amcasının evi buydu ha? Şurada, arabalığın önündeki şu yayla gibi araba da onundu demek! İşte, arabalığın aralık duran kapısından içerisi gözüküyordu; ötekisi gibi bir araba daha vardı orada. Clyde'ın ağzı açık kalmıştı. Bu güzellikler, bu zenginlikler, bu rahat! Bu renklilik, bu görkem! Hepsi amcasınındı demek! Kendi ailesinin bireylerinden hiçbirinin o güne dek tadamadığı, bundan sonra da tadamayacağı şeylerdi bunlar. Kimbilir, belki şimdi Denver caddelerinde sefalet içinde dua edip para kazanmaya çalışıyorlardı. Yine işte buradaki aileden de, şu soğuk amca-oğlu dışında, hiç kimse kendisini karşılamamıştı! Dahası, berbat mı berbat, zevksiz mi zevksiz bir işe lâyık görülmüştü! Yalnız... evet, yalnız, yine de bir Griffiths değil miydi? Lycurgus'un en büyük adamlarından birinin akrabası değil miydi? Bu, sağlam, aydınlık bir geleceğin güvencesi olamaz mıydı? Öyle ya, Lycurgus'ta bir Griffiths olmakla Dever'de bir Griffiths olmak arasında dağlar kadar fark vardı. Ama, bunun yanında bir şey daha vardı; hem de çok çok kötü bir şey: Ya, amcası, amcasının oğlu, ya da onların adamlarından biri onun, ailesinin gerçek durumlarını, geçmişlerini öğreniverirse? O zaman ne olurdu? Kötü bir olaya karışıp Kansas City'den kaçmış olduğunu öğrenirlerse ne olurdu? Annesinin, babasının ne yollardan para kazandıklarını öğrenirlerse ne olurdu? Sonra, sonra Esta'nın durumunu öğreniverirlerse ne olurdu? Bir öğrenirlerse! Bir sezerlerse! Ne olurdu?

Bu düşüncelerle kendi kendini yiyip bitiriyor, dişlerini olanca hırsıyla dudağına geçiriyordu. Kimdi o? Neydi? Ne işe yarıyordu? Şu sefil durumuna

bakmadan bu koskoca dünyadan ne umuyordu? Hele bir, hele bir öğrensinlerdi buraya hangi koşulların itmesiyle geldiğini, işte o zaman iyicene alacaktı ağzının payını!

Çürümüş, bitmiş bir yığın halinde ağır ağır döndü, ayaklarını sürüye sürüye uzaklaşmaya başladı o güzelliklerin karşısından. Duyguların hiçliğe, kişiliğin sıfıra indiği o ânı yaşıyordu şimdi.

VI

BN. Braley'le gittikleri ev Thorpe Caddesi'ndeydi. Burası amcasının oturduğu yere çok uzak değildi ama, görünüş açısından ölçülemeyecek derecede değişikti. Kirli kahverengi, ya da boz renkte, birbirinin üzerine yığılmışçasına duran evlerle çevriliydi iki yanı. Orada-burada çıplak, dallarını bükmüş, üzerlerinden kış geçtiğini belli eden ağaçlar vardı.

Kapıyı sönük giyimli bir kadın açtı. Ardı-sıra ikinci kattaki bir odaya çıktılar. Genişçe bir odaydı burası. Döşemesi de pek kötü sayılmazdı. Kirası, yemek de içinde olmak üzere, yedi-buçuk dolardı. Anlaştılar.

Bn. Braley gittikten sonra Clyde bir çok işçiyle birlikte yemeğini yedi. Sonra da çevreyi dolaşmaya çıktı. Çeşitli uluslardan insanlarla doluydu caddeler; hepsi de bu çevredeki fabrikalara çalışmaya gelmişti. Çok seyrek de olsa, ara-sıra gözüne, gönlüne uygun bir kıza, ya da anlaşabileceği türden bir erkeğe rastlıyorduysa da, genel olarak, Clyde'ın gözüne çok kaba, çok sevimsiz görünmüştü bu insanlar.

Böyle böyle, saat 8'den 10'a dek sokaklarda dolaştı. Bu arada, Chicago'da, Kansas City'de hiç alışmadığı bir şey oluyordu: Sokaklardaki o insan kalabalığı daha bu saatten azalmaya, ortalıktan çekilmeye başlıyordu. Ne var ki, kentin en güzel köşesi olan Lycurgus Oteli'nin çevresinde yine de dolaşanlar vardı. Şıkır-şıkır oteli, güzel kilisesi, postanesi, ışıklarla donanmış sinemasıyla pek şirin bir yerdi burası. Sağda-solda birtakım genç çiftler, genç kadınlar,

adamlar dolaşıyordu. Aşağı-yukarı herkes çekilmiş olduğu halde onlar dışardaydılar. Gençlik! Her çağda, dünyanın neresine giderseniz gidin, yaşayımı, yaşayımın canlılığını, devinimini sürdüren, diri tutan bu gençlikti, bu tazelikti işte!

Odasına döndü. Her şeye karşın, sevmişti burayı; canlılığın, rengin, yanından akıp geçen güzel kızların bol olduğu Wykeagy Bulvarı'nı, sonra, amcasının dev gibi fabrikasını sevmişti. Kalacaktı.

*
**

Öte yandan, Gilbert Griffiths, akşam eve döndüğündes babasının yokluğundan da yararlanarak —Samuel Griffiths bir iş için New York'a gitmişti— annesiyle kardeşlerine Clyde'ın geldiğini, öyle çok aptal bir görünüşü olmasa bile, yine de pek parlak bir insan sayılamayacağını söyledi. Kapıdan içeri girdiğinde ilk karşılaştığı Myra olmuştu; haberi de ilk ona verdi:

— "Eh, şu Chicago'daki amcamız-oğlu en sonunda damladı bugün!"

— "Ya? Nasıl biri?"

— "Valla', pek öyle ahım-şahım bir şey sayılmaz. Evet, zekiye benziyor; hem, görünüşü de iyi, fena değil ama, kendi de kabul ettiği gibi, pek öyle bir işten anladığı yok. Hani şu bildiğimiz sıradan otel işçilerinden biri gibi işte. Bana, giyime biraz düşkün gibi geldi. Açık kahverengi takım, kahverengi boyunbağı, kahverengi şapkayla pabuçlar... Bir de, Çingene pembesi gömleği vardı; hani şu üç-dört yıl önce moda olanlardan. Boyunbağı da pek sırıtıyordu. Ceketle pantolonun kesimini ise hiç beyenmedim. Kendisine herhangi bir uyarıda bulunmadım; ne de olsa yeni gelmişti; hem, bilmiyoruz, bakalım bundan sonra da aynı biçim giyinecek mi? Yine öyle giyinirse, uygun bir biçimde kulağını büküveririz. Bunun dışında, sanırım kısa zamanda bölümlerden birinde ustabaşı falan olabilir. Daha sonra satış elemanlığına bile getirebiliriz. Yine de anlayamıyorum, buraya gelmekle ne kazanacağını umdu acaba? Birisi onun kulağına, insanın sihirbaz olmadıkça burada yükselemeyeceğini fısıldamalı." Bir ara durdu; sonra, sırtını sıcacık ocağa vererek yeniden başladı: "Hatırlarsa, annem geçen akşam bu delikanlının babası üzerine bir şeyler söylüyordu. Çok beceriksiz, tembel bir adam mıymış, neymiş? Bir de, sanırım, vaktiyle

bir haksızlığa uğramış da babam şimdi onu kapatmaya çalışıyormuş. Sanırım babam bu yüzden ona epey yardım edecek."

Yine durdu, bir süre düşündü, sonra sözlerini şöyle bitirdi: "Herneyse, canım, bana ne! Fabrika yöneticisinin bileceği iş bu. Gerçekten işe yatkın olduğuna, bir şeyler yapabileceğine inanırsa tutar; yoksa, yapılacak birşey yok."

Daha sonra karşılaştıklarında, annesiyle Bella'ya da aynı şeyleri söyledi. Annesi, oğluna hak vererek, gerçekten çok dikkatli olmak gerektiğini, bu çocuğun ailenin onuruna leke sürecek herhangi bir davranışını önlemenin şart olduğunu belirtti.

Beri yanda Bella ise, Gilbert'in Clyde için söylediklerine körü körüne inanmamıştı. Evet, Clyde'ı hiç görmemişti, hiç tanımıyordu ama, buna karşılık Gilbert'i de çok, çok iyi tanıyordu. Pek iyi biliyordu ki Gilbert başka insanlar için çok kolaylıkla "kara" diyebilirdi. Daha önce defalarca tanık olmuştu buna; bu kez de böyle olduğundan emindi.

Ertesi sabah Clyde fabrikaya geldiğinde gerek kapıdaki gözcünün, gerek işçilerin geliş saatlerini denetleyen görevlinin, gerekse başkalarının, taşıdığı soyadından, Gilbert Griffiths'e çok benzemesinden dolayı kendisini bambaşka tuttuklarını hemen anladı. O geçerken aralarında fısıldaşıyorlar, adıyla, görünüşüyle tam bir Griffiths olan bu gencin patronun nesi olduğunu soruyorlardı birbirlerine. Bu arada, B. Whiggam, gerek B. Kemerer'in, gerekse daha başkalarının gizlice dikkatlerini çekmişti. Evet, B. Gilbert Griffiths bu gencin fabrikadaki öteki çalışanlarla aynı tutulmasını söylemişti ama, bunun yanı-sıra "amcamın oğlu" da demişti. Sonuçta, ne olursa olsun, yine onun adamıydı. Bu nedenle, gerçek durum ortaya çıkana dek dikkatli olmaları gerekiyordu.

Clyde, çevresindeki fısıldaşmalardan, bakışmalardan ortada böyle bir hava olduğunun farkına varmıştı. Hoşuna gitmişti bu durum; yarın, öbürgün işine yarayabilir, amcasının gözüne daha da girmesini sağlayarak, geleceğe atacağı adımda bir sıçrama tahtası olabilirdi.

Ne var ki o gün de, ondan sonraki günler de epey sıkıcı, epey iç karartıcı geçti. Çevresinde çalışan insanların hiçbiri daha önce çalıştığı yerlerde görmeye alışık olduklarına benzemiyordu. Kötü giyimli, cansız görünüşlü,

ölü gözü gibi gözleri olan bir yığın insandı bunlar. Bütün düşündükleri, bütün ilgilendikleri önlerindeki işleriydi; harcadıkları emekti dünyadaki bütün varlıkları.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de hep kuşkulu gözlerle bakıyorlardı kendisine; kim olduğunu, ne için geldiğini sorarcasına. Yalnız, bir-iki hafta sonra, patronun yeğeni, şirketin yöneticisinin amca-oğlu olduğunu, bu bölümde de öyle uzun boylu kalıcı olmadığını öğrenince daha bir dostça davranmaya başladılar. Yalnız, bu yanında daha başka bir kuşkuyu da getirdi; kıskançlığı bile. Öyle ya, Clyde güleryüzlüydü, ağırbaşlıydı, görgülüydü ama, yine de patronun adamıydı. Bir yandan hoş bir biçimde ilgilerini çekerken, bir yandan da bu özel durumu nedeniyle kuşkularını körüklüyordu. Patronun adamıydı; patronların, zenginlerin sınıfındandı. Çevresindeki her yoksul işçi bunun ne demek olduğunu çok iyi biliyordu; bildiği için de pek senli-benli olmuyordu onunla. Yoksullar her zaman, her yerde birlik olmalıydılar, güçlerini birleştirmeliydiler.

VII

CLYDE, işindeki huzursuzluğunun yanı-sıra, kaldığı evde de pek o denli rahat sayılmazdı. Orada da bir yığın ne-idüğü-belirsiz insan toplanıyordu akşamdan akşama. Bütün konuştukları iş-güç, ücretlerdi. Bir de, dindar orta sınıf düşüncesinin esintileri çarpıyordu arada-bir; dünyadaki düzenin temelini oluşturan, onun hep öyle olduğu-gibi korunmasını sağlayan düşüncelerdi bunlar. En ufak bir renk, en ufak bir canlılık görülmüyordu bu insanlar arasında.

Yalnız, bir Walter Dillard vardı. Fonda'dan yeni gelmiş, Stark Şirketi'nde bir işe girmişti. Aşağı-yukarı Clyde yaştaydı. Sarı saçları, ince bıyığı, düzgün yapısı ile yakışıklı bir gençti; takındığı kibar havalarla bir kasaba aristokratını bile andırıyordu. Hep zengin olmak, toplumda iyi bir mevki sahibi olmak istemiş, olamadıkça da kendisinden üstün durumdakilere karşı kıskançlığı

her gün bir kat daha artmıştı. Lycurgus'a geldiği günden bu yana, varlıklı ailelerin kimler olduğunu öğrenmiş, onların yaşadıkları yerleri gördükçe tutkuları iyiden iyiye alevlenmişti.

Clyde'ın Griffiths'lerden olduğunu onun eve gelmesinden bir kaç gün sonra öğrendi. Şaşırmıştı; bir Griffiths! Lycurgus'un en zengin adamlarından koskoca Samuel Griffiths'in yeğeni! Hem de buracıkta, bu evde! Yanı-başında! Olacak iş değildi! Kapısını çalmış olan büyük bir fırsattı bu; onu Lycurgus'un en zengin ailelerinden birine ulaştıracak bir köprüydü. Sonra, bu Griffiths de kendisi gibi gençti, iyi görünüşlüydü; iyi bir arkadaş olabilirdi. Bu düşüncelerin itimiyle Clyde'a yaklaşmaya çalıştı.

Tanışmalarının ardından, bir gün birlikte yürüyüşe çıktılar. Aralarındaki yakınlığı artırmak için Willard kendisinden, ailesinden söz etmeye başladı. Anlatırken, bir yandan da büyültüyordu elbette. Sözde, babasının büyük bir mağazası varmış. Aslında, babası bir zamanlar ticaretle uğraşırken sonradan zarar etmiş, ardından da bir daha belini doğrultamamıştı. Kendisi buraya birtakım çalışma yöntemlerini falan-filan öğrenmeye gelmiş. Yine, sözde, burada yaşayan bir dayısı varmış; Stark Şirketi'yle iş yapıyormuş. Geldiğinden beri —ki, söylediğine bakılırsa, daha dört ay ancak olmuştu— kalbur-üstü kişilerden çok azını tanıyabilmek olanağına kavuşmuş.

Bu noktada aklına yine Clyde'ın akrabaları geldi. Clyde'ın akrabaları! Hemen lafı çevirip sordu:

— "Baksana, yahu, senin amcan bayağı bayağı milyonluk var, değil mi? Öyle diyorlar. O Wykeagy Bulvarı'ndaki evler ne evler öyle, yahu! Öylesine ne Albany'de rastlarsın, ne Utica'da, ne de Rochester'de. Sen Samuel Griffiths'in öz yeğeni misin? Yapma be! Desene burada işin iş! Benim de böyle bir amcam olmasını isterdim, doğrusu; insan neler yapmaz!"

Bunları söylerken coşkuyla Clyde'a bakıyordu. Clyde ise, şu tanımadığı delikanlının bile kendisine nasıl hayran olduğuna bakarak, bir Griffiths olmanın ne denli önemli bir şey olduğunu düşünüyordu. Bir yandan koltukları kabararak, bir yandan da kararsızlıkla karşılık verdi:

— "Valla' bilmiyorum... Ben buraya yaka işini öğrenmeye geldim. Pek öyle orada-burada dalga geçmek niyetinde değilim. Amcam, daha çok, işimle ilgilenip tez elden birşeyler öğrenmemi istiyor."

— "Elbette, elbette... biliyorum, benim amcam da aynı şeyi söylüyor. Dalgayı bırakıp işime dört elle sarılmamı istiyor. Kendisi Stark Şirketi'nin bayiliğini yaptığı için kafasını kaşıyacak vakti yok. Ama, yine de bir insanın ara-sıra dinlenip eğlenmesi gerekir, değil mi ya?"

— "E, evet, öyle."

Clyde ömründe ilk kez azıcık lütfedermişçesine konuşuyordu.

Bir süre sessiz sessiz yürüdüler. Sonra Willard yine sordu:

— "Dans etmesini bilir misin?"

— "Bilirim."

— "Güzel! Ben de. Bu çevrede birtakım ucuz dans salonları var; ben de hiçbirine gitmedim daha. Burası o konuda bayağı kapalı bir yermiş; öyle, bir arkadaş topluluğun olmadıkça önüne gelenle yakınlık kuramazmışsın. Fonda'da da öyleydi; ille de birilerinden olman gerekirdi. Aslında, doğru bir şey, sanıyorum. Yalnız, yine de, burada bir erkeğin kolaylıkla elde edebileceği, üstelik de iyi ailelerden kızlar yok değil. Hani öyle ulu-orta gezemiyorsun ama, gizliden gizliye, açığa vurmadan birşeyler yapılabiliyor. hem, bayağı da hızlı kızlar ha! Üstelik, öyle evlenmek-mevlenmek zorunda da değilsin."

Clyde, buradaki kendi yaşayış biçimi içinde bu çocuğu biraz çokça heyecanlı bulmuştu ama, yine de hoşlanmıştı.

Dilard: "Herneyse." dedi. "Pazar öğleden sonra işin var mı?"

— "Valla', pek bilemiyorum, şimdiden kestirmek zor ama, şimdilik, bir işim yok sanırım."

Clyde bunları söylerken az sonra bir öneriyle karşılaşacağını anlamıştı. Başına eskisi gibi bir dert açılmasından korkuyordu.

Dillard: "İşin yoksa benimle gelsene?" dedi. "Buraya geldiğimden beri birkaç tane iyi kız tanıdım. Sonra, istersen, amcamın ailesiyle de tanıştırırım seni. Tanıdığım kızlardan ikisi bayağı iyi şeyler. İstersen dansa gideriz. Bir tanesinin evinde pikapı var. Aileleri pek bir şey demiyor. Sonra da alır sinemaya gideriz. Ne dersin?"

Clyde, Kansas City'den ayrıldığından beri, oradaki olaydan ağzı yandığı için, bu tür öneriler karşısında epey ince eleyip sık dokuyordu. Hele hele Chicago'daki Sanayi Odası'nın o ağırbaşlı, o erkeksi havası içinde iyice iyice alışmıştı buna. O zamandan beri dikkatli olmaya, parasını çar-çur etme-

meye bakıyordu hep.

Ne var ki, geldiği günden beri buraların bu sıkıcı havasından da iyice sıkılmıştı; üstelik, konuşacağı, söyleşeceği bir tek insan da bulamamıştı. Sonra, gerçekten de zaman zaman sokaklarda bayağı güzel kızlarla karşılaşıyordu. İçin için kaynayan renkli bir yaşayışı vardı bu kentin.

Bunları düşünerek, bir süre duraksadı. Karar verecekse şimdi vermesi gerekiyordu. Sonunda verdi. Yalnızlık sıkıntısı, arkadaşlık özlemi ağır basmıştı:

— "Şey... bilmem ki, sanırım gelebilirim." Sonra biraz kuşkuyla ekledi: "Ama, buradaki akrabalarım..."

Dillard hemen atıldı:

— "A, elbette, haklısın, dikkatli olman gerekir. Benim de öyle."

Yalnız, o daha çok bir Griffiths'in yanında dolaşmanın kendisine neler kazandıracağını düşünüyordu. Bayağı emindi bundan; sonunda hiç kuşkusuz iyi bir şeyler olduğuna yüzde yüz inanıyordu. Bunun sevinciyle Clyde'a şöyle hafif bir şeyler içmeyi önerdi.

Clyde bu birdenbire kurulan yakınlık karşısında yeterince huzursuz olduğu için bir bahaneyle ayrılıp odasına döndü. Annesine mektup yazacağına söz vermişti; hem onu yazacak, hem de kurmuş olduğu bu yeni arkadaşlık üzerinde biraz düşünmeye çalışacaktı.

VIII

ERTESİ gün cumartesiydi. B. Whiggam çıkış saatinden önce ücretleri dağıttı. Clyde fabrikadan ayrıldıktan sonra odasına döndü, yemeğini yedi. Birlikte birşeyler yapacak kimsesi yoktu. Dillard'ı da bulamayınca tek başına Lycurgus'un az ötesindeki Gloversville'e doğru uzandı. Pazar günü de konuştukları gibi olmadı. Bomboş dolaştı durdu. Sonradan, pazartesi günü karşılaştıklarında öğrendiği gibi, Dillard'ın ansızın Fonda'ya gitmesi gerekmişti.

Dillard pazartesi günü başka bir öneride bulundu: Çarşambaya Digby Bulvarı'ndaki kilisede —Kamu yönetiminde bir kiliseydi bu— hafif içkili bir sohbet toplantısı düzenlenecekti. Önce gidip Dillard'ın amcasıyla yengesini görür, sonra kızları alıp toplantıya gider, oradan da ya Zella'nın, ya da Rita'nın —kızların— evine gidip dans ederlerdi.

Dillard: "Ama," diyordu. "yanında iyi bir takım elbise getirmedin besbelli, değil mi?"

Bu soruyu bilerek soruyordu; çünkü, bir ara, yokluğundan yararlanıp Clyde'ın odasına girmiş, neyi var, neyi yok diye bakmıştı. Giyim konusunda pek öyle kayda değer bir şey göremeyince de şaşırmıştı. "Besbelli," diye düşünmüştü, "babasının otel işletmecisi, kendisinin de daha önce Chicago Sanayi Odası'nda çalışmış olmasına karşın, giyim konusunda hiç de öyle titiz bir çocuk değil bu; ya da, kimbilir,belki de kimsenin el uzatmasına gerek duymadan kendi kendini kurtarmak,ne yaparsa kendi yapmak gibi bir sav peşinde." Böyle düşünmüş, pek de beyenmemişti çocuğun bu tutumunu. İnsan böyle giyim-kuşam gibi toplumsal mevki açısından önemli olan birtakım şeylere boş vermemeliydi. Yine de, hiç değilse şimdilik, Clyde'ın bu kusurunun üzerinde pek durmamaya karar verdi; ne de olsa bir Griffiths'ti, şu sırada bu neteliği hertürlü kusuru kapatacak derecede önemliydi.

Clyde: "Hayır, getirmedim." dedi, "Buradan almayı düşünüyorum."

Gerçekten de buraya geldiğinden beri bu konuda bir eksiklik duyuyordu. Yalnız, bu arada şu çarşamba günkü iş konusunda da hayli kuşkuluydu. Bütün yalnızlığına karşın, sonunun nerelere varabileceğini düşünmeden edemiyordu.

Beri yanda, Dillard kızlardan söz ediyordu şimdi. Ortahalli ailelerin kızlarıydı bunlar. Birbirlerinden hiç ayrılmazlardı. Zella'nın babasının, buradaki evinden, başka bir de Eckert Gölü kıyısında küçük bir yazlık evi vardı. Arkadaşlıkları iyice ilerledikten sonra yazın hep birlikte oraya gidebilirlerdi. Zella esmer, Rita daha beyazdı. Dillard daha şimdiden Rita'yı Clyde'a uygun görmüştü.

Clyde ise kızların güzel oluşu, hele hele, sayelerinde yalnızlıktan kurtulacağı düşüncesiyle keyiflenmişti. Dillard da bu konuda çok yardımcı oluyordu kendisine. Gelgelelim, çok az tanıyordu onu daha. Böyle her dediğine olur

demesi doğru muydu? Üstelik de öyle görülüyordu ki Dillard kızlara sadece birer kız olarak bakıyordu; gerisi ilgilendirmiyordu onu; toplum içindeki yerleri hiç mi hiç önemli değildi. Yalnız, Kansas City'de Clyde'ın başına gelenler de böyle düşünceler yüzünden gelmemiş miydi? Şimdi burada, Lycurgus' ta, geçmişin bütün bu tatsız anılarını unutmak, daha düzenli bir yaşayışın temellerini atmak istemiyor muydu?

Kafasını kurcalayan bütün bu sorulara karşın, çarşamba akşamı sekizbuçukta buluşup kilisedeki toplantıya gittiler. Şu yarı dinsel, yarı toplumsal, yarı duygusal kilise toplantılarından biriydi bu; daha çok, kilisenin varlığını artırmak, yaşlıların dedikodularına, ne olmuş-ne bitmişlerine, gençlerin tanışıp fingirdeşmelerine ortam yaratmak için yapılan kilise toplantılarından biri. Bu arada çeşitli kişilerin yaptığı ev işlerinden, örneğin, pastasından, çöreğinden tutun da, masa örtülerine, oyuncak bebeklerine dek binbir türlü şeyden oluşan bir kermeste düzenlenmişti. Kentin bu işlerle uğraşan bütün ileri gelenleri de bulunuyordu bu toplantıda elbette. Dillard'ın dayısıyla yengesi de oradaydı. Clyde'ın görebildiği kadarıyla pek öyle önemli kişiler değillerdi. Yalnız, Stark Şirketi'nin bayiliğini yapmasından olacak, dayısı Grover Wilson ara-sıra bir takım başka başka havalara giriveriyordu.

Clyde'ın dikkatini çeken şu olmuştu: Arkadaşı Walter Dillard, her fırsatta onun Griffiths'lerden olduğunu söylüyordu çevresindekilere; dahası, bu da oldukça büyük bir ilgiyle karşılanıyordu. Özellikle Dillard'ın yengesi Clyde'ı bayağı coşkunlukla karşılamıştı; bu coşkunlukla da bir gece yemeğe çağırmıştı.

Aslında, orada bulunanların hepsi Samuel Griffiths gibi büyük bir adamın yeğeninin burada, kendi aralarında oluşuna pek şaşırmışlardı; doğrusu, çok ilginç bir durumdu bu. Yalnız, bir şey daha vardı: Bir Griffiths oluşuna karşılık Clyde'ın oldukça çekingen, oldukça silik, gösterişsiz bir duruşu vardı. Oysa, Griffiths denilince onların kafalarında canlanan hiç de bu değildi; daha gösterişli, daha kendinden emin bir insan görmek istiyorlardı karşılarında. Dahası, bunlar öyle insanlardı ki, böyle, gözlerinde yücelttikleri insanların yaptığı, yapacağı hertürlü ahlâksızlığı da saygıyla, takdirle karşılayacak kadar kör gözle bakıyorlardı dünyaya.

Walter Dillard ise bir saniye olsun Clyde'ın yanından ayrılmıyor, ünlü

fabrikatör Samuel Griffiths'in yeğeni, B. Gilbert Griffiths'in amca-oğlu olan, amcasının fabrikasında "yaka yapımı konusuda uzmanlık edinmek" üzere Lycurgus'a gelmiş bulunan bu arkadaşını herkese gösterebilmek için oradan oraya koşuşup duruyordu. Yalnız, bu arada kimilerini bu onurdan yoksun bıraktığı da oluyordu. Bunlar, sevmediği, ya da yeterince önemli bulmadığı kişilerdi. Bu gibiler oldu mu, Clyde'ı onlarla tanıştırmadan başka yana çekiyordu. Yalnız, bu arada, bir ân için de olsa, yakınlarında durup kendisini onlara Clyde'la birlikte göstermeyi de hiç unutmuyordu.

Zella Schuman ile Rita Dickerman toplantıya biraz daha geç gelmişlerdi; ağırlıklarını göstermek için yapmışlardı bunu. Clyde, tanışmalarının ardından, onların bu toplantıda daha önce tanıştığı kızlardan çok farklı oldukların anlamıştı. Daha çekici, daha rahat, daha havalıydılar.

Tanıştıklarında, Zella Schuman sormuştu:

— "O! demek Bay Clyde Griffiths sizsiniz? Hayret, doğrusu! Amcanızın oğluna nekadar benziyorsunuz! Kendisini hep Merkez Bulvarı'nda arabasıyla geçerken görürüm. Walter sizden çok söz etti bize. Nasıl, Lycurgus'u beğendiniz mi?"

Kızın giyimi-kuşamı çok hoştu; beyenmişti Clyde. Ayrıca, "Walter" derken de bunu öyle bir sesle söylemişti ki Dillard'ın söylediğinden de öte bir yakınlık vardı aralarında sanki.

Rita Dickerman ise, Zella'nın esmerliğinin tersine, sarışındı; pembe yanakları, gümüşü-mavi gözleri vardı. Zella da güzeldi, o da güzeldi; yalnız, başka başka güzelliklerdi bunlar; farklı birşeyler vardı görünüşlerinde. Clyde onu da beyenmişti. Rita'nın Clyde'a yanaşması da ta önceden —elbette Clyde'ın haberi olmadan— ayarlanmıştı bile! Bu nedenle, daha tanışır tanışmaz Rita bu durumu belli eden tavırlar takınmaya başlamıştı.

Clyde da farkındaydı bu işin; ne yapacağı konusunda da biraz kuşkuluydu, çünkü bu kente geldiğinden beri durmadan öyle söylüyordu kendi kendine: Burada kurduğu ilişkilerde çok dikkatli olacaktı. Bir kez, Hortense Briggs olayında ağzı adamakıllı yanmıştı. Şimdiyse bu kızlar çıkmıştı karşısına. Gerek Dillard'ın anlattıklarından, gerek şu sırada kendi gözlemlediklerinden anlıyordu ki bunların da Hortense'ten aşağı kalır yanları yoktu. Çok, çok dikkat etmek gerekecekti.

Tanışmalarının ardından daha önce yapılmış olan tasar tıkır-tıkır işledi. Önce kızlar Clyde'la Dillard'ın yanından ayrılıp tanıdıklarıyla merhabalaşmaya gittiler. Daha sonra yeniden bir araya gelinip bir şeyler yenildi, içildi. Sonra da, toplantının sonlarına doğru, Dillard'ın önerisi, kızların da benimsemesi üzerine, —bu arada Clyde, kararsızlığından ötürü, hiç konuşmamayı daha uygun buluyordu— kiliseden çıkıp Zella'nın evine doğru gitmeye başladılar.

Yolda giderlerken, ne olduysa oldu, Clyde'la Rita yalnız kalıverdiler. Dillard'la Zella önden önden gidip onları arkada baş başa bırakmışlardı. Clyde böyle bir durumda yanındaki kızın koluna girmenin usulden olduğunu düşünerek hafifçe tuttu. Rita daha baskın çıkmıştı: Birden, kolunu kurtarıp kendisi Clyde'ın koluna giriverdi; bir yandan da omzuna iyice yaslanıyordu. Artık bu biçimi hiç bozmadan yürüyorlar, bu arada da Rita durmadan Lycurgus'taki günlük yaşayıştan söz ediyordu.

Clyde hoşlanmıştı bu kızdan; sesi, konuşması, vücudunun tatlı sıcaklığı içini gıcıklamıştı. Bu gidişle, az sonra kolaylıkla kolunu beline de dolayabilirdi. Bunlar hep bir Griffiths olmasının sonucuydu; elbette ki Lycurgus'lu bir Griffiths. Kilisedeki toplantıda da bütün kızlar nasıl ilgilenmişlerdi kendisiyle!

Shuman'ların evi ağaçlarla kaplı bir bahçenin içindeydi. Clyde'ın o güne dek girip çıktığı evler içinde en iyisi denilebilirdi. Kısaca söylemek gerekirse, geniş, rahat bir evdi. İçeri girip salona yerleştiklerinde, Dillard kendi evindeymiş gibi rahatça gidip plakları karıştırmaya başladı. Bir yandan da Clyde'la konuşuyordu:

— "Bu evin, çevresindeki ağaçların, bir de şu pikapın iğnesinin bayağı iyi bir işlevleri var. Birincisi, ağaçlardan dolayı çalgı sesini caddeden geçen biri duyamaz. Ayrıca, iğnenin yumuşaklığından dolayı evin içinde bile üst kata çıksan duyamazsın. Şimdiye dek kaç kez sabahın üçüne, dördüne dek çalıp dans ettik burada; değil mi Zell?" Zella'ya kısaca böyle diyordu. "Üst kattan hiçbir yakınma gelmemişti."

Zella: "Evet, evet." dedi. "Babamın kulakları da biraz ağır işitir; annem de odasına çekilip kitabına daldı mı hiçbir şey duymaz olur."

Clyde: "İyi ama, niye buradakiler dans edilmesine karşıçıkıyorlar?" diye sordu.

Dillard: "A! yok canım, öyle herkes karşıçıkmıyor." dedi. "Daha çok, kiliseyle ilişkisi olanlar hoş karşılamıyorlar; örneğin, dayımla yengem de içlerinde olmak üzere, bu gece kilisede gördüğün herkes. Ama, Zell'la Rita'yı katmıyoruz elbette. Onlar öyle dar görüşlere aldırmazlar; değil mi, Zell?"

Zell, gülerek: Elbette." dedi. "Hem, ne zararı var anlayamıyorum."

Rita: "Ben de." dedi. "Üstelik, annemle babam da hiç aldırmazlar böyle şeylere."

Bu konuşmaların ardından Dillard pikapa bir plak yerleştirdi. Badem Gözler diye bir parçaydı bu. Şimdi Clyde'la Rita, Dillard'la da Zella kalkmışlar, dans ediyorlardı. Clyde, kızın vücudunun tatlı mı tatlı sıcaklığını duyuyordu kollarının arasında. Rita o sarhoş edici kıvraklığıyla, coşkun heyecanıyla birşeyler anlatmak istiyordu sanki. Gözlerindeki o bakış, dudaklarındaki o garip gülümseme anlatmak istediği bu şeyleri daha da bir açığa vuruyordu sanki.

"Nefis bir kız!" diye düşünüyordu Clyde. "Biraz basit ama, yine de nefis. Benim yerimde başka biri de olsa aynı şeyleri elde edebilir kolaylıkla. Ama, işin güzel yanı, benden hoşlanmasının nedeninin benim gerçekten birşeyler olduğumu sanması."

— "Ah, nekadar güzel! Çok iyi dans ediyorsunuz, Bay Griffiths."

— "Yok, canım! Asıl siz çok güzel dans ediyorsunuz. Bense sizinle olduğum için dans edebiliyorum."

Badem Gözler bitmişti. Bundan sonra Aşk Gemisi ile dans edildi. Dans faslı bitince, Zella ile Dillard birşeyler içeçeklerini söyleyip mutfağa geçtiler. Yalnız, Clyde'ın da dikkatini çektiği gibi, hiç de öyle "birşeyler içecek" kadar kısa olmamıştı mutfakta kaldıkları süre; gideli kaç dakika olmuş, hâlâ dönmemişlerdi.

Bu süre içinde —öyle görünüyordu ki önceden ayarlanmış bir süreydi bu— Rita da oturdukları kanepede Clyde'a birhayli yaklaştı. Az sonra da ayağa kalktı, çalgısız olarak dans etmelerini önerdi. Sonra, dans ederlerken nasıl olduysa oldu, yanakları yapışıverdi birbirine; vücutlarıysa çoktan sarmaş-dolaş olmuştu.

Clyde artık tutamıyordu kendini; üstelik, Rita da yaptığı hareketlerle durmadan körüklüyordu coşkusunu. Coşku arttıkça artıyordu; dizginler

gevşedikçe gevşiyordu. Clyde, içindeki kale taşlarının birbiri ardından yıkılıp gittiğini duyuyordu. Bütün dayanma gücü eriyip yok olmuştu. Sonunda, son engel kırıntılarının da akıntıya kapılıp darmadağın olduğu o son ânda, dudakları birleşiverdi... Sonra ayrıldı, yine birleşti; ayrıldı, yine birleşti; sonra bir daha, bir daha birleşti. Her defasında da Rita daha istedi, her öpüşte daha coştu.

Clyde sonun kaçınılmazlığını görüyordu şimdi. Kollarının arasında istekle yanan bu vücut, bu aralık dudaklar kolay kolay bu işten sıyrılamayacağını söylüyordu ona; üstelik, ikisi de kaçınılmaz olarak istiyorlardı artık birbirlerini.

IX

İLK ânların o insanı sürükleyen coşku dalgası geçtikten sonra, aklın kıyıdan köşeden yüzünü göstermeye başladığı bir sırada, Clyde'ın aklına Lycurgus'a gelirken kendi kendine koyduğu ilkeler geldi. Üstelik, annesine de söz vermişti, tehlikeli ilişkilerden kaçınacaktı. Şimdi ise... kollarının arasında, istekle kendisine bakmakta olan bu kız ne olacaktı? Bu bakışlar... bu bakışlar "Devam!" diyordu, "Daha!" diyordu, "Hemen şimdi!" diyordu! İyi ama, nasıl? Nerede? Bu evde mi? Kuşkusuz bu koskoca evin pek çok odası vardı; ama, sonra? Bir kez böyle bir ilişki kurulduktan sonra ne olacaktı? Hep sürüp gitmesi mi gerekecekti? Yoksa, geri çevirince başına türlü türlü işler mi açılacaktı?

O bu düşünceler içinde bocalayıp dururken saat ikiyi vurmuştu. Rita, evdekilerin merak edeceğini söyleyip, çarçabuk toparlanmaya başladı. Dillard'la Zella'dan ise hiç mi hiç ses çıkmıyordu. Anlaşılan, Clyde Rita'yı evine tek başına bırakacaktı. İkisinin üzerine de bir durgunluk gelmişti; bir düş kırıklığının durgunluğuydu bu sanki. Clyde kızın istediği noktaya ulaşamadığını düşünüyordu. Kimbilir, belki de Rita şimdi onun ne denli korkak,

ne denli beceriksiz bir şey olduğunu söylüyordu kendi kendine.

Bulundukları yerden pek uzak olmayan evin önüne geldiklerinde, yeniden görüşmek üzere ayrıldılar. Bu ayrılma sırasında bile Rita sanki daha yeni başlıyorlarmış gibi sıcak, istekliydi. Clyde ise, odasına dönerken, bu ilişkinin bu denli hızlı gelişmesinden duyduğu kaygıyı düşünüyordu. Bir yanda, buraya gelirken verdiği bunca karar vardı; bir yerlere varmak istiyorsa kesinlikle uyması gereken kararlardı bunlar. Bir yanda da Rita'nın sıcaklığı, Rita'nın insanı mıknatıs gibi çeken büyüsü vardı; kısacası, alt-üst olmuştu kafası.

Elbette ki Clyde'ın bu denli yalnız kalmasında, karşılaştığı zor durumlarda bu denli kararsızlığa düşüp sıkıntı çekmesinde Griffiths ailesinin kusuru büyüktü. Geldiğinden bu yana bir ay geçmiş, bir kez olsun arayıp sormamış, ilgilenmemişlerdi.

Bu durum Gilbert'in işine geliyordu; bu nedenle, üstünde durmadığı gibi, memnun da oluyordu. Öbürleri ise ilk girişimi ailenin başından, Samuel Griffiths'ten bekliyorlardı. Buna karşılık, Samuel Griffiths ise, geçen şu bir ay içinde işlerinin sıkışıklığı nedeniyle Clyde'ı hemen hemen hiç düşünememişti. Biliyordu ki gelmiş, bir işe yerleşmiştir, gerisi daha sonra düşünülürdü.

Bu arada Clyde, beri yandaki tek düze işini, tek düze yaşayımını sürdürüyordu.

Sonunda bir gün, Samuel Griffiths, oğluyla yalnız kaldığı bir sırada: "E, söyle bakalım, amcanın oğlu nasıl? Birşeyler yapabiliyor mu bari?" diye sordu.

Gilbert elbette biraz huzursuz olmuştu bu soru karşısında. Sonunun neye varacağından kuşkuluydu.

— "A, evet, fena değil; ıslatma bölümüne verdim." dedi. "İyi ettim mi?"

— "İyi, iyi. Yeni başlayan biri için en uygun yer orasıdır. O iyi de, şimdi ne düşünüyorsun, birşeyler yapabilecek gibi mi?"

— "Bilmem, pek düşünmedim... Yapar besbelli. Elbette, çalışırsa yapar ama, pek öyle yetenekli gibi de görünmedi bana. Birincisi, biliyorsun, doğrudürüst bir öğrenimi yok. Sonra, öyle atik-tetik bir havası da yok; oldukça ağır görünüşlü. Yine de bekleyelim elbet. Öyle hop diye kapının önüne koymak istemem. Bakarsın, gitgide düzelir. Hem sonra, yanılmış da olabilirim. Yine

de, buraya senden bir şeyler umarak, yeğenin olmasından dolayı epey birşeyler umarak geldiğini düşünmeden edemiyorum."

— "Öyle mi diyorsun? Böyle düşünüyorsa, bayağı yanılıyor derim. Yine de söylediğin kadar yeteneksiz olabileceğini sanmıyorum. Hem, böyle bir yargıya varabilecek kadar çok olmadı ki geleli; öyle değil mi? Ayrıca, Chicago' dayken hiç de öyle bir izlenim uyandırmamıştı bende. Sanırım, üstü üste birkaç ayrı yerde deneyebiliriz. Böylesine basit bir işte kalması da doğru olmaz, ne de olsa akrabamız. Neyse, bir süre bırakalım bakalım tek başına nereye kadar gidecek."

Gilbert, babasının Clyde'ı hep aynı yerde tutacağını sanırken, şimdi, düşündüğü gibi olmadığını görünce için için bir öfkeye kapılmıştı.

— "Nasıl isterseniz, Müdür Bey." dedi.

İş bununla bitmemişti. Samuel Griffiths konuşmasını kesmedi.

— "Bir de onu bir akşam yemeğine çağırmamız gerekir, değil mi? Bunu daha önce de düşündüm ama, söylemeye birtürlü fırsat olmadı. Aslında, annenle bir konuşmalıydım bu işi. Daha bu eve hiç gelmedi o, değil mi?"

Gilbert'in iyice keyfi kaçmıştı ama, belli etmemeye çalışıyordu.

— "Hayır, gelmedi. Bu meseleyi ilk senin açmanı bekliyorduk."

— "Güzel! Bir araştır bakalım nerede oturuyormuş. Önümüzdeki pazar akşamına, bir engelimiz yoksa, çağıralım." Samuel Griffiths bunları söylerken oğlunun yüzündeki hoşnutsuzluk belirimi dikkatini çekmişti. Bu yüzden sözlerini şöyle tamamladı: "Bak, Gil, ne olursa olsun, benim yeğenim, senin de amcan-oğlu. Hiçbir zaman, öyle, tek başına bırakamayız; doğru olmaz. Onun için, şu yemek işini bu akşam annenle konuş; yoksa, ben konuşur, yoluna koyarım."

Bunları söyledikten sonra askıdan şapkasıyla paltosunu alıp çıktı.

Bu konuşmanın hemen ardından Clyde'a bir haber gönderilip pazar akşamı saat altı-buçukta Griffiths'lerin evinde yemeğe beklendiği bildirildi. Yalnız, Gilbert, hem bir sözü olduğundan, hem de bu işe ta başından beri karşı çıktığından, evde bulunamayacaktı.

*
**

Bu arada Clyde'ın Dillard, Rita, Zella'yla olan ilişkilerinde de yeni gelişmeler ortaya çıkmıştı. Gerek Zella, gerek Rita, gerekse Dillard, Zella'nın evinde geçirilen o geceden sonra Rita'nın Clyde'ı etkilemiş olduğuna iyiden iyiye inanmışlardı. Bunun için de, kent çevresindeki bir yere, örneğin, Utica, ya da Albany'ye hep birlikte bir hafta-sonu gezisi yapmayı düşünmüşlerdi.

Öneriyi Clyde'a getiren Dillard oldu. Rita'nın ondan çok hoşlandığını söylüyordu. Bunu duyunca Clyde'ın pek hoşuna gitti ama, öteki iş, hafta-sonu gezisi ne olacaktı? Eskisi gibi başına binbir türlü dert açmaz mıydı? Birincisi, haftada topu topu onbeş dolar geçiyordu eline; eh, bunu da, öyle, insana oluk gibi para harcatan türden gezilere harcayamazdı ki. Sonra, hadi bu sorun yoluna konuldu, peki, böyle üst üste, üst üste Rita'yla birlikte olmakla nereye varacaktı bu işin sonu? Bir kez bu noktaya varıldı mı, artık Lycurgus'ta duymayan kalmazdı. Hele hele, bir de Griffiths'lerin, diyelim ki Gilbert'in kulağına gitti miydi, tamamdı! Hem, Zella ara-sıra Gilbert'e rastladığını da söylememiş miydi? Tamam işte, böyle rastlaşa rastlaşa bir gün tanışırlar, haber de bu yoldan Gilbert'in kulağına gidiverirdi. Ondan sonra da ayıkla pirincin taşını! Hiç dinlemezler, atıverirlerdi işten!

Bütün bunları düşünerek, bir bahane uydurmaya karar verdi. Şöyle bir-iki kez öksürüp, lafı da üç-beş kez evirip çevirdikten sonra, o aralar sık sık akrabalarına gidip geldiğini, ondan sonraki uzun bir süre için de bütün hafta-sonlarının, fabrikadaki işlerin sıkışıklığı yüzünden, dolu olduğunu söyleyerek öneriyi geri çevirdi. Bir yandan da yine hep Rita'yı düşünüyordu. Ara-sıra elinde olmadan, onun sesini, sıcaklığını duyar gibi oluyor, duygularının etkisine kapılarak kararından caymanın eşiğine kadar geliyordu.

Bu karmaşık duygular, düşünceler, bu bocalamalar içinde günler geçti; ta ki bir akşam yorgun-argın işinden geldiğinde masasının üzerinde bir kâğıt buluncaya dek. Bu pusulayı o yokken Griffiths'lerin uşağı getirip oraya bırakmıştı. Oldukça iyi cins bir kâğıt olduğu daha ele alır almaz anlaşılıyordu. Üzerinde "E. G." harflerini görünce çabucak açıp okumaya başladı.

Samuel Griffiths'in eşi Elizabeth Griffiths'ten geliyordu. Pazar akşamı için kendisini yemeğe bekliyorlardı. "Seni aramızda görmekten mutluluk

duyacağız." diye bitiyordu mektup! Demek, demek o âna dek sandığı gibi, kendisini büsbütün ailenin dışında tutmuyorlardı; aralarına çağırıyorlardı! Sonunda, sonunda o güzelim evin içini görebilecekti demek! Sonunda yengesiyle, amcasının kızlarıyla tanışabilecekti! Kimbilir ne güzel olacaktı! Belki bundan sonra, tam artık bütün umutlarını yitirmekte olduğu şu sırada, elinden tutacaklardı! Çekip çıkaracaklardı içine düştüğü o kasvetli durumdan! Bağrını kaplayan bu duygu dalgası Rita'ya karşı olan güçsüzlüğünü birden silmiş götürmüştü. "Ne yani?" diye düşündü. Kendisinden, bir Griffiths'ten böylesine aşağı düzeyde olan birtakım insanlar yüzünden, ailesiyle olan bağlarını tehlikeye sokacak değildi ya! Böyle bir şeyi nasıl göze alabilirdi? Bir kez bir yanlışlık yapmıştı ama, bundan sonra çok daha dikkatli olacaktı. Gerekirse Dillard'la olan ilişkisini bile kesecek, dahası, yine gerekirse, kaldığı bu odadan da çıkacaktı.

Bütün bu düşüncelerin etkisiyle aklında ne Rita kaldı, ne de Utica. Bunların yerine Griffiths'lerin evini düşünüyordu şimdi; orada nelerle karşılaşabileceğini gözünün önüne getirmeye çalışıyordu. Bir de... evet, bir de, herşeyden önce giyecek yeni birşeyler gerekiyordu şimdi. Bu nedenle, ertesi gün B. Kemerer'den birkaç saatliğine izin alıp çarşıya çıktı, üzerine birkaç parça birşeyler aldı. Gideceği yerde iyi bir izlenim bırakmak istiyordu.

Bufidan sonra pazara dek geçen süre içinde boyuna amcasının evinde geçireceği akşamı düşündü. Artık kafasında ne Dillard vardı, ne Zella, ne de Rita.

Yalnız bir nokta tedirgin ediyordu onu: Gilbert Griffiths. Ne zaman karşılaşsalar kendisini soğuk bakışlarla tepeden süzen Gilbert Griffiths o akşam da orada aynı tavrı takınırsa ne olacaktı? Onun o bakışları altında, zaman zaman içi sızlayarak, yüreği parçalanarak kabul ettiği o aşağı durumunun ağırlığını bir kat daha duymayacak mıydı omuzlarında? Ya da kendisi onların yanındayken gerçekte olduğundan daha üstünmüşçesine bir tavır takınırsa, o zaman Gilbert Griffiths bunun acısını fabrikada çıkarmaz mıydı? Hiçbir neden yokken bile kendisine karşı düşmanca bir tutum içindeydi.

Clyde bütün bu düşünceler içinde pazarı buldu. Griffiths'lerin bahçe kapısı önüne geldiğinde yüreği küt-küt atıyordu. Bahçe kapısından evin kapısına kadar olan yolu binbir sıkıntıyla geçti. Acaba bu sırada B. Samuel, ya da

Gilbert Griffiths pencerelerden birinden izliyorlar mıydı kendisini?

Neyse ki bu yol kısaydı. Az sonra evin kapısı açıldı, eşiğe çıkan bir uşak Clyde'ın paltosunu alıp içeriye, geniş oturma odasına buyur etti. Çok güzel bir odaydı bu; her yanından zenginlik, huzur fışkırıyordu.

Bir-iki dakika sonra Bn. Griffiths içeri girdi. Clyde'a yaklaşıp, gülümseyerek: "Sanıyorum, yeğenimle karşı karşıyayız?" dedi.

Clyde biraz heyecanlıydı. Çok yalın bir biçimde karşılık verdi:

— "Evet. Adım Clyde Griffiths."

— "Seni evimizde gördüğüme çok memnunum; eminim çocuklar da memnun olacaklar. Bella'yla Gilbert evde yoklar, sanırım birazdan gelirler. Kocam da yukarıda dinleniyordu; şimdi iner. Otursana." Büyükçe bir divanı gösteriyordu. "Biz, pazar akşamları yemeğimizi hep burada, bir arada yeriz. Onun için, senin de bu akşam gelip bizimle olmanı uygun gördüm. Eh, anlat bakalım, Lycurgus'u nasıl buldun?"

Clyde heyecanından sıyrılıp gülümsemeye çalıştı:

— "Çok beyendim. Daha öyle her yanını iyiçene görmüş değilim elbette ama, gördüklerim arasında özellikle bu caddeyi çok beyendim. Evler, bahçeler çok güzel."

— "Evet, doğrusu, biz Lycurgus'lular Wykeagy Cadde'mizle pek övünürüz. Her gören de hak verir. Çok da eskidir; yıllarca önce, Lycurgus daha köyken yapılmış. Bu güzel haline ancak bundan onbeş yıl önce kavuşabildi. Neyse, biraz annenle babanı anlat bana. Kendilerini bir kez olsun görmedim şimdiye dek. Yalnız, kocamdan hep duyardım elbette. Ne de olsa kardeşi. Annenle o da hiç karşılaşmamıştır besbelli. Baban nasıl?"

— "Çok iyi. Annem de öyle. Şimdi Denver'de oturuyorlar. Bir süre Kansas City'de yaşamıştık ama, üç yıl önce oradan ayrılmışlar. Daha geçen gün annemden mektup aldım; herşeyin yolunda gittiğini yazıyordu."

— "Hınğ, demek ara-sıra haberleşiyorsunuz? Çok iyi!"

Kadın bunları söylerken gülümsedi. Clyde'ı bayağı beyenmişti. Kendi oğluna bu denli benzemesi karşısında biraz şaşırmıştı bile. Dahası, Clyde Ibert'ten daha uzun,daha iyi yapılı, daha hoş görünüşlüydü ama, nekadar gerçek olursa olsun, Bn. Griffiths'in hiçbir zaman kabul edemeyeceği bir şeydi bu elbette. Evet, Clyde'ın görünüşü daha iyi olabilirdi ama, buna karşılık

Kendi oğlunun da, kişiliğini Clyde'dan çok daha belirgin bir biçimde ortaya koyan bir havası vardı. Clyde'ın görünüşü daha yumuşak, daha silikti.

Yenge bunları düşünerek Clyde'ın kardeşleri üzerine de birtakım sorular sormaya hazırlanıyordu ki Samuel Griffiths içeri girdi. Girer girmez Clyde'ı şöyle-bir incelemiş, görünüşünden de epey hoşlanmıştı.

— "Eh, en sonunda görüşebildik ha? Duyduğum kadarıyla bana hiç gerek kalmadan seni bir yere yerleştirivermişler."

— "Evet, efendim."

Clyde ayağa kalkıp hafifçe eğilerek söylemişti bunu. Böylesine büyük bir adamın karşısında eğilmemek elde miydi?

— "Güzel! Otur, canım, otur! Bir yere yerleşmiş olmana sevindim. Duyduğum kadarıyla ıslatma bölümündeymişsin. Pek hoş bir yer değildir ama, işi yeni öğrenmeye başlayan için iyidir. Sonradan oldukça başarı gösterip iyi yerlere yükselen pek çok kişi oradan başlamıştır işe." Gülümsedi. "Sen geldiğinde burada yoktum; yoksa, muhakkak görüşürdük daha önce."

— "Evet, efendim."

Clyde, B. Griffiths yerine oturana dek ayakta beklemiş, ancak o oturduktan sonra oturmuştu. Beri yanda B. Griffiths, Clyde'ın hiç de öyle Gilbert'in küçümsediği gibi olmadığını, kendisinin Chicago'da gördüğü Clyde'dan bile daha etkileyici olduğunu düşünüyordu şimdi. Yalnız, biraz daha güçlü, biraz daha canlı olmalıydı.

— "Çalıştığın yerden hoşlandın mı bari?" diye sordu.

Clyde doğrusunu söylemeyi uygun gördü:

— "E, evet, efendim. Aslında, gerçeği söylemek gerekirse, pek hoşlandım diyemem ama, bu hiç önemli değil elbette; her başlangıç böyledir sanırım."

Bunları söylemekle amcasının üzerinde daha iyi işlere lâyık olduğu izlenimini yaratmayı düşünüyordu. Ayrıca, Gilbert'in o sırada orada bulunmayışı da bu cesareti gösterebilmesi için olanak sağlıyordu elbette.

Samuel Griffiths'in de hoşuna gitmişti bu.

— "Evet, doğrusu pek okadar sevimli bir iş olmadığını ben de kabul ederim. Yine de öğrenilmesi gereken en temel şeylerden biridir. Sonra, bu zamanda öyle hemen iyi bir yere yerleşmek de biraz süre istiyor."

Clyde işte bu sözü edilen sürenin nekadar olacağını merak ediyordu

şimdi; hiç mi hiç sevmiyordu çalıştığı o yeraltı dünyasını.

Bu sırada Myra içeri girdi. Clyde'ı görür görmez de hiç öyle Gilbert'in anlattığı gibi olmadığını fark edip sevindi. Birşeyler, değişik birşeyler sezmişti Clyde'ın gözlerinde, bakışlarında; bu birşeyler onun bağrının derinliklerinde daha başka birşeyleri de hafif hafif kıpırdatmıştı sanki.

Clyde ayağa kalkarken B. Griffiths de tanıştırdı:

— "İşte, Myra, amcan-oğlu Clyde Griffiths. Bu da, kızım Myra."

Clyde kendisine uzatılan serin, yine de yaşamanın verdiği o gizli sıcaklığı, o içten içe canlılığı koruyan eli sıktı. Daha yürekten, hiç değilse kendisinden öncekilerden daha ılık bir karşılama sezmişti bu elde. Myra gülümseyerek konuşmaya başladı:

— "Umarım Lycurgus'tan hoşlanmışsınızdır. Biz hepimiz çok severiz ama, belki size Chicago'dan sonra pek yavan gelmiştir."

Clyde bu sözlere vereceği karşılığı tasarlıyordu ki kapının ardına kadar açılmasıyla Gilbert Griffiths'in içeri dalması bir oldu. Bu sırada dışarıda da bir motor gürültüsü kopmuştu. Gilbert tam kapıda geriye dönüp "Bir dakika, Dolge." diye seslendikten sonra yanlarına geldi. Her zaman olduğu gibi şimdi de Clyde'a buz gibi katı bakışlarla bakıyordu. Yarım ağızla bir "Merhaba, nasılsın?" dedikten sonra, kendini üstün gören bir tavırla elini babasının omzuna koyarak, o gece birkaç arkadaşıyla bir yere gideceklerini, bu yüzden yemeğe kalamayacağını söyledi.

Clyde onun bütün konuşmalarında, bütün davranışlarında üstün bir havanın varlığını seziyordu. İşte burada bile, tıpkı fabrikadaki gibi, kendisinden emin, ne yaptığını, ne ettiğini bilir bir hali vardı. Bu yaşta böylesine üstün, böylesine ezici bir kişilik sahibi olmak ne müthiş, ne özenilesi bir şeydi!

X

BU sırada bir uşak yemeğin hazır olduğunu bildirmişti. Gilbert'in çarçabuk çıkıp gitmesinin ardından hep birlikte yemek odasına geçtiler.

Döşemesi, duvarları, tavanı, masası... kısacası, her köşesi ile alabildiğine görkemli, alabildiğine zengin bir yemek odasıydı burası.

Clyde, bir yandan bütün bu zenginliklerin ortasında yemeğini yerken, bir yandan da kendisine sorulan çeşitli sorulara karşılık vermeye çalışıyordu. Özellikle ailesi, ailesinin yaşayış biçimi, babasının, annesinin yaşları, Denver'den önce oturdukları yerler, kardeşleri, kaç kardeşi olduğu, Esta'nın yaşı, ne yaptığı, babasının otel işletmeciliğinden hoşnut olup olmadığı, daha önce Kansas City'de otururlarken neyle uğraştığı gibi sorulardı bunlar. Üstelik, öylesine arka arkaya soruluyordu ki Clyde'a sanki cendereye sıkıştırılıyormuş gibi geldi. Kimi sorular karşısında ise —özellikle Kansas City'deki yaşamlarıyla ilgili sorulardı bunlar— bayağı bayağı terliyordu. Bu da karı-koca Griffiths'lerin gözünden kaçmıyordu elbette; kaçmıyordu, nedenini de Clyde'ın annesiyle babasının gerçekte çok yoksul durumda olması gerektiğine bağlıyorlardı.

Neyse ki bu sırada kapı açıldı, Clyde'ın imdadına yetişircesine Bella içeri girdi. Yanında da iki kız arkadaşı vardı. Clyde daha ilk bakışta bu kızların da bu dünyadan olduklarını fark etmişti. Daha birkaç gün öncesine dek yoğun bir biçimde kafasını kurcalayan Rita ile Zella'dan nekadar başka, nekadar üstündüler! Birisinin adı Sondra Finchley'di. Daha ilk bakışta, gözün o ilk çarpış ânında Clyde'ı büyüleyivermişti. O güne dek böylesine bir kız görmemişti Clyde; herşeyiyle böylesine tam, böylesine etkileyici, böylesine... Gözlerini ayıramadı bir süre.

Yalnız, kız onun varlığını fark edip etmediğini belli edecek en ufak davranışta bulunmamıştı. Bunun yerine, bir yandan yanındaki köpeğinin Griffiths'lerin kedisine saldırmasını önlemeye çalışırken, bir yandan da hayvanın bu yerinde duramamazlığından yakınıyordu.

Öteki kız ise daha az etkileyiciydi. Odaya girer girmez masanın yanına gelmiş, önce Bn. Griffiths'in, sonra da öbürlerinin hatırlarını sormuştu.

İçlerinde en şirini ise Bella'ydı. Geç kalmış olmasından ötürü annesinden, babasından özür dilerken bile cıvıl-cıvıl, sevimli mi sevimliydi. Bu canlılık içinde bir ara gözü Clyde'a takılınca durdu, hafifçe eğilerek selâm verdi. Clyde ise, onlar içeriye girdiğinden beri ayakta duruyordu; o da eğilerek selâm verdi. Bir kızın böylesine güzel, böylesine çekici olması karşısında duyguları

coşuyordu. Bu güzellik, bu bezenircesine yaradılış dişiliğin rakip tanımaz zaferiydi!

Samuel Griffiths tanıştırdı:

— "Bella, amcanın oğlu Clyde."

— "A, evet... Nasılsınız? Annem bu günlerde geleceğinizi söylüyordu. Bakın bunlar da arkadaşlarım Sondra Finchley'le Bertine Cranston."

Kızların ikisi de Clyde'ı incelikle selâmladılar. Bir yandan da onu dikkatli dikkatli inceliyorlardı. Yan yanaydılar; Sondra Bertine'e dönüp fısıldadı:

— "Hayret! Gil'e nekadar benziyor, değil mi?"

Bertine: "Evet, doğrusu hiç böyle şey görmedim." dedi. "Üstelik, çok da yakışıklı!"

Sondra da aynı düşüncedeydi. Bella'nın ağabey'sinden çok daha hoştu bu çocuk. Sevmiyordu Bella'nın ağabey'sini; çok askıntı, yılışık biriydi. Clyde'ı ise hem beyenmiş, hem de onun gözlerinin bir türlü kendi üzerinden ayrılmadığını fark etmişti. Bu nedenle şimdilik biraz ağırdan alıp aldırmazmış gibi görünmeye karar verdi; elde edilmesi kolay bir erkekti, anlaşılan.

Bu arada Bn. Griffiths, bu çağrılmadan gelmenin nedenini anlayamamış, böyle bir duruma yol açtığı için de Bella'ya kızmıştı. Çevrelerindeki birtakım tanıdıklarının Clyde'ı burada görmeleriyle bu gencin bu kentteki işinin, dolayısıyla toplumsal konumunun ne olduğu gibi sorular da ortaya çıkacaktı. Bu düşüncelerini, duygularını belli etmemeye çalışarak, yeni gelenleri yerleştirmeye koyuldu:

— "Hadi, sizler mantolarınızı içeriye koyun gelin. Ben de Nadine'e söyleyeyim, sofraya üç tabak daha koysun. Bella, sen babanın yanına otur."

Bu sözlerin hemen ardından, kısa bir süre için, iki kızın bir ağızdan söyledikleri "A! hayır, zahmet etmeyin..."ler, "Biz gidiyorduk..." lar, "Şöyle-bir uğramıştık..."larla doluverdi ortalık. Yalnız, hemen bir-iki saniye sonra da duruverdi elbette. Öyle ya, hazır yakışıklı bir erkek bulmuşken bırakıp gitmek olur muydu! Şimdi durup dinlenmeden deşeleyeceklerdi: Bakalım neyin nesi, kimin fesiydi; ne yapardı, ne ederdi bu Clyde denilen yakışıklı delikanlı? Üstünde durmaya değer miydi, değmez miydi?

Örneğin, bir Gilbert Griffiths'i sevmezdi bu kızlar; çok askıntı, bunun sonucu olarak da çok bencil bulurlardı. Bencil bulurlardı, çünkü onun bencilliği

onların kendi bencillikleriyle çatışırdı. Clyde ise, öyleye benzemiyordu; gözlerinden, bakışlarından pek yumuşak bir insan olduğu hemen anlaşılıveriyordu. Şimdi, iş, toplumsal konumunu öğrenmeye kalıyordu; örneğin, zengin miydi?

Bu sırada Bn. Griffiths, onların bu düşüncelerini okumuşçasına, söze başladı:

— "Bay Clyde Griffiths yeğenimiz oluyor. Batı'dan buraya kocamın fabrikasında çalışıp bir şeyler öğrenmeye geldi. Kendi yolunu kendisi çizmesi gerektiği için kocam da ona bir iyilik yapıp bu konuda bir fırsat tanıdı."

Bu sözler üzerine Clyde kıpkırmızı kesildi. İşte, buradaki konumunun gerek şu kızlardan, gerekse Griffiths'lerden aşağı olduğu hatırlatılmıştı kendisine. Bir uyarıydı bu; haddini bilmesi söyleniyordu. O sırada Bertine Cranston'un yüzünün değiştiğini, kendisine karşı daha ilgisiz bir tavır alıverdiğini de fark etmişti. Beri yanda, arkadaşından çok daha güzel, ailesinin para durumu açısından da çok daha üstün olan Sondra Finchley ise, Clyde'ın gerçekten oldukça yakışıklı olduğunu kabul eden bakışlarla bakıyordu ama, bir yandan da Bn. Griffiths'in az önce söylediklerinin kendi açısından bayağı kötü olduğunu söyler gibiydi.

Öte yandan, Sondra'ya karşı özel bir sevgi, bir yakınlık duyan Samuel Griffiths de kıza seslenmekteydi şimdi; ki bu tutumu öteden beri Bn. Griffiths'in hiç mi hiç hoşuna gitmezdi.

— "Hey, Sondra, köpeğini şu sandalyelerden birine bağla da, gel biraz yanıma otur bakayım. Hadi, gel, gel!"

Bunları söylerken de eliyle işaret ediyordu. Sondra ise bu yakınlık karşısında fıkır-fıkır fıkırdayarak karşılık verdi:

— "A! şimdi olmaz ama, Samuel Amca. Çok geç oldu; gitmemiz gerek. Hem Bissell de durmaz ki." Bissell köpeğin adıydı.

Bu arada Bella'nın, söze karışıp, Sondra'nın atının ayağına çivi battığını söyleyerek ne yapmaları gerektiğini babasına sorması üzerine konu değişti. Böylece, onlar konuşurlarken Clyde'a da dilediği gibi Sondra'yı seyretme olanağı doğmuştu. Gerçekten çok, çok güzel bir kızdı!

Kızların gitmeye hiç niyetleri yoktu; konuşmaya dalmışlardı. Bu arada bir süre için kendi başına kalan Clyde da düşünüyordu: Buradaki bütün bu

insanlar ne mutlu, ne rahat yaşıyorlardı! Bütün konuşmaları yaptırmakta oldukları evler, bindikleri atlar, gördükleri arkadaşlar, gittikleri yerler, yaptıkları şeyler üzerineydi. Örneğin, Gilbert Griffiths daha biraz önce arkadaşlarıyla motosiklet gezisine çıkmış, kimbilir nerelere uçup gitmişti! Sonra, şu Bella —amcasının kızı— kimbilir yanındaki arkadaşlarıyla ne güzel evlere girip çıkıyor, ne güzel yerlerde geziyordu! Kendisi ise, öyle miydi ya? Bn. Cuppy'nin evinin üçüncü katında bir odaya tıkılıp kalmıştı; gidecek bir tek yeri yoktu; üstelik de haftada sadece onbeş dolar... Yarın sabah yine o fare deliği gibi yerde çalışacaktı işte. Bu kızlarsa, kimbilir hangi zevki tatmakta olacaklardı o sırada! Başka bir yerde de, Denver'de, kendi anasıyla babası o sefil, o az önce burada söylemeye bile utanç duyduğu işte olacaklardı!

Kızlar, az sonra, geç kaldıklarını söyleyerek kalkıp gittiler. Şimdi Clyde yine Griffiths'lerle baş başa kalmıştı. Bu geçen süre içinde buralarda ne işi olduğunu kendi kendine okadar çok sormuştu ki. Şimdi sanki yüz-üstü bırakılmış, unutulmuş gibi bir duygu kaplamıştı içini. Myra pek öyle olmasa bile, öbürleri —karı-koca Griffiths'lerle Bella— sanki: "Bak işte, gör, böz böyle yaşıyoruz!" der gibiydiler. Dahası, bu zavallı durumuyla hiçbir zaman şu üç kıza lâyık bir insan olamayacaktı. Bunları düşündü; düşündükçe de oturduğu yerde küçüldü, eridi, sanki yok oldu.

Onun bu hali, gözlerindeki o karanlık, o ümitsiz ifade gerek Samuel Griffiths'in, gerek karısının, gerekse Myra'nın gözünden kaçmadı. Ancak, onun yalnızlığının, acısının gerçek boyutlarını kavrayabilen sadece, sadece Myra oldu. Bu nedenle de, hep birlikte oturma odasına geçerlerken, yanına yaklaşıp konuşmaya başladı:

— "Öyle sanıyorum ki, Lycurgus'u gittikçe daha çok seveceksiniz. O zaman sıkılmanız da geçecektir. Burada gezilip görülecek birsürü yer var. Örneğin, aşağı-yukarı yetmiş mil uzakta olan göllere gidilebilir. Sonra, biz yazın Greenwood'a gideceğiz; o zaman annemle babam sizi de bir süre için oraya çağırırlar."

Evet, bu çağırının gerçekleşebileceğinden hiç mi hiç umutlu değildi ama, o sırada içinden böyle demek gelmişti işte. Beri yanda, Clyde da onun bu içtenliğinden dolayı epey ferahlamış, bundan sonra da, öbürlerini de ihmal etmemeye dikkat ederek, konuşmasını daha çok onunla sürdürmüştü.

En sonunda, saat dokuz-buçuğa doğru, kendini yeniden çok yalnız, sadece bir fazlalık olarak gördüğü bir sırada, ertesi gün erken kalkacağını söyleyerek izin istedi. Samuel Griffiths kapıya dek uğurladı onu. Daha önce Myra'nın da düşündüğü gibi, o da şu sırada yanında yürümekte olan bu gencin gerçekten çok etkileyici bir görünüşü olduğunu kabul ediyordu. Ne yazık ki yoksul bir kökenden gelmeydi, hâlâ da öyleydi. Bu nedenle, bundan böyle gerek ailesi, gerekse kendisi hiçbir türlü ilgilenmemeliydi onunla; yanlarına yaklaştırılmamalıydı. Bu karanlık düşüncelerini söz alanında aklandırmak istercesine gülümseyerek gökyüzüne baktı, mis gibi nisan havasını içine çektikten sonra konuştu:

— "Hava ne güzel, değil mi? Yalnız, Wykeagy Bulvarı'na bahar gelmedi daha. Hele bir gelsin, gör bak ne güzel olur! Çok değil, bir-iki haftası kaldı. Bir-iki hafta sonra bütün baharlar açar. O zaman seni şöyle-bir gezdiririz, görürsün. Hadi, iyigeceler!" Gülümsedi.

Clyde odasına dönerken düşünüyordu: Şu Gilbert Griffiths'in tutumu neyse neydi ama, babası iyi bir insandı; hiç değilse, daha çok ilgi gösteriyordu ona, aldırmaz davranmıyordu.

XI

O AKŞAMIN üzerinden günler geçti. Griffiths'lerden hiçbir ses seda çıkmadığı halde, Clyde hâlâ o tek bir araya gelişlerinin anısıyla yaşayıp duruyor, o kızlardan biriyle ilişki kurmanın hayalleriyle oyalanıyordu. Bir onların çevresindeki, bir de kendi çevresindeki dünyalara bakıyor, onlardan biri olmak isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Dillard'la olan arkadaşlığını da iyiden iyiye kesmişti.

Yalnız, günler geçip de durumunda en ufak bir düzelme olmadığını, yine yeraltındaki o hapisane gibi yerde, hem de aynı ücretle çalıştırıldığını görünce umudu kırılmaya, eski karamsarlıkları geri gelmeye başladı. Öyle oldu ki,

zaman zaman, işi de, Lycurgus'u da bırakıp Chicago'ya, ya da New York'a gitmeyi, yeniden bir otel işi bulup girmeyi geçirdi kafasından.

O sıralarda bu kararsızlıklarına son verip yeniden eski umutlarını geri getirecek bir olay oldu: Bir cumartesi günü, Samuel Griffiths fabrikayı baştan aşağı bir dolaşmak istemişti. Hep bir adım arkasından gelen Whiggam'la birlikte, ıslatma bölümüne girdiğinde Clyde'ı gördü. Clyde, arkasında iş gömleği, pantolonu, alnında boncuk boncuk terlerle, kumaşların makineye verildiği bölümde çalışıyordu. Anlaşılan, yeğeni, "almak"tan öte, "vermeyi" de öğrenmişti artık. Onun bu görünüşü karşısında biraz irkildi. Gerek Chicago'da, gerekse evlerine yemeğe geldiğinde, görünüşüyle kendisini çok daha başka türlü etkilemiş olan bu genç şimdi çok ters bir durum içindeydi. O zamanlar, oğlu Gilbert gibi, kendisi de azıcık kıskanmıştı onun o görünüşünü. Şimdi ise, delikanlının burada, kolsuz iş gömleği, pantolonu, Gilbert'e olan benzerliğiyle, bu adamların arasında çalışıyor olması çok daha etkileyici, çok daha çarpıcıydı; çünkü, ne olursa olsun, akrabasıydı; burada, bu sefil durumda çalışmamalıydı. Samuel Griffiths'in yakınlarına karşı bu denli katı, aldırmaz olduğu izlenimi uyanmamalıydı çevrede.

O gün ne Whiggam'a, ne de başka birine bu konuda hiçbir şey söylemedi; kısa bir geziye çıkmış olan oğlunun pazartesi günü dönmesini bekledi.

Pazartesi günü, Gilbert'le yalnız kaldığı bir sırada ona bu işi açtı: Clyde birinin yeğeni, ötekinin amca-oğluydu; o alt katta, o durumda çalışması onların adına hiç de hoş bir şey değildi; o güne dek oraya hiç inmemiş olduğu için nasıl bir yer olduğunu bilmiyordu ama, cumartesi günü gitmiş, görmüş, Clyde'ın nasıl berbat bir durumda çalıştığını kendi gözleriyle görmüştü; bu bakımdan, onu oradan alıp daha iyi bir yere yerleştirmeleri gerekirdi.

Gilbert buna karşılık bir yığın şey ileri sürdü elbette; binbir türlü cambazlıkla babasını ters yönde kandırmağa çalıştı. Yalnız, Samuel Griffiths kararını vermişti. Sonunda da, sert bir çıkış yaparak dediğini kabul ettirdi: Hiç vakit kaybedilmeden Clyde o işten alınacak, başka bir işe, beden emeği bile istemeyen bir işe, örneğin yazıhanelerden birine verilecekti; hem de bir şeflik, yada da şef yardımcılığı gibi iyi bir iş olacaktı bu. Ücret olarak o güne dek almakta olduğu onbeş dolar yirmi beşe çıkarılacak, belirli bir iş bulununcaya dek de o pis yerde çalıştırılmayıp, bunun yerine, ücretinin ödenmesinde de

hiçbir kesinti yapılmaksızın bir süre için açığa alınacaktı. Hiçbir sıkıntısı olmamalıydı Clyde'ın. Her zaman iyi giyimli, her zaman bir Griffiths'e yakışan görünüşte olmalıydı; kimse, "Şu Griffiths'ler de o yakınlarıyla hiç mi hiç ilgilenmiyorlar!" diyememeliydi.

Samuel Griffiths bütün bunların çabucak yerine getirilmesini istemekten de öteye, emrediyordu. Kızmıştı. Gilbert onun bu sert tutumu karşısında yumuşamak zorunda kaldı; söylenilenlerin en kısa zamanda yapılmasına çalışacaktı. Yalnız, düşünüyordu: Bunu öyle yapmalıydı ki Clyde hiçbir zaman bütün bunların sırf kendi öneminden, kendi yeteneğinden dolayı yapıldığı izlenimine varmamalıydı; birinci derecede onun için yapılıyor olmamalıydı bütün bunlar.

Gilbert az sonra Whiggam'ı çağırttı. Bir süre konuşup tartıştıktan sonra da, Clyde'ın kumaş kesim bölümünün şefliğine getirilmesine karar verdiler. Bunun üzerine, Clyde o gün öğleden sonra Gilbert'in odasına çağırtıldı. Gilbert'in her zaman yapmaktan zevk duyduğu gibi, onbeş dakika kadar kapıda bekletildikten sonra içeri alındı.

Gilbert: "Eh, nasıl gidiyor bakalım aşağı kattaki işin?" diye sordu.

— "Her zamanki gibi, Bay Griffiths. Bir şikâyetim yok, memnunum. Biraz bir şeyler öğrendim sanıyorum."

— "Sanıyor musun?"

— "Şey... gerçekten bir şeyler öğrendim elbette."

— "İyi; yoksa, bir insanın bunca zaman sonra hâlâ bir şeyler bildiğinden emin olamaması biraz garip olur."

Clyde kızardı; kendini bağışlatmak ister gibi gülümsedi: Beri yanda, Gilbert de biraz sertçe çıktığını fark etmişti. Daha yumuşak olmaya çalıştı.

— "Gelelim seni çağırtmamın asıl nedenine. Söyler misin bana, şimdiye dek hiç belli bir işte birtakım insanların yöneticisi durumunda çalıştığın oldu mu? Örneğin, bir şeflik, ya da şef yardımcılığı gibi?"

— "Hayır, efendim, hiç olmadı."

Clyde titriyordu. Gilbert'in bütün bu sertliğine, soğukluğuna karşın, yine de işverenlerinin kendisini bir şefliğe, ya da onun gibi bir şeye getirmeyi düşündüklerini anlamıştı. Gözleri parlayaraktan ekledi:

— "Yalnız, otellerde falan nasıl yapıldığını gördüm. Ayrıca, bir fırsat

verilirse, elimden geldiğince başarmaya çalışırım."

Gilbert sert sert karşılık verdi·

— "Aynı şey değil, aynı şey değil! Görmek başka, yapmak başka. Hiç deneyimi olmayan bir insan pek çok şeyi düşünebilir ama, işe gelince çuvallayıverir. Ayrıca, bu işe gerçekten bilen insanlar ister."

Bunları söylerken Clyde'a dik dik bakıyordu. Clyde ise, az önce düşündüklerinin birer düş olduğu inancına kapılmaktaydı yavaş yavaş. Bu yüzden de, giderek, yine eski suskunluğuna bürünüyordu. Az önce yanaklarına gelmiş olan o canlılık, gözlerindeki o parıltı şimdi yeniden umutsuzluğun o ölgün soluksuzluğuna bırakıyordu yerini. Kısık bir sesle konuştu:

— "Evet, efendim, sanırım bu da doğru."

— "Bu sefer sanmak yok işte! Bileceksin. Bilmeyen insanların durumu budur; hep sanırlar."

İşin asıl yanı şuydu: Gilbert amcası-oğlunu hiç de hak etmediğini bile bile böyle bir işe getirmek zorunda kalışının öfkesine kaptırmıştı kendini. Bütün bu tersliği buradan kaynaklanıyordu. Beri yanda, Clyde az önce söylenen "bu sefer" sözünden bütün umutların daha yok olmadığı sonucuna varmıştı.

— "Evet, biliyorum, haklısınız." dedi.

Bundan sonra Gilbert ona az önce Whiggam'la konuştuğu işi anlattı. Aşşında, ne zamandan beri babasıyla birlikte onu daha iyi bir işe yerleştirmeyi düşünüyorlarmış ama, her defasında da Clyde'ın "her konudaki deneyim yetersizliği" —bunu üstüne basa basa söylemişti— dikiliyormuş karşılarına. Yine de bir deneyeceklermiş.

Bu sözlerin ardından Whiggam çağırtıldı. Clyde'ı alıp o bölümdeki üstü durumunda olan B. Liggett'e götürmesi, Clyde'a orada işin anlatılmasını sağlaması, sonra da yine kendisine getirmesi buyruldu.

Az sonra B. Whiggam'la Clyde B. Liggett'in karşısındaydılar. Bundan sonra da Clyde işi kendisine öğretecek olan, Bn. Todd adında, kendi yaşlarında, pek güzel olmayan bir kızla tanıştırıldı. Bu kız Bn. Angier diye bir kadının yokluğu nedeniyle on gün önce bu işin başına getirilmişti. Şimdi kendisinden istenen, yaptığı işi çarçabuk Clyde'a anlatıp daha sonra da Clyde işi kavrayıncaya dek başında durmasıydı.

Vakit geçirmeden derse başladılar. Clyde oldukça ilgilenmişti. Yalnız, burada, bu katta kendisini birhayli garip bir durumda görüyordu şimdi. Çünkü çalışanların büyük çoğunluğu kızlardı; ne yana baksa yüzlerce kadın, kız görüyordu.

Bir süre sonra işin özünü iyice kavradı. "Bu kız yaptığına göre benim yapamamam için hiçbir neden yok." diye düşünüyordu. Hem, Gilbert'in akrabası oluşundan dolayı gerek Liggett, gerek Whiggam da en büyük desteği sağlıyorlardı kendisine. Sonunda, Whiggam'la birlikte yeniden Gilbert'in yanına döndü. İçeri girdiğinde amca-oğlu sordu:

— "E, söyle bakalım! Evet mi, hayır mı? Yapabileceğini sanıyor musun, sanmıyor musun?"

Clyde büyük bir yüreklilikle karşılık verdi:

— "Yapabileceğimi kesinlikle biliyorum."

— "Güzel öyleyse! Bir dakika otur; o iş üzerine biraz daha konuşmak istiyorum seninle. Ne dersin, iş gözüne oldukça kolay göründü, değil mi?"

— "Hayır, pek okadar kolay göründü diyemem ama, önemli değil, yapabilirim. Hiç değilse, yapabileceğime inanıyorum, denemek istiyorum."

— "Güzel! Bu daha iyi. Yalnız, başka bir sorun daha var. Öyle sanıyorum ki o bölümde okadar kızın çalıştığını daha önceden bilmiyordun, öyle değil mi?"

— "Hayır, efendim. Fabrikada kızların çalıştığını biliyordum da hangi bölümde çalıştıkları konusunda bir bilgim yoktu."

— "Şimdi, şöyle söyleyeyim; o bölümde çalışanların büyük bir çoğunluğu kızlardır; aşağı-yukarı bir erkeğe on kız düşer. Bu bakımdan, oraya alacağımız erkek işçilerin ahlâki, dini durumları konusunda çok titizlik gösteririz. Örneğin, sen bizim akrabamız olmasaydın, ne olduğun, kim olduğun konusunda hiçbir bilgimiz olmasaydı, iyice öğreninceye dek böyle bir işe girmene razı olmazdık. Yalnız, burada hemen şunu da belirteyim: Sanma ki akrabamız olman nedeniyle bundan böyle kendi haline bırakacağız seni; tersine, akrabamız olduğun için işi daha da sıkı tutacağız. Anlıyorsun değil mi? Önemli olan Griffiths adı; Griffiths adına en ufak bir söz gelmemeli!"

— "Elbette, efendim."

— "Güzel! Buraya alınan hiçbir erkek işçi çevresindeki yüzlerce kadına, kıza bakıp da: "Oh, ne iyi! Burada dalgamı geçip keyfime bakarım!" diyemez.

Bunu söyler söylemez kapının önüne konulacağını bilir. Bu fabrikada çalışan kadın, erkek, herkes öncelikle bir işçi olduğunun bilincine varmalıdır. Bunu, değil sadece fabrika içinde, fabrika dışında da hiçbir zaman aklından çıkarmamalıdır. Kulağımıza gelen en ufak kötü şey fabrikayla ilişiğinin temelli kesilmesi demektir."

Burada durdu, Clyde'a baktı. Sanki: "Ayağını denk al, aynı şeyler senin için de geçerli!" der gibiydi.

Clyde: "Anlıyorum." dedi. "Bildiğim kadarıyla böyle alması gerekir."

— "Böyle olacaktır!"

Clyde saniye geçirmedi:

— "Böyle olacaktır!"

Bir yandan da düşünüyordu. Acaba gerçek miydi Gilbert'in söyledikleri? Daha önce defalarca, fabrika kızlarından pek anlamlı biçimde söz edildiğini duymuştu. Yine de bu tür düşünceleri çıkardı kafasından. Yukarı kattaki o kızlarla kesenkes ilgilenmeyecekti. Kız denilen şu varlığa karşı aşırı bir güçsüzlüğü vardı; onun için, iyisi mi, hiç o yanlı olmamalıydı. Hem, buradaki işinin ömürlü olmasını istiyorsa, bu şarttı; amcası-oğlu ne derse ona uymak zorundaydı.

Gilbert, onun bu düşüncelerini tamamlarcasına yeniden aldı:

— "O zaman, şunu açık açık bilmek isterim: Seni oradaki işe veriyorum; bu geçici de olabilir, kalıcı da. Yalnız, her iki durumda da bunca kadının, kızın arasında senden beklenen sağlamlığı gösterebilir misin? Sana güvenebilir miyim bu konuda?"

— "Elbette, efendim, güvenebilirsiniz."

Clyde bu karşılığı verirken içinde az da olsa, bir kuşku duymuştu. Rita işi daha yeni kapanmıştı çünkü. Yalnız, amcası-oğlunun sorusundan da epey etkilenmişti.

Gilbert: "Güvenemeyeceksem, bunu şimdiden söyle." dedi. "Unutma ki bu ailenin bir bireyisin; bizim sayemizde böyle bir yere getirildin. Dolayısıyla da bizi temsil ediyorsun. Bu bakımdan, her attığın adıma dikkat edeceksin. Seninle ilgili en ufak bir kötü söz gelmeyecek kulağımıza. Anlaşıldı mı?"

— "Evet, efendim. Çok iyi anladım. Ya istenildiği gibi davranacağım, ya da çıkıp gideceğim."

Bunları söylerken çok ciddiydi. Üst kattaki yüzlerce kadın, kız çoktan çıkıp gitmişlerdi aklından; çok, çok uzaklardaydılar şu sırada.

— "Peki, şimdi sana ne yapacağını söyleyeyim: Bugünlük bukadar çalışmış ol, git eve, uyu, dinlen, bu işi düşün; sonra da, yarın gel, işinin başına otur. Bundan böyle yirmibeş dolar alacaksın. Ha, bir de çok iyi giyinmeni istiyorum; herkese örnek olmalısın."

Gilbert bunları söyledikten sonra, sert bir davranışla ansızın kalktı. Söyleyecekleri bitmişti. Yalnız, Clyde gerek ücretinin yükseltilmesine, gerekse giyim konusunda söylenilenlere o denli sevinmişti ki amcası-oğlunun bütün bu tersliğine, sertliğine karşın, onunla arkadaş olmak isteğini duyuverdi. Gilbert soğuktu, pek tersti ama, onu da büsbütün ihmal etmiyordu işte. Gerek amcası, gerekse o, düşünüyorlardı kendisini; unutmuyorlardı. Bir de onunla olan ilişkilerini doğru-dürüst bir yoluna koyabilseydi, arkadaşlığını bir kazanabilseydi, o zaman buradaki durumu bugünkünden çok daha iyi olurdu.

Fabrikadan bu duygularla çıktı. Artık kararlıydı, amcasının da, oğlunun da istedikleri gibi bir insan olacaktı: Ağırbaşlı, gerekirse soğuk, katı. Bölümdeki kadınlara, kızlara karşı böyle bir insan olacaktı hep. Dillard'la, Rita'yla da her türlü ilişkisi bitmişti artık. Bir sınavdı bu; yaşayımında, işinde karşısına çıkmış olan bir sınav.

XII

ARTIK haftada tam yirmibeş dolar alıyordu! Yirmibeş kız işçinin şefiydi! Güzel giysiler giyiyordu! Irmağa bakan bir pencerenin önünde masası vardı! İki ay boyunca kol gücüyle çalışmış olduğu o pis yerden kurtulmanın rahatlığı içindeydi! Gerek Whiggam, gerekse Liggett kendisine karşı saygı duyuyorlardı! Fabrika içindeki başka yazıhanelerde çalışan öbür görevliler, şefler ara-sıra geçerken selâm veriyorlardı. Zaman zaman, işi olanak verdiği için, çevresine de göz atabiliyor, böylelikle fabrikanın içini, nerede ne olduğunu

gittikçe daha iyi öğrenebiliyordu.

Fabrika dışı yaşayımındaysa, yine eskisi gibi yalnızdı. Üstelik, şimdi Dillard da yoktu; iyice kesmişti onunla olan arkadaşlığını. Griffiths'lerin hoşuna gitmeyen bir şey yaparsam diye ödü kopuyordu. Bu arada, yine onların hoşuna gitsin diye, onların ara-sıra gittiklerini öğrendiği kiliselerden birine gitmeye başladı. Yalnız, bir kez bile karşılaşmadı onlarla orada; çünkü Griffiths'ler haziranla eylül arasında hafta sonlarını Greenwood Gölü kıyısında geçiriyorlardı; Lycurgus'lu zenginlerin yazlık dinlenme yeri orasıydı.

Bu aylar boyunca Lycurgus'un içindeki yaşayış ise, hayli durgundu. Bütün canlılık mayıs sonuna dek sürüyordu. Bu arada bir gün *Lycurgus Star* gazetesinde bir haber okudu: her yıl o bölgedeki kentler arasında yapılan arabalı çiçek yarışması bu yıl Lycurgus'ta yapılacaktı. Gazeteye göre bu, yılın son eğlencesi olacak, bundan sonra gelecek mevsime dek —yani yaz boyunca— dağ eteğinde evi olan dağ eteğindeki evine, göl kıyısında evi olan da göl kıyısındaki evine gidecekti. Yine gazeteye göre, Lycurgus'u temsil edecekler arasında Bella, Bertine, Sondra adları da geçiyordu. Bu arada Gilbert'in adının da geçtiğini belirtmeye hiç gerek yok elbette.

Clyde, amcasının evinde gözlerini kamaştırmış olan kızı bir daha görmek üzere, cumartesi günü, giyinip-kuşanıp yarışmayı izlemeye gitti. Gördü de! Kız, allı, sarılı çiçeklerle donatılmış arabasını ağır ağır sürerek, geçide katılmıştı. O çiçeklerin ortasında, o bir kat daha artmış güzelliğiyle Clyde'ın gözlerini yine kamaştırıyordu. Kimbilir, onun yaşadığı dünyanın bir parçası olabilmek ne doyum olmaz bir şeydi!

Gilbert Griffiths de oradaydı. Yanında da, nefis bir kız vardı. Onların bembeyaz çiçeklerle kaplı arabaları kışı simgeliyordu. Arkadan, menekşe yığınları arasında Bella Griffiths geliyordu. O da, ilk yazın simgesiydi. Clyde bütün bu gördükleri karşısında dayanılmaz bir coşku seline kapılmıştı. Ne güzel şeydi şu gençlik, sevgi! Bütün bu gördükleri, bütün bu güzellikler ne yüce şeylerdi! Acaba... acaba Rita'yı bırakmasa mıydı?

Bu arada, o günlerde, kalmakta olduğu odadan çıkıp yeni, daha iyi bir yer tutmayı da düşünüyordu. Gerek parası, gerekse işinin önemi arttığına göre şöyle daha iyi bir çevrede, daha güzel, daha rahat bir yer bulmalıydı. Wykeagy Bulvarı'na koşut Jefferson Caddesi'nde bir ev vardı. Bn. Peyton

adında dul bir kadıncağızındı. Bn. Peyton, Lycurgus'un eskilerinden olduğu için, Griffiths'leri çok iyi bilirdi. Clyde'ın soyadının Griffiths olduğunu, hele hele Gilbert'e de çok benzediğini görünce hiç düşünmeden evindeki odalardan birini haftada beş dolar gibi çok düşük bir fiyata kiralamayı kabul etti.

Clyde'ın fabrikadaki işine gelince, kendi kendine vermiş olduğu bunca karara karşın, zaman zaman, çevresinde çalışan kızlara şöyle-bir göz atmadan edemiyordu; çünkü, içlerinde gerçekten güzel olan birkaç kız vardı. Ayrıca, haziran sonunun yaklaştığı şu günlerde fabrika içindeki hava iyice bunaltıcı bir hal almış, bütün gün o sıcakta sabahtan akşama dek aynı işi yapmanın verdiği sıkıntı da buna eklenince insanın kolaylıkla yoldan çıkabileceği hertürlü koşul hazır hale gelmişti. Bu durumdan en çok etkilenenler makine işçisi kadınlar, kızlardı elbette. Özellikle de öğleden sonraları, gerek sıcağın, gerekse günün yorgunluğunun iyice bastırmasıyla dikkatleri iyiden iyiye dağılıyordu. O zaman gözleri çalıştıkları yerin koca koca pencerelerinden görünen Mohawk Irmağı'nın yemyeşil kıyılarına kayıyordu. O sırada orada, o güzelliklerin arasında olmayı düşlüyorlardı. Daha sonra, bütün gün kız kıza, kadın kadına çalışmanın verdiği sıkıntıyla o yemyeşil güzelliklerin kucağında bir erkekle tadılacak zevkler canlanıyordu gözlerinin önünde. Böyle olunca da, gözleri en yakınlarındaki o tek erkeğe, Clyde'a çevriliyordu. Onun bir Griffiths oluşu ise hayallerini daha bir süslüyordu. Nerede, nasıl yaşadığı, ne tür kızlardan hoşlanabileceği gibi için için sorulan sorular geliveriyordu ardından. Beri yanda, Clyde da, Gilbert'le yaptığı sözleşmenin aklından şöyle-bir uçup gidiverdiği sıralarda, yönetiminde çalışmakta olan bu kızların hiç değilse birkaç tanesine bakmadan edemiyordu. Hele hele şu üç tanesi!

Birincisinin adı Ruza Nikoforitch'di; Rus asıllı bir Amerikalı. Kahverengi gözlü, iri yapılı sarışın bir kızdı. Tam anlamıyla hayrandı Clyde'a. Yalnız, Clyde'ın insana korku veren o ağırbaşlı tutumundan dolayı bu hayranlığını yeterince göstermeye birtürlü cesaret edemiyordu.

İkincisi Martha Bordaloue adında Kanadalı-Fransız karışımı bir kızdı. Kızıla çalan sarı saçları, yeşilimtırak mavi gözleri, ince, ufak yapısı ile, güzel bir kızdı. Clyde'la şöyle bir saatliğine bir arada olmaya bile razıydı; yeter ki bu bir saat onu o zaman zaman düşlediği hazzın doruğuna ulaştırsın. Bu nedenle Clyde'ı herkesten, özellikle de Ruza'dan kıskanıyordu. Beyendiği erkeği

ona kaptırmamak için herşeyi göze alabilirdi.

Bir de Flora Brandt diye bir kız vardı; kara saçlı, kara gözlü, etli kızıl dudaklı, dolgun vücutlu bir Amerikalı. Zaman zaman Clyde'a bakışlarında: "Ne dersin? Hoşuna gitmiyor muyum?" ya da: "Daha ne bekliyorsun? Kimbilir senin yerinde olmaya can atan kaç erkek vardır!" der gibiydi.

Clyde ara-sıra bu kızlardan biriyle, ya da art arda hepsiyle ilişki kurmak yolunda bir deneme yapmayı düşünüyordu. Görebildiği kadarıyla çok kolay elde edilebilecek kızlardı bunlar. Kafasını kullanırsa bu ilişkiden, ya da ilişkilerden kimseciklerin haberi olmazdı. Yine de, şimdilik, Gilbert Griffits'e verdiği sözden caymaya niyeti yoktu. Bunlar zaman zaman gelip kendisini dürteleyen birtakım saptırıcı düşüncelerdi işte. Hem, bir yerde, bu tür cinsel dürtülerin çok kolaylıkla etkileyeceği bir durumda bulunuyordu; kolay değildi, bu uzun, sıcak, bunaltıcı yaz günlerinde, kendisini elde etmek için binbir türlü yola başvuran bunca kızın arasında.

Bu arada, o günlerde fabrikaya yeni işçiler alınması için emir gelmişti. İşin taze kana, taze güce ihtiyacı vardı. İşe yaramayan yaşlanmış işçiler çıkarılacak, onların yerine gençler alınacaktı. Bu yeni gelenlerin bir süre denenmesi, yetenekli olup olmadıklarının iyice anlaşılması gerekiyordu elbette. Bu denetimin sağlanması da Clyde'la Bn. Todd gibi bölüm şeflerine düşüyordu. Bu konuda B. Liggett birtakım noktaları hatırlatmıştı Clyde'a. Bunlardan en önemlisi de şuydu: Yeni alınmış, deneme aşamasında olan bir işçi önüne verilen işte ne denli yetenekli olursa olsun, denetleyicileri bunu kendisine belli etmemeliydi; gerçek yeteneği, gerçek çalışma gücü iyice ortaya çıkana dek övgü niteliğinde hiçbir şey söylenmemeliydi.

Clyde'ın yönetimindeki bölüme de yeni kızlar verilmişti. Aslında, Clyde o güne dek o üçü dışında hiçbir kızı pek okadar çekici bulmamıştı; sarmamıştı bu işçi kızlar onu. Koca koca elleri, kaba, şişkin yüzleri, kalın, kütük gibi bacaklarıyla hiç de sevimli değillerdi. Üstelik, çoğu da konuştukları dili pek kötü, pek bozuk kullanıyorlardı. Çoğunluğu Polonya'dan ya yeni göç etmişler, ya da daha önce gelmiş ailelerin çocukları olarak burada doğmuşlardı. Dahası, şimdi işe yeni alınmakta olanlar da bu özellikleri taşıyorlardı.

Yalnız, içlerinde biri vardı ki Clyde'ın şimdiye dek orada görmüş oldukları arasında zevkine en uygun olanıydı. Bir kez öbürlerinin tersine, zeki

görünüşlüydü. Sonra, bambaşka bir havası vardı sanki. Çekiciydi. Yalnız, kendisinin de belirtmiş olduğu gibi, bu işte hiç tecrübesi yoktu; başarıp başaramayacağından emin değildi.

Adı Roberta Alden'di. Açık kumral saçları, gümüşü mavi gözleri, küçük, sevimli bir yüzü vardı. Clyde'dan önce Liggett konuşmuştu onunla. Bayağı da etkilenmişti doğrusu. Kızın çok değişik bir hali vardı; içinde bulunduğu durumdan aşırı derecede huzursuzluk duyuyor gibiydi.

Daha sonra Clyde görüşmüştü onunla. Roberta yakın zamana dek Biltz diye bir yerde ailesiyle birlikte yaşadığını, şimdiyse burada arkadaşlarının yanında kalmakta olduğunu söylemişti. Öylesine açık yürekle, öylesine yalın konuşuyordu ki Clyde derinden etkilenmişti. Ona yardım edebilmek için can atıyordu. Aynı zamanda da böyle bir işin bu kız için çok mu basit olacağını düşünüyordu; çünkü, gözlerinden oldukça zeki olduğu anlaşılıyordu; üstelik de, ağzı, burnu, elleri, herşeyi, herşeyi öyle güzeldi ki!

Sırf konuşmayı uzatmış olmak için sordu:

— "Demek bu işe girerseniz artık hep Lycurgus'ta oturacaksınız?"

— "Evet."

— "Adınızı bir daha söyler misiniz?"

— "Roberta Alden."

— "Buradaki adresinizi de alayım."

— "Taylor Caddesi, numara 228."

Clyde onunla konuşmaktan çok hoşlanmıştı.

— "Bu caddenin nerede olduğunu bilmiyordum ben daha. Aslında, benim buraya gelişim de çok eski sayılmaz." dedi. Sonra, böyle, damdan düşer gibi kendisinden söz etmenin doğru olmayacağını düşünerek esas konuya döndü: "Bay Liggett buradaki işin nasıl yapıldığını size anlattı mı, bilmiyorum. Yapacağınız iş parça işi; yakaların çeşitli kalıplara göre kesilmesi. İsterseniz şöyle gelin, hemen göstereyim."

Yandaki tezgâha geçtiler. Bu gösterme işini Bn. Todd yapardı ama, Clyde bu kez onu çağırmamıştı.

Öğrenme işi az sonra bitti. Kız Bn. Todd'la birlikte içeri odaya gidip eşyasını bıraktıktan sonra döndü, geldi tezgâhın başına geçip işine başladı. Bundan önce Bn. Todd'un uyarısı üzerine giysisinin kollarını da yukarı kıvırmıştı.

Apak, yumuşacık iki kolun ortaya çıkması Clyde'ın içini gıcıklamıştı.

Bir süre sonra Clyde kızın yanına gitti. Oldukça hızlı çalışıyor, yakaları bir yandan almasıyla kesip öbür yana koyması bir oluyordu. Bir ara dönüp yumuşacık bakışlarla Clyde'a baktı, hafifçe gülümsedi.

Clyde da, gülümseyerek: "Güzel! sanırım becereksiniz bu işi." dedi.

Gerçekten inanarak söylemişti bunu. Kız bunun üzerine çok kısa bir dönüp bir daha gülümsedi. Clyde'ın içi titriyordu; çok hoşlanmıştı bu kızdan. Yalnız, gerek buradaki görevinden, gerekse Gilbert'e vermiş olduğu sözden dolayı bu biçim davranamazdı; çok dikkatli olmalıydı. Kız nekadar güzel olursa olsun, yapmamalıydı bunu; öbür kızlara karşı nasıl umursamız, ağırbaşlı bir bir tavır takınıyorsa buna da öyle olmalıydı. Gelgelelim, bir yandan böyle düşünürken bir yandan da kıza bakıyor, baktıkça da içi gidiyordu. Çok, çok tatlı bir şeydi! Yalnız, Gilbert ne diyordu? Bir fabrika kızı! Bir işçi! Demek ki kendisi bu kızdan üstündü. Yalnız, buna karşın kız da pek güzeldi işte!

Çabucak onun yanından ayrılıp öbür yeni gelenleri dolaşmaya başladı. Sonra da doğru Bn. Todd'a gidip şu Roberta Alden için tez elden rapor vermesini istedi; sonucun ne olacağını çok merak ediyordu.

Bu arada, az önce Roberta'nın yanındaykenki hali iki tezgâh ötede çalışmakta olan Ruza Nikoforitch'in dikkatini çekmişti. Birbirlerine gülümseyişlerini görünce yanındaki arkadaşını dürtmüş, Clyde'ın yerine dönmesinden sonra da kulağına eğilip: "Becerebileceğini söyledi ona." demişti. Öteki de, karşılık olarak: "Bayağı çabuk oldu bu iş, ha? Daha önce kimseye aldırmazdı." demişti. Bu kısa konuşmanın ardından da birbirlerine göz kırpmışlardı. Ruza, kıskançlığından kuduracak haldeydi şimdi.

XIII

ROBERTA gibi birtakım iyi nitelikleri olan bir kızın Griffiths Şirketi'ne gelip de böyle bir işe girmesinin elbetteki üzerinde durmaya değer önemli nedenleri vardı. O da, tıpkı Clyde gibi, gerek ailesinin, gerekse, buna bağlı

olarak, kendi durumunun umutsuzluğunu görmüş, bunun sonucu olarak da, sürdüğü yaşayış konusunda, yine Clyde gibi, derin karamsarlıklara kapılmıştı. Babası Titus Alden Mimico dolaylarında Biltz diye bir yerde çiftçilikle geçinmeye çalışan bir adamdı. O da kendisi gibi çiftçi olan, yalnız, vaktiyle çok daha iyi koşullarda yaşamış bir babanın oğluydu. Şimdi, ailesiyle birlikte, yine babadan kalma bir evde oturuyordu. Ev, artık, sallanan pencereleri, çarpılan kapısı, dökülen boyası, bakımsızlıktan yangın yerine dönen bahçesiyle, geçmişe gömülen o güzel günlerin tatlı anılarından kalma bir döküntü yığını halindeydi. Sanki şöyle diyordu yoldan geçenlere: "Eh, işte görüyorsunuz, bende de pek iş kalmadı artık!"

Roberta'nın annesiyle babasına gelince, ikisi de gerçekleri olduğu gibi bir yana itip kendini sonu gelmez düşlerle oyalayan Amerikalı tipinin en güzel örnekleriydiler. Titus Alden, hani şu, dünyaya gelip, bir ömür yaşayıp, ondan sonra da hiçbir şey olamamış bir insan olarak göçüp giden kişilerden biriydi. Böyleleri hep bir sis içinde belli-belirsiz ortaya çıkar, sonra yine bir sis içinde silinir giderler. Titus çiftçiydi, çünkü babası da çiftçiydi. Bu çiftlikte çalışıyordu, çünkü kendisine bırakılan yer burasıydı; hem, gidip başka yerlerde iş aramaktan, iş kurmaktan çok daha kolaydı burada kalmak. Cumhuriyetçi'ydi, çünkü babası da, o çevrede bütün oturanlar da Cumhuriyetçi'ydi; başka türlü olamazdı ki. Dinsel düşüncelerinde, inançlarında da böyleydi; neyin doğru, neyin yanlış olduğunu kendisi değil, çevresi belirliyordu. Ailede hiç kimse şöyle doğru-dürüst, ağırbaşlı, öğretici tek bir kitap almamıştı eline; ama, hepsi geleneklerin, göreneklerin elverdiği oranda iyiydiler, doğruydular, Tanrı'dan korkarlardı.

İşte böyle bir ailenin kızı olan Roberta da, bir doğa vergisi olarak sahip olduğu güzelliğiyle çok daha iyi şeylere lâyık olduğu halde, tümüyle olmasa bile az-çok, içinden çıkmış olduğu dünyanın dini, ahlâki koşullamalarıyla sınırlanmıştı. Beri yanda, onbeş-onaltısına geldiğinde, için için kabarmaya başlayan, ılık mı ılık, bir okadar da hayalci duygularının etkisiyle o da, Havva Ana'nın gelmiş-geçmiş bütün kızlarını avucunun içine almış bulunan o güzel düşe kaptırdı kendini: Güzelliğiyle, çekiciliğiyle bir gün, hem de çok uzak olmayan bir gün, muhakkak bir erkeğin kalbini —ya da erkeklerin kalplerini— ele geçirmek.

Çocukluğu boyunca yoksulluk çekmişti ama, yaradılışından gelen hayalciliği de boyuna daha iyi şeylerin varlığını düşündürüyordu ona. Belki bir gün Albany'ye, Utica'ya, ya da bir başka büyük kente gidebilirdi; yeni, daha iyi bir yaşayışa kavuşabilirdi belki!

Onaltı yaşındayken çevrelerindeki bir mağazada çalışmaya başlamıştı; haftada beş dolar kazanıyordu. Onun yaşında olan delikanlılar da vardı mağazada; onlar da çalışıyorlardı. Güzelliğinden ötürü hep istek dolu gözlerle süzüyorlardı kendisini; zaman zaman ilgisini çekebilmek için birbirleriyle yarıştıkları bile oluyordu. Bütün bunlara karşılık onun tavrı ise çok soğuktu. Erkeklere karşı olan çekingenliğinden geliyordu bu soğukluğu; bu da, karşısındakilerin cesaretinin kırılmasına, ne denli güzel olursa olsun, giderek ondan vazgeçmelerine bile yol açıyordu.

Ondokuzuna dek bu mağazada çalıştı. Bu işin kendisine en ufak bir yarar bile getirmediğini anlamış bulunuyordu artık. Bunun yanı-sıra, daha çok para kazanıp daha iyi bir yaşayış sürmek için daktilo, steno cinsinden bir şeyler öğrenip, girdiği yerlerde bunları işe yarar hale getirmesi gerektiğini de anlamıştı. Yalnız, bunları öğrenmek için para isterdi. Bu nedenle, ancak hafta sonlarında eve dönmek üzere Biltz yakınlarındaki bir yerleşme merkezine giderek orada girdiği bir dokuma fabrikasında çalışıp para biriktirmeye başladı; hafta boyunca da oradaki bir tanıdıklarında kalıyordu.

Burada da erkeklere karşı çekingendi. Erkekler fabrika kızlarına çantada keklik gözüyle bakıyorlardı. Roberta ise hiç de öyle değildi; bu nedenle de yanına yanaşan erkeklere güvenemiyor, güvenemediği için de soğuk, çekingen davranıyordu.

Bir süre sonra üst üste iki olay oldu. Bunlar hem evlilikle ilgili düşüncelerini, hem de geleceği konusundaki bütün kaygılarını depreştirici olaylardı. Birincisi, kendisinden üç yaş küçük olan —kendisi yirmiüçüne gelmişti— kız kardeşinin evlenmesiydi. Bundan böyle, kendisi de tez elden evlenmeye bakmalıydı; yoksa, adı "evde kalmış"a çıkıverirdi. İkinci olay ise çalıştığı fabrikanın bir daha açılmamak üzere kapanmasıydı. Artık gerisin geriye Biltz'e dönmekten başka yapılacak iş kalmamıştı.

Ne var ki, bu sırada ortaya çıkan yeni bir durum karanlıklara gömülmekte olan hayallerinin yeniden aydınlığa kavuşmasını sağladı. Dokuma fabrikasında

çalışırken arkadaşlık kurduğu Grace Marr adındaki bir kız, fabrikanın kapanmasından sonra, Lycurgus'a gitmiş, oradaki Finchley Elektrik Süpürgesi Fabrikası'nda iş bulmuştu. Bunun hemen ardından da Roberta'ya mektup yazarak, Lycurgus'ta yığınla iş bulunduğunu, örneğin işe gidip gelirken önünden geçtiği Griffiths Şirketinin kapısında "Kız işçi aranıyor" diye bir ilân gördüğünü haber vermişti. Ayrıca, işin koşullarını da öğrenip bildirmişti arkadaşına.

Roberta bütün bunları öğrendikten sonra düşünmüş-taşınmış, içinde bulunduğu o çiftlik yaşayışına sür-git katlanamayacağını, daha doğrusu bu yaşayışın kendisine hiçbir şey kazandırmayacağını hesaplamış, annesiyle de konuştuktan sonra yola çıkıp Lycurgus'a gelmişti. Ne var ki, geldikten, işe de girdikten sonra yaşayışında pek öyle elle tutulur bir değişiklik olmadığını görmeye başlamıştı. Evet, yalnız değildi, yanında Grace Marr vardı —Roberta kadar güzel değildi Grace; Roberta'yla olan arkadaşlığı da daha çok onun güzelliğinden, çekiciliğinden kendine de bir pay çıkarmak, bu güzelliğin getireceği olanaklardan kendisi de yararlanabilmek içindi— ama, yine de sürdüğü yaşayış eski yaşayışıydı işte.

Bunun en önemli nedeni şuydu: Yanlarında kalmakta olduğu Newton'lar —Grace'in ablasıyla eniştesi— de, bundan önce defalarca karşılaştığı işçi aileleri gibi dindar, dar görüşlü insanlardı. George Newton, işinden kazandıklarıyla çabucak para yapıp kendi işini kurmak isteyen, bu nedenle de bütün dünyasını geleceğe dönük tasarımlarına adamış bir adamdı. Grace Marr ise, tıpkı ablası Mary gibi, nerede olursa olsun dar bir çevreyle yetinebilen, tek bir basit uğraşla bütün ömrünü tüketebilecek bir insandı.

Günler hep aynı tekdüzelikle geçiyordu. Sabah kalk, kahvaltı et, yola çık, fabrikaya git, bütün gün çalış, sonra akşam yine aynı yollardan geri dön, yemek ye, yat. Kimi vakit Merkez Bulvarı'ndan geçerken görüyordu da, ne canlı, ne renkli bir yaşayış vardı orada! Yanından gelip geçen kızların, erkeklerin gözlerinden mutluluk fışkırıyordu. Böyle zamanlarda canı daha bir sıkılıyordu; yalnızlığının acısını daha bir duyuyor, içi daha bir kararıyordu. Zaman zaman Grace ile Newton'ların peşine takılıp ya bir tiyatroya, ya da kilisedeki törene gidiyorlardı ama, yine de hiçbir şeyi değiştirmiyordu bunlar.

Aslında, ev dışındaki yaşayışı güzeldi, bunu biliyordu. Lycurgus'un

büyüklüğü, caddelerinin şıkırtısı, tiyatroları, sinemaları... hepsi, hepsi çevresinde daha değişik, daha renkli bir yaşayışın sürüp gitmekte olduğunu gösteriyordu ona. Sonra... sonra bir de bu B. Griffiths vardı; gençti, yakışıklıydı, güleryüzlüydü... anladığı kadarıyla, kendisinden de hoşlanmıştı.

XIV

CLYDE da onu gördüğü zaman birhayli heyecan duymuştu; çünkü, burada karşısına çıkan Dillard, Rita, Zella, bunun ardından Griffiths'lerde tanıdığı Bella, Sondra Finchley, Bertine Cranston'dan sonra o da hâlâ yapayalnızdı. Açıkça belliydi ki amcasının, ailesinin sürdükleri, yaşayışın içine dalmasına izin verilmemişti; tek başına bırakılmıştı. Tek bir tanıdığı yoktu; fabrikadaki kızlara ilgi duymuyordu. ya da onlardan biriyle bir arkadaşlık kurmaya cesaret edemiyordu. Peki, ne olacaktı bunun sonu? Bir yandan bir Griffiths olarak çevresinde saygı uyandırırken, bir yandan da bunun nimetlerinden yararlanamıyordu. Ne yapacağını, ne edeceğini şaşırmıştı artık.

Beri yanda, Roberta Alden de ikilem içindeydi şimdi: Bir yanda Clyde'ın bakışları vardı, bir yanda da gitgide daha iyi öğrendiği Lycurgus görenekleri. Bu göreneklere göre fabrikalarda üstlerinin ilgisini çekmek için ellerinden gelen herşeyi yapan işçi kızlara çok kötü gözle bakılıyordu; gerçekten görgülü, namuslu, dinine bağlı kızların böyle şeyler yapmayacağı söyleniyordu. Eh, o zaman fabrikada üstü durumunda olan Clyde konusunda hiç boşu boşuna umutlanmamalıydı. Sonra, bir şey daha öğrenmişti: Lycurgus'ta varlıklılarla yoksullar arasındaki çizgi bir bıçakla kesilmiş gibi keskindi. Yine Lycurgus'ta, dışarlıklı ailelerin çocukları cahil, aşağılık, ahlâksız, sözde-Amerikalı olarak niteleniyor, sanki toplum-dışı bırakılıyorlardı.

Bütün bu öğrendiklerinden sonra Roberta sonu gelmez bir huzursuzluğun içinde buldu kendini. Clyde'ı kendisinden çok, çok yukarlarda görüyordu. Bunun yanı-sıra, her gün fabrikada onun bakışlarını üzerinde duyuyor, yine

onun kendisiyle konuşmak istediğini, ama alacağı karşılıktan emin olmadığı için çekindiğini seziyordu. Zaman zaman, gelip bir şeyler söylemesini dileyerek bekliyor, zaman zaman da böyle bir şeyi hiç yapmamasını, isteyeceği şeyin olanaksız olduğunu düşünüyordu.

Beri yandan, Clyde da, daha önce Gilbert'e verdiği söz üzere hiçbir kızla ilgilenmezken, Roberta geldiğinden beri bu sözü tutmanın gitgide daha zorlaştığını görüyordu. Elinde olmadan Roberta'nın çalıştığı tezgâhın çevresinde dolanıp duruyordu. Görebildiği kadarıyla, Roberta geldiği günden o yana işi iyice öğrenmişti; eline, ayağına çabuktu, becerikliydi. Sonra, öbür kızlarla konuşmasına da kulak misafiri olmuştu birkaç kez; çok güzel, hem de akıllı akıllı konuştuğunu görmüştü. Hoş bir duygusallık sezmişti onda; öbür Amerikalı kızlara hiç mi hiç benzemiyordu.

Bir gün Gilbert Griffiths, fabrikayı gezerken, o bölüme de uğrayıp Clyde'la konuşmak için durmuştu. O sırada Roberta'nın yanında çalışmakta olan Lena Schlict, arkadaşının kulağına eğilerek: "Bak işte, Bay Gilbert Griffiths bu." dedi. "Babası bütün bu fabrikanın sahibi. Ölünce hepsi oğluna kalacak diyorlar. O da bunun amcası-oğlu." Bunu söylerken de Clyde'ı göstermişti. Sonra: "Birbirlerine nekadar benziyorlar, değil mi?" diye sordu.

Roberta: "Evet, öyle." dedi. "Yalnız, bana öyle geliyor ki Bay Clyde Griffiths'in görünüşü biraz daha hoş. Sen ne dersin?"

Bu sırada Roberta'nın öbür yanında çalışmakta olan Hoda Petkanas güle-rek lafa karıştı:

— "Elbette öyle. Buradaki herkes de öyle düşünüyor."

Roberta'nın aklı iyice Clyde'a takılmıştı.

— "Peki, zengin mi?" diye sordu.

Hoda dudağını büktü. O da öbür kızlar gibi Clyde'la ilgileniyordu.

— "Bilmem, değil diyorlar. Buraya gelmeden önce aşağıda, ıslatma bölümünde çalışmış. Sözde, işi öğrenmeye gelmiş buraya. Dediklerine bakılırsa da bu bölümde kalıcı değilmiş."

Bu son sözler Roberta'nın kafasını allak-bullak etmişti. O âna dek Clyde konusunda hiç de öyle romantik duygulara kapılmamıştı; daha doğrusu kendisini kaptırmamaya çalışmıştı. Şimdi ise, birdenbire gidivereceği, bir daha onu hiç göremeyeceği korkusu gelip çöreklenivermişti yüreğine. Çok yakışıklıydı, çok çekiciydi; üstelik, kendisinden çok hoşlandığı da belliydi.

Evet, evet; apaçık belliydi bu. Delikanlı ilgileniyordu kendisiyle. Ama, işte, bütün bunlara karşın, yine de her ân gidebilirdi oradan. Çünkü, bayağı önemli bir insandı o; kendisinden kat kat üstündü; büyük bir adamın yeğeniydi. Büyük bir olasılıkla, bol parası vardı. Demek ki, kendisine karşı hiç de öyle ciddi bir ilgisi, ciddi bir niyeti olamazdı. Hem, kendisi de kimdi ki? Zavallı, yoksul bir işçi kız değil miydi? Elbette ki onun gibi önemli bir insan kendisi gibi düşük biriyle evlenmezdi. O zaman, meşru olarak ne isteyebilirdi ki kendisinden? Dikkatli olmalıydı, korumalıydı kendini ona karşı!

XV

ÖTE yandan, Clyde da gittikçe daha çok hoşlanıyordu Roberta'dan. Yalnız, Gilbert'e vermiş olduğu söz vardı; bunu da unutamıyordu. Ayrıca, Bn. Peyton'un evine geçmek de pek bir şey kazandırmamıştı kendisine. Evet, şimdi daha iyi, daha güzel bir çevresi vardı ama, gelgelelim yine yapayalnızdı işte. Roberta ise, ne güzel kızdı! Ne değişik, ne etkileyici bir görünüşü vardı! Ah, bir fırsatını bulabilseydi, bir konuşabilseydi onunla! Örneğin, şöyle dışarıda bir yerde bir karşılaşıverseydiler. O zaman bütün bu yalnızlıkları, bütün bu sıkıntıları birden sona erecekti.

Kimi vakit, hem bu yalnızlığından kısa bir süre için de olsa kurtulmak, hem de kendisinin çok daha renkli bir yaşayış sürdürdüğünü sananların gözlerinden uzak durmak için hafta sonlarında, ya cumartesi öğleden sonraları, ya da pazar günleri tek başına evden çıkıp kent çevresindeki Gloversville, Fonda, Amsterdam gibi yerlere, ya da Gray, Crum gölleri kıyılarına gidiyordu. Gidegele tanışıklık kurduğu bir adamdan yüzmeyi de öğrenmişti. Yalnız, en sevdiği şey kayığa binmekti. Crum Gölü kıyısından saatliğine kiralanan bir kayıkla gölde gezinti yapmanın zevkine doyum olmuyordu. Böyle zamanlarda birkaç parça kar beyazı bulutun süslediği masmavi göğün altında o tatlı mı tatlı düşlerine dalıp gidiyor, Lycurgus'un o her dilediğini yapabilen zenginlerinden biri olmanın verebileceği mutlulukları hayalinde canlandırmaya çalışıyordu.

Öte yandan, Roberta da B.-Bn. Newton'lardan Scum Gölü'nün övgüsünü işitmişti. Grace ile birlikte arada-bir cumartesi, ya da pazar günleri bu güzel yere gitmeye karar verdiler. Gittiklerinde, kıyı boyunca suya sarkan ağaçların altında geziniyor, oturup gölün yeşillikler arasından görünen o güzelim manzarasını seyrediyorlardı. Her ikisi de ne kürek çekmeyi, ne de yüzmeyi bilmedikleri için bundan başka yapacak birşeyleri yoktu.

Temmuzun üçüncü pazar günü öğleden sonra Clyde kiralamış olduğu koyu mavi renkli kayığıyla gölde dolaşıyordu. Her zamanki gibi hayallerine dalmış gitmişti yine. Gölde dolaşan öbür kayıklarda, sandallarda genç kızlar, erkekler görüyor, attıkları şen kahkahaları duyuyordu. Çevresindeki herkes neşe içindeydi; yalnız olan bir tek kendisi vardı.

Yakınından ara-sıra gelip geçen sandalların içinde sevişen, oynaşan çiftler vardı. Onları gördükçe yalnızlığının acısı daha bir depreşiyordu içinde. Gözünün önüne türlü türlü sahneler geliyordu. Daha kuzeyde, kıyılarında zenginlerin ev yaptırdıkları göllerden birinde sandalla gezerken görüyordu kendisini. Sonra, akşamüstü, at gezintisine, ya da tenis oynamaya gidiyordu; ya da dansa gidiyordu akşamları. Altında yayla gibi bir araba yanında Sondra, yarışa gidiyordu... Burada ise, şu bulunduğu yerde bunların hiçbiri yoktu işte; yapayalnızdı burada, tek başınaydı. Çevresi öyle miydi ya? Her yer, herkes aşkın, güzelliğin, mutluluğun tadını çıkarıyordu. Ne yapmalı, nereye gitmeliydi? Sonuna dek böyle dayanması olanaksızdı. Acı, acı, kapkara bir acı çöküyordu içine!

Kansas City'deki o birkaç renkli günü geliyordu aklına; o korkunç kazâdan önceki birkaç güzel gün. Ratterer, Hegglund, Higby, Tina Kogel, Hortense, Ratterer'in kardeşi Louise... kısacası, tam içine girmeye, kaynaşmaya başlamışken birdenbire hepten yitirdiği o şen topluluğu anımsıyordu. Daha sonra Dillard, Rita, Zella'yı hatırlıyordu. Onlarla kurulacak arkadaşlık hiç değilse şu durumdan çok daha iyi olurdu, diye düşünüyordu. Acaba Griffiths'lerden görüp göreceği rahmet bukadar mıydı? Sadece, sadece amcası-oğlunca horlanmak, itilip kakılmak için mi gelmişti buraya? Amcasının çocukları kendisine sırtlarını çevirsinler diye mi tepmişti bukadar yolu? Onlar şimdi ne mutlu, ne renkli geçiriyorlardı yaz günlerini! Bütün gün yerel gazetelerde, Griffiths'ler şöyle yaptı, Griffiths'ler böyle yaptı diye haberler okuyordu. Kimi zaman, Samuel, ya da Gilbert Griffiths birkaç saatliğine, ya da bir gece-

liğine yazlıktan kente döndüğünde, fabrikanın kapısının önünde en güzelinden, en pahalısından bir araba duruyordu. Gilbert, Samuel fabrikaya uğradıklarında üzerlerinde pırıl-pırıl parlayan yazlık giysiler oluyor, bütün görevliler onların çevresinde pervane dönüyorlardı.

Beri yanda ise, kendisi vardı; Gilbert'in öz amcası-oğlu, koskoca Samuel Griffiths'in öz yeğeni. Buna karşın, bir köşeye atılmış, kendi haline bırakılmıştı işte. Bütün neden de —artık iyice anlamıştı bunu— yeterince yetenekli olmadığıydı; babasının amcası kadar başarıya ulaşamamış oluşuydu; annesinin —biricik anneciğinin— o soğuk, tepeden bakan, vurdumduymaz yengesi kadar görmüş-geçirmişliği olmayışıydı. Bu durumda en iyisi buralardan basıp gitmek miydi acaba? Acaba gelmekle büyük bir aptallık mı etmişti? Ne yapmıştı bu büyük akrabaları kendisi için?

Yalnızlık, küskünlük, düş kırıklığı içinde böylesine cebelleşirken, düşünceleri Griffiths'lerin dünyasından Sondra Finchley'e, oradan da Roberta'ya geldi; burada, Lycurgus'ta kendisiyle aynı dünyayı paylaşan Roberta'ya. Yoksul bir işçi kızdı ama, yine de iş yerinde bütün gün bir arada olduğu öbür kızlardan çok daha güzel, çok daha çekiciydi.

Griffiths'lerin onun durumunda bir erkeğin Roberta gibi bir kızla sırf bir işçi kız diye ilişki kurmasını yasaklamaları ne saçma, ayrıca ne büyük bir haksızlıktı! Demek bu hesaba göre onunla şöyle sıradan bir arkadaşlık bile kuramayacak, alıp şu göl kıyısına getiremeyecek, ya da ara-sıra evine onu görmeye gidemeyecekti? Oysa, ne de güzel bir kızdı!

Şimdi bunları düşünürken onu tezgâhın başında, o ince, yumuşak hareketleriyle çalışır görüyordu. Biçimli kollarını, ellerini, kadife tenini, ışıl-ışıl gülerek kendisine bakan gözlerini görüyordu. Ne mutlu olabilirdi onunla! Yalnız, sonunda evlilik falan olmayacaktı; çünkü bir zamandan beri evlilikten beklediği, Griffiths'lerinki gibi bir yaşayıştı. Bununla birlikte, bu kız da çok hoş duygular veriyordu kendisine. Şöyle-bir konuşma fırsatı bulabilseydi onunla! Bir akşamüstü fabrikadan kapısının önüne dek birlikte yürüyebilselerdi! Şöyle... şöyle birlikte hoş bir vakit geçirmek için, birlikte tatlı bir düş yaşamak için yapabilselerdi bunu!

Kayığın burnunu kıyıya doğru çevirip azıcık yaklaştı. Gölün bu kesiminde suyun üstü koca koca yapraklı nilüferlerle kaplıydı. Gözü, az ötede, solda,

hemen su kıyısında oturmuş bir kıza ilişti. Kız nilüferleri seyrediyordu. Gözüne güneş geldiği için elini siper etmişti. Clyde kürek çekmeyi bırakıp ona bakmaya başladı. Oldukça güzel bir kızdı. Kısa kollu, soluk mavi bir gömlek vardı üzerinde; bir de daha koyu maviden bir etek. Vücudu çok zarifti. Birden farkına vardı! "Olamaz!" diye düşündü. Evet, evet... Roberta'ydı bu!

Karar veremeyecek kadar iş işten geçmişti artık; kıyıya topu topu altı metrecik bir şey kalmıştı. Kıza öylece bakıyordu: Çok tatlı, inanılmaz bir rüyanın gerçekleştiğini gören bir insanın belirtileri vardı yüzünde. Beri yanda, kız ise, ancak şairâne bir hayal gücünün, hiçliğin bağrından koparıp yaratabileceği böylesine hoş bir ılgın karşısında şaşkınlıkla gülümsüyordu.

Clyde seslendi:

— "Bayan Alden, siz misiniz yoksa? Uzaktan tam seçemedim de..."

— "Evet, benim elbette!"

Roberta Alden ne yapacağını bilemiyordu. Onunla karşılaştığına çok sevinmişti ama, beri yandan da düşüncelerini birtürlü derleyip toparlayamıyordu. Bu karşılaşma bir arkadaşlığın kurulması demekti; gerisi ise kendiliğinden gelecekti. Kim ne derse desin, ona karşıkoyacak gücü yoktu artık. Bir de arkadaşı Grace Marr vardı. O ne olacaktı? Clyde'dan, Clyde'a karşı ilgisinden söz etmeli miydi acaba ona? Bilmiyordu, kafası iyice karışmıştı. Bir yandan da tatlı tatlı gülümsüyordu. Öyle çok düşünmüştü ki onu, öyle de güzel şeyler dilemişti ki! Şimdi buradaydı işte. Şimdi burada olmasından daha masum bir şey de olamazdı dünyada; kendisi için de böyleydi elbette.

Clyde çekine çekine sordu:

— "Gezintiye mi çıkmıştınız?" Sonra kızın az önce suya baktığını hatırlayarak: "Birkaç nilüfer ister misiniz? Sanırım onlara bakıyordunuz." dedi.

Roberta: "A, evet!" diye karşılık verdi.

Gözleri Clyde'a çakılmış kalmış, hâlâ gülümsüyordu. Clyde'ın rüzgârda uçuşan koyu renk saçları, yakası açık, mavi gömleği, o güzelim kayığın içinde elinde kürekle duruşu... hepsi, hepsi büyülemişti onu. "A!" diye geçiriyordu içinden, "ah! böyle bir erkeğim olabilseydi! Tek başına, bütün dünyada bir tek benim olabilseydi böyle bir erkek!" İşte şurada, ayaklarının dibinde, güzelim temmuz öğleden sonrasında, kayığının içinde oturmaktaydı. Gülümsemekteydi. Grace ise ötelerde bir yerde papatya toplamaya dalmıştı. Acaba

fırsat bu fırsat...

Hafifçe titreyen bir sesle konuştu:

— "Onlara ulaşmak için bir yol bulabilir miyim diye bakıyordum. Daha önce bu yanda hiç rastlamamıştım da..."

Clyde neşeyle seslendi:

— "Ben size istediğiniz kadar toplayayım. Siz orada bekleyin, getiriyorum."

Sonra, onun kendisiyle birlikte kayığa binmesinin çok daha güzel olacağını düşünerek bir daha seslendi:

— "Baksanıza... İsterseniz siz böyle gelin. Yanımda yer var. Nereye isterseniz gideriz. Az ileride bu nilüferlerin daha güzelleri var. Şu karşıda görünen adanın orada yüzlercesini gördüm."

Roberta gösterilen yöne doğru baktı. O sırada da az ileriden başka bir kayık geçiyordu. İçinde Clyde yaşlarında bir erkekle kendi yaşında görünen bir kız vardı. Beyaz bir giysi vardı kızın üzerinde; başında da, pembe bir şapka. Kayığın rengiyse, yeşildi. Daha, daha ileride, Clyde'ın gösterdiği adanın oralarda da sarımtırak bir kayık dolaşıyordu. Onun içinde de genç bir çift vardı.

Roberta yanında Grace olmadan binmek istiyordu Clyde'ın yanına. Tek başına sahip olmak istiyordu ona... tek başına, yalnız kendisi. "Ah! keşke yalnız gelseydim!" diye düşünüyordu. Kayığa Grace ile birlikte binse, bundan böyle Clyde'dan en ufak bir söz edildi mi kızın aklına tuhaf tuhaf şeyler gelecekti; belki başkalarına bile söyleyecekti. Hiç binmese... evet, hiç binmese daha da kötü olacaktı belki; belki Clyde kendisine kızacak, bir daha da yüzüne bakmayacaktı.

O böyle düşünüp dururken Clyde da bu duraksama süresince bu güzel kıza karşı gitgide derinden uyanan duygularının yanı-sıra, yeniden yalnızlığına dönmenin korkusunu da içinde duyarak seslendi:

— "Hadi, n'olur, hayır demeyin! Atlayın! Hoşlanacaksınız. Ben çok istiyorum. Sonra, istediğiniz kadar nilüfer bulabiliriz. Hem istediğiniz yerde de bırakırım sizi. İsterseniz süre de koyalım; on dakikacık, ha?"

"Ben çok istiyorum" sözleri Roberta'nın kulağında çınlamıştı; bunlar ona güç vermiş, rahatlatmıştı. Demek kendisinden yararlanmak gibi bir niyeti

yoktu karşısındakinin?

Üzgün bir sesle: "Evet ama, yalnız değilim ki; arkadaşım var."

Gene de kayığa yalnız binmek istiyordu; hiç bir ânı, hiç bir kimseyi hatırlamıyordu ki şu ânda Grace Marr'ı istemediği kadar istememiş olsun. Niye getirmişti sanki onu? Güzel değildi, Clyde onun varlığından huzursuz olabilirdi; bu da, herşeyin berbat olması demekti. Aynı üzgün sesle ekledi:

— "Hem belki binmesem daha iyi. Emin midir?"

Clyde onun ner'deyse he diyeceğini anlamıştı. Gülerek karşılık verdi:

— "Hadi, canım! binseniz daha iyi bence. Emniyetinden hiç kuşkunuz olmasın."

Bunları söyledikten sonra kayığı iyice kıyıya yanaştırdı.

— "Hiçbir tehlikesi yok. Hem, isterseniz, arkadaşınızı da çağırabilirsiniz. İkinizi birden gezdiririm. İlerideki nilüferlere de gideriz."

Roberta artık diretemedi. Geriye dönüp arkadaşına seslendi; sonunda onun da gelmesine karar vermişti:

— "Grace! Grace! Ner'desin?"

İlerilerden bir ses geldi:

— "Buradayım! Ne var?"

— "Gel bak, gel! Çabuk ol! Bir şey söyleyeceğim."

— "Olmaz, sen gel. Burada çok güzel papatyalar var."

— "Hayır. Gel bak, burada bizi kayıkla gezdirmek isteyen biri var."

Son sözlerinin iyice duyulmasını istemişti ama, sesi daha yüksek çıkmamıştı. Arkadaşı da bir daha oralı olmadı. Roberta, bir ara, ne yapmak gerektiğini düşündü. Sonra birden kararını vererek Clyde'a döndü:

— "En iyisi, biz binip onun bulunduğu yere doğru gidelim."

Clyde buna çok sevinmişti.

— "Hah! çok iyi. Atlayın. Önce biraz buradakilerden toplarız. Bu arada da gelmezse, o zaman biz onun olduğu yere gideriz. Şöyle, tam ortaya basın, denge bozulmasın."

Roberta suya doğru sarkmış dallardan birine tutunup Clyde'ın gösterdiği yere bastıktan sonra kendini kayığın içine bıraktı. Otururken kısa bir çığlık da attı. Bebek sesi gibi gelmişti bu Clyde'a. Kızın gözlerinin içine bakarak konuştu:

— "Tamam! oldu işte. Öyle tam ortada oturursanız hiçbir şey olmaz. Yalnız, anlayamadığım çok ilginç bir şey var: Az önce şu burnu dönerken sizi düşünüyordum, belki günün birinde siz de buralara gelirsiniz de karşılaşıveririz diyordum. İşte şimdi siz de burdasınız, ben de. Göz açıp kapayıncaya kadar olup bitti herşey."

Roberta bu birdenbire yapılan açıklama karşısında hem için için sevinmiş, hem de biraz irkilmişti. Clyde'ın sözlerine karşılık: "Öyle mi?" diye sorarken bir yandan da kendi kafasındaki düşünceleri toparlayıp düzene sokmaya çalışıyordu.

Clyde: "Evet ya." dedi. "Daha doğrusunu isterseniz, bugün sabahtan beri hep sizi düşündüm. Sizinle karşılaşıp birlikte böyle bir gezinti yapmayı diledim hep içimden."

— "Ah! Bay Griffiths, bütün bunları sahiden söylemiyorsunuz, değil mi?"

Roberta gelişimin bu korkunç hızı karşısında ürkmüştü. Hem Clyde'dan, hem de kendisinden korkuyordu. Bu nedenle, biraz soğuk durmaya çalışıyordu ama, bunda da hiç mi hiç başarılı olamıyordu.

Clyde: "Sahi söylüyorum." dedi. "Söylediklerim tamamiyle gerçek."

Bundan sonra, buraya daha önce de defalarca geldiğini, yüzmeyi burada öğrendiğini, az önce de onu kıyıda öylece durmuş nilüferlere bakarken görünce heyecanından ner'deyse kayıktan suya düşecek gibi olduğunu anlattı; orada, suyun başında bir peri kadar güzel olduğunu söyledi.

Roberta, bu sözlere karşılık, yalvarırcasına: "Ah! Bay Griffiths," dedi, "böyle sözler söylemeyin bana! Daha şimdiden böylesine iltifata başlarsanız sizin çok hızlı bir çapkın olduğunuza inanmak zorunda kalacağım."

Bu sözler üzerine Clyde bir kez daha ılık ılık baktı kızın gözlerinin içine. Roberta da ona gülümsedi. Nasıl söyleyebilirdi o, kayıkla, burnu döndüğü sırada kendisinin de onu düşünmekte olduğunu? Yanındakinin Grace değil de o olmasını dilediğini? Gözlerinin önünde oracıkta, kıyıda, otların üzerinde el ele, belki de birbirlerine sarılarak oturuşlarının canlandığını nasıl, nasıl anlatabilirdi? Hem, böyle bir şey gerçek bile olsa çevreden görenler ne derlerdi? Şimdi bile, ikisini şu kayığın içinde birlikte görenler Lycurgus'a döndüklerinde ne diyeceklerdi kimbilir! O bir fabrika yöneticisiydi, kendisi ise sıradan bir işçi. Bir rezalet çıkabilirdi! Ama, olmuştu bir kez; geriye dönüş olanaksızdı

artık. Hem, canım, kendisi biraz nilüfer toplamak isteyip, o da onu tanıyan bir erkek olarak kayığıyla yardımcı olmayı önermişse ne olmuştu yani?

İşte Clyde kayığın burnunu az ötedeki nilüfer tarlasına doğru çevirmişti bile. Az sonra da, durmuş, küreğini bıraktıktan sonra eğilip birer birer nilüferleri toplamaya başlamıştı. O bu işle uğraşırken Roberta da, öbür kayıklardaki kızlardan gördüğü gibi, oturduğu yerde daha bir kaykılırken, bir elini de kayığın yanından suya sarkıtmıştı. O sırada artık bütün düşünceleriyle Clyde'ın olmuştu. Onun kollarını, omuzlarını, başını, gözlerinin üzerine düşmüş saçlarını inceliyordu. Ne güzeldi, ne de yakışıklıydı!

XVI

O GÜZEL günün anısı günlerce canlılığını korudu. Her ikisi de, birbirleriyle bir ilişkiye girip girmemek konusunda kendi kendilerine daha karar vermemişken, şimdi birdenbire ortaya çıkan böylesine bir rastlantı sonucu bu denli bir yakınlık kurmuş olmalarına şaşmadan edemiyorlardı.

Bir süre kayığın içinde oturup konuşmuşlar, nilüfer toplamışlar, daha sonra da Grace'i alıp geri dönmüşlerdi. Bundan sonra ise kısa bir süre için Lycurgus'a nasıl döneceklerini düşünmüşlerdi kendi kendilerine. Birlikte dönmek çok yanlış olurdu. Roberta hemen dedikodu çıkacağından korkuyordu; Clyde ise haberin Gilbert Griffiths'in kulağına ulaşacağından..

Neyse ki çok sürmemişti bu duraksama. Kızların tanıdığı olan Shurlock adında bir genç o sırada bir arkadaşıyla birlikte, arabayla kente dönmekteydi. Kızları görünce seslenmiş, Lycurgus'a dönüyorlarsa birlikte gidebileceklerini söylemişti. Bunun üzerine, Clyde ile Roberta birbirlerine bir kez daha sevgiyle baktıktan sonra ayrılmışlar, Clyde da daha sonra tek başına dönmüştü.

Ertesi sabah Clyde'ın içindeki Roberta'yı görme isteği her zamankinden daha şiddetliydi. Evet, fabrikadaki işin soluk aldırmayan yoğunluğu içinde

bu tür düşüncelere pek yer kalmıyordu ama, yine de gülücüklerindeki anlam, gözlerindeki parıltı Roberta'ya birşeyler anlatmaya yetiyordu. Roberta onun hâlâ en azından önceki gün kadar coşkulu, istekli olduğunu görüyor, karşılığında o da ona gülümsemeden edemiyordu. Beyendiği erkekçe beyenilmiş olmanın derin heyecanını yaşıyordu için için.

Clyde ise aldığı bu karşılıklar sonucu daha bir cesaretliydi şimdi; hemen oracıkta, yanına gidip bir şeyler söylemek istiyordu. Bir süre uygun bir fırsat bekledi; sonunda da, kızın iki yanının birden boşaldığını görünce, yanına gitti. Tezgâhtaki yakalardan birini eline alıp sanki onunla ilgili bir şey söylüyormuş gibi konuşmaya başladı:

— "Dün orada sizden ayrılmak zorunda kaldığım için çok özür dilerim. Bugünse burada olmak yerine yine sizinle birlikte oraya gitmiş olmayı çok isterdim! Öyle değil mi?"

Roberta döndü, baktı. Gözlerinde tatlı mı tatlı, yumuşak mı yumuşak bir belirim vardı. Hiçbir türlü karşıkoyamıyordu ona; teslim bayrağını çeker gibiydi. Clyde da farkındaydı bunun; dahası, kendisinin de aynı durumda olduğunu sezer gibiydi. Bugün her zamankinden daha iyi anlıyordu ki oldukça tehlikeli bir oyuna girmekteydi artık. Kafasını önündeki işe veremiyor, hesap yaparken ikide-bir yanlışlığa düşüyordu. Çok, ama çok büyüleyiciydi Roberta! Bir de tam anlamıyla sevgisini kazanabilirse dünyanın en mutlu erkeği olacaktı. Hem o zaman önceki gün gölde tek başına gezinirken düşündüğü gibi de olmayacaktı belki; buradaki yaşayışının hiçbir güzel yanı olmadığını kendi kendine yineleyip dururken, belki şimdi, Roberta'nın varlığıyla bu durum kökten değişecekti. Belki böylece Griffiths'lerin kendisini içine attıkları yalnızlığın da üstesinden gelebilecekti. Yalnız, bir de, bütün bunların yanı-sıra onların hiç de hoş görmedikleri bir şeyi yapmakta oluşu vardı. Gilbert bu konuda çok kesin konuşmuştu. Bir yolunu bulup bunu Roberta'ya anlatmalı, buluşmalarını gizlilik içinde yapmaları konusunda anlaşmaya varmalıydı.

Clyde bu düşünceler içinde boğulmuş gibi, kâh masasına oturuyor, kâh kalkıp dolaşıyor, bunca işin kendisini beklediği bir sırada Roberta'yı birtürlü kafasından silemiyordu. Kız da kabul ederse ilk buluşmalarının çayın batı yakasındaki küçük parkta olmasına karar vermişti. Gelgelelim, koca gün akşama dek birtürlü fırsat bulup da ona söyleyemedi bunu. İçeride olmayınca, bu kez,

fabrika çıkışında yolunu kolladı. Bu sefer de, Roberta bir kız arkadaşı ile birlikte çıkıp gidince, iş zorunlu olarak başka zamana kaldı.

*
**

Akşam evde oturmak, ya da tiyatroya gitmek yerine Taylor Caddesi'ne doğru uzanıp Roberta'nın evinin yerini öğrenmeyi düşündü.

Pek iyi görünüşlü bir ev değildi; eskiydi, yıkılacak gibi duruyordu. Yine de, akşamın bu erken saatlerinde, kimi pencerelerinde yanan ışıklarıyla, ön yüzünü kaplayan ağaçlarıyla sevimli bir hali vardı. Acaba Roberta ne yapıyordu şimdi? Niye kendisini fabrika çıkışında beklememişti? Niye şu sırada onun burada, sokakta kendisini beklediğini düşünüp dışarı gelmiyordu? Belki uzaktan uzağa bir etkileşim olur da kendisinin orada onu beklediğini sezinleyip dışarı çıkar diye beyninin bütün hücreleriyle onu düşünmeye çalıştı. Ne yapsa boşunaydı; Roberta birtürlü gelmiyordu işte. Saat dokuz buçuktu. Evlerin bacalarının ardından altın sarısı bir dolunay ağır ağır yükseliyordu göğe doğru. Clyde acı acı içini çekti; şu güzelim yaz gecesinde yalnızdı, yapayalnızdı!

Saat onda, ay her yanı bir güzel ışıtmışken, Roberta'nın geleceğinden iyice umudu kesip, gitmeye karar verdi. Buralarda görülmek tehlikesi de vardı. Beri yanda, böylesine güzel bir gecede erken erken odasına dönmek de istemiyordu. Wykeagy Bulvarı'na doğru yürüdü. O güzel evlerin önünden geçti bir bir; bu arada amcasının evini de gördü. Yalnız, hepsi kapkaranlıktı şimdi; herkes yazlığa gitmişti. Sondra Finchley, Bertine Cranston, ötekiler... Kimbilir böyle güzel bir gecede neler yapıyorlardı şimdi? Dans mı ediyorlardı? Arabayla mı geziyorlardı? Sevişiyorlar mıydı? O-of! çok, çok kötü bir şeydi şu yoksulluk! Parasızlık, itibardan yoksunluk, dilediğin ânda dilediğini yapamamak, dayanılır gibi değildi!

Ertesi sabah erkenden uyanıp sokağa fırladı; Roberta'yı fabrikaya varmadan yakalamak istiyordu. Onun yolunun üzerinde bir yerde kahve içtikten sonra, her ân karşılaşmak düşüncesiyle yürürken, bir ara, sigara almak üzere durduğunda, kızın karşıdan gelmekte olduğunu gördü. Yine yanında Grace Marr vardı işte! Son derece canı sıkılmıştı birden. Ne kavanoz dipli dünyaydı

ki insan görüşmek istediği biriyle birtürlü şöyle tek başına, rahat rahat görüşemiyordu; ille de... evet, ille de birisi musallat olacaktı başına! Sonra, şu Roberta'nın yaptığı da iş miydi ya? Bilmiyor muydu kendisinin onunla görüşmeye can attığını? Ne diye her defasında birini takıyordu peşine? İşte şimdi de Grace Marr'la birlikte geliyordu; üstelik, bayağı da halinden memnun görünüyordu. Ne oluyordu, neydi niyeti?

Fabrikaya vardığında yüzünden düşen bin parçaydı. Yalnız, çalıştığı bölüme girip de tezgâhın önündeki yerinden kendisine gülümseyerek tatlı bir sesle "Günaydın" diyen Roberta'yı görünce biraz daha kendine geldi; demek ki herşey bitmemişti.

Öğleden sonra üç sularıydı. İş, korkunç bir sıcak altında, karşıdaki ırmaktan yansıyan ışığın aydınlığında bütün tekdüzeliğiyle sürüp gidiyordu. Kızlardan kimisi makinelerin uğultusu arasında hep bir ağızdan bir türkü tutturmuşlar, mırıldanıp duruyorlardı. Roberta'nın aklı ise Clyde'daydı. Onun kendisine birşeyler söylemek istediğini, yanına yaklaşmak için fırsat kolladığını fark ediyor, bir yandan bu ânın pek uzun sürmeden gelmesini dilerken, bir yandan da arada-bir çevresindeki öbür işçilerin kendisini ona karşı koruduklarını düşünüp ferahlıyordu.

Kafası bu düşüncelerle doluyken, bir ara, onaltılık olarak damgaladığı birsürü yakanın aslında daha küçük boy olduğunu fark etti. Büyük bir yanlışlıktı bu! Şimdi yapılacak tek şey vardı: Onları öylece bir yana bırakıp ya Clyde'ın, ya da öbür şeflerden birinin gelip görmesini beklemek. Ya da.. evet, evet, daha bilgili olan öbür kızların böyle yaptığını görmüştü: Birisinin gelip görmesini beklemeden kendi gidip göstermeliydi; en iyisi buydu.

Yalnız, şimdi de başka bir sorun vardı: Götüreceği kişi Clyde'dı. Yanına gitmekle ona aradığı fırsatı vermiş olacaktı. İşin tuhafı, kendisi de istiyordu bunu. Kısa bir süre, bölüm şefi Clyde'a karşı duyduğu bağlılık, sorumluluk duygularıyla, ona olan sevgisinin önüne dikilen ahlâk geleneklerine karşı duyduğu bağlılık, sorumluluk duyguları arasında bir duraksama geçirdi. Ne var ki, bütün bunların sonunda, yaka yığınını kucakladığı gibi götürüp Clyde'ın önüne koydu.

Bu sırada Clyde, gözü önündeki hesaplarda, düşüncelerine dalmış gitmişti. Kafasını kaldırdı. Roberta! Önünde durmuş, kendisine bakıyordu. Birden,

sinirleri çekiliverdi. Aradığı fırsat gelmişti işte.

Roberta, çekine çekine, yaptığı yanlışlığı söyledi. Gerek sesinin, gerekse ellerinin titrediği fark ediliyordu. Clyde, onun bu gelişinde, bir yandan iş yeri kurallarına bağlılığın, öbür yandan da, gizliden gizliye, kendisine bir fırsat verme isteğinin itici etkenler olduğunu düşündü. Doğrusu, Roberta çok akıllıca davranmış, çok güzel bir fırsat yakalamıştı; cesaretine diyecek yoktu.

Gülümseyerek, yapılan yanlışlığın önemli olmadığını, yanlış damlanan yakaların yıkama bölümüne gönderilip, sonra yeniden doğru olarak damgalanabileceklerini söyledi. Bunları söylerken de öylesine bir bakış baktı ki, Roberta kendi yarattığı bu fırsatın beklediğinin de ötesinde birtakım sonuçlar verebileceğinden korkarak gitmeye kalkıştı.

Clyde: "Bir dakika, gitmeyin!" diye fısıldadı. "Birşey söylemek istiyorum size. Pazar gününden beri fırsat kolluyordum. Bir yerde buluşup görüşmek istiyorum. Evet, burada bir kural vardır, yöneticilerin işçilerle bu tür ilişkilere girmeleri yasaktır ama, ben yine de istiyorum. Buraya geldiğiniz ilk günden beri sizin için yanıp tutuşuyordum. Pazar günü ise iyice aklım başımdan gitti. Onun için, elimden geldiğince hiçbir kuralın aramıza girmesine izin vermeyeceğim. Ne dersiniz? Kabul edebilecek misiniz?"

Roberta korkuyordu. Evet, bunları duyabilmek için gelmişti ama, kendi cesaretinden kendi korkuyordu şimdi. Sanki çevrelerindeki herkes, bütün gözler onlara bakıyordu. Çekine çekine dört-bir yanına bakınarak: "Bilmiyorum..." dedi. "Yapar mıyım, yapamaz mıyım, bilemiyorum. Arkadaşımın ablasıyla eniştesinin evinde kalıyorum burada; çok sıkı insanlar. Onun için, buradaki durumum..."

"... Kendi evimdeki gibi değil." diyecekti ki, Clyde onun sözünü kesti:

— "N'olur, hayır demeyin, n'olur! Mutlaka görmek istiyorum sizi. Bütün mesele herşeyin size en ufak bir zarar vermeyecek biçimde olması; yoksa, kaldığınız eve bile gelebilirim."

Roberta telâşla atıldı:

— "Ah, sakın, böyle bir şey yapmayın! Hiç değilse, şimdilik."

Öylesine telâşa kapılmıştı ki bu sözlerle Clyde'a bir başka zaman pekâlâ gelebileceğini söylediğinin farkında bile değildi.

Beri yandan, Clyde onu yavaş yavaş yumuşatmakta olduğunu anlamıştı.

Gülümseyerek: "Peki," dedi, "o zaman, örneğin, sizin caddenin sonunda, evlerin seyreldiği bir yerde buluşabiliriz; ya da, ırmağın batı yakasındaki Mohawk Caddesi üzerinde küçük bir park vardır, oraya gelirsiniz. Oldu mu?"

— "Ah! korkarım sanıyorum... okadar uzağa gitmeye. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştım da..."

Roberta bunları söylerken öylesine saf, öylesine açık dilli bir ifade kullanmıştı ki onun bu tatlılığı karşısında Clyde'ın içi erir gibi oldu. Şu sırada böylesine tatlı bir varlıkla böylesine güzel şeyler konuşuyor olması ne kıvanç verici bir durumdu!

Roberta: "Burada bir yere yalnız gitmeye çekiniyorum." diyordu. "İnsanların çok dedikodu yaptıklarını söylüyorlar. Ama..."

— "Evet?.. Ama, ne?"

— "Burada, masanızın başında çok kalmadım mı?" Çekinilecek bir şey yoktu ama, Clyde da biraz kaygılanmıştı şimdi.

Clyde, çabuk çabuk biraz da direttiğini belli edercesine konuştu: "Peki öyleyse, oturduğunuz caddenin sonunda buluşmaya ne diyorsunuz? Örneğin, bu gece, hiç değilse yarım saatliğine gelemez misiniz?"

— "A! bu gece olmaz. Yok, yok... okadar çabuk değil. Önce bir durumu ayarlamam gerek. Öbürgün olabilir."

Kızcağızın kafası öylesine karışmıştı ki konuşurken yüzünün ne şekiller aldığının farkında bile değildi. Atılmakta olduğu bu maceranın heyecanı içinde ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemiyordu.

Clyde yine sordu:

— "O zaman, çarşamba akşamı sekiz buçukla dokuz arası diyelim... Gelebilirsem gelirim, tamam mı? Gelmeye çalışacağım... ama, birşey olursa öbürgün sabah size haber veririm."

Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Telâşlı telâşlı bakındıktan sonra koşar adımlarla yerine döndü. Her yanı titriyordu. Sanki çok kötü bir iş yaparken suç üstü yakalanmış gibi geliyordu ona.

Clyde ise masasında, tam bir coşku dalgasının ortasındaydı şimdi. Roberta sonunda evet demişti, kendisiyle buluşmayı kabul etmişti, hem de burada, Lycurgus'ta, kendisinin böylesine tanındığı bir yerde! Çok, çok heyecan verici bir şeydi bu!

Roberta'ya gelince, o da pek tatlı hayallere kaptırmıştı kendisini şimdi. Clyde'la ay ışığında dolaşmak, konuşmak, kolunun sıcaklığını duymak, yumuşacık sesini dinlemek... kimbilir ne güzel olacaktı!

XVII

ÇARŞAMBA akşamı Roberta, Clyde'la buluşmak üzere, evden çıktığında hava çoktan kararmıştı. Geldiği günden bu yana, Newton'ların sıkılığı yüzünden, nereye çıksa Grace'le birlikte çıkmak zorunda kalıyordu. Bu yüzden de gece çıkmak birhayli zor olmuştu. Clyde'la birlikte buluşma saatini saptadıkları gün çok önemli birşeyi unutmuştu: Çarşamba gecesi, Newton'larla birlikte kilisedeki toplantıya gidecekti.

Çok sonra aklına gelmişti bu. Bunun üzerine, fabrikadaki B. Liggett'in birkaç gün önce kendisine yaptığı öneri gelmişti aklına. İş konusundaki yeteneğini çok olumlu bulan B. Liggett, isterse Bn. Braley'den bitişik bölümde yapılan işi de öğrenebileceğini söylemişti. Roberta bu hikâyeyi Newton'lara anlatmak için çarşamba akşamı son dakikaya kadar beklemişti. Ardından da Bn. Braley'in o akşam kendisini evine çağırdığını söyleyip gitmek için izin istemişti. Bu sayede Clyde'ı görebilecek, Grace ile Newton'lar kiliseden dönmeden önce de evde olacaktı. Clyde ile bir ân önce buluşabilmek için can atıyordu. Kimbilir bundan böyle birlikte neler, neler yapacaklar, birlikte nerelere gideceklerdi! İş ki, ikisine de hiçbir türlü zarar getirmeyecek bir arkadaşlık kursunlardı. Bunun için, gerekirse, tek Clyde'a bir zarar gelmesin diye, fabrikadan çıkar, başka bir yerde iş ararlardı.

Bu arada, bir sorun daha vardı şimdi. Geldiğinden bu yana, buradaki kızların giyime-kuşama düşkünlükleri dikkatini çekmişti. Kendisinin ise böyle bir şeye olanağı yoktu; aldığı paranın büyük bir bölümünü annesine gönderiyordu. Gelgelelim, Clyde'ın bakışları karşısında üstünün başının daha iyi görünmesi

gerektiğine de inanıyordu. Bu nedenle, fabrikada buluşma saatini saptadıkları günün akşamı eve dönünce, doğru giysilerinin bulunduğu dolaba koşmuş, Clyde'ın daha görmediği birşeyi olup olmadığına bakmıştı. Sonunda mavili-beyazlı eteğini, mavi şapkasıyla beyaz ayakkaplarını giymeye karar vermişti.

Çarşamba akşamı saat sekiz buçukta evden çıktı. Clyde caddenin sonunda, kentin bittiği yerde, küçük bir mısır tarlasını çeviren tahta bir çite dayanmış, uzaktaki binaların ağaçlıklar arasından görünen ışıklarını seyrediyordu. Binbir türden kır çiçeğinin, otun kokusu havayı kaplamıştı. Hafif bir rüzgâr mısırları birbirine çarpıyor, ağaçların yapraklarını hışırdatıyordu. Büyük Ayı, Küçük Ayı, Samanyolu yine orada, tepedeydiler; yıllarca önce annesi göstermişti kendisine bunları.

Kansas City'deki durumunu düşünüyordu. Nekadar farklıydı buradakinden! Gerek Hortense Briggs'e, gerek öbür kızlara karşı nasıl çekingendi! Bir tek laf söyleyinceye dek akla karayı seçerdi. Buraya geldiğinden beri durum değişmişti. Hele hele, şu fabrikadaki bölümün şefliğini de aldıktan sonra kızların ilgisini çeken bir erkek olduğuna iyice inanmıştı. Eskiden olduğu gibi korkmuyordu onlardan. Sonra, örneğin bir Roberta'nın ona bakışı kendisinden ne denli etkilendiğini anlatmaya yetiyordu. Onun sevgilisiydi o. Gelince kollarını boynuna dolayacak, öpecekti. Kız da buna karşıkoymayacaktı, koyamayacaktı.

Bir yandan bunları düşleyip bir yandan da çevreyi gözlerken, Roberta'nın uzaktan gelmekte olduğunu gördü. Alacakaranlık içinde dal gibi incecik görünüyordu; biraz da heyecanlıydı. Caddenin sonuna gelince durdu, bir şeyden ürkmüş bir hayvan gibi çevresine bakındı. Bu sırada Clyde koşarak yanına gitti.

— "Merhaba! Geldiğine çok sevindim. Bir zorlukla karşılaştın mı?"

Bunları sorarken Roberta'nın Hortense Briggs'den de, Rita Dickerman'dan da çok daha hoş olduğunu düşünüyordu. Hortense çok içten-pazarlıklıydı; Rita ise fazla bayağı.

Roberta, soruya karşılık: "Zorluk da laf mı!" diye söze başladı, bu buluşmayı ayarlayana dek ne hikâyeler uydurmak zorunda kaldığını bir çırpıda anlattı. Liggett'in ona öbür bölümdeki işi de öğretmeye kalkması

Clyde'ın midesini bulandırmıştı. Belki de kızı onun yönetiminden almak istiyordu. Clyde bu konuyu daha ayrıntılı öğrenmek için Roberta'nın sözünü kesip sorular sormadan edemedi. Bu da, Roberta'nın gözünden kaçmadı elbette; ayrıca, birhayli de memnun oldu.

Clyde'ın kolunu tutmasından sonra ırmağa doğru yürürlerken Roberta yeniden konuşmaya başladı:

— "Biliyor musunuz, pek kalamayacağım. Gittikleri kilisede yapılan toplantılar hiçbir zaman on buçuk, onbirden sonraya kalmaz. Onun için, onlar gelmeden evde olmalıyım."

Bundan sonra da, birçok neden öne sürerek, niçin saat ondan sonra dışarıda kalmaması gerektiğini açıklamaya çalıştı. Clyde daha uzun birlikte olacaklarını sandığı için biraz burulmuştu ama, inanmıştı da. Demek ki daha hızlı davranması gerekiyordu şimdi. Hemen şapkasının, giysilerinin güzelliğinden, üzerine ne denli yakıştıklarından söz etmeye başladı. Bir ara da kolunu kızın beline dolamaya kalkıştı ama, Roberta bukadar hızlı bir ilerlemenin doğru olmayacağını düşünerek hafifçe çekildi.

— "Yok, yok! bu hoş olmaz; sadece koluma girseniz, ya da ben sizinkine girsem yetmez mi?"

Bunun üzerine Clyde kolunu geri çekti; çekerken de birşey fark etti: Kız bu sözleri çok yumuşak bir sesle söylemiş, hemen ardından kolunu koluna geçirip iyice sokulmuştu. Demek ki aralarında daha sıcak bir ilişki başlıyordu artık.

Bundan sonra Roberta bir süre Lycurgus'tan, Newton'lardan, Grace Marr'dan söz etti.

O konuşurken Clyde da gerek Hortense'i, gerek Rita'yı, gerekse karşılaşmış olduğu bütün öbür kızları gözünün önüne getiriyor, Roberta'nın hepsinden daha üstün, daha içten, daha huzur verici olduğunu düşünüyordu. Sonra, bir fırsatını yakalayınca, anlatmaya başladı:

— "Biliyor musun, fabrikada işe başladığından beri hep seninle konuşmak istiyordum. Ama, görüyorsun, bu konuda çok titiz davranıyorlar. İlk geldiğimde, bana sıkı bir nasihat geçerek, orada çalışan hiçbir kızla hiç ilgilenmememi söyledilerdi. Ben de hep uydumdu buna. Ama, bu kez dayanamazdım, değil mi?"

Bunu söylerken Roberta'nın kolunu sıktı. Sonra da birden durup, döndü, kollarını vücuduna doladı.

— "Roberta, senin için deli oluyorum... deli oluyorum senin için! Dünyanın en güzel, en tatlı şeyisin sen. Biliyor musun, seni gördüğüm ilk günden beri uykularım kaçıyor, uyuyamıyorum. Gözlerin, saçların, herşeyin öyle güzel ki! Bu gece, bu gece çok, çok güzelsin, Roberta!"

Böyle söyleyerek, kızın yüzünü iki avucu içine alıp, karşıkoymasına zaman bırakmadan, öpüverdi.

Roberta bir yandan direniyor, kurtulmaya çalışıyor, bir yandan da Clyde'ın kendisine daha sıkı sarılmasını istiyordu. Ne yapacağını şaşırmıştı. Başkaları bu durumu öğrenirse ne diyeceklerdi? Çok, çok kötü bir kızdı kendisi! Ama, işin tuhafı, şu sırada onun yanında olmaktan da hoşlanıyordu. Daha önce içinde hiç böyle bir şey duymamıştı. Yalvarırcasına konuşmaya başladı:

— "Ah, yapmayın, Bay Griffiths! N'olur, yapmayın! Birisi görebilir. Durun, galiba biri geliyor. N'olur, durun!"

Korkuyla bakındı. Clyde ise gülüyordu; zevkten çıldıracak hale gelmişti.

Roberta: "Daha önce hiç böyle bir şey yapmadım. N'olur!" diye inledi.

Clyde onu sıkı sıkı göğsüne bastırıyordu. Hiçbir şey söylemiyordu. Soluk yüzü, kapkara, aç gözleriyle iyice sokulmuş, kızın bütün direnmelerine karşın öpüyor, öpüyordu. Roberta'nın ağzı, çenesi, yanakları öyle güzel, öyle dayanılmazdı ki! Yalvarırcasına mırıldandı:

— "Ah! Roberta, sevgilim, n'olur beni sevdiğini söyle. Hadi, n'olur! Biliyorum, sevdiğini çok iyi biliyorum; ama, bir kez de sen söyle. Beni deli ediyorsun, Roberta. N'olur, hadi... Çok az zamanımız kaldı!"

Bunları söyledikten sonra bir daha, bir daha öptü. Sonra birden kızın gevşediğini sezinledi. Kendisini kollarının arasına bırakmış, öylece duruyordu. En ufak bir direnmesi kalmamıştı. Clyde şimdi birşeylerin yüce mutluluğunu duyuyordu ama, ne olduğunu bilemiyordu. Birden, kızın yüzünde yaşlar gördü. Başını da omzuna dayamıştı.

— "Evet, evet, seviyorum seni." diyordu. "Seviyorum, seviyorum!"

Sözlerini acıyla sevincin birbirine karıştığı hıçkırıklar kesiyordu. Clyde onun bu saflığı, bu içtenliği karşısında son derece duygulanmıştı. Onun da

gözleri yaşlarla dolu doluydu şimdi.

— "Roberta, Roberta, n'olur, ağlama! Çok, çok tatlı bir kızsın, Roberta; çok tatlısın!"

Bunları söyledikten sonra başını yukarıya kaldırdı, ileriye baktı. Doğuda, kentin alçak damlarının üzerinden sapsarı, incecik bir ay doğuyordu. Şu sırada sanki yaşayım kendisinden isteyebileceği herşeyi veriyordu ona.

XVIII

ARTIK Clyde da, Roberta da biliyorlardı ki bu buluşma, nekadar süreceğini ikisinin de kestiremediği bir ilişkiye başlangıç demek oluyordu. Sonunda aşkı bulmuşlardı. Şu sırada karşı karşıya bulundukları sorunlar neyse neydi ama, son derece mutluydular. Artık bütün iş bu mutluluğun sürdürülebilmesindeydi. Gerçekten, kolay olmayan bir işti bu; çünkü, bırakalım Roberta'nın Newton'larla olan ilişkisini, bir Grace Marr vardı ki başlı başına koskoca bir sorun olarak duruyordu önlerinde.

Bu kız, gerek pek güzel olmayan görünümü, gerekse, daha da önemlisi, çocukluğunda almış olduğu katı eğitim nedeniyle, Roberta'nınkilerden çok daha kalın zincirlerle kıskıvrak bağlanmıştı. Bu yüzden, Roberta'nın canlı, neşeli halini gördükçe —oysa, Roberta da zaman zaman aynı zincirlerin içinde eridiğini biliyordu— onun kendisinden çok daha özgür olduğu inancına kapılıyordu. İşte bunun içindir ki bir ân olsun ayrılmıyordu arkadaşının peşinden. Zaman zaman birlikte oturup aşk maceralarından, gelecekteki düşlerinden söz etmelerini, düşünce alışverişi yapmalarını istiyordu. Tek avuntusu bu konuşmalar olacakmış; yoksa, bunlarsız bir yaşayış kendisi için çok, çok karanlık olurmuş.

Ne var ki Roberta, daha Clyde'la tanışmalarından çok önce bile, birisinin böyle kuyruğuna tatılmasından hoşlanmazdı. Son derece can sıkıcı bir şeydi bu. Clyde'la tanıştıktan sonra ise, Grace'e onunla ilgili hiçbir şey

söylememeye karar vermişti; çünkü, Grace'in böyle birdenbire yalnız bırakılmayı kolay kolay hazmedemiyeceğini çok iyi biliyordu. Yine biliyordu ki kendisi birdenbire içini kaplayan başkaldırıcı duygulara karşı sonuna dek dayanmaya hiç mi hiç niyetli değildi. Bir kez Clyde'ı tanımış, sevmişti; artık kendisini bu işte nereye dek sınırlayabileceğini düşünmekten korkuyordu. Hem sonra, burada ayrı sınıflardan insanlar arasında bu tür ilişkiler yasaklanmış değil miydi? Evet, çok iyi biliyordu ki öyleydi. İşte bütün bu nedenlerden ötürü de kimseye Clyde konusunda en ufak bir şey söylemeyecekti.

Bu düşüncelerinin sonucu olarak, gölde geçirdikleri pazar gününü izleyen pazartesi akşamı, Grace pek neşeli bir halle Clyde'dan söz ederken, Roberta, bu konuyla hiç de onun sandığı kadar ilgilenmediği izlenimini uyandırabilmek için, aldırmaz bir tavır takınmaya çalışmıştı. Grace'in sorularına karşılık bütün söylediği Clyde'ın pazar günü kendisine karşı çok ince davrandığı, ama, Grace'i de defalarca merak edip sorduğu olmuştu. Bunun üzerine Grace, acaba doğru mu söylüyor diye, belli etmeden kurnaz kurnaz bakmıştı arkadaşının yüzüne Sonra da şöyle demişti:

— "Sana öyle yakın davranıyordu ki ben de seni gözüne kestirdi sanmıştım."

Bunun üzerine Roberta ters ters, ama biraz da telâşa kapılarak karşılık vermişti:

— "Aman, saçmalama, canım! İşi-gücü yok da dönüp bana mı bakacak! Hem zaten iş yerinin kurallarına aykırı; ben orada çalıştığım sürece böyle bir şey yapamaz."

Bu sözler Grace'in kafasındaki Clyde'la Roberta'ya ilişkin kuşkuları silip atmaya yetmişti; çünkü, onun öylesine kalıpçı bir kafa yapısı vardı ki işin içinde iş yeri kuralları diye bir şey varsa artık herşey bitmiş demekti; herhangi bir kimsenin böylesine çiğnenmez kuralların dışına çıkmaya cesaret edebileceğini dünyada düşünemezdi. Ama, beri yanda Roberta bir kez Grace'in şu ya da bu bakımdan kendisiyle Clyde'dan kuşkulandığını anlamıştı. Bundan böyle çok dikkatli olmalı, Clyde'ın adı geçtiği zamanlar hiç oralı değilmiş gibi davranmalıydı.

Yalnız, aslında, bxnların hiçbiri tam anlamıyla birer sorun değildi. Asıl sorunlar daha ileriki günlerde ortaya çıkmaya başlamıştı. Artık aralarında

açık açık bir ilişki vardı; ama, bunun kesin bir gizlilik içinde yürütülmesi gerektiğinden dolayı buluşmaları hiç mi hiç düzenli olmuyordu. Bir kez tesadüfen buluşacak olsalar, daha sonraki buluşmanın nerede, ne zaman, nasıl olacağını kestiremiyorlardı.

Yine bir akşam Roberta'nın bir saatliğine bir kaçamak yapması üzerine buluştuklarında Roberta şöyle dedi:

— "İşte, durum gördüğün gibi. Newton'lar hemen hemen hiçbir yere bensiz gitmiyorlar; gitseler bile bu kez Grace muhakkak benimle kalıyor. Bugüne dek yediğimiz ekmek, içtiğimiz su ayrı gitmediğinden beni de aileden biri sayıyor artık. Şimdi hiç de öyle değil ama, gel de bunu ona anlat. Tek başıma dışarı çıkacak olsam, nereye gideceğim, kiminle olacağım gibi bir yığın soruya karşılık vermem gerekiyor; o zaman da, ne söyleyeceğimi bilemiyorum."

Clyde yumuşak bir sesle: "Biliyorum, hayatım." dedi. "Bütün bu söylediklerinde yerden göğe kadar haklısın. Yalnız, bu hep böyle mi sürecek? Benim de seni sadece fabrikada uzaktan uzağa seyretmekle yetinmemi beklemiyorsundur, değil mi?"

Bunları söylerken öylesine özlemle bakmıştı ki Roberta güzel birşeyler söyleyerek sevgilisinin yüreğine su serpmek gereksinimini duydu:

— "Ah, sevgilim, hiç öyle bir şey ister miyim? Biliyorsun ki buna hiçbir zaman razı olamam. Ama, söyle, ben ne yapayım?"

Elini Clyde'ın ince-uzun, tedirgin elinin üzerine koydu, bir süre öylece düşündü, sonra birden aklına birşey gelerek konuşmaya başladı:

— "Dinle bak! New York'ta, Homer'de oturan bir ablam var. Aşağı-yukarı buranın otuzbeş mil kuzeyinde. Bir cumartesi öğleden sonra, ya da pazar günü oraya gideceğimi söylerim. Daha önce yazdığı mektuplarda hep çağırıyordu da, bugüne dek gitmeyi hiç düşünmedimdi. Ama, gidebilirim besbelli... yapabilirim sanıyorum..."

Clyde heyecanla atıldı:

— "Elbette, niye olmasın? Harika bir buluş! Harika, harika!"

Roberta bu sözleri duymamış gibiydi; düşünüyordu:

— "Bir dakika... Yanlış hatırlamıyorsam, önce Fonda'ya gidilip oradan başka arabaya biniliyor. Ama, yok, yok... cumartesi günleri Fonda'dan iki

treq kalkıyor; biri ikide, biri yedide. Buradan iki trenine binmek üzere çıkarım, sonra da o treni kaçırırım. Olur değil mi? O zaman akşamki yedi trenine dek vakit kalır. Sen daha önceden oraya gitmiş olursun; buluşur, akşama dek birlikte oluruz. Sonra ben trene binerim, sen de geri dönersin. Tamam mı? Dur, ben hemen Agnes'e bir mektup yazayım; sanırım bu işi böylece yoluna koyarız."

Clyde: "İyi ama, o zamana dek ne yapacağız?" diye sordu. "Biliyorsun, bu işin olması hayli uzun sürer."

Sesinde bir hırçınlık vardı. Roberta da biraz sinirli bir sesle karşılık verdi:

— "Valla', birşeyler düşünmeye çalışacağım, şekerim. Yalnız, kesin bir şey söyleyemem. Bakacağız. Sen de düşün. Ben artık gideyim."

Bunları söyleyip kalktı, Clyde'ı da kaldırdı. Saat ner'deyse 10'a geliyordu. Clyde ısrarla sordu:

— "Peki ama, ne yapacağız? Önümüzdeki pazar tek başına ayrı bir kiliseye gideceğini söyleyemez misin onlara? Sonra da gitmezsin, buluşuruz. Nereden bilecekler ki?"

Bunları söyler söylemez de Roberta'nın yüzünden karanlık bir gölgenin geçtiğini fark etti. Söylediği şeyler, kızın kökü ta çocukluğunda almış olduğu ahlâk eğitimine dayanan "bir şeyi kötüye kullanmama" ilkesine karşıydı. Roberta ağırbaşlı bir tavırla karşılık verdi:

— "Yok, böyle bir şey yapmayı doğru bulmuyorum. Doğru da değildir."

Bu sözler üzerine Clyde, tehlikeli bir konuya girdiğini anlayarak, Roberta'yı gücendirmemek için sözünü geri almaya çalıştı:

— "A, elbet, elbet... haklısın. Görünürde başka hiçbir çare olmadığı için bunu söylemek zorunda kaldım."

Roberta, Clyde'ın kendisini gücendirmekten korktuğunu anlamış, bundan dolayı da için için bir mutluluk duymuştu. Onu daha çok huzursuz etmemek için hemen karşılık verdi:

— "Elbette, sevgilim, elbette. Ben de sadece böyle bir şeyi yapamayacağımı söyledim ya."

Clyde başını salladı. Bir ân için kendi çocukluğunu, kendi ilkgençlik yıllarını anımsamıştı. Evet, evet; böyle şeyler söylememeliydi Roberta'ya.

Bu konuşmaların ardından geriye dönüp yürümeye başladılar. Bundan

sonra nasıl buluşacakları yine belirsiz kalmıştı. Tek bildikleri, bir hafta sonu —ki hangi hafta sonu olduğu da belirsizdi— şu Fonda işini ayarlayıp birlikte olmaya çalışacaklarıydı. Şu sırada yapabildikleri ise, ayrılmadan önce birbirlerini son bir kez daha öpüp, en yakın zamanda buluşabilmek için ellerinden geleni yapma konusunda söz birliği etmeleriydi. İşte şimdi de Roberta, son bir kez daha sevgilisinin boynuna sarıldıktan sonra, karanlığın içinde kuş gibi uçarak yitmiş gitmişti.

*
**

Bundan sonra bir akşam yine Roberta'nın, Bn. Braley'e gideceğini söyleyerek, evden çıkması sayesinde buluşabildiler. Hafta sonuna kadarki son buluşmalarıydı bu. Hafta sonunda ise, cumartesi günü, Roberta Fonda'ya gitti. Clyde bir önceki otobüsle gitmişti. Daha önceden konuşmuş oldukları saatte istasyonda buluştular. Akşam 7'ye dek, bilmedikleri bu kentte baş başa olacaklardı; dünyalar onlarındı şimdi.

Starlight diye bir eğlence parkı vardı Fonda'da; oraya gittiler. Atlıkarıncasından dönmedolabına, içinde küçük sandalların gezindiği minik gölünden dans pistlerine dek herşey vardı bu parkta. Bir süre oradan oraya koruların yeşilini, gökyüzünün maviliğini, dört-bir yanda eğlenen insanların güzelliğini doya doya içlerine çektiler. Sonra bir ara Clyde sordu:

— "Dans bilirsin, değil mi, Roberta?"

Roberta üzgün üzgün karşılık verdi:

— "Hayır, ne yazık ki bilmem."

Üzgündü, çünkü Clyde soruyu sorduğu sırada o da karşıda mutluluk içinde dans edenlere bakıyor, acı içerisinde kendisine o güne dek hiçbir zaman böyle dans etmek özgürlüğünün tanınmadığını düşünüyordu. Evet, belki dans etmek gerçekten çok kötü bir şeydi —bağlı olduğu kilise böyle diyordu— ama, yine de, şu sırada burada böylesine bir sevgi içinde bulunurlarken, karşılarındaki insanlar çevrenin yeşillikleri, kahverengilikleri içinde renk renk giysileriyle döne döne mutluluğun tadını çıkarırlarken, dans etmek hiç de o denli kötü birşey olarak görünmüyordu gözüne. Hem sonra, niçin dans etmesindi insanlar? Kendisi gibi kızlar, Clyde gibi erkekler, niçin, niçin?.. Örneğin,

kendisinden küçük olan kız kardeşiyle erkek kardeşi de, anne-babalarının bütün karşıçıkmalarına karşın, ilk fırsatta dans etmeyi öğreneceklerini söylüyorlardı.

Beri yanda, Clyde'ın, Roberta'yla dans etmenin, onu uzun süre kolları arasında tutmanın ne hoş bir şey olacağını düşündüğünden, biraz canı sıkılmıştı.

— "Ah! ne kötü!" dedi. "Dans edebilseydin ne güzel vakit geçirirdik! İstersen birkaç dakika içinde öğretebilirim ben sana."

— "Bilmem ki... Öyle kolayca öğrenebileceğimi sanmıyorum. Sonra, biliyor musun, dans etmek bizim o yanlarda pek hoş karşılanmaz. Kilisemizce de günah sayılır. Annemle babam da istemezler böyle bir şey yapmamı."

Clyde eğlenircesine güldü:

— "Ah! ne saçma şeyler bunlar, Roberta! Artık herkes dans ediyor bu günlerde; herkes olmasa bile, çoğunluk dans ediyor. Kötü bir şey olduğunu nasıl düşünebilirsin?"

Roberta garip bir tavırla karşılık verdi:

— "Evet, belki senin çevrendeki insanlar yapabiliyorlardır. Fabrikada çalışan işçi kızların çoğunluğunun yaptığını da biliyorum. Ayrıca, öyle sanıyorum ki paran, konumun iyi oldu mu da hiçbir şey sorun değildir. Ama, benim gibi bir kıza gelince, işler çok değişir. Hiç sanmıyorum ki senin annen-baban benimkiler kadar katı olsunlar."

Clyde, gülerek: "Öyle mi sanıyorsun?" dedi. Ayrıca, "senin çevrendeki", "paran, konumun iyi oldu mu da" gibi sözleri de kaçırmamıştı. "Bu konuda hiçbir şey bilmiyorsun. Benimkiler de seninkiler gibi katıydılar; bahse girerim ki benimkiler daha bile katıydılar. Ama, ben bal gibi de dans etmeyi öğrendim işte. Hiçbir kötülüğü yok ki, Roberta! Gel bak, hemencecik öğretivereyim. Öyle zevkli bir şey ki! Hadi, sevgilim!"

Kızın beline sarıldı, gözlerinin içine baktı. Roberta karşıkoyamayacağını anlamıştı.

Bilet alıp piste girdiler. Orkestra yeni bir parçaya geçmişti. Kısa bir süre sonra adımları, hareketleri bir uyum içerisine girmeye başladı. Roberta gibi kıvrak yapılı bir kız için çok kolay bir işti bu. Gitgide daha çok zevk almaya başlıyordu. Artık pistin üzerinde dönüyorlar, dönüyorlar, gittikçe birbirlerine daha çok yaklaşıyorlardı. Roberta daha önce hiç böyle bir şey yaşamamıştı.

Dans ettiğini bilmek, dans etmenin bu denli güzel olduğunu bilmek, sonra, sonra Clyde'la, şu sırada pist üzerinde dans etmekte olan erkeklerin en yakışıklısıyla dans ediyor olmak... Harika, harika bir şeydi!

Beri yanda, Clyde da Roberta için aynı şeyleri düşünüyordu. Şimdiye dek böylesine tatlı, böylesine canlı, üstelik böylesine de uysal bir kız görmemişti. Biliyordu, Roberta hiçbir zaman kendisinden herhangi bir yarar sağlamayı düşünmeyecekti. Sondra Finchley'e gelince, aldırış bile etmemişti kendisine; öyleyse, o da onu bir daha düşünmezdi. Kendi kendine böyle diyordu ama, yine de, şu sırada yanında Roberta varken bile tam olarak aklından çıkaramıyordu onu.

Saat beş-buçuktan sonra orkestra susunca oradan ayrıldılar. Bir yerde birşeyler yeyip biraz daha dolaştıktan sonra tren vaktine doğru istasyona gittiler. Zaman kuş gibi uçup gitmişti. Ayrılmadan önce, ertesi gün nasıl buluşacaklarını kararlaştırdılar. Roberta, ablasının evinden biraz erken çıkıp Fonda'ya gelecek, Clyde da Lycurgus'tan gelerek onu orada karşılayacaktı. Bundan sonra da akşamın geç saatlerine dek birlikte olup geç vakit Lycurgus'a döneceklerdi.

Kararlaştırdıkları gibi de oldu. Buluştular, Fonda'nın loş caddelerinde dolaşıp konuştular, tasarlar yaptılar.

Bütün bunların arasında, birbirlerine karşı duydukları sevgi, alıp verdikleri öpücükler bir yana, önemli bir sorun vardı: Bundan sonra nasıl buluşacaklardı? Muhakkak bir yolu olmalıydı. Roberta da biliyordu ki bu yolu bulmak konusunda asıl yük kendi omuzlarına düşüyordu; çünkü, görünüşe bakılırsa, Clyde, kendisini olabildiği kadar sık görmek istediği halde, hiç de öyle birtakım somut öneriler, çareler getirmek için kafa yormuyordu.

Kısacası, işleri zordu. Roberta'nın Homer'deki ablasının evine yapacağı ikinci bir yolculuk artık bir aydan önce olası değildi. Bunun ötesinde ise ne gibi yollar bulunabileceğini bilemiyorlardı daha. Clyde'ın o sırada aklına gelenler Roberta'nın evden çıkarken, postanede ya da fabrikada, ya da kitaplıkta yeni tanıştığı birtakım arkadaşlarla birlikte bir yere gideceğini söylemesi falandı. Ama, bu gibi gerekçeler de yarasa yarasa topu topu bir-iki saatliğine görüşmelerine yarardı. Oysa önlerinde başka hafta sonları da vardı, yazın bitimine de pek birşey kalmamıştı.

XIX

LYCURGUS'A döndüklerinde içleri rahattı: Ne şu iki gün boyunca Fonda'da, ne de dönüş yolculuğunda trende tanıdık bir yüze rastlamamışlardı. Roberta eve gelip odaya girdiğinde ise Grace çoktan yatmıştı. Sadece bir ara uyanmış, Roberta'ya ablasının nasıl olduğunu, bütün pazarı onun yanında mı geçirdiğini, başka bir yere gidip gitmediğini sormuştu. Ama, bunlar hep laf olsun diye sorulan sorulardı. Hemen ardından da arkasına dönüp yeniden uykuya dalmıştı. Bu arada Roberta da bütün günü ablasının yanında geçirdiğini söylemişti.

Gelgelelim, ertesi akşam, bir süredir Newton'ların evinde pansiyoner olarak kalmakta olan iki kız —Opal Feliss ile Olive Pope— yemekteydiler. Onlar da hafta sonunu Fonda'da, hem de Roberta'yla Clyde'ın gezip dolaştıkları yerlerde geçirmişler, Lycurgus'a az önce dönmüşlerdi. Roberta odaya girer girmez birbirlerine bakıp gülümsediler. Sonra da Olive Pope, Roberta'ya dönüp, yarı alaylı bir sesle şöyle dedi:

— "O-o! kimleri görüyorum! Starlight Park'çılar dönmüşler demek. Dans etmek çok hoşunuza gitmişe benziyordu, Roberta. Biz sizi gördük ama, siz bizi görmediniz."

Roberta neye uğradığını şaşırmıştı. Karşılık vermeye fırsat bulamadan bu kez sözü Opal Feliss aldı:

— "Dikkatinizi çekebilmek için elimizden geleni yaptık ama, sanırım gözünüz ondan başkasını görmüyordu. Doğrusu, çok da güzel dans ediyordunuz!"

Roberta'nın ne bu kızlarla öyle yakın bir arkadaşlığı vardı, ne de kendisini bu gibi zor durumlardan kolaylıkla çekip çıkarabilecek yeteneği; bu yüzden, birden kıpkırmızı kesildi. Ağzını açıp da bir tek kelime söyleyemiyordu. Üstelik, şimdi aklına Grace'e söyledikleri de gelmişti. Bütün günü ablasının

yanında geçirdiğini söylemişti Grace'e. Şimdi ise, sofrada tam karşısında Grace, oturmuş, şaşkınlıktan ardına kadar açık ağzıyla kendisine bakıyordu. Yine sofranın başucunda, George Newton, bıçak gibi keskin gözleri, sipsivri burnu, çıkık çenesiyle kendisini süzüyordu.

Roberta birşeyler söylemek gerektiğini düşündü; mutlaka birşeyler bulup söylemeliydi.

— "A, evet, oradaydım. Ablamın arkadaşları oraya gidiyorlardı, beni de aldılar."

Bunların ardından da tam "Ama, çok kalmadık." diyecekti ki kendini tutup sustu; çünkü, tam o sırada, annesinden aldığı savaşçı ruhu depreşmişti. Evet, canı Starlight Farkı'na gitmek istemiş, gitmişti! Ne olacaktı? Niye gitmeyecekti? Newton'ların, Grace'in kendisini bu konuda sorguya çekmeye ne hakları vardı? Onların parasıyla yapmıyordu ya! Bir yandan böyle düşünüyordu ama, bir yandan da yalan söylediğinin, bu yalanın da çok kötü yakalandığının farkındaydı. Ne de olsa onların yanında oturuyordu; her yaptığının hesabı soruluyordu.

Bu sırada Olive Pope yeniden konuştu:

— "Sanırım yanınızdaki erkek Lycurgus'tan değildi; daha önce buralarda rastladığımı anımsamıyorum."

— "Hayır, buradan değil."

Roberta şimdi Grace'in önünde yakalanmış olmaktan dolayı için için titriyordu. Bir ara, sofradan kalkıp gitmeyi, bir daha da hiç dönmemeyi düşündü. Sonra, bunun yerine orada kalıp elden geldiğince davranmaya karar verdi. Dik dik önce kızlara baktı, sonra Grace'e, sonra da B. Newton'a. Bir şey daha sorulacak olursa "ablamın kocasının arkadaşları" diye kafadan atma birkaç ad söyleyecekti; ya da, evet, ya da hiç bir şey söylemeyecekti; karşılık vermeyecekti; zorunlu değildi ya!

Yalnız, daha sonra, bu işten pek öyle kolay kolay sıyrılamayacağını anladı. Hemen yemeğin ardından odasına çıktığında, arkasından yetişen Grace yarı öfkeli bir tavırla şöyle dedi:

— "Yanlış anımsamıyorsam bütün günü ablanın evinde geçirdiğini söylemiştin, öyle değil mi?"

— "Evet, n'olmuş söylemişsem?"

Roberta kendisini savunmaya hazır bir halle söylemişti bunları ama, arkadaşını küçümser bir tavır takınmamaya da dikkat etmişti; çünkü, biliyordu ki görünüşte Grace'in kendisini ahlâk bakımından yargılamak gibi bir tavrı vardıysa da, gerçekte kızgınlığının, küskünlüğünün altında yatan asıl neden Roberta'nın ondan uzaklaşmakta olduğunu, onu yeterince var saymadığını anlamış olmasıydı.

Grace: "Bak,"dedi, "ileride de böyle bensiz bir yere gideceksen, ya da biriyle buluşacaksan ille de yalan söylemen gerekmez. Peşine takılıp seninle gelecek değilim; kiminle nereye gittiğini de sormam. Yalnız, bana bir şeyi başka türlü söyleyip de sonra George, ya da Mary böyle olmadığını ortaya çıkarırlarsa ben zor durumda kalırım; sanki ben de kendimi korumak için onlara yalan söylüyormuş gibi olurum. Beni bu duruma sokmanı istemiyorum."

Çok üzgündü, çok kırılmıştı. Roberta ise bu durumdan kurtulmanın tek yolunun bu evden çıkıp gitmek olduğunu düşünüyordu. Başa çıkılmazdı bu Grace'le; askıntının biriydi! Kendisine göre bir yaşayışı yoktu, kuramıyordu. Birlikte oldukları sürece herşeyini, her yaptığını, her düşündüğünü kendisiyle paylaşmasını isteyecekti ondan. Hani bir de Clyde'dan söz etse, hiç kuşku yok ki düşman kesilecekti kendisine; Tanrı bilir ya, bir evden kovmadığı kalacaktı. Roberta bunları düşünerek şöyle dedi:

— "İyi, peki, nasıl istersen öyle olsun. Beni ilgilendirmez. Canım istemedikçe hiçbir şey söyleyecek değilim."

Bu sözler Grace'e birden artık Roberta'nın kendisini hiç sevmediği, yok saydığı izlenimini verdi. Ansızın ayağa kaltı, başını dimdik tutarak sert adımlarla odadan çıktı gitti. Geride kalan Roberta ise bundan böyle bir düşman kazandığını anlamıştı; o sırada hiç orada olmamayı diliyordu şimdi. Buradaki herkes korkunç derecede darkafalıydı; kimse Clyde'la olan ilişkisini doğru bir biçimde anlayıp hoşgöremiyecekti. O ise, seviyordu Clyde'ı; hem de, çok, çok seviyordu. Korumalıydı bu sevgiyi; kendisini, Clyde'ı korumalıydı. En iyisi başka bir yere taşımaktı.

Gelgelelim, bu iş de öyle göründüğü kadar kolay değildi. İnsanın tanınmadığı bir yerde tek başına bir oda tutması biraz cesaret isteyen bir şeydi. Dışarıya, başkalarına karsı nasıl görünürdü? Hem sonra, bunca olandan sonra burada kalması da olanaksızdı artık; çünkü, Grace'in Newton'ların, özellikle

de Bn. Newton'un —Grace'in ablasının— tavrı tıpkı bir "kardeş"lerinin büyük bir günahını ortaya çıkarmış Püritenler'in, ya da Din Kardeşleri'nin tavrına benziyordu. Demek dans ediyordu ha? Hem de gizli gizli! Sonra, sonra, Starlight Parkı'na gidişi bir yana, bir de o neyin nesi olduğu açıklanmayan yabancı erkek vardı! Roberta artık anlıyordu ki, burada, bu insanların yanında çekeceği sürekli huzursuzluktan da öteye, bir de bundan böyle Clyde'la buluşmaları da iyice tehlikeye girecekti.

Sonunda, kafasında durup dinmek bilmeden fırıl-fırıl dönen bu düşünceler nedeniyle azap içinde geçirdiği iki günün ardında, Clyde'la da konuştuktan sonra, bir başka yerde yeni bir oda aramaya başladı. Kentin en güney ucunu seçmişti; böylelikle, Newton'lardan da, o güne dek onların evinde tanımış olduğu öbür insanlardan da ırak olacaktı. Çok geçmeden de kafasına uygun bir yer buldu. Elm Caddesi üzerinde, eski tuğladan bir evdi bu; yaşlı bir döşemeci ustasınınmış. Adam, karısıyla, biri kadın şapkaları satan bir dükkân işleten, öbürü ise daha okula giden iki kızıyla birlikte yaşıyordu. Roberta'nın odası birinci katta, caddeye bakan bir odaydı; girişteki verandanın sağına düşüyordu. İyi olan bir özelliği de kapısının ayrı oluşuydu. Böylelikle, evin öbür bölümleriyle hiçbir bağıntısı olmuyordu. Bu da, tam Roberta'nın istediği gibi bir şeydi elbette; odasına istediği zaman, istediği gibi girip çıkabilecekti.

Ayrıca, evin hanımı olan Bn. Gilpin'le yaptığı bir konuşmadan çıkarabildiği kadarıyla, bu ailenin kuralları öyle Newton'lardaki kadar katı değildi. Bn. Gilpin, Roberta'ya, aslında ilke olarak evde bir yabancı barındırmaktan yana olmadıklarını, geçim durumlarının da böyle bir şey gerektirmediğini, ama öndeki oda boş durduğundan —hem evin öbür bölümleriyle bağıntısı da yoktu— elbette kocasının da iznini alarak kiraya vermeyi kararlaştırmıştı. İstediği, bir kızdı; hem de, Roberta gibi çalışan bir kız; erkek istemiyordu. Bunun için beyenmişti Roberta'yı. Bir de odayı kiralayan kişinin sabah kahvaltılarıyla akşam yemeklerini onlarla birlikte yemesini istiyordu. Bunlar dışında Roberta'ya ne ailesi üzerine birşey sormuştu, ne de dışarıdaki çevresi konusunda. Doğrusu, aklı yatmıştı Roberta'nın.

Yalnız, yine de böyle paldır-küldür taşınmaya içi elvermiyordu. Bir kez, sanki uygunsuz, çok kötü bir iş yapıyor gibiydi. Ayrıca, hepsinin üstünde, Grace Marr'la —o güne kadarki tek kız arkadaşıyla— bozuşup ayrılması vardı.

Oysa, çok iyi biliyordu ki buraya gelmesini, burada olmasını sağlayan tek insan yine Grace'ti. Beri yandan, annesini, ablasını düşünüyordu: Ya bütün bu olanları duyarlarsa ne olacaktı? Lycurgus'ta tek başına bir oda tuttuğu, dilediği gibi yaşadığı kulaklarına giderse ne diyeceklerdi? Hem de, buraya geleli daha pek az olmuşken? Bütün bunlar artık eski değerlerinin, o güne dek korumuş olduğu iyi alışkanlıkların birer birer çökmekte olduğunu gösteriyordu ona.

Beri yanda, Clyde vardı. Ne yapacaktı? Vaz mı geçecekti ondan? Hayır, yapamazdı böyle bir şey; karar vermişti, yapmayacaktı.

Bn. Gilpin'e odayı tuttuğunu bildirip birkaç güne dek taşınacağını söyledikten sonra eve döndü. Yemekten sonra da Bn. Newton'un yanına gidip bu kararını bildirdi. Gerekçesi önceden hazırdı: Yakında kız kardeşiyle erkek kardeşinin de Lycurgus'a geleceklerini, bu nedenle kendisinin bir yer tutup biraz hazırlık yapmak durumunda olduğunu söyledi.

Gerek Newton'lar, gerek Grace ise bunun Roberta'nın son zamanlarda kurmakta olduğu birtakım yeni ilişkilerden kaynaklandığını, bu ilişkilerden ötürü Roberta'nın Grace'i saf dışı bırakmak istediğini düşünüyor, bu nedenle de gitmesine seviniyorlardı. Açıkça belliydi ki Roberta hiç de onaylamayacakları bir maceraya atılıyordu; yine belliydi ki hiç de başta sandıkları gibi, Grace'e yararı dokunacak bir insan değildi o. Bir olasılıkla, şu sırada yapmakta olduğu işin farkındaydı. Ama, daha büyük bir olasılıkla da kendini birtakım boş duyguların seline kaptırmış, daha önceki yaşayışının ağırbaşlılığıyla uzaktan, yakından en ufak bir ilişkisi olmayan bir yola dalmış gidiyordu.

*
**

Roberta artık yeni yerine taşınmıştı ama, yaptığı işin doğru mu, yanlış mı olduğuna birtürlü karar veremiyordu. Acaba birdenbire duygularına, öfkesine mi kaptırmıştı kendini? Bilmiyordu. Artık olan olmuştu bir kez, geri dönemezdi; bir süre de böyle deneyecekti.

Taşınmasının ardından annesine, ablasına birer mektup yazarak durumu bildirdi. Neden olarak da Girace'in gitgide pek hırçınlaşıp bencilleştiğini, çekilmez bir hal aldığını ileri sürdü. Odasının güzelliğinden, kardeşlerinin,

annesinin, ablasının ara-sıra gelip kalabileceklerinden, böylece evsahipleriyle de tanışmak olanağını bulabileceklerinden söz etti.

Ne var ki, bütün bunların ardında kafasını kurcalayan asıl düşünce, Clyde'ın kendisine —elbette ki kendisinin de Clyde'a— karşı duyduğu coşkun duyguları hesaba kattığında, acaba böyle yapmakla gerçekte ateşle mi oynamakta olduğuydu. Acaba bir birey olarak saygınlığını ayaklar altına mı almak üzereydi? Çünkü, şimdi hernekadar bu odayı ilk gördüğü sırada —evin geri kalan bölümüyle olan bağlantısızlığından dolayı— kendisi için bulunmaz bir fırsat olarak nitelediğini kendi kendine bilinçli olarak söyleyemiyorduysa da, bilinç altında pek iyi biliyordu ki öyleydi. Biliyordu ki, izlemekte olduğu yol çok tehlikeli bir yoldu. Özellikle de şimdilerde sık sık içine düştüğü o zor ânlarda, neyin yapılıp neyin yapılamayacağını belirleyen ahlâk duygularıyla içinde yükselen birtakım isteklerin kıyasıya çatıştığı o acımasız ânlarda, birtürlü karşılığını bulamadan sorup duruyordu: Ne yapacaktı?

XX

BU düşüncelere karşın, haftalar geçiyor, başlangıçta kent dışında bir trenle ulaşılabilecek türden seçilen buluşma yerleri gitgide kente doğru yaklaşıyor, yaklaşıyor, ikisinin de bu oda ile ilgili düşünceleriyle birleşiyordu. İkisi de bu odadan birlikte ne gibi bir yarar sağlanabilir sorusunu soruyorlardı kendi kendilerine.

Evet, Clyde o güne dek kendi kendisine Roberta ile ilgili niyetlerinin herhangi bir erkeğin ilgi duyduğu kıza karşı beslediği niyetlerden çok farklı şeyler olduğunu iddia eder bir tavır takınmamıştı ama, şimdi yine de, Roberta bu odaya taşındığına göre, gitgide daha bastırılmaz, ama, gizlenebilir, bütün bunların yanı-sıra da çok kaçınılmaz, insana özgü bir isteğin içini kaplamakta olduğunu seziyordu. Daha çoğuna karşı duyulan bir istekti bu; Roberta'yla gittikçe daha içli-dışlı olmaya, onu daha çok dört-bir yandan kuşatmaya, düşüncelerini, davranışlarını, herşeyini daha çok denetimi altına almaya

yönelik bir istek; sonunda Roberta'nın tümüyle onun olmasını içeren bir istek.

Yalnız, nasıl olacaktı bu? Nasıl onun olacaktı Roberta? Nikâh, onun ardından gelen o geleneksel, süresiz, zorunlu beraberlikle mi? O güne dek hiçbir zaman böyle bir şeyi kabul etmemişti. Onunla, ya da toplumsal düzeyi Griffiths'lerinkinden düşük olan herhangi bir kızla —örneğin, Sondra Finchley, ya da Bertine Cranston böyle değildi— şimdiki türden bir ilişki kurardı ama, evlilik asla! Elbette bu da geniş çapta, yeni bulduğu akrabalarının bu kentteki çok üstün konumlarından ileri geliyordu. Duyarlarsa ne derlerdi? Kendine baktığında görüyordu ki, buraya gelmeden önce olmasa bile, geldiğinden bu yana Roberta gibilerinin çok, çok üstündeydi. Hem sonra, kendisini tanıyan bunca insan vardı burada; hiç değilse oturup iki laf edecek kadar tanıyordu hepsini. Beri yanda, Roberta'nın kendisine yaklaşışı o denli ansızın olmuştu ki birtürlü fırsatını bulup da değer açısından eşit olmadıklarını, bir evlenme durumu olduğunda kendisinin onunla mutlu olamayacağını söyleyememişti.

Şimdi işleri büsbütün karıştıran başka bir şey daha vardı. Bu da, sonbaharın, sert rüzgârları ve soğuk geceleri ile, kendisini gittikçe daha çok belli eder olmasıydı. Ekim geliyordu artık. Lycurgus dışına çıktıklarında vakitlerini geçirdikleri açık hava yerleri eylül ortasından beri birer, ikişer kapanmaya başlamıştı. Çevre kentlerdeki dans salonlarından Roberta hoşlanmıyordu. Lycurgus'taki kiliselerde, sinemalarda, lokantalarda birlikte görünmelerine Clyde açısından olanak yoktu. Geriye, kala kala, ilişkilerinde atacakları ileri bir adımla Roberta'nın Clyde'ı Gilpin'lerin evindeki odasına çağırması kalıyordu. Yalnız, Clyde biliyordu ki Roberta'nın düşünemeyeceği bir şeydi bu; Roberta bir yana, kendisinin bile önermeye cesaret edemeyeceği bir şey.

Bir ekim gecesi, yine karanlık caddelerden birinde dolaşıp duruyorlardı. Roberta yeni odasına geçeli aşağı-yukarı altı hafta olmuştu. Soğuk gecede tepelerindeki yıldızlar sanki donmuş gibiydi. Her zamanki gibi yine uzun uzun öpüştüler. Bir ara Clyde sordu:

— "Havalar gittikçe soğuyor, değil mi?"

— "Evet; anlaşılan, yakında üzerime daha kalın bir manto almam gerekecek."

— "Bundan sonra ne yapacağız, bilemiyorum. Gidecek bir yer kalmadı gibi; her gece böyle sokakları arşınlamakla da olacak gibi değil. Ne dersin,

arada-bir Gilpin'lerin evine gelip seni görsem olur mu? Orası Newton'larınki gibi değil."

— "Biliyorum ama, her gece on buçuk, onbire dek oturma odasında oluyorlar. Sonra, kızları da aşağı-yukarı onikiye dek girip çıkıyorlar eve. Nasıl olur bilemiyorum. Hem, yanlış anımsamıyorsam, kimsenin seni benimle görmesini istemiyordun; oraya gelirsen onlarla tanışman gerekecek."

Clyde Roberta'nın biraz aşırı namusluluk taslad ığını sezinliyordu artık. Biraz daha ataklaştı.

— "Öylesini demedim, canım. Azıcık gelip oturacağım. İlle de bilmeleri gerekmez ki." Bir kibrit çakıp saatine baktı. Onbir buçuktu. "Bu saatte kimsecikler kalmamıştır artık, değil mi?" diye sordu.

Roberta bunu uygun bulmadığını söylemek istercesine başını salladı. Bu düşünce onu —ürkütmek ne demek— hasta ediyordu. Clyde ise böyle birşey önermekle pek ileri gitmişti. Ne var ki yine de bu öneri, Roberta'nın içinde kalmış olup da birtürlü cesaretle kendi kendine söyleyemediği birtakım gizli korkuları açığa çıkarmıştı. Çok kötü, çok bayağı, çok korkunç bir şeyin kokusunu alıyordu. Hayır, yapmayacaktı! Ama, beri yanda da o, hep korkup bağrına gömmeye çalıştığı isteğin yine için için sesini duyurmaya başladığını biliyordu.

— "Hayır, hayır... böyle bir şey yapmana izin veremem! İstemiyorum! Biri görebilir. Biri seni tanıyabilir."

O sırada ahlâki duyguları öylesine kabarmıştı ki birdenbire bir itimle kendisini onun kollarından kurtarmaya çalıştı.

Clyde da sezmişti bu karşıçıkmanın şiddetini. İstekleri de şimdi bir kat daha artmıştı. Dayatması üzerine, ışık var mı, yok mu görmek için evin önüne kadar yürüdüler. Gerçekten de tek bir ışık görünmüyordu. Clyde yeniden diretmeye başladı:

— "Gördün mü bak? Kimsecikler yok işte. En ufak bir çıtırtı yapmadan girersek kimsenin haberi olmaz. Hem sonra, kötü bir yanı yok ki; herkes yapıyor. Üstelik, bir kızın istediği bir erkeği odasına alması hiç de öyle utanılacak bir şey değildir."

— "Ya, değil mi? Bu belki senin çevrende böyle ama, ben hiç de doğru bulmuyorum; onun için de, yapmayacağım!"

Roberta bunu söyledi ama, söyler söylemez de yüreğine bir acı oturdu. Birdenbire çok sert çıkmıştı. Belki bu yüzden Clyde bundan böyle sevmeyecekti artık onu!

Clyde'ın da canı sıkılmıştı. Roberta niye böyle davranmıştı sanki? İçinde azıcık canlılık kıvılcımı, azıcık zevk olan herşeyden uzak tutuyordu kendisini. Öbür kızlar hiç de böyle değillerdi; Rita olsun, fabrikadakiler olsun, hepsi çok rahattı. Sarılmasına, defalarca öpmesine ses çıkarmıyordu da, iş azıcık daha ileri gitmeye geldi mi hemen "olmaz"ı dayayıveriyordu. Bu durumda böyle bir kızın peşinden koşmaya ne gerek vardı? Yoksa, sonunda başka türlü bir Hortense Briggs olup çıkacak mıydı başına? Kuşkusuz, Roberta'nın Hortense'e benzer yanı yoktu ama, yine de çok inatçıydı işte.

Roberta karanlıkta Clyde'ın yüzünü göremiyordu ama, çok kızmış olduğunu seziyordu. Böyle bir şey ilk kez geliyordu başlarına. Clyde soğuk soğuk konuşmaya başladı:

— "Peki, peki, istemiyorsan zorunlu değilsin. Benim de gidebileceğim daha başka yerler var. Yalnız, dikkat ediyorum da, hiçbir zaman benim istediğim birşeyi yapmıyorsun. Doğrusu, bu işi nasıl sürdüreceğimizi çok merak ediyorum. Her Tanrı'nın gecesi sokaklarda sürtemeyiz ya!"

Bu sözlerden, özellikle de gidebileceği başka yerler olduğunu duyduktan sonra Roberta'nın içine bir korku düşmüştü. Fabrikadaki kızlardan pek çoğunun Clyde'ın dikkatini çekmek için ellerinden geleni yaptıklarını fark etmişti. Örneğin, Bir Ruza Nikoforitch, bir Flora Brant, bir Martha Bordaloue böyleydiler. Sonra... sonra hiç kuşkusuz, Clyde'ın kendi çevresinde de ondan çok daha serbest kızlar vardı; nitekim Clyde da aslında onlara alışıktı, böyle giderse eninde-sonunda onlardan birine dönecek demekti. O zaman ne yapardı? Bu korkuyla sesi birden değişiverdi; az önce sert bir dille kendini savunurken şimdi gönül okşayıcı bir yumuşaklıkla konuşuyordu.

— "Ah, Clyde! n'olur, kızma bana! Biliyorsun, yapabilsem yaparım. Ama, burada böyle bir şey olmaz... hemen fark edilir. Sonra, birisi görse, ya da seni tanıyıverse ne yapacaksın?"

Bir eliyle hafifçe Clyde'ın kolunu tuttu, sonra beline sarıldı. Clyde onun az önceki sert halinin kalmadığını, tersine, bu sırada acı çekmekte olduğunu görüyordu.

Roberta yalvarırcasına bir sesle: "N'olur, benden böyle birşey isteme!" diyordu.

— "İyi ya, o zaman ne diye Newton'ların yanından çıktın? Arada-bir gelip seni burada göremezsem ne yapacağız, nereye gideceğiz? Başka yer yok ki."

Roberta durdu. Açık açık görünüyordu ki bu ilişki böyle geleneksel kalıplar içerisinde yürütülemeyecekti. Yalnız, işin kötüsü, karşıt yönde davranıp davranamayacağını da bilmiyordu. Bu yön çok gelenek dışıydı; çok ahkâka aykırı, çok, çok kötüydü! Kısık, titrek bir sesle karşılık verdi:

— "Ben cumartesi-pazarları daha rahat gezeriz diye buraya taşınmamı kararlaştırdık sanıyordum."

— "İyi de, bundan sonra cumartesi-pazarları nereye gideriz? Her yer kapalı."

Roberta bu karşılık verilmesi zor sorular karşısında iyice sıkışmıştı. Çaresiz bir sesle konuştu:

— "Ah! ne yapabileceğimizi bilmeyi öyle isterdim ki!"

— "Gerçekten yapmak isteseydin çok kolay olurdu bu; ama, bütün sorun da burada işte; her zaman böylesin; istemiyorsun!"

Roberta öylece duruyordu olduğu yerde. Sert gece rüzgârı ağaçlarda kurumakta olan yaprakları hışırdatıyordu. Ne zamandan beri korktuğu şey sonunda başına gelmişti işte. Almış olduğu bunca ahlâk eğitiminden sonra şimdi Clyde'ın önerdiği şeyi yapabilir miydi? Şu sırada içinde kıyasıya çatışan birtakım güçler kendisini bir o yana, bir bu yana çekiyordu. Bir ân geliyor, almış olduğu ahlâka ne denli aykırı olursa olsun, dilediğini yapmaya karar veriyor, hemen ardından gelen bir başka ânda da bu tür —onun gözüyle çok aşırı, olağan-dışı— önerilere karşı sonuna dek dayanmayı uygun görüyordu. Şu sırada ise yumuşacık bir sesle yalvarmaktan başka çıkar yolu yoktu:

— "Yapamam, Clyde, yapamam! Yapabilseydim yapardım ama, olmaz! Doğru değil bu. Kendimi hazır bulsam hiç düşünmezdim ama... yapamam!"

Sustu, Clyde'a baktı. Karanlıkta yüzündeki anlamı seçmeye çalışıyor, acaba biraz yumuşadı mı diye merak ediyordu.

Clyde'ın kılı bile kıpırdamamıştı. Geri çevrilmiş olmaktan doğan öfkeye kaptırmıştı şimdi kendini. Nasıl bir zamanlar Hortense Briggs'e körü körüne

kapılmış da karşılığında doğru dürüst bir şey alamamışsa, şimdi bütün bu olanlarda da aynı şeyi görür gibiydi. Ama, artık o zaman değildi; böyle bir oyuna asla gelmeyecekti. Roberta istediği gibi davransındı; kendi bileceği işti. O böyle bir işte yoktu artık. Bundan sonra elini sallasa elli tane kız bulurdu; hem de hepsi de istediği herşeyi yapacak türden.

Bu düşünceyle omuzlarını silkti, gitmeye davrandı.

— "Peki, canım, madem böyle istiyorsun, dilediğin gibi olsun."

Roberta korkuyla olduğu yere çakılmıştı. Birdenbire büyük bir acıyla yalvarmaya başladı:

— "Clyde, n'olur, gitme... n'olur bırakma beni, Clyde! Seni dünyalar kadar seviyorum. Yapabilseydim yapardım; biliyorsun."

— "Evet, evet, biliyorum, söylemene gerek yok."

Onu böyle davranmağa iten, gerek Hortense, gerekse Rita'dan edindiği deneyimlerdi. Bu sözlerin ardından birden kendini onun kolundan kurtarıp hızlı hızlı uzaklaşmaya başladı.

Roberta, aslında her ikisi için de çok acı verici olan bu beklenmedik gelişme karşısında, neye uğradığını şaşırmıştı.

— "Clyde!" diye bağırarak ardından koştu.

Belki durur, biraz daha yalvarmasına izin verir diye düşünüyordu. Clyde durmadı. Adımlarını daha da açarak yürüdü gitti. Roberta bir süre daha koştu peşinden. Sonra bir ara durdu, kendini düşündü: İlk kez böyle bir duruma düşüyordu; ilk kez böyle yalvarıyor, yakarıyor, gözü kapalı, içinden geldiği gibi davranıyordu. Şu sırada bir yandan gelenekler kendisine olduğu yerde kalmasını, böyle alçalmamasını söylüyor, bir yandan da aşk, hoşgörü, arkadaşlık gibi duyguların itimiyle, onu büsbütün yitirmeden, koşup yetişmeyi, yakalamayı düşünüyordu. Onun güzel yüzünü, ellerini, gözlerini görüyordu; ayak seslerini hâlâ duyar gibiydi.

Bütün bunlara karşın, geleneklerin üzerindeki baskısı öylesine ağır, bunun yanı-sıra da içindeki acı öylesine azap vericiydi ki sonunda bu iki karşıt güç bir denge noktasında birleşti, Roberta durgunluğa erdi. Artık ne ileri koşabilir, ne de olduğu yerde kalabilirdi. O güne dek eşsiz bir biçimde sürdürmüş oldukları beraberliklerindeki bu beklenmedik kopmayı oturup uzun uzun düşünmeli, anlamaya, katlanmaya çalışmalıydı. Aşk kör eden, kan döken hançerini ilk kez saplıyordu bağrına!

XXI

ROBERTA'NIN o gece çektiği acılar kolay kolay anlatılacak gibi değildi. Aşkın en zorlu, en amansız ânlarını yaşıyordu. Şurası bir gerçek ki gençlikte bunlar dayanılması en güç ânlardır. Hele hele, kendi haline bakmadan Clyde gibi toplum içindeki konumu oldukça iyi olan —çevresindeki söylenti hep böyleydi— bir insanı böyle kızdırıp gönderdiğini düşündükçe bu dayanılmazlık bir kat daha artıyordu. Yalnız, Clyde da onun çok kötü olarak niteleDiği birtakım şeyler üzerinde aşırı diretmemiş miydi? Ne yapmalıydı şimdi? Ne demeliydi bu işe?

Karanlık odada sessiz sessiz soyunup yatağına girdikten sonra düşünmeye başladı. Clyde'ın istediği şeyi dünyada yapamazdı. Çok, çok kötü bir kız olurdu sonra. Sonuna dek dayanacaktı. Beri yandan, Clyde da gidecek yer kalmadığını söylemekte haklıydı. Bundan böyle gidebilecekleri her yerde görülüp tanınmak tehlikesi vardı. Şu şirket de nereden çıkarmıştı bu kuralı? Üstelik, kural bir yana, bir tek Griffiths'lerin öğrenmesi bile yeterdi; hiç kuşkusuz, çok uygunsuz bulurlardı aralarındaki bu ilişkiyi. Dahası, Clyde'ın kim olduğunu öğrenecek olsalar Newton'larla Gilpin'ler için de aynı şey söz konusuydu. Sonunda her ikisi de çok zarar ederlerdi. Clyde'a zarar verecek bir şeyi ise, hiçbir zaman yapamazdı, yapmayacaktı.

Bu düşüncelerin ardından sabahı düşündü. Fabrikada Clyde'la karşı karşıya olacaklardı. Birbirlerinin yüzüne bakmayacaklardı; konuşmayacaklardı birbirleriyle. Bu, olamazdı! Olamazdı! Korkunç bir şeydi! Boğulur gibi oldu. Kalktı, yatağın içinde oturdu. Birdenbire Clyde belirdi gözlerinin önünde. Kendisine bakıyordu; soğuk soğuk, aldırmazmışçasına. Dayanamayıp ayağa fırladı, ışığı yaktı. Duvardaki aynaya koştu, yüzüne baktı. Sanki gözlerinin altında mor mor halkalar oluşuyordu. Buz gibi bir dalganın bütün bedenini sardığını duyuyordu. Hayır, diyordu kendi kendine, hayır, Clyde böylesine

adi olamaz! Olamazdı, yapamazdı Clyde bunu; isteyemezdi kendisinden böyle bir şeyi. Ah, ah! onun yüzünü yeniden görebileceği ân bir gelseydi! Ya da, ya da gece bu gece olmasaydı da, yine ellerini tutuyor, kollarını boynunda duyuyor olsaydı!

Çaresizlik içinde oracıktaki sandalyeye çöktü. Önündeki masanın üstünde dergiler, gazeteler vardı. Beynini saran korkunç düşüncelerden kurtulabilmek için okumaya çalıştı. Olmuyordu, kurtulamıyordu. Sandalyeden kalkıp yeniden yatağa oturdu. Artık yaptığı hareketlerin farkında değildi. Uzun süre yataktan sandalyeye, sandalyeden aynaya, aynadan yatağa gitti, geldi. Saat sabahin altı-buçuğu olduğunda ise, yavaş yavaş gün ağarırken, hâlâ sandalyenin tepesindeydi.

Bu arada tek bir şey için kesin karar almıştı: Ne yapıp yapıp bir yolunu bulacak, Clyde'ın kendisini bırakmasına meydan vermeyecekti. Muhakkak, muhakkak bir yolu olmalıydı. Clyde'ın ona karşı olan sevgisini yitirmemek için söyleyecek, yapacak birşeyler olmalıydı muhakkak. Hattâ —evet, hattâ— son çare o olacak olursa, artık bu odaya mı, yoksa taşınacağı bir başka evdeki odaya mı, ara-sıra gelmesine de izin verecekti; onu kardeşim falan diye tanıtıp yapacaktı bunu.

*
**

Clyde'ın düşündükleri ise çok başkaydı. Geçmiş günlerde kalan bütün deneyimlerini de hesaba katarak, kız milletinin —hem de istisnasız olarak— son derece inatçı, son derece bencil bir millet olduğuna karar vermişti. Hepsi de kendilerini çok insan-üstü yaratıklar olarak görüyorlardı. Bütün istedikleri hep almak, almak, almaktı; iş azıcık da vermeye gelince, hemen sırtlarını dönüveriyorlardı. Durum apaçık ortadaydı işte; Hortense'ten, Rita'dan sonra şimdi de aynı şeyler Roberta ile oluyordu.

Bunların yanı-sıra bir de şunu düşünüyordu: Gördüğü kadarıyla, gittikçe yasal açıdan geçerli olmayan bir ilişkiye doğru sürükleniyordu; bu da gelecekte çok büyük tehlikelerin doğması demekti. Çünkü, kızın gerek birtakım önyargıları, gerekse edinmiş olduğu ahlâk ilkeleri sonucu yanlış saydığı birşey

üzerinde böylesine diretmek, sonunda da öyle bir ilişkiye girmek ona gelecekte kendi üzerinde hak iddia edebilmesi için koz vermek demek olacaktı. Böyle bir iddia karşısında kaldığında ne karşılık verecekti? Saldırganlık yapan kız değildi ki; kendisiydi. O zaman kız da bal gibi dilediğini isteyebilirdi kendisinden. Bakalım Roberta ile evlenmeyi gerçekten istiyor muydu o? Bir süre düşündü bunu. Hayır, böyle bir şeyi kesinlikle istemiyordu; zaten olamazdı da; buradaki aile ilişkilerinden ötürü olamazdı. O zaman, diretmeğe devam etmeli miydi, etmemeli miydi? Eğer edecek olursa, bunu gelecek için karşısındakinin eline koz vermeden nasıl yapmalıydı?

Genel olarak düşüncelerinin temelinde yatan bunlardı. Ayrıca, hernekadar Roberta'nın çekiciliği nedeniyle böyle bir karara çok zor varabildiyse de, odasına gitmesine razı olunmadıkça bir daha onunla bir kez olsun görüşmeyeceği konusunda da kendi kendine söz verdi.

Ertesi gün fabrikada birbirlerine karşı oyun oynamakla geçti. Evlilikte olsun, evlilik dışında olsun, kadınla erkek arasında ortaya çıkan bu gibi durumlarda her zaman oynanagelmiş bir oyundu bu; hem de, her ikisinden de tek laf çıkmaksızın. İkisi de birbirleri için yanıp tutuşuyorlardı ama, bir yandan da göz göze gelmemek, önceki gece olanları da hiç mi hiç önemsemiyormuş gibi görünmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Aslında, her ikisinin de meraktan içi içini yiyordu elbette; ikisi de öbürünün ne düşündüğünü, ne yapmak istediğini merak edip duruyordu. Bunu da birbirlerinin yüzünden anlamaya çalışıyorlardı. Yalnız, öyle oluyordu ki Roberta'nın bakmadığı zamanlar Clyde Roberta'ya, Clyde'ın bakmadığı zamanlar da Roberta Clyde'a bakıyordu.

Bu arada, Roberta Clyde'ın o güne dek hiç yapmadığı şeyleri yaptığını görüyordu. Clyde hep öbür kızların yanlarına gidiyor, çalışmalarını seyrediyor, birşeyler söylüyordu. Hem de, hangi kızlardı bunlar? Clyde'ı elde edebilmek için ellerinden geleni artlarına koymayan Ruza Nikoforitch, Martha Bordaloue, Flora Brandt gibi kızlar. Şimdi Clyde'ın kendileriyle ilgilendiğini görünce daha bir yüreklenmiş, daha bir pozdan poza girmeye başlamışlardı. Bütün bunları gördükçe Roberta'nın yüreği dayanılmaz acılarla yanıp kavruluyordu.

Beri yanda, Clyde'ın içinde bulunduğu durum da onunkinden daha iyi değildi. Onun da yüreği Roberta'yı yitirmek korkusuyla çarpıyor, bunun

önüne geçmek için zaman zaman Roberta'nın istediği kadarıyla yetinmeyi düşünüyordu.

Roberta ise, Clyde'ın istekleri karşısında nasıl davranması gerektiği konusunda kararsızdı. Odasına gelmesine razı olsa bile, Clyde'ın orada kurulacak sınırlı bir ilişkiyle yetinip yetinmeyeceğini bilmiyordu; çünkü, ne olursa olsun, belli bir sınırdan ötesine izin veremezdi. Yalnız, şimdi, şu sıradaki aldırmazlığı öldürüyordu onu. Yüreğindeki acı, değil her saat, her dakika bir kat daha artıyordu. Buna bir çare bulmak üzere öğleden sonra saat üçe doğru bir ara yüznumaraya gidip Clyde'a bir pusula yazdı. Kızmaması, hiç değilse bir kerecik dönüp yüzüne bakması için Clyde'a yalvarıyor, önceki gece için özür dilerken, ona söyleyecek birşeyi olduğunu, olabilirse o gece saat sekizbuçukta Elm Caddesi'nin sonunda buluşmalarını söylüyordu.

Bütün bunlar göz açıp kapayıncaya dek yazılmış bitmişti. Dışarı çıkıp bölüme döndü. Clyde orada, masasındaydı. Yanından geçerken elindeki kâğıdı bir çırpıda onun eline tutuşturuverdi. Clyde bir ara neye uğradığını şaşırdı. Başını kaldırdığında, Roberta çoktan yerine dönmüştü bile. Kâğıdı açtı, okudu. Okur okumaz da her yanını tatlı, ılık bir dalga sardı. Başını bir daha kaldırdı, Roberta'dan yana baktı. O da ona bakıyordu. Clyde ışıl-ışıl gözlerle gülümsedi. Roberta, bir ara durmuş olan kanının, yüreğinin, sinirlerinin yeniden, hem de alabildiğine bir coşkuyla harekete geçtiğini duyuyordu şimdi. Ruhunun kuraklıktan çatır-çatır çatlamış, çoraklaşmış yatağının bu yepyeni, bu dopdolu sevgi seliyle yeniden can bulduğunu seziyordu.

Roberta sevinmişti: Clyde gelecekti; o akşam buluşacaklardı. Eskiden olduğu gibi yine kollarıyla sıkı sıkı sarılacak, öpücüklere boğacaktı kendisini. Gözlerine bakabilecekti. Bir daha da hiç, ama hiç kavga etmeyeceklerdi; böyle olması için elinden geleni yapacaktı.

XXII

YENİ, daha sıkı bir bağ kurmanın, karşıkoymaları yok etmiş, kuşkuları, kararsızlıkları aşmış olmanın verdiği o büyük rahatlık, o yüce sevinç!

Herbirinin ötekinin seve seve razı olacağını, hattâ olduğunu bildiği o daha yakın beraberliği boşu boşuna da olsa geciktirmeye çalıştığı, bunun yanı-sıra da, yaklaşmakta olan o geceye korkuyla karışık ateşli bir coşkunlukla baktığı günler.

Evet, büyük ölçüde bir korku da gizliydi bu ikisini de saran coşku ateşinin içinde; çünkü, Roberta açısından bakılırsa, sonradan pişman olmak vardı; Clyde ise, çok kararlı görünüyordu ama, aynı zamanda, çok kötü bir şey, bir ihanet yapıyormuş, karşısındakinin namusuna silinmez bir leke sürüyormuş gibi bir kaygı da duymuyor değildi. Yalnız, yapılacak iş bir kez yapıldıktan sonra bunların hepsi gitmiş, yerine, her ikisi de kendilerini uçsuz-bucaksız bir zevk âleminin içinde bulmuşlardı. Elbette ki bundan önce Roberta, eşiğinde oldukları böyle bir yaklaşmanın ardından doğacak sonuçları hesaba katarak, Clyde'ın kendisini hiçbir zaman bırakmayacağından iyice emin olmak istemişti; onsuz dünyada yaşayamazdı. Clyde ise, isteklerinden başı dönmüş bir halde, hiç düşünmeden, durup dinlenmeden böyle bir şeyi kesenkes yapmayacağını, Roberta'nın bu konuda kendisine güvenmesi gerektiğini söylemiş durmuştu. Yalnız, bu arada evliliğin sözü de hiç mi hiç edilmemişti. Bu konuda Clyde kesin kararlıydı; bu ilişki içerisinde evlilik diye bir şeyi düşünmek bile istemiyordu.

Böylece, günler geceleri kovalamış, her ikisi de kuşkuları, kaygıları bir süre için bir yana bırakıp, bu uzun, bu bitmeyen günün tez elden bitmesini, düşlerinde yatan o görkemli, o doyulmaz, o kor gibi gecenin kavuşmasını dilemiş durmuşlardı. Clyde, tıpkı Roberta gibi, bunun günah, hem de bağışlanmaz bir günah olduğunu biliyordu; annesiyle babası bir zamanlar, evliliğin kutsallığına leke sürmenin ne demek olduğunu sık, sık, hem de böyle yapanları lânetleyerek vurgulamamışlar mıydı? Roberta ise, geleceğin belirsizliği içerisine bakıp, Clyde'ın zamanla değişip değişmeyeceğini, kendisini bırakıp bırakmayacağını görmeye çalışıyordu.

Ama, bütün bunlar o gecenin gelmesiyle birden uçup gitmişti. Roberta da, tıpkı Clyde gibi, koşa koşa buluşma yerine gitmiş, sonra da, gecenin bir vaktinde o karanlık odaya, o sırada her ikisine de —kuşkusuz, daha güzelini hiçbir zaman göremeyecekleri— bir cennet gibi görünen karanlık odaya gizlice girmişlerdi.

O geceden sonra da, bütün kuşkuları, kaygıları bir yana, Clyde, Roberta'nın bu birdenbire kendini verivermesinin doğurduğu duygularla, kor gibi bir ateşin kendisini yakıp kavurduğu o bitmez-tükenmez gençlik yılları boyunca ilk kez, artık bir görmüş-geçirmiş bir adam, kadınları gerçek anlamıyla tanımaya başlayan bir erkek olduğunu düşünmeye başladı. Sanki takındığı

havalarla şöyle demek istiyordu: "Dikkat edin, ben artık birkaç hafta öncesine dek yüzüne bakılmayan, önemsenmeyen o toy, beceriksiz budala değilim! Ben de önemi olan, saygınlığı olan, yaşayım konusunda birşeyler bilen bir insanım artık. Şu çevremdeki genç erkeklere, kızlara bakın, bende olmayan ne var onlarda? İstedikten sonra yapamayacağım birşey var mı benim?" Bu düşüncelerle, kendi kendine, ta Hortense Briggs'le kurduğu ilişkiden bu yana kafasına yerleşmiş olan, kızlar konusunda beceriksiz, talihsiz olduğu yolundaki sanıların da tümüyle asılsız olduğunu kanıtlıyordu. O güne kadarki yanlışları, deneyimsizlikleri neyse neydi ama, aslında Don Juan, ya da Lothario benzeri bir erkekti.

Sonra, Roberta kendisini ona böylesine verdiğine göre, aynı şeyi yapacak başkaları da olamaz mıydı?

Artık bu düşüncelerle, Griffiths'lerin kendisiyle hiç mi hiç ilgilenmemelerine de pek aldırmadan, başını eskisinden daha bir dik tutuyordu. Griffiths'ler, ya da onların çevresindeki öbür insanlar kendisini yine pek saymıyorlardı ama, o, aynaya baktığı zamanlar, eskisine göre daha bir saygıyla, daha bir güvenle seyrediyordu karşısındaki yüzü.

Böylece, Clyde, gelecek konusunda da pek uzun uzadıya düşünmeden, kendini Roberta'ya adadı. Ara-sıra aklına böylesine yoğun bir biçimde sürdürülen bir ilişkinin gitgide bıkkınlığa yol açacağı gibi düşünceler de geliyordu ama, bunlar gelip geçici oluyordu; pek üzerinde durmuyordu bu tür düşüncelerin. Kısacası, şu sırada Roberta'ya sahipti ya, bu yetiyordu. Hem sonra, ikisinin de görebildikleri kadarıyla, bu tür ilişkiler içlerinde önemli ölçüde gizler barındıran ilişkilerdi. Onun için, en iyisi, şu kasım sonuyla aralık başlarının son güneşli günlerini de keyifle geçirmeliydi.

Griffiths'ler haziran ortalarından beri yazlıktaydılar. Clyde, kentten ayrılışlarından bu yana, zaman zaman onları düşünmüş, ara-sıra evlerinin önünden geçerken, bir gün olup yazgısının değişmesini, geleceğinin burada gördüğü türden bir görkem içinde geçmesini dilemişti.

Zaman zaman, yerel gazetelerden, gerek onların, gerekse Lycurgus'lu öbür zenginlerin haberlerini almış, her defasında da bu insanların pırıl-pırıl yaşayışlarını, o sırada ne yapmakta olduklarını gözünün önünde canlandırmaya çalışmıştı. Gilbert Griffiths'in o yayla gibi arabasıyla yarışlara katıldığını, Bella'nın, Bertine'in, Sondra'nın gittikleri güzelim yerlerde, ay ışığında dans ettiklerini, sandal sefası yaptıklarını, tenis oynayıp ata bindiklerini düşlemiş durmuştu. Böyle zamanlarda hep içi burkulmuş, dayanılmaz bir acıyla sarsılmıştı. Her defasında da işin ucu gelmiş Roberta'ya, Roberta'yla olan ilişkisine dayanmıştı. "Roberta da kim sanki!" diye düşünmüştü. Basit bir işçi

parçası! Sıradan bir çiftçi kızı! Boğazını doyurmak için çalışmak zorunda olan bir insan! o ise... O... Azıcık... talihi azıcık yardım etse!.. Yoksa, yoksa gelecekle ilgili düşlerinin ardından, ulaşacağı son nokta, görüp göreceği son rahmet bu muydu?

XXII

KASIM sonlarında bir akşam Wykeagy Bulvarı'ndan gidiyordu. Yüreğinde, kafasının içinde gençliğin verdiği o tatlı çağıltı vardı. Eski yılın geçip gitmekte oluşu bu sesi, boğmak yerine, daha da güçlendiriyordu sanki. Burada gittikçe daha iyi bir yer edinmekte olduğunu, Griffiths'lerce, çevresinde olmasa bile, hiç değilse onların dışında kalan öbür çevrelerde her gün daha çok tanınıp sayıldığını düşünüyordu. Sonra, oda kirasının, yiyecek-içecek giderlerinin dışında her hafta eline en azından onbeş dolar kalıyordu. Daha daha, Roberta vardı; bütün benliğiyle kendisine bağlanmıştı Roberta.

Bulvar üzerindeki evlerin en güzellerinden birinin önünden geçiyordu. Daha iyi bakabilmek için kapıya doğru yaklaştığı sırada bir araba gelip tam önünde duruverdi. Kocaman, yayla gibi bir arabaydı bu. Şoför hemen inip arka kapıyı açtı, bir kız göründü. Clyde tanımıştı kızı; Sondra Finchley şöyle diyordu şoföre:

— "David, sen hemen şu eve koş, Miriam'a söyle, kendisini bekleyemeyeceğim. Kendisi yoksa bir pusula bırak gel. Hadi, çabuk!" O sırada birdenbire Clyde'ı görüverdi. Yalnız, Gilbert Griffiths sanmıştı onu.

— "O! merhaba!" diye seslendi. "Bu akşam yürümeyi mi tercih ettin? Biraz beklersen benimle gelebilirsin. David şu eve kadar gitti; şimdi gelir."

Clyde ise bu umulmadık rastlantı, tanınma karşısında gözlerine, kulaklarına inanamamış, ne yapacağını şaşırmıştı. Sondra'ydı bu! Aylarca önce amcasının evinde tanıdığı, bütün yaz boyunca ne yaptığını, ne ettiğini yerel gazetelerden izlediği güzel, çarpıcı Sondra! İşte şimdi hemen karşısında, o güzelim arabanın içindeydi. Dahası, apaçık yanına çağırıyordu kendisini! Yavaşça yaklaştı, şapkasını çıkarıp eğilerek selâm verdi.

— "İyiakşamlar! Nasılsınız?"

Sonra yaptığı yanlışlığın birdenbire farkına varmış, varınca da bunun oldukça can sıkıcı bir durum olduğunu anlayarak, nasıl sıyrılacağını düşünmeye başlamıştı.

— "A! çok özür dilerim... Şimdi fark ettim, Bay Clyde Griffiths'siniz siz. Ben Gilbert sanmıştım. Karanlıkta iyi seçilmiyor da..."

Clyde'ın bütün hevesi sönmüştü şimdi. Demek ki Sondra bir yanlışlık yapmıştı. Şimdi de, görünüşe bakılırsa, yaptığı bu yanlışlıktan ötürü oldukça canı sıkkın bir durumdaydı. Bunun üzerine, düş kırıklığı içinde, özür dileyip izin isteyerek gitmeye kalktı.

Sondra ise onun Gilbert'ten çok daha çekici, üstelik de hayli çekingen olduğunu düşünüyordu şimdi. Dahası, apaçık belliydi ki kendisine, kendisinin içinde bulunduğu duruma karşı derin bir hayranlık duyuyordu. Bunun için, hoş bir gülücük takınarak seslendi:

— "Ziyanı yok. Buyrun, gideceğiniz yere kadar götüreyim sizi. Gelirseniz çok sevinirim."

Clyde çekinerek yaklaştı. Konuşurken dili dolaşıyordu:

— "Şey... elbette... isterseniz... Bir yanlışlık olduğunu anlıyorum. Ziyanı yok. Yani hiç önemli değil. Böyle bir şey yapmanıza da gerek yok."

Böyle söyleyerek yeniden gitmeye kalkıştı. Yalnız, Sondra'nın büyüsü iyice sarmıştı her yanını; kararsızlık içindeydi. Sonunda da, Sondra'nın bir kez daha diretmesi üzerine, geri dönüp arabaya bindi, koltuğa yerleşti. Bu sırada şoför de gelmişti. Sondra Clyde'a nereye gideceğini sordu, şoföre oraya gitmesini söyledi. Araba yol alırken Clyde da nasıl yapıp bu küçük fırsatı değerlendireceğini, Sondra'da kendisiyle ilgili birtakım duygular uyandırıp ilerde yeniden görüşmek olanağını yaratabileceğini düşünüyordu. Bütün istediği, yürekten dilediği tek şey onun dünyasına girebilmekti.

Bu düşüncelerle, ondan yana dönerek, konuşmaya başladı:

— "Beni arabanıza aldınız, sağolun. Çok incesiniz. Beni amcamın oğluna benzettiğinizi anlayamamıştım; yoksa, gelmezdim."

— "Aman, n'olacak! Sözünü bile etmeye değmez. Hem sonra, yanlışlık benim; sizin değil ki. Üstelik, böyle bir yanlışlık yaptığım için de seviniyorum şimdi. Arabaya Gil'i almaktansa sizi alırım daha iyi, diye düşünüyorum. Onunla pek iyi anlaşamıyoruz da..."

Sondra az önce içine düştüğü o bir ânlık can sıkıntısını üzerinden iyice atmıştı şimdi. Bir yandan yumuşacık, tatlı bir sesle konuşurken, bir yandan da Clyde'ı süzüyor, gülüşüyle, duruşuyla oldukça yakışıklı bir erkek olduğunu

düşünüyordu. Hem sonra, düşünüyordu da, Clyde'ın Gilbert'le Bella'nın amca-oğlu olması da bayağı önemli bir şeydi.

Bir yandan da Clyde'ın oldukça çekingen olduğunu düşünüyor, bu da hoşuna gidiyordu. Onun kendisinden ötürü sıkıldığını, ezildiğini gördükçe benliği okşanıyordu.

İlk konuşmaların ardından, Clyde'ın işine, yazın ne yaptığı, nerelere gittiği gibi konulara geçtiler. Sondra artık iyice beyenmişti onu; Gilbert'ten çok, çok farklıydı. Sonra, çok da kolay elde edilebilecek birine benziyordu. Yalnız, kendisinin hiç de öyle uzun uzadıya bir ilişki kurmaya niyeti yoktu daha. Bu yüzden, bir ara acıdı ona. Ancak, öte yandan Gilbert'in amca-oğlunu kendisinin elde ettiğini duyması ne müthiş bir şey olurdu! Kimbilir nasıl küplere binerdi! Amcasının oğluna kendisinden daha çok değer verildiğini, kendisinin üstüne çıkarıldığını öğrenmesi... Kimbilir nasıl deliye dönerdi böyle bir şey karşısında! Sondra bunları düşündükçe çok büyük bir zevk duyuyordu.

Ne yazık ki Clyde'ın kaldığı evin önüne gelmişlerdi. Macera bitmişti artık.

Clyde inerken, Sondra: "Demek burada oturuyorsunuz?" dedi. "Kışın hep Lycurgus'ta mısınız?"

— "Evet, sanıyorum. Dahası, şu sırada öyle olmasını dileyorum."

Clyde bunu söylerken gözleriyle de ne demek istediğini iyice belli etmeye çalışmıştı.

Sondra: "İyi o zaman, yine görüşürüz. Dilerim öyle olur." dedi.

Bunları söyledikten sonra gülümseyerek elini uzattı.

Clyde sevincinden uçmak üzereydi. Büyük bir heyecanla: "Ben de." dedi.

Araba yeniden yola koyulup uzaklaşırken Sondra hâlâ: "İyigeceler!" diye sesleniyordu.

Clyde oracıkta kalakalmıştı. Bir yandan, uzaklaşmakta olan arabanın arkasından bakarken, bir yandan da: "Onu bir daha böylesine yakından görebilecek miyim?" diye soruyordu kendi kendine. Bir görebilseydi... ah! bir görebilseydi! Hem, bugün ilk gördüğü zamankinden çok daha başka bulmuştu onu; o zaman Sondra hiç aldırmamıştı kendisine. Bugün ise!

İçinde garip bir umutla, garip bir istekle evin kapısına doğru yürüdü. Öte yandan, Sondra, hızla yol almakta olan arabanın içinde düşünüyordu: Niçin Griffiths'ler yeterince ilgilenmiyorlardı Clyde'la?

XXIV

BU karşılaşmanın Clyde üzerindeki etkisi büyük olmuştu. Evet, Roberta ile olan ilişkisinden hiçbir şikâyeti yoktu ama, yine de, gözlerinin önündeki o "daha yüksek bir yaşama düzeyi" düşü, bu kez, o biçim yaşanan bir dünyanın parçası olan güzel Sondra Finchley'in varlığında somutlanmış, bu ona huzursuzluklarının yeniden depreşmesine yol açmıştı. Roberta ile olan ilişkisinde bundan daha öteye bir şey göremeyeceği apaçıktı; görebildiği ise, Sondra ile, onun simgelediği şeylerle ölçüldüğünde bir hiç olarak beliriyordu. Finchley'lerin fabrikası, Finchley'lerin evleri, Finchley'lerin saygınlığı...

Ah, bu kızı daha yakından tanıyabilseydi! İlgisini bir çekebilseydi! Bir girebilseydi onun dünyasına! Üstelik, kendisi de bir Griffiths'ti; hem de, Gilbert Griffiths'ten çok daha yakışıklıydı. Bir de onun kadar parası olabilseydi! Gilbert Griffiths gibi giyinip Gilbert Griffiths gibi arabadan arabaya atlayabilseydi! İşte o zaman böyle bir kızı kolaylıkla elde edebilirdi; âşık bile edebilirdi kendisine. Şimdi ise, şu sırada elinden gelebilen tek şey oturup umutla beklemek, beklemek, beklemekti.

Vızgelir! Bu akşam Roberta'yı görmeye gitmeyecekti işte! Ertesi sabah gördüğünde bir neden uydururdu nasıl olsa. Şimdi kesinlikle istemiyordu; içinden gelmiyordu gidip onu görmek.

Öte yandan, Sondra da Clyde'la olan bu karşılaşmasının ardından birhayli düşünmüştü. Yalnız, onu çeken sadece Clyde'ın yakışıklılığı, hoş görünüşüydü. Giysilerini, tavırlarını görüp fabrikadaki işinin de yazıhaneyle ilgili olduğunu öğrenince, onun o güne dek sandığından daha yukarı bir düzeyde olduğunu ne görmüş, ne de bir kez olsun adından söz edildiğini duymuştu. Yalnız, Bn. Griffiths'ten öğrenebildiği kadarıyla, Clyde ailenin yoksul bir yeğeniydi. Amcası iyilik olsun diye almış, buraya getirmiş, işe yerleştirmişti. Ama, bütün bu söylenenlere karşılık Sondra şimdi görüyordu ki Clyde'ın

hiç de öyle yok-yoksul bir görünümü yoktu. Üstelik, kendisi gibi bir kızdan ilgi bekleyebilecek kadar da ileriydi. Doğrusu, böyle bir ilginin onun gibi bir Griffiths'ten gelişi oldukça benliğini okşuyordu Sondra'nın.

Bunun için, o gece Trumbull'ların evinde, ailenin en büyük kızı, kendisinin de Bella ile, Bertine'le birlikte en yakın arkadaşı olan Jill Trumbull'a oraya gelmeden önce Clyde'la nasıl karşılaştığını anlattı. Daha sonra konuşmaya Jill'in kız kardeşi Gertrude ile erkek kardeşi Tracy de katıldılar. Onlar da birkaç kez görmüşlerdi Clyde'ı; üstelik, onlar da her defasında Gilbert sanıp selâm vermişlerdi.

Sondra'nın Clyde'dan büyük bir hayranlıkla söz etmeye başlaması üzerine öbürleri, şakayla, Gilbert'in bunu duyarsa kıskançlığından deliye döneceğini, hele hele amcası-oğlunun kendisinden üstün tutulmasına hiç dayanamayacağını söylediler. Bunun üzerine, Sondra da, Gilbert'in kendini-beyenmişin biri olduğunu, hiç kuşkusuz Griffiths'lerin Clyde'ı böylesine yok saymalarının tek nedeninin Gilbert olduğunu, onun için, bundan böyle onların kendi arkadaş toplantılarına ara-sıra Clyde'ı da çağırıp nasıl bir insan olduğunu görmelerini söyledi. Yalnız, bütün sorun, Griffiths'lerin böyle birşeyi nasıl karşılayacaklarıydı.

— "Evet," dedi Jill, "nasıl karşılarlar acaba? Kızmazlar mı? E, kızarlarsa n'olur yani? Yapacakları birşey yok ki. Hem birisi onu çağırmak istedi mi çağırır; bundan onlara ne?"

Sondra Finchley bu işte nekadar istekli olursa olsun, bu konuşmalar burada bukadarla kalsaydı hiçbir yere varamazdı elbette. Gelgelelim, daha sonra aynı konu Bertine Cranston, Patricia Anthony, Arabella Stark gibilerinin yanında da birkaç kez üst üste açılınca, sonunda Gilbert Griffiths'in kulağına gidiverdi; hem de, Gilbert'in yakında nişanlanacağı söylenen Constance, Sondra'nın Clyde'a göz koyduğunu, görebildiği kadarıyla ortada hiçbir neden yokken Clyde'ın Gilbert'ten daha yakışıklı olduğunu iddia ettiğini duyunca kendi hesabına birhayli korkmuş, telâşlanmıştı. Bunun üzerine de, hem kendi gönlünü ferahlatmak, hem de Sondra'dan öç almak için, duyduklarını olduğu gibi Gilbert'e anlatmıştı. Gilbert'in karşılığı ise çok sertti; Clyde'la Sondra için ağzına geleni söylemişti. Bu sözler de aynı yollardan geriye, Sondra'nın kulağına ulaşmıştı elbette. Şimdi Sondra bir misilleme yapmanın farz olduğuna

inanıyordu artık. İsterse Clyde'la bir beraberlik kurabilirdi; bu beraberliğe başkalarının katkıda bulunmalarını bile sağlayabilirdi. Böylelikle, Gilbert birden birsürü düşman kazanmış olurdu; üstelik, bunlardan biri de kendi öz amcası-oğlu olacaktı. Hiç belli olmazdı, Clyde yoksul olmasına karşın bal gibi ondan daha çok ilgi toplayabilir, sevilebilirdi. Yalnız, Sondra bu arada Clyde'a yaklaşımında da dikkatli olması gerektiğini düşünüyordu; işler istediği gibi gitmez de yarı yoldan geri dönmek gerekirse, en az zararla dönmeliydi. Bunun için de ilk dikkat edeceği şey Clyde'ı çevresiyle tanıştırırken alacağı tutumdu.

*
**

Lycurgus'un varlıklı ailelerinin çocukları için kurulmuş hayali bir klüp vardı: Orada-Burada Klübü. Zaman zaman, bu klübün üyeleri orada-burada toplanır, yemek yeyip dans ederler, eğlenirlerdi. Toplantılar her defasında başka bir üyenin evinde yapılırdı. Sondra şimdi düşünüyordu: Arkadaşlarından birinin, örneğin Jill Trumbull'ın evinde böyle bir toplantı yapılmasını sağlayıp Clyde'ı da oraya çağırtabilirse, Clyde evsahibinin çağrılısı olarak gelmiş, böylece çevreyle ilk tanışması da evsahibinin aracılığıyla olmuş olurdu. Hem böyle bir toplantıda kendisi de Clyde'ı bir daha görüp, ilgiye nekadar değer olduğunu anlama olanağına kavuşurdu.

Bu düşüncelerin sonucu, aralığın ilk perşembe gecesi Trumbull'ların evinde bir yemek verilmesi kararlaştırıldı. Çağrılılar arasında Sondra'yla erkek kardeşi Stuart, Tracy, Gertrude Trumbull, Arabella Stark, Bertine, erkek kardeşi ile Utica, Gloversville'den kimi tanıdıklar vardı... bir de Clyde elbette. Herşey ayarlanmıştı. Clyde hiç yalnız bırakılmayacaktı. Bunun için de, Sondra'nın dışında, Jill, Gertrude, Bertine görevliydiler. Toplantı boyunca hep Clyde'la ilgilenecekler, öbür kızların ona göz koyup yanına yaklaşmalarına engel olacaklardı.

İşte bütün bu hazırlıkların sonucu, Clyde, Sondra'yla karşılaşmasından iki hafta kadar sonra bir akşam odasına döndüğünde masanın üzerinde bir zarf buldu. Zarfın üzerindeki yazıyı tanıyamamıştı. Açtı. İçinden çıkan kartta şöyle diyordu:

Orada-Burada Klübü'nün
Yemekli Dansh
İlk Kış Toplantısı
Douglas Trumbull'ın evinde
Yapılacaktır.
Wykeagy Bul. 135
4 Aralık Perşembe
Sizi de aramızda görmeyi diler,
Vereceğiniz karşılığı Bn. Jill Trumbull'a iletmenizi rica ederiz.

Kartın arkasına ise el yazısıyla şöyle yazılmıştı: *"Sevgili B. Griffiths, sizin de gelmek isteyebileceğinizi düşündüm. Kendi aramızda bir toplantı olacak. Hoşnut kalacağınızdan eminim. Olur diyorsanız hemen Jill Trumbull'a bildirir misiniz?*

Sondra Finchley

Clyde şaşkınlığından donakalmıştı; öylece durmuş, boş boş bakıyordu elindeki karta. Özellikle şu Sondra Finchley'le olan ikinci karşılaşmasından beri, bulunduğundan çok daha üstün bir durumun özlemini iyice duymaya başlamıştı içinde. İşte şimdi, Orada-Burada Klübü'nün toplantısına çağırılıyordu! Bu Orada Burada Klübü'nün neyin nesi olduğunu bilmiyordu ama, böylesine seçkin insanların adı geçtiğine göre hiç kuşkusuz pek önemli bir yerdi. Sonra, kartın arkasında da Sondra'nın kendi el yazısı vardı. İnanılmaz bir şeydi bu!

Ne yapacağını şaşırmıştı. Sevincinden uçuyordu. Odanın içinde bir o yana, bir bu yana koşuyor, kâh aynaya gidip kendine bakıyor, kâh musluğa koşup yüzüne su çarpıyordu. Bu arada Sondra'yı düşünüyor, son karşılaşmalarında onun kendisine nasıl gülümsediğini, nasıl konuştuğunu gözünün önüne getirmeye çalışıyordu. Yalnız, bütün bunlar olurken Roberta'yı da aklından çıkaramıyordu. Ya Roberta olağanüstü bir sezgiyle onun bu neşesinin kaynağını buluverirse ne olacaktı? Çünkü, yeni ortaya çıkan bu durumla artık annesiyle babasının ahlâk kavramlarından iyice kurtuluyor, Roberta'yla olan ilişkisinde bambaşka bir yöne kayıyordu, ki bunun açığa çıkması Roberta'nın yıkılması, çökmesi demekti.

Gelgelelim, bunları bilmek bile Clyde'ın Sondra ile ilgili düşüncelerinde bir kısıntıya gitmesini sağlayamıyordu. Onun güzelliği, çarpıcılığı, içinde yaşadığı dünyanın rengi, zenginliği başını döndürüyordu. Düşünceleri, duyguları artık öylesine gelenek, görenek dışı bir biçime girmişti ki, bir ân için, Roberta'yı unutup onun yerine Sondra'yı düşünmenin ne gibi zararlı bir yanı olduğunu sorabiliyordu. Roberta'nın bundan haberi bile olmazdı; n'olacak, söylemezdi, olur biterdi. Hem sonra, kendisi gibi yoksul bir gencin üst düzeyde bir yaşayışa özlem duyup oraya ulaşmaya çabalamasından daha olağan ne olabilirdi? Kendisi gibi olan pek çok gencin Sondra gibi varlıklı aile kızlarıyla evlendiği hiç duyulmamış bir şey değildi ki!

Bütün bunlar bir yana, bu çağrı şu sırada kendisi için çok heyecan verici bir şeydi. Sevincinden, coşkunluğundan içi titriyordu; öyle ki doğru-dürüst yemek bile yiyemedi. Kartı aldı, üzerindeki yazıyı defalarca öptü. Ayrıca, Roberta'yla da bu gece öyle her zaman olduğu gibi saatlerce değil, ancak çok kısa bir süre için birlikte kalıp, örneğin ufak bir yürüyüş yapıp, ondan sonra eve dönmeyi kararlaştırdı. Öyle uzun uzadıya birlikte kalamazdı bu gece; kalmak istemiyordu. Sondra öylesine girmişti ki kafasına, yalnız onu, yalnız onu düşünmek istiyordu!

XXV

BU arada, Roberta ile ilişkisi içerisinde Sondra'dan tek söz edilmediği halde, gitgide, gerek fabrikada, gerekse Roberta'nın odasında birlikte oldukları zamanlar bile düşüncelerinde Sondra'nın varlığını duyuyor, bu da Roberta'nın gözünden kaçmıyordu. Kızcağız Clyde'ın her gün biraz daha durgunlaştığını görüyor, onun aklını kurcalayan bir şey olduğunu sezdiği halde bunun ne olduğunu birtürlü kestiremiyordu.

Öte yandan, Clyde, Sondra gibi bir kızın ilgisini çekebildiğine göre, bu Roberta'nın neci olduğunu soruyordu kendi kendine. Hâlâ daha Roberta'yla işi neydi? Bir de öylesine sıkı-fıkı bir ilişkileri varken... Hay kör şeytan!

Nasıl çıkacaktı bu işin içinden? Buna karşılık, onun adına düşünmeden de edemiyordu. Gerçekten de düşünüyordu Roberta'yı. Evet, Sondra'dan yayılan ışık Roberta'yı görmesine pek olanak vermiyordu ama, yine de düşünüyordu onu. Acaba büyük bir yanılgıya mı düşüyordu? Çok kötü bir iş miydi acaba bu yaptığı? Hiç kuşkusuz, annesi olsa böyle derdi. Babası da... doğru düşünebilen herkes böyle derdi. Belki Sondra Finchley bile, Griffiths'ler bile aynı şeyi söylerlerdi.

Yalnız, işte bütün bunlara karşın, Clyde şimdi, kışın ilk karı yağarken, başında ipek şapkası, boynunda ipek atkısı, elinde ipek şemsiyesiyle —bütün bunları erkek giyimi satan bir mağazanın yeni tanıdığı sahibi kendisine salık vermişti— Wykeagy Bulvarı boyunca Trumbull'ların evine doğru gidiyordu. Evin önüne gelince, durdu baktı. Ev, kapalı pancurları, aralarından sızan ışıkları ile, yağan karın altında bir yılbaşı kartı gibiydi. Kapının önünü daha şimdiden sıra sıra arabalar doldurmuştu; hepsi de birbirinden güzeldi. Evin içinden ise neşe dolu sesler, şen kahkahalar yükseliyordu.

İçeri girdiğinde uzun boylu, zayıf bir uşak şapkasını, paltosunu, şemsiyesini aldı. Şimdi karşısında sarı, kıvırcık saçlı, şirin bir kız duruyordu. Jill Trumbull'dı bu. Clyde'a yaklaşarak elini uzattı:

— "Kim olduğunuzu söylemeye hiç gerek yok. Benim adım Jill Trumbull. Sondra Finchley daha gelmedi ama, şimdilik size ben eşlik edebilirim. Buyrun, içeri geçelim." Birbirine bitişik birsürü odadan geçerlerken de ekledi: "Gil Griffiths'e de nekadar benziyorsunuz!"

Clyde büyük bir yalınlıkla, bu benzetilmeden ötürü de birhayli koltukları kabararak: "Öyle mi?" dedi.

Evin tavanları alçaktı. Her yanda birbirinden güzel avizeler ortalığa şıkır şıkır bir ışık saçıyordu. Geçtikleri odalardan ikisinde birer kocaman ocak vardı; bunların çıkardığı kor kızılı ışık da karşılarındaki yumuşacık kanepelerin üzerine yayılıyordu. Ayrıca her yanda tablolar, kitaplar, türlü türlü sanat yapıtları göze çarpıyordu.

Jill kardeşine seslendi:

— "Tracy, Bay Clyde Griffiths'in geldiğini içeridekilere sen haber ver, olur mu?"

Tracy Trumbull Clyde'ı elinden tutarak içeri soktu. Şimdi herkes kafasını çevirmiş Clyde'a bakıyordu. Oldukça zor bir durumdu bu; bütün göz-

lerin üzerinde olduğunu sezmek canını sıkıyordu. Buna karşın, elinden geldiğince sıcak bir gülümseme takınmaya çalışarak: "Kimse benim yüzümden konuşmasını kesmesin." dedi.

Bu hali, birden öbürleri üzerinde rahat bir insan olduğu izlenimini yaratıvermişti.

Tracy: "Herkesle ayrı ayrı tanıştırmayacağım sizi." dedi. "Herkesin adını buradan söyleyeyim."

Sonra, sırayla, kardeşi Gertrude'ü, Scott Nicholson'u, Arabella Stark'la Frank Harriet'i, Utica'lı Burchard Taylor'la Bn. Phant'ı, Perley Haynes, Bn. Vanda Steele, Grant'la Nina Temple'ı tanıştırdı.

Grant'la Nina daha yeni gelmişler, büyük bir neşe içinde odaya girip, oradan-buradan konuşmaya başlamışlardı. Şurada şunu gördük, burada bunu gördük, diye bir yığın ad sayıp dökülüyorlardı. Tanıdıkların, dostların adlarıydı bunlar. Öbürleri de tanıyorlardı hepsini. Clyde yalnız kaldığını görüyordu; kendi dışında orada bulunanların hepsi ortak olarak pek çok insanı tanıyor olmaktan dolayı büyük bir rahatlık, güven içindeydiler. Bu arada Grant bağırdı:

— "Hey! yemek hazır değil mi daha? Ben de, gelir gelmez oturacağım sanmıştım."

Buna karşılık olarak öbürlerinden şaka dolu sözlerle gülüşmeler geldi. Clyde artık iyicene unutulduğunu görüyordu. Bir Griffiths oluşu, dışarıdaki bazı kimseler için önemli olabiliyordu belki ama, görüyordu ki burada hiç de böyle bir şey söz konusu değildi.

Bu düşünceler içinde oracıkta tek başına otururken Gertrude yanına yaklaştı.

— "Hiç kimse söylenen saatte gelmez! Sekiz dedik mi, sekiz-buçuk, dokuza kadar sürer toplanmaları. Ama, her yerde böyledir, değil mi?"

Clyde bu soru karşısında, kendisini toplayıp elinden geldiğince rahat görünmeye çalışarak: "Evet, hep öyle olur." dedi.

Bunun ardından kız kendisini tanıtıp konuşmaya başladı:

— "Sizi bir kez Merkez Bulvarı'nda gördümdü, şekerci dükkânına giriyordunuz. Şekeri seviyor musunuz?"

— "A, evet, severim! Niye sordunuz?"

Clyde böyle sormak gereksinimini duymuştu, çünkü hatırlıyordu, Roberta'ya şeker almak için girmişti o dükkâna. Şimdi Gertrude'un sorusunda da sanki bunu öğrenmek istermiş gibi bir hava sezmişti.

Kız kurnazca bir güldü.

— "Hadi, canım! saklamayın, bir kız için alıyordunuz işte. Gezdiğiniz bir kız var, öyle değil mi?"

Clyde bu soru karşısında şaşırmıştı. Düşündü: Acaba kendisini Roberta'yla gören olmuş muydu hiç? Sonra, bu kız da amma yırtık şeydi; hiç karşılaşmamıştı böylesiyle. Daha uzun beklemeden karşılık verdi:

— "Hayır, yok. Niye soruyorsunuz bunu?" Birdenbire gözlerinin önünde Roberta belirdi. Bu sözlerini duysaydı ne derdi acaba? Sinirli sinirli konuştu: Doğrusu çok garip bir soru! Sanıyorum alay etmek hoşunuza gidiyor."

— "Kimin, benim mi? A, rica ederim, böyle bir şey aklıma bile gelmez! Yalnız, kimi vakit insanların açıklamak istemedikleri birtakım şeyleri nasıl saklamaya çalışacaklarını görmek için bu tür sorular sorarım. Hem, siz ne derseniz deyin, bir kız arkadaşınız olduğuna eminim; çünkü, bütün yakışıklı erkeklerin kız arkadaşları olur."

Bu son duydukları Clyde'ın biraz koltuklarını kabartmıştı.

— "A, ben miyim o yakışıklı? Kim demiş bunu?" diye sordu.

— "Hadi, canım! bilmiyormuş gibi yapmayın. Pek çok kişi bu düşüncede. Birincisi, ben. Sonra, Sondra Finchley de oldukça yakışıklı buluyor sizi. Kız kardeşim Jill de öyle."

Gertrude bunları söylerken ısrarla Clyde'ın gözlerinin içine bakıyordu. Birden: "Amcanızın oğlundan daha yakışıklı olduğunuzu düşündünüz mü hiç?" diye sordu. 'Kimileri öyle diyor da."

Bu sözler Clyde'ın pek hoşuna gitmişti. Ne var ki, istediği kadar doğruluğundan emin olsun, böyle bir şeyi şimdi burada söze dökmeye cesaret edemezdi. Gilbert'in kulağına bir gitti mi, hali duman olurdu. Bu yüzden, gülerek karşılık verdi:

— "Ne diyorsunuz! Böyle bir şey aklımın köşesinden bile geçmemişti; emin olun, hiç mi hiç düşünmemiştim."

— "Evet, belki düşünmediniz ama, öylesiniz. Yalnız, biliyor musunuz, paranız olmadı mı bu hiç bir işe yaramaz; hele hele parası olanlarla gezip

tozmak istiyorsanız. İnsanlar parayı etkileyici bakışlardan daha çok severler."

Clyde onun ne acı dilli bir kız olduğunu düşünüyordu şimdi. Evet, kız aslında incitmek için söylememişti bunları ama, Clyde oldukça sarsılmıştı.

Bu sırada Sondra içeri girdi. Yanında uzun boylu, iyi giyimli bir erkek vardı. Onların arkasından da Bertine'le Stuart Finchley girdiler.

Sondra içeri girer girmez Clyde'ın orada olup olmadığına baktı ama, bunu hiç belli etmemeye de dikkat etti. Önce o Clyde'ı değil, Clyde onu görmeliydi. Clyde ise, çoktan kendisini izlemeye başlamıştı bile. Gözlerini bir an olsun ayırmadan hayran hayran seyrediyordu onu. Sondra bunu fark ettikten sonra yine görmezlikten gelerek, herkesle merhabalaşmak üzere, ortalıkta dolaşmaya başladı. Sarılı-turunculu giysisi, koyu kumral saçları, koyu renk gözleriyle Afroditi kadar güzeldi. Clyde'ın yanına geldi.

— "O! merhaba! Demek gelmeye karar verdiniz sonunda? Belki pek okadar ilginç bulmayıp gelmezsiniz diye düşünmüştüm. Sanırım herkesle tanışmışsınızdır?"

— "Evet, sanıyorum öyle."

— "Yalnız, Freddie Sells ile tanışmadınız. O daha şimdi benimle geldi çünkü. Freddie, biraz bakar mısın?" Az önce kendisiyle birlikte içeriye giren uzun boylu çocuğa sesleniyordu. "Bak, sana sözünü ettiğim Clyde Griffiths bu. Nasıl, Gilbert'e çok benziyor, değil mi?"

— "Evet. Gil'in amcası-oğlu olduğunuzu duydum. Kendisini iyi tanırım; Princeton'da birlikte okumuştuk. Sanırım siz de fabrikada çalışıyorsunuz?"

— "Evet."

Bu sırada Bertine Cranston da yanlarına gelmişti. Sondra, Clyde'a döndü:

— "Bertine'i hatırladınız mı?" diye sordu. "Geçen bahar amcanızın evinde karşılaştığımızda benim yanımdaydı."

— "A, hatırladım elbette!"

Clyde bu kızın da Sondra kadar çekici olduğunu düşünüyordu.

Bertine: "Nasılsınız?" dedi. "Yeniden karşılaştığımıza çok sevindim. Sanırım şimdiye dek işleriniz başınızdan aşkındı. Bir kez kurtulduğunuza göre artık bundan sonra sık sık görüşürüz besbelli."

— "Evet, dilerim öyle olur."

Kız içinden gelerek konuşmamıştı. Clyde da verdiği karşılığı içinden

gelerek söylememişti ama, olsun, böyle şeyler söylemek gerekliydi; üstelik, insanın kulağına da hoş gelmiyor değildi.

Aynı türden bir konuşma Sondra'nın erkek kardeşi Stuart'la tanıştırıldığı sırada da geçti. O da, bembeyaz dişlerini göstere göstere, arada-sırada görüşmeleri dileğinde bulundu. Sonra da Wynette Phant adlı kız arkadaşının koluna girip güle, oynaya yan odaya geçti.

Bu sırada Jill Trumbull yemeğin hazır olduğunu bildirdi. Sondra, Clyde'a dönerek: "Siz benimle Bayan Trumbull'ın arasına oturmaya ne dersiniz?" diye sordu. "İyi olur, değil mi? Hadi, şimdi bana eşlik edin."

Clyde'ın koluna girdi, birlikte yemek salonuna doğru yürüdüler. Clyde'ın içinde ise yemek salonuna doğru değil de, cennete doğru gidiyorlarmış gibi bir duygu gitgide daha kendini belli etmeye başlıyordu şimdi.

XXVI

YEMEĞİN başlarında Clyde, bir süre, konuşulan konulara yabancı kaldı. Boyuna, duymadığı birtakım kişi, ya da yer adlarından, işitmediği olaylardan söz edildi durdu. Yalnız, sonra sonra, özellikle Sondra'nın ona karşı ilgisini sezen öbür kızlardan başlamak üzere, dikkatler ona doğru yöneldi. Ailesinin nerede olduğu, ne işle uğraştığı, kendisinin daha önce nerelerde bulunduğu, Lycurgus'a neden geldiği gibi sorular sorulmaya başlandı. Clyde bunlara vereceği karşılıklarda kesenkes gerçeğe bağlı kalamazdı. Onun için, örneğin ailesiyle ilgili olarak, Denver'de bir otel işlettiklerini söyledi. Kendisinin Lycurgus'ta, fabrikada yaptığı işin amacı olarak da, bu işi enine-boyuna öğrenmek istediğini, böyle bir işin gelecekte kendisine ne gibi yararlar getirebileceğini, görüp denemek düşüncesiyle buraya geldiğini anlattı. Yaptığı işi sevip sevmeyeceğinden iyicene emin değilmiş; bir ömür boyu uğraşılabilecek değerde, nitelikte bir iş olup olmadığını anlamak istiyormuş.

Bu sözler, Sondra ile Jill'den başlamak üzere, orada bulunanların hepsini

etkiledi. Demek ki Clyde'ın bir başka yerde güvendiği belli bir konumu, dayanağı vardı; buradaki işinden yeterli bir sonuç alamazsa, rahatlıkla oraya dönebilirdi. Demek ki, sanıldığı gibi Lycurgus'a amcasının yanına sığınmak üzere gelmiş biri değildi. Dolayısıyla, o güne dek onun üzerine edindikleri izlenimlerin çok üstünde bir insandı; çünkü, ne denli iyi bir aileden olursa olsun, parasız-pulsuz bir sığıntı olmak başka şeydi, bir yerlerde bir miktar parası, konumu olmak başka şey.

Şimdi Sondra, onun umduğundan daha da iyi çıktığını görünce, daha bir yumuşak davranmaya başlamıştı. Örneğin, Clyde, bir ara, "Yemekten sonra benimle dans eder misiniz?" diye sorduğunda şöyle karşılık verdi:

— "Elbette. Siz istiyorsanız niye olmasın?"

Bunun üzerine, Clyde: "Yalnız bir defacık mı?" diye sorunca da: "Kaç defa isterseniz." dedi ama: "Yalnız, burada birsürü erkek var..." diye de ekledi. "Biliyorsunuz usulen onlara da biraz zaman ayırmak gerekir."

Clyde: "Biliyorum." dedi. "Ancak, geçen nisan amcamın evinde karşılaştığımızdan bu yana hep sizi bir kez daha olsun görmeyi diledim. Biliyor musunuz, yerel gazetelerde hep sizin adınızı arıyorum."

Bu açık konuşma Sondra'nın pek hoşuna gitmişti: Demek ki Clyde, onun gittiği yerlere gidemiyor, onun yaptıklarını yapamıyordu ama, adını gazetelerden izlemeyi de ihmal etmiyordu. Gülerek, kendisi üzerine gazetelerde neler okuduğunu sordu. O da, araba yarışlarından yüzme şenliklerine, tenis karşılaşmalarından binicilik gösterilerine dek yaz boyunca gazetelerde neler okuduysa hepsini saydı döktü. Bu arada Sondra, bir gün babasının harasına gidip birlikte ata binmeleri çağrısında da bulundu. Clyde için bulunmaz bir fırsattı bu, elbette; eşsiz bir sevinç kaynağıydı. Sondra'yla birlikte at gezintisi yapmak ne eşsiz, ne doyulmaz bir zevk olacaktı!

Onlar böyle konuşmaya dalmış gitmişlerken, beri yanda dört kişilik bir çalgı topluluğunun gelmesi üzerine herkes birer, ikişer sofradan kalkmaya başlamıştı. Dans için yer açmak üzere bitişik salondaki eşyalar yanlara çekiliyordu. Kalkıp birlikte o yana geçtiler. Az sonra çalgı da başlamıştı. Çiftler yavaş yavaş salonun ortasında toplanıyorlardı. Şimdi Clyde sol eliyle Sondra'nın sağ elini tutarken, sağ koluyla da beline sarılmış, Sondra da pek rahat bir tavırla ona yaklaşmıştı. Bu kızla ilgili bunca düşten sonra Clyde için oldukça

heyecan verici bir durumdu bu.

Bir yandan dans ederlerken bir yandan da oradan-buradan konuşuyorlar, gitgide de birbirlerine daha sokulup göz göze geliyorlardı.

Bir süre sonra çalgı sustu, dans bitti. Döşemenin üzerinde ağır ağır salınan ayaklar birden oraya-buraya doğru yürümeye başladılar.

— "Acaba dışarıda hâlâ kar yağıyor mu? Bakmak ister miydiniz?"

Bunu soran Sondra'ydı.

— "A, elbette! Hadi gidelim!"

Ortalığı dolduran çiftler arasından kendilerine yol açarak yan kapıdan dışarıya, pamuk gibi yumuşacık, bembeyaz karla kaplı bir dünyaya çıktılar. Her yanı saran ıssızlığın içinde ak taneler ağır, sakin, yeryüzüne düşüyordu.

XXVII

ONDAN sonraki günlerde Clyde için çok hoş, aynı zamanda da gitgide karmaşıklaşan gelişmeler ortaya çıkmaya başladı. Sondra Finchley çok hoşlanmıştı ondan; ne unutmaya, ne de başından savmaya hiç mi hiç niyetli değildi. Yalniz, bunun yanı-sıra, kendi durumunu da düşünüyordu. Nasıl sürdürecekti bu işi? Clyde öylesine yok-yoksul bir durumdaydı, Griffiths'ler de onu öylesine kendi haline bırakmışlardı ki kendisinin şimdi kalkıp da ona karşı ilgisini ulu-orta belli etmesine olanak yoktu.

Üstelik, şimdi başlangıçtaki neden de çoktan aşılmıştı. İlk başta, sırf Gilbert'i kızdırmak amacıyla Clyde'la arkadaşlık kurmak istemişti. Şimdi ise, bu arkadaşlığı sürdürmek istemesinin nedeni çok daha başkaydı: Clyde'dan hoşlanmıştı! Gerek yapısı, yakışıklılığı, gerekse kendisine karşı davranışları çekmişti onu. Kısacası, kendisine herhangi bir kötü söz getirmeden Clyde'la olan ilişkisini sürdürmek Sondra'nın karşısına dikilen koskoca bir sorundu şimdi.

İki hafta sonra, Clyde Stark mağazasında annesi, babası, kardeşleri, bir de

Roberta için pek pahalıya kaçmayacak birtakım Noel hediyeleri bakınırken Jill Trumbull'a rastladı. Jill, ertesi akşam Vanda Steele'in Gloversville'deki evinde danslı bir Noel toplantısı düzenleneceğini haber verip onun da gelip gelemeyeceğini sordu. Yalnız, Sondra Finchley'in bulunup bulunamayacağını bilmiyordu.

Dans cuma akşamıydı. Clyde ise daha önceden Roberta'ya söz vermişti, o gece birlikte olacaklardı. Roberta cumartesi sabahından üç günlük bir Noel tatili için annesiyle babasını görmeye gideceğinden o geceyi birlikte geçirmeyi kararlaştırmışlardı. Üstelik, bu buluşmayı çok da istemişti Roberta. Clyde'a yılbaşı hediyesi olarak güzel bir dolma kalem almıştı, onu verecekti. Clyde da ona ne alabileceğini düşünmüş, sonunda bir makyaj takımında karar kılmıştı.

Gelgelelim, şimdi, ortada Sondra'yı görebilme olasılığı varken, Roberta'yla buluşamazdı. Bunu ona söylemenin biraz güç, haksızlık olduğunu bile bile buluşmadan vazgeçmeye karar verdi. Yaptığı işin uygunsuz olduğunu biliyordu; çünkü, hernekadar Sondra'ya karşı gittikçe artan bir ilgi duyuyorduysa da, Roberta'ya karşı olan sevgisi de eski sıcaklığını koruyordu. Bu yüzden, onu böyle bir düş kırıklığına uğratıp üzmeye gönlü pek razı olmuyordu. Evet ama, öte yandan, eline geçirdiği bu fırsatı tepip Jill'in yaptığı çağrıyı geri çeviremezdi. Belki Roberta'yı aldatmış, ona karşı suç işlemiş olacaktı ama, Sondra'yı görebilme olanağına da kavuşacaktı.

Kafasının içinde yaptığı bütün bu tartışmalardan sonra, çağrıyı kabul ettiğini söyledi. Durumu daha önceden Roberta'ya bildirecekti. Gerekçesi de hazırdı: Amcasının evine akşam yemeğine çağırıldığını söyleyecekti. Roberta'yı en kolay kandırabilecek gerekçe buydu.

Cuma sabahı fabrikada karşılaştıklarında, düşündüğünü yaptı. Roberta'nın yanına giderek, o akşam amcasının evine çağırıldığını, ne yazık ki buluşamayacaklarını, yalnız, cumartesi sabahı onu Fonda'ya kadar uğurlayacağını, bu arada bir de hediye vereceğini söyledi.

Roberta'nın birden düşleri yıkılmış, neşesi kaçmıştı. Üç günlük ayrılıklarından önce son geceleri olacaktı; hediyesiyle, herşeyiyle kendisini ona göre hazırlamıştı. Şimdi ise, hepsi yıkılmıştı işte.

Akşam odasına döndüğünde hâlâ neşesizdi. Yine de içinde bir umut

vardı: Clyde belki gece geç vakit gelebileceğini söylemişti.

Ama, gelemedi elbet. Jill'in çağrısı üzerine, Steele'lerden önce onlara yemeğe gitmiş, oradan da hep birlikte Steele'lere geçmişlerdi. Gece, Clyde için, daha bir ay öncesine dek aklının ucundan bile geçiremediği olanaklarla doluydu. Hem toplantıya Trumbull'larla birlikte gitmesi, hem de bir Griffiths olması dolayısıyla, orada tanıştırıldığı pek çok kişinin ilgisini çekmiş, bunun sonucunda da önlerindeki günlerde çeşitli evlerde yapılacak olan gerek yemekli, gerek danslı pek çok toplantıya çağırılmıştı. Hele hele, bunlardan birine, Noel akşamı Harriet'lerde yapılacak yemekli, danslı toplantıya Sondra ile Bertine'in, daha başkalarının yanı-sıra Gilbert'le Bella'nın da çağırılmış olması işi iyice ilginçleştiriyordu.

Sondra, Steele'lerdeki toplantıya geceyarısına doğru gelmişti. Yanında Scott Nicholson, Freddie Sells, Bertine de vardı. Önceleri Clyde'ın varlığından habersiz gibi davranmış, daha sonra karşılaştıklarında da: "A! siz burada mıydınız? Hiç farkında değilim." demişti. Üzerindeki ateş kırmızısı İspanyol şalının içinde nefis bir görünüşü vardı. Evet, karşılaştıklarında böyle demişti ama, Clyde çok iyi biliyordu ki daha içeri girdiği dakikadan beri kendisinin orada olduğunun farkındaydı. Clyde bundan cesaret alarak bir süre sonra yanına yaklaşıp istek dolu bir sesle sordu:

— "Benimle hiç dans etmeyecek misiniz?"

Buna karşılık Sondra da hafif şakacı bir tavırla şöyle dedi:

— "İstiyorsanız, elbette. Artık ner'deyse beni iyicene unuttuğunuzu düşünmeye başlamıştım."

— "Nasıl olur! Bu akşam buraya gelmemin tek nedeni sizi belki bir daha görebilirim düşüncesiydi. Son görüşmemizden bu yana sizden başka hiç kimseyi, hiçbir şeyi düşünemez oldum."

Bunları söylerken gözleri istekle parıldıyordu. Belli etmemek için gösterdiği bütün çabaya karşın Sondra'nın da çok hoşuna gidiyordu elbette bu sözler.

Sondra, bu arada, Clyde'ın birkaç yere birden çağrı aldığını öğrenmişti. Bu, Clyde'ın kendisini sevdirmeye başlıyor olması demekti. Çekici bir erkekti, buna hiç kuşku yoktu. Ayrıca, açıkça belliydi ki, kendisine de tutkundu. Bütün bunların sonucunda ortaya şöyle bir tehlike çıkıyordu: Clyde'ın bu

gitgide edindiği konumdan etkilenecek başka kızlar onun Sondra'ya karşı olan tutkunluğunun, eğiliminin yönünü kendilerine doğru çevirmek isteyebilirlerdi. O ise böyle bir şeye kesinlikle göz yumamazdı. Bu düşüncelerinin sonucu, dans ederlerken aralarında şöyle bir konuşma geçti:

— "Duyduğum kadarıyla Noel akşamı Harriet'lere çağrılmışsınız, öyle mi?"

— "Evet. Siz de geliyor musunuz?"

— "Ne yazık ki hayır! Çağırıldım, gelmeyi de çok isterdim ama, daha önceden Albany'ye gitmeyi kararlaştırmıştık; oradan da Saratoga'ya geçeceğiz. Yarın yola çıkıyorum. Daha sonra da Freddie'nin Schenectady'deki bir arkadaşının evinde büyük bir yılbaşı eğlencesi yapılacak. Amcanızın kızı Bella, kardeşim Stuart, Grant, Bertine, hepsi gelecekler. Siz de bizimle gelmek isterseniz gelebilirsiniz."

"Bizimle" diyeceği yerde "benimle" diyecekti ner'deyse ama, son ânda değiştirdi. Bu sözleri söylerken biliyordu ki Clyde onunla olabilmek için bu çağrısını kabul edecek, dolayısıyla da Harriet'lerdeki toplantıya katılamayacaktı. Düşündüğü gibi de oldu. Clyde tek onu görebilmek için eline geçen her fırsatı değerlendirmeğe dünden hazırdı, bir saniye bile düşünmeden kabul etti.

Gelgelelim, Sondra'nın bundan sonra söyledikleri işi biraz karıştırıyordu. Schenectady'den hemen dönülmeyecek, yılbaşı eğlencesinin yapılacağı gece orada kalınıp ertesi sabah yola çıkılacaktı. O gün ise, Roberta'nın Biltz'den döneceği gündü; üç günlük ayrılığın ardından, üstelik Noel'i de birlikte geçiremediklerine göre, Roberta hiç değilse yılbaşı gecesi muhakkak birlikte olmalarını isteyecekti elbette. Öyle anlaşılıyordu ki önlerindeki günlerde karşısına dikilecek bir sorundu bu. Neyse, şimdi, bütün benliğiyle Sondra'ya bağlandığı şu ânda bunları düşünemezdi. Kabul etti.

Bunun ardından Sondra ölçülü bir tavırla şöyle dedi:

— "Yalnız, bir şey söyleyeyim: Ne orada, ne de burada, ben kendimi biraz çekiyorsam, siz de benimle ilgilendiğinizi pek belli etmeyin. Her zaman sizinle olup konuşamayabilirim. Daha sonra bunu daha iyi açıklarım. Şöyle diyeyim: Annemle babamın kimi zaman birtakım acayip tutumları olabiliyor; yalnız onların değil, buradaki arkadaşlardan kimisinin bile. Onun için, bana karşı olan ilginizi pek belli etmeyip de biraz daha uzak görünürseniz... bilmem anlatabiliyor muyum... o zaman bu kış boyunca daha sık görüşebilme

olanağımız olabilir. Oldu mu?"

Duyduğu bu açıklama Clyde'ı sözcüklerle anlatılamayacak derecede heyecanlandırmıştı. Gözlerinden ateşler fışkırarak sordu:

— "Yalnız, benimle olmayı siz istiyorsunuz, değil mi?"

Sondra, çok dikkatli bir karşılık vermesi gerektiğini düşünerek, şöyle dedi:

— "Valla', hem evet, hem hayır. Daha doğrusu, bunu hemen şimdi söyleyecek durumda değilim. Sizden çok hoşlanıyorum. Zaman zaman başkalarından daha çok hoşlandığımı düşündüğüm bile oluyor ama, biliyorsunuz, birbirimizi yeterince tanımıyoruz daha. Neyse, şimdi bunlar bir yana, benimle Schenectady'ye geliyorsunuz, değil mi?"

— "Ah! bir de soruyor musunuz?"

— "Öyleyse bu konuda size daha ayrıntılı bir bilgi yazarım; ya da telefon ederim. Telefonunuz var, değil mi?"

Clyde telefon numarasını hemen verdi.

Sondra: "Ha... bir aksilik olur da gelemez olursam," dedi, "sakın aklınıza kötü birşey gelmesin. O zaman, bir başka gün sizi muhakkak görmeye çalışırım, hiç kuşkunuz olmasın."

Bunları söyledikten sonra da Clyde'ın gözlerinin içine bakıp tatlı tatlı gülümsedi. Clyde ner'deyse ayakları yerden kesilir gibiydi. Sondra'nın, bu güzel kızın kendisine karşı böylesine açık yürekli davranması, hoşlandığını söylemesi coşkunun doruğuna çıkarmıştı onu. Böylesine eşsiz, böylesine güzeller güzeli bir kız , çevresinde kendisini elde etmek isteyen bunca insan dururken onu, evet, onu seçiyor, kendi dünyasına sokabilmek için de elinden gelen çabayı göstermeye çalışıyordu. Bunu düşünmek bile herşeye değerdi.

XXVIII

ERTESİ sabah Clyde saat altı-buçukta kalktı. Gloversville'den çok geç dönmüşler, bu yüzden de ancak bir saat kadar yatıp uyumak olanağını bulabilmişti. Kafasının içi karmakarışıktı. Roberta bugün Biltz'e gidiyordu.

O da söz vermişti: Fonda'ya dek onunla birlikte gelecekti. Şimdi ise, hiç istemiyordu gitmeyi. Bu yüzden de bir gerekçe bulması gerekiyordu. Yalnız, ne diyecekti? Nasıl bir şey uyduracaktı?

İyi ki önceki gün Whiggam'ın Liggett'e bugün paydostan sonra bölüm şeflerinin bir toplantı yapacaklarını söylediğini duymuştu. Clyde'a herhangi bir çağrı yapılmamıştı, çünkü onun bölümü Liggett'inkine bağlıydı. Yalnız, bunu bir gerekçe olarak kullanabilirdi.

Öğleye doğru, Roberta'nın çalıştığı tezgâhın üstüne bir pusula bıraktı. Öğleden sonra fabrikada yapılacak toplantı nedeniyle, kendisiyle Fonda'ya dek gelemeyeceğini, ancak paydostan sonra birkaç dakikalığına odasına uğrayıp hediyesini vereceğini söyleyip özür dileyordu.

Roberta kâğıdı çabucak kapıp bir süre sonra okumak üzere tuvalete gittiğinde bunlarla karşılaşmıştı. Açıp okumadan önce ise, umutları çok başka bir yöndeydi. Clyde'ın, öğleden sonra Fonda'ya dek birlikte gelme tasarılarına ek olarak, başka şeyler de düşünüp onları bildirmek üzere bu kâğıdı yazdığını sanmıştı. Şimdi iyice neşesi kaçmıştı. Aklına kötü kötü şeyler geliyordu. Bir kez, önceki gece Clyde "geç vakit gelebilirim" demiş, gelmemişti. Sonra, bu sabah da fabrikada karşılaştıklarında kendisine karşı takındığı tavır her zamanki gibi değildi.

Bunları düşündükçe umutları birer birer söndü, her yanını kapkara bir sis sardı. Yaşayım hep böyle kötü oyunlar oynuyordu ona. Derin bir acı içinde, işinin başına döndü. İçinin karanlığı davranışlarına o denli yansıyordu ki Clyde durumu hemen fark etti. Ne var ki, şu sırada pişmanlık duyacak halde değildi; bütün benliğiyle Sondra'yı düşünüyordu.

Saat birde paydos düdüğü çalar çalmaz ayrı ayrı yollardan Roberta'nın odasının yolunu tuttular. Clyde yolda yürürken oraya vardığında Roberta'ya ne diyeceğini, nasıl davranacağını düşünüyordu. Bir insana karşı hiçbir ilgi duymazken ilgisi varmış gibi davranmak ne güçtü! Böylesine renksiz, böylesine heyecansız bir noktaya varmış olan bu ilişkiyi nasıl sürdürecekti?

Beri yanda, ondan önce odaya varan Roberta da, böyle durup dururken başlarına çöken bu kara bulutun nereden çıktığını sorup duruyordu kendi kendine. Evet, Clyde birtakım gerekçeler öne sürüyordu ama, doğru muydu bakalım bu söyledikleri? Sonra, halindeki, tavrındaki bu gariplik

nedendi acaba? Neydi bütün bunların anlamı? Üstelik de daha yeni kurmuş oldukları o yakın ilişkinin hemen ardından! O noktaya varıncaya dek nasıl da birbirinden kopmaz iki parça haline gelmişlerdi! Yoksa, o, aşk rüyalarının sonunu belirleyen bir nokta mı olmuştu? Yo, hayır, böyle bir şey olamazdı, olmamalıydı! Herşeyini ona vermişti artık; bütün geleceğini, yaşayımını... herşeyi, herşeyi!

Odanın ortasında çakılıp kalmış bunları düşünürken, Clyde geldi. Koltuğunun altında hediye paketi vardı. Yüzünde neşeli görünmeye çalışan belli belirsiz bir halle, hemen söze girdi:

— "Roberta, şu aksiliğe nasıl canım sıkıldı, bilemezsin! Toplantı olduğunu daha birkaç saat önce haber aldım. Yalnız, biliyorsun, katılmamak diye birşey yapamam. Bana gücenmeyeceksin, değil mi?"

Bunları söylüyordu ama, gerek fabrikada, gerekse şimdi burada gördüğü kadarıyla, Roberta çok kötü bir durumdaydı. Elindeki paketi ona doğru uzattı.

— "Yine de bunu sana verebilme fırsatını bulduğum için sevinçliyim. Dün gece getirecektim; onda da, biliyorsun, öbür iş çıktı. Bütün bu olanlardan dolayı üzgünüm, emin ol!"

Roberta bu hediye kendisine önceki gece verilseydi hiç kuşkusuz sevincinden göklere uçardı. Şimdi ise, bunun yerine, yüzünde sevinçten, neşeden eser olmayan bir halde, paketi alıp masanın üzerine koydu. Kafası bambaşka yerlerdeydi, meraktan içi içini yiyordu. Belki bir ipucu çıkar düşüncesiyle sordu:

— "Dün gece iyi eğlendin mi, hayatım?"

— "A, evet, fena değildi." Clyde bunları söylerken kendisi için eşsiz güzelliklerle, Roberta için ise binbir türlü tehlikelerle dolu olan o gecenin gerçek niteliğini belli etmemek yolunda elinden gelen çabayı gösteriyordu. "Ben, sana söylediğim gibi, sadece amcamlara yemeğe gittiğimi sanıyordum. Sonradan iş değişti. Meğer asıl istedikleri Bella ile Myra'yı Gloversville'de, şu ünlü Steele'lerin evinde yapılan danslı toplantıya götürmemmiş. Gil gidemiyormuş, *onun için beni çağırmışlar. Ama, hiç mi hiç ilginç bir yanı yoktu*; hani toplantı bittiği zaman bayağı sevindim."

Bella'nın, Myra'nın, Gilbert'in adlarını sanki yedikleri ekmek, içtikleri

su ayrı gitmeyen akrabalarıymış gibi kullanmıştı; böylesi Roberta üzerinde derin bir etki uyandırıyordu.

— "O yüzden buraya gelmek için fırsat bulamadın, değil mi?"

— "Evet ya. Onların dönmesini beklemem gerekti. Tek başıma, 'hadi ben gidiyorum" deyip kalkmam doğru olmazdı. Neyse, hediyeni açmayacak mısın?"

Roberta paketin ipini yavaş yavaş çözmeye başladı. Ama, aklı Clyde'ın gittiği o toplantıdaydı. Bella ile Myra'dan başka daha hangi kızlar vardı acaba orada? Son zamanlarda kendi dışında Clyde'ın ilgisini çeken bir kız olmuş muydu? Çünkü Clyde konuşmaları sırasında Sondra Finchley'den, Bertine Cranston'dan, Jill Trumbull'dan sık sık söz edip duruyordu. Onlar da o geceki toplantıya gitmişler miydi acaba? Ansızın sordu:

— "Amcanın çocuklarından başka kimler vardı?"

— "Senin tanımadığın birsürü insan. Bu çevredeki değişik yerlerden aşağı-yukarı yirmi-otuz kişi vardı."

— "Lycurgus'tan, amcanın çocukları dışında, kimse var mıydı?"

— "Evet, birkaç kişi vardı. Bella, Jill Trumbull'la kız kardeşinin de gelmelerini istedi, onları aldık; gittiğimizde Arabella Stark'la Perley Heynes'i de orada bulduk."

Bukadar söylemekle yetinip, Sondra'dan, ya da onun gibi Roberta'nın ilgisini çeken daha başkalarından söz etmedi.

Yalnız, gerek sesi, gerekse yüzü öylesine değişikti ki verdiği bu karşılık Roberta'yı doyurmadı. Buna karşın, kız yine de pek üstülemedi. Clyde'ı sıkmak istemiyordu. Bunun yerine şöyle dedi:

— "Dün gece seninle olup hediyeni vermeyi öyle istedim ki!"

Clyde kızın sesindeki üzgünlüğü fark etmişti. Yalnız, artık bundan eskiden olduğu kadar etkilenmiyordu, etkilenemezdi; tam tersine, vurdumduymaz bir tavırla karşılık verdi:

— "Ama, durumu biliyorsun, Roberta, söyledim sana."

Roberta, aynı üzgün sesle: "Biliyorum." dedi.

Bir yandan da hediyeyi paketinden çıkarmaya çalışıyordu. Kutuyu açıp da makyaj takımıyla karşılaşınca yüzüne birdenbire bir canlılık geldi. Daha önce hiç böyle şeyi olmamıştı.

— "Ah! harika bir şey bu" dedi. "Hiç böyle bir şey beklemiyordum. Şimdi benim sana aldığım hediyenin yanında pek değersiz kalacak."

Gitti kendi aldığı hediyeyi getirdi. Beri yanda, Clyde almış olduğu o güzelim hediyenin bile Roberta'nın üzüntüsünü tam olarak gideremediğini görüyordu. Aslında, Roberta'ya karşı olan sevgisinin sürekliliği kızcağız için her türlü hediyenin üstünde bir şeydi.

— "Beyendin, değil mi?" diye sordu.

Hâlâ Roberta'yı üzüntüsü içinden çekip çıkarabileceğini umuyordu. Roberta, kendi aldığı hediyeyi Clyde'a uzatırken karşılık verdi:

— "Elbette, hayatım! Yalnız, benimki pek öyle doğru-dürüst bir şey değil. Yine de işine yarar. Her zaman yanında, kalbinin üstünde taşırsın; orada taşımanı isterim."

Clyde'a fabrikadaki işinde bir zaman yararlı olur düşüncesiyle gümüş süslemeli bir dolmakalem almıştı.

İki hafta önce olsaydı, Clyde ona sarılır, çektirdiği şu acıya karşılık avutmaya çalışırdı. Şimdi ise, orada durmuş, hem pek uzak durmadan, hem de eskiden olduğu gibi çok yaklaşmadan nasıl bir tavır takınabilirim diye düşünüyordu. Sonunda, hediye üzerine bir-iki söz söylemeye karar verdi.

— "Ah! bu ne güzel şey böyle, tatlım! Üstelik de tam bana göre. Doğrusu, bundan daha işe yarar bir şey bulunamazdı. Her zaman kullanırım."

Bir süre, bu hediyeden dolayı çok sevinmiş görünmeye çalışarak, kalemi elinde evirip çevirdi; sağını inceledi, solunu inceledi; sonra ceketinin iç cebine koydu. Roberta, karşısında durmuş, acı dolu gözlerle kendisine bakıyordu. Clyde, buna karşı bir şeyler yapmış olmak için ona sarıldı, öptü. Roberta ansızın boynuna atılıp hıçkırıklara ağlamaya başlayınca da, bütün bunlara hiçbir gerek olmadığını, çarşamba günü annesinin-babasının evinden döndüğünde herşeyin yine eskisi gibi olacağını söyledi. Yalnız, biliyordu ki içinden gelerek söylemiyordu bunları. Ne garipti! Daha bir-iki hafta öncesine dek nasıl hoşlanıyordu bu kızdan! Şimdi ise, başka bir kızın varlığıyla, nasıl soğumuş, nasıl uzaklaşmıştı. Ne kadar kendi kendine hâlâ bir miktar hoşlandığını söylese de, değildi; artık hoşlanmıyordu; bundan sonra da hiç hoşlanmayacaktı. Bu nedenle Roberta için gerçekten üzülüyordu ama, bundan böyle yapıp yapabileceği tek şey de buydu.

Bu duygularından ötürü, söylediği sözler de içtenlikten yoksundu. Roberta da sezmişti bunu. Hele hele, en sonunda, Clyde, kollarını indirip saatine baktıktan sonra gitmesi gerektiğini söyleyerek öptüğünde, öpüşünün soğukluğu iyice belli etmişti asıl duygularını.

Roberta'nın Biltz'den döneceği Noel günü akşamı buluşmak üzere sözleşip ayrıldılar. Ayrılmadan önce Clyde son bir kez daha öptü onu. Belki böyle yapmakla iyice yanlış davranmış oluyordu ama, daha başka türlü nasıl davranacağını da bilemiyordu. Düşünüyordu da, bir erkek bir kızdan bir miktar politika yapmadan pat diye nasıl ayrılabilirdi? İstediği ânda istediği biçimde çekip gitmek olmuyordu, olamıyordu işte. Beri yanda, Sondra'yı, Sondra'yla birlikte geçireceği yılbaşı gecesini düşünüyordu.

Roberta odasının penceresinden, onun gidişini seyrederken, geleceğinin ne olacağını soruyordu kendi kendine. Clyde eskisi gibi değildi. O ise, herşeyini vermişti ona. Geleceği onun ellerindeydi. Yoksa, Clyde artık bıkmış mıydı ondan? Görmek istemiyor muydu? Böyle bir şey kendisi için felâket demekti. Ne yapardı? Ne yapacaktı? Ah, ah! vermemeliydi kendini ona okadar çabuk; teslim olmamalıydı; boyun eğmemeliydi isteklerine!

Dışarıya, dalları karla kaplı ağaçlara baktı. Clyde toplumsal yönden kendisinden çok yukarılardaydı. Dolayısıyla, onun verebileceğinden çok daha güzel, çok daha üstün şeylere alışıktı.

Acıyla başını salladı. Sonra aynada yüzüne baktı. Eve götüreceği hediyelerle birkaç parça eşyayı alıp odadan çıktı.

XXIX

BLITZ'DE trenden indiğinde Roberta'yı babası karşıladı. İstasyondan eve giderken yol boyunca olsun, eve vardıktan sonra olsun, kızın bütün gördükleri çocukluğundan kalma anılardı; herşey bıraktığı gibi yerli yerinde duruyordu. Annesi, kardeşleri onun bütün bunların arasına dönmüş olmaktan

dolayı mutlu olduğunu sanıyorlardı şimdi. Clyde ile olan ilişkisinden haberleri bile yoktu. O ise, şimdi buntan ötürü her zamankinden çok daha derin bir ruh sıkıntısı içindeydi.

Bir süre kardeşleri Tom'la, Emily ile sohbet ettikten sonra, mutfakta yılbaşı hazırlığı yapmakta olan annesinin yanına gitti. İçeri girdiğini görünce, annesi sordu:

— "Yeniden taşraya dönmek nasıl? Lycurgus'tan sonra pek sıkıcı olsa gerek, öyle değil mi?"

Sesinden annesinin onu yükseklerde, kendilerinden kat kat yukarılarda gördüğünü anlamıştı. Ona doğru yürüyüp boynuna sarıldı.

— "Ah, anneciğim! Her zaman senin bulunduğun yer en tatlı yerdir, biliyorsun," dedi.

O güne dek annesiyle hep iyi anlaşmışlardı; birbirlerinden gizlileri-saklıları olmamıştı. Şimdi de, içine düştüğü durumun omuzlarına yüklediği ağırlıktan biraz olsun kurtulabilmek için tez elden işi ona açmak istiyordu. Gelgelelim, annesi geleneklere sıkı sıkıya bağlı bir kadındı; her şeyi başından sonuna anlatmak pek o kadar kolay olmayacaktı. Ah, bir açılabilseydi ona! Yardımını sağlayamasa bile hiç değilse bağışlatabilseydi kendini!

— "Ah, anneciğim!" dedi. "Keşke sen de benimle Lycurgus'ta olsaydın! Belki o zaman..."

Durdu, ner'deyse birdenbire herşeyi ortaya döküverecek gibi olmuştu. Annesi yanında olmuş olsaydı Clyde'ın isteklerine daha büyük bir güçle karşı-koyabileceğini düşünmüştü bir ara.

Annesi: "Evet, beni belki biraz arıyorsundur ama," dedi, "böylesi de senin için daha iyi, öyle değil mi? Buraların nasıl olduğunu biliyorsun; orada ise, işinden memnunsun. Memnunsun, değil mi?"

— "A, evet. İşe bir diyeceğim yok ama, yapayalnız olmak da hiç iyi değil."

— "Newton'ların yanından niye ayrıldın? Grace çok mu geçimsizlik etti? Bense onun sana iyi bir arkadaş olacağını sanırdım."

— "Başlangıçta öyleydi. Ama, hiç erkek arkadaşı yoktu, onun için bana azıcık ilgi duyan birini gördü mü hemen kıskançlık numaralarına başlayıveriyordu. Tek başıma bir yere gidemezdim; ille o da gelecekti, ya da ben de

gitmekten vazgeçip onunla oturacaktım. Bilirsin, iki kızın birten aynı erkekle çıkması olacak iş değil."

Annesi hafifçe gülerek: "Bilirim, bilirim." dedi, "Söyle bakalım, kimmiş bu?"

Roberta, biraz duraksadıktan sonra karşılık verdi:

— "Bay Griffiths, anne. Ama, n'olur, kimseye birşey söyleme daha. O böyle istiyor. Ailesi çok zengin. Amcası fabrikanın sahibi. Yine de, fabrikanın kurallarına göre, orada yazıhanede çalışan bir erkeğin işçi kızlardan biriyle ilişki kurması kesinlikle yasak. O da, başka kimseyle yapmaz bunu ama, beni seviyor. Ben de onu. Bunun için, bizim durumumuz başka. Hem, ben yakında oradan ayrılıp başka bir yere gireceğim; o zaman mesele kalmayacak. Ondan sonra ben de herkese söyleyebilirim, o da."

Aslında, ta Clyde'la evlenmesi gerçekleşinceye dek bu ilişkinin duyulmasını istemiyordu. Çok zor, çok aşağılık bir duruma sokmuştu kendi kendisini.

Beri yanda, kızının biraz karışık bir ilişkiye girdiğini anlamış bulunan Bn. Alden'in içinde bir kuşku belirmişti şimdi. Roberta bütün çocuklarının en iyisi, en dikkatlisi, en akıllısıydı; ama, yine de acaba?.. Yok, yok... hayır, kimse kolay kolay kandıramazdı Roberta'yı. Ahlâki geleneklere son derece bağlı bir kızdı.

— "Fabrikanın sahibinin, şu mektuplarda sözünü ettiğin Bay Samuel Griffiths'in akrabası, öyle mi?"

— "Evet, anne. Amcasının oğlu."

— "Demek şu fabrikadaki genç çocuk onun amca-oğlu, ha?"

Kadıncağız, Roberta'nın nasıl olup da Clyde gibi birinin ilgisini çekmeyi başardığına şaşmıştı; daha doğrusu, kaygılanmıştı biraz. Oldukça karışık bir durumdu bu. O güne dek, dünyanın neresinde olursa olsun, bu gibi ilişkilerin sonu hep kötü bitmişti. Yalnız, Roberta gibi bir kızın kendisini böyle bir ilişkinin tehlikelerinden koruyabilecek yetenekte olduğuna da inanıyordu.

Roberta: "Evet." dedi.

— "Peki, nasıl biri?"

— "A, çok iyi! Çok yakışıklı. Sonra, bana karşı da çok yumuşak davranıyor."

— "Seni görmeye sık sık geliyor mu?"

Roberta hafifçe kızararak: "Eh, öyle sayılabilir." dedi.

Bu kez annesine karşı eskisi gibi açık olamayacağını anlıyordu yavaş yavaş. Bn. Alden de fark etti bu yüz kızarıklığını. Ama o, Roberta'nın o sıradaki utangaçlığına yordu bunu. Onun için de, şakayla karışık sordu:

— "Seviyorsun onu, değil mi?"

— "Evet, anne."

— "Peki, ya o? O da seni seviyor mu?"

Roberta pencereden yana dönüp dışarıya baktı. Az ileride, koskoca çiftlikten geriye kala kala, işletilen son toprak parçası olarak kalan tarla uzanıyordu. Onun sağında, solunda ise, irili-ufaklı, yıkık-dökük birsürü kulübe göze çarpıyordu. Son on yıldır, bütün bunlar yoksulluğun, verimsizliğin, işe yaramazlığın birer canlı simgesi olarak öylece duruyordu. Her nasılsa şimdi, bu çırılçıplak, karla kaplı, kasvetli görünüşleriyle, Roberta'nın beyninde, onun can attığı, düşlediği şeylerin tam bir karşıtı olarak beliriyorlardı. Onun, istediği, düşlediği şeyler ise, Clyde'ın kişiliğinde bütünlük kazanıyordu. Mutluluğa karşı acıydı, kasvetti beyninde çarpışan; aşkta kazanmak, ya da herşeyi yitirmekti. Clyde onu sevmekten vazgeçmez de içinde bulunduğu şu durumdan kurtarırsa, o zaman kendisi de, anneciği de rahata erer demekti. Ama, yok, bırakır giderse, o zaman da ceremesini başta annesi olmak üzere yine hepsi, ailecek çekerlerdi. Bir süre ne söyleyeceğini düşündükten sonra, annesinin sorusuna karşılık verdi:

— "Valla' bilmem, öyle diyor."

— "Ne dersin, seninle evlenmeye niyeti var mı acaba?"

— "Şey... bak sana şunu söyleyeyim, anne..."

Roberta sözünü tamamlayamadan kapı açıldı, Emily hışım gibi içeri daldı. Annesine doğru koşuyordu:

— "Anneciğim, Gif geldi! Hem de, otomobille! Sanırım buraya dek birisi getirmiş onu. Dört-beş tane de kocaman torba var yanında."

Bunun ardından da Tom, içlerinde en büyüğü olan ağabeyleriyle birlikte, içeri girdi. Üzerinde yepyeni bir pardesü vardı. Schenectady'deki General Electrik fabrikasına girdikten sonra aldığı ilk şey buydu. Odaya girer girmez önce annesini öptü, sonra da Roberta'yı.

Anne: "Hayrola, Gifford?" dedi. "Dokuzdan önce beklemiyorduk biz seni. Nasıl oldu da böyle erken gelebildin?"

Gifford, buna karşılık, Schenectady'de tanıdıkları B. Rearick'e rastladığını, onun arabasıyla geldiğini söyledi. O sırada içeri girdikten sonra masanın üzerine bıraktığı paketleri Emily'nin kurcaladığını görünce: "Paketlere dokunmak yok!" diye bağırdı. "Noel sabahına dek el sürülmeyecek. Ne o, kimse Noel çamı kesmedi mi? Geçen yıl benim işimdi bu."

Anne: "Bu yıl da öyle, Gifford." dedi. "Tom'a sen gelene dek beklemesini söyledim, çünkü sen ne zaman kessen güzel bir şey kesiyorsun."

Böyle konuşurlarken baba Titus da, koltuğunun altında bir iki parça odunla, içeri girdi. Kupkuru yüzü, kemikli dirsekleri, dizleri ile odadaki gençlerin renkliliği, neşesi yanında tam bir karşıt oluşturuyordu. Orada durmuş, oğluna gülümserken Roberta birdenbire fark etmişti bunu. Yalnız, o sırada, içinden, herşeyin eskisinden çok daha iyi, çok daha güzel olmasını isteyen bir duygu kabardığından, koşup babasının boynuna atıldı.

— "Noel Baba bu yıl babacığıma çok seveceği bir şey getirmiş!" dedi.

Koyu kırmızı satrançlı bir atkıydı bu. Babası kışın çiftliğin günlük işlerini yaparken üşümesin diye almıştı; vermek için Noel sabahını iple çekiyordu.

Bundan sonra önüne bir önlük bağlayarak annesine yardım etmeğe başladı. Bir ara, yine bir fırsat bulunca, annesine: "Ama, kimseye birşey söyleme, olur mu?" dedi. "Bu konuda ona kesin söz verdim. Onun için, sen de söylememelisin."

— "Hiç merak etme, birtanem, söylemem. Sadece, merak ediyordum. Neyse, eminim, ne yaptığını biliyorsundur. Attığın adımı hesap edecek yaştasın artık. öyle değil mi, Roberta?"

— "Evet, öyle, anneciğim. Benim için sakın kaygılanma."

Annesinin yüzünde bir kaygı gölgesinin dolaştığını fark etmişti. Çok, ama çok dikkatli olmalı, kadıncağızın çiftlikle ilgili binbir türlü derdinin üstüne bir de kendisi için kaygılanıp üzülmesine meydan vermemeliydi.

*

**

Pazar sabahı Roberta'nın kız kardeşi Agnes'le kocası Fred Gabel de

geldiler. Fred'in yanında bir de Lycurgus Star gazetesi vardı. Hep birlikte kahvaltı edilirken, enişte birden Roberta'ya dönüp sordu:

— "Şu senin fabrikadaki bölümün başında duranın soyadı Griffiths değil miydi?"

— "Evet, Griffiths, Clyde Griffiths. Ne olmuş?"

Fred gazetenin "Sosyete haberleri" sayfasını açıp aramaya başladı.

— "Az önce şurada bir yerde öyle bir ad geçmişti de, o mu, değil mi diye merak ettim. Dur bakayım, neredeydi? Hah, işte şurada, bak."

Gazeteyi Roberta'ya uzattı. Parmağıyla gösterdiği yerde kısa bir haber vardı, cuma gecesi Gloversville'de, Bn. Vanda Steele'nin evinde yapılmış olan danslı toplantıdan söz ediyordu. Bayanlardan Sondra Finchley, Bertine Cranston, Jill ile Gertrude Trumbull, Perley Haynes, baylardan da Clyde Griffiths, Frank Harriet, Tracy Trumbull, Grant Cranston, Scott Nicholson katılmışlardı. Ayrıca, aynı topluluğun yılbaşı gecesi Schenectady'deki Ellersly'lerin evinde de bir eğlence yapacağı haber veriliyordu.

Roberta okurken Fred de: "Bayağı sıkı bir oğlana benziyor!" dedi.

Beri yanda, Roberta'nın gözüne çarpan ilk şey, gazetede adları geçen kişilerle Clyde'ın kendisine söylediği kişilerin değişik oluşuydu. Birincisi, gazetede Myra ile Bella Griffiths'ten söz edilmiyordu. Sonra, Clyde'ın son zamanlardaki konuşmalarında sık sık adlarından söz ettiği Sondra Finchley, Bertine Cranston, Trumbull kardeşler, Perley Haynes gibi kişiler gazetedeki listede var görünüyordu; Clyde ise, toplantının çok sıkıcı geçtiğinden söz etmişti kendisine; gazete, tam tersine, pek eğlenceli geçtiğini belirtiyordu. Hem üstelik, Clyde yılbaşı akşamı yapılması saptanmış olan toplantıya da katılıyordu. Bundan hiç söz etmemişti kendisine. Hiç kuşkusuz, son dakikada yine bir gerekçe buluverecekti, cuma akşamı olduğu gibi. İyi ama, ne oluyordu? Neydi bütün bunların anlamı?

Birden bütün dünyası yeniden kararıverdi. Yoksa, Clyde, göründüğünün tersine, hiç sevmiyor muydu onu? Peki ama, o zaman ne yapardı? Clyde'sız, evlenemeden, çocuk sahibi olamadan, alışmış olduğu gibi bir yaşayış düzeni kuramadan nasıl yaşardı bu dünyada?

Birdenbire derin bir sessizliğe gömülmüştü. Fred'in: "O değil mi?" diye sormasına bile karşılık veremeden: "Bir dakikacık, izninizle... çantamdan bir

şey almak istiyorum da..." diyerek yukarıya, odasına çıktı. Yatağın üzerine oturup başını ellerinin arasına aldı, gözlerini yere dikip düşünmeye başladı.

Clyde şu sırada neredeydi acaba? Kuşkuları doğruysa, Steele'lerdeki toplantıya o kızlardan hangisiyle gitmişti? Gerçekten çok mu hoşlanıyordu acaba ondan? Son zamanlarda Clyde eski Clyde değildi ama, yine de şu güne dek bir kez olsun onun başka bir kıza ilgi duyabileceğini düşünmemişti. Ama, şimdi... şimdi!

Ayağa kalktı, pencereye gitti. Genç kızlığında aynı yerden defalarca uzun uzun seyredip güzelliğiyle büyülendiği yemiş bahçesi yine oradaydı. Yalnız, şimdi çırılçıplak, kasvetli mi kasvetli bir görünümü vardı. Birden, aklına bir şey geldi: Lycurgus'a dönmeliydi! Hem de, hemen; becerebilirse bugün! Lycurgus'a dönüp Clyde'ı bulmalıydı; eskisi gibi olmasını sağlayamasa bile, hiç değilse varlığıyla onun başkalarına gitmesine engel olmalıydı. Tatil olsun, bayram olsun, ne olursa olsun, onun yanından ayrılmak doğru değildi. O yokken, kendisini bütün bütün bırakıp başka bir kıza gitmeyeceği ne malumdu? O zaman, yanılgıya düşen kendisi olmaz mıydı?

Evden bugün ayrılmak için ne gibi bir gerekçe öne sürebileceğini düşünmeye başladı. Sonradan aklı başına geldi; bunca hazırlıktan sonra pat diye çekip gitmek herşeyden önce annesi için çok büyük bir yıkım olurdu. Bu yüzden Noel günü öğleden sonraya dek kalmaya, bir daha da hiç bukadar uzun bir süre Clyde'ın yanından ayrılmamaya karar verdi.

Artık bütün düşüncesi "Nasıl ederim de Clyde'ı kendime daha çok bağlarım?" üzerineydi. Hadi bir kez bir yalanını yakalamıştı; ama aynı şeyi bir daha yapmamasını nasıl sağlayacaktı? Aralarında yalan diye bir şey olmaması gerektiğini nasıl anlatacaktı ona? Nasıl yapacaktı da onun kalbinde başköşeyi elde edecekti?

Nasıl?.. Nasıl olacaktı bütün bunlar?

XXX

NOEL akşamı Lycurgus'a döndüğünde ne Clyde vardı, ne de herhangi bir haber. Bunun nedeni de Clyde'la ilgili olarak Griffiths'lerde ortaya çıkan yeni durumdu. Roberta'nın tesadüfen okuduğu, Steele'lerdeki toplantıdan söz eden gazete yazısını Gilbert de görmüştü. Pazar sabahı evde kahvaltı sırasında gazeteyi incelerken Clyde'ın adı gözüne çarpmış, bunun üzerine daha bir dikkatle bakmıştı. Masada kendinden başka bir tek annesi vardi. Dişlerini öfkeyle sıkıp haberi okuduktan sonra gazeteyi ona uzattı.

— "Bak, artık sosyeteye kim giriyor! Hiç kuşkusuz, yakında burada da görürüz kendilerini!"

Bunları söylerken gözleri nefretle kısılıyordu.

Annesi: "Kim?" diye sorarak gazeteyi aldı, baktı. Şaşırmıştı. Evet, bir süre önce Clyde'ın Sondra'nın arabasına bindiği, daha sonra da Trumbull'ların evinde yemeğe çağırıldığı haberleri kulaklarına gelmişti ama, bu kez iş bambaşkaydı, Clyde'ın adı gazetenin sosyete sayfasına kadar geçmişti. "Doğrusu çok merak ediyorum, nasıl oldu da o toplantıya çağrıldı?" dedi.

Gilbert durumu anlamakta gecikmemişti. Bütün bunların ardında, kendisini her zaman kızdırmak, çatlatmak isteyen Sondra'nın bulunduğundan hiç kuşkusu yoktu. Nefret ediyordu o kızdan; ondan da, Bertine'den de, onların kardeşlerinden de... hepsinden, hepsinden nefret ediyordu! Bütün dünyaları o toplantıdan o toplantıya koşturmaktan ibaretti; bir kerecik de işe yarar bir şey yaptıkları görülmemişti. Annesiyle babasının nasıl olup da Bella'nın onlarla arkadaşlık etmesine izin verdiklerine şaşıyordu.

Gerek bu konuda, gerek gazetedeki haber konusunda annesinin yaptığı yatıştırıcı konuşmalar da bir işe yaramıyordu. Ne demekti yani? Zaten önce kendisine benzemekle, sonra da kalkıp Lycurgus'a gelmekle işleyeceği kadar kusur işlemiş olan şu sefil amca-oğlunun şimdi de haddini bilmeden sosyeteye girmesi, gazete sütunlarında boy boy adını yazdırması karşısında hâlâ elleri kolları bağlı oturacaklar mıydı? Sonra, kaygılandığı bir şey daha vardı: Clyde

adını böyle duyurup yaymaktan vazgeçmezse, gerek kendisinin, gerekse ailesinin ona karşı bugüne dek korumayı başardıkları mesafeli tavır bundan böyle nasıl bir biçime dönüşecekti? Bir kez şurası pek açıktı ki babasının Clyde'ı işinden uzaklaştırmak gibi bir niyeti yoktu.

Bu durum B. Samuel Griffiths'in kahvaltıya inip Gilbert'in de dışarı çıkmasının ardından, Bn. Griffiths'in kocasına gazetedeki haberi gösterip oğlunun konuyla ilgili görüşlerini anlatmasıyla daha da açık olarak ortaya çıktı. B. Griffiths her zaman olduğu gibi yine bu konuda oğlunun görüşlerini paylaşmıyordu. Clyde'o Lycurgus'a kendisi çağırmış, işe de yine kendisi sokmuştu. Hem, ara-sıra orada-burada dansa, yemeğe gitmesinin ne gibi bir sakıncası olabilirdi? Üstelik, fabrikadaki işinde de pek başarılı olduğunu biliyordu. Bundan öte bir şeye karışmak istemezdi.

Oğlunun konuya ilişkin görüşlerini ise şöyle düzeltiyordu: Clyde birtakım insanlarla dostluk kuracaksa, bunların elden geldiğince iyi düzeyde kişiler arasından seçilmesi doğal olarak en doğru yoldu. Bunun için de asıl görev kendilerine düşüyordu. Yine bunun içindir ki B. Griffiths geçen yaz göl kıyısındaki yazlıklarına bir-iki günlüğüne Clyde'ı da çağırmak istemişti. Hem sonra, herkes yavaş yavaş, Clyde'ı tanıyıp benimsemeye başlarken, onların akrabası olarak hâlâ uzak durmakta ısrar etmeleri hiç kuşkusuz dışarıya karşı çok tatsız bir şey olurdu. Bu yüzden, daha gecikmeden, ya Noel'de, ya da yılbaşı gecesi Clyde'ı eve yemeğe çağırmalıydılar.

Bu önerinin ardından Bella'nın yılbaşı gecesi Schenectady'de Ellersly'lerin evinde yapılacak eğlenceye Clyde'ın da katılacağı haberini getirmesi üzerine, çağrının Noel akşamı için yapılmasına karar verildi. Annesi bunu Gilbert'e açıklayınca, ortaya çıkan şey büyük bir hoşnutsuzluk, büyük bir kıskanç lık oldu elbette. Dolayısıyla, Clyde geldiği zaman Gilbert evde bulunmayacaktı; Constance'la birlikte Utica'ya gidiyorlardı.

Bütün bunlardan sonra, Clyde pazartesi sabahı Griffiths'lerden mektup aldı. Bu kez alttaki imza Myra'nındı; Noel günü saat ikide kendisini eve, yemeğe beklediklerini haber veriyordu. Clyde için son derece sevindirici bir şeydi bu; sonunda değerini iyice kanıtlıyordu artık. Ayrıca, bu çağrının o akşam Roberta ile buluşmasını engellemeyeceğinden ötürü de memnundu. Yalnız, daha da önemlisi, gitgide Griffiths'lerin de kendisini kabul ediyor

oluşlarıydı. Anlaşılan, başkalarınca tanınıp sevildiğini gördükçe, kendileri de daha yakın davranmak gereksinimini duyuyorlardı artık. Eh, bu onun için bir zafer demekti; ülkeler fethetmiş bir komutanın heyecanını yaşıyordu şimdi.

XXXI

NOEL yemeğinde Griffiths'lerin evi tanıdıklarıyla dolup taşıyordu. Clyde ise bunca kalbur-üstü insanın arasında öylesine kendinden geçmişti ki zaman hızla akıp saat altıya vardığında bile hâlâ Roberta'ya verdiği sözü hatırlayıp kalkamıyordu. Az sonra davetliler birer, ikişer izin isteyip ayrılmaya başladılar. Onun da öyle yapıp Roberta'ya gitmesi gerekirken, genç konuklar arasında bulunan Violet Taylor'un üstelemesi üzerine, az sonra Anthony'lerin evinde yapılacak eğlenceye katılmaya karar verdi. Birden, Roberta'ya verdiği söz ikinci plana düşüvermişti. Daha doğrusu, "Nasıl olsa vakit var, elbet giderim," diye düşünerek vermişti bu kararı.

Gelgelelim, Anthony'lerde, dur şu kızla da biraz dans edeyim, dur bu kızla da biraz dans edeyim derken, iyice boşvermişti Roberta'ya. Ancak, saat dokuza doğru biraz meraklanmaya başlamıştı. Bu saate dek muhakkak dönmüş olmalıydı Roberta; şimdi de, hiç kuşkusuz, odasında oturmuş, merak içerisinde kendisini bekliyordu; üstelik de, Noel gecesinde, üç günlük ayrılığın ardından!

Clyde bu düşüncelerle gittikçe huzursuz olmaya başlıyordu. Belli etmiyordu ama, içi durmadan vık-vık ediyordu. En sonunda, saat onbir-buçukta kalktı, Bella Griffiths'i evinin kapısına bıraktıktan sonra dosdoğru Roberta'nın odasının yolunu tuttu.

Eve yaklaşırken, üzerleri karla kaplı ağaçlarla çalılar arasından odanın ışığının hâlâ yanmakta olduğunu gördü. Bir ağacın yanında bir süre durarak, ne söyleyeceğini düşündü. Yine Griffiths'lerde olduğunu mu söyleyecekti? Daha geçen cuma söylemişti bunu. Sonunda, böyle demeye karar verdi.

Geçen haftanın ardından ikinci bir çağrı almış, elbette ki yine geri çeviremişti; çeviremezdi. Bu yarı doğru, yarı yalan gerekçe üzerinde karar kılarak bahçeyi geçti, hafifçe pencereyi tıklattı.

Hemen ardından içerideki ışık söndü, kapı açıldı, Roberta'nın görünmesiyle birlikte Clyde içeri girdi. Girer girmez de fısıltıyla konuşmaya başladı. Az önce dışarıda söylemeyi kararlaştırdığı şeyleri söylüyordu. Bundan sonra da Roberta'ya, nasıl olduğunu, yolculuğunun nasıl geçtiğini, kendisinin ona vermiş olduğu hediyeyi evdekilerin beyenip beğenmediklerini sordu.

Roberta ise, bunlara kısa kısa karşılıklar veriyor, gözünü ayırmadan da, "Clyde, bunu bana nasıl yaparsın?" dercesine yüzüne bakıyordu.

Clyde bunun farkında bile değildi. O şimdi, sadece, söylediklerinin elden geldiğince inandırıcı olmasına çalışıyordu. Dolayısıyla, yalnız, yalnız kendisinin ne yaptığı ile ilgiliydi; öyle ki Roberta'yı kollarının arasına alıp öpmek bile ancak neden sonra aklına gelmişti. O da, tıpkı cumartesi günkü gibi, pek soğuk, sevgiden uzak bir öpüştü. Roberta çarçabuk fark etmişti bunu. Apaçık ortadaydı işte: Clyde'ın aklı bambaşka şeylerdeydi.

Tam olarak inanmadan, yine de inanabilmeyi dileyerek Clyde'ın yüzüne baktı. Gerçekten, söylediği gibi Griffiths'lerde olabilirdi; ama olmayabilirdi de. Cuma akşamı için de aynı şeyi söylediği halde, sonradan gazeteden orada değil de Gloversville'de olduğunu öğrenmemiş miydi? Yalnız, şimdi bütün bu düşündüklerini söylerse Clyde kızmaz mıydı? Dahası, çok daha başka yalanlar öne sürmez miydi? Biliyordu ki Clyde üzerinde sevgisinden başka hiçbir hak iddia edemezdi. Yine de, Clyde'ın böyle bir çırpıda değişiverebileceğine inanamıyordu.

Clyde'ın geç kalışı üzerinde bir süre daha konuşulduktan sonra, Roberta sordu:

— "The Star'da Gloversville'deki toplantı üzerine bir yazı okudum. Yalnız, amcanın çocuklarından hiç söz etmiyordu. Orada değiller miydi onlar?"

Şimdiye dek ilk kez böyle bir soru soruyor, ilk kez de ondan kuşkulandığını belirtiyordu. Clyde şaşırarak, biraz da telâşa kapılarak karşılık verdi:

— "Oradaydılar elbette! Ben bir kez oradaydılar dedikten sonra bir daha, bir daha sormana ne gerek var?"

— "Hayatım, yanlış anlama. Sadece, bilmek istedim. Gazetedeki haberde şu senin de adlarından sık sık söz ettiğin Lycurgus'lu Sondra Finchley'le Bertine Cranston'un adları geçiyordu. Sen onların da o toplantıda bulunduğunu söylememiştin. Sadece Trumbull'ların adı geçmişti."

Bu sözler karşısında Clyde sinirlendi.

— "Evet, ben de gördüm o haberi. Doğru değil. Hem gelmişlerse bile görmemiş olabilirim. Sonra, gazeteler de her zaman doğru haber vermezler ki."

Bütün bu öfkesinin yanı-sıra, sözlerinin hâlâ inandırıcılıktan uzak bulunduğunu biliyordu. Bu yüzden, doğrudan doğruya Roberta'nın bu tür sorular somasına saldırdı. Nasıl olur da böyle şeyler sorabilirmiş?

Buna karşılık, Roberta, sessiz, ona bakıyordu.Söylediklerine ne tam olarak inanabiliyordu, ne de büsbütün yalan diyebiliyordu. Evet, büyük bir olasılıkla söylediklerinin bir bölümü doğruydu. Ama, bundan böyle yalan söylemesinin, kendisine karşı kötü davranmasının önüne nasıl geçebilirdi? Biraz öteye doğru çekilerek, çaresizlik içinde, şöyle dedi:

— "Clyde, bana böyle masallar uydurman gerekmez, bunu biliyorsun. Daha önceden bana söyleseydin de beni böyle Noel gecesi yapayalnız bırakmasaydın, nereye gittiğini hiç mi hiç önemi olmazdı. Bütün mesele bu."

Clyde'ın kızgınlığı geçmemişti.:

— "Masal uydurduğum falan yok, Roberta! Griffiths'ler o gece oradaydılar; bunu da, bal gibi kanıtlayabilirim. Bu gece de buraya erken gelebilmek için elimden gelen çabayı gösterdim. Böyle huzursuzluk çıkarmanın anlamı var mı şimdi? Burada işlerin nasıl olduğunu söyledim sana; her zaman kendi istediğin gibi davranamıyorsun. Son dakikada çağırdılar, ben de gitmek zorunda kaldım. Bunu bukadar büyültecek ne var?"

Bunları söyledikten sonra da sert sert baktı. Roberta ise bundan sonra ne gibi bir tavır takınmak gerektiğini düşünüyordu şimdi. İçini kemirmeye başlayan kıskançlık duygularını ona belli etmek istemiyordu. Birlikte çok, çok güzel günler geçirmişlerdi; ne yazık ki çok, çok da kısa sürmüştü. Şimdi Clyde ikide-bir Sondra Finchley'den, Bertine Cranston'dan söz etmeye başlamıştı. Acaba ilgisini çeken kız bu ikisinden biri miydi?

Birdenbire Clyde'ın yüzüne bakarak: "Şu Sondra Finchley'den çok mu

hoşlanıyorsun?" diye soruverdi.

Clyde, onun bakışlarından, sorduğu sorunun ciddiyetini anlamıştı. Özel bir merak, bir kıskançlık, bir kırgınlık vardı bu soruda. Üstelik de, büyük bir sezgi gücüyle tam onikiden vurmuştu. Clyde yine de pek bir şey belli etmemeye karar verdi.

— "A, evet, elbette. Biraz hoşlanıyorum ondan. Çok güzel dans ediyor. Sonra, çok da parası var; iyi de giyiniyor."

Roberta bu kızla arasında dağlar kadar fark olduğunu görüyordu.

— "Elbette," dedi, "okadar parası olur da iyi giyinmez mi? Benim de olsaydı ben de giyinirdim."

Son sözcükleri söylerken sesi titremeye başlamıştı; sonunda da, kendini tutamayıp, hıçkırdı. Clyde çok şaşırmıştı, Roberta'nın kalbini çok kırdığını, onu derin bir kıskançlık uçurumunun içine yuvarladığını görüyordu şimdi. Bunun üzerine, önce yeniden kızar gibi olduysa da, sonra birden yumuşadı. Bir zamanlar delicesine hoşlandığı bir insanın şimdi onun yüzünden böylesine şiddetli kıskançlık acıları içinde kıvrandığını görmek dokunmuştu ona; çünkü, böyle bir acının ne demek olduğunu Hortense' deneyinden bu yana çok, çok iyi biliyordu. Bir ara kendini Roberta'nın yerine koydu. Bunun üzerine de, yalnız bu nedenle bile olsa, sesini yumuşatarak, onu avutmaya çalıştı:

— "Hadi, Roberta, uzatma. Sadece ondan biraz hoşlandığımı söyledim. Bu demek değil ki ona karşı şu, ya da bu tür bir ilgi duyuyorum. Sen sordun, ben de onun için düşündüklerimi belirttim sadece."

Roberta: "Biliyorum," dedi. Elleri, yüzü bembeyaz kesilmişti. "Ama, onların herşeyleri var; biliyorsun, var. Benimse hiçbir şeyim, onlara karşı duracak hiçbir şeyim yok."

Sesi titriyordu. Gözleri doldu, dudakları titremeye başladı. Elleriyle yüzünü kapayarak arkasına döndü. Omuzları sarsıla sarsıla ağlıyordu.

Clyde da bir hayli etkilenmişti bu durumdan; çünkü, görüyordu ki kendisini etkilemek için yapılan bir numara değildi bu; Roberta'nın, kendi durumunun acılığını görmesi karşısında, çektiği ıstıraptı. Rakiplerinin herşeye sahip olmalarına karşılık, onun güvenebileceği ne bir çevresi, ne bir miktar parası, hiç, ama hiçbir şeyi yoktu. Gözlerinin önünden çocukluk, gençlik yıllarını

saran o korkunç yoksulluk günleri geçiyordu şimdi. Özellikle ailesini şu son görüşünden sonra iyice tazelenmişti bunlar.

— "N'olurdu," diyordu hıçkırıklar içinde, "n'olurdu benim de o kızlar gibi olanaklarım olsaydı? Ben ise, köyde beş parasız, yırtık-pırtık giysiler içinde büyüdüm. N'olurdu... ah! n'olurdu!"

Bunları söyler söylemez de utandı. Büyük bir olasılıkla, Clyde'ı kendisinden soğutan şeyler bunlardı.

Buna karşılık Clyde, kollarını onun boynuna dolayarak, yumuşacık bir sele: "Roberta, sevgilim," dedi, "ağlama böyle. Seni incitmek istemedim, inan baa. Biliyorum, çok sıkıntı çektin. Ama, ağlama. Seni her zamanki gibi seviyorum, birtanem! Bu akşam vaktinde gelemedimse suç benim değil. Cuma akşamı da öyle oldu. Bundan böyle bu tür şeyler olmaması için daha çok çalışacağım. Sen dünyanın en tatlı kızısın. Saçların, gözlerin, herşeyin çok, çok güzel. Sonra, hiç kuşkusuz, herkes kadar güzel dans da edebiliyorsun. Hadi şimdi bırak ağlamayı, olur mu? Hadi, n'olur! Seni üzdüğüm için de bağışla beni."

Clyde'ın kendi yaşayışında karşılaşmış olduğu kötü deneyimlerden, düş kırıklıklarından, çetin zorluklardan dolayı edindiği, zaman zaman da ortaya çıkardığı yumuşak bir yanı vardı. Böyle zamanlarda sesi yumuşayıverir, davranışları bir annenin çocuğuna karşı olan davranışlarına benzerdi. Bu da, Roberta gibi bir kızı kolaylıkla yatıştırabilecek bir şeydi elbette. Nitekim, öyle de oldu. Clyde'ın bu, yaz fırtınası gibi, birden gelip geçen yumuşaklığı onu etkileyip yeniden herşeyin iyi olduğuna inandırmaya yetmişti. Öyle ki meseleyi bu denli büyültüp ortalığı böylesine velveleye verdiğinden, üstelik bununla da kalmayıp gözyaşlarıyla Clyde'ın bembeyaz gömleğinin önünü ıslatıp kirlettiğinden ötürü özür dilemeye bile başladı.

Buna karşılık Clyde da onu defalarca öpüp, defalarca ondan daha çok sevdiği bir şey olmadığını, onu bir ân bile olsun aklından çıkarmadığını söyledi. Bu sözlerden sonra Roberta'nın içinde en ufak bir kuşku kalmamıştı artık. Clyde yeniden onundu; öbür kızlar istedikleri kadar beyenebilirlerdi ama, sevgisini kazanamazlardı.

XXXII

CLYDE artık bu çevrenin bir parçası haline gelmişti. Zaten, Griffiths'ler başlangıçta onu bir kez eşlerine-dostlarına tanıttıktan sonra gerisinin böyle geleceği çok açıktı. Ne var ki bu daracık dünyanın insanları soya-sopa olduğu kadar keseye de önem veriyorlardı çoğu zaman. Onlara göre, herhangibir ilişkinin toplumsal açıdan güvence altında olması, ilişkiyi oluşturan kişilerin akrabalarının niteliğinden çok, o kişilerin kendi varlık durumlarına dayanıyordu. Dolayısıyla, hernekadar Clyde toplumsal nitelikleri açısından uygun bir kişi idiyse de, mali durumunun pek okadar iyi olmadığı yolunda söylentiler çevrede dolaştığı için, bu dar dünyanın seçkin aileleri gözünde kızlarına göre bir insan değildi. Bu yüzden de, gerek kendilerinin, gerekse çocuklarının çevre ilişkileri nedeniyle, orada-burada yapılan toplantılara Clyde'ı da çağırmakla birlikte, kızlarının onunla pek yüz-göz olmalarına da karşıçıkıyorlardı.

Ne var ki, beri yanda gerek Sondra, gerekse arkadaşlarının kendisine gösterdikleri sıcaklık nedeniyle, onların dostlarının, ailelerinin bu konudaki düşünceleri de daha pek iyicene belirginleşmediği için, Clyde çok sevdiği danslı toplantılara gitmeyi sürdürüyordu. Evet, para durumu pek elverişli değildi ama, yine de idare ediyordu. Sondra onun bu konuda sıkıntıda olduğunu anlamış, bunu Bertine'e, Grant Cranston'a, daha başkalarına da çıtlatıp gerekli önlemleri almış olduğu için, Clyde Lycurgus içindeki toplantılara çoğu zaman hemen hiçbir harcama yapmadan katılabiliyordu. Lycurgus dışında yapılan toplantılara bile şunun-bunun arabasının önceden ayarlanmasıyla gittiği için, genel olarak toplantılar kendisine pek bir yük olmuyordu.

Yılbaşı gecesi Schenectady'de düzenlenen eğlenceden sonra da böyle olmuştu. Bu toplantı hem Clyde, hem de Sondra için içinde bulundukları ilişki açısından iyi sonuçlar vermişti. Örneğin, Clyde, Sondra'nın kendisine karşı

her zamankinden çok daha sıcak, çok daha yakın davrandığını görmüştü. Toplantıdan sonra sıra Lycurgus'a dönmeye geldiğinde, Clyde'ı arabasına alan Sondra oldu. Sonunda, Sondra'yı etkilemeyi başarmıştı Clyde. Şimdi de Sondra onun gibi yakışıklı, üstelik de yoldan-izden anlayan bir erkeği kendisine bağlamak için yanıp tutuşuyordu. Biliyordu, Clyde'ın yoksul oluşu yüzünden annesiyle babası böyle bir ilişkiye karşıçıkacaklardı; aslında kendisi de daha önce böyle bir ilişkiyi hiç düşünmemişti. Şimdi ise, görüyordu ki olmasını istiyordu.

Ne var ki, yılbaşı gecesinden sonra, iki hafta boyunca başka bir görüşme olanağı olmadı. Bu süre sonunda bir gece, Amsterdam'da yapılan bir toplantıdan dönüşlerinde, Bella Griffiths'le Grant, Bertine de evlerine bırakıldıktan sonra, bir ara Stuart Finchley arkaya dönüp: "Şimdi de sıra seni evine bırakmaya geldi, Griffiths!" dedi.

Sondra, bunu duyunca, Clyde ile birlikte olmaktan mutlu, bu beraberliğin son bulması için de hayli isteksiz olduğundan: "Biraz bizim eve gelmez miydin? Sıcak sıcak kakao da yapardım sana; ne dersin?" diye soruverdi.

Clyde'ın çok hoşuna gitmişti.

— "Hayhay, niye olmasın?" diye karşılık verdi.

Bunun üzerine, Stuart: "Peki öyleyse." deyip, evlerine giden yola saptı. "Ama, benden paso! Dosdoğru gidip yatacağım ben. Saat üçü geçiyor."

Sondra: "Benim uykucular şahı kardeşim!" diye alay etti.

Arabayı garaja koyduktan sonra, evin arkasındaki mutfak kapısından içeri girdiler. Kardeşi yukarıya yatmaya çıkarken, Sondra, Clyde'a dönerek, oturmasını söyledi. Clyde ise mutfağın büyüklüğü, içindeki eşyanın zenginliği karşısında hayran hayran bakınıyordu. Sonra, bir ara kendini tutamayarak haykırdı:

— "Aman, bu ne büyük mutfak böyle! Kimbilir burada ne yemekler yapıyorsunuzdur, öyle değil mi?"

Sondra ise bu sorudan onun Lycurgus'a gelip de buradaki yaşayışla tanışıncaya dek bu tür şeylerin zerresini görmediğini anlamıştı. Dolayısıyla, çok çabuk gözleri kamaştırılabilecek bir insandı.

— "A, bilmem! Bütün mutfaklar böyle büyük değil midir?"

Clyde bu soru karşısında bir kendi çekmiş olduğu yoksullukları gözünün önünden geçirdi, bir de, kızın verdiği şu karşılığa bakarak, onun kendisininkinden daha aşağıda bir yaşayışın varlığından bile habersiz olduğunu düşündü. Bunları aklından geçirirken de onun sürdüğü türden bir yaşayışa duyduğu özlem bir kat daha arttı. Böyle bir kızla evli olduğunu, böylesine bir yaşayışı her gün, her saat sürdüğünü düşünmek ne güzel bir şeydi! Böyle oldu mu, insanın aşçısı, uşakları, kocaman bir evi, arabası da olurdu; işinde çalışırken kimsenin ağız kokusunu çekmek zorunda kalmazdı; sadece sağa-sola emirler, emirler, emirler verirdi! Bütün bunları düşünmek bile son derece büyük bir keyif veriyordu ona.

Beri yanda, bütün bunları, bütün bunlarla birlikte kendisinin Clyde için ne denli önemli, ne denli çekici olduğunu sezen Sondra, bu üstünlüğünü alabildiğine kullanmak niyetindeydi. Bu yüzden, kakaoyu her evde bulunabilecek türden bir alüminyum sahanda hazırladıktan sonra, içeriki odada duran gümüş bir serviş takımına koyup öyle getirdi Clyde'ın önüne. Sonra kendisi de Clyde'ın yanına geçip oturdu.

— "Bayılıyorum bu mutfakta iş yapmaya!" dedi. "Ama, aşçı burada-yken imkân mı var! Kimseye adım attırmaz."

Clyde: "Ya, öyle mi?" diye sordu.

Evlerdeki özel aşçıların gelenekleşmiş olan bu tutumlarından haberi yoktu. Bu da, Sondra'nın gözünden kaçmamıştı elbette. Ne var ki çok hoşlanıyordu Clyde'dan; onun için, bu tür şeyler yüzünden de vazgeçecek değildi. Nitekim, biraz sonra Clyde: "Böyle baş başa olmak ne güzel, değil mi, Sondra? Bütün gece boyunca birtürlü seninle şöyle yalnız kalıp da bir-iki laf etmek olanağını bulamadım." deyince, birdenbire gelişen bu yakınlık karşısında hiç mi hiç geri çekinmeden: "Sahi mi?" dedi, gülümseyerek. "Böyle düşünmene çok sevindim."

Clyde'ın hemen yanı-başında oturuyordu. Clyde ise onun bu güzelliği, vücudundan yayılan hafif parfüm kokusu ile sarhoş olmuş gibiydi. Gençlik, güzellik, zenginlik, düşlerini süsleyen bütün bu nitelikler hemen yanı-başında oturan şu kızda vardı işte. Bunları düşündükçe içini kaplayan coşku artıyordu.

Öte yandan, Sondra da hemen hemen aynı duygular içindeydi. Clyde'ın

ne denli çekici bir erkek olduğunu düşünüyordu. Çok güzel gözleri vardı Clyde'ın; koyu, pırıl-pırıl, istek dolu gözlerdi bunlar. Ya saçları! Saçlarının bembeyaz alnına dökülüşü! Birden, parmaklarını o saçların arasına geçirmek, sonra da yanaklarını okşamak, sevmek isteğini duydu. Sonra delikanlının elleri çarptı gözüne; ince, zarif, duygulu elleri vardı Clyde'ın. Bu eller daha önce Roberta'nın, Hortense'in, Rita'nın olduğu gibi, onun da dikkatini çekmişti.

Clyde ise derin bir sessizlik içine gömülmüştü şimdi. Duygularını dile getirememenin sancısı içindeydi. "Ah!" diyordu kendi kendine. "Ah! nekadar güzel olduğunu söyleyebilseydim kendisine. Kollarımla sıkı sıkı sarılıp doya doya öpebilseydim!"

Gariptir, Roberta ile olan ilişkisinin ilk zamanlarıyla ölçünce, şu sıradaki düşüncelerinin temelinde şehvetli bir istekten eser yoktu. Bunun yerine, son derece güzel, eşsiz bir varlığı ele geçirmenin heyecanıyla yanıyordu; gözlerinde bunun ateşi vardı.

Sondra da fark etmişti bu ateşi; fark etmiş, kaygılanmıştı. Clyde'da olup da en çok korktuğu şey buydu çünkü. Yalnız, beri yanda, karşısındaki gözlerden fışkıran bu ateşin hoş etkisini de duyuyordu içinde; duyuyor, ateşin altında yatan gerçek anlamı öğrenmek için de sabırsızlanıyordu. Bu düşünceyle sordu:

— "Söylemek istediğin önemli bir şey mi vardı?"

Bu soruya Clyde büyük bir coşkuyla karşılık verdi:

— "İzin verecek olsan sana neler neler söylemek isterim, Sondra! Ne var ki söylemememi istemiştin daha önce."

— "A, evet... gerçekten, öyle istemiştim. Bu denli dikkatli oluşuna çok sevindim."

Dudaklarında iç gıcıklayıcı bir gülümsemeyle böyle söyleyip Clyde'ın yüzüne bakarken, sanki: "Ama, aslında, gerçekten böyle düşündüğüme inanmıyorsun besbelli, öyle değil mi?" der gibiydi.

Clyde da bunları okumuştu onun gözlerinde. Kalktı, kızın ellerini avuçları içine alıp gözlerini gözlerine dikerek: "Ama, aslında öyle düşünmüyordun, değil mi Sondra?" dedi. "Düşünmüyordun, değil mi? Ah! bütün düşündüklerimi bir açabilsem sana!"

Sanki bütün düşündüklerini gözleriyle anlatmak ister gibiydi. Sondra

onu heyecana getirmenin ne denli kolay olduğunu görüyordu bir kez daha. Bunun yanı-sıra, sözlerini sürdürmekte yüreklendirmek amacıyla:

— "Elbette düşünmüyordum." dedi. "Herşeyi pek ciddiye alıyorsun, anlaşılan."

Clyde bu sözler üzerine taşıp dökülen bir coşkuyla konuşmaya başladı:

— "Elimde değil, Sondra, dayanamıyorum! Beni nekadar etkilediğini bir bilsen! Çok, ama çok, çok güzelsin; bunu sen de biliyorsun. Bir dakika bile aklımdan çıkaramıyorum seni. Beni öylesine deliye çevirdin ki çoğu geceler gözüme bir damla uyku girmiyor; hep seni düşünüyorum. Çılgın gibiyim, Sondra! Herkesten kıskanıyorum seni. Örneğin bu akşam eğlence sırasında sen başkalarıyla dans ederken kuduruyorum sandım. Başka kimsenin yanına gitmemeni, yalnız benimle dans etmeni istedim. Ah, Sondra, öyle güzel gözlerin var ki! Ağzın, yüzün, gülüşün, herşeyin öylesine güzel, öylesine tatlı ki!"

Okşamak istercesine ellerini kaldırdı, bir kulun pirinin gözlerine bakışı gibi tapınırcasına kızın gözlerine baktı. Sonra birdenbire kollarını vücuduna sarıp kendine doğru çekti.

Başka zaman olsa Sondra böyle bir şeye şiddetle karşıkoyardı. Bu kez, duyduğu güzel sözlerle sarhoş olmuş, Clyde'ın yarattığı heyecan seline kendini kaptırmış bulunduğundan, hiçbir itirazda bulunmadı. Clyde da onu çok etkilemişti. Evet, yoksuldu Clyde; ama, burada tanıdığı bütün erkeklerden daha ateşliydi. Bir ara, annesiyle babası geldi aklına. Bir öğrenseler, bu ilişkiyi sürdürmenin en ufak bir olanağı kalmazdı kendisi için. Hemen ardından bu düşünceyi bir yana bırakıverdi; sadece, sadece Clyde'ı düşünmeliydi şimdi. Gözlerinde bir ılıklık, bir yumuşaklık, dudaklarında istek dolu bir gülümseyişle: "Bütün bunları söylemene izin vermemeliydim." dedi. "Biliyorum, yanlış bir şey benim bu yaptığım. Yine de..." Sesi kısılmış, fısıldar gibi konuşuyordu. Yumuşacık bakışlarla bakıyordu Clyde'a.

Clyde: "Niçin, Sondra? Niçin yanlış olsun?" dedi. "Senden bukadar hoşlandıktan sonra niçin söyleyemeyeyim?"

Birden gözlerine bir üzgünlük bulutu çökmüştü.

Sondra bunu fark etti. "Bu beraberliği sürdürmemize izin vereceklerini hiç sanma." deyecekti ner'deyse; demedi. Onun yerine: "Öyle sanıyorum ki bu tür şeylere izin verecek kadar tanımıyorum seni." dedi.

— "Ah, Sondra! Ben seni böylesine severken, senin için böylesine çılgın gibi dolanırken! Bunları hiç mi hesaba katmıyorsun?"

Sondra'nın açığa vurmuş olduğu bu belirsizlik karşısında içine bir acı, bir korku, bir merak düşmüştü. Bu duyguları gözlerine öyle bir yansıyış yansımıştı ki Sondra bunu görünce kaygılandı. Böyle delicesine bir tutkunluğun sonucu ne olacaktı! Bu kaygının dışavurumu olarak onun gözleri de karardı.

Clyde bunu fark eder etmez onu kendine doğru çekti, öptü. Sondra bir süre, karşıkoymadan, büyük bir mutluluk icinde kendisini onun kollarına bıraktı. Sonra birden ne yapmakta olduğu geliverdi aklına. Bukadarına izin vermek doğru değildi. Doğrulup, kesin, yine de yumuşak bir sesle: "Sen artık gitsen..." dedi. "Öyle değil mi?"

Böylesine ileri gitmek cesaretini gösterdiğine Clyde kendisi de epey şaşmıştı. Ürkek bir sesle: "Kızdın mı?" diye sordu.

Bir kölenin efendisi karşısındaki ezikliğine, ürkekliğine benzer bir hal vardı görünüşünde. Bu, Sondra'nın bir yandan hoşuna giderken bir yandan da sinirine dokunuyordu; çünkü, Roberta, Hortense gibi, o da aslında yönetmekten değil de, yönetilmekten zevk alıyordu. Bu yüzden, biraz üzgün bir halle, "Hayır" der gibi başını sallayıp, hafifçe gülümseyerek: "Çok geç oldu." dedi.

Bunun üzerine, Clyde da artık diretmenin uygun olmayacağını düşünerek, gitti pardesüsünü aldı, dönüp son bir kez, bu sefer üzgün boyun eğer bir halle Sondra'ya baktıktan sonra ayrıldı.

XXXIII

ROBERTA, çok geçmeden, bütün olup bitenlerden dolayı duyduğu kaygıların pek de okadar yersiz olmadığını anladı. Önceden yaptıkları bir tasardan son ânda vazgeçilivermesi, ya da zaman zaman Clyde'ın haber vermeksizin birdenbire ortadan kayboluvermesi gibi olaylar arkası kesilmeden sürüp gidiyordu. Kendisinin ara-sıra Clyde'ın yanında açığa vurduğu yakınmaları,

üzüntüleri bile en ufak bir işe yaramıyor, içine düştükleri bu durumda küçücük bir düzelme bile olmuyordu. Olamazdı; çünkü, Clyde artık tümüyle Sondra'nın çekimine kapılmıştı; Roberta'nın hiçbir şeyi ilgilendirmiyordu onu. Sondra herşeyiyle bir harikaydı!

Bunun yanı-sıra, fabrikada her gün karşı karşıya oldukları için, Clyde son zamanlarda Roberta'nın yüzünü kaplayan o kapkara, acı dolu umutsuzluğu da ister istemez fark ediyor, böyle olunca da, çaresiz, zaman zaman yanına gidip bir akşam kendisini görmeye geleceğini söyleyerek dünyasına birazcık da olsa ışık serpmek zorunda kalıyordu. Böyle zamanlarda Roberta, ne yapacağını bilemez bir durum içine girdiği, Clyde'ı da hâlâ deli gibi sevdiği için, hiç karşıkoyamıyor, gelmesini istiyordu. Bir kez odada bir araya geldikten sonra da, geçmişin, geçmişte bu odada yaşanılanların anıları yeniden depreşiyor, bir süre için herşey unutuluveriyordu.

Ne var ki, bütün bunların ötesinde Clyde Roberta ile olan ilişkisinin kendisini gitgide daha zor bir duruma sürüklediğini anlıyordu. Örneğin, ya Sondra bu ilişkinin farkına varırsa ne olurdu? Ya da, diyelim ki Roberta onun Sondra ile olan ilişkisini öğrendi, bu durumun ulu-orta yayılmasına varacak davranışlarda bulundu; o zaman ne yapardı? Olmayacak iş değildi; daha önce gerek yılbaşı gecesi, gerekse daha sonraki günlerde yapılan buluşmalarda hep Roberta ile önceden tasarlamış oldukları şeylerden birer bahaneyle vazgeçmişti.

Sonunda, bunun gibi düşünceler onu Roberta ile olan ilişkiyi hepten kesip atmak sonucuna dek getirdi. Roberta "Ölüyorum!" dese bile o bundan vazgeçmeyecekti. Alt yanı, ona neydi? Şimdi dek evlenmek konusunda hiç bir söz vermemişti ki! Yalnız, zaman zaman bir suçluluk duygusu içine düşmüyor da değildi. Böyle zamanlarda zavallı, saf bir kızı sırf kendi yararı için kulanmış olduğunu düşünüp bundan ötürü pişmanlık duyuyordu. Ne var ki, yine de Roberta ile olan ilişkiyi nasıl olursa olsun kesmeye kararlıydı.

Beri yanda, Roberta da artık, içindeki sevginin derecesi ne olursa olsun, Clyde'ın peşinden koşmanın benliğini daha da zedelemekten başka bir işe yaramadığını açıkça görüyordu. En iyisi, buralardan temelli gidip kendine yeni bir iş bulmak, hem kendi geçimini sağlayıp hem de ailesinin geçimine katkıda bulunmak için kendisine yeni bir yol çizmek, böylece Clyde'ı da elden geldiğince unutmaya çalışmaktı.

*
**

Ne var ki, bir sabah fabrikaya her zamankinden çok daha sarı, çok daha kaygı dolu bir yüzle girdi. Clyde'dan ayrılmak, kendine yeni bir yol çizmek konusundaki kararlarının üzerie, önceki gece, büyük bir olasılıkla, hiç değilse şimdilik, bunların bile gerçekleştirilemeyeceği yolunda bir korku gelmiş, yüreğinin üstüne çöreklenmişti. Her ikisini de birbirlerinden iyice uzaklaştıkları böylesine kötü bir zamanda yepyeni bir şeyin farkına varmıştı: Anne olacaktı!

Clyde'ın isteklerine boyun eğmeye başladığından bu yana, gün sayımında hiçbir akşama olmamış, işler hep yolunda gitmişti. Bu kez ise, önceden hesaplanmış olan zamanın üzerinden kırksekiz saat geçmiş olmasına karşın, ortada hiçbir işaret yoktu. Üstelik, Clyde dört gündür yanına bile uğramıyordu. Fabrikadaki tavırları ise her zamankinden çok daha soğuk, çok daha aldırmazdı.

Şimdi, bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de bu gelmişti başına!

Clyde'dan başka sığınacağı, yardım dileyeceği insan yoktu. Clyde da, aksi gibi, böylesine yabancılaşmış, böylesine aldırmaz bir tavır içindeydi.

Roberta, düştüğü dehşetli korku içinde, evini, annesini, yakınlarını, tanıdıklarını görüyor, başına böyle bir şey gelirse neler düşünüp neler söyleyeceklerini gözünün önünden geçiriyodu. Öbür insanların, toplumun gözünde düşeceği durumu hesaplayıp dehşetle ürperiyor, şerefsizcesine bir lekeyle lekelenmenin, yasa-dışı bir çocuğun ayıbını yüklenmenin korkunçluğu karşısında tüyleri diken diken oluyordu. Şimdiye dek hep erkeklerin aldatıp yüz-üstü bıraktıkları genç kadınların kötü sonlarını dinlemiş, buna karşılık evlenip, evlendiği erkeğin sevgisiyle, gücüyle mutlu bir yaşayış süren kadınların ne talihli olduklarını düşünmüştü. Örneğin, kız kardeşi Agnes böyle kadınlardan biriydi; eniştesi böyle bir yaşayış sağlamıştı ona. Sonra, hiç kuşkusuz, evliliklerinin ilk yıllarında babası da annesi için öyleydi. Son olarak o da, Clyde'ın kendisini deli gibi sevdiğini söylediği zamanlar, aynı mutluluğu yaşamıştı.

Ama, şimdi... Şimdi!

Bu koşullarda Clyde'ın son zamanlarda yaptığı gibi kendisini atlatmasına

artık izin veremezdi. Ne olursa olsun, Clyde yardım etmek zorundaydı ona. Böyle bir durumda ne yapmak, ne etmek gerektiğini birtürlü kestiremiyordu. Oysa, çok iyi biliyordu ki Clyde bir çare bulurdu. Bir defasında, herhangi birşey olduğunda muhakkak onun yanında olacağını da söylemişti.

İkinci, üçüncü günleri de, "Belki de birşey olmamıştır, belki de ben herşeyi büyütüyorumdur!" avuntusuyla geçirdi. Gelgelelim, üçüncü gün öğleden sonra da herhangi bir belirti görünmeyince, yavaş yavaş ilk günkü korkuları yeniden depreşmeye başladı; o âna dek biriktirmiş olduğu azıcık cesaret de elinden uçup gitti.

Clyde yardımına yetişmediği sürece yapayalnızdı. Akıla, desteğe ihtiyacı vardı, sevgi dolu desteğe! Ah, Clyde! Clyde! N'olurdu şu sırada kendisine karşı bukadar aldırmaz olmasaydı! Böyle olamazdı! Olmamalıydı! Birşeyler... birşeyler yapmak gerekiyordu... hem de, hemen! Tanrı'm, nasıl da herşey birdenbire oluvermişti!

Ansızın önündeki işi bırakıp giyinme odasına koştu, eline geçirdiği bir kâğıdın üzerine çılgın gibi şunları karaladı:

Clyde, bu gece muhakkak seninle konuşmam gerekiyor... muhakkak! sakın gelmemezlik etme. Sana söyleyeceğim bir şey var. N'olur, ya işten hemen sonra gel, ya da bir yerde buluşalım. Birşeye gücenmiş, ya da kızmış değilim. Yalnız, muhakkak görmem gerek seni; hem de hemen bu akşam. N'olur, hemen nerede olabileceğini bildir.

Roberta

Clyde pusulayı eline geçirip okuyunca, o zamana dek hiç rastlamadığı, tuhaf birşeyler sezinledi. Başını çevirip Roberta'ya baktı. Kızın yüzünü de bembeyaz görünce, hemen bir işaret yapıp, geleceğini bildirdi. Söyleyeceği şeyin önemi Roberta'nın yüzünden okunuyordu. Bundan dolayı, Clyde, o akşam Stark'larda yemeğe çağrılı olduğu halde, önce ona gidecekti. Yalnız, bu denli önemli olan şey ne olabilirdi? Birisine birşey mi olmuş, birisi mi ölmüştü? Örneğin, annesi, babası, ya da kardeşlerinden biri?

Saat beş-buçukta, buluşacakları yere doğru yollandı. Bakalım neydi Roberta'yı bu denli telâşa düşüren şey? Bir yandan da Sondra'yla olan ilişki

bir yere varacaksa, o zaman Roberta'ya karşı en ufak bir yumuşaklık göstermeyip, artık onunla hiç mi hiç ilgilenmediği izlenimini kafasına iyice çakmak gerektiğini kendi kendine söylüyordu. Saat altıda buluşma yerine vardığında onu, bitkin bir halde, bir ağaca yaslanmış buldu.

— "Ne oluyor, Roberta? Nedir bu korkun? Ne oldu?"

Roberta'nın görünüşünden yardıma şiddetle ihtiyacı olduğu öylesine belliydi ki Clyde'ın o buz gibi tavrında bile bir yumuşa oldu. Roberta bir süre öylece kaldıktan sonra yorgun, kaygı dolu bir sesle konuşmaya başladı:

— "Ah, Clyde! Sana nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum! Doğruysa, mahvoldum!"

— "Nasıl yani? Niye bana söylemeyecekmişsin? Ne oldu. Her yanın tir-tir titriyor."

Birincisi, Clyde daha önce böyle bir durumla hiç karşılaşmamış olduğu için işin ne denli önemli olabileceğini yeterince kestiremiyordu. İkincisi de, son zamanlarda Roberta'dan birhayi uzaklaşmış olduğu için, şimdi altında büyük bir olasılıkla oldukça önemli bir sorunun yattığını tahmin ettiği böyle bir durumda bile ansızın bir dönüş yapıp sıcak tavırlara bürünemiyordu. Geleneksel ahlâki değerlere karşı hâlâ duyarlı olduğu için, kendi en yüce amaçlarının gerektirdiği durumlarda bile bir miktar pişmanlık, ya da, en azından, utanç duymadan yapmacık davranışlarda bulunamıyordu. Ayrıca, şu sırada akşam yemeğine de çağrılmıştı, çabucak oraya gitmek için sabırsızlanıyordu.

Bu da, Roberta'nın gözünden kaçmadı. Bunun üzerine, durumunun güçlüğünden de cesaret alarak, atılgan bir sesle konuşmaya başladı:

— "Hatırlıyor musun, Clyde, bir zamanlar herhangi ters bir şey olursa bana yardım edeceğini söylemiştin?"

Clyde bunları duyar duymaz işin ne olduğunu anlar gibi olmuştu. Gerçekten anladığı gibiyse, başlarına daha da kötüsü gelmeden hemen önüne geçilmeliydi; yoksa, yoksa içinden çıkılmayacak kadar zor bir duruma düşmek üzereydi. Heyecan içinde sordu:

— "Evet ama, ters bir şey olduğunu nereden biliyorsun? Bukadar çabuk emn olamazsın ki. Bakarsın yarın iyileşiverirsin."

— "Ah, hiç sanmıyorum, Clyde! Öyle olmasını çok isterdim. Tam iki gün geçti. Daha önce hiç böyle olmamıştı."

Clyde hâlâ gerçeği kabul etmemekte direniyordu.

— "Eh, bu da pek birşey ifade etmez ki, canım. Kızların zaman zaman iki gün geciktikleri olur, öyle değil mi?"

Yalnız, bunları söylerken sesindeki tedirginlik, yeterince bilmemekten ileri gelen duraksama öylesine belirgindi ki Roberta'nın korkusu daha da arttı.

— "A, hayır, sanmıyorum. Yalnız, bir terslik olursa büyük bir felâket, değil mi? O zaman ne yapmam gerekir sence? Alabileceğim herhangi bir ilâç biliyor musun?"

Clyde o zamana dek Roberta'ya hep kendisinin bilgili, görmüş-geçirmiş, bu gibi lişikilerde ortaya çıkabilecek zor, tehlikeli durumlar karşısında pek güçlü bir erkek olduğu izlenimini vermişti. Şimdi ise, bu soru karşısında, ne yapacağını bilemez bir hale düşmüştü. Görüyordu ki, gerek cinselliğin gizleri, gerekse bu gibi güç durumlara bulunacak çareler konusunda yaşıtlarından hiç de üstün bir bilgisi yoktu. Evet, buraya gelmeden önce, Kansas City'de de, Chicago'da da Ratterer, Higby, Hegglund gibi, otellerde çalışanlar dünyasından birçok gençle arkadaşlık etmiş, onların bu konulardaki çeşitli konuşmalarına, söyleşilerine kulak misafiri olmuştu ama, şimdi az-çok bilincine varıyordu ki, bütün o konuşmalarına karşın, aslında onlar da kendileri gibi dikkatsiz , pek bilgisi olmayan kızlarla ilişki kurmuş durumdaydılar. Gerçekte, bütün bunların gerisinde —ki Clyde şimdi bile bu gerçeğin tam olarak farkında değildi— ancak Hegglund, Ratterer ayarında insanlara hitap edebilecek çapta beceriksiz doktorlar, ne-idüğü-belirsiz eczacılar bulunuyordu. Ne var ki, Lycurgus gibi küçücük bir yerde bunları bile sağlamak bir sorundu. Nereden bulacaktı? Dillard'la ilişkisini kestiğinden beri değil böyle güç durumlarda güvenerek başvuracağı bir arkadaş, şöyle sıradan bir tanıdığı bile yoktu.

O sırada aklına gelen en iyi çare, yakındaki bir eczacıya gidip, bir ücret karşılığında akıl danışmak, ya da reçete yazdırmaktı. Yalnız, kaça yaparlardı acaba böyle bir şeyi? Sonra, böyle bir şeyin sakıncaları neydi? Örneğin, karşılık verilmesi güç birtakım sorular sorarlar mıydı? Ya da, başkalarına da söz ederler miydi bundan? Çünkü, Gilbert Griffiths'e çok benziyordu; dolayısıyla, kendisini Gilbert sanan herhangi biri olayı çevreye yayıp başına iş açabilirdi.

Üstelik de tam şu sırada oluyordu bütün bunlar; Sondra'yla ilişkisinin kızın kendisini öptürmeye göz yummasına dek vardığı, daha da öteye, hep o

evde yokken kapısına bırakılan kravatlar, altın kalem, bir kutu mendil gibi yanında Sondra'dan bir pusula da bulunan hediyelerle kızın ona olan sevgisini göstermeye çalıştığı, dolayısıyla onun da Sondra ile olan ilişkisinin geleceğine her gün daha bir güvenle, daha bir umutla bakmaya başladığı şu sırada! Bu umutlar böyle, bir evliliğin düşlerini kurmaya bile kalkışıyordu. Böyle bir şeyden kesenkes emin olamazdı elbette ama, şimdi bütün bunlar Roberta'yla olan ilişkisini tez elden bitirmeye, ondan çabucak kurtulmaya itiyordu onu.

Bu nedenle, sesine inandırıcı bir eda vererek, şöyle dedi:

— "Neyse, ben senin yerinde olsam bu gece bu konuyu artık düşünmezdim. Bir düzelme umudu var, biliyorsun. İnsan hiçbir zaman kesin birşey söylememeli. Hem ben de bir çare bulmaya çalışacağım. Sanıyorum birşeyler yaparım. Yalnız, bukadar telâşa kapılmanı da istemiyorum."

Gelgelelim, bunları söylerken hiç de göründüğü kadar kendinden emin değildi, aslında; kafası bayağı karışmıştı. Ona karşı elden geldiğince soğuk davranmak yolundaki önyargısı, önüne çıkan bu yeni, oldukça da karmaşık durum karşısında sarsıntıya uğramıştı. Büyük bir tehlike karşısındaydı şimdi. Roberta hâlâ fabrikada onun yönetimi altında çalışıyordu; ortada kendisinin çeşitli zamanlarda ona yazmış olduğu birsürü pusula vardı; Roberta'nın en ufak bir söz çıtlatması gerisinden bir yığın sorgu-suali getirirdi. Dolayısıyla, bütün bunları zararsız hale getirebilmek için tez elden bir çare bulması gerekiyordu. Öte yandan, şunu da söyleyip hakkını vermek gerekirdi ki, birlikte yaşadıkları bunca anıdan sonra bukadarcık bir yardımı çok görmüyordu Roberta'ya. Yalnız, bir de yardımından bir sonuç çıkmazsa —düşünceleri hep böyle ters, olumsuz bir sonuca doğru kayıyordu— o zaman... evet, o zaman onunla bu biçim herhangi bir ilişkide bulunmadığını seyleyip işin içinden sıyrılabilirdi, değil mi ya? Evet, bu da bir yol olabilirdi. Gelgelelim, burada dört-bir yanından kıskıvrak bağlanmış olduğu için bu olasılık da ortadan kalkıyordu.

Bütün bunların ötesinde, şu sırada kendisini en çok huzursuz eden sorun ise, doktordan başka herhangi bir çare düşünemeyişiydi. Bu ise, büyük bir olasılıkla, para demekti, zaman demekti, tehlike demekti. Daha başka ne olabilirdi? Sabaha yeniden görüştüklerinde de bir düzelme olmamışsa işe

girişeceğini söyleyip, ayrıldı.

Roberta ise, ilk kez böylesine önemli bir durumda yüz üstü bırakılmış, daha önce hiç görmediği türden bir acı içine itilmiş olarak, kuşkuları, korkuları içinde, tek başına odasının yolunu tuttu.

XXXIV

CLYDE'IN bu durumda başvuracağı yerler hemen hemen yok gibiydi. Liggett, Whiggam gibi, kendisine artık saygın bir kişi gözüyle bakan öbür birkaç bölüm şefi dışında, akıl danışacağı biri yoktu çevresinde. Birlikte oradaki-buradaki toplantılara gittiği insanlardan böyle bir şey beklemesi ise pek saçma olurdu; hiçbir senli-benliliği yoktu onlarla.

Roberta'nın yanından ayrıldıktan sonra aklına gelen en mantıklı düşünce, Lycurgus'ta bir doktor, ya da eczacı aramaktansa, yakın bir kente, örneğin Schenectady'ye gidip orada bakmaktı; çünkü, orası hem daha büyüktü, hem hem de Lycurgus'a en yakın yerlerden biriydi. Ne olursa olsun, muhakkak birşeyler bulması gerekiyordu.

Duruma tez elden bir çözüm bulmak gerektiği için, Stark'lara giderken, yolda, ertesi akşam Schenectady'ye gitmeye karar verdi. Aslında, bu bile Roberta'yı gecikmelerden doğacak tehlikeye karşı bir gün daha savunmasız bırakmak demekti; sonradan böyle düşündü. Bu yüzden de son kararı Stark'lardan özür dileyip hemen bu akşam, hem de eczaneler kapanmadan trene atlayıp Schenectady'ye gitmek oldu. Yalnız, hadi oraya gitti diyelim, sonra ne olacaktı? Eczacıya ne diyecek, ne isteyecekti? Eczacının kendisine karşı tutumu ne olacaktı? Ah, keşke Ratterer, ya da Hegglund burada olsalardı! Onlar bilir, üstelik seve seve de yardımına koşarlardı. Higby bile. Ne yazık ki şimdi yapayalnızdı işte. Roberta'nın da hiçbir şeyden haberi yoktu. Mutlaka mutlaka bir çaresi olmalıydı bu işin. Schenectady'de bulamazsa dönüp Chicago'ya, Ratterer'e mektup yazacaktı; ayrıca, kendisini elden geldiğince bu işle

ilgisiz göstermek için de bir arkadaşı adına yazdığını söyleyecekti.

Sonra bir de, Schenectady'ye vardığında, orada kimse tanımadığına göre, kendisini yeni evli biri olarak tanıtacaktı. Elbette, niye olmasındı? Yaşı elverişliydi; karısı ise daha bir çocuğa bakabilecek olgunluğa erişmiş olmadığı halde "zamanını geçirmiş" olduğundan —bir zamanlar, bu deyimi Higby'nin kullandığını duymuştu— şimdi kendisi bu durumun önüne geçmek istiyordu. Bu buluşun yanlış bir yanı var mıydı? Her genç çiftin başına bu tür şeyler gelebilirdi. Üstelik, kimbilir, belki eczacı kendisine acırdı bile. Hadi diyelim ki ilki, ikincisi hiçbir türlü yardım etmedi; üçüncüsü mutlaka ederdi. O zaman da, rahata erip derin bir soluk almak fırsatını bulacak, bir daha da doğrudürüst bilmeden bu tür işlere hiç yanaşmayacaktı. Hiç, ama hiçbir zaman böyle bir şey yapmayacaktı bir daha! Anasından emdiği süt burnundan gelmişti.

Stark'lara varıp, yemeği de yedikten sonra, saat dokuz-buçuğa doğru, fabrikadan kendisine verilen bir görevi yapması gerektiğini söyleyerek, izin istedi. İşi karşısında yüklendiği bu sorumluluk orada bulunanlarca takdirle karşılanmıştı.

Schenectady'ye vardığında, Lycurgus'a dönecek olan son trenin kalkma saatine kadar çok az vakti olduğunu gördü. Bu arada sinirleri de bozulmaya başlamıştı. Acaba gerçekten evli bir erkeğe benziyor muydu? Sonra, soracağı türden önleyici ilâçlar tehlikeli sayılmıyor muydu, eczacılarca bile?

Bu düşünceler içinde, sağlı-sollu dükkânların ışıklarıyla o geç saatte bile hâlâ şıkır şıkır aydınlık olan anacadde boyunca bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Dolaşırken, yol üstünde bir sürü eczaneye rastlıyordu ama, her defasında da bir neden bulup içeri girmeden yürüyüp geçiyordu. Eczanelerin camlarından içeri bakıp, tezgâh başlarındaki insanların görünüşlerinden, soracağı şey için uygun olup olmadıklarını anlamaya çalışıyordu. Her defasında da mutlaka bir kusur bulunuyordu.

Sonunda, Anacadde'ye açılan yan sokaklardan birinde bulduğu bir eczaneye girmeye karar verdi. Ağır ağır tezgâha yaklaştıktan sonra bütün cesaretini toplayıp sordu:

— "Şey... birşey öğrenmek istiyordum. Yani, acaba bilir misiniz diye sormak istiyordum... E, evliyim de... Karım zamanını geçirdi. Durumumuz da

bir çocuk bakmaya elverişli değil. Acaba bir çaresi var mı?"

Konuşurken, yalan söylediği her halinden belli oluyormuşçasına bir sinirlilik içindeydi. Bu arada, onun bilmediği bir şey de vardı: Konuştuğu adam Metodist mezhebindendi; dolayısıyla, insanın doğal birtakım olayların sonucu olan şeylere burnunu sokup onları engellemeye kalkışmasına karşıydı. Bu tür davranışlar Tanrı'nın hoşuna gitmeyecek şeylerdi; bu yüzden, o da Ulu Yaradan'ın yaptıklarını bozacak türden ilâçları dükkânında barındırmıyordu. Yalnız, bunun yanı-sıra, bir müşteriyi öyle kolay kolay kaçırmayacak kadar da iyi bir tüccar olduğundan, Clyde'ın sözü bitince, şöyle karşılık verdi:

— "Korkarım sana bu konuda bir yardımım olamayacak, delikanlı. Bu iş için uygun bir ilâcım yok; böyle şeyleri doğru bulmadığım için dükkânımda da bulundurmam. Yalnız, bilemiyorum, belki buralardaki öbür eczanelerde vardır."

Sesinde, tavırlarında sözünün doğruluğundan emin bir ahlâkçının o ağırbaşlı hali vardı. Gelgelelim, beri yanda, Clyde'ın cesareti de iyice kırılmıştı. Adam hem kendinde olmadığını söylüyordu, hem de başka dükkânlarda olabileceğini kesin olarak bildiremiyordu. Son bir cesaretle, çıkıp yeniden aramaya koyuldu. Sonunda da içerideki tezgâhın başında bir tek eczacıdan başka kimsenin bulunmadığı bir dükkânda karar kılıp girdi. Daha önceki eczanede yaptığı açıklamayı burada da yaptı. Bu kez aldığı karşılık olumsuz değildi: Evet, var. Bir kutu mu?.. Kaça? (Bunu Clyde sormuştu.) Altı dolar. Aydan aya maaşa bakan bir insan için oldukça yüksek bir fiyattı ama, başka da çare yoktu; eninde-sonunda bir masraf yapılacaktı nasıl olsa. Kutuyu sardırıp parasını da verdikten sonra çıktı.

O zamana dek öylesine kaygılanmış, sinirleri öylesine gerilmişti ki şimdi sevincinden uçar gibiydi. Sonunda, ne yapmış, ne etmiş, bir çare bulmuştu işte. Evet, hayli parası gitmişti ama, başı da bir çırpıda büyük bir dertten kurtuluvermişti. Ne var ki, bu arada, ilâcın kullanılmasının özel bir yolu olup olmadığını sormayı unutmuştu. Bunun yerine, koltuğunun altında ilâç kutusu, içinde de böylesine önemli bir sorunun içinden tek başına çıkmış olmanın kıvancıyla, Lycurgus'a, Roberta'nın yanına dönüyordu.

Roberta da, herşeyin bittiğini sandıkları bir sırada Clyde'ın gösterdiği bu başarıdan dolayı en az onun kadar kıvanç duymuştu. Ayrıca, Clyde bu

koşullar altında bile, onun düşündüğünden çok daha cömert, çok daha düşünceli davranmıştı. En azından, korktuğu gibi kendisini yazgısıyla baş başa bırakmamıştı. Dolayısıyla, daha önce ne olursa olsun, şimdi Clyde için duydukları çok daha güzel şeylerdi. Coşku, sevinç içinde kutuyu açtı, yönergeyi okudu. Bu dar gününde kendisini yalnız bırakmayışından ötürü Clyde'a teşekkür ediyordu. Yalnız, bir yandan da içindeki bir kuşku dürtükleyip duruyordu onu. Ya haplar bir işe yaramazsa? O zaman ne olurdu? Nasıl ederdi de Clyde'ı yeniden harekete geçirirdi? Herneyse, şimdi bütün bunları bir yana bırakıp elde olanla yetinmek gerekiyordu. Daha uzun düşünmeden, haplardan birini yuttu.

Beri yanda, Clyde, Roberta'nın kendisine karşı olan davranışlarında beliren yumuşamanın aralarında yeniden bir yakınlaşmaya yol açacağını hesaplayarak, hemen bunun önüne geçmek gerektiğini düşünüyordu. Hiçbir ödün vermemeliydi. Hele şu ilâçlar bir etkisini göstersin —ki bunu bütün kalbiyle dileyordu— ondan sonra bir daha, kendi elinde olduğu sürece, hiçbir ilişkiye yanaşmayacaktı. Hani tek başına şu olay göstermişti ki birsürü şeyi birden yitirmesi işten bile değildi.

Bu düşüncelerle yeniden eski tavrına döndü.

— "Eh, artık birşeyin kalmaz, ha? Dileyelim de öyle olsun bari. Sekiz-on saat içinde iki saatte-bir alacaksın. Sonra yönergede, birtakım bozukluklar olsa bile bunun önemsiz olduğu yazılı. Fabrikadan da bir-iki günlüğüne izin alabilirsin. Yarın gelmezsen ben akşama gelip nasıl olduğuna bir bakarım, tamam mı?"

Güldü. Roberta ona bakıyor, az önceki tavrıyla şimdikini karşılaştırmaya çalışıyordu. İkisi arasında dağlar kadar fark vardı. Yalnız şu sırada ona çok şey borçlu olduğu için bunları unutup gülerek karşılık verdi. Ne var ki, Clyde çıkıp gittikten sonra yeniden eski kaygılarına daldı. Ya bu çare de bir işe yaramazsa ne olacaktı? Clyde'ın davranışlarındaki bu soğukluk, bu isteksizlik sürüp giderse ne yapacaktı? Bir yandan ilâçlar bir işe yaramaz, bir yandan da Clyde ikinci bir kez yardım elini uzatmaya yanaşmazsa?.. Yoksa, yanaşır mıydı? Gerçekten ikinci bir kez yapar mıydı böyle bir şeyi? Kendisini bu duruma sokan o değil miydi? Üstelik, kendisi böyle bir şeyi istemediği, o ise buna karşılık hiçbir tehlike olmadığını kesinlikle söylediği halde?.. Şimdi de

bütün bunlardan sonra, o burada, bu odada, korku içinde tek başına, ondan başka güvenebileceği bir kimsesi olmaksızın yatarken, o, büyük bir rahatlık içinde, hiçbir şey olmayacağını söyleyip dosdoğru başkalarının yanına koşuyordu... bütün bu olanların sorumlusu kendisi olduğu halde! Böyle mi olmalıydı? Hak mıydı bu? Clyde nasıl yapabilirdi böyle bir şeyi?

— "Ah, Clyde! Clyde!"

XXXV

CLYDE'IN getirdiği ilâç fayda vermemişti. Bunun üzerine, Roberta, mide bulantısı da adamakıllı başlayınca, fabrikaya gitmeyip olduğu yerde kaygılarıyla baş başa yatmış kalmıştı. Hapları da, göründüğü kadarıyla kendisini avucunun içine almış olan yazgısını kırmak istercesine, saate-birden saatte-ikiye çıkardı. Bunun sonucunda ise durumu iyiden iyiye kötüleşti; öyle ki, Clyde akşamüstü geldiğinde onun sapsarı yüzünü, sinirden gepgergin yanaklarını, dışarı fırlarcasına irileşmiş gözlerini görünce birhayli kaygılandı. Oldukça ağırdı Roberta'nın durumu; bunun nedeni de, Clyde'ın kendisiydi. İçinde kıza karşı bir acıma duydu. Bir yandan da ha-bire beynini kemiren kaygılarla boğuşuyordu. Ya bu durum böyle sürerse ne olacaktı? Doktor mu bulmak gerekecekti yoksa? İyi ama, nereden, nasıl, kimi? Sonra, hangi parayla?

Aklına hiçbir şey gelmiyordu. Tek düşünebildiği, hapları aldığı eczaneye bir daha gidip yeni bir ilâç sormaktı. O da olmazsa, pek pahalı olmayan bir doktor bulacaktı.

Şalnız, şimdi, bu iş ne denli önemli, hattâ hattâ acıklı olursa olsun, üzerinde daha uzun duramazdı: Saat dokuzda Cranston'ların evinde Sondra kendisini bekleyecekti. Her zamanki gibi bir eğlence düzenlenmişti yine, ona katılacaklardı. Ne var ki Roberta'yı da iyice silememişti aklından. Cranston'ların evinden içeri girdiğindde, piyano çalmakta olan Sondra'nın, omuzu üzerinden kendisine bakıp tatlı tatlı gülümsemesi karşısında bile o, oradan çıkar çıkmaz dosdoğru Roberta'nın yanına dönmesi gerektiğini düşünüyordu. Azı-

cık olsun iyileştiğini görse büyük bir rahatlık duyacaktı; yoksa, Ratterer'a mektup yazıp ne deyeceğini sormayı tasarlıyordu.

Bütün bu düşüncelerine karşın, toplantı boyunca elinden geldiğince neşeli görünmeye çalıştı. Yalnız, her defasında da en sonunda aklına takılan şey yine Roberta oldu. Ya bu işin içinden istedikleri gibi çıkamazlarsa ne olacaktı? Ya Roberta, annesine, babasına, çevrelerindeki insanlara karşı duyduğu çekingenliğin sonucu, kesenkes evlenme şartını ortaya koyarsa ne yapacaktı? O zaman güzelim Sondra'yı bir daha bulamamacasına yitirecekti; büyük bir olasılıkla, Sondra da işin içyüzünü öğrenecekti. Yok, yok, Roberta kendisinden böyle bir şey bekleyemezdi. Kendisi de hiçbir zaman böyle bir işe girmeyecekti; giremezdi!

Şimdilik kesin olan bir şey varsa o da şuydu: Roberta'yı bu durumdan kurtarması gerekiyordu. Bunu yapmak zorundaydı! Yalnız, nasıl? Nasıl?

Saat onikide Sondra'yla birlikte oradan ayrılıp kızın evine dönerlerken, kapıda vedalaşmadan önce birbirlerini öperlerken, Sondra mevsim gelip de ailesiyle yazlığa gittiklerinde bir yolunu bulup hafta sonlarında onun da yanlarına gelmesini sağlayacağını söylerken bile, o hep Roberta'yı bu durumdan nasıl kurtaracağını düşünüyordu.

Ratterer'e yazacağı mektubu hemen o akşam oturup kaleme almalıydı. Yalnız, daha önce, söz verdiği üzere, gidip Roberta'yı görecek, iyileşip iyileşmediğine bakacaktı. Sabahleyin ise Schenectady'ye gidip eczacıyla konuşacaktı. Şimdi gittiğinde Roberta'da hâlâ bir düzelme belirtisi yoksa, ne yapıp yapıp şu ya da bu türlü bir çare bulması gerekiyordu.

Sondra'dan ayrılıp Roberta'nın yanına gittiğinde korktuğuyla karşılaştı; Roberta'nın durumunda en ufak bir düzelme olmadığı gibi, daha da kötü bir görünüşü vardı.

Her ikisi de büyük bir korku, kaygı içindeydiler şimdi. Bu durumun kendileri için ne anlama geldiğini kestirmeye çalışıyorlardı. Clyde, Roberta içine düştüğü bu durumdan kurtulamazsa, kendisinin böyle birtakım geçici çarelerle onun yardımına koşmakla kalamayıp, daha başka yollara —büyük bir olasılıkla, evlenmek gibi bir yola— başvurmak zorunda kalacağını düşünüyordu. Roberta da, zor bir durumda kalırsa, kendisini hiç yalnız bırakmayacağı yolunda ta başlarda söylemiş olduğu sözleri yeri gelince hatırlatmamış mıydı?

Şimdi kendi kendine soruyordu: Acaba o zamanlar bu sözleri söylerken neyi düşünmüştü? Kuşkusuz, evlilik değildi düşündüğü şey. Hiçbir zaman Roberta'yla böyle bir şey düşünmemişti çünkü; bütün düşündüğü hoş vakit geçirmekti. Yalnız, şimdi görülüyordu ki Roberta çok daha ağırbaşlı niyetler beslediğine yormuştu bu sözü. Başka türlü olsaydı isteklerine boyun eğer miydi?

Clyde, eve dönüp Ratterer'e mektup yazdıktan sonra, yattı. Gelgelelim, sabaha dek gözüne uyku girmedi. Sabah dosdoğru Schenectady'ye gidip eczacıyı buldu. Verilecek başka bir ilâç yokmuş. Bunun yerine, eczacı rahatlatıcı, sıcak bir banyo ile birtakım beden hareketleri yapmasını salık verdi. Sonra, bir aylık bir düzensizlik karşısında da hemen bir hükme varıp korkuya kapılmak yersizmiş; öyle diyordu eczacı. İkinci ayı beklemek gerekirmiş. Şimdilik yapacağı bütün iş, salık verdiği şeyler yoluyla, karısının elden geldiğince rahatlamasını sağlamakmış.

Bu sözlerle Clyde'ın içine azıcık su serpilir gibi olmuştu. Kimbilir, belki de duydukları bütün bu kaygılar yersizdi. Yine de ortada bir belirsizlik yok değildi. Bir ay daha beklemeleri öneriliyordu şimdi kendisine. Hiçbir şey yapmadan bir ay oturduktan sonra işlerin iyice, hem de boş geçen bunca sürenin ardından artık dönüşü olmayan bir biçimde kötüye gittiğini görüverirlerse ne olurdu? Bu düşünceyle, sordu:

— "İşler ters giderse başvurabileceğimiz bir doktor var mıdır, biliyor musunuz acaba? Bu iş ikimiz için de çok önemli çünkü; karımı tez elden kurtarmak istiyorum."

Gerek Clyde'ın bu sözleri, gerekse bunları söylerkenki hali, tavrı eczacının kafasında bir kuşku uyandırmıştı. Karşısında durmakta olan şu genç aslında evli falan değildi galiba; öyle görülüyordu ki her defasında da gencecik kızların mahvıyla sonuçlanan şu gençlik maceralarından birine sürüklenmişti o da. Bunları düşününce tavrı değişti. Soğuk soğuk karşılık verdi:

— "Valla', buralarda bir doktor vardır elbette ama, nerededir bilemiyorum. Sonra, yasalara karşı gelip de kimseyi bilmeden-etmeden doktora gönderemem. Ayrıca, böyle bir şey yaparken yakalanan doktorun da bir daha mesleğinde barınması birhayli güç olur. Ama, siz yine de bir arayın, elbette aramak serbest!"

Böyle söyledikten sonra da işin aslını öğrenmek isteyen kuşkulu bir bakışla baktı Clyde'ın yüzüne.

Clyde'ın öyle bir yaradılışı vardı ki, bu bir aylık bekleyişin sonunda kendi geleceğini tehdit eden binbir türlü tehlikeyle karşılaşabileceğini bile bile, şimdilik eczacının birşey olmayabileceği yolundaki sözlerini daha çok dikkate alıp, aldırmaz bir tavırla beklemeyi seçiyordu. "Belki de Roberta yanılıyordur." diye düşünüyordu. Belki de yok yere ortalığı velveleye veriyordu. Hele şu yeni şekli de bir denesindi bakalım..

Bu yeni şekil de fayda vermedi. Fabrikadaki kızlar da —Roberta yeniden işe gidip gelmeye başlamıştı— hiç kuşkusuz hasta olduğunu söylüyorlardı. Bütün bunlara karşın Clyde, eczacının bir aylık bir düzensizliğin bir anlama gelmeyeceği yolundaki sözlerine uymaktan şaşmıyordu. Elbette ki bu da Roberta'yı iyiden iyiye kaygılandırıp telâşlandırmaktan başka bir işe yaramıyordu.

Gerçek olan şuydu ki Clyde geçirmekte oldukları bu bunalım icindeki bu görünümüyle, bilgisizliğin, toyluğun, yoksulluğun, korkunun bir araya gelerek oluşturdukları bir bileşimden başka bir şey değildi. Daha bir "ebe" sözcüğünün bile ne anlama geldiğini bilmiyordu; ebenin ne işe yaradığından da bütün bütün habersizdi elbette. Oysa, Lycurgus'un dışarlıklı ailelerin yaşadığı bölümünde tam üç tane ebe vardı. Bunların yanı-sıra, şu, ya da bu biçimde işine yarayacak bir insan da tanımıyordu.

Bu arada, doktor bulmak konusundaki duraksamasının kaynağı, bulunacak bu doktora işi nasıl, kimin anlatacağı bakımından kararsızlığıydı. Kendisi gidemezdi. Birincisi, Gilbert Griffiths'e benzemesi nedeniyle hemen tanınıverirdi. İkincisi ise, iyi giyiminden ötürü doktor onu varlıklı biri sanıp çok para isterdi. Bu yüzden, bir başkası gitmeliydi. Ama, kim? Roberta! Evet, evet, niçin Roberta kendisi gitmiyordu? Yalın, saf görünüşüyle bu iş için biçilmiş kaftandı. Hem sonra, bu sorun esas olarak onun sorunuydu; dolayısıyla gitmek de ona düşerdi.

Bir şey daha vardı: Acaba Roberta bu işin daha ucuza yapılmasını sağlayamaz mıydı? Örneğin, doktora gittiğinde genç bir erkeğin, ölse bile adını vermeyeceği bir erkeğin kendisini aldatıp yüz üstü bıraktığını söylese, doktor acıyıp yardım etmez miydi? Belki böyle bir durumda hiç para bile istemezdi. Böylece, kendisi de masrafsız sıyrılmış olurdu bu işin içinden.

Roberta'yla buluştuklarında bu düşüncelerini ona da açtı. Doktor bulmanı daha doğrusu, ağzını sıkı tutabilecek bir doktor bulmanın çok zor olduğunu söyledi, böyle biri bulunursa Roberta'nın tek başına gidip gidemeyeceğini sordu. Gilbert Griffiths'e benzediği için kendisi gidemezmiş; durum öğrenilirse, felâket olurmuş. Hele hele bütün bu olanlar amcasının, amcası-oğlunun kulaklarına bir gitti mi tamam! Ondan sonra herşeye elveda demek gerekirmiş. Ayrıca, doktorun Roberta'ya acıması daha olasıymış.

Roberta bunları dinledikten sonra, önceleri heyecana kapılıp karşı koyduysa da, sonunda Clyde'ın bu konudaki kararlılığını görüp sustu. Yapabileceği başka birşey yoktu. Clyde yeterince tehlikenin içine batmıştı; bu yüzden bir de şimdi sıkıştırmamalıydı onu. Beri yanda, Clyde yeniden kendisini savunmaya başlamıştı. Koşulların zorlamasıyla oldukça açık konuşuyordu: Yeterince parası yokmuş; kazandığı üç-beş kuruş bir şeymiş; oysa bu iş oldukça çok para gerektiriyormuş. O güne dek doğru-dürüst bir şey biriktirememiş. O giderse doktor onu varlıklı sanıp çok para isteyebilirmiş; Roberta gidip de, örneğin, kendisinin onu yüz-üstü bıraktığını söyleyebilirse...

Bu noktada durdu. Roberta'nın yüzünün çok bayağıca bir iş yapıyormuşçasına kızardığını, bir utanç, bir umutsuzluk dalgasıyla kaplandığını fark etmişti. Roberta bunun çok alçakça bir şey olduğunu, Clyde'ın kendisini bir paravana, bir maske olarak kullanmakta olduğunu görüyordu. Ama, ne çare ki aynı maskenin arkasına kendisi de saklanıyordu böylece. Nekadar alçakça olursa olsun, gerçeğin, onun getirdiği zorunluluğun karşıkonulmaz akıntısına kapılmışlardı bir kez.

Clyde: "Gerçek adını, nereden geldiğini falan söylemen gerekmez." diyordu. "Ayrıca, doktoru bu dolaylarda aramak niyetinde değilim ben. Sonra, çok para kazanamadığını da söylersen ona..."

Roberta durumun çıkmazını görüyordu. Tasarlamakta oldukları bütün bu şeyler nekadar yanlış, nekadar ahlâka aykırı olursa olsun, içinde bulundukları koşullar açısından gerekliydi. O güne dek yalan söylememek, namusundan ödün vermemek konusunda bunca titizlik göstermişken, şimdi, gerçeğin, gerçeklerin kopardığı bu fırtına karşısında, bütün bu değerler yararlılıklarını yitiriyorlardı.

Sonunda, Utica, ya da Albany dolaylarında çalışan bir doktora gidilmesi

kararlaştırılarak konuşmaya son verildi. Dolayısıyla da Roberta Clyde'ın istediğini kabul etmiş oluyordu. Artık Clyde'ın yapacağı iş ne yapıp yapıp bir doktor bulmaktı. Ondan sonra bütün dertleri, bütün kaygıları son bulacaktı. Yine ondan sonra Roberta kendi yoluna gidecekti; gitmeliydi. Bu da çözümlendi mi, geriye, kendisini bekleyen o mutlu, o görkemli sona ulaşmak için hiçbir engel kalmıyordu!

XXXVI

GÜNLER günleri kovalıyor, Clyde birtürlü bir doktor bulamıyordu. Geçen zaman her ikisi için de zehir-zemberekti. Clyde, Roberta'nın kaygı dolu bakışları, soruları karşısında eli-kolu bağlı kalmaktan dolayı kendisinin de yavaş yavaş bir sinir bunalımına doğru sürüklendiğini anlıyordu. Ne yapmalı, nereye gitmeliydi de şöyle Roberta'nın çaresine bakabilecek bir doktor bulmalıydı?

Sonunda, akıl danışabileceği bütün tanıdıklarının adlarını gözden geçirdikten sonra Orrin Short adlı bir dostunda karar kıldı. Orrin Short, Lycurgus'a geldiğinden beri alışveriş ettiği giyim mağazasının sahibiydi. Clyde'la ilişkisi, hele hele Clyde'ın Griffiths'lerden olduğunu öğrendiğinden bu yana, oldukça iyiydi. Pek çok da tanıdığı vardı. Clyde bu işi ona açmaya karar verdi. Yine de tedbiri elden bırakmayıp, fabrikadaki yeni evli işçilerden birinin istemediği bir zamanda çocuk sahibi olmak üzere olduğunu, bu durumu düzeltecek bir doktor bulması için kendisinden ricada bulunduğunu söyleyecekti. Delikanlı pek yoksul, aynı zamanda derdini doğru-dürüst anlatamayacak kadar da cahil olduğundan binbir ricayla bu işi onun üstlenmesini istemişti; böyle diyecekti Short'a.

Bütün bunları kafasında kurduktan sonra bir gün, çorap almak bahanesiyle Short'un mağazasına girdi. Bir süre oradan-buradan konuşup söyleştiler. Bu arada Short da, durmadan, yeni gelen malları Clyde'ın önüne seriyordu. Renk renk kravatlar, mendiller, çoraplar tezgâhın üstüne deste deste dökülüyordu. Beri yanda, Clyde, bir yandan bunları karıştırıp bir yandan konuşurken, bir yandan da asıl konuya en iyi biçimde, hiçbir kuşkuya yol açmadan

nasıl girebileceğini düşünüyordu. Sonunda, belki işi daha kolaylaştırır diye, önüne konan çoraplardan bir çiftini aldığını bildirdikten sonra, ansızın hatırlamış gibi yaparak: "Hayallah! az daha unutuyordum!" dedi. "Size sormak istediğim bir şey vardı. Belki bir bilginiz vardır diye düşündümdü de... Bizim fabrikadaki çocuklardan birinin —sanırım daha dört aylık evli— karısıyla ilgili bir sorunu varmış." Bukadar söyleyip, durdu. Short'un yüzü birdenbire değişmişti. Clyde sözün sonunu nasıl getireceğini düşünüp sinirli sinirli güldü.

— "Böyle dertleri olduğu zaman muhakkak bana gelirler. Neden hep böyle olur, bilmem. Sanırım beni bu konularda pek bilgili görüyorlar." Yine güldü. "Ne var ki buralarda oldukça yeni olduğum için nerede ne var pek bilmiyorum. Sanırım siz buranın eskilerindensiniz; dolayısıyla, size sorabilirim."

Short, Clyde'ın halindeki garipliği sezmişti ama, yine de ona yardım etmenin kendisine bir yarar getirebileceği düşüncesiyle, gülerek karşılık verdi:

— "A, elbette, Bay Griffiths, yardım edebileceğim bir şeyse sevinirim. Buyrun, sizi dinliyorum."

Bunun üzerine Clyde pek ağırbaşlı bir tavırla anlatmaya başladı:

— "Karısı iki aylık hamileymiş. Ellerine bir çocuğun masrafını karşılayacak kadar para geçmediğinden, çocuk istemiyorlar. Beri yanda, bu işten nasıl kurtulacaklarını da bilmiyorlar. Geçen ay bana ilk gelişinde ben kendisine bir ilâç tavsiye ettim." Bunu Short'a karşı bu konulardaki bilgisini, deneyimini kanıtlamak için söylemişti. "Öyle sanıyorum ki kullanmasını beceremediler. Şimdi ne yapıp yapıp bir doktora görünmek istiyorlar. Benim de, buralarda tanıdığım hiçbir doktor yok. Hani Kansas City'de, Chicago'da olsaydık muhakkak birşeyler yapabilirdim. Tanıdığım üç-dört doktor vardır oralarda." Söylediği şeyin etkisini artırmak için bilgiçcesine bir gülümseme de takınmıştı. "Gelgelelim, burada öyle değil. Hem sonra, kendi çevremde sorup soruşturmam da olmaz. Onun için, belki biliyorsunuzdur diye, size bir sorayım dedim. Hani benim için değil; şu oğlana acıyorum da..."

Sözlerinin sonuna doğru, Short'un yumuşayan yüzünden cesaret alarak iyice açılmıştı. Konuşması bitince Short sordu:

— "İki aylık hamile demiştiniz, değil mi?"

— "Evet."

— "Verdiğiniz ilâç da bir işe yaramadı?"

— "Hayır, yaramadı."

— "Bu ay da aynı ilâcı kullanmaya devam etti mi?"

— "Evet."

— "Doğruyu söylemek gerekirse durum pek iyi değil. Epey bir zaman geçmiş. Bana gelince, Bay Griffiths, doğrusu ben de buralarda pek eski sayılmam. Bu mağazayı alalı daha bir-buçuk yıl falan oluyor ancak. Sonra, biliyorsunuz, bu gibi işlerde doktor bulmak biraz güçtür. Doktorlar böyle şeylere karışmaya pek cesaret edemiyorlar. Yine de, bir zamanlar Gloversville'de de böyle bir olay olmuş, oradaki bir doktor çaresine bakmıştı. İstersiniz şu sizin gence bir söyleyin, ona gitsin. Yalnız, sakın benim adımı falan vermeye kalkmasın; çünkü oralarda iyi tanınırım, bu tür bir meseleye karıştığım duyulup da adıma leke sürülsün istemem. Biliyorsunuz, bu işler böyledir."

Clyde sevinçle karşılık verdi:

— "A, elbette, hiç kuşkunuz olmasın; sıkı sıkı tembih ederim."

Sonra cebinden kâğıt-kalem çıkarıp doktorun adını not etti.

Short onun bu sevincini fark etmişti; öyle ki, Clyde'ın sözünü ettiği gibi bir işçinin varlığından bile kuşku duymaya başladı; çünki sözünü ettikleri şu işe bulaşan o çocuk değil de, Clyde'ın kendisiydi. Bir yandan yardım etmiş olmaktan ötürü bir sevinç duyarken, bir yandan da düşünüyordu: İleride bunu sağda-solda anlattığı zaman ne müthiş bir haber olacaktı! Çünkü Clyde'ın kendisi böyle bir işe bulaşmadıkça, bir başkasına bu konuda yardım etmek için uğraşması olası değildi; özellikle de bir işçiye. Hayır, hayır, olamazdı böyle bir şey! Buna karşın, doktorun adını, soyadını, adresini en ince ayrıntısına kadar yazdırdı.

Bu işler bittikten sonra Clyde alacaklarını alıp, teşekkür de ettikten sonra çıktı gitti. Short yüzünde alaylı bir gülümsemeyle arkasından onun gidişini seyrediyordu. "Ah, şu zengin çocukları!" diye düşünüyordu. "Kanları fıkır-fıkır kaynar durur. Doğrusu, bunun gibi birinin benden böyle bir ricada bulunması pek ilginç. Herkes de böylelerinin bu gibi durumlarda kendi çevreleri içinde hop diye bir çare buluverdiklerini sanır. Öyle görünüyor ki, aslında yine o çevreden dolayı sağa-sola pek açılmaktan korkuyor. Kimbilir kimin başını derde sokmuştur! Hani, hiç belli olmaz, bakarsın sonunda şu Finchley'lerin güzel kızı çıkıverir karşına. Son zamanlarda hep birlikte görüyordum ikisini. Bir böyleyse! Allahallah! Ne yaman bir şey olur!

XXXVII

EDİNMİŞ oldukları yeni bilgi her ikisine de bir ferahlık getirmişti. Ne var ki yine de yarım-yamalak bir ferahlamaydı bu; çünkü, aslında bu sorun iyicene ortadan kalkıncaya dek her ikisi için de tam anlamıyla ferahlama diye bir şey olamazdı. Clyde açısından bakıldığında, evet, sonunda doktor bulmuştu ama, şimdi de Roberta'yı bu doktora göndermek, uydurmuş olduğu masalı ona doktorun karşısında söyletmek için bir süre daha diretmesi gerekiyordu. Ucuza çözümlenmeliydi bu iş!

Roberta hiç de onun düşündüğü gibi bir zorluk çıkarmadı. Doktora gitmeye razı oldu. Noel'den beri Clyde'ın tavırları öylesine değişmiş, öylesine soğuk, aldırmaz, kendisinden bıktığını, kurtulmak istediğini belli eder bir biçime dönüşmüştü ki artık ne kendisini, ne de onu uğraştıracak herhangi bir olaya meydan vermeden şu dertten kurtulup ondan sonra da kendi yoluna gitmek istiyordu. Bunu düşünmek çok acıydı ama, yapacak başka birşey de yoktu artık. İstiyorsa gitsindi Clyde, kendisi kendi başının çaresine bakabilirdi. Yalnız, iş ki tez elden şu işten başını kurtarsındı.

Böyle düşünüyordu Roberta, böyle düşünüyordu ama, yine de zaman zaman eski günleri, bir daha gelmemek üzere yitip giden o eski günleri anımsamadan edemiyor, anımsayınca da elinde olmadan gözleri yaşlarla doluyordu. Bunca tatlı anıdan sonra böylesine acı bir sona ulaşmak kabul edilmesi çok güç bir şeydi.

Beri yanda, Clyde, Short'un yanından ayrılır ayrılmaz, Roberta'ya koşmuş, sonunda da ertesi akşam Gloversville'e gitmeyi kararlaştırmışlardı.

*
**

Ertesi akşam, her zamanki gibi Lycurgus'dan ayrı ayrı çıkıp önce Fonda'ya gittiler, orada buluştuktan sonra da, başka bir taşıta binip, Gloversville'e

vardılar. Doktorun kapısına yaklaştıklarında Roberta Clyde'dan ayrılarak tek başına gitti, zili çaldı. Kapıyı açan doktorun kendisiydi. Kısa boylu, ağırbaşlı görünüşlü bir adamdı. Ellisekiz yaşında, evli, üç çocuk babasıydı. Kapı çalındığı sırada yemek yiyordu. Bu yüzden, Roberta'yı bir odaya alıp biraz beklemesini söyledikten sonra gitti, yemeğini tamamladı, sonra yeniden geldi.

Bu arada Roberta'nın içindeki heyecan da biraz yatışmıştı. Evet, karşısındaki pek öyle sıcak görünüşlü bir insana benzemiyordu ama, hiç değilse yaşlıcaydı; sonra ağırbaşlı, sakin bir hali vardı.

Doktor, içeri girip bir süre Roberta'yı süzdükten sonra: "Evet," diye söze başladı, "ne gibi bir yardımım dokunabilir size?"

Sesinde güven verici bir hal vardı; bu da, Roberta'yı biraz daha rahatlatmıştı.

Beri yanda, bir başka düşünce de kızcağızı boyuna dürtükleyip duruyordu: Sonunda gelmişti işte buraya; artık hiçbir kaçış yolu yoktu; bütün gerçeği olduğu gibi anlatmak zorundaydı. Gözlerini doktora çevirdi, baktı, sonra yavaş yavaş yere indirdi; ha-bire elinde tutmakta olduğu küçük çantanın sapıyla oynuyordu. Uzunca süren bir çabadan sonra cesaret bulup heyecanlı bir sesle anlatmaya başladı:

— "Şey... ben... buraya gelişimin nedeni... yani... bilmiyorum, size kendimden söz etsem mi? Buraya gelmeden önce edebileceğimi sanıyordum ama, şimdi, içeri girip sizinle de karşılaştıktan sonra..."

Durdu, oturduğu sandalye üzerinde kalkmak istermiş gibi bir hareket yaptı. Sonra: "Aman!" dedi, "herşey nekadar korkunç! Sinirlerim çok bozuk. Hem..."

Doktor onun tatlı, masum görünüşünden etkilenmiş, aynı zamanda böylesine temiz bir kızı bu derece sarsan şeyin ne olduğunu da birhayli merak etmişti. Yatıştırıcı, yumuşak bir sesle: "Peki, yavrucuğum," dedi, "şimdi, bir defa, benimle karşılaştıktan sonra, diye birşey yok. Öyle gözünde büyüttüğün gibi korkunç bir insan falan değilim ben; sadece bir doktorum, okadar. Ne istiyorsan, içinden ne geliyorsa söyleyebilirsin bana. Korkulacak, çekinilecek hiçbir şey yok. Yardım edebileceğim bir şeyse, yaparım."

Roberta söyleyeceği şeylerin bu ağırbaşlı, anlaşıldığı kadarıyla da geleneklere, göreneklere bağlı adamı epey şaşırtacağını düşünüyordu. Acaba

bunları duyduktan sonra da yardım etmek niyetini koruyacak mıydı? Sonra, nekadar para isteyecekti? Ah, Clyde, ya da bir başkası burada olup da onun yerine konuşsaydı şimdi! Kimsesi yoktu işte; bir tek kendisi vardı. Artık konuşması gerekiyordu; vazgeçmek diye bir şey söz konusu olamazdı. Oturduğu yerde bir daha kıpırdandı, sinirli hareketlerle pardesüsünün önündeki bir düğmeyi yakaladı, başparmağı ile işaretparmağı arasına alıp gelişi-güzel oynamaya başladı. Sonra birkaç defa üst üste öksürdü. En sonunda, dura, kekeleye konuşmaya başladı:

— "Ama bu... şey... yani bu... çok başka bir şey... Nasıl desem... belki düşündüğünüz gibi..."

Yine durdu. Konuşmasını sürdürebilecek gibi değildi. Yüzü renkten renge giriyordu. Doktor, gerek onun bu halinden, gerekse gençliğine, güzelliğine bakarak, bu işin içinde bir iş olduğunu sezmişti Son zamanlarda kız-erkek pek çok gencin birtakım tehlikeli, hatta yasalar aykırı işler yaptıklarını duyuyor, görüyor, biliyordu. Bu gençler ellerine geçirdikleri ilk fırsatta, hiç duraksamadan bu tür ilişkilere giriveriyor, iş bunların getirdiği birtakım toplumsal zorunluluklara gelince de —evlenmek gibi— kolayca burun çeviriveriyorlardı. Evet, son on yıl içinde aile ilişkileriydi, komşuluk ilişkileriydi, dinsel ilişkilerdi deyip, bunların zorlamasıyla, batağa düşüp de başka çaresi de kalmamış iyi aile kızlarının elinden tuttuğu olmuştu ama, yine de bağlı olduğu ilkeler böylelerine hiçbir türlü yardım etmemekten yanaydı. Çok tehlikeli bir şeydi çünkü bu. Genellikle de böyle bir olayla karşılaştığında ilk yaptığı şey, tez elden evlenmelerini öğütlemek oluyordu. Yok, bu da olacak gibi değilse, o zaman, ne halleri varsa görsünler, deyip hiçbir türlü yardım etmiyordu.

Şimdi de, bir yandan Roberta'ya bakarken, bir yandan da duygularına kapılıp yumuşamaması gerektiğini düşünüyordu. Dolayısıyla, hem kendi işini kolaylaştırmak, hem kıza bir yol göstermek, böylece de her ikisi arasında iki yanın da pek sıkışık durumda kalmayacağı bir denge kurmak düşüncesiyle kara kaplı defterini kendine doğru çekip sordu:

— "Bir bakarız şimdi. Adınız neydi?"

Roberta'nın vereceği karşılık hazırdı: Clyde nasıl bir ad vereceğini daha önceden söylemişti kendisine.

— "Ruth Howard." dedi. "Bayan Howard."

Doktor bunu duyunca rahat bir soluk aldı: Demek evliydi. İyi ama, o zaman bu gözyaşlarının anlamı neydi? Genç, evli bir kadının böylesine sinirli, böylesine utanç içinde olması da nedendi?

— "Kocanızın adı?"

Soru çok basitti; elbette ki verilecek karşılığın da öyle olması gerekirdi ama, Roberta bir süre kafasını toparlayamadı. Neyse ki sonunda aklına birden büyük erkek kardeşinin adı geliverdi de: "Gifford." diyebildi.

— "Sanırım bu dolaylarda oturuyorsunuz?"

— "Fonda'da."

— "Evet. Yaşınız?"

— "Yirmiiki."

— "Nekadar zamandır evlisiniz?"

Bu soru içinde bulunduğu durumla çok yakından ilgili olduğu için Roberta kısa bir süre duraladı:

— "Şey, durun bakayım... üç aydır."

Dr. Glenn'in içine yeniden bir kuşku düştü ama, belli etmedi. Robertanın duraksaması dikkatini çekmişti. Niyeydi bu belirsizlik? Bir kez daha karşısındaki kızın doğru söyleyip söylemediği konusunda kuşkuya kapılıyordu.

— "Peki, Bayan Howard, şimdi söyleyin bakalım, derdiniz nedir? Yalnız, ne olursa olsun, benden hiçbir şey saklamayacaksınız. Biliyorsunuz, insanların dertlerini dinlemek benim işim."

Roberta yine sinirlerinin ayağa kalktığını anlıyordu. Boğazı kuruyor, dili ağzında büyür gibi oluyordu. Bir yandan da hâlâ iki parmağının arasında tuttuğu düğmeyle durmadan oynuyordu.

— "Şey," dedi, "mesele şu... hani, nasıl anlatayım... Kocamın pek parası yok... Üstelik, benim çalışmam bile pek bir işe yaramıyor." Bir yandan bunları söylerken bir yandan da yalan söylemekteki bu ustalığı karşısında kendi kendine şaşıyordu. Yalan söylemekten her zaman nefret etmişken şimdi nasıl oluyordu da... "Onun için, şimdi elbette ki... durumumuz elverişli değil... yani... çocuk bakamayız daha. Sonra..."

Durdu. Soluğu tükenmişti. Bunca yalanı art arda sıraladıktan sonra gücü kalmamıştı artık.

Doktor işi aşağı-yukarı anladığını sanıyordu. Gençlerin işi zordu bugünlerde. Bu yaşta işe atılıyorlar, sonra da binbir türlü ekonomik baskı altında canları çıkıyordu. Ne var ki, beri yanda şu sırada karşı karşıya bulunduğu sorun da Tanrı'nın hazırlayıp yönettiği yaşama sürecinin ürünlerinden biriydi. Böyle bir şeye ameliyatla, ya da bir başka biçimde el atmaya aklı pek yatmıyordu. Hem, bunların hepsi de, yoksul olmalarına karşın, gencecik, sapasağlam insanlardı. Sonra, böyle bir durumun evliliğin en doğal sonuçlarından olduğunu da biliyorlardı. Öyleyse, bir kez evlenip bu gibi sorunlara da girdikten sonra, ne yapıp ne edip, çalışıp çabalayıp, kendilerine şöyle ya da böyle bir geçim yolu sağlayabilirlerdi.

Bir süre bunları düşündükten sonra sandalyesinde hafifçe doğruldu, ağır ağır konuşmaya başladı:

— "Eh, sanırım söylemek istediğinizin ne olduğunu anladım, Bayan Howard. Yalnız, şimdi düşünüyorum da, acaba yapmak istediğiniz şeyin ne denli önemli, korkulu bir iş olduğunu hesapladınız mı hiç?"

Sonra birden, geçmişte yapmış olduğu bu tür şeylerin yayılıp, bu çevredeki saygınlığını kekelemiş olabileceği düşüncesi geldi aklına; merakla sordu:

— "Bu arada şunu da sorayım: Beni nasıl buldunuz?"

Sesi Roberta'yı kuşkulandırmıştı. Belki de bu tür işler yaptığının duyulmasını istemiyordu. Onun için, birinin salık verdiğini söylerse kızdırabilirdi kendisini. Bunları düşünerek şöyle dedi:

— "Birkaç defa geçerken tabelânız gözüme çarpmıştı. Sonra, birkaç kişiden de övgünüzü işittim."

Bunları duyunca doktorun içindeki kuşku sönmüştü.

— "Öncelikle şunu belirteyim ki, yapılmasını istediğiniz şey benim pek öyle kolaylıkla salık verebileceğim bir şey değil. Evet, anlıyorum, siz bunun gerekliliği üzerinde duruyorsunuz; her ikiniz de gençsiniz; paranız az; dolayısıyla, böyle bir zamanda çocuk sahibi olmanın pek çok soruna yol açacağından korkuyorsxnuz. Doğru, kuşkusuz böyle olacaktır; ama, yine de, bana sorarsanız, evlilik kutsal bir şeydir; çocuklar da lânet değil, Tanrı'nın birer lütfudur. Sonra, üç ay önce kilisede rahibin önünde dururken sonradan böyle bir durumla karşılaşacağınızı bilmiyor değildiniz besbemli."

Roberta: "Kilisede rahibin önünde... keşke öyle olabilseydi!" diye

düşündü.

Doktor: "Sanıyorum, yeni evlenmiş bütün gençler için de aynı şey söz konusu." diyordu. "Ayrıca, yine öyle sanıyorum ki son zamanlarda genel eğilim, böyle bir durumla karşılaşıldığında, hemen bu tür bir yola başvurmak yönünde. Eh, elbette bu da çok üzücü bir şey. Evet, bu tür ameliyatları yapmakta herhangi bir sakınca görmeyenler de yok değil; ama, yine de çok tehlikeli bir şey, Bayan Howard. İnanın, hem yasal yönden, hem toplumsal yönden, hem de tıp yönünden çok tehlikeli bir şey. Bu yüzden ölen okadar çok kadın var ki! Sonra, sonuç iyi olsun, kötü olsun, bu işi yapan doktor da yakalandığı ân okkanın altına gidiyor; sanırım bunu biliyorsunuz. Dolayısıyla, ben kesin olarak karşıyım bu tür bir şeye. Ancak, böyle bir ameliyat annenin sağ kalabilmesi için zorunluysa, o zaman aklım yatıyor; yoksa, başka hiçbir türlü kabul edemiyorum. Sizin durumunuza gelince, görüyorum ki oldukça güçlü, sağlıklı bir insansınız. Annelik sizin sağlığınız açısından hiçbir ağır sorun yaratmaz. Para işine gelince, çocuk bir kez doğduktan sonra kocanız da, siz de ne yapar yapar, geçinmenin bir yolunu bulursunuz, öyle değil mi? Kocanızın elektrikçi olduğunu mu söylemiştiniz?"

Roberta: "Evet," dedi.

Adamın verdiği ahlâk dersi karşısında gücünü hayli yitirmiş, ner'deyse onun söylediklerine boyun eğecek duruma gelmişti.

Doktor: "Güzel ya işte!" dedi. "Hiç de öyle kötü bir iş değil; aşağıyukarı bütün elektrikçiler iyi para kazanıyorlar. Hem, düşünün bir kez: Yok etmek istediğiniz o minnacık canın da en azından sizin kadar yaşamaya hakkı olduğunu düşünün. Öyle sanıyorum ki sizin de, kocanızın da bu konu üzerinde biraz daha kafa yormanız gerekiyor."

Bunları söylerken birden aklına bir şey takıldı.

— "Söyleyin bana, kocanızın bundan haberi var mı?" diye sordu. "Yoksa, hem kendinizi, hem de onu birçok güçlükten kurtarmak için tek başınıza aldığınız bir karar mı bu?"

Bir ara, Roberta'nın tam kadınca bir korkuya kapılarak böyle bir şeye kalkıştığını sanıp, ortada gerçekten böyle bir durum varsa, doğrudan doğruya bunun üzerine gitmek gereğini duymuştu.

Beri yanda, Roberta, uydurmuş olduğu bunca hikâyeden sonra artık bir

yalan eksik, bir yalan fazla olmuş, birşey ifade etmeyeceğini düşünüyordu. Onun için: "Biliyor." dedi.

Doktorun hesapladığı şey tutmamıştı ama, yine de onları bu işten caydırmak niyetinde direniyordu.

— "O zaman, ikinize de bu işi biraz daha ölçüp biçmek düşüyor. Çok görmüşümdür, gençler ne zaman böylesine güç bir durumla ilk kez karşılaşsalar, hemen büyük bir karamsarlığın içine düşüp, soruna en karanlık, en umutsuz yanından yaklaşmaya çalışırlar. Buna karşılık, sonuç her zaman onların düşündüğü gibi olmayabilir. Karımla benim ilk çocuğumuz doğduğu zaman çektiğimiz çileyi anımsıyorum da... Sonunda, bal gibi de geçinmenin bir yolunu bulduk. Siz de öyle. Bundan sonra meseleyi bir de bu yönden alıp konuşun. Bakın, göreceksiniz ki herşey çok daha başka olacak; sonrası konusunda kafanızı kurcalayan kuşkulardan en ufak bir kırıntı bile kalmayacak."

Doktor bu noktada konuşmasına son verdi. Bunca laftan sonra Roberta'nın içindeki korkunun da, buraya gelirkenki niyetinin de iyicene ortadan kalkmış olması gerektiğini düşünüyor, iyice yatışıp tatmin olduğu için kalkıp gitmesini bile bekliyordu.

Beklediği gibi olmadı. Kalkıp gitmedi Roberta. Kalkıp gitmediği gibi, şimdi, oturduğu yerde, gözleri korkudan faltaşı gibi açılmış, kendisine bakıyordu. Bir süre öylece baktı, baktı. Sonra birden hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Baştan evli olduğunu söylemiş olduğu için doktor da hep böyle bir durumda evli bir insanın yapması gerekeni, hem de toplumsal-geleneksel çerçevesi içinde, açıklamaya çalışmış, böylece farkında olmadan onun başından beri düşüncelerinden uzak tutmaya çabaladığı şeylerin üzerine üzerine gitmişti. Böylece, Roberta'nın karşı karşıya bulunduğu soruna herhangi bir çözüm bulunmadığı gibi, tersine, bu sorunun ağırlığı bir kat daha binmişti omuzlarına. Bu da, sonuç olarak, büsbütün telâşa kapılmasına yol açmıştı elbette. Şimdi, yunuklarıyla dizlerini döve döve ağlıyor, acı, korku içinde çığlıklar atıyordu:

— "Ama, Doktor, anlamıyorsunuz! Anlamıyorsunuz! Ne olursa olsun bu durumdan kurtulmam gerek! Kurtulmalıyım bu durumdan! Size anlattıklarım doğru değil. Evli falan değilim ben! Kocam-mocam da yok! Ah, bunun benim için ne demek olduğunu bilemezsiniz! Ailem! Babam! Annem! Söyle-

yemem, söyleyemem size! Ama, muhakkak kurtulmalıyım, muhakkak! Muhakkak!"

Deli gibi öne-arkaya, sağa-sola sallanıp duruyordu; zorlu bir esrime nöbetine tutulmuştu sanki.

Dr. Glenn bu beklenmedik durum karşısında şaşırmış, pek etkilenmişti. Aynı zamanda, baştaki kuşkularının doğru çıktığını, Roberta'nın ilk söylediklerinin yalan olduğunu görünce, kendisini bu işten uzak tutmak istiyorsa hemen şimdi karar vermesi gerektiğini düşündü. Bu nedenle çok ağırbaşlı bir tavırla sordu:

— "Evli değilim mi dediniz?"

Buna karşılık olarak Roberta sadece "Evet" der gibi başını salladı. Hâlâ ağlıyordu.

Dr. Glenn ayağa kalktı; yüzünde sevecenlikle karışık, ciddi bir ifade vardı. Kızın durumunun, gerçekten, çok zor olduğunu düşünüyordu. Bir süre sessiz sessiz onun ağlayışını seyrettikten sonra: "Ya, gerçekten çok kötü. Çok üzüldüm." dedi. Bir yandan da bu işe ne olursa olsun karışmak istemiyordu. Bundan dolayı, yarı duramsar bir sesle: "Yo, ağlamamalısınız. Ağlamanın hiçbir yararı yok." diyerek, yatıştırmaya çalıştı. Sonra yine sustu. Bu gibi işlere burnunu sokması hiç doğru değildi. Yalnız, bir yandan da meselenin esasını merak ediyordu şimdi. "Peki, bütün bunlara neden olan delikanlı nerede şimdi? Buralarda mı?" diye sordu.

Roberta utancından, korkusundan konuşamaz duruma gelmişti. Sadece "Hayır" der gibi başını salladı.

Doktor: "Peki ama, başınızın dertte olduğunu biliyordur besbelli, öyle değil mi?" diye sordu.

Roberta, bitkin bir sesle: "Evet." dedi.

— "Peki, evlenmeyecek mi sizinle?"

— "Gitti."

— "Ya? Anlıyorum. Vay küçük zampara vay! Nereye gitti, bir bilginiz yok mu?"

— "Hayır."

— "Hastalandığınızdan bu yana nekadar oldu?"

Roberta, hıçkırarak: "İki haftayı geçiyor." dedi.

— "Peki, ondan önce hep düzenli miydi?"

— "Evet."

— "Öncelikle şunu belirteyim ki..." Doktorun sesi daha tatlı, daha okşayıcı çıkmaya başlamıştı şimdi. Zor, ayrıca da tehlikeli bir işe bulaşmak istemeyişinden dolayı bağışlanmasını dileyen bir hali vardı. "Bu iş sizin korktuğunuz gibi olmayabilir de; çünkü kadınların zaman zaman bir dönem atlamaları rastlanmadık bir olay değildir. Ama, yine de kesin bir şey söyleyemeyiz elbette. Şimdilik yapacağınız en iyi iş iki hafta daha beklemek. Sonunda bir de bakarsınız ki herşey pek düzenli işliyor. Doğrusu, böyle olursa da hiç şaşmam. Çok duygulu, sinirli bir yapınız var. Bu tür bir yaradılış böyle gecikmelerin başlıca etkenidir. Bana sorarsanız, siz şimdi dosdoğru eve gidip iyice emin olana dek bekleyin; çünkü, herhangi bir şey yapılması gerekiyorsa bile o zamandan önce yapmak doğru olmaz."

— "Yalnız, daha önce birkaç hap aldığım halde hiçbir işe yaramadı."

Dr. Glenn, merakla: "Neydi onlar?" diye sordu. Öğrendikten sonra da: "Ha, onlar mı?" dedi. "E, hamile kaldıktan sonra onların bir yararı olmaz. Benim şimdi üzerinde durduğum şey beklemeniz. Ondan sonra işe girişirsiniz. Yine de şunu söyleyeyim ki, mümkünse hiç el atmayın. Doğa'nın yaptığı şeylere karışmayı hiç doğru bulmuyorum. Bence kendinizi çocuğa göre hazırlasanız çok daha iyi olur. Hiç değilse bir de bile bile bir canı söndürmeni günahını yüklenmezsiniz."

Durdu, Roberta acıyla başını sallıyordu. Dr. Glenn kızın durumunun güçlüğünü düşündü. Hemen ardından da kendi durumunun güçlüğü geliverdi aklına. Yeniden konuşmaya başladı:

— "Daha önce de söylediğim gibi, Bayan Howard —bilmiyorum, asıl adınız bu mu— bu tür ameliyatlara kesinlikle karşıyımdır ben. Hemen bunun yanı-sıra gençlerin bu tür ameliyatları tek yol olarak görmelerine neden olan hatalı davranışlara da karşıyım elbette. Bir doktor on yıl hapsi göze almadıkça böyle bir işe girişemez. İnanıyorum ki bu ceza da çok haklı bir cezadır. Yalnız, sizin içinde bulunduğunuz durumdan ötürü ne denli kaygılanıp korktuğunuzu göremediğimi de sanmayın. Ancak, sizin durumunuzda bir kız ahlâk kurallarını, yasaları çiğnemeden de bu işin içinden sıyrılabilir. Bu duruma düşmüş bir kıza yardım elini uzatacak pek çok insan vardır mutlaka. Onun

için, benden size öğüt, hiç engel olmaya çalışmayın. En iyisi, vakit geçirmeden eve gidin, annenizi-babanızı görün, herşeyi olduğu gibi anlatın. Görün bakın, çok daha iyi olacak o zaman. Hiç de sandığınız kadar güç bir şey değil bu; üstelik, yaptırmak istediğiniz şeyden de kat kat hayırlı. Düşündüğünüz gibiyse, orada, karnınızda bir can, bir insan taşımakta olduğunuzu hiçbir zaman unutmayın... ortadan kaldırıp kurtulmaya çalıştığınız bir insan. Yok, yok, bu konuda, kesin olarak, yardım edemem size. Emin olun, yapamam bunu. Evet, meslek onurlarını benim kadar ciddiye almayan başka toktorlar var, biliyorum; ama, hayır, hayır, ben onlardan biri olamam. Özür dilerim... Üzgünüm!

"Şimdi gidip annenizle, babanızla konuşun. Şu sırada bu çok güç gelebilir size; ama, göreceksiniz3,zaman geçtikçe hiç de öyle olmayacak. Bu sizi de, onları da daha geniş, daha rahat düşünmeye iterse, o zaman bırakın bana gelsinler. Ben de onlara durumun hiç de öyle felâket sayılabilecek nitelikte olmadığını anlatmaya çalışırım. Gelgelelim, şu sırada yapmamı istediğiniz olacak şey değil. O yüzden, beni bağışlamanızı dilerim. Benim yaradılışıma aykırı bir şey."

Durdu, sevecen bir halle ama, söylediğinde de kesin kararlı olduğunu anlatan bir tavırla baktı. Roberta'nın ise, bütün umutları suya düşmüştü. Hiçbir kurtuluş yolu yoktu artık. Kafasında gelecekle ilgili bütün kaygılar, kapıya doğru yürüdü. Doktorun pek ince bir davranışla kendisini uğurlamasının ardından, dışarıya, karanlığa çıkınca, hemen oracıktaki bir ağaca yaslanıp durdu. Sinirleri tükenmiş, vücudu yorgunluktan külçe haline gelmişti. Yardım etmeyi reddetmişti doktor... reddetmişti yardım etmeyi! Şimdi ne yapacaktı?

XXXVIII

DOKTORUN bu kararı ilk günler gerek Roberta, gerekse Clyde'ın üzerinde çok büyük bir sarsıntı etkisi yaptı. Laf değildi, ikisi de tam anlamıyla rezil olmak üzereydiler. Ne var ki, bu ilk günlerin ardından, hiç değilse Clyde,

sırtlarına binen bu ağırlığı azıcık azıcık kımıldatmaya başladı. Kimbilir, belki de, doktorun dediği gibi, herşey bitmiş değildi daha. Eczacı da, Short da, doktor da hep aynı olasılık üzerinde durmuşlardı. Belki Roberta yanılıyordu!

İşte bu düşünceyledir ki Clyde, hernekadar böyle bir düşünce Roberta'yı ferahlatmaya yetmiyorduysa da, gitgide yeni bir uyuşukluğun içine gömülüyor, temelinde bir, böyle bir durum karşısında yetersiz kalma, bir de bu yetedsizlik halinde bütün pislikleriyle açığa çıkma korkusunun yattığı bu uyuşukluk nedeniyle ileri doğru hiçbir adım atamaz hale geliyordu. Öyle bir yaradılışı vardı ki herhangi bir girişimde bulunmazsa başına türlü türlü felâketler geleceğini bildiği halde, birtürlü oturup da kime başvurabileceğini düşünemiyordu. Doktorun Roberta'yı geri çevirmesi, Short'un dediklerinin böylesine boşa çıkması olur şey değildi; aklı almıyordu!

Böyle böyle, hiçbir şey yapmadan, iki hafta daha geçti. Roberta da durumun farkındaydı. Clyde hiçbir karara varamıyor, hiçbir somut girişimde bulunamıyordu. Beri yanda, Söndra ile buluşmalarına, toplantılara, eğlencelere gitmelerini yine sürdürüyordu. Yalnız, aklı da hep Roberta'yı bu durumdan nasıl çekip çıkaracağındaydı. Ratterer'e yazdığı mektuba da karşılık gelmemişti. Gelemezdi, çünkü Ratterer'in eline geçmemişti; eski yerinde değildi Ratterer; Florida'ya taşınmıştı.

Yalnız, bu böyle sürüp gidemezdi. Eninde-sonunda birşeyler yapacaktı; yapmak zorundaydı. Roberta'nın artık sabredemeyeceğini, onun bu uyuşukluğu karşısında daha uzun zaman sessiz kalamayacağını biliyordu; çünkü, böyle giderse, bir zaman sonra isteseler de, istemeseler de Roberta'nın durumu ortaya çıkmaya başlayacaktı. Birşeyler yapmalıydı.

Bir gün, fabrikadaki şeflerden birinden, yönetimindeki işçi kızlardan birinin "başının derde girdiğini", bu yüzden de işten ayrılmak zorunda kaldığını öğrendi. İyi bir fırsattı bu. Hemen lafı döndürüp dolaştırıp adamın böyle bir durumla karşılaşan kazıların nasıl kurtulabilecekleri konusundaki düşüncesine getirdi. Ne yazık ki o da Clyde kadar bilgisizdi bu konularda; karşılık olarak, kızın büyük bir olasılıkla ya bir doktora gittiğini, ya da işin uçunu bırakıp yazgısına boyun eğdiğini söyledi.

Günler bu tür arayışlar içinde akıp gidiyordu. Sonunda, ikinci ayın ikinci günü de gelip, Roberta bütün kuşkularının doğru çıkmakta olduğunu görünce

Clyde'a bir pusula yazdı, hemen o akşam son durumunu anlattı. Doktorda yine en ufak bir değişme yoktu. Böyle birşeye kesinlikle karışmak istemiyordu. Roberta bir kez daha düş kırıkbığına uğramıştı. Yalnız, bu defa ağlamıyordu; ağlayamayacak kadar acı, korku içindeydi artık.

*
**

Eve döndüklerinde, Roberta, başının ağrıdığını söyleyip, yalnız kalmak istediğini bildirdi. Düşünüyordu: Nasıl çıkmalıydı bu işin içinden? Köşeye kıstırılmış bir hayvan gibi görüyordu kendini; aklına, kurtulmak için binbir türlü yol geliyordu ama, sonunda en en iyi, en güvenilir olanında karar kılıyordu. Evlenmek!

Evet, niye olmasındı? Herşeyini vermemiş miydi Clyde'a? Clyde da defalarca söz vermemiş miydi kendisine? Şimdi kim oluyordu da böyle bir çırpıda bir kenara atıveriyordu onu? Bu evlenme işini muhakkak konuşmalıydı onunla; diretmeliydi. Öyle ya, kendi yaşayımıyla onun yaşayımı arasında ne fark vardı sanki? Hem, bir ikisini birleştirmeyi ilk isteyen de Clyde olmamış mıydı? O zaman, ne diye şimdi kendisine yardım etmekten kaçınıyordu? Zamanının çoğunu ayırdığı o *kibar tabaka insanları için mi*? Peki, *onlar* kimdi? Kim oluyorlardı? Clyde tek o insanlara olan ilgisi nedeniyle kendisinden fekakârlık bekliyordu; kendini, namusunu, bütün bir geleceğini feda etmesini istiyordu. Bunu... bunu nasıl yapabilirdi? Üstelik de o insanlar hiçbir zaman kendisinin verdiği kadar bir şey vermemişlerdi Clyde'a.

Buun gibi daha birçok düşüncelerle kararını verdi; dediğini yaptıracaktı Clyde'a. Başka hiçbir çözüm yolu kalmazsa buna zorlayacaktı onu. Böyle davranmak zorundaydı. Evini, annesini, çevrelerindeki tanıdıkları düşününce, Clyde'ı bu konuda sıkıştırmak ne denli güç olursa olsun, bunun zorunluluğunun şiddetini bütün ağırlığıyla duyuyordu.

Ertesi gün Clyde Roberta'dan bir pusula daha aldı. Kendisini hemen o akşam görmek istediğini yazıyordu. Üstelik, yazılışında dediğim-dedik bir hava da belirgin bir biçimde göze çarpıyordu.

Clyde, akşam geç vakit Roberta'nın odasına gittiğinde, düşündüğünün tersine, Roberta'yı çok sakin buldu. O içeri girince Roberta hemen söze

başladı:

— "Başka bir doktor bulmadın daha, değil mi, Clyde? Ya da herhangi başka bir yol düşünmedin?"

— "Hayır, Roberta, olmadı. Biliyorsun, boyuna araştırıyorum ama, tehlikeli bir iş olduğu için kimse pek öyle kolay kolay yanaşmıyor. Doğrusunu istersen, sıkışıp kalmış durumdayım. Sen de araştıracaktın; araştırmadın değil mi?"

Roberta istediği fırsatı eline geçirmişti şimdi. Evet, Clyde'ın göstereceği tepkiden de korkuyordu ama, ne olursa olsun, artık bekleyemeyecekti.

— "Bak, Clyde, ne zamandır düşünüyorum, düşünüyorum... Bu işin bir tek çıkar yolu var bence. Evlenmemiz. Biliyorsun, iki ay oldu; herkesçe öğreilmesine çok az bir zaman kaldı."

Bunları söylerken Roberta'nın gözlerinde alışılmadık bir yüreklilik parıltısı vardı. Clyde birden şaşkına dönmüştü. Son zamanlarda Sondra'ya öylesine yaklaşmış, onunla birlikte gerçekleştirecekleri konusunda kendisini öylesine doldurup hazırlamış, bu nedenlerle de Roberta'yı öylesine unutup boşlamıştı ki şimdi onun söylediği bu sözler beyninde bir top gibi patlamıştı. Aynı sırada içini de amansız bir korku kaplamıştı; bütün düşlerini, Sondra'yla, işiyle, Griffiths'lerle ilgili bütün düşlerini yitirmek korkusu. Hayır, hayır, Roberta'nın söylediği şeyi yapamazdı! Yapamazdı böyle bir şeyi! Yapmayacaktı! Evet, evet, hiçbir zaman yapmayacaktı!

Bir süre böylece düşündü. Sonra Roberta'ya bakarak konuşmaya başladı:

— "Şey... elbette... doğrusu, ilk bakışta bu en iyi çözüm yolu... Ama, ben ne olacağım? Biliyorsun, böyle bir şey benim için hiç de kolay değil. Param yok, işimden başka birşeyim yok. Sonra, aile de seninle ilgili en ufak bir şey bilmiyor daha. Doğrusu, şimdi birdenbire bunca zamandır ilişkide olduğumuz, dahası, hiç hesapta yokken evlenmek zorunda kalışımız ortaya çıkacak olursa çok bozulurlar. Ondan sonra ayıkla pirincin taşını! Hiç belli olmaz, işimden bile atılabilirim."

Durdu, sözlerinin yaratacağı etkiyi anlamaya çalıştı. Sonra yeniden başladı:

— "Hem, doktor konusunda da bütün umutlarımı yitirmiş değilim daha. Evet, bugüne dek pek bir talihimiz olmadı ama, bu demek değildir ki bundan

sonra da olmayacak. Üstelik, biraz zamanımız var daha, öyle değil mi? Üç aya kadar yolu var elbette." Bunu son günlerde Ratterer'den aldığı bir mektuptan öğrenmişti. "Ayrıca, geçen gün Albany'de bir doktor olduğunu da öğrendim; gidip bir bakmak istiyorum."

Bunları söylerken halinde, tavrında öylesine bir görünüş vardı ki Roberta bütün bunların zaman kazanmayı amaçlayan birer yutturmaca olduğunu anlayıverdi. Aslında, Albany'de doktor falan yoktu. Ayrıca, apaçık belliydi ki kendisinin az önce önerdiği çözüm yoluna yanaşmak istemiyordu Clyde; istemediği için de bundan kaçmanın yollarını arıyordu. Öte yandan, Roberta düşünüyordu da, Clyde daha önce hiçbir zaman kendisiyle evleneceği konusunda açıkça birşey söylememişti. Dolayısıyla, onun üzerinde yapabileceği baskı sınırlıydı.

Clyde da kendindeki bu büyük değişmeden dolayı için için bir utanç duyuyordu.

Roberta yeniden konuşmaya başladı:

— "Biliyorum, Clyde, ama, az önce kendin çok sıkıştığını söylemiyor muydun? Sonra, biliyorsun, doktor bulunmadığı sürece her geçen gün benim için çok daha kötü oluyor, Yine biliyorsun ki evlendikten hemen birkaç ay sonra ortaya bir bebek çıkarıvermek hiç de uygun değil; böyle bir şey kimsenin gözünden kaçmaz. Bütün bunların yanı-sıra ben seni olduğu kadar kendimi, hatta doğacak çocuğu da düşünmek zorundayım." Doğacak çocuk sözü Clyde'ın yüzünde tokat gibi patlamıştı; Roberta özellikle dikkat etmişti buna. "Benim artık hiç vakit kaybetmeden iki yoldan birini seçmem gerekiyor, Clyde: Birincisi, evlenmek; ikincisi ise bu durumdan kurtulmak. Öyle sanıyorum ki benim için yapabileceğin pek birşey kalmadı artık, öyle değil mi?"

Sonra da, biraz sinirli, yine de tatlı dilliliğini bozmadan ekledi:

— "Evlenirsek, amcanın düşüneceği, ya da yapabileceği şeylerden korkuyorsan, o zaman niye gizli olarak evlenip bir süre bu gizliliği korumayı denemiyoruz? Ben eve giderim, evdekilere evlendiğimizi, ama, bunun bir süre gizli tutulması gerektiğini söylerim; bir süre sonra da, baktık ki burada yapamıyoruz —olur ya, sen amcanın öğrenmesini istemezsin— o zaman çeker bir başka yere gideriz; ya da öyle olmaz, bir süre önce evlendiğimizi açıkça söyleyip burada kalırız. Artık pek çok genç böyle yapıyor. Geçinmek konusuna

gelince..." Bunu söylerken Clyde'ın yüzünden kapkara bir bulutun geçtiğini fark etmişti. "... Pek öyle karamsarlığa kapılmamak gerektiğine inanıyorum. Hiç kuşkusuz, yapacak birşeyler buluruz; hele hele bebek doğduktan sonra muhakkak bir yolu bulunur."

Başından beri yatağın ucuna oturmuş, dinlemekte olan Clyde, söz evlenmeye, hele hele bu yüzden buralardan ayrılmaya gelince elinde olmadan ayağa fırladı. Sondra'yla evlenmenin düşlerini kurduğu şu sırada, Roberta'yla evlenmek zorunda kalmak! Bu... bu korkunç bir şeydi!

— "Evet, senin için herşey iyi, hoş!" dedi. "İşi düzeltmenin yolunu bulmuşsun. E, ben ne yapacağım? Buradan çekip gideceğimizi söylemek kolay. Zorlukla bulduğum şu işi de elimden kaçırırsam ne yaparım? Başka bir işten anlamıyorum; ikimiz için de çok zor olur. Üstelik, amcam ancak binbir yalvarmadan sonra beni bu işe almaya razı oldu; bunun üstüne şimdi kalkıp işi bırakırsam bir daha zırnık yardım etmez."

Bunları söylerken bir zamanlar Roberta'ya Batı'da oturan ailesinin iş durumunun iyi olduğunu, çok sıkışırsa oraya dönebileceğini söylediğini unutmuştu. Ne var ki Roberta onun kadar unutkan değildi, vaktiyle Clyde'ın kendisine söylediği o sözleri anımsayarak sordu:

— "Denver'e, ya da, ne bileyim, onun gibi bir yere gidemez miyiz? Sanırım baban bir yerde, geçici de olsa, bir iş bulmana yardım eder, öyle değil mi?"

Clyde düşünüyordu: Roberta'nın bu ısrarlı sorularına karşılık ne yapmalıydı? Nasıl etmeliydi de kendisiyle evlenmek istemediğini, böyle bir şeyin mümkün olamayacağını açıkça söylemeliydi ona? Sonra, bunu söylemenin tehlikesi de vardı. Roberta diretebilirdi. Türlü türlü yollara başvurabilirdi. Evet, evet, dosdoğru amcasına gidip olanı biteni anlatabilirdi de... ya da amcasının oğluna! Gilbert'in buz gibi bakan gözlerini görür gibi oldu. Böyle bir şey felâket demekti! Herşeyin yıkılması, mahvolması demekti! Sondra'yla, ayrıca burayla ilgili bütün düşlerinin birden kül oluvermesi demekti! Sözcükleri toparlayıp anlatmaya çalıştı:

— "Hayır, böyle bir şeye kalkışamam, Roberta... hiç değilse, şimdilik."

"Hiç değilse şimdilik" sözü Roberta'nın beyninde birtakım düşüncelerin yeşermesine yol açtı. Demek ki Clyde evlenme düşüncesine pek öyle kolay

kolay da karşıçıkamıyordu.

O bunun üzerinde düşünürken Clyde: "Bukadar çabuk evlenmek istemiyorum ben." diyordu. "Bu aralık benim için çok büyük bir külfet olur. Birincisi, evlenmek için uygun bir yaşta değilim daha. İkincisi, şu sırada elimde-avucumda en ufak birşey yok. Ayrıca, burayı bırakmak da istemiyorum; çünkü, başka hiçbir yerde geçinemem. Bu fırsatın benim için ne büyük bir şey olduğunu bilemezsin. Evet, babam da birtakım olanaklar yaratabilir ama, ne yapsa yine de amcamın yaptığı kadar olmaz. Bütün bunları bilmiyorsun; bilseydin benden böyle bir şey istemezdin."

Roberta asıl işin Clyde'ın söylediği gibi olmadığını biliyordu. Onun buradan ayrılmak istemeyişinin çok daha başka nedenleri vardı.

— "Ben senin buradan niye ayrılamadığını çok iyi biliyorum, Clyde." dedi. "İşin falan bahane. Asıl neden burada vaktinin çoğunu birlikte geçirdiğin o yüksek tabakadan insanlar; buna adım gibi eminim. Bütün iş, artık beni sevmemen, Clyde. Bundan dolayı da, benim yüzümden o insanlardan ayrılmak işine gelmiyor. Ben bunu bilir, bunu söylerim. Kısa bir zaman öncesine dek böyle değildin; gelgelelim, görüyorum ki artık o günleri hatırlamak bile istemiyorsun."

Bunları söylerken yanaklarından, gözlerinden alevler çıkıyor gibiydi. Clyde merak ediyordu şimdi: Bu lafın sonu nasıl gelecekti? Roberta sözlerini sürdürdü:

— "Beni böyle ortalıkta bırakıp da yapayalnız başımın çaresine bakmamı bekleyemezsin, çünkü böyle bir şeye göz yumamam, Clyde. Göz yumamam böyle bir şeye, anlıyorsun, değil mi?" Sinirleri artık iyice gerilmişti. "Tek başıma kaldığımda ne yapacağımı bilmiyorum, senden başka dayanacağım bir insan da yok. Bu yüzden, yardım etmek zorundasın bana. Bu durumdan kurtulmalıyım, Clyde, anlıyor musun, kurtulmalıyım! Ailemin, tanıdıklarımın karşısına bu biçim çıkmaya hiç mi hiç niyetim yok. Benimle evlenemeyecek olsan bile bu durumdan kurtulmama yardım etmelisin. İlle de evlen demiyorum sana; böyle bir şeyi isteyemem. Bir süre sonra ayrılıp gidebilirsin ama, şimdi, şu durumumda muhakkak yanımda kalıp yardım etmek zorundasın. Bu duruma düşmeyi ben tek başıma istemedim. Sen üstüme düştün. Bu odaya girmene izin vermem için direnen de sendin. Şimdi, bütün bu olanlardan

sonra, aman bir duyan, gören olur da bir daha o insanların yanına adım atamaz hale gelirsin diye tek başıma bırakıp gitmek istiyorsun beni."

Durdu. Yorgun sinirleri artık boşanmak üzereydi. Sessiz sessiz hıçkırmaya başladı. Ağlamamak için çetin bir savaşım verdiği her halinden belli oluyordu. Bir süre öylece karşılıklı durdular. Clyde bütün bunlara karşılık vereceğini düşünmeye çalışırken Roberta da yeniden kendini toplamaya çabalıyordu. Sonunda yeniden konuşmağa başladı:

— "Daha birkaç ay öncesine dek neydik, şimdi ne olduk! Nasıl oldu bu iş, Clyde? Söyler misin bana? Nasıl oldu da birdenbire bu denli değişiverdin? Aşağı-yukarı Noel'e dek bir insanın davranabileceği en iyi biçimde davrandın bana karşı. Hep benimleydin. O zamanlar bir kez olsun herhangi bir akşam birlikte olmak için yalvardığımı hatırlamıyorum. Anlamıyorum, kimdir? Nedir? Başka bir kız mı? Yoksa, ne? Bilmek istiyorum. Şu Sondra Finchley denilen kız mı? Bertine Cranston mu? Onlar değilse kim?"

Bu sorular bir bakıma Clyde'ın içine bir miktar su serpmişti. Öyle ya, demek ki Roberta'nın kuşkuları doğrudan doğruya Sondra'dan değildi. Evet, birtakım kızlardan kuşkulanıyordu ama, iyi ki tek bir hedef tutturamıyordu.

— "Ah, çok yanlış düşünüyorsun, Roberta!" dedi. "Asıl sorunun ne olduğunu göremiyorsun. Burada geleceğim yatıyor diyorum sana; buradan ayrılırsam bir daha böyle bir fırsatı hiçbir zaman bulamam. Evlenmeye gelince, önce biraz daha çalışıp daha iyi bir yere geçeyim ki ondan sonra rahatlıkla evlenebileyim. Hem şimdi para da biriktirmem gerek." Biraz durdu, sonra: "Ayrıca," dedi, "sen buradan ayrılır da durumuna bir çare bulmak üzere bir başka yere gidersen, ben sonradan, azıcık kazanır kazanmaz para da yollarım sana."

Roberta bu sözlerin anlamını çok iyi biliyordu. Yalnız kızmakla kalmadı, aynı zamanda derin bir korku da kapladı içini. Sonra, tanıştıklarından bu yana ilk kez olarak bütün cesaretini toplayıp karşılık verdi:

— "Clyde, nasıl böyle değişebildin? Nasıl oldu da bu denli katılaşabildin? Benim buradan gitmemi, sırf seni kurtarmak için gitmemi istiyorsun. Ondan sonra da burada kalıp, ben de yolundan çekildiğime göre, çarçabuk bir başkasıyla evlenip beni bütün bütün unutacaksın, öyle mi? Peki, ben de böyle bir şeye izin vermeyeceğim işte, hadi bakalım! Ya beni bu durumdan kurtaracak

birini bulursun, ya da evlenip birlikte buralardan gideriz; hiç değilse ailemin, yakınlarımın karşısına uygun bir biçimde çıkarım. Daha sonra canın nereye isterse gidebilirsin; çünkü, görüyorum ki artık bana karşı en ufak bir duygu kalmamış içinde. Eh, böyle olunca da ben de seni senin beni istediğinden daha çok isteyecek değilim. Ama, şimdi bana yardım etmek zorundasın, anlıyor musun, zorundasın! Ah, Tanrı'm!.." Yeniden hafif hafif hıçkırmaya başladı. "Tanrı'm! Bir zamanlar birbirimize karşı duyduğumuz o güzelim sevginin sonunda böyle bir noktaya geldiğimizi görmek... Şu hale bak, tek başıma, kimsem olmaksızın çekip gitmem isteniyor benden; sen de, rahat rahat burada kalıyorsun. Tanrı'm! Tanrı'm! Üstelik, bir de çocuk çıkacak ortaya; kocasız-mocasız kalakalacağım ortalıkta!"

Clyde önerdiğinin ne denli soğuk, acımasızca bir şey olduğunun farkındaydı ama, bütün benliğini Sondra sarmış olduğu için, iyiye, tatlıya yönelik en ufak bir adım bile atmak aklına gelmiyordu.

Sonunda konuşma Clyde'ın doktor bulmak için bir-iki hafta daha sağda-solda sorup soruşturmasına karar verilerek bitti. O bir-iki haftanın sonunda ise, açık açık konuşmamışlardı ama, ikisi de biliyordu ki, sürekli değilse bile, geçici olarak evlenmek zorunda kalacaklar, işi böylece yasal bir görünüme soktuktan bir süre sonra da, Roberta yeniden kendi işini kendi görebilecek duruma geldiğinde, ayrılacaklardı. Bu, Roberta için büyük bir yıkıv , bir küçük-düşme olduğu kadar, Clyde için de dayanılmaz bir işkenceydi.

XXXIX

BU gibi karşıt görüşler, böylesi güç durumları karşılayabilecek güç, yetenek de yoksa, hele hele talih de yardım etmiyorsa, çok daha büyük zorlukları, felâketleri bile hazırlar. Nitekim, içinde bulundukları şu durumda talihin en ufak bir yardımı olmuyordu onlara. Dahası, Roberta'nın fabrikada her Tanrı'nın günü karşısında olması Clyde'ı boyuna huzursuz kılıyordu. Onu

şuradan gidip yaşayışını başka bir yerde sürdürmeye kandırabilseydi, o zaman çok daha salim kafayla düşünebilecekti bu işi. Böyle, durmadan ondan gelen soru yağmuru altında kalmakla, en azından, bakışlarını her an üzerinde sezmekle korkunç bir baskı altına giriyor, böyle olunca da hiçbir şey düşünemez hale geliyordu. Ayrıca, onunla artık hiç ilgilenmek istemeyip de hâlâ bu zorunluluğu duymak baskıyı bir kat daha artırıyordu. Oysa, o herşeyiyle Sondra'ya vermek istiyordu kendisini.

Karşı karşıya bulunduğu bu çetin ikilem içerisinde boyuna Sondra'yı düşünüyor, onunla ilgili düşlerini alabildiğine körüklüyor, Roberta'yı ise bu güzelliklerin üzerine çökmüş kapkara bir bulut olarak görüyordu. Bu arada o davet senin, bu davet benim, dolaşmayı sürdürüyordu. Sondra ise her gün biraz daha yaklaşıyordu ona. Çevrelerindeki büyüklerden, özellikle de annesinden-babasından gizlemeye çalışarak her defasında Clyde'ı görebilmek için yeni gerekçeler uyduruyor, topluluk içinde bile olsa onunla birlikte olmak için elinden ne gelirse yapıyordu. Bir yandan da sıcak yaz günlerinin düşlerini kuruyor, Onikinci Göl'de, kıyıdaki ağaçların gölgeleri gümüşü sular üzerinde uzayıp giderken Clyde'la yapacağı sandal gezintilerini, ormanlar arasındaki keçiyollarında çıkacakları yürüyüşleri, ay aydınlığı gecelerde ortalığı saran sessizlik içinde sarmaş-dolaş geçirecekleri saatleri özlemle düşünüyordu. Sadece, sadece rüya gibi geçirecekleri yazı, aşklarını, Clyde'ı sonsuza dek kazanmayı düşlüyor, o günleri iple çekiyordu.

Beri yanda, Roberta Clyde'ın kendisiyle evlenmek konusunda hiç mi hiç niyetli olmadığını anlamıştı. Ayrıca, evlenmek konusundaki düşüncesini ilk kez ortaya attığı o konuşmadan sonraki buluşmalarında Clyde birkaç kez üstü-kapalı tehditlerde de bulunmuştu. Roberta onun amcasına gidip en ufak bir şey çıtlatırsa kendisini böylece bırakıp buralardan uzaklaşacağını söylüyordu. Bu konudaki tavrını öylesine belirlemişti ki, "Böyle ikide-birde başımın etini yiyecek olursan, değil evlenmek, en ufak bir yardım dahi göremezsin benden!" diyordu.

Ne var ki, beri yanda Roberta'nın her ân herşeyi açığa vurabileceğinden korkmuyor da değildi. Bu yüzden son günlerde ona karşı, daha candan olmasa bile, hiç değilse daha yumuşak, daha arkadaşça davranmaya çalışıyordu. Bu arada, para biriktirmeye başladığını, yeterince biriktikten sonra, kendisinin

yine Lycurgus'a dönüp oradan ona gereken para yardımını yapacağını söyleyip vakit kazanmaya çalışıyordu.

Öte yandan, kendi içinde de boyuna bir felâkete doğru sürüklenmekte olmanın korkusunu yaşıyordu. Hiçbir çare kalmaz da Roberta herşeyi apaçık ortaya dökerse ne olurdu? O zaman yapabileceği tek şey, kızın bütün söylediklerini yadsıyıp, herşeyin yalan olduğunu, onunla aralarında bir bölüm şefiyle emrindeki herhangi bir işçi kızın ilişkisinden öteye birşey olmadığını anlatmaktı.

Bu arada, Roberta durumunun yavaş yavaş ortaya çıkıp fabrikadaki kızların da bunu fark edeceklerini, kendisinin de böyle bir şeye dayanamayacağını söyleyerek haziran başında işi bırakmak konusunda diretmeye başlarken, beri yanda Sondra da en geç haziranın dördünde, beşinde annesi, Stuart, birkaç da hizmetçiyle birlikte Onikinci Göl kıyısındaki yazlıklarına gidip ortalığı toparlayacaklarını, daha sonra —ki bu da ayın onsekizini geçmeyecekti— Cranston'larla Harriet'lerin, daha başka ailelerin de gelmesinin ardından Clyde'ın bir hafta sonu Cranston'lardan bir çağrı alabileceğini söylüyordu. Bu çağrıyı Bertine'le birlikte kendisi ayarlayacaktı elbette. Ondan sonra da bunu öbür hafta sonlarında yazlığa gelmiş olan öteki ailelerce yapılacak çağrılar izleyecekti. Daha sonra, temmuzda Clyde'ın iki haftalık izni vardı; onu da belki Cranston'ların, ya da Harriet'lerin yanında geçirmesi sağlanacaktı.

Clyde düşünüyordu da, bütün bunlar olursa, şurada, Lycurgus'ta bir günde harcadığı paranın pek pek azıcık daha çoğunu harcayarak, gazetelerde okuya okuya bitiremediği o göl kıyısı yaşayışının içine kendisi de katılmış olabilecekti. Bu arada, gittiği o evlerde hep Sondra'yla birlikte olmak da cabasıydı. Hem o evlerin sahipleri Sondra'nın annesiyle babası gibi karşıçıkmıyorlardı kendisinin orada bulunmasına.

Evet, Sondra geçenlerde ilk kez olarak annesiyle babasının düşüncelerinden sözetmişti. Clyde'ın kızlarına karşı olan ilgisinden hoşnut değillermiş. Bu yüzden de, daha ileride olabilecek gelişmelerin önüne geçmek amacıyla Sondra'nın annesiyle, Stuart'la birlikte yapacağı, en az iki yıl sürecek bir Avrupa yolculuğu tasarlıyorlarmış. Sondra bunları söyler söylemez Clyde'ın yüzü birdenbire kararıvermişti. Bunun üzerine, onun üzüntüsünden kendini sorumlu tutan Sondra da, hemen karamsarlığa kapılmamasını, ne yapıp

yapıp annesinin düşüncelerini değiştirmeye çalışacağını söyleyerek avutmak istemişti. Yalnız, Clyde sonradan da düşünmüştü: Sondra annesinin düşüncelerini değiştirdikten sonra ne olacaktı? Clyde'ın o geniş, coşkun hayal gücüne göre böyle bir yolun sonu evlenmekti. Ne var ki Sondra daha açıkça söylemek istemiyordu bunu. Ayrıca, yaptığı açıklamalardan Clyde'ın anladığı kadarıyla, annesi kızını bir yıl kadar önce tanıdıkları bir başka gence doğru itelemeye çalışıyordu. Sondra bunu söyledikten sonra da şöyle demişti:

— "Bütün sorun daha yeterince büyük olmayışım. Ama, gör bak, gelecek ekimden sonra bu dertlerin hiçbiri kalmayacak. Kendi istediğim insanla evlenmek en doğal hakkım elbette. Bunu burada yapamayacaksam, eh, o zaman işin başka yolları da yok değil!"

Bu sözler Clyde için hem son derece tatlı, hem de eni-konu acıydı. Ah, ah, şu Roberta olmasaydı! Koskoca, çözülmez bir sorun olarak yolunun tam ortasında durup duruyordu. Yalnız, şimdi bu, bir de Sondra'nın ailesinin karşıçıkması bir yana —ki zaten Sondra o işi yoluna koyacağını söylemişti— evet, bütün bunlar bir yana, Sondra, sevgisi, güzelliği, Onikinci Göl, beyendiği insanlar, zenginlikler, hepsi, hepsi kendisini beklemekteydi. Bunları düşünürken ner'deyse her türlü çılgınlığı yapacakmışçasına bir coşku duyordu içinde. Kimbilir, kimbilir evlendiklerinde Sondra'nın annesiyle babası neler yapacaklardı! Bir kere, mutlaka ya Lycurgus'taki o şahane evin bir bölümünü onlara ayıracaklar, ya da buna benzer başka bir şey düşüneceklerdi. Sonra, yine mutlaka Finchley Şirketi'nde önemli bir görevin başına getirilecekti. İşte o zaman gerek Gilbert'in, gerekse şimdiye dek burada kendisini horlamış, aşağılamış nekadar insan varsa hepsinin, üstünde olmasa bile, en azından denginde bir işi olacaktı. Yine o zaman Finchley'lerin sahip oldukları ne varsa hepsinin Stuart'la birlikte mirasçısı durumuna gelecekti. Bütün bu hazinenin ortasında da hazinenin en değerli taşı, Sondra parlayacaktı!

Clyde bütün bunları düşlerken ekime dek olan zamanı nasıl atlatacağını hiç hesaplamıyordu. Roberta varmış, yokmuş, tez elden evlenmek konusunda sıkıştırıyormuş, sıkıştırmıyormuş, hiç düşünmüyordu bile. "Onu nasıl olsa atlatırım" diye kuruyordu kafasında. Bir yandan da daha önce felâketin eşiğine bu denli hiç mi hiç yaklaşmadığını düşünüyordu. Kimbilir, belki de Roberta'yı kurtarmak —annesi olsa mutlaka böyle derdi— gerçekten de bir

görevdi kendisi için. İyi ama, Esta'ya kim yardım etmişti ki? Sevgilisi mi? Ne gezer! Arkasına bile bakmadan çekip gitmişti. Buna karşın, Esta açlıktan ölmemişti işte; bal gibi yaşıyordu. O zaman, Roberta da, şu sırada Esta'dan daha kötü bir durumda olmadığına göre, ne diye rahat bırakmıyordu kendisini? Ne diye ayak bağı oluyordu? Ne diye ille de kötü işler yapmaya zorluyordu onu. Şimdi bıraksa, sonrası için çok daha iyi olacaktı. Sonradan para yardımı yapabilecekti ona; Sondra'nın parasıyla elbette. Ama, şimdi böylesine berbat etmemeliydi yaşayışını; bugününün, geleceğinin böylece tehlikeye atılmasına izin veremezdi! Vermeyecekti! Geleceğinin yıkılmasına izin vermeyecekti!

XL

BU arada birbiri ardından meydana gelen iki olay Clyde ile Roberta arasında ortaya çıkmış bulunan görüş ayrılıklarının bir kat daha derinleşmemesine yol açtı. Bir akşam Roberta Merkez Bulvarı'nda yürürken az ilerideki postanenin önünde Clyde'ı gördü. Clyde o sırada kaldırımın kenarına park etmiş bulunan bir arabaya eğilmiş, direksiyonda az sonra Stark Şirketi'ndeki yazıhanesinden çıkacak olan babasını bekleyen Arabella Stark ile konuşmaktaydı. Arabella'nın giyimi-kuşamı, oturması, konuşması pek gösterişli, pek havalıydı.

Roberta bunu fark eder etmez kendi durumunu düşündü. Bu durumun ağırlığı her gün bir kat daha artıyordu. Clyde ise, onun bütün ısrarlarına karşın, birtürlü harekete geçip de bir çözüm aramaya çalışmıyordu. Böylelikle kendisi günden güne umutsuzluğun o korkunç batağına biraz daha gömülüyordu. Beri yanda, şu kıza bakıyordu, Arabella Stark'a. Şu görünüşüyle kendine-güvenin, refahın, sınırsız özgürlüğün canlı bir simgesiydi sanki. İşte Clyde'ı da kendisinden bu denli uzaklaştıran, şu en zor günlerinde bile azıcık olsun yardım elini uzatmaktan alıkoyan da şu karşısındaki kızda gördüğü türden özelliklerdi. Peki, ya buna karşılık kendisi ne verebiliyordu Clyde'a?

Hiç! Evet, ne denli acı olursa olsun, gerçek buydu: Hiç!

Yalnız, bir yandan da, ne olursa olsun bütün bu olanların özünde çok büyük bir haksızlık bulunduğunu da düşünüyordu. Son konuşmalarından bu yana haftalar geçmiş, Clyde ne fabrikada, ne de odasına gelip bir sözcük bile söylememişti kendisine. Bu, ihmalkârlıktan da öte bir şey oluyordu artık; düpedüz, evet, yüz-üstü bırakıyordu Clyde onu!

Tanık olduğu bu olay çok şeyler anlatmıştı ona. Yarı kızgın, yarı üzgün, hepten yitmiş olan bir aşkın geride bıraktığı buruk bir acıyla eve döndü. Evet, herşey bitmişti! Herşey bitmiş, bir daha geri gelmemek üzere yitip gitmişti.

Bu olayın üzerinden çok geçmemişti ki, bu kez Clyde Roberta ile ilgili bir şeyle karşılaştı. Bir pazar günüydü. Sondra'nın önayak olmasıyla bir arabaya doluşmuşlar, baharın ilk güneşlerinden yararlanmak üzere Trumbull'ların Arrow Gölü kıyısındaki yazlığına gidiyorlardı. Yolları Biltz'den de geçeceği için doğuya, Roberta'ların evine doğru gitmekteydiler. Bir ara karşılarına çıkan bir yoldan kuzeye saptılar. Birkaç dakika sonra da bu kez yine doğu-batı doğrultusunda uzanan bir başka yolla karşılaştılar. Biltz'e giden yol bu yoldu ama, hangi yöne doğru gideceklerdi, onu bilmiyorlardı. Kavşakta kalmışlardı. İşte Alden'lerin çiftliği de tam bu kavşakta, hemen karşılarındaydı. Arabayı kullanmakta olan Tracy Trumbull, içlerinden birinin evin kapısını çalıp Biltz'e hangi yönden gidileceğini sormasını istedi. Bunun üzerine en kolay inebilecek durumda olan Clyde arabadan inip eve doğru döndü. Döner dönmez de bahçe kapısının yanında duran posta kutusundaki ad gözüne takıldı: "Titus Alden". Birden neye uğradığını şaşırmıştı: Roberta'nın babasıydı bu. Roberta da, evlerinin Biltz yakınında olduğunu söylemez miydi? Demek burasıydı! Bir süre duraksadı; gidip gitmemeye karar veremiyordu; çünkü, vaktiyle Roberta'ya bir fotoğrafını vermişti, Roberta onu evdekilere göstermiş olabilirdi. Geri dönüp kaçmak istedi. Tam bu sırada arabanın içinden onun bu duraksamasını fark etmiş olan Sondra seslendi:

— "Ne oldu, Clyde? Köpekten mi korkuyorsun?"

Bunu duyar duymaz orada biraz daha dikilirse akıllarına daha başka şeyler de gelebileceğini düşünerek eve giden dar yola doğru yürüdü. Bir yandan da evi inceliyor, inceledikçe kafasının içindeki düşünceler kararıyor, karışıyor,

allak-bullak oluyordu. Yıkık-dökük bir evdi bu. Hani şu şıkır-şıkır, güzelim bahar gününde bile yapayalnız, çırılçıplak bir görünüşü vardı. Çatısı çürümüş, sarkmış, bacalarından birinin yarısı yıkılmış, öbürüyse yıkılmasın diye eski-püskü zincirlerle sağından, solundan damın orasına-burası tutturulmuştu. Üzerinde yürümekte olduğu yol bakımsız, düzensizdi. Yolun sonunda, evin kapısına çıkan basamakların taşları kırık-döküktü. Duvarlarda boya diye bir şey kalmamış, bir zamanlar temel taşlarının arasını dolduran çimentonun yerinde yer yer kocaman gedikler açılmıştı.

"Vay canına!" diye düşündü. Demek Roberta'nın evi buydu. Öyleyken, yine de Roberta evlenmeleri için diretiyordu. Üstelik de kendisinin gerek Sondra'yla, gerekse aralarına katıldığı Lycurgus'lularla ilgili olarak kurduğu bunca tasarının üstüne! Dahası, Sondra hemen yanı-başındaydı şimdi. Bilmese bile, görüyordu işte. Yoksulluk! kendisi böylesine bir başlangıçtan yola çıkalı nice zaman olmuştu!

Bir ara sanki midesinin üstüne korkunç bir yumruk yemiş gibi oldu. Garip bir duygu vardı içinde. Basamaklara yaklaştığı sırada kapı açıldı, eşikte Titus Alden belirdi. Üzerinde eskilikten dökülen giysileri, ayağında yamru-yumru çarıklarıyla karşısında durmuş, ne istediğini sorar gibi kendisine bakıyordu. Clyde son derece etkilenmişti onun bu görünüşünden. Üstelik, bu yetmiyormuş gibi bir de gözlerinin, ağzının tıpatıp Roberta'ya benzemesi iyice tuz-biber ekiyordu içine düştüğü duruma. Elden geldiğince kendini sağlam tutmaya çalışarak, Biltz'e hangi yoldan gidilebileceğini sordu. Adam çabucak karşılık versin de işi bitip gitsin diye bakıyordu. Öyle olmadı. Titus ağır ağır basamaklardan aşağı, bahçeye indi, sonra da kolunu kaldırıp yolun gittiği yöne doğru göstererek uzun uzun bilgi verdi. Clyde duramıyordu. Adam sözünü noktaladığında o çoktan "Sağolun!" demiş, geriye dönüp kaçarcasına yürümeye başlamıştı bile.

Arabaya dek binbir türlü düşünce geçti kafasından. Bir yanda Lycurgus'taki yaşayışının kendisine sunduğu bir yığın güzel şey vardı: Sondra, rüya gibi geçireceği bahar, yaz ayları; aşk, macera, neşe, kişisel saygınlık, güç. Bir yanda da bütün bunları teperek çekip gitmek, Roberta'yla evlenmek. Ah, ah! ne etmişti de böylesine içli dışlı olmuştu onunla! Sırf başlangıçta birkaç geceyi tek başına, kimsesiz geçirdi diye, o yalnızlığın, o kimsesizliğin acısına kapılarak

yapmıştı bu işi. Birazcık olsun bekleyemez miydi? Sonradan katıldığı o güzelim dünyanın gelip kendisini kucaklamasını birazcık daha olsun bekleyemez miydi? Azıcık daha sabır gösterseydi n'olurdu sanki?

Şimdi bu düşünceler kafasını öylesine doldurmuştu ki arabadan inip de eve gidene dek pek neşeli, konuşkanken, arabaya dönüp oturduktan sonra ağzını bıçak açmaz olmuştu. Sondra da fark etmişti bu durumu; ne olduğunu sorup neşelendirmeye çalışmıştı birkaç kez. O da, elinden geldiğince belli etmemeye çabalayarak, zar-zor gülümsemeye çalışmıştı. Yine de bütün bunlara karşın, Roberta'nın da, içinde bulunduğu şu durumla ilgili olarak onun simgelediği şeylerin de hayali birtürlü gözünün önünden gitmiyordu. Binbir güçlükle eline geçirebildiği bunca şeyi Sondra'yı, Lycurgus'taki ilişkilerini, ancasını... kısacası, içine güç-belâ girebildiği şu dünyayı bir kez yitirdi mi, ne olacaktı? Bir zamanlar Kansas City'de sefalet içinde yüzen o zavallı çocuktan ne farkı kalacaktı? Ondan sonra, hadi bakalım, yeniden başlayacaktı oradaburada sürünmek. Bir kez daha annesine mektup yazıp birtakım şeyleri açıklamak zorunda kalacaktı. Belki de daha sonra kendisini buradan tanıyan başka biri herşeyi bir mektupla açık açık bildirecekti annesine. Kadın için çok büyük bir yıkım olacaktı bu. Oysa, daha yeni yazmıştı herşeyin çok iyi, çok yolunda gittiğini. Peki, bütün yaşayışı boyunca hep böyle mi olacaktı? Birtürlü bir yerde dikiş tutturamayacak mıydı? Hep oradan oraya koşmak zorunda mıydı böyle? Hayır, hayır... böyle olmamalıydı! Burada kalıp burada savaşmalıydı. Savaşmak zorundaydı!

— "Tanrım!"

XLI

FINCHLEY'LER Sondra'nın daha önce söylemiş olduğu gibi, haziranın beşinde yazlıktaki evlerine taşındılar. Ayrılmadan önce Sondra, Clyde'a, ikinci, ya da üçüncü haftanın sonunda Cranston'lardan bir çağrı alabileceğini, ona göre hazırlıklı olmasını söylemişti. Bu ayrılık Clyde'ı öylesine etkilemişti

ki delikanlı günlerinin onsuz nasıl geçeceğini kara kara düşünüyordu. Üstelik, Roberta ile ilgili iş de iyice sarpa sarmıştı. İşin ağırlığı öylesine gelip çatmıştı ki artık ertelemenin, atlatmaya çalışmanın olanağı kalmamıştı. Roberta'ya bakılırsa artık karnının biçimi de pek öyle gizli-saklı bir şey bırakmayacak ölçüde değişiyordu. Aslında bu bir hayalden ibaretti elbette. Yine onun dediğine bakılırsa —ki bunlar da birer hayal ürünüydü— ilk sancılar da yoklamaya başlamıştı. Bu yüzden, bundan böyle fabrikaya gidemezmiş, buralarda bile duramazmış artık. Hemen evlenmeliymişler. Clyde da öyle dememiş miymiş? Hemen evlenip buralardan gitmeliymişler; uzak olmuş, yakın olmuş, bir yerlere atmalıymışlar kapağı. Söz veriyordu: Çocuk doğduktan sonra Clyde kendisini bırakıp istediği yere gitmekte özgürmüş; en ufak bir şey sormayacak, en ufak bir sitem etmeyecekmiş. Ama, şimdi, bu hafta, ya da en geç ayın onbeşine dek, Clyde verdiği sözü tutup bir hal çaresi düşünmeliymiş.

Bunun Clyde için çok daha başka bir anlamı vardı. Bu demekti ki, ne Onikinci Göl kıyısındaki çağrıya gidebilecek, ne Sondra'yı bir daha görebilecekti; büyük bir olasılıkla, bir daha geri dönmemek üzere elveda diyecekti buralara. Ayrıca, atılacağı bu yeni serüven için yeterli parayı da biriktirememişti daha. Yalnız, Roberta kendisinin yüz doların üstünde biriktirdiğini söylemişti; ona bakılırsa, gerek evlenmek için, gerekse sonraki masraflar için bir süre bununla idare edebileceklerdi.

Ne var ki, Clyde bütün bunları kendisinin sonu olarak görüyordu. Ne olacaktı? Olacağı şuydu: Gidip şurada, ya da burada bir yere yerleşecekler, kendisi, bulduğu bir işe girecek, ondan sonra da haldır-haldır Roberta'ya bakmak için çalışacaktı. Ne acı bir şeydi bu, yarabbi! Kurmuş olduğu bunca düşün birden balon gibi sönüvermesi... Şu sırada düşünebildiği en iyi çıkar yol Roberta'nın işten çıkıp bir süreliğine evine gitmesi, bu arada kendisinin de gereken hazırlıkları yapmasıydı. Hem böylelikle bu süre içinde ikisi de kendilerini bekleyen değişime alışmaya çalışacaklardı. Çünkü, okadar çaba gösterdiği halde, yeterince para toplayamamıştı daha; en azından üç-dört haftaya daha ihtiyacı vardı; böyle söylüyordu Roberta'ya. Evleneceklerdi; gidecekleri yerde yeni yeni insanlarla tanışacaklardı; bunun için Roberta'nın kendisine biraz çeki-düzen vermesi gerekiyordu. Niçin biriktirmiş olduğu o yüz dolarla şöyle birkaç kat giysi yaptırmıyordu kendisine?

Buna Roberta'nın da aklı yatmıştı. Gerçekten de, Clyde'ın dediği gibi, evlenirken şöyle güzel birşeyler giymesi gerekirdi. Yaptıracaktı. Bu gibi hazırlıkların zaman kaybettireceğini, boş yere masrafa yol açacağını, Clyde'ın evlenmekten vazgeçip kendisini yüzüstü bırakacağını falan bile unutmuştu birden. Ne olursa olsun, evlenmek yine de mutlu, kutsal bir olaydı. Ayrıca, gariptir, Clyde'ı da yeniden ilk zamanlarındaki gibi ışıltılar içinde görmeye başlamıştı şimdi. Soyadı Griffiths'ti; iyi bir mesleği, toplumda saygın bir yeri vardı; kendisi gibi olan bütün öbür kızlar, kendisinden daha üstün düzeyde olanlar bile onunla böyle bir ilişki kurabilmek için, onunla evlenebilmek, evet, evlenebilmek için can atıyorlardı. O kendisiyle evlenmeye pek okadar gönüllü olmayabilirdi ama, olsun, azıcık ilgilense bile bu onu mutlu etmeye yeterdi. Hem sonra, bir zamanlar kendisine deli gibi âşık olan o değil miydi? Ayrıca, bir zamanlar annesinin dediği gibi, bazı erkekler başta isteksiz gibi görünseler bile, bir kez onlar için bir çocuk dünyaya getirip de ellerine verdin mi, büyük bir değişiklik ortaya çıkabilirdi; her zaman olmasa bile kimi zaman olasıydı böyle şeyler.

Şimdilik, başka çıkar bir yol görünmediği için, kendini böylece avutmaya çalışıyordu. Ondan beş gün sonra da, evdekilere iki haftalığına yanlarına gelmekte olduğunu bildirmesinin ardından, Biltz'e gitmek üzere yola çıktı. Clyde, daha önceleri de olduğu gibi, Fonda'ya dek onunla geldi. Yapacak başka birşey olmadığı için sadece, sadece susuyordu Clyde. Susmak şu sırada çok önemliydi. Hiç değilse, böylece daha çok düşünebilmek olanağını elde edebiliyordu. "Belki," diyordu, "belki son ânda bir çare bulunur."

Beri yanda, Sondra'dan da boyuna tatlı tatlı mektuplar alıyordu. Bu mektuplarda Sondra, Onikinci Göl'e yapacağı gezi sırasında, kendisini nelerin beklediğini sayıp döküyordu ona. Masmavi bir su, bembeyaz yelkenler, tenis, golf, atlar, araba yarışları... Bertine ile birlikte bütün bunları ayarladıklarını yazıyordu. Bütün bunlardan başka bol bol öpücükler, öpücükler, öpücükler de yolluyordu!

XLII

BU arada arka arkaya gelen iki mektup, Clyde'ın içine düştüğü ikilemin zorluğunu bütünü bütününe gözleri önüne sermişti. Birincisi Sondra'dandı. Şöyle diyordu:

Bir tanecik Clyde'ıma:

Benim tatlı sevgilim ne yapıyor? İyi mi? Burada herşey çok, çok güzel. Birsürü insan var, her gün de yenileri geliyor. Gazino ile golf alanı da açıldı. Bir görsen, dolup dolup taşıyor. Sevgilim, hemen bu yakınlarda sen de gelmeye bak. Buraların güzelliği sözle anlatılacak gibi değil. Atla gezilecek yemyeşil yollar, her akşamüstü saat dörtte Gazino'da dans, yüzme... Ben de az öncesine dek Dickey'in sırtındaydım; şimdi döndüm. Birazdan da bu mektubu atmak için çıkacağım. Bertine bugün, yarın sana mektup yazıp çağıracağını söyledi. Sondra gel der demez geleceksin, anlaşıldı mı? Yoksa, Sondra dayaktan öldürür seni! Seni gidi yaramaz çocuk, seni!

Fabrikada güzel güzel çalışıyor musun bakayım? Onun yerine şimdi burada olmanı nekadar isterdi Sondra! Ne güzel, ata binerdik, arabayla gezerdik, yüzüp dans ederdik! Tenis raketinle golf sopalarını getirmeyi sakın unutma!

Bu sabah atla gezerken bir kuş öyle yakından geçti ki Dickey ürküp birden dört-nala koşmaya başladı. Sondra öyle korktu ki! Clyde şimdi hiç üzülmüyor mu Sondra'sı için?

Yemekten sonra Bertine'le, Nina'yla Gazino'ya gideceğiz. Sen de orada olmak istemez miydin? Taudy'yi dinleyip dans ederdik. O şarkıya bitiyorum. Neyse, şimdi giyinmem gerek. Yarın daha çok yazarım. Bertine'den haber alır almaz hemen yaz. Binlerce kez öperim. Sondra'na her gün mektup yaz. O da sana yazacak.

Bir daha, bir daha öperim.

Clyde hiç vakit geçirmeden, aynı gün, aynı saat karşılık yazdı bu mektuba. Hemen ardından gelen ikinci mektup ise Roberta'dandı.

Biltz, 10 haziran

Clyde'cığım,

Biraz sonra yatacağım, ondan önce birkaç satır birşeyler yazmak istiyorum sana. Yolculuğum çok yorucu geçti, hasta gibi oldum. Biliyorsun, gelmeyi de pek istemiyordum. Şimdi de, bütün tasarlarımızı yapmamıza karşın, sen de geleceğini söylediğin halde, yine herşeyi çok karanlık, çok belirsiz görüyorum.

Bu noktada Clyde, Roberta'nın bir parçası olduğu o sefil taşra yaşayışından nekadar tiksiniyorduysa da, şimdi, o çok, çok gerilerde kalmış duygularının bir dürtmesiyle, ona acıdı. Çünkü, bütün bu olanların suçlusu o değildi. Kızın yaşayışında amaç olarak belirlemiş olduğu şeyler hep küçücük, daracık şeylerdi: İş, ya da sıradan bir evlilik, okadar. Dahası yoktu. Clyde günlerden beri ilk kez böylesine açık bir biçimde düşünüp anlamak, sonra da anlayış göstermek olanağını buluyordu. Bu düşünceleri mektubun daha sonraki bölümlerince de doğrulanıyordu:

Bu sırada buralar çok güzel, ağaçlar yemyeşil, çiçekler renk renk. Güneye bakan pencereye gidince, yemiş bahçesinde uçuşan arıların tatlı tatlı vızıldamalarını duyuyorum. Buraya gelirken Homer'de oturan ablamın evine uğradım. Bir daha ne zaman görüşürüz bilmediğim için, bir göreyim istedim. Öyle güzel bir evleri vardı ki, Clyde! Koltuklar, kanepeler, hepsi ayrı güzel. Agnes de Fred'le öylesine mutlu ki! Dilerim hep öyle olsun. Doğrusu, "Düşlerim gerçekleşmiş olsaydı bizim de böyle tatlı bir yuvamız olurdu." diye düşünmeden edemedim. Orada kaldığım sürece Fred bana takıldı durdu. Durup durup, niye benim de birtürlü evlenemediğimi sordu hep. Sonunda: "Bak, Fred," dedim, "bukadar üstüme düşme; yoksa, bugünlerde pat der evleniveririm. Biliyorsun, sabreden derviş muradına ermiş, diye bir laf vardır." Ya, böyle dedim işte. Karşılığında o da bana ne dese beyenirsin? "Evet, evet, sabrede ede sabırtaşına dönmek de var hesapta ama!" dedi.

Neyse, herşey bir yana, annemi yeniden gördüğüm için çok sevinçliyim. Öyle iyi, öyle şefkatlidir ki dünyanın en tatlı annesi diyebilirim. Birşey olacak da onu üzeceğim diye ödüm patlıyor. Hiç, hiç üzmek istemiyorum

annemi. Tom'la Emily'yi de. Onlar da görüşmeyeli birsürü arkadaş edinmişler burada. Benim de aralarına katılmamı istiyorlar ama, şu sırada onlarla birlikte yapmamı istedikleri şeylerin hiçbirini yapacak halde değilim; oyun oynamak, dans etmek falan.

Burada Clyde yine onun o evdeki, kendisinin de bir rastlantı sonucu görmüş olduğu o viranedeki yaşayışını gözlerinin önüne getirdi. Evin yıkık-dökük bacalarını, kızın acayip görünüşlü babasını anımsadı. Bütün bunlar Sondra'nın mektupta yazdıklarıyla nasıl da taban tabana zıttı!

Annem, babam, Tom, Emily, hepsi benim için pervane oluyorlar. Bunca iyiliklerine karşılık durumun farkına varıp üzülecekler diye ödüm patlıyor. Şimdilik, bu halime bakıp bakıp sorduklarında: "Fabrikada çok yoruldum," diye geçiştirmeye çalışıyorum. Annem de ya uzun süre dinlenip işe gitmememi, ya da bütün bütün işten çıkmamı söylüyor. İşin aslını bilmediği için elbette. Zavallıcık! Bir öğreniverirse diye düşünüyorum bazan, Clyde... bir öğreniverirse! Tanrı'm, ne büyük felâket olur!

Neyse, bu karanlık duygularımla senin de içini karartmayayım. Gerçekten istemiyorum bunu. Yalnız, yeter ki sen, konuştuğumuz gibi, gel beni al. Bir arada olduğumuz süre içinde de bu biçim hiç konuşmayacağım. Ancak, geleceksin, geleceksin bana, değil mi, sevgilim? Uzun zamandır yaptığın gibi yine beni düş kırıklığına uğratmayacaksın, acı çektirmeyeceksin, değil mi? Noel'den bu yana ne çok zaman geçti! Ondan önce nekadar iyiydin bana karşı! Yalnız, bak, söz veriyorum, bir arada olduğumuz sürece hiç yük olmayacağım sana; çünkü, biliyorum, artık bana karşı en ufak bir sevgi yok içinde. Onun için, ben de artık pek üstünde durmuyorum; yeter ki şu durumdan sağ-salim bir kurtulayım. Yine söz veriyorum, en ufak bir yük olmayacağım sana.

Biliyor musun, evdekiler yaptıracağım giysileri ne sandılar? Lycurgus'ta gideceğim bir toplantı için hazırlık. Orada harikulâde bir zaman geçirdiğimi sanıyorlar. Neyse, yine de tersini düşünmelerinden iyidir. Belki bir ara Fonda'ya kadar uzanıp alacaklarımı oradan almayı düşünüyorum. Beni buraya gelmeden önce de görmeyi düşünürsen —ki hiç sanmıyorum— orada buluşabiliriz.

Bir araya gelip ne yapacağımızı, ne edeceğimizi konuşmak iyi olur sanırım.

Clyde, senden uzun, tatlı bir mektup yazmanı istiyorum. İstemesen bile yaz, n'olur! Canını sıkmak istemiyorum, istemiyorum ama, sinirlerim de öyle yorgun, öyle gergin ki! Konuşacak, içimi dökecek birine ihtiyacım var. Buradakiler olmaz, onlara söyleyemem; onlar da, anlayamazlar ya.

"Canını sıkmayacağım" diye diye, yine sıktım, değil mi? Bir daha sefere daha dikkatli olacağım. Bir daha sefere dediğim, yani, yarın, ya da öbürgün. Çünkü sana mektup yazmak rahatlatıyor beni, Clyde. Sen de birkaç satır birşeyler yazıp beni sevindirmek istemez misin? Yazdıklarında içten olmasan da olur. Ne olursa olsun, ihtiyacım var. Hem, geleceksin değil mi? Geldiğin zaman çok mutlu olacağım; emin ol, en ufak bir ağırlık vermeyeceğim sana.

Roberta

İşte, art arda eline geçen bu birbirine taban tabana karşıt iki mektup, Clyde'a, Roberta'yla hiçbir zaman evlenmemek, Biltz'e gitmemek, onun bir daha buraya, yanına dönmesine göz yummamak konusunda son, kesin kararını verdirdi; yoksa, kendisi Biltz'e giderse, ya da Roberta dönüp buraya gelirse, ne Sondra kalacaktı, ne Onikinci Göl, ne de tasarlanmış olan o güzelim yaz tatili. Böyle bir şeyi bütün gücüyle önlemeye çalışacaktı. "İyi ama," diye düşünüyordu bir yandan da, "Tanrı aşkına, bu işin içinden sıyrılmanın kolay, temiz bir yolu yok mu?"

*
**

Sıcak bir haziran akşamıydı. Yatağının üzerine uzanmış, elinde mektuplar, içinde huzursuzluğunun verdiği o korkunç sıkıntı, düşünüp duruyordu. Ne berbat, ne karmaşık bir durumdu bu, yarabbi! Şu kızı hiçbir türlü tek başına gidip bir yerde yaşamaya razı edemeyecek miydi. Hem öyle pek uzağa gitmesi de gerekmiyordu. Şöyle, yakındaki yerleşme merkezlerinden birinde, örneğin, Fonda'da, Gloversville'de, Schenectady'de de olsa olurdu. Para da gönderirdi ona, doktor da bulurdu, bakıcı da. Ne isterse sağlardı. Yalnız, bunun ötesinde birşey yapamazdı. Biltz'e falan gidemezdi. Çok sıkışırsa,

yapacağı şey kaçmaktı. Kaçar, Onikinci Göl'e giderdi. Roberta pek, pek fabrikaya gelip durumu anlatırdı. O zaman da Clyde inkâr ederdi; böyle bir ilişkide bulunmadığını söylerdi. Kendisine karşı tanıklık edecek bir kimse yoktu nasıl olsa. Ne Gilpin'lerle tanışmıştı, ne de Gloversville'deki Dr. Glenn'e görünmüştü.

Yine de içinde bir korku vardı. Nasıl inkâr edecekti? Kolay değildi ki o yürekliliği göstermek! Kolay değildi ki Roberta, karşısında durmuş, suçlayan, soran, şaşkın, masmavi gözleriyle kendisine bakarken, bu kızla en ufak bir ilişkisi olmadığını söylemek! Yapabilecek miydi böyle bir şeyi? Var mıydı yüreği? Sonra, hadi var diyelim, yapabildi diyelim, inandırıcı olabilecek miydi? Sondra, Sondra duyunca inanacak mıydı acaba?

Sonunda, düşünmekten vazgeçti. Sondra'ya mektup yazıp, geleceğini bildirdi. Roberta'ya ise hiç yazmamaya karar verdi. Gerekirse telefon ederdi. Roberta yanlarındaki komşunun telefon numarasını vermişti ona. Yoksa, böyle bir zamanda mektup yazmak Roberta'nın eline ileride kullanabileceği çok güzel bir kanıt sunmak demekti. Biliyordu, bütün bu düşünceler, bu hesaplar çok bayağıca, çok alçakça şeylerdi ama, Roberta ona karşı anlayış göstermiş olsaydı bunlar olmazdı, diye düşünüyordu bir yandan da. Sondra'ya gidiyordu aklı. Mektupta anlattığı, Onikinci Göl'ün Batı kıyısında uzanan ağaçlıkları, bahçeleri, bunların ortasındaki o güzelim evi hayal ediyordu. Kimbilir bütün bunlar ne harika şeylerdi! Elinde değildi, geri çeviremezdi onları!

Sondra'ya yazdığı mektubu postaya atmak üzere dışarı çıktı. Bir gazetecinin önünden geçerken, azıcık sosyete haberlerine bakıp sıkıntısını unutmak düşüncesiyle, bir *Times-Union* aldı. Eve gelip de açtığında ilk sayfada kocaman harflerle şöyle bir başlık çarptı gözüne:

PASS GÖLÜNDE ÇİFTE FACİA... PITTSFIELD TATİL YERİ AÇIĞINDA TERS DÖNMÜŞ BİR SANDALLA İKİ ŞAPKA BULUNDU... DAHA SONRA KİMLİĞİ BELİRLENEMEYEN BİR GENÇ KIZIN VÜCUDU DA YAKINDA BİR YERDE SUDAN ÇIKARILDI... KAZANIN İKİNCİ KURBANININ ARANMASI SÜRDÜRÜLÜYOR.

Kendisi de, kürekten dalmaya kadar, her türlü su sporuna karşı büyük

bir ilgi duyduğu için oldukça merak etmişti. Başlığın altındaki yazıyı okumaya başladı:

Pittsfield yakınındaki tatil yerinde, Gazino'nun, aynı zamanda da onun yanındaki sandal kiralama yerinin işleticisi B. Lucas'ın anlattığına göre, salı sabahı, otuzbeş yaşlarında bir erkekle yirmibeş yaşlarında bir kadın gelip kendisinden bir sandal istemişler, gölün kuzey ucuna doğru gideceklerini söylemişlerdi. Daha sonra, akşam saat 7 olup da dönmediklerini görünce B. Lucas merak edip, oğlunu da yanına alarak, başka bir sandalla aramaya çıkmıştı. Bu aramanın sonunda da sabah verdiği sandalı ters dönmüş durumda bulmuştu. İçindekiler ortalarda yoktu. Bunun üzerine, sandal parası vermemek için yapılan numaralardan biri diye düşünüp sandalı almış, dönmüştü. Ne var ki, içindeki kuşkuyu da atamamıştı birtürlü. Onun için, ertesi sabah, yardımcısı Fred Walsh'ı da yanına alıp, aramaya bir daha çıkmıştı. Korktuğu da olmuştu: Göl kıyısındaki sazların arasında bir kadın şapkasıyla bir erkek şapkası bulmuşlardı. Bunun üzerine, öğleden sonra daha kalabalık olarak yeniden gidilmişti o bölgeye, aramaya. Bu kez de, sudan kızın ölüsü çıkarılmıştı. Erkeğin ölüsü görünürlerde yoktu. Gazete bu konuda, o bölgede derinliğin yer yer on metreye kadar vardığını, hem bundan, hem de, yine o bölgede suyun dipteki akıntısından dolayı erkeğin ölüsünün belki de hiç bulunamayacağını yazıyordu. Çünkü, aşağı-yukarı onbeş yıl önce aynı yerde olan aynı tür bir kazâda ölülerin hiçbiri bulunamamıştı.

Sonuç olarak, olağan yaz kazâlarından biriydi bu. Onun için, Clyde da şöyle-bir okuduktan sonra, üstünde pek durmadı. Biraz da öteki sayfalara göz attıktan sonra gazeteyi elinden bıraktı. Yeniden kendi sorunlarına dönmüştü şimdi; ne yapacağına. Bunları düşünerekten, yatmak üzere tam ışığı kapayordu ki birden aklına geldi... Namussuz Şeytan, nasıl da fısıldıyordu! Diyelim ki Roberta ile... yok, Sondra ile... Hayır, hayır, Sondra çok iyi yüzme biliyordu. Kendisi de öyle. Evet, Roberta ile küçük bir sandala binip açılmış olsalar da sandal ansızın alabora oluverse!.. Ne yaman bir kurtuluş olurdu! Nasıl da göz açıp kapayıncaya dek sıyrılıverirdi şu günlerde kendisini mahvolmanın eşiğine kadar getiren bunca dertten! Yo, dur bir dakika... Okadar ileri gitmece yok! İnsan böylesine ağır sorunlar altında kaldığı zaman kafasında bu tür cinayetler mi tasarlamalıdır? Böyle bir şeyi... böyle bir şeyi düşünmek bile

doğru değildir. Yalnız, diyelim bir kazâ sonucu, hiç kuşkusuz, böyle bir şey oluverse?.. O zaman... o zaman Roberta ile ilgili dertlerinin hepsi bir çırpıda bitivermez miydi? Kafası berrak, gönlü rahat, Sondra'sıyla baş başa kalmaz mıydı? Gürültüsüz-patırtısız, sessiz-sedasız, tertemiz bir çözüm. Ondan sonra da alabildiğine engin, alabildiğine mutlu bir gelecek!

Yine de Roberta ile ilgili olarak böyle şeyler düşünmemeliydi. Hem sonra, ne diye bu iş bukadar kurcalamıştı kafasını? Yine, ne diye bu işle Roberta'yı hep yan yana düşünüyordu? Yok, yok... atmalıydı kafasından bu düşünceyi. Olmaz... olamazdı! Korkunç bir şeydi bu! Bir cinayet düşüncesinden başka bir şey değlidi. Evet, evet... cinayet! Cinayet! Gelgelelim, Sondra'nın mektuplarında çizdiği yaşayış da öyle güzeldi ki! Kendisi de öylesine can atıyordu ki öyle bir yaşayışa! Küçük bir kazâ... küçücük bir kazâ! Cinayet falan tasarladığı yoktu ki; sadece, küçük bir kazânın olup olamayacağını düşünmeye çalışıyordu. Evet ama, bunu bile düşünmek kötü değil miydi? "Küçük bir kazânın olup olamayacağını düşünmek..." Evet, evet, bu bile kötüydü. Düşünmemeliydi. Düşünmemeliydi! Yalnız... kendisi iyi bir yüzücüydü. Uzaklık ne olursa olsun, kıyıya dek yüzebilirdi. Roberta ise, yüzme bilmiyordu. Önceki yaz birkaç kez birlikte göl kıyısına gitmişler, o yüzmemişti. Peki, o zaman... o zaman?.. O zaman kendisi koşup da imdadına yetişmezse?..

Yo, hayır! Hayır! Böyle bir kazâyı aklına bile getirmemeliydi. Roberta' dan kurtulmayı nekadar istese bile, doğru değildi bu! Daha da öteye, suçtu, günahtı! Korkunç bir şeydi! Kollamalıydı kendisini. Düşünmemeliydi böyle şeyler. Aksi şeytan! Nereden de gelmişti aklına?..

Ölüm!

Öldürmek!

Roberta'yı öldürmek!

Evet ama, Roberta evlenip birlikte buralardan gitmelerini istiyordu. Üstelik, diretiyordu bunda. Düşüncesini değiştirmeye de niyeti yoktu. Clyde'ın aklına takılmıştı. Soğuk soğuk terliyordu. Yo, hayır, düşünmemeliydi! Sonra... Sonra o doğmamış çocuğun ölümü de vardı işin içinde!

Böyle bir şeyi, şu sırada kendisinin yaptığı gibi, hesaba-kitaba döken bir kişi daha var mıydı acaba? Yalnız, beri yanda, yaz geldi mi dünyanın neresinde olursa olsun bu tür kazâlar olur, kadın-erkek, çoluk-çocuk, birsürü insan

boğulur giderdi. Olağan şeylerdi bunlar. Evet ama, Roberta'nın başına da böyle bir şey gelsin istemezdi o elbette. Hele hele şu aralık. Kesinlikle bu nitelikte bir insan değildi. Değildi işte! Değildi! Değildi! Avuçlarında, şakaklarında boncuk boncuk terler birikmişti. Böyle bir insan değildi. Bu tür şeyleri kötü ruhlu, alçak insanlar düşünür, hesaplardı. Onun için, bundan böyle, hemen şu ândan, bir daha düşünmeyecekti.

Uykusu kaçmıştı. Kalktı, giyinip dışarı çıktı. Önce Wykeagy Bulvarı'na doğru yürüdü; orayı geçtikten sonra Merkez Bulvarı'na saptı; daha sonra Oak caddesine, oradan Spruce'a, oradan yine Merkez Bulvarı'na. Yürüdükçe az önceye dek beynini saran düşüncelerden uzaklaştığını görüyordu. Bir süre sonra, iyice iyileştiğine karar verip, odasına döndü. Yatağa girdiğinde o korkunç düşüncelerden iyice kurtulmuş olduğunu düşündü. Bir daha kesinlikle düşünmemeliydi böyle şeyler. Hiç, ama hiçbir zaman, hiçbir zaman düşünmemeliydi.

Bu düşüncelerle uykuya daldı. Yalnız, öylesine etkilenmişti ki az sonra korkunç bir karabasanla uyandı. Yeniden uyudu. Bu kez başka korkulu düş görüp uyandı, bir daha da sabaha dek gözünü kırpmadı.

XLIII

BÜTÜN çabasına karşın, aklına takılan bu düşünceleri kafasından atması pek öyle kolay olacağa benzemiyordu. Düşünceleri gelip gelip kızın ölüsünün bulunmasına, erkeğin yok olmasına takılıyor kalıyordu. Kendi kendine: "Kimbilir, belki erkek şimdi gölde bile değildir." diyordu. Öyle ya, erkek kızı başından atmak için bilerek getirmiş olamaz mıydı oraya? Çok vahşice bir şeydi ama, sonunda başarıya da ulaşmıştı işte. E, kendisi de böyle bir şey mi yapacaktı yani?.. Yok, yok!.. Hayır! Hiçbir zaman düşünmemeliydi böyle şeyleri!

Gelgelelim, beri yanda, Roberta ile ilgili durumu da her gün daha bir çıkmaza giriyordu. Aşağı-yukarı her gün Roberta'dan yeni bir mektup, bunun yanı-sıra Sondra'dan da yeni bir mektup geliyor, her ikisinin simgeledikleri dünyalar arasındaki o derin ayrılığı Clyde'ın gözünde iyice derinleştiriyor, iyice keskinleştiriyordu. Biri mutluluğu, neşeyi, coşkunluğu, sahip olmak istediği herşeyi belirtirken, öbürü kapkara, kasvetliydi, belirsizliklerle doluydu.

Clyde Roberta'ya tek bir satır olsun birşey yazmıyordu. Bunun yerine, ara-sıra çok kısa süren telefon konuşmalarıyla hiç değilse hal-hatır soruyor, sesini duyduğuna çok sevindiği, evinde rahat etmiş olmasından dolayı memnun olduğu gibisinden şeyler söyleyip geçiştiriyordu. Bu arada fabrikadaki işlerinin yoğunluğundan söz etmeyi de unutmuyor, dolayısıyla ona iki satır birşeyler yazacak vakti bile bulamadığından yakınıyordu.

Beri yanda Sondra'ya yazdığı bir mektupta ise, konuştukları gibi, ayın 18'inde orada olacağını, belki ondan sonraki hafta sonunu da onunla baş başa geçireceğini söylüyordu.

Gitti de. Gitti, o güne dek hiç görmediği bir zenginliğin, bir görkemin içinde buldu kendini. Masmavi sular, birbirinden güzel arabalar, tekneler, yeşillikler, renk renk çiçeklerle donatılmış bakımlı bahçeler, tenis, golf alanları, çeşit çeşit eğlence yerleri, herbiri ayrı güzellikte sıra sıra evlerden oluşan pırıl-pırıl, eşsiz bir dünyaydı bu.

Clyde'ı Sondra, Bertine, Grant karşıladılar. Sonra hep birlikte Grant'ın deniz motoruna binip göl kıyılarının cennet benzeri güzelliklerini seyrede ede, evlerin bulunduğu yere gittiler. Bertine'lerin evi bir harikaydı. Daha görür görmez, Clyde'ın ağzı açık kalmıştı. O güne dek hiç rastlamadığı biçimde bir yapısı vardı bu evin. Bir süre göle bakan verandada oturup dinlendiler. Bulundukları yerden ileriye, göle doğru uzanan tenis, golf alanları ile onları saran ağaçlıklar arasındaki gezinti yolları görülüyordu. Her yan iyi giyimli, tertemiz görünüşlü insanlarla doluydu.

Akşam yemeği Bertine'lerde yenilecekti. Yemekten sonra da hep birlikte Gazino'ya gideceklerdi. Sondra Clyde'a öbür arkadaşlarla orada tanışabileceğini söylüyordu. Ayrıca, bol bol da dans edebileceklerdi. Herşeyi en ince ayrıntısına dek düşünüp hesaplamıştı. Ertesi sabah erkenden, kahvaltıdan önce, isterse birlikte ormanda bir at gezintisi yapabileceklerdi. Kahvaltıdan

sonra ise şöyle-bir denize girip çıkmanın ardından Bertine ile Nina Temple, Sondra'nın deniz-uçağıyla, bir uçuş yapacaklardı. Daha sonra öğle yemeği, tenis, golf, Gazino'da akşam çayı, akşam yemeğinin ardından Brookshaw'ların Utica'daki evinde dans.

Daha geleli bir saat olmuştu, Clyde görüyordu ki başından sonuna dek dopdolu bir hafta sonu vardı önlerinde. Biliyordu ki bu zengin program boyunca Sondra'yla baş başa çok tatlı ânlar, saatler geçirecekti. Cennetteymişçesine bir zaman geçirecekti burada. Roberta'yı da elden geldiğince kafasından uzak tutmaya çalışacaktı.

Cranston'ların alanında karşılıklı tenis oynarlarken Sondra'ya bakıyordu. Kısacık, beyaz eteği, bluzu, başına bağladığı yeşilli-sarılı ipek atkısı, şenşakrak görünüşüyle ne güzel, ne tatlı bir varlıktı! Dudaklarındaki o tatlı gülümseme, gözlerindeki o ılık bakış! Raketi sallarken hareketlerindeki incelik, yumuşaklık! Bütün bunları özlemle içine çekerken bir yandan da bağrının derinliklerinde buruk mu buruk bir acı duyuyordu. İşte, Sondra buradaydı, karşısındaydı; bütün güzellikleriyle onun olmak için hazır, bekliyordu. Buna karşılık o, kendi eliyle yaratmış olduğu o korkunç engel yüzünden, birtürlü ulaşamıyordu ona!

Çevresine bakıyordu. Pırıl-pırıl, masmavi göl, renk renk kıyılar, yelkenliler, türlü türlü eğlenceler, zenginlikler. Zaman zaman, bir gün bütün bunların ayrılmaz bir parçası haline geleceğini düşünüp umutlanıyor, ileriye güvenle bakıyordu. Zaman zaman da aklına birden Roberta geliveriyor, beyninin içinde esen buz gibi bir rüzgâr bütün neşesini alıp götürüyordu. Böyle zamanlarda, gazetede okuduğu gölde boğulan iki kişi, nereden nereye, birden ortaya çıkıp gözünün önüne geliveriyordu. Böyle bir şeyin kendisini bir çırpıda bütün sıkıntılarından kurtarıvereceğini düşünüyordu. Sonra bir ân geliyor, oynamakta olduğu oyundan iyice uzaklaşmış olduğunu fark ediyordu. Çoğu kez Bertine'in, ya da Sondra'nın, Grant'ın: "Hey, Clyde, ne düşünüyorsun?" diye sormasıyla oluyordu bu. O zaman da, daldığı derinliklerden ansızın çıkarılmış olmanın etkisiyle ağzından "Roberta'yı!" diye kaçırmamak için kendini zor tutuyordu.

Brookshaw'lardaki toplantıda çevredekilere karşı birbirleriyle burada tesadüfen karşılaşmış gibi davranmışlardı Sondra'yla. Özellikle Sondra'nın

annesiyle babası açısından gerekliydi bu. Yalnız, daha sonra, dans etmek, birkaç dakikalığına bahçeye bir kaçamak yapıp ay aydınlığında birbirlerine sarılarak tatlı sözler fısıldamak olanağını bile bulmuşlardı.

Ertesi sabah, Bertine'i de alarak, erkenden at gezintisine çıkmışlardı. Bir ara geride kaldıklarında Sondra, Clyde'a dönüp annesinin onun buraya geldiğini duyunca pek bozulduğunu, yine de birşey söylemediğini fısıldamıştı. Aslında, kadın pek emin değildi. Belki de Bertine'in Clyde'a karşı bir ilgisi vardır da onun için gelmiştir, diye düşünüyordu. Sondra annesinin kafasında böyle bir ikilem yaratabilmek için epey çaba harcamıştı. Bunların ardından Clyde'a sonbaharda Lycurgus'a döndüklerinde herşeyin çok daha başka olacağını söylemişti. O zamana dek bir yaş daha büyüyüp evdekilere kafa tutacak çağa gelmiş olacaktı çünkü. Yine söylediğine göre Clyde'ı seviyordu. Daha önce aşkın ne olduğunu bilmezken şimdi biliyordu. İlk kez Clyde'da tatmıştı bunu. Onun için de vazgeçmeyecekti Clyde'dan.

Sonra susmuştu. Beri yanda, Clyde düşünüyordu: Beş kuruş parası yoktu. Beş kuruş parası olmadığı gibi, gidecekleri bir yer de gelmiyordu aklına. Sondra bunları öğrenirse vazgeçebilirdi. Korkuyordu. Sonra: "Belki Sondra'nın parası vardır." diye düşündü. Belki yardımcı olabilirdi kendisine. Ne var ki bütün bunları şimdi konuşmak gerekiyordu.

— "Sondra, sevgilim, benimle kaçamaz mısın?" diye sordu. "Sonbahara çok var daha. Benimse, bekleyecek sabrım kalmadı. Hem, annen de evlenmemize karşıçıkacağına göre, hiç değilse kaçarak yoluna koyarız bu işi. O zaman ona herhangi bir söz hakkı kalmaz. Daha sonra mektup yazarsın, herşey düzelir. Ne dersin? Böyle bir şey yapabilir miyiz, Sondra?"

Bunları öyle büyük bir istekle, öyle büyük bir coşkuyla söylemişti ki, Sondra da, elinde olmadan, aynı sele kapıldı. Onda böylesine bir istek uyandırmış olmaktan dolayı için için bir gurur da duyuyordu. Evet, kimbilir Clyde'la Kanada'ya, New York'a, Bostan'a kaçmak ne müthiş bir şey olurdu! Kimbilir birden nasıl patlardı bu haber çevrelerinde! Lycurgus'ta, Albany'de, Utica'da herkes onlardan söz ederdi! Sonra, bu sayede Griffiths'lerle de akraba olmuş olurlardı. Annesi nasıl da hep övgüyle söz ederdi bu aileden!

Bir ara düşündü: Niye olmasındı sanki? Şu kaçmak işi... Hem, iyi bir insandı. Evet, şu sıralarda parası yoktu belki ama, evlendikten sonra olacaktı.

Olmayacak mıydı? Babasının yanında, Finchley Şirketi'nde bir işe girdikten sonra... Gil Griffiths kendi babasının yanında nasıl para kazanıyordu?

Gelgelelim, sonra işin başka yanını da düşündü. Buradaki rahat yaşayışını geçirdi gözünün önünden. Annesiyle babasının bu ansızın gidiş karşısında ne yapacaklarını, neler düşüneceklerini hayal etti. Sonra, kendi yapmış olduğu bunca tasar da alt-üst olacaktı. Oysa, bir-iki aylık bir gecikmenin ne zararı olabilirdi ki? Tersine, zararı olmaz, yararı olurdu. Bir-iki ay sonra Clyde'a bütün bütün kavuşacağı kesindi. Şimdi onun söylediği türden bir şey yapmaya kalkarlarsa bunun sonuçları çok daha kötü olabilir, birbirlerini süresiz olarak yitirmelerine dek bile varabilirdi.

Bunları düşündükten sonra, Clyde'ın söylediklerini geri çevirircesine, başını sallayıp kesin kararını bildirdi. Clyde yenildiğini görüyordu. Yiyebileceği en büyük darbe buydu. Gelmiyordu Sondra! Kendisiyle gelmiyordu! Bitmişti! Yitirmişti herşeyini! Beri yanda, Sondra elden geldiğince yumuşak bir sesle anlatmaya çalışıyordu:

— "Gelirdim, sevgilim, gelirdim ama, yapılabilecek en iyi şeyin bu olduğunu sanmıyorum. Annemin de şu aralık pek bir baskısı yok. Ayrıca, önümüzde koskoca bir yaz var, geçirilecek bunca güzel zaman var. Onlara pek belli etmeden de bal gibi yaşayabiliriz bütün bunları." Sözlerinin bu noktasında tatlı tatlı gülümsedi. "İstediğin zaman gelebilirsin, biliyorsun. Bertine herşeyi ayarlıyor. Bütün yaz boyunca istediğin kadar görüşebiliriz. Sonra sonbahar gelir, bakarım annemde bir yumuşama var mı, yok mu; varsa, o zaman gelirim seninle. Söz veriyorum, sevgilim, nereye istersen gideriz o zaman."

Sevgilim! Sonbahar!

Susmuştu Sondra. Ellerini ellerine almış, sıkıyordu. Gözlerinde kendilerini bekleyen zorlukların hesabını yapmaya çalışır bir bakış vardı. Sonra birdenbire Clyde'ın boynuna atıldı, öptü.

— "N'olur, sevgilim," diyordu, "n'olur böyle yüzünü asma! Sondra'n seni çok, ama çok seviyor. Emin ol, herşeyin yoluna girmesi için elimden geleni yapacağım. N'olur, sabırlı ol. Hiç bırakmayacağım seni. Hiç, ama hiç bırakmayacağım!"

Clyde ona bakıyordu. Ne de güzeldi! Bu güzelliğiyle nasıl da tamamlıyordu çevresini saran o dünyanın görkemini! Gelgelelim, kendisi ne onu elde

edebiliyordu, ne de o dünyayı işte! Roberta, varlığıyla, kendisinden beklediklerileyle hep oradaydı; koskoca bir engel olarak duruyordu yolunun üstünde. Kuş olup uçmaktan başka bir kaçış yolu yok gibiydi. Aman yarabbi, ne yapacaktı!

Böyle düşünürken bir ara gözleri son derece korkunç bir bakışla yanıp söndü. Daha önce hiç böylesine güçlü bir tepki duymamıştı. Öyle ki, bu durum Sondra'nın bile dikkatini çekti. Şaşırmıştı. Merakla sordu:

— "Clyde, sevgilim, nen var? Ne oluyor? Yüzün çok acayipleşti birdenbire! Ah, bukadar çok mu seviyorsun beni? Üç-dört aycık bile bekleyemeyecek misin? Hayır, durum sandığım kadar kötü değil. Yine her zaman birlikte olacağız. Her gün de mektup yazacağım sana."

— "Evet ama, Sondra... Sondra! Ah, bir anlatabilsem sana! Bütün bunların benim için ne demek olduğunu bir anlayabilsen!"

Birden durdu. Sondra'nın gözlerinde soran bir bakış belirmişti çünkü. Daha uzun konuşması pek çok şeyi ortaya dökmek zorunda kalması demek olabilirdi. Onun için, lafı çevirip: "Sana karşı dayanılmaz bir istek, bir ihtiyaç duyuyorum; bütün mesele bu." dedi. "Bir ân bile olsun ayrı kalmaya katlanamıyorum. Ah, bilemezsin, neler çekiyorum, Sondra!"

Bunları duydukça Sondra'nın gururu okşanıyordu. Bu denli istenilmek koltuklarını kabartıyordu. Yine de beklemeleri gerekirdi. Sonbaharda herşey çok daha kolay olacaktı.

Clyde bir kez daha yenildiğini görüyordu. Ter içinde kalmıştı. Artık, daha uzun düşünmeyip, Sondra'yla bir arada bulunmanın tadını çıkarmak istiyordu şimdi. Yalnız, öbür işe de mutlaka bir çözüm yolu bulmak zorundaydı. Düşünecekti... Bir yolunu bulmaya çalışacaktı. Kimbilir, belki şu sandal gezintisi tasarıyla... ya da başka bir yolla!

İyi ama, başka bir yol var mıydı?

Hayır... hayır, hayır, hayır! Öbür yol da hiç olmazdı. Katil değildi o. Olamazdı. Katil değildi, değildi, değildi!..

Peki, ya bu yanda yitirecekleri?

Bu yanda uğrayacağı felâket? Bu yanda uğrayacağı felâket... Ondan nasıl kaçınacaktı? Sondra'yı nasıl elde edecekti?

Nasıl, nasıl, nasıl, nasıl?..

XLIV

PAZARTESİ sabahı Lycurgus'a döndüğünde Roberta'dan mektup buldu. Roberta, birkaç satırla annesinden, babasından, kardeşlerinden söz ettikten sonra, onların temmuzun 4'ünde hep birlikte yola çıkıp iki haftalığına Hamilton'daki amcalarının yanına gideceklerini yazıyordu. Bu hesaba göre o da gidecekti elbette. Yalnız, hiç de gidebilecek durumda değilmiş. Şimdi Clyde'dan mutlaka bir karşılık bekliyormuş, Clyde onların yola çıkmalarından önce oraya gidip kendisini alacağını bildirirse o da evdekilere kendileriyle birlikte amcalarının yanına gideceğini söyleyecekmiş. Yalnız, bunu söylemeden önce mutlaka Clyde'dan kesin bir karşılık alması gerekiyormuş. Muhakkak gelmeliymiş Clyde kendisini almaya. Gelmezse o hemen yola çıkıp Lycurgus'a dönecekmiş. Öyle yazıyordu. Durumun tez elden açıklığa kavuşması için mektubu alır almaz hemen karşılık yazmasını istiyordu.

Ne var ki bu mektup geldiğinde Clyde Lycurgus'ta değildi; dolayısıyla, herhangi bir karşılık da yazamamıştı. Bunun üzerine, Roberta Clyde'ın, kendisine haber vermeden, Lycurgus'tan ayrılıp bir yerlere gittiği korkusuyla, yeniden kaleme-kâğıda sarılıp ikinci bir mektup yazmıştı. Bu mektupta da Clyde'a hemen gelip kendisini alması için yalvarıyor, hiç değilse acele mektup yamasını istiyordu; yoksa, hiçbir çare kalmadığını görürse kendisi atlayıp Lycurgus'a gelecekti.

Bu mektup Lycurgus'a gelme tehdidiyle de birleşince Clyde'ı Roberta'dan daha beter bir duruma sokmuştu. Yapacak hiçbir şeyi, Roberta'ya gösterecek hiçbir gerekçesi yoktu. Yalnız, ne olursa olsun, mektup yazmayacaktı. Bir yandan onunla evlenmemeyi kesenkes kafasına koymuşken, bir yandan hâlâ mektup yazmak doğru değildi. Ayrıca, şu sırada Sondra'nın kollarının, dudaklarının sıcaklığı belleğinde hâlâ öyle tazesi tazesine yaşıyordu ki yazmak istese bile yazamazdı.

Ne var ki, vakit geçirmeden birşeyler de yapmak gerekiyordu. En iyi yolun telefon etmek olacağını düşünüp dışarı çıktı. Yarım saat sonra Roberta

hattın öbür ucundaydı. Telefon edenin Clyde olduğunu anlar anlamaz heyecanlı heyecanlı konuşmaya başlamıştı. Durumunun gitgide kötüleştiğinden yakınıyor, oraya gitti-gideli bir tek olsun mektup yazmadığı için sitem ediyor, temmuzun 4'ünden önce gelip gelemeyeceğini hemen bildirmesini istiyor, gelmesi için yalvarıyordu.

Clyde onun böylesine rahat konuşmasından bulunduğu evde o sırada kimse olmadığını anlıyordu; yoksa, bu denli açık konuşması, hele hele kendisinin adını vermesi hiç mi hiç doğru değildi.

Roberta'nın konuşması bittikten sonra, daha önce de söylemiş olduğu gibi, ayın 28'inde gelmeye çalışacağını, bunu belki bir hafta kadar daha, örneğin temmuzun 7'sine, 8'ine dek erteleyebileceğini, çünkü böyle olursa bir 50 dolar kadar daha biriktirebileceğini söyledi. Ne var ki asıl düşüncesi bu değildi elbette. Bütün iş bir hafta sonunu daha Sondra'nın yanında geçirebilmekti. Gelgelelim, şu Roberta habire engel olup duruyordu işte! Clyde şu öneride bulundu: Evdekilerle birlikte bir hafta kadar olsun gidemez miymiş sanki? Sonra kendisi gelir onu alırmış; ya da, o gelirmiş...

Roberta bunu duyar duymaz patladı. Son sözü buysa kendisinin de artık zaman kaybetmeden kalkıp dosdoğru Lycurgus'a geleceğini bildirdi.

Bunun üzerine Clyde, sesini iyice hafifleterek: "Bir dakika, Roberta!" dedi. "Hemen kızma n'olur! Sanki ben hiçbir şeyi umursamıyormuşum gibi konuşuyorsun. Evet, biliyorum, kaygılanıyorsun; ama, bir de beni düşün. İnan ki elimden geleni yapmaya çalışıyorum. Yalnız, hesap etmem gereken öyle çok şey var ki! N'olur, temmuzun 3'üne dek sabret. N'olur! Söz veriyorum, metup yazacağım sana. Mektup yazmasam bile gün aşırı telefon edeceğim. Oldu mu? Yalnız, az önce yaptığın gibi adımı verme telefonda, olur mu? Doğru değil bu. Bir dahaki telefon edişimde adımı Baker olarak vereceğim, aklında olsun. Bir şey olur da ayın 3'ünde yola çıkamazsak, o zaman sen buraya gelirsin, tamam mı? Sen geldikten sonra daha ileri bir tarihe erteleriz yolculuğumuzu."

Sesi öylesine yumuşak, öylesine tatlı çıkıyordu ki Roberta hemencecik yatışıverdi.

— "Sevgilim," diyordu şimdi, "sakın yanlış anlama, n'olur! Niyetim seni üzmek değil. Yalnız, sinirlerim öylesine laçka oldu ki birtürlü kendimi

tutamıyorum; yoksa, seni hep seviyorum, Clyde. Öyle sanıyorum ki hep de seveceğim. İnan bana, seni incitecek en ufak bir şey yapmak istemem."

Clyde onu yeniden avucunun içine aldığını görüyordu şimdi. En iyisi buydu, anlaşılan; Rol yapmak! Roberta'yı yumuşak tutup sözünü geçirmek, öte yandaki düşlerinin de gerçekleşmesini istiyorsa, ona karşı biraz daha tatlı davranmak zorundaydı. Rol yapacaktı! Bu hesapların sonucu telefon konuşması pek tatlı bir hava içinde sona erdi.

İki gün önce, Sondra Bertine, Stuart'ın da bulunduğu kalabalık bir kafileyle, göller bölgesinde araba gezintisine çıkmıştı. Göller, göllerin çevresindeki ağaçlıklar, ağaçlar arasından geçen yollar... hepsi, hepsi derin bir yalnızlığa, bir sessizliğe bürünmüştü. Nedense aklına Pass Gölü'ndeki kaza gelivermişti birdenbire. Evet, bilinçli olarak düşünmemişti bunu ama, çevreyi saran o ıssız görünüm içinde farkında olmadan anımsayıvermişti işte.

Tam bu sırada da haykırırcasına bir ses yırtmıştı havayı. Deniz kuşlarından birinin sesiydi bu. Yanından geçmekte oldukları ağaçlığın derinliklerinden gelmişti. Bunu duyar duymaz, sıçrayıp, oturduğu yerde doğrulmuştu. O güne dek böyle bir şey hiç duymamıştı. Tanıdığı kuşlardan hiçbirinin sesine benzemiyordu. Merak edip yanında oturan Harley Baggott'a sormuştu:

— "Neydi o?"

— "Hangisi?"

— "Az önce bağıran kuş?"

— "Ben kuş falan duymadım."

— "Aman! ne korkunç bir sesti! Tüylerim diken diken oldu."

Geçtikleri yerlerde sağa, sola dikkatle göz gezdirmişti sonra. Birsürü göl vardı çevrede. Hepsinin de kıyıları son derece ıssızdı. Ne bir ev, ne bir çadır, ne de bir tek insan çarpıyordu göze.

Sonradan —şimdi, odasında, Roberta'yla şu son telefon konuşmasını yapmasının ardından— anımsamıştı: Arabayla birkaç kilometre gittikten sonra ince-uzun bir gölün kuzey ucundaki bir açıklığa gelmişlerdi. Clyde, özellikle oranın ne denli ıssız olduğuna dikkat etmişti. Küçük bir kulübe ile kayıkhaneden başka birşey görünmüyordu ortalıkta. Orada durdukları sürece gölün üzerinde de herhangi bir sandal falan görmemişlerdi. Kıyı sağlı, sollu kocaman çam ağaçlarıyla kaplıydı. Suyun rengi ise, bulundukları yerde kopkoyu bir

maviye çalıyordu. Sonradan o küçük kulübedeki adamla konuşmuşlardı, adam gölün çok derin olduğunu söylemişti. Bunun üzerine, Harley Baggott, babası bugünlerde balık avlamak üzere buralara geleceği için, ilgilenerek gölün büyüklüğünü, nerelerde en çok balık olduğunu falan sormuştu. Sonra, laf lafı açmış, göl çevresinin sakinliğinden söz etmişler, adam da o yanlara tek-tük insan geldiğini, hele hele eylül başından beri kimseciklerin uğramaz olduğunu söylemişti. Görüldüğü kadarıyla o çevreyi avucunun içi gibi biliyordu. Yakınlarda hangi yerleşme merkezlerinin bulunduğundan, oralara hangi yollardan ulaşılacağından söz etmişti onlara.

O konuşurken Clyde da öbürleri gibi bir yandan dinlemiş, bir yandan da buraların gerçekten çok güzel, çok dinlendirici olduğunu, insanın dinlenmek için olmasa bile, ara-sıra yeni yeni güzellikler keşfetmek için buralara gelmesi gerektiğini düşünmüştü.

Şimdiyse, odasında, Roberta'yla konuşmasının ardından, masaya oturmuş, Pass Gölü'ndeki kazayla ilgili gazete haberini bir daha okuyordu. Ve elinde olmadan bütün ayrıntılarına dek de dikkat ediyordu okurken. Genç çiftin kayıkhaneye gelişleri, bir sandal isteyişleri, gölün kuzey ucuna doğru gözden kayboluşları, sandalın alabora olmuş durumda bulunuşu, suyun üzerinde yüzen kürekler, şapkalar... Dışarıda kararmakta olan havanın odaya doldurduğu son ışıkların altında bunları okuyordu. Pencerenin dışında bahçedeki köknar ağacının kara kara dalları görünüyordu. Ona baktıkça Big Bittern Gölü'nün kıyılarını dolduran koca koca köknarlar geliyordu aklına.

Amanın! neler de düşünüyordu böyle! O... Clyde Griffiths... koskoca Samuel Griffiths'in yeğeni! Neydi bu aklını çelmeye çalışan şey? Cinayet mi?..Evet, evet! Düpedüz öyleydi işte. Şeytan da ikide-bir dürtüp aynı şeyi sokmaya çalışıyordu kafasına. Korkunç bir şeydi bu! Korkunç bir cinayet! Böyle bir cinayet işledi mi, insanı dosdoğru elektrikli sandalyeye yollarlardı. Sonra... sonra, bırak işin o yanını, herşeyden önce, cinayet işleyemezdi. Öldüremezdi kimseyi! Hele hele Roberta'yı!.. Hayır, hayır, aralarında geçen bunca şeyden sonra... Hayır... Evet ama, beri yandaki yaşayış... Sondra... Onları yitirmek!.. Birşeyler yapmalıydı!

Elleri titriyor, gözü seğiriyor, başından aşağı soğuk dalgalar halinde bir ürperti bütün vücudunu sarıyordu. Cinayet! Bir sandalı derin sularda devirmek,

tıpkı Pass Gölü'ndeki gibi. Roberta yüzemezdi. Biliyordu. Ama ya kendini kurtarırsa! Bağırırsa!.. Ya da sandala tutunursa! Biri duyup gelirse? Roberta, kurtulursa, herşeyi anlatırdı. Clyde'ın alnında soğuk soğuk terler belirdi. Dudakları titriyordu. Boğazı kurumuştu. Öyle bir şeyi önlemek için... öyle bir şeyi önlemek için... Ama, hayır, böyle bir insan değildi ki o. Yapamazdı. Vuramazdı kimseye. Bir kıza... Roberta'ya... Hele hele boğulurken... kurtulmak için çırpınırken. Yo, hayır, hayır... Hayır, olamazdı böyle bir şey... Olamazdı! Olamaz!

Şapkasını kapıp dışarı, sokağa fırladı . Böylesine korkunç şeyler düşündüğünü başkalarının anlamasından korkuyordu; böyle garip bir korku gelmişti içine. Düşünmeyecekti bundan sonra. Kesinlikle, böyle bir insan değildi o. Evet ama... Ah bu düşünceler! Kurtulamıyordu birtürlü! Çözüm? İsterse, bu bir çözüm olabilirdi işte. Burada kalmak, buradan ayrılmamak, Sondra'yla evlenmek, Roberta'dan sonsuza dek kurtulmak... herşey, herşey için kesin çözümdü bu. Azıcık cesarete, azıcık sağlam olmaya bakıyordu... Yo, yo, hayır!

Yürüdü, yürüdü, ta Lycurgus'un dışına dek çıktı. Güneydoğuya giden yol üzerindeydi. Çevrede hiçbir insan, hiçbir yapı kalmamıştı. Artık tek başınaydı. Düşünebilirdi. Düşündüğünü, düşündüklerini kimsecikler duyamazdı.

Alacakaranlık iyice basmıştı. Uzaklarda tek-tük ışıklar göze çarpıyor, tarlalarda, yol boyunda ağaçlar gittikçe daha koyu birer leke, birer karaltı halini alıyordu. Hava sıcak, boğucuydu ama, yine de hızlı hızlı yürüyordu. Yürürken düşünüyor, terliyor, terliyor, düşünüyor, olduğu yerde kalıp düşünmeye zorlayan içindeki Ben'den kaçarcasına, ya da onu içinden atmak istercesine açıyordu adımlarını.

O ıssız, karanlık göl! Ortasında, güneye doğru uzanan ada! Kim görebilirdi ki? Kim duyabilirdi ki?

Terden sırılsıklam olan yüzünü sildi. Durdu, ilerideki tarlanın ortasındaki bir küme ağaca baktı. Bir şey anımsatıyordu bu ona. Herneyse... Sevmemişti bu yolu. Çok karanlık olmuştu. Geri dönmeliydi. Bu yönde gidildi mi, önce Greys Gölü'ne, oradan Sharon'a, oradan Cranston'ların yazlığına, oradan da... Amanın! oradan da, Big Bittern Gölü'ne varılırdı! Bu saatte gölün kıyısındaki ağaçlar da tıpkı böyle olurlardı: koyu, bulanık... Yok, yok, sabahı düşünmeliydi; sabah her yan pırıl-pırıl olurdu... Bu saatlerde... biraz daha geç... Hay kör Şeytan! Dinlememeliydi içindeki bu sesi!.. Yalnız, Roberta'yla oraya

gitseler... Bir gören olur muydu?.. Olmazdı, değil mi? Kim görecekti? Hem, Big Bittern'e gitmek de pek kolaydı. Ayın 4'ünden, 5'inden sonra bir gün... Sandalcıya söylerken adını da değiştirirdi. Sonra da geceyarısı, ya da ertesi sabah erkenden Cranston'ların evinde olurdu. Oradan bu eve ulaşmak kolaydı nasıl olsa. Sabah treniyle geldiğini söylerdi onlara. Sonra da...

Aman! birtürlü de kurtulamıyordu bu düşüncelerden. Yoksa... yoksa gerçekten böyle birşeyler yapmayı mı tasarlıyordu? Hayır, hayır! Değil! Öyle değildi! Olamazdı! O, Clyde Griffiths... ciddi olamazdı böyle bir şeyde! Olamazdı bu! Olamazdı! Clyde Griffiths'in... Clyde Griffiths'in böyle şeyler düşünmesi, böyle şeyler tasarlaması... Evet ama, öte yanda da...

Adımlarını sıklaştırdı. Çabucak Lycurgus'a varmak istiyordu. Hiç değilse insanların arasında olmalıydı.

XLV

KİMİ ânlar vardır, akıl, mantık daha tastamam yitirilmemiştir de, yine de epey sarsılmış, bunun yerine düşüncesizlik, sağduyusuzluk, yanılgılar gitgide tahtı ele geçirmeye başlamıştır. Böyle ânlar aynı zamanda iradenin, cesaretin de baş edemeyecekleri kadar zorlu bir güç karşısında geri çekilip, yerlerini telâşa, hesapsızlığa, görüş yoksunluğuna bıraktıkları ânlardır.

İşte şu aralık Clyde'ın aklı da, böyle, dev gibi bir ordunun önünden doludizgin kaçmakta olan daha küçük bir orduya benzetilebilirdi. Bu kaçış sırasında zaman zaman duruyor, telâş içinde, birşeyler düşünmeye çalışıyor, kaçınılmaz bir yazgının pençesinde büsbütün eriyip gitmemek için çırpınıp duruyordu. Zaman zaman gözleri, bakışları iyice değişiyor, yeniden düşünüyor, düşünüyor, hiçbir zaman da en ufak, en miniminnacık dahi olsun, bir kaçış, bir kurtuluş yolu bulamıyordu. Yine zaman zaman, nereden nereye, aklı *Times-Union* gazetesinde okuduğu o habere takılıyor, içindeki bir ses kendisini o yolda bir çözüme zorluyor, zorluyor, zorluyordu.

Sanki daha önce varlığından hiç haberdar olmadığı, hiç keşfetmediği bir dünya çıkmıştı bir yerlerde. Daha aşağılarda, ya da daha yukarılarda, yaşayımın, ya da ölümün dışında, kendisinden çok daha başka yaratıkların var olduğu bir dünya. Şimdi de, Alâaddin'in sihirli lambasından çıkıveren cin gibi, bu dünyadan dışarıya birşeyler akıyordu... kendi benliğini, kendi özünün içinde saklı kalmış birşeyler. Bir istek... Şeytanca bir niyet... Kandırmaya çalışan bir ses... Bu ses iki yol gösteriyordu ona; birbirinden ayrı, aynı zamanda da birbirinden kötü iki yol: Bir yanda, bütün bütün mahvolup bir daha başını kurtaramayacağı yol —ki buna bütün şiddetiyle karşıçıkıyordu;— bir yanda da, ne denli zor, ne denli korkunç olursa olsun, sonunda özgürlük, başarı, aşk müjdeleyen yol!

Şimdi artık, beyninin orta yerindeki kapalı, ıssız bir bölmeye çekilmiş, tek başına, karşıkoyacak güçten yoksun, derin bir uyuşukluk içinde, benliğinin o gizli kalmış yanlarının kendisine sunduğu şeytanca istekleri, kötünün kötüsü niyetleri düşünüyor, düşünüyor, düşünüyordu.

Artık konuşan o, en karanlık, en zayıf yanından peyda olmuş cindi. İçinde duyduğu ses bu cinin sesiydi. Şöyle diyordu:

— "Şimdiye dek şu Roberta işinde hep umutsuzluğa düştün; hep bir çıkmazda sandın kendini. İster misin saplandığın bataktan çekip çıkarayım seni? Dinle bak, çok iyi bir yol biliyorum: Göl! Gölü hatırlıyorsun, değil mi? Pass Gölü'nü? İşte yol o! Sen sanıyor musun ki o gazete haberi boş yere tutuşturuldu eline? Big Bittern'i hatırlıyorsun, değil mi? Suyun derinliğini? Kopkoyu rengini? Ortasında güneye doğru uzanan adayı? Three Mile Körfezi'ne giden o tenha yolu? Hepsi tam senin işine göre, değil mi? Böyle bir gölde alabora olmuş bir sandal düşün. Roberta'nın bir daha gelmemek üzere çıkıp gittiğini düşün. Yüzme falan bilmiyor! Düşün... gölü düşün... geçen gün gördüğün... sana gösterdiğim gölü düşün... Nasıl? Uygun değil mi? Bomboş, kuş-uçmaz-kervan-geçmez bir yer. Üstelik, yakın da; yüz mil kadar bir şey. Gitmeniz kolay olur. Bütün yapacağın adını değiştirmek. Onun adını da, elbette. Ya da, bırak, onunki kalsın; bir ad uydurup Bay-Bayan Filanca diye yazdırırsın. Şimdiye dek gerek senden, gerekse aranızdaki ilişkiden söz etmesini hep yasakladın ona. O da, etmedi. Evet, çok önceleri birkaç mektup yazmıştın ama, boş ver! Şimdi güzel güzel bir yerde buluşursunuz, öyle kararlaştırmıştınız ya;

ondan sonra da birlikte Big Bittern'e, ya da o çevrede bir başka yere gidersiniz."

Bu noktada Clyde hemen bir düzeltme yaptı:

— "Big Bittern'de otel yok ki. Sadece ufak bir barınak var. Çok az insan alıyor; üstelik, pek o kadar da iyi değil."

— "Daha iyi ya işte! Nekadar az insan olursa okadar yararlı senin için."

— "Peki, ya trende birlikte giderken bir gören olursa? Sonradan, işte buydu, diyebilirler."

— "Daha önce Fonda'da, Gloversville'de, Little Falls'da gören oldu mu? O zaman hep ayrı ayrı araçlarla, ya da birbirinizden uzak koltuklarda otura-rak giderdiniz. Eh, şimdi de aynı şeyi yapamaz mısınız yani? Yapacağınız evlilik gizli bir evlilik olmayacak mı? Eh, o zaman ne diye balayınız da gizli bir balayı olmasın?"

— "Doğru, doğru!"

— "Bir kez bunu ayarladın mı, ondan sonra ver elini Big Bittern! Ya da oralarda başka bir göl. Ne kolay, değil mi? Hiç kuşkuya-muşkuya gerek yok. Bir saatliğine, ya da yarım günlüğüne, istersen bütün bir günlüğüne bir sandal kiralayacaksın. Gittiğiniz o ıssız gölün ortasındaki güneye doğru uzanan adayı görmüştün. Örneğin, o. Güzel, değil mi? Görmeye değer. Sanki ne diye oraya gitmiyorsunuz? Balayı gezisi öncesinde bal gibi hoş bir gezinti olur. Üstelik, o da böyle bir balayı gezisi öncesinde, sinirlerinin bu denli dinlenmeye ihtiyacı varken, seve seve ister böyle bir şeyi. Sonra, diyelim ikiniz de geri dönmeyeceksiniz; ikiniz de boğulacaksınız, öyle değil mi? Kim görecek? Topu topu iki-üç kişi ile görüşmüş olacaksınız o arada... sandalcıyla onun yanındaki bir-iki adam. Senin kim olduğunu nereden bilecekler? ya da onun kim olduğunu? Suyun derinliğini de duydun..."

— "Hayır, ben onu öldürmek istemiyorum! Öldürmek istemiyorum onu! Nasıl olursa olsun, bir zarar vermek istemiyorum. Bütün istediğim, beni rahat bırakıp kendi yoluna gitmesi. Onu bir daha görmeyeyim, yeter bana."

— "İyi ama, görüyorsun ki bırakmıyor işte. Ne seni bırakıyor, ne de sensiz bir yere gidiyor. Sen bu koşullarda gitmeye kalkarsan bil ki yanında ne Sondra olacak, ne de onun simgelediği o güzelim şeylerin herhangi biri. Dahası, öyle bir şey olursa, buradaki şu tatlı yaşayışına, amcanla olan ilişkile-

rine, arkadaşlarına, arabalara, türlü türlü eğlencelere, göl kıyılarındaki o yazlıklarda kalmana, hepsine, hepsine veda etmek zorunda kalacaksın. E, sonra? Kalacaksın da ne olacak? Küçücük bir ücret karşılığında küçücük bir iş bulacaksın, Kansas City'deki kazadan sonraki gibi yine sokaklarda sersefil olacaksın, falan. Dahası, bir daha da şu elindeki gibi bir işi rüyanda bile göremeyeceksin. Ne istiyorsun yani? Böyle olmasını mı?"

— "Peki ama, aynı kaza olasılığı her zaman için burada da yok mu? Kansas City'deki gibi, bütün düşlerimi, bütün geleceğimi yıkacak bir kazâ?.."

— "Var, var elbette ama, bu sefer aynısı değil. Bu sefer ipler senin elinde olacak. Sen istediğin gibi biçimlendireceksin. Üstelik, öyle de kolay olacak ki! Düşün bir kez: her yaz birsürü sandal devriliyor, içindekiler boğuluyor. Niye? Çoğunlukla yüzme bilmedikleri için. Eh, Big Bittern'de devrilen sandaldaki erkeğin yüzme bildiğini kim bilecek de kim kuşkulanacak? Üstelik, ölümler içinde en kolayı boğularak ölmektir. Ne bir gürültü, ne bir ses. Belki sandalın küreğiyle gelişi-güzel, küçücük, hafifçecik bir vuruş. Ondan sonra... Oh! derin, huzur verici bir sessizlik... Özgürlük! kimsenin bulamayacağı, kaybolmuş bir ölü. Bulunup tanınsan bile, o sırada başka yerde olduğunu kanıtlayacak birşeyler uyduramaz mısın? Örneğin, öbür göllerden birinde olduğunu, Onikinci Göl'e giderken yolda onlardan birinin çevresinde de dolaştığını falan?.. Okadar zor bir iş mi yani?"

— "Peki, ya sandalı devirmeme karşın boğulmazsa? Ya tutunmayı başarır da bağırmaya başlarsa? Ya kurtulup herşeyi olduğu gibi anlatırsa?.. Yok, yok, o söylediğini yapamam... Vuramam ona! Çok korkunç, çok alçakça bir şey olur bu!"

— "Ama, küçücük bir vuruş benim söylediğim. O durumda bukadarı yeter de artar bile. Evet, üzücü ama, o da kendi yoluna gitmesini bilmiyor, öyle değil mi? Ne kendi gidiyor, ne de seni bırakıyor. Eh, o zaman?.. Bundan başka yapılacak bir şey kalıyor mu? Sonra, unutma ki bu işi bir yaptın mı, ondan sonra Sondra da senin, Lycurgus'taki o güzel ev de, istediğin gibi bir iş de. Kısacası, yaşamaktan beklediğin herşey senin olacak. Aşk, mutluluk... Amcanın oğlu Gilbert'den bile üstün olacaksın o zaman."

Ses böyle diye diye kayboldu, kayboldu; kayboldukça da yerini derin bir sessizliğe, düşlere bıraktı.

Clyde hâlâ kuşkuluydu. Söylenenleri bir bir aklından geçiriyor, korkular, umutlar bir yumak gibi beyninin içindeki boşlukta dönüyor, dönüyordu. Sondra'yı Sondra'nın simgelediği şeyleri geçirdi aklından. Ardından, Roberta'yı düşündü. Tam bu sırada, birdenbire, o ses, karanlık kişiliğinin sesi yeniden geri döndü:

— "Hâlâ o işi mi düşünüyorsun? Görüyorsun bak, bir yol bulamadın; bulamayacaksın da. Ben sana büyük bir yardımseverlikle en iyi yolu gösterdim işte: Göl! Sandala binip güney kıyısı yakınındaki o derinliğe gitmek çok mu zor? Üstelik, oradan da koruluklar arasından geçerek Three Mile Körfezi'ne, Yukarı Greys Gölü'ne dek yürümek ne kolay! Oradan sonra da doğru Cranston'lara gidersin. Biliyorsun, oradan motor var. Hıh! amma da korkaksın, yahu! Hem birsürü şey istiyorsun, birsürü şeyde gözün var, hem de onlara ulaşmak için atman gereken adımı birtürlü atamıyorsun. Üstelik, atamazsan, beri yanda seni bekleyen şeylere bir bak hele: Yoksulluk, ha-bire itilip kakılan bir insan olmak, zor mu zor, berbat mı berbat bir iş... Onun için, vakit geçirmeden, tez elden seçmelisin yolunu. Çabucak seçip işe girişmelisin. Yapmalısın bunu! Yapmalısın!"

Ses böyle yankılana yankılana bir daha kayboldu beyninin boşluğunda.

Clyde, önceleri bu söylenenleri korku, dehşet içinde dinlerken, daha sonra, vazgeçmeye birtürlü kıyamadığı zevkleri, düşleri karşısındaki gerek akli, gerekse maddi güçsüzlüğü nedeniyle, kurtuluşu için en olmadık, en korkunç yolları bile hesaba katmak gerekliliğini duyan bir insanın o kendine özgü serinkanlılığı içinde, yavaş yavaş, böyle bir şeyin olabileceğini de düşünmeye başladı. Öyle ya, niye olmasındı? O sesin de dediği gibi, bütün istediği, bütün düşlediği şeylerin gerçekleşmesi buna bağlı değil miydi? Sonra, ne zamandır da okadar düşünmüş-taşınmış, başka bir yol bulamamıştı. Eh bu gidişle bundan sonraki on gün içinde de bulacağa benzemiyordu.

Ne var ki, yine de, kendi başına kalırsa bu yolda herhangi bir harekete geçebilecek durumda değildi. Bu son derece vahşi, korkunç düşünceyi eyleme sokabilmesi, ya da, tam tersi, bütün bütün unutması için, birşeylerin onu dürtmesi, iteklemesi gerekiyordu. Bu arada gerek Roberta'dan, gerek Sondra'dan ardı ardına mektuplar alıyordu. Roberta'dan yedi, Sondra'dan beş mektup almıştı. Her ikisinin dünyaları arasındaki karşıtlığı en keskin biçimiyle ortaya

koyan mektuplardı bunlar. Clyde, Roberta'dan aldıklarına artık değil mektupla, telefon ederek bile karşılık vermiyordu. Sondra'ya ise durmadan yazıyor, kendisini çok özlediğini, fırsat bulabilirse ayın 4'ünde Onikinci Göl'e geleceğini, işiyle ilgili birkaç ayrıntı yüzünden bir-iki gün gecikirse yeniden yazıp haber vereceğini bildiriyordu. Yazarken bir yandan da düşünüyordu: Birkaç ayrıntı. Aslında, bu birkaç ayrıntının ne olduğunu Sondra bir bilseydi! Öte yandan, kendi kendine, bunun hiçbir zaman Roberta'yı almaya girişiminde bulunacağı anlamına da gelmiyordu elbette. Daha bir kez olsun şöyle dürüstçe, ya da, daha açık söylemek gerekirse, cesaretle, soğukkanlılıkla, böyle bir cinayet işleyebileceğini söyleyememişti kendi kendisine. Tam tersine, karar verme anı yaklaştıkça bu düşünce kafasında daha bir korkunçlaşıyor, böyle bir şey yapmak konusundaki cesareti giderek daha bir sıfıra iniyordu. Yalnız, bunun yanı-sıra, zaman zaman da kendisini saran bütün ahlaki, toplumsal kaygılardan sıyrılarak, onunla birlikte Big Bittern'e gidip bu işi bitirebileceğini düşünüyordu.

Beri yanda, düşündüğü başka bir şey daha vardı: "Belki," diyordu, "belki Roberta'nın düşüncelerini değiştirme olasılığı hâlâ vardır." çünkü, kim ne derse desin, çok haksızlık ediyordu Roberta. Bu tavrıyla kendisinin aslında, durumu bakımından Esta'dan hiçbir farkı yoktu. Buna karşın Esta kimseyi kendisiyle evlenmeye zorlamamıştı. Eh, yani, Alden'lerin kendi ailesine karşı ne üstünlükleri vardı? Birileri yok-yoksul din öğütçüleriyse, öbürleri de yok-yoksul çiftçilerdi. Hem Esta annesinin, babasının ne düşüneceklerini, ne söyleyeceklerini hesaplamış mıydı önceden? Hesaplamamıştı. Eh, o zaman, o ne diye hesaplıyordu?..

Sonra, Roberta hep onu suçluyordu. Peki, kendisinin hiç suçlanacak bir yanı yok muydu yani? Evet, kendisi onu elde etmeye çalışmış, elde etmişti. Etmişti ama, bu yine de Roberta'nın tertemiz, pırıl-pırıl bir kız olduğunu göstermezdi ki. O da, geri çevirebileceği halde, hiç o yanlı gözükmemiş, hiç sesini çıkarmamıştı. Hem sonra, kendisi o zamandan bu yana edebileceği kadar yardım etmişti ona, hem de meteliğe kurşun attığı halde; çektiği başağrısı da cabasıydı. Yok yok, Roberta da en az kendisi kadar suçluydu. Öyleyken, yine de onunla birlikte gelmesini şart koşuyordu işte. Böyle direteceğine alıp başını gitse —kendisi ona yardıma hazırdı— her ikisi için de

çok daha hayırlı olurdu. Hayır, birtürlü gitmiyordu işte. Eh, iyi ya, kendisi bilirdi. Buna karşılık o onunla evlenmeyecekti; kesenkes kararını vermişti.

İşte Clyde böyle zamanlarda herşeyi yapabilecek hale geliyordu. Roberta'yı kolundan tutup göle itmek, boğmak, öldürmek bir hiç kadar basitleşiyordu gözünde.

Yalnız, hemen ardından bu iş bir meydana çıkarsa başkalarının ne diyeceği, kendisinin ne durumlara düşeceği gibi düşünceler akın ediyor, o zaman da hemen vazgeçiveriyordu kafasını dolduran o korkunç düşüncelerden.

*
**

Roberta'nın son mektubu pazartesi günü almıştı. Ondan sonra üç gün geçti. Perşembe akşamı, yığın karmakarışık düşüncelerle geçen uzun, zor bir günün sonunda, Roberta'dan bir mektup daha aldı. Şöyle diyordu mektupta:

Biltz, 30 haziran, çarşamba

Sevgili Clyde,

Bu mektubu son defa olmak şunu söylemek için yazıyorum: Cuma günü öğlene dek senden mektup ya da telefonla herhangi bir haber alamazsam, bil ki o akşam Lycurgus'a geliyorum, bil ki bana yaptıklarını dünya-âlem duyup öğrenecek. Artık bir dakika daha bekleyip acı çekecek halim kalmadı. Böyle bir adım atmak zorunda kalışımdan ötürü üzgünüm ama, sen de bunca zaman geçtiği halde hep sessiz kalmayı, hep kaçmayı uygun buldun. Bu cumartesi üçüncü hafta olacak. Ortada ne bir tasar var, ne birşey. Bütün yaşayayışım mahvoldu, şimdi de biraz seninkinin mahvolması gerekiyor. Sanırım bunun bütün suçu da sana değil. Ben elimden geldiğince bu işin sana pek yük olmaması için çalıştım. Annemin, babamın, arkadaşlarımın... kısacası, beni tanıyan herkesin pek çok üzüleceğini de biliyor, bundan ötürü utanç duyuyorum ama, dediğim gibi, artık bir dakika daha bekleyip acı çekecek halde değilim.

Roberta

Clyde şimdi, elinde mektup, en sonunda karar verme ânının gelip çattığını düşünüyordu. Bir yandan da soğuk soğuk terliyordu. Evet, işte, sonunda geliyordu Roberta! Herhangi bir biçimde erteletip durduramazsa, yarın, ayın 2'sinde, buradaydı. Oysa, en azından 4'ünden önce birlikte bir yere kımıldayamazlardı. Tatil günlerinde ortalık çok kalabalık olurdu. Dolayısıyla, görünmeleri tehlikesi oldukça çoktu. Hazırlanmak için birazcık daha zamana ihtiyacı vardı. Bir ân önce düşünüp harekete geçmesi gerekiyordu. Aman yarabbi! hazırlanmak!.. Acaba Roberta'ya telefon edip hasta olduğunu söyleyemez miydi? Ya da amcasının ayın 4'ünde Greenwood Gölü'ne çağırdığını? Amcası... Amcası! Yok, yok, amcası olmazdı; daha önce onunla ilgili olarak çok bahane uydurmuştu. Ya da... Bir dakika! Elbette ya! Niye olmasındı? Amcasına gidip, Lycurgus'tan ayrılmak üzere olduğunu, belki bir yıl kadar dönmeyeceğini bildirmek istediğini söyleyebilirdi ona. Buna inanırdı. Roberta'yı şu, ya da bu türlü, hiç değilse ayın 4'ünden sonraya dek orada kalmaya razı etmesi gerekiyordu. Zamana ihtiyacı vardı; birşeyler tasarlayacak zamana... şu, ya da bu türlü birşeyler tasarlayacak zamana... şu ya da bu türlü...

Daha uzun düşünmeden, en yakındaki telefona koştu, Roberta'yı buldu. Çok hasta olduğunu, günlerdir ateşler içinde odasında yattığı için telefon etmeye çıkamadığını uzun uzun anlattı. Sonra, en tatlı, en yumuşak sesiyle, amcasına da birtakım açıklamalar yapması gerektiğini, bunun için birkaç güne daha ihtiyacı olduğunu, ayın 6'sından sonra tümüyle onun olduğunu, örneğin o sabah istediği bir yerde, deyelim Fonda'da buluşup Utica'ya kalkacak öğlen trenine binebileceklerini söyledi. Şimdi telefonda uygun olmayacağı için, tasarılarını daha ayrıntılı olarak buluştuktan sonra konuşurlardı. Ayrıca, bir düşündüğü daha vardı: Evlilik yolculuğuna çıkmadan önce, şöyle, onun da hoşlanacağı gibi, küçük bir gezinti yapabilirlerdi belki. Bunu söylerken sesi biraz değişmiş, elleri, ayakları titremişti. Roberta telefonda farkına varmamıştı bunların elbette. O gezinin nasıl bir şey olacağını şimdi sormamalıydı. Telefonda söylemek istemiyordu. Ne var ki, nasıl olursa olsun, ayın 6'sında, öğleyin, Fonda istasyonunda bulunacaktı. Kendisini görür görmez Utica'ya bilet alıp trene binmesini, bir yere oturmasını, kendisinin de ya öndeki, ya da

arkadaki vagonda olacağını söyledi. Utica'ya varıp trenden indikten sonra da tenha bir köşeye kadar arkasından onu izleyecek, ondan sonra buluşup birlikte bir otele gidecekler, daha sonrasını ise birlikte düşüneceklerdi. Şimdilik söylediği gibi yapmalıydı. Bukadarcık da olsun güvenmiyor muydu kendisine? İyi ya, o zaman bir, ayın 3'ünde, yani ertesi gün, bir de 6'sı sabahı yine telefon ederdi, ki birbirlerinden haberleri olsun; yola çıkıyorlar mı, çıkmıyorlar mı, bilsinler. Yalnız, şimdilik pek bir eşya almamalıydı yanına. Bir kez bir yere yerleştikten sonra eve yazıp isteyebilirdi nasıl olsa.

Clyde'ın telefon ettiği yer bir cam eşya dükkânıydı. İçeride dükkâncıdan başka kimse de yoktu. Adam, çevresini saran çanaktı, çömlekti, lambaydı, birsürü eşyanın ortasında oturmuş, yapmakta olduğu hesaba dalmış gitmişti. Bu yalnızlık, bu sessizlik içinde Clyde, daha önce beyninin ortasındaki boşlukta defalarca çınlamış olan sesi, Cin'in sesini —sanki hemen dirseğinin dibindeki o lambalardan birinin içindeydi şimdi— duyar gibi oluyor, korku içinde, ter içinde, kendisi konuşmasa bile, Cin'in onun ağzından konuştuğunu duyar gibi oluyordu.

— "Sondra'yla birlikte gitmiş olduğunuz göle git! Ya Lycurgus'dan, ya da orada bir yerden bölgenin bir haritasını al... Gölün güney ucuna git, sonra oradan yine güneye yürü... Şöyle kolayca devrilebiecek türden, hani Crum Gölü'nde gördüklerin gibi yuvarlak altlı bir sandal tut... Başka bir şapka al, suya atlamak için. Böylece, tanınıp izlenebilmen olasılığı da ortadan kalkar. Şapkanın astarıyla markasını bile sökebilirsin... Buradaki bütün eşyalarını toplayıp bohça yap, ki işler ters giderse hemen buraya döner, alıp kaçarsın... Yanına sadece en gerekli şeyleri al. Çok şey alma ki sadece Onikinci Göl'e kadar bir gezintiye çıktığın izlenimi uyansın görenlerde. Görünüşünde daha uzun bir geziye çıkıyormuş gibi bir hava olmasın... Ona kendisiyle evlenmeye niyetli olduğunu söyle. Yalnız, bunu bu gezintiden önce değil de, sonra yapmanızın daha iyi olacağını da belirt... Gerekirse başına kısaca bir vurmaktan çekinme. Yalnız, dikkat et, sadece sersemletecek kadar olsun. Böyle olunca suya düştükten sonra boğulması daha çabuklaşır... Sakın korkma! Sakın cesareti elden bırakma! Koruluklardan gece geç, gündüz değil. Böyle olursa sabaha Three Mile Körfezi'nde, ya da Sharon'da olabilirsin. Hem

o zaman rahatlıkla güneyden, Racquette'ten, Long Lake'ten, ya da kuzeyde Lycurgus'tan geldiğini söyleyebilirsin... Takma ad kullan. Elyazını da yapabildiğin kadar değiştirmeye çalış... Boyuna, başarılı olacağın düşüncesini aşıla kendine... Sonra, hep fısıldar gibi, fısıldar gibi konuş. Sesin elden geldiğince yumuşak, okşayıcı, sevgi dolu olsun. Unutma, ona dilediğini yaptırmak istiyorsan böyle olmak zorundasın."

İşte, içindeki karanlık dünyadan peyda oluveren Cin bunları söylüyordu.

XLVI

KONUŞTUKLARI gibi, 6 temmuz perşembe günü Fonda istasyonunda, Utica treninin kalkacağı peron üzerinde buluştular. Roberta, Clyde'ı karşıdan görür görmez, gişeye koştu, biletini alıp peronun bir ucuna doğru yürüdü. İşte, diye düşünüyordu, sonunda gelmişti Clyde. Alıp götürecekti kendisini. İçini bir sevinç dalgası kapladı. Bundan böyle yedi-sekiz ay beraberdiler. Evet, zor olacaktı ama, olacaktı işte. Artık bütün iş kendisine kalıyordu. Clyde'ın canını sıkacak en ufak birşey söylemekten, en ufak bir davranışta bulunmaktan dikkatle kaçınması gerekiyordu. Sonra, Clyde'a karşıdan bakmıştı da, giyimi-kuşamı pek güzel, pek şıktı. Bakışı, duruşu yine eski günleri anımsatmıştı ona; eski günlerdeki gibi içini tatlı bir sıcaklık sarmıştı. Evet, hele şu son zamanlarda aralarına iyiden iyiye bir soğukluk girmişti ama, yine de, herşeye karşın, hâlâ onun Clyde'ıydı o.

Clyde, Roberta'nın biletini aldığını görünce, kendisi de bilet alıp onun gittiği yönün tersine, peronun öbür ucuna doğru yürüdü...

Şurada duran kahverengi paltolu, şapkalı, elinde kuş kafesi bulunan adam niye öyle süzmüştü acaba kendisini? Birşeyler mi sezinlemişti? Tanıyor muydu acaba? Yoksa, daha önce Lycurgus'ta falan mı bulunmuştu? Karşılaşmışlar mıydı yoksa daha önce?

Bugün Utica'dan yeni bir şapka alacaktı; unutmamalıydı bunu. Utica yapısı bir şapka. Eskisinin yerine giyecekti. Roberta'nın bakmadığı bir sırada eskisini çantaya,

öbür eşyaların arasına koyacaktı. Utica'ya vardıktan sonra trenden ayrı ayrı inip ayrı ayrı yürümelerini de bunun için istemişti ya. Sonra da bir otele gideceklerdi. Otel defterine Bay-Bayan Carl Graham, ya da Clifford Golden, Gehring falan diye yazdırmayı düşünüyordu; ki sonradan Roberta'nın bu adda bir adamla gittiği sanılsın...

Tren sesi. Geliyor olmalıydı. Saat 12'yi 27 geçiyordu.

Utica'ya vardıktan sonra ona karşı nasıl bir tutum takınacaktı? Sıcak, içten mi? Yoksa, tam tersi mi? Telefonda oldukça yumuşak, sevecen bir sesle konuşmuştu ama, o zaman öyle olmak zorundaydı. Yo, belki en iyisi yine öyle sürdürmekti; yoksa, kızabilirdi Roberta; kuşkulanabilir, işi inatçılığa vurabilir, şu, ya da bu türlü bir zorluk çıkarabilirdi.

Şu tren de bir türlü gelememişti!

Aslında, o kendisini böyle dilediği gibi güderken hâlâ ona karşı yumuşak davranmaya çalışmak birhayli zordu. Bir yandan o ne derse onu yapmak, bir yandan da tatlı görünmeye çalışmak... Evet ama, böyle yapmayıp da tersini yapsa, o zaman da kuşku çekmek tehlikesi vardı. Belki o zaman Roberta onun dediklerini yapmaz, bütün tasarılarını berbat ederdi...

Elleriyle dizleri de zaman zaman niye böyle titriyordu sanki?

Yo, hayır, daha kendisi bile böyle bir şey yapmaya doğru-dürüst karar vermemişken, o neyi anlayacak da nasıl kuşkulanacaktı? Kendisinin şimdilik kesin olarak karar verdiği, bildiği tek şey, onunla şuradan şuraya adım atmayacağıydı. Bunun ötesinde, önceki gün karar verdiği gibi sandalı devirmeyebilirdi. Yalnız, dediği gibi, kesinlikle, bir yere gitmeyecekti onunla.

Tren gelmişti. Clyde uzaktan Roberta'ya baktı: Bavulunu almış, trene binmeye çalışıyordu. Güçlük çektiği belliydi. O haliyle, üstelik bu sıcakta, bavulu taşımak güç işti. Gelgelelim, yapacak birşey yoktu; ancak daha sonra, daha tenha bir yerde edebilirdi ona. Roberta binmeden önce dönüp kendisinden yana bakmıştı, binip binmediğini görmek için. Son zamanlarda herşeyden kuşku duyar olmuştu çünkü.

Clyde, vagonun arkasında, gölgede boş bir yer bulup oturdu. Fena değildi. Fonda'nın bir-iki mil dışına çıktıklarında gözü pencereden dışarıya, Mohawk Irmağı'na takıldı... Lycurgus'tan da, hem de hemen fabrikanın yanı-başından, geçen Mohawk. Geçen yıl bu zamanlar bu ırmağın kıyılarında Roberta ile geçirdiği saatleri anımsadı. Yalnız, artık bu anının hiçbir tatlı yanı kalmamıştı. Onun için, gözlerini pencereden

ayırıp, hâlâ ardına saklanmakta olduğu gazeteye çevirdi. Ayrıca, aklında çok daha önemli bir konu vardı şimdi. Big Bittern'i, çevresindeki bölgenin özelliklerini düşünüyordu boyuna. Roberta'yla yaptıkları o son, birhayli de önemli telefon konuşmasından bu yana, o bölge kendisi için dünya haritası üzerindeki en önemli, en ilginç nokta haline gelmişti.

Cuma günü, o konuşmanın ardından, dosdoğru danışmaya gitmiş, Big Bittern, Long Lake yöresinin üç değişik gezi kitabını almıştı. Cumartesi günü ise bunların yanına dört tane daha eklenmişti. Şimdi, yöredeki irili-ufaklı bütün göller, kalınacak yerler, bu yerlerin fiyatları, koşulları, yerleşme noktaları arasındaki yollar, uzaklıklar... hepsi, hepsi şu sırada cebinde durmakta olan bu kitapçıkların, haritaların içinde yazılıydı. Bunlara bakarak tasarını çizecek, sonra da evlilik öncesinde yapılacak bir tür balayı gezisi olarak açacaktı Roberta'ya. Bu arada, Roberta evlenmeyi bundan da önce isterse, böyle bir şeyi kesinlikle kabul etmeyecekti...

Şurada, karşı tepenin yamacındaki ağaçlığa doğru uçan şu beş kuşa bak...

Utica'ya vardıktan sonra dosdoğru Big Bittern'e sandal gezintisine gitmek olmazdı. Kim olsa kuşkulanırdı böyle bir şeyden. Onun için, ilk geceyi Utica'daki bir otelde geçirmek gerekirdi. Oteldeyken Grass Gölü'nde bir gezinti yapma düşüncesini ortaya atardı. Sabah olunca da Big Bittern'e doğru yola çıkarlardı. Big Bittern'in Grass Gölü'nden çok daha iyi olacağını söylerdi o zaman. Kendisine bu güzel gölü göstermek, bu arada birkaç da resmini çekmek istediğini belirtirdi. Bunun için fotoğraf makinesini bile getirmişti; daha sonra da Sondra'nın resimlerini çekmek için, elbette.

Ne bayağı bir tasar kuruyordu!

Karşısındaki yemyeşil yamaca siyahlı-beyazlı dokuz inek yayılmış...

Fotoğraf makinesinin ayağıyla tenis raketini bavulunun dışına bağlarken düşündü: Onları bu halde birlikte görenler gelip geçen iki yabancı olduklarını düşünmezler miydi nasıl olsa? O zaman da buralardan olmadıklarına hükmetmezler miydi? Kılavuz göldeki suyun yirmi küsur metre derinliğinde olduğunu söylememiş miydi... tıpkı Pass Gölü'ndeki gibi? Yalnız, ya Roberta son ânda bir yere tutunursa?.. Evet, ya tutunursa?.. Bu olasılık üzerinde doğrudürüst hiç düşünmemişti daha...

İlerideki yolda ner'deyse trenle yarışırcasına giden üç araba...

Grass Gölü kıyısında bir gece kaldıktan sonra, dönüşte, çantasını Gun Lodge istasyonunda emanete bırakmasını söyleyebilirdi ona. Buna karşılık kendininkini yanına alırdı. Sonra da birlikte Big Bittern'e giden otobüse binerlerdi. Bu arada herhangi birine, örneğin şoföre, ya da sandalcıya, resim çekmek için en güzel yerleri ne yanda bulabileceklerini sorup, çantasındaki makineyi gösterirdi. Ya da bir öğle yemeği... Evet, bu da iyi bir buluştu. Birlikte bir öğle yemeği yeyip Roberta'yı yanıltmak. Ayrıca, şoförü de yanıltırdı bu. Sonra, insanlar göllerde gezintiye çıkarken yanlarına fotoğraf makinelerini de alırlardı. Herneyse, şu, ya da bu biçimde, çantasını yanında taşıması gerekiyordu işte. Yoksa, ne diye güneydeki o adaya gideceklerdi de, ne diye sonradan o korulukların içine dalacaktı?..

Aman! Ne iğrenç, ne korkunç bir tasardı bu böyle! Bütün bu düşündüklerini gerçekten yapabilecek miydi?..

Big Bittern'deki o kuşun o garip çığlığı! Ondan hiç mi hiç hoşlanmamıştı. Sonra, göl üzerine kendilerine bilgi veren o adamdan da... Şimdi, ikinci karşılaşmalarında tanıyabilirdi kendisini. Evet, o zaman onunla karşılıklı geçip konuşmamıştı, arabadan bile inmemiş, sadece camdan görmüştü ama, ya bütün bunlara karşın yine tanıyıverirse ne olacaktı? Yok, yok, canım, doğrudürüst görmediği bir insanı nasıl tanıyacaktı? Belki bu sefer orada bile olmazdı. Yalnız, bunları düşünürken niye hep yüzü-gözü ter içinde kalıyor, niye dizleri titriyordu sanki?

Tren boyuna ırmak-boyu gidiyordu. Geçen yaz Roberta'yla... Yo, hayır...

Utica'ya vardıktan sonra bütün bunları aklında tutması gerekiyordu. En ufak bir telâşa kapılmamalıydı. Kapılmamak zorundaydı! Trenden indikten sonra bir süre, şöyle aşağı-yukarı otuz metre kadar, başkalarının dikkatini de çekmeyecek biçimde elbette, Roberta'yı arkasından izleyecekti. Daha sonra, tenha bir yere geldiklerinde de yanına yaklaşacaktı. Çok yumuşak, çok sevecen görünmeliydi. İstediklerini gerçekten yapmak istiyorsa elden geldiğince çaba göstermeliydi buna. Sonra da azıcık beklemesini söylerdi. O beklerken bir-koşu gidip şapkayı alırdı... Belki de şeyin... evet, suyun üzerine bırakacağı şapkayı. Sonra, kürekler de suyun üzerinde olacaktı elbette. Roberta'nın şapkası da... Sonra... Neyse...

Trenin uzun uzun, acı acı çınlayan düdüğü. Hay kör şeytan! Gittikçe sinirleri bozuluyordu.

Otel aramaya başlamadan önce yeni şapkayı çantasına koymalıydı. Ya da oteli bulana dek elinde dursa da olurdu. Bulduktan sonra, Roberta'yı almaya gideceği sırada çantaya koyardı. Oteli bulduktan sonra, gider Roberta'yı alır, sonra o bayanlar tuvaletinde beklerken kendisi gidip Charles Golden adıyla iki kişilik bir oda isterdi. Daha sonra, sabahleyin, ya da akşama, Roberta razı olursa, o saatlerde tren de varsa, yine ayrı ayrı Grass Gölü'ne giderlerdi. En azından Onikinci Göl'ü, Sharon'u geçinceye dek ayrı durmaları gerekiyordu...

Ah! Cranston'ların oradaki o güzelim evi!.. Sondra!..

Sonra... Sonra?

Şu karşıdaki kocaman, kırmızı çiftlik ambarı; yanındaki bembeyaz ev; yeldeğirmeni. İllincis, Missouri çevresinde de böyle çiftlikler görmüştü... Chicago'da da.

Bu sırada öndeki vagonda oturan Roberta da Clyde'ı düşünüyordu. Pek öyle büsbütün yabancı gibi görünmemişti kendisine. Aslında şurası muhakkak kiLycurgus'tan ayrılmak, hem de tam şu sıra, her istediğini yapabilecek noktaya gelmişken, hiç de kolay bir şey değildi onun için. Yalnız, beri yanda, kendisinin de şu durumda yapacak başka bir şeyi yoktu. Şimdi elinden geldiğince yumuşak görünmeye çalışmalıydı Clyde'a karşı; pek üstüne gitmemeliydi. Yalnız, bu arada pek de zayıf olmamalıydı elbette; ne de olsa onu bu hale sokan yine Clyde'ın kendisiydi. Bir kez bebek doğduktan sonra bütün bu olanları evdekilere anlatmak istiyordu... böyle birdenbire ortadan kaybolduğunu, evlenişini, hepsini, hepsini. Yalnız, yeter ki şimdi Clyde kendisiyle evlensindi. Bu konuda sonuna dek diretecekti. Hem de bu işin tez elden olması için diretecekti. Ya Utica'da, ya da gittikleri en yakın yerlerden birinde evlilik cüzdanını alıp cebine koymak, sonra da onu, gerek kendisinin, gerekse çocuğunun selâmeti için, bir ân bile bırakmadan yanında taşımak istiyordu. Ondan sonra Clyde istediği zaman ayrılabilirdi kendisinden. Yalnız o yine de Bn. Griffiths olarak kalırdı. Clyde'ın çocuğu, Clyde'la kendisinin çocuğu da bir Griffiths olarak kalırdı. Bu da bir şeydi...

Şu ilerideki küçük akarsu ne de güzeldi! Mohawk'ı anımsadı. Mohawk

kıyısında geçen yaz Clyde'la yaptıkları yürüyüşler geldi gözünün önüne. Ah, geçen yaz nasıldı, şimdi nasıl!

Bundan sonra gidip bir yere yerleşeceklerdi... bir, ya da iki odalı bir yere. Neresi olacağını pek merak ediyordu. Hangi kentte, hangi kasabada olacaktı? Lycurgus'tan, Biltz'den nekadar uzakta olacaktı? Biltz'den nekadar uzak olursa okadar iyiydi. Evet, annesini, babasını özleyecekti ama, ne çıkardı! Clyde' la birlikte değil miydi? Sonra, evli olmayacaklar mıydı nasıl olsa?

Acaba üzerindeki mavi giysiyle kahverengi şapkayı Clyde fark etmiş miydi? Acaba, vaktini hep birlikte geçirdiği o zengin kızlarla karşılaştırdığında onun da az-buçuk çekici olduğunu düşünmüş müydü? Çok dikkatli davranmalıydı; en ufak bir biçimde sıkmamalıydı onu. Yalnız... yalnız, azıcık daha, Clyde azıcık daha ilgi gösterseydi kendisine, herşey ne güzel, ne bambaşka olacaktı!

Utica'ya vardıklarında tenha bir sokağın kuytu bir köşesinde buluştular. Clyde'ın yüzünde kaygıyla, hoşnutsuzlukla karışık bir yumuşaklık, bönce bir gülümseyiş vardı. Aslında bu yüz, kafasında kurduğu tasarların başarısızlığa uğraması halinde —örneğin, bunları yapmaya gücü yetmezse— ortaya çıkabilecek sonuçların bağrında yarattığı korkuyu gizlemek için iyi bir maskeydi.

XLVII

ERTESİ sabah, o gece konuştukları gibi, yine bir trenin ayrı ayrı vagonlarında Grass Gölü'ne doğru yola çıktılar. Yalnız, oraya vardıklarında Clyde'ın hiç de hoşuna gitmeyen bir şeyle karşılaştılar: Ortalık oldukça kalabalıktı. Oysa Clyde buraların, bu arada Big Bittern'in de, adamakıllı tenha olacağını düşünmüştü. Öyle değildi işte. Göl kıyısındaki irili-ufaklı yapılar birsürü din adamıyla doluydu. Pennsylvania'daki bir tarikatın üyeleri olan bu adamlar yaz tatillerini geçirmek üzere buraya gelmişlerdi. Roberta bunları görünce hemen: "Ah, ne güzel bir raslantı, değil mi?" demişti, "hazır bu

fırsatı yakalamışken şuradaki kilisenin papazına gider, nikâhımızı da kıydırıveririz, olmaz mı?"

Clyde bu beklemediği soru karşısında birden ne yapacağını şaşırmıştı.

— "Şey, elbette." diyebilmişti sonunda. "Gidip bir bakarım."

Çok insan vardı çevrede. Üstelik, göl de ne öyle pek büyüktü, ne de yeterince derine benziyordu. Evet, kocaman, sık çam ağaçlarıyla çevrili kuytu, sessiz kıyılar vardı ama, olmazdı, yine de kalabalıktı.

Tekin olmayan bir işti bu. Zor bir işti.

Ertesi gün öğleyin Big Bittern'e gittiler. Gun Lodge'da trenden indiklerinde, otobüse binmeden önce, Clyde Roberta'ya nasıl olsa dönüşte de oradan geçecekleri için çantasını emanete bırakmasını söyledi. Kendisininkini ise, içinde fotoğraf makinesiyle öğle yemekleri olduğundan, yanlarına alacaklardı. Otobüse bindiklerinde, şoförün, daha önce toplulukla gittiklerinde kendisinden Big Bittern üzerine bilgi aldıkları kılavuzun ta kendisi olduğunu görüverdi. Büyük bir aksilikti bu. Ya şimdi bu adam kendisini tanırsa ne olacaktı? Ya birdenbire Finchley'lerin arabasını anımsayıverirse ne yapacaktı? Önde oturan Bertine'le Stuart'ı... arka koltuktaki Sondra'yla kendisini... arabadan inip onunla konuşan Grant'ı, Harley Baggott'u?

Birdenbire, haftalardan beri en sinirli ânlarında hep ortaya çıkmayı huy edinmiş olan o buz gibi derin yeniden alnında, avuçlarında birikmeye başladığını duydu. Ne oluyordu? Neler geliyordu aklına böyle? Bu halde nasıl yürütecekti bu işi? Düşüncesizlik ediyordu yine. Tıpkı eski şapkasını Lycurgus'la Utica arasında başına geçirmeyi unuttuğu gibi, yine düşüncesizlik ediyordu. Ya da, en azından yenisini alırken eskisini çantasından çıkarıp elinde tutmayı unuttuğu gibi. Bütün bu düşüncesizliklerden sonra şimdi o yeni şapkayı ha almış, ha almamış, ne fark ederdi ki?

Neyse, Tanrı'ya şükür, şoför tanımamıştı onu; tersine, Big Bittern'e ilk kez mi geldikleri, kalıp kalmayacakları gibisinden sorular sordu. Clyde, bunlara karşılık verdikten sonra, bir ara heyecandan herşeyi unutup: "Bugün buraları kalabalık mı?" diye soruverdi. Sorar sormaz da kendine geldi. Hayallah! yapılacak iş miydi yani bu? Ne gerek vardı sanki böyle sorulara? Böyle aptallıkları bırakamayacak mıydı hiç?

Kafası birden öylesine karışmıştı ki adamın verdiği karşılığı bile çok

uzaklardan, derinlerden gelen bir ses gibi duyabildi.

— "Pek okadar değil." diyordu adam. "Yedi-sekiz kişi falan. Ayın dördünde otuz kişi gelmişti, çoğu dün gitti."

Üzerinde gittikleri yolun iki yanını, saran çamların durgunluğu; çevreyi saran ıssızlık; pırıl-pırıl öğle vaktinde bile ağaçlıkların morlu, neftili kopkoyu derinlikleri... Birisi gece vakti —gündüz bile— buralardan geçse, kim duyacak, kim görecekti? O sırada, ormanın derinliklerinde bir yerde, bir alakarga madni sesiyle bir çığlık kopardı. Ardından da bir tarlakuşunun o tatlı sesi başka bir yerlerden yankılanıp ağaçların kurşuni gölgeliklerini dolduruverdi. Bütün bunların ortasında da Roberta, yanları-sıra kıvrıla kıvrıla akan ırmağa, küçük, tahta köprülere, suyun ışıltısına bakıp bakıp şöyle diyordu:

— "Ne güzel yerler buralar! Clyde, şu suyun şırıltısını duyuyor musun? Oh-h, hava da mis gibi!"

Bütün bunlara karşın, çok değil, az sonra ölecekti! Aman yarabbi!

Yalnız, ya şimdi Big Bittern'de birsürü insan varsa?.. Her yan balıkçılarla, balık tutanlarla kaynıyorsa?.. Sessiz, tenha tek bir köşe bile kalmamışsa?.. O zaman ne olacaktı? Bunu hiç hesaba katmamıştı. Belki de bu göl sandığı kadar ıssız değildi. Ya da bugün öyleydi. Peki, o zaman?.. O zaman?..

Clyde ölecekti.. bunları düşünmekten ölecekti! Talihinin önüne çıkan engelleri aşmak için ne korkunç düşünceler, ne korkunç tasarlardı bunlar! Öldürüp kaçmak... Ya da, öldürüp, ondan sonra ikisinin birden boğularak öldüğü izlenimini vermek. Ondan sonra da... Ondan sonra da elleri kirli bir katil olarak mutluluğa, geleceğe doğru elini, kolunu sallaya sallaya koşmak... Çok, çok vahşice bir şeydi bu! Peki ama, başka da bir seçenek var mıydı önünde? Var mıydı? Bunca yolu bu iş için tepmemiş miydi? Şimdi geri mi dönecekti?

O bunları düşünedursun, Roberta da hemen yanı-başında, yapacakları evliliğin düşlerini kuruyordu. Pek uzun değil, ertesi sabah kıyılacaktı nikâhları!

Kılavuz yeniden konuşmaya başlamıştı. Clyde'a: "Kalmayı düşünmüyorsunuz besbelli." diyordu. "Bayanın bavulunu orada bıraktığınızı gördüm." Bunu söylerken başıyla Gun Lodge'dan yana işaret etmişti.

Clyde: "Hayır, kalmayacağız." dedi. "Akşam sekiz-on trenine yetişmek istiyoruz. O tren için gelip buradan yolcu alıyorsunuz, değil mi?"

— "Evet, evet, elbette."

— "Aldığınızı söylemişlerdi.. Grass Gölü'nde."

İşte yine bir yanlışlık yapmıştı. Grass Gölü'nden sözetmenin ne gereği vardı sanki şimdi? Buna bakıp daha önce Roberta'yla oraya uğramış olduklarını anlamaları işten bile değildi. Yalnız, bu herifin de şu "bayanın bavulu"ndan söz etmesi! Gun Lodge'da bıraktıklarından falan... Pis şeytan! Ne diye kendisini ilgilendirmeyen şeylere burnunu sokuyordu sanki? Hem sonra, ne diye kendisiyle Roberta'nın evli olmadıklarına hükmetmişti? Öyle mi hükmetmişti gerçekten? Herneyse... Peki ama, ne diye önceden iki çantaları olduğu halde şimdi yanlarına sadece birini almalarını takmıştı aklına? Garipti doğrusu Nereden bilecekti de nereden kuşkulanacaktı? Hem sonra, evli olmuşlar, olmamışlar, ne çıkardı? Bir kez, Roberta'nın ölüsü bulunmadığı sürece bunun anlaşılmasına olanak yoktu. İkincisi, bulunup da evli olmadığı ortaya çıksa bile, bu da ancak başka biriyle kaçmış olduğunu kanıtlamaya yaramaz mıydı? Elbette! Eh, boş yere kaygı duymaya gerek yoktu öyleyse.

— "Göl çevresinde gideceğimiz otelden başka oteller, ya da ona benzer kalınacak yerler varmı?"

Bunu soran Roberta'ydı.

— "Hayır, bayan." diye karşılık verdi adam. "Gittiğimiz ufak otelden başka bir tek kalınacak yer yok. Yalnız, dün doğu yakasındaki kıyıda çadır kurmuş birtakım erkekler, kızlar gördüm. Şimdi hâlâ orada mıdırlar, değil midirler, bilemem. Bugün hiçbirini görmedim."

Birtakım erkeklerle kızlar! Vay canına! Peki, ya şimdi hepsi göldelerse? Kimi kürekte, kimi yelkende?.. O burada, Roberta'ylayken... Belki de içlerinden kimisi Onikinci Göl'dendi. Belki de görür görmez tanırlardı onu: Sonra, anlaşılan, gölün doğu kıyısına giden bir yol vardı. Gerek bu, gerekse onların oradaki varlığı bütün tasarılarını alt-üst edebilirdi. Hay kör şeytan! Ne budalaca bir iş yapmıştı! Ne sersemce bir tasarlamaydı bu böyle! Biraz daha sabredemez miydi sanki? Ya da daha başka bir göl seçemez miydi? Yok işte, yok, şu son günlerde öylesine bunalmıştı ki doğru-dürüst düşünmeyi bile unutmuştu. Neyse artık, şu noktadan sonra bütün yapabileceği gidip bir görmekti. Gerçekten çok kalabalıksa, epey bir süre kürek çekip tenha bir köşe bulmaya çalışacak, ya da bütün bütün vazgeçip yeniden Grass Gölü'ne dönecekti. Ya da...

Ya da? Ya da daha başka ne yapabilirdi, burası kalabalıksa?..

Göl görünmüştü; gölle birlikte, daha önce geldiği zaman gördüğü kıyıdaki kayıkhane de. Roberta birdenbire karşılarına çıkan bu güzel görünüşe bakıp: "Ay! ne güzel, değil mi?" diye haykırdı.

Clyde, uzağa, gölün güney ucundaki adaya bakıyordu. Gölün üstünde de kimsecikler yoktu. Sinirli sinirli: "Ya, gerçekten pek güzel." dedi. Göğsünün sıkıştığını duyuyordu.

Otobüsten indiklerinde otelci dışarı çıkıp yanlarına geldi. Orta boylu, geniş omuzlu, kırmızı yüzlü bir adamdı bu.

— "Birkaç günlüğüne mi geldiniz?" diye sordu.

Clyde'ın hiç beklemediği bir soruydu bu. Şoföre parasını verdikten sonra adama dönüp, soğuk, ürkek bir tavırla: "Hayır hayır," dedi, "Günübirliğine geldik. Akşama dönüyoruz."

— "Hiç değilse akşam yemeğini bizde yersiniz. Tren sekiz-onbeşten önce kalkmaz çünkü."

— "A, evet... Şey... elbette, elbette... öyleyse, burada yeriz."

Çünkü, hiç kuşkusuz, Roberta balayında, nikâhtan bir gün önce, üstelik de böyle bir gezide, birlikte bir akşam yemeği yemelerini isterdi. Hay şu körolasıca pancar suratlı, sırnaşık herif!

— "Güzel! Öyleyse, ben bavulunuzu alayım, siz de adınızı yazdırıverin. Belki eşinizin de biraz oturup dinlenmeye ihtiyacı vardır."

Adam böyle söyleyerek bavulu kaptı, önceden önden yürümeye başladı. Oysa Clyde'ın tasarında ne buraya adını yazdırmak vardı, ne de bavulunu bırakmak. Onun için de, bırakmayacaktı. Geri alıp dosdoğru bir sandal kiralamaya gidecekti. Sonunda, bavulunu aldı ama, adını yazdırmaktan kurtulamadı. "Clifford Golden'le eşi" diye yazıldılar deftere.

Bütün bu hesaplamadığı şeyler başına gelirken, bu gidişle daha nicelerinin geleceğini düşünüp kendi kendini yerken, bir de şimdi, bunlar yetmiyormuş gibi, Roberta havanın çok sıcak olduğunu, hem nasıl olsa akşam yemeğine de yine oraya döneceklerini söyleyip şapkasıyla pardesüsünü orada bırakmak istiyordu. Clyde daha önce o şapkanın içinde Lycurgus'taki Braunstein mağazasının etiketini görmüştü, hatırlıyordu. Acaba şimdi bırakmalı mıydı, yoksa bırakmamalı mıydı? Evet ama, sonradan ne fark edecekti? Roberta'nın ölüsü

bulunursa zaten tanınmayacak mıydı? Bulunamazsa, o zaman da kim anlayacaktı bu şapkanın onun olduğunu?

Kafasının içi karman-çorman olmuş bir durumda, bavulu alıp sandal iskelesine doğru yürüdü. Bavulu sandallardan birinin içine bıraktıktan sonra sandalcıya en iyi fotoğraf çekilebilecek yerlerin gölün neresinde olduğunu sordu. Bu soruya karşılık yapılan, aslında da pek bir anlamı olmayan açıklamadan sonra, önce Roberta'nın binmesine yardım etti. O sırada Roberta sadece zihinde var olan bir gölde, hayali bir sandala binmekte olan bulanık, dumanlı bir karaltı olarak görünüyordu gözüne. Ardından da kendisi küreklere geçip oturdu.

Suyun yüzü, cam gibi parlıyordu. Hava son derece durgundu. Gölün kıyıları ise uzun, upuzun çamlarla kaplıydı. Kendilerinden başka kimsecikler yoktu çevrede. Kıyıda da tek bir yapı, tek bir kulübe göze çarpmıyordu. Clyde adamın sözünü ettiği çadırlara bakındı, göremedi. Kulaklarını sonuna dek açıp dinledi, belki bir ses duyarım diye. Kendi küreklerinin hışırtısından, bir de gittikçe elli, yüz, yüzelli, üçyüz metre geride bıraktıkları sandalcıyla kılavuzun seslerinden başka tek bir çıt duyamadı.

— "Hava ne durgun, değil mi?" Konuşan Roberta'ydı. "Çok dinlendirici bir yere benziyor. Öbür gölden çok daha güzel. Şu ağaçlar da ne uzun! Arkada da dağlar. Yol boyunca hep ne sessiz, durgun yerlerden geçtiğimizi düşündüm."

— "Otelde herhangi bir kimseyle konuştun mu?"

— "Efendim? Ha, hayır. Niye sordun?"

— "E, şey, belki tanıdık biriyle karşılaşmışsındır diye düşündüm de. Şuraya bak, bugün de ortalıkta kimsecikler yok, değil mi?"

— "Yok ya; kimseler görünmüyor. Sadece oteldeki bilardo salonunda iki adam gördüm. Bir de tuvalette bir kız. Su bayağı soğukmuş."

Eğilmiş, sandalın yanından elini suya sarkıtmıştı. Sandal yol aldıkça elin ardı-sıra suda bıraktığı iz küreklerden çıkan dalgaya karışıyordu.

— "Öyle mi? Farkında değilim."

Bir ara, kürek çekmeyi bırakıp elini suya daldırdı, sonra yine kürekleri aldı. Dosdoğru güneydeki o adaya gitmeyecekti. Çok erkendi daha. Hem Roberta kuşkulanabilirdi. En iyisi biraz beklemekti. Biraz daha beklemek, bu

arada biraz daha düşünmek. Roberta da yemeğini yemek isterdi... yemeğini! Batı yanında güzel bir kıyı vardı; oraya gidip yiyebilirlerdi; ya da sadece o yerdi; kendisi yemeyecekti bugün. Sonra da... Sonra da...

Bu sırada Roberta sordu:

— "Şöyle kıyıya çekip de yemeğimizi yiyebileceğimiz bir yer biliyor musun, sevgilim? Yavaş yavaş acıkmaya başladım. Sen acıkmadın mı?"

Şu "sevgilim" demeyi bıraksa olmaz mıydı sanki?.. Hem de burada, bu sırada!

Gölün kuzey ucunda kalan küçük otelle kayıkhane ufalmış, ufalmış, benek gibi kalmışlardı, tıpkı eski günlerde, Crum Gölü'nde ilk kez, tek başına sandal gezintisine çıktığında, gerisinde gözden kaybolan kayıkhane gibi. O gün, o göle bir dahaki gelişinde Roberta gibi bir kızla birlikte olmayı da dilemiş, düşlemişti. Peki, ya sonra?.. Yine o gün, tıpkı bugün de olduğu gibi, başının üzerinden geçen ak ak, pamuk pamuk bulutları seyretmişti. Şimdiyse nasıl da vahşice bir işe girişmişti!

Önce, biraz vakit öldürmek için nilüfer toplayabilirlerdi. Vakit öldürmek... Öldürmek... Aman yarabbi!.. Atmalıydı bu düşünceyi kafasından; en azından, başarmak istiyorsa. Hiç gerek yoktu şimdi onunla uğraşmaya.

Roberta kıyıda güzel bir yer görmüştü. Oraya doğru çekip, yemek yemek üzere, kumsala çıktılar. Clyde'ın çantasından çıkarılan yiyecekler kuma serilen bir gazete kâğıdının üzerine yayıldı. Roberta yemeğe başlamıştı bile. Clyde ise bir o yana, bir bu yana gezinip duruyor, bir yandan görünüşün, ağaçların, kumun, gölün güzelliğine övgüler yağdırırken, bir yandan da için için güneydeki o adayı düşünüyor, düşünüyordu. Cesareti elden bırakmamalıydı. Yapmalıydı bu işi. Bunca tasarıdan sonra eli boş dönmemeliydi geriye. Değer verdiği çok daha güzel, çok daha önemli şeyleri yitirmek istemiyorsa yapmak zorundaydı bunu.

Yalnız, yine de çok korkunç bir şeydi işte! Vakit yaklaştıkça daha da korkunçlaşıyordu. Üstelik, tehlikeliydi de! Bir yanlışlık yapıvermek tehlikesi vardı. Örneğin, sandalı doğru-dürüst devirememek... Ya da, ya da... Amanın! Ya bir katil olduğu ortaya çıkarsa ne olacaktı? Tutuklanırsa?.. Yargılanırsa?.. Yapamayacaktı, başaramayacaktı bu işi! Hayır, hayır, hayır!

İşte Roberta da hemen şuracıkta, yanı-başında oturuyordu şimdi. Üstelik

halinden de pek memnun görünüyordu. Bol bol da konuşuyor, tasarlar kuruyor, nereye gideceklerini, nerede yerleşeceklerini sayıp döküyordu. Belki, Syracuse'ye giderlerdi; Clyde hiç sesini çıkarmadığına göre buna bir deyeceği yok demekti. Eniştesi Fred Gabel'den Syracuse'de yeni bir gömlek fabrikası kurulmakta olduğunu duymuştu. Acaba Clyde geçici olarak orada bir işe giremez miydi? Daha sonra, şu içinde bulunduğu durumu atlatır atlatmaz kendisi de aynı yere girerdi. Bu arada, ellerinde çok az paraları olduğuna göre, şimdilik bir ailenin yanında bir oda falan tutarlardı. Ya da, artık eskisi gibi yakın olmadıkları için iki odalı bir yer bakarlardı. Evet, buluşmalarından bu yana Clyde en son ölçüde yakın davranmaya çalışıyordu ama, yine de bu yakınlık hoşnutsuzluğunu örtmeye yetmiyordu.

Clyde bir yandan dinliyor, bir yandan da düşünüyordu. Evet, evet... iyi de, bu konuşmalara ne gerek vardı şimdi?.. Gitmeyecek —üstelik o da gitmeyecek— olduktan sonra neye yarardı? Ey Ulu Tanrı! Buna karşın, oturmuşlar, sanki o, Roberta, yarın burada olacakmış gibi konuşup duruyorlardı. Olmayacaktı ki.

Yalnız, şu dizleri titremeseydi n'olurdu! Ellerinden, yüzünden, sırtından akan şu ter olmasaydı!

Şimdi, sandalın içinde, adaya doğru yol alıyorlardı. Clyde durup dinlenmeden çevreyi kolluyordu. Tanrı'ya şükür, ne göl üzerinde, ne de kıyı boyunda tek bir insan görünmüyordu. Artık burada, ya da buralarda bir yerde, cesaretini topladığı bir sırada yapabilirdi. Gelgelelim, cesareti yoktu... Toplayamamıştı daha.

Roberta elini bir kez daha suya soktu. Kıyıya yakın bir yerlerde, ya da kıyıda nilüfer, daha başka yabani çiçekler bulup bulamayacaklarını soruyordu. Nilüferler! Yaban çiçekleri! Bir de, kendisinin düşündükleri! Gerek göl üzerinde, gerekse kıyıyı saran sık ağaçlıkların arasında, arkasında kimselerin olmadığına iyice emin olmak, iyice inanmak!.. Yalnız, gerçekten olamaz mıydı?.. Örneğin, şu ağaçların arkasında tek başına avlanmaya çıkmış bir avcı? Ya da kıyıdaki sazlıkların arasında çevreyi gözleyen bir balıkçı? Olamaz mıydı? Azıcık ötelerinde olup da göremediği biri?

Kader! Yıkım! Ölüm!

Aslında çıt çıkmıyordu. Dumana benzer bir şey de görünmüyordu.

Sadece, sadece bol bol ağaç vardı çevrede. Zaman zaman aralarında devrilmiş, çürüyüp gitmiş olanları da çarpıyordu gözüne.

Çürüyüp gitmek! Ölüm!

Koruluğun derinliklerinde bir yerden yükselen bir çığlık... bir alakarganın keskin, madeni çığlığı. Ya da bir ağaçkakanın çıkardığı tak-tak-tak sesi. Tıpkı bir ruh gibi. Üzerlerinden sekip geçen bir ispinozun kıpkızıl boyun çizgisi. Sırtında sarı tüyleri olan kara bir kuşun sarısıyla karası.

— "Güneş Kentucky'deki biricik evimi ışıl-ışıl ışıtır." Roberta, neşe içinde, türkü söylüyordu. Bir eli hâlâ masmavi suların içindeydi. Ardından: "İstersen pazara buluşuruz." Son günlerin sevilen dans havalarından bu.

Sonunda, kâh kürek çekmek, kâh durup çevreyi seyretmek, kâh türkü söyleyip kâh nilüferlere bakınmakla geçen bir saati aşkın bir sürenin ardından hemen hemen bütün çevresi kocaman çamlarla çevrili, göl içinde göl gibi bir yere geldiler.

Süzülür gibi girmişlerdi buraya. Altlarındaki suyun kopkoyu rengi oraya gelene dek hiçbir şeyin etkileyemediği kadar etkilemişti Clyde'ı. Bir kez içine girdikten sonra, sanki tuzağa çekilmiş, tuzağa düşürülmüş gibi gelmişti ona. Sanki, hiçbir şeyin sonu olmadığı bitmez-tükenmez bir boşluk boyunca çekilip getirilmişti buraya.

Sinsice bir güzelliği vardı bu yerin! Gerçekten, ortasındaki bu kapkara kuyusu, çevresini saran yumuşacık, görkemli köknarları, bütün bunların oluşturduğu yabanıl görünümüyle, sanki kendisini kandırmak, çekmek için durup duruyordu orada. Su da, sanki bilinmeyen bir elin, öfkeli bir ânında, ya da keyfe gelip, şu kopkoyu, yemyeşil koyağın ortasına yerleştirdiği kapkara, dev bir inci görünümündeydi. Baktıkça daha da bir kararıyor, daha da bir derinleşiyordu. sanki.

Bütün bunlar neyi anlatmak istiyordu kendisine?.. Ölüm! Ölümü!.. Hem de şimdiye dek gördüklerinden çok daha kesin bir biçimde. Ölüm!.. Aynı zamanda da bir insanın bütün yorgunluklarından kurtulmak için seve seve kucaklayacağı, bağrında özlemle yitip gideceği sessiz, sakin, yumuşacık bir ölümdü bu. Öylesine ıssız, öylesine sakin, rahatlatıcı bir yerdi burası. Nitekim Roberta da aynı şeyi söylemişti; o da sevmişti burayı. Clyde'a ilk kez olarak iki güçlü el, iki güçlü ama, dostane el kendisini omuzlarından kavramış

gibi geliyordu şimdi. Bu ellerin verdiği rahatlığı, sıcaklığı, gücü duyuyordu ilk kez! Bu eller kendisini doğrultuyor, içine güven katıyor, destek oluyordu. Hayır, çekilmemeliydiler! Bundan böyle hep orada kalmalıydılar! Bu dostun elleri... Daha önce bütün ömrü boyunca bir kez olsun böylesine ferahlatıcı bir duygu duymamıştı. Şimdi daha sağlam buluyordu kendini. Bu da, onu yavaş yavaş herşeyin gerçekliğinden çekip koparıyordu.

Evet, hiç kuşkusuz Roberta oradaydı işte. Yalnız, artık bir gölgeydi o; bir düşünceydi; gerçek olmaktan çok, bulanık bir düştü. Üzerinde gerçekliğin belirtisi olan birtakım renkler vardı, vardı ama, yine de öylesine maddedışıydı ki Clyde bir kez daha derin bir yalnızlığın içine gömülür gibi oldu. Çankü aynı zamanda o dostun elleri de yok olmuştu birdenbire. Yalnızdı şimdi; önce sürüklene sürüklene getirilip, sonra tek başına bırakıldığı bu ıssız, güzel âlemde yapayalnızdı. Üşüyordu. Bütün bu güzelliklerin ortasında buz kesiyordu.

Ne için gelmişti buraya? Yapmak zorunda olduğu şey neydi? Roberta'yı öldürmek mi? Yo, hayır!

Bir daha eğildi, altındaki o, insanı çeken, morumtırak mavi kuyunun büyüleyici, yine de korku verici derinliklerine baktı. Baktıkça değişiyordu sanki. Değişip kocaman, billur bir küreye dönüşüyordu. Yalnız, o ne! Billurun içinde oynaşan bir şey vardı. Bir şekildi bu! Gittikçe yaklaşıyordu, yaklaştıkça belirginleşiyordu. A, a! Roberta'ydı bu! Beyaz, çelimsiz kollarıyla suları yarmaya çalışıyor, kendisine ulaşmak için çırpınıyordu! Amanın! ne korkunç bir şeydi bu! Yüzündeki o bakış!.. Tanrı aşkına, Tanrı aşkına! neler geliyordu aklına böyle? Ölüm! Cinayet!..

Birdenbire içindeki cesaretin kendisini bırakmakta olduğunu fark etti. Aynı ânda, bu kez bilinçli olarak, onu yeniden arayıp bulmak, yakalayıp geri getirmek için umutsuzca benliğinin derinliklerine daldı.

— "Kırra-a-a-akh! Kırra-a-a-akh! Kırra-a-a-akh!"

İşte yine o korkunç kuşun tüyler ürpertici, garip çığlığı!.. Havayı yırtarcasına. Yine buradaydı işte. Önündeki ivedi sorunu kavrayıp tez elden çözüm bulmaya çağırıyordu.

Göze almalıydı bu işi! Almak zorundaydı!

— "Kırra-a-a-akh! Kırra-a-a-akh!"

Neydi bu ses? Bir uyarı mı? Bir karşıçıkma mı? Bir suçlama mı? Bu kuş bu berbat tasarın kafasında gelişmesine yol açan kuştu. İşte şimdi de, az ileride, yerde yatan ölü bir ağaç gövdesinin üzerine tünemiş, oturuyordu. İşte, işte! Yine havalanmıştı! Bu kez daha gerideki bir başka cansız gövdeye doğru uçuyordu, çığlık çığlığa.

Clyde kıyıya doğru çekti. Çantasını yanına almış olmanın yararını göstermesi gerekiyordu. Onun için, çantada taşıdığı fotoğraf makinesiyle gerek sandalda, gerek karada hem kendisinin, hem de Roberta'nın birkaç poz fotoğrafını çekecekti. Böylelikle, yeniden sandala bindiklerinde çanta kıyıda kalmış olacak, dolayısıyla ne kaybolacak, ne de ıslanacaktı. Kıyıya çıktıktan sonra, orada-burada oyalanıp sözüm ona en iyi fotoğraf çekilebilecek görüntüleri saptamaya çalışırken, kafasında olan asıl amaç çantasını saklayabilecek en güvenlikli ağaç altını bulabilmekti. Çabuk olmalıydı!.. Çabuk olmalıydı!.. Bir daha kıyıya çıktıklarında birlikte olmayacaklardı. Olmayacaklardı işte, olmayacaklardı! Öte yandan, Roberta da yorulmaya başladığını söylüyordu. Yavaş yavaş dönmeliydiler artık. İşte bunu hiç düşünmemişti! Oysa, saat beşten önce dönemezlerdi. Yine de, oyalamak için, az sonra döneceklerini söyledi. Önce birkaç poz daha fotoğrafını çekmek istiyordu onun... şöyle sandaldayken, arkasında adanın ağaçlıkları, sağında, solunda, çevresinde gölün kapkara suyu.

Elleri!.. Terli, soğuk, titrek elleri!.. Bir tek Roberta'ya çeviremediği, çevirmeyi başaramadığı, donuk, kapkara, seğiren gözleri.

Yeniden sandaldaydılar. Kıyıdan yüzelli metre kadar açılmışlardı. Clyde elinde tuttuğu küçük ama, ağır makineyi gelişi-güzel evirip çevirirken, sandal da ağır ağır ortadaki derinliğe doğru süzülüyordu. Bir ara, korkuyla çevresine bakındı. Zaman gelmişti. Kıyıda ne bir ses, ne de bir kıpırtı vardı. Ne bir yol, ne bir yapı, ne de bir duman göze çarpıyordu. Gelmişti!.. Hazırladığı, ya da kendi dışında birşeylerin kendisi için hazırladıkları, yazgısını belirleyecek olan ân gelmişti! İşe girişme ânı!.. Bunalım ânı! Şu sırada bütün yapacağı, sert bir davranışla ansızın dönüp sandalı devirmekti. Bunu başaramazsa, ya da Roberta direnirse, elindeki makineyle, ya da küreklerden biriyle vurmaktı. Yapılabilirdi bu!.. Yapılabilirdi!.. Yeter ki azıcık yürek olsundu içinde. Ondan

sonra da yüzecekti... Özgürlüğe, başarıya, Sondra'yla tatacağı mutluluklara, görmediği, yepyeni, pırıl-pırıl, engin mi engin bir yaşayışa doğru yüzecekti.

Öyleyse?.. Ne diye bekliyordu hâlâ?.. Ne oluyordu? Ne vardı böyle üzerinde? Niye bekliyordu?

Davranmak... davranmalıydı! Vakit geçiyordu. Bir itiş... bir itiş gerekiyordu. Cesaretin, nefretin, ya da öfkenin körükleyeceği bir itiş.

Beri yanda, Roberta, sandalın arkasındaki yerinde, ona doğru dönmüş, yüzüne bakıyordu şimdi. Ne olduğunu anlayamadığı belirsiz bir bakış seziyordu bu yüzde. Yapmakla yapmamak arasında çekilen acının, bunalımın, kargaşalığın belirtisiydi bu.

Clyde'ın gözleri iri iri açılmış, yüzü, gövdesi, elleri kaskatı kesilmişti. Öylece, kımıldamadan duruyordu. Ne var ki, güçlü, sarsılmaz bir duruştan çok, bir esrimeyi, ya da bir sinir kasılmasını andıran bir duruştu bu.

Roberta bir acayiplik sezmişti. Ortasında bulundukları bütün bu güzelliklerle çelişen bir gariplik, bir terslik vardı. Heyecanla, korkuyla sordu:

— "Clyde! Clyde! Nen var? Ne oluyor? Yüzün... yüzün çok... çok acayipleşti! Hiç böyle görmemiştim seni. Ne oluyor, söylesene?"

Böyle deyip ayağa fırladı. Daha doğrusu, yarı çömelik bir durumda, sandalın orasına-burasına tutuna tutuna Clyde'a yaklaşmaya çalıştı.

Clyde birden korkaklığının, beceriksizliğinin, yetersizliğinin farkına varmıştı. Varmıştı, şimdi de bu duygularının yerini gittikçe kabaran, gittikçe güçlenip her yanını saran bir nefret dalgasının kapladığını duyuyordu. Sadece kendine karşı duyduğu bir nefret değildi bu. Aynı zamanda Roberta'ya, Roberta'nın yarattığı baskıya, kendisini boyuna ezmiş olan yaşayışın ağırlığına karşı bir nefretti. Yalnız, bütün buna karşın, yine de herhangi bir davranışa geçemediğini görüyordu. Gönlü yoktu böyle bir davranışa geçmeye. Sadece, sadece ikide-bir onunla hiçbir zaman evlenemeyeceğini, buradan ayrılıp hiçbir yere gitmeyeceğini, bir tek Sondra'yı sevdiğini, sonuna dek de bırakmayacağını söyleyip duruyordu kendi kendine. Şimdi şimdi bunu bile söyleyemiyordu. Kızgındı, kafasının içi karmakarışıktı, gözleri dik dik bakıyordu. Bir ara, Roberta önüne kadar gelip de, elini tutmak, makineyi de alıp sandalın içinde bir yere koymak üzere ellerini ona doğru uzattığında, birden-

bire bir atılımla, sadece o ân için ondan kurtulmak, onun dokunmasından, onun acımasından, onun varlığından uzak kalmak niyetiyle, sadece bu niyetle, kendisine uzanan elleri itiverdi. Ne o? Eyvah!

Bu itme öyle olmuştu ki —fotoğraf makinesini hâlâ sımsıkı, bilinçsizce, elinde tutuyordu— sadece makineyle Roberta'nın ağzına vurmakla kalmamış, dahası, birden kızın dengesinin bozulup yana doğru sendelemesine, sendelerken sandalı da yarı yarıya yana devirmesine yol açmıştı.

Şimdi, ortalığı gerek sandalın yana yatmasından, gerekse ağzına yediği vuruştan ötürü Roberta'nın attığı çığlığın çınlaması sarmıştı. Clyde'ı uyandıran da işte bu çığlık olmuştu. Birden, yarı yardım etmek, yarı elinde olmadan vurduğu için özür dilemek amacıyla, yerinden doğruldu.

Bu doğruluş sandalın iyice ters dönmesinden başka bir işe yaramamıştı elbette. İkisi birden suya yuvarlandılar. Roberta düşerken başını sandalın sol yanına çarpmıştı. Düştükten sonra bir ara ortadan kayboldu. Sonra ilk kez suyun yüzünde göründüğünde, korkudan dehşete düşmüş, çılgına dönmüş bir halle Clyde'a baktı. Clyde ise, kendisini çoktan düşmenin etkisinden kurtarmış, suyun üzerinde dengesini bulmuştu. Roberta acıdan, korkudan aklını yitirmiş gibiydi. Ömrü boyunca en korktuğu şeyler su, suda boğularak ölmek olmuştu. Bir de şimdi üstüne Clyde'ın kazara, elinde olmadan suratına vurduğu yumruk gelmişti.

İmdat! İmdat!.. Eyvah, boğuluyorum, boğuluyorum! İmdat!.. Clyde... Clyde!"

Clyde'ın kulağındaki ses:

— "Bu... Ne zamandır düşünüp olmasını dilediğin şey bu değil miydi?.. Bu değil miydi tek çaren? Dikkat et! Bunca korkaklığına, bunca beceriksizliğine karşın, yine de oldu senin istediğin. Bir kazâydı bu... Evet, evet, kazâ. Ne zamandır yapmak isteyip de birtürlü yapmaya cesaret edemediğin şeyi kazara vurduğun bir yumruk birden gerçekleştiriverdi. Öyleyse?.. Şimdi hiç gereği yokken, üstelik de bir kazâdan başka bir şey değilken, yardımına koşup kurtaracak mısın onu? Yeniden gömülecek misin o ne zamandır birtürlü kurtulamadığın batağa? Tam kurtulmuşken... Evet, kurtarabilirsin onu. Kurtarmayabilirsin de!.. Görmüyor musun nasıl çırpınıp duruyor... çılgına dönmüş gibi? Öyle ki yanına yaklaşmaya kalkarsan, o telâş içinde, seni de

yollayıverir dibe. Sen ise yaşamak istiyorsun! Bundan böyle onun yaşaması demek senin yaşarken ölmen demek olur. Azıcık sabret... azıcık. Bir dakika bile değil! Sabret... Azıcık daha.. Hah! İşte!.. Tamam, işte, bitti! Batıyor... Bir daha canlı olarak hiç göremeyeceksin onu; hiç ama, hiç!.. İşte suyun üzerinde de şapkan. Tamam. Sandalın ıskarmozuna da onun boyun atkısı takılmış. Bırak kalsın. Kazâ olduğunu göstermek için iyi bir kanıt, değil mi?"

Bu sesin ötesinde, derin, huzur verici bir sessizlik; eşi görülmedik, nefis bir manzara. Sonra, birden, bir daha o esrarengiz kuşun dehşet veren sesi:

— "Kırra-a-a-akh! Kırra-a-a-akh! Kırra-a-a-akh!"

Oradaki ölü ağaç gövdesinin üstüne tünemiş uğursuz kuşun tüyler ürpertici çığlığı.

Clyde, Roberta'nın çığlıkları hâlâ kulaklarında, Roberta'nın gözlerindeki o son, donmuş, korkunç bakış belleğinde, kapkara bir gölge gibi, ağır ağır kıyıya doğru yüzüyordu şimdi. Düşünüyordu: Herşeye karşın yine de kendisi öldürmemişti onu. Tanrı'ya şükürler olsun, o öldürmemişti.

Kıyıya çıkmış, üzerindeki suları silkelemeğe çalışıyordu. Yoksa, o mu öldürmüştü? Yoksa, yoksa o öldürmemiş miydi? Kurtarabilecek durumdayken kurtarmaya karşıçıkmamış mıydı? Sonra, kazâ-mazâ, suya düşmesinin asıl suçlusu kendisi değil miydi? Yalnız...

*
**

Bitmekte olan bir günün ıssız alacakaranlığı. Clyde, ağaçlıkların arasında, gizli bir karaltı gibi, yanında kupkuru çantası, üstünün-başının kurumasını bekliyordu. Bu arada bir yandan da, ağaçlığın daha içerilerinde, hiç kullanmadığı makine ayağını saklayacak içi boş bir kütük arıyordu. Acaba kimse görmüş müydü? Acaba bir bakan var mıydı? Sonra geri dönüp yönünü saptamaya çalıştı. Önce batıya, sonra da güneye gitmeliydi. Bütün çabasını harcayıp kaybolmamaya bakmalıydı. Yalnız, bu arada o kuşun çığlıkları da bitmek bilmiyordu. Ortalık, yıldızlara karşın, karanlıktı. Bir genç, başında yepyeni şapkası, elinde bir çanta, kapkara, balta girmemiş ormanda tek başına, güneye doğru ilerliyordu... durmamacasına..

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

CATARAQUI bölgesinin sınırları güneyde Three Mile bucağından kuzeyde elli mil kadar ötedeki Kanada topraklarına, doğuda Senaschet, Indian göllerinden batıda Rock, Scarf ırmaklarına dek uzanır. Bu geniş alanın büyük bir bölümü balta girmemiş ormanlarla, Koontz, Grass, North Wallace, Brown gibi irili-ufaklı birtakım göllerle kaplıdır. Bölgeye yayılmış olan onbeş bin kadar nüfusun en az ikibini bölgenin merkezi durumunda olan Bridgeburg ilçesinde yaşar. İlçenin göbeğindeki meydanın bir yanında oldukça yaşlı, ama hâlâ güzelliğinden pek bir şey yitirmemiş olan hükümet konağı ile üzerine güvercinlerin konup kalktığı saat kulesi, öte yanında da ilçenin iş merkezini oluşturan dört anacaddenin ağızları vardır.

9 temmuz cuma günü, bölgedeki kuşkulu ölüm olaylarına bakan şubenin komiseri Fred Heit, kuzeydoğuya bakan odasında, oturmuş, bir mağazanın satış kataloğundaki fiyatları gözden geçirmekteydi. Karısı gerek kendilerine, gerekse beş çocuklarına kış gelmeden üst-baş için birkaç parça bir şey almak zorunda olduklarını söylemişti. Fred Heit, kataloğun sayfalarını birer birer çeviriyor, birbirinden güzel şapkalara, paltolara, pabuçlara bakıyordu. Kendisi için çok güzel bir ceket beyenmişti. Karısı da en azından üç kıştır kürk manto deyip duruyordu ama, Fred Heit'in elinden gelen birşey yoktu. Yıllık kazancı topu topu üçbin dolardı. Bu parayla bütün bu dilediklerine sahip olmaları olanaksızdı.

Bunları düşünürken telefon çaldı.

— 'Buyrun, ben Fred Heit. Big Bittern'den Wallace Upham mı? Ha, evet, söyle, Wallace... Genç bir çift mi boğuldu?.. Peki, bir dakika bekle."

Biraz ilerideki masada işiyle uğraşmakta olan genç memura döndü:

— "Earl, şunları bir not ediver." Sonra yine telefona konuştu: "Evet, Wallace, seni dinliyorum. Ne bilgi toplayabildinizse hepsini tek tek söyle. Evet. Kadının ölüsü bulundu; kocasınınki yok... Evet... Güney kıyısı açığında ters dönmüş bir sandal... Evet... Astarsız bir hasır şapka... Tamam... Kadının ağzıyla gözünde birtakım izler... Tamam... Pardesüsünü, şapkasını otelde bırakmış... Tamam. Sonra?.. Pardesünün cebinde bir mektup mu?.. Kimin adresine yazılmış?... Efendim?.. Bayan Titus Alden, Biltz, Mimico

İlçesi... Tamam... Adamın ölüsünü arıyorlar, değil mi?... Oldu... Daha hiçbir iz yok mu?.. Evet, anlıyorum. Peki, Wallace... Bak şimdi ne diyeceğim... Pardesüyle şapkayı buldukları yerde bıraksınlar. Bir de... Bakayım... Evet, şimdi saat iki-buçuk. Dörtte orada olurum. Otelin otobüsü treni karşılamaya geliyor, değil mi? Tamam, ona yetişirim... Ha, Wallace, ölüyü sudan kimler çıkardıysa adlarını yazıver. Efendim?.. Suyun derinliği beş-buçuk metre miymiş?... Peki... Iskarmozlardan birinde de bir boyun atkısı demiştin, değil mi?.. Oldu.. Kahverengi bir atkı... Tamam, tamam... Peki, dediğim gibi, ben gelinceye dek hiçbir şeye dokunmayın, oldu mu? Hadi, sağol, Wallace... Gülegüle."

Fred Heit telefonu kapattıktan sonra bıyıklarını sıvazlaya sıvazlaya ağır ağır yerinden kalktı, bu dairenin tepeden tırnağa bütün işini omuzlamış bir insan olan memur Earl Newcomb'a dönüp sordu:

— "Herşeyi kaydettin değil mi, Earl?"

— "Evet, efendim."

— "Güzel! Öyleyse şimdi şapkanı, pardesünü kap, düş peşime. 3.10'a yetişmeliyiz. Yanına birkaç tane de mahkemeye çağrı kâğıdı al, trende doldurursun. Orada adlarını saptayacağımız kimseler için gerekecek. Benim hanıma da bir telefon edip belki akşam yemeğine gelmeyeceğimi söyle. Bakarsın bu akşam orada kalırız. Böyle olaylarda işin nereye varacağı hiç belli olmaz. Onun için, tedbirli olmalı."

Sonra vestiyere gidip üstüne-başına çeki-düzen verdi. Bir kez daha memura dönüp: "Ben bir-iki dakikalığına şerifin odasına gidiyorum. Sen de bu arada şu *Republican*'le *Democrat* gazetelerini bir ara da, olayı bir anlatıver. Atlatıyoruz sanmasınlar. Hadi, istasyonda görüşürüz," dedi, dışarı çıktı. .

O çıkar çıkmaz, ondokuzunda ince-uzun bir delikanlı olan Earl Newcomb da hemen işe girişti. Önce masasının çekmesinden bir tomar mahkeme kâğıdı kapıp pardesüsünün cebine tıktı. Ardından çarçabuk Bn. Heit'a telefon etti. Sonra gazetelere telefon edip Big Bittern'de iki kişinin boğularak öldüklerini haber verdi. En sonunda da şapkasını başına geçirip apar-topar odadan dışarı fırladı. Koridorda Zillah Saunders'la karşılaştı. Bn. Saunders, bölge savcısının sekreteriydi. Earl Newcomb'un bu halini görünce meraklanıp sordu:

— "Hayrola, Earl, bu ne telâş? Nereye gidiyorsun böyle?"

— "Big Bittern'de iki kişi boğulmuş. Belki daha kötü bir şeydir. Bay Heit

oraya gidiyor; ben de gidiyordum. 3.10'a yetişmemiz gerek."

— "Kim haber verdi? Buradan birileri miymiş?"

— "Bilmiyoruz. Sanmıyorum. Kızın pardesüsünün cebinde Bayan Alden diye birine yazılmış bir mektup bulmuşlar. Biltz'de oturan biri. Döndüğümde anlatırım; ya da telefon ederim."

— "Hayallah! Cinayetse Bay Mason'a iş düşecek, öyle değil mi?"

— "Elbette. Ona telefonla bilgi veririm, ya da Bay Heit verir. Şey... Bud Parker'le Karel Badnell'i görürsen, gitmek zorunda kaldığımı söylersin, olur mu? Ha, bir de, bir zahmet, annemi arayıp haber verebilir misin? Korkarım benim vaktim olmayacak."

— "A, elbette, Earl, ederim."

— "Sağol! Hoşça kal."

Earl Newcomb dışarı çıktı. Her gün aynı olan işlerdeki bu beklenmedik değişiklikten ötürü sevinçliydi. Bu yüzden merdivenleri neşe içinde indi. Beri yanda, geride kalan Bn. Saunders ise, B. Mason bir iş gezisinde olduğundan, çalıştığı odada da lâk-lâk edecek başka kimse olmadığından, orada öbür odalardan birine girdi. Göldeki şu facia konusunda öğrendiklerini tezi tezine birilerine anlatmak istiyordu. Görünüşe bakılırsa bayağı önemli bir olaydı.

II

KOMİSER Heit'la yardımcısının topladıkları bilgi oldukça kuşku uyandırıcı nitelikteydi. Öğrendiklerine göre, kiraladıkları sandalla göle açılan çiftin bütün bir gece dönmediklerini görünce otel sahibi merak edip aramağa çıkmış, az sonra da ters dönmüş sandalla ucuna takılmış boyun atkısını bir de hâlâ suyun üzerinde yüzmekte olan şapkayı bulmuştu. Bunun üzerine, sağdan, soldan toplanan adamlarla daha geniş bir aramaya çıkılmış, sonunda Roberta'nın ölüsü, birkaç dalıştan sonra, su yüzüne çıkarılmıştı. Ölüyü bulanlar ormancı John Pole ile Joe Rainer'dı. Sudan çıkarıp sandala aldıklarında gözlerine ilk çarpan şey kızın yüzündeki mor lekeler olmuştu. Sert bir şeyle

vurulmuş gibiydi. Öbürünün bulunmasından umut kesilip sadece kızın ölüsüyle kayıkhaneye dönülürken, arayıcılar arasında konuşulan tek konu buydu: İşin içinde kuşku uyandıran bir şeyler vardı.

Kızın ölüsünün bulunmasının hemen ardından, Clyde'la Roberta'yı Gun Lodge'dan göle getiren kılavuz gerek Big Bittern'de, gerekse Grass Gölü'ndeki otelcilerle konuşmuş, sonunda şu sonuçlar ortaya çıkarılmıştı: 1- Karısı çantasını Gun Lodge'da bırakırken Clifford Golden adındaki adam kendisininkini yanına almıştı; 2- Grass Gölü'yle Big Bittern'deki otellerin kayıtları karşılaştırılıp her iki otelcinin görüşleri alındığında, bir yanda Carl Graham adıyla öbür yanda Clifford Golden adlarının sahipleri arasında garip bir yakınlık göze çarpıyordu. Her iki otelci de bu kişilerin bakışlarına dikkat etmişlerdi, ve ne gariptir ki her ikisi de birbirine çok yakın şeyler söylüyorlardı. 3- Adı geçen bu Clifford Golden, ya da Carl Graham, kendilerini Big Bittern'e getiren kılavuza o gün gölün kalabalık olup olmadığını sormuştu. Bütün bunlardan sonra işin içinde bir iş olduğu gün gibi ortaya çıkıyordu.

Komiser Heit geldiğinde bunlar kendisine aktarıldı. Oradaki herkes, duyulan kuşkuların son derece yerinde olduğunu söylüyordu. Kimse Clifford Golden'in, ya da Carl Graham'ın gölün dibinde olduğuna inanmak istemiyordu. Heit, bütün bunları dinledikten sonra, gerek karşılaştığı bu kuşku havasından, gerekse bir açılır-kapanır karyolanın üzerine boylu boyunca yatırılmış olan Roberta'nın güzelliğinden, çekiciliğinden birhayli etkilendi. Hele hele, az sonra eline Roberta'nın pardesüsünün cebinde bulunmuş olan mektup da tutuşturulunca kuşkuları iyiden iyiye arttı. Roberta şöyle diyordu mektupta:

Grass Gölü, 8 haziran

Sevgili anneciğim,

Şimdi buradayız. Nikâhlanmak üzereyiz. Bu mektubu sadece senin okuman için yazıyorum. N'olur, ne babama, ne de başkasına gösterme. Şimdilik kimse bilmemeli. Niye olduğunu Noel'de söylemiştim. Sen de benden duydukların dışında ne merak et, ne de başka bir şey sor. Bir de, sakın sersefil sokaklarda kalacağım sanma, çünkü öyle olmayacak. Babama, daha başka en ufak bir şey anlatmadan, herşeyin yolunda olduğunu söyle. Emily, Tom,

Gifford'a da öyle. Sakın daha başka bir şey söyleme. Yanaklarından öperim.
Roberta

İkinci bir mektup yazıncaya dek bütün bunlar aramızda sır olarak kalmalı.

Kâğıdın üst sağ köşesiyle zarfın arkasında şu adres yazılıydı: "Grass Gölü Oteli, Grass Gölü, N.Y." Mektup, B.-Bn. Carl Graham adıyla Grass Gölü'ndeki otelde kaldıkları gecenin sabahında yazılmıştı.

Şu yaştaki kızlar nasıl da dediğim-dedik oluyorlardı!

İşte, mektup apaçık gösteriyordu ki, bu ikisi daha evli olmadıkları halde, otele geldiklerinde kendilerini karı-koca olarak göstermişlerdi. Heit birden bir korku duydu içinde: Kendisinin de kızları vardı. Deli gibi seviyordu onları. Sonra, birdenbire başka bir düşünce geldi aklına: Dört yılda bir yapılan yerel seçimlere az bir zaman kalmıştı. Kasım ayında yapılacak oylamanın sonuçları bundan sonraki üç yıllık dönemde yönetim kademelerinde görev alacak pek çok adı belirleyecekti. Bundan o da etkileniyordu elbette. Ayrıca, yine bu seçimlerde, gelecek altı yıl boyunca görev yapacak yeni bir bölge yargıcı da seçilecekti. Bütün bu görevler için gösterilecek gerek Cumhuriyetçi, gerekse Demokrat adayların seçimine ise topu topu altı haftalık bir zaman kalmıştı. Bir tek, bölge yargıçlığı konusunda iddiası yoktu. Ama, bunun dışındaki rütbelerin hiçbirinde rakip tanımıyordu. Kimse kendisiyle boy ölçüşemezdi, çünkü daha önce iki dönem üst üste bölge savcılığı görevinde bulunmuştu, böylesi bir görevde iki dönem kalabilmek de kendisi açısından pek çok şeyi kanıtlamış olmak demekti. Gelgelelim, yine de şu bölge yargıçlığı bambaşka bir şeydi. Daha önce yapmış olduklarının hiçbirisi yeterli değildi böyle bir göreve seçilebilmek için. Üstelik, şu sırada başında bulunduğu görev süresince de şöyle karşı karşıya kalıp da üstesinden gelebileceği, önemli nitelikte en ufak bir davâ çıkmamıştı. Dolayısıyla, kendini yeterince gösterip halkın takdirini kazanacağı bir fırsat yakalayamamıştı. İşte bu kez...

Komiser düşünüyordu: Bu kez karşısına çıkan bu olay halkın ilgisini bir adamın, bölge başsavcısının üzerine çekmez miydi? başsavcıyla sıkı-fıkı dosttular; böylece o da kendisinin parti aday listesine girmesini sağlardı. Bu da

bölge yargıçlığına seçilebilmek için bütün yolların açılması demekti. Niye olmasındı? O güne dek siyasa dünyasında daha daha ne gariplikler olmuştu!

Bunları düşünerek, elindeki mektup çevresinde kümelenen sorulara hemen karşılık bulmamaya karar verdi; çünkü, aslında, bu mektup onu, varsa, cinayetin sanığına çok kolaylıkla ulaştırabilecek bilgiler taşıyordu. Beri yanda, Earl Newcomb'a da, Roberta ile Clyde'ı Big Bittern'e getiren kılavuza da, hemen Gun Lodge istasyonuna gidip emanete haber bırakmalarını, kızın çantasının kendisinin, ya da savcının göndereceği bir kimseden başka hiç kimseye verilmemesini söylemelerini emretti. Bundan sonra, Roberta adlı kızları olan Alden soyadlı bir ailenin gerçekten olup olmadığını öğrenmek üzere tam Biltz'e telefon etmeye gidiyordu ki iki adamla genç bir çocuk çıkageldiler.

Bunlar, o çevrede avcılıkla geçinen insanlardı. Getirdikleri haber ise son derece önemliydi. Roberta'nın gölde boğulduğu günün gecesi saat dokuz sularında, Big Bittern'in güney kıyısının üç mil kadar içerisinde genç bir adama rastlamışlardı. Big Bittern'deki otelden Three Mile'a gitmekte olan bir yabancı olabileceğini düşünmüşlerdi. Buraları için biraz aşırı iyi giyimli görünmüştü gözlerine. Söylediklerine bakılırsa, başında hasır şapka, elinde de çanta vardı. Hattâ, ertesi sabah erkenden Three Mile'a tren olduğu halde niçin böyle yayan gitmeyi yeğlediğini merak edip kendi kendilerine sormuşlardı. Bir de, karşılaştıklarında aşırı derecede şaşırıp heyecana kapılmasını anlayamamışlardı. Adam, önce, onlara görünmeden bir çalının arkasına saklanmağa bile çalışmıştı ama, sonra, olmayınca, ortaya çıkıp "Merhaba!" demiş, "Three Mile nekadar uzaktadır?" diye sormuştu. Onlar da: "Aşağı-yukarı yedi mil kadar." demişlerdi. Bu kısa konuşmadan sonra da arkasına bakmadan hızlı hızlı uzaklaşmıştı.

Avcıların tarifleri gerek Clyde'ı Gun Lodge'dan getirmiş olan kılavuzun gerekse Big Bittern'le Grass Gölü'ndeki otelcilerin tariflerine tıpatıp uyuyordu. Artık iyicene açıktı ki, boğulan kızla aynı sandalda olan erkek kim olduğunu daha bilmedikleri bu gençti.

Bu sırada Earl Newcomb'un aklına birdenbire bir şey geldi: Derhal Three Mile'deki otele telefon edip bu eşkâlde birinin oraya gidip gitmediğini sormalıydılar. Sordular. Yokmuş; böyle birini gören olmamış oralarda. Son olarak şu üç avcı görmüştü onu. Ondan sonra da sanki buhar olup uçmuştu.

Daha sonra başka bir haber geldi: Avcıların ona rastladıkları gecenin sabahı, bütün tariflere uyan, eli çantalı, ama bu kez hasır değil de kasket türünden şapkası olan biri, "Cygnus" adlı göl vapuruyla Sharon'dan Three Mile'e geçmişti. Yalnız, bu kez de iz burada kayboluyordu. Sharon'da böyle birini gören olmadığı gibi, vapurun kaptanı da o seferde taşıdığı aşağı-yukarı ondört yolcunun içinden hiçbirini yapılan tariflere benzetemiyordu.

Yalnız, ne olursa olsun, Big Bittern'de toplananlar artık şuna iyice emindiler ki daha tanımadıkları bu kişi her kim ise, alçağın, namussuzun biriydi. Hepsi büyük bir hırsla tez elden yakalanmasını istiyorlardı. Katilin, canavarın ta kendisiydi bu herif! Haber çok geçmeden, gerek kulaktan kulağa, gerek telefon, telgraf, gazeteler yoluyla bütün çevreye yayıldı. Albany'de çıkan *The Argus* ile *Times-Union*'da, Lycurgus'ta çıkan *The Star*'da bu acıklı olayı anlatan boy boy haberler yayınlandı. Ayrıca, bunun çok canavarca bir cinayet olabileceği üzerinde de varsayımlar ileri sürülmeye başlandı.

III

KOMİSER Heit resmi görevlerini tamamlamış, geriye dönerken, kendisini güneye götürmekte olan trende, bundan sonra ne yapacağını düşünüyordu. Nasıl bir adım atmalıydı? Ayrılmadan önce Roberta'nın yüzüne bir daha baktığında son derece duygulanmıştı. Çok taze, çok saf, çok, çok güzel bir kızdı bu. Şirin, mavi giysisi, göğsünün üzerinde kavuşturulmuş olan minnacık elleri, suda geçen yirmidört saatin ardından hâlâ ıslak olan, hiç kuşkusuz sağlığında pek çok kişinin dikkatini, isteğini çekmiş saçları... hepsi, hepsi bir cinayet olayına karışamayacak kadar güzeldi.

Yalnız, olayın bir de çok çok acı bir yanı vardı ki bu da doğrudan doğruya kendisini ilgilendiriyordu: Önce Biltz'e gidip mektupta adı geçen Bn. Alden'e kızının öldüğünü söylemeli, bu arada birlikte yaşadığı gencin kim olduğunu, nerede olduğunu mu öğrenmeliydi; yoksa, önce bölge başsavcısı Mason'un Bridgeburg'daki dairesine gidip olayı ayrıntılı bir biçimde anlatmalı,

büyük bir olasılıkla mutlu, saygın bir yuvayı birden alt-üst etmenin korkunçluğunu onun önünde de ortaya mı koymalıydı? Çünkü, işin içinde siyasal durum da vardı: Kendisi tek başına çalışır, kişisel bir başarı elde ederdi ama, bir de bu parti işi vardı. Sonbaharda partinin aday listesinin başına güçlü birinin çekmesi gerekiyordu; bunun için de bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. Onun için, önce ikinci düşüncesini uygulamaya karar verdi. Arkadaşı Başsavcı için çok büyük bir koz olacaktı bu olay. Bridgeburg'a varır varmaz Orville W. Mason'a koştu. Başsavcı da Komiserin girişinden ortada önemli bir şeyler olduğunu anlamıştı. Yerinde doğrularak dinlemeye hazırlandı.

Mason, kısa boylu, geniş omuzlu bir adamdı. Gençliği yoksulluk, yalnızlık içinde geçmişti. Annesi yoksul bir çiftçiden dul kalmış, yıllarca çok acı çekmişti. Bu yüzden, Mason da çocuk denecek yaşta çalışmaya başlayıp ekmeğini kazanmak, bu arada da annesine bakmak zorunda kalmıştı. Ondördünde de, bir gün patenle kayarken düşmüş, burnunu kırmış, ondan sonra da hep biçimsiz bir burunla dolaşır olmuştu. O yaşta böyle bir talihsizliğe uğramak, yaşıtları kızlarla gezip tozarken yüzündeki bu biçimsizlik yüzünden hep tek başına kalmak, gitgide, bu kusurundan dolayı, aşırı derecede duygulu yapmıştı onu. Sonunda da, Freud'cuların psiko-seksüel dedikleri türden bir yaranın acısı gelmiş oturmuştu bağrına.

Onyedisinde, Bridgeburg'da çıkan Republican gazetesinin sahibiyle tanışmış, yeteneğiyle onun dikkatini çekmiş, sonuçta gazetenin muhabir kadrosuna alınmıştı. Daha sonra iş büyümüş, Cataraqui yöresindeki birkaç gazetenin temsilcisi durumuna yükselmiş, ondokuzunda da Bridgeburg'lu yargıçlardan Davis Richofer'in yanında hukuk öğrenimi görme olanağına kavuşmuştu. O günden sonra çalışmalarını tümden bu alana kaydırmış, türlü aşamalardan geçe geçe sonunda bugünkü yerine dek yükselmişti. Elbette ki böylesine saygın bir konuma eriştikten sonra da kendisine evliliğin kapıları hemen açılmış, kısa bir süre sonra yörenin varlıklı eczacılarından birinin kızıyla evlenip iki de çocuğu olmuştu.

Bu olaya gelince, gölde birilerinin boğulduğu haberini Bn. Saunders'ten almış, o da, tıpkı komiser gibi, bunun kendisi için bulunmaz bir fırsat olabileceğini düşünmüştü. Onun için, şimdi Heit'ı karşısında görür görmez bütün dikkatini o yönde topladı.

— "Eh, Komiser Heit, ne var, ne yok bakalım?"

— "İyilik, Orville. Dosdoğru Big Bittern'den geliyorum. Sanırım oldukça zamanını alacak bir iş buldum sana."

Heit'ın gözleri ağzından daha çok şeyler anlatmak istercesine parıldıyordu.

— "Şu boğulma olayını mı demek istiyorsun?"

— "Tam üstüne bastın. Evet."

— "Peki, işin içinde başka şeyler olduğundan kuşkulanmak için gerekçen var mı?"

— "Valla', Orville, bunun bir cinayet olduğundan kuşkulanmamak elde değil. Yine de ihtiyatlı olmak gerek elbette. Şu sırada aramızda konuşuruz; yoksa, ben de, kesenkes, genç adamın ölüsü gölün dibinde falan değildir, diyecek durumda değilim daha. Yalnız, yine de oldukça garip bir olay. Dün bütün gün, aşağı-yukarı onbeş-yirmi kişi sandallarla gölün dört-bir yanını taradılar. Üstelik, suyu da yedi-buçuk metreden daha derin değil. Öyleyken, yine de, en ufak bir iz yok. Kızın ölüsünü ise, topu topu bir-iki saatlik bir aramadan sonra şıp diye buluverdiler. Görsen, öyle de güzel bir kız ki, Orville! Ya onsekiz yaşında, ya yirmi; daha büyük değil. Doğrusunu istersen, erkeğin de orada olduğundan ben birhayli kuşkuluyum. Dahası, şimdiye dek böylesine bir cinayet kokan bir olaya rastlamadım diyebilirim."

Bir yandan bunları söylerken, bir yandan da elini pardesüsünün cebine sokup Roberta'nın mektubunu çıkardı, arkadaşına uzattı.

Başsavcı dikkatle okuduktan sonra: "Evet, doğrusu birhayli kuşku uyandırıcı." dedi. "Peki, bu kadınla görüştün mü?"

— "Hayır, Orville, görüşmedim. Niye görüşmediğimi de söyleyeyim. Dün gece olay yerinde dolaşırken, herhangi bir adım atmadan önce seninle konuşmamın yararlı olacağını düşündüm. Buradaki siyasal durumu biliyorsun. Bu durumda, böyle bir olayın ele alınış biçimi şu, ya da bu bakımdan halkın oylarına yansıyacaktır. Evet, bir cinayet olayına politika karıştırmak yanlıştır belki ama, eh, işi bize hiç mi hiç yararı dokunmayacak bir biçimde de ele alamayız besbelli. Onun için, önce gelip de seninle bir görüşeyim dedim. İstersen o kadına da giderim elbette. Yalnız, bana öyle geliyor ki senin gitmen çok daha iyi olur; şu çocuğun kim olduğunu bir araştırırsın. Bu işin içinden yüz akıyla bir çıktık mı, bunun siyasal açıdan ne demek olacağını çok iyi

bilirsin sen. Bu işi en iyi yapacak olan sensin, Orville."

— "Sağol, Fred, sağol." Mason bir yandan düşünüyor, bir yandan da hâlâ elinde tutmakta olduğu mektubu hafif hafif masaya vuruyordu. "İyi düşünmüşsün, sağol. Ayrıca öyle sanıyorum ki yapılması gerekeni çok iyi açıkladın. Bu mektubu senden başka hiç kimsenin görmediğine eminsin, değil mi?"

— "Sadece zarfını. Onu da, bir tek otelci Bay Hubbard gördü. Kızın pardesüsünün cebinde o bulmuş da, ben oraya varmadan önce kaybolur, ya da birisi açar okur diye saklamış. Boğulma olayını duyar duymaz içini bir kuşku kapladığını söyledi. Daha önce genç adamı gördüğünde davranışlarında bir acayiplik, bir sinirlilik sezmiş de..."

— "Çok iyi, Fred, çok iyi. Öyleyse, şimdilik kimseye birşey söyleme, olur mu? Ben hemen oraya gidiyorum. Başka birşeyler bulabildin mi?"

Bay Mason'un üzerine bir canlılık, bir devinim, eski arkadaşına karşı bile sertçe bir tavır gelmişti.

Komiser: "Dolu!" dedi. "Kızın sağ gözünün altıyla sol şakağının üzerinde birtakım kuşku uyandırıcı lekeler var. Sonra, dudaklarıyla burnunun üzerinde de aynı lekeler göze çarpıyor. Zavallıcığın yüzüne bir şeyle vurulmuş gibi... Ya bir taş, ya bir sopa, ya da orada, suyun üzerinde buldukları küreklerden biriyle. Bir görsen, Orville, gözlerindeki bakış, boyu-bosu... çocuk daha, çocuk! Göreceksin bak; ölüyü alıp buraya getirmelerini söyledim. Yalnız, en önemlisi, o çevrede avcılık yapan iki adamla bir gencin söyledikleri. Earl'a adlarını alıp gelecek pazartesi yapılacak soruşturmaya çağırmasını söyledim."

Bundan sonra da adamların söylediklerini bir bir anlattı.

Başsavcı, bir süre dinledikten sonra: "Güzel, güzel!" diye mırıldandı. Son derece ilgisini çekmişti anlatılanlar.

Komiser: "Bir şey daha var, Orville." dedi. "Earl'a Three Mile'da birkaç kişiye telefon etmesini söyledim, belki bir gören olmuştur diye. Yalnız, bir tek, orayla Sharon arasında çalışan vapurun kaptanı biraz kuşkulu konuştu. Tanırsın; Kaptan Mooney. Soruşturmaya onu da çağırttım.."

— "Çok iyi, çok iyi."

— "Earl'a Sharon'a da telefon etmesini söyledim ama, orada gören olmamış. Earl'a söyledim, bütün otellere, istasyonlara, neresi aklına gelirse telefonla, telgrafla haber verip gencin eşkâlini bildirecek. Senin de böyle yapmanı

isteyeceğini düşündüm. Bir de Gun Lodge istasyonunda duran çantayı almam için elime bir kâğıt verirsen iyi olur. Bakarsın içinde işimize yarayacak bir şey vardır. Gidip kendim alırım. Sonra bir de bugün Grasa Gölü'ne, Three Mile'a, oradan da Sharon'a gidip bir bakmak istiyorum. Bakalım yeni bir şeyler bulabilir miyim. Kısacası, Orville, korkarım ki bu bir cinayet. Kızı Grass Gölü'ndeki otele götürüşü, Big Bitttern'de başka bir ad yazdırışı, kıza çantasını bıraktırıp kendi çantasını yanına alışı!.." Düşünceli düşünceli başını salladı. "Bunlar hiç de iyi niyetli bir kimsenin yapacağı şeyler değil, Orville, sen de bilirsin. Anlayamadığım şey kızın ailesinin kızlarını tanımadıkları bir insanla okadar uzağa göndermeleri."

Mason: "Doğru." dedi.

Yalnız, kızın saflığından da biraz kuşku duyuyordu o. Ortada yasal olmayan bir ilişki vardı; üstelik de yapılan tariflere bakılırsa, oldukça hali-vakti yerinde biriyle. Kimbilir, belki de güneydeki zengin kentlerden birindendi bu erkek. Böyle birini bir eline geçirdi mi tamamdı! Heyecanla ayağa fırladı. Ağustosta ilân edilecek aday listeleri!.. Sonbahardaki seçimleri!.. Heit'a döndü:

— "Fred, eminim, son derece önemli bir şey yakaladık. Kesinlikle eminim buna. Sanırım ilk yapılacak iş hemen telefon edip Alden soyadlı bir ailenin gerçekten olup olmadığını, varsa nerede oturduklarını öğrenmek. Bunu bir öğrenebildik mi, gitmesi işten bile değil. Arabayla olsa olsa elli mil kadar sürer. Evet, yollar kötü ama.." Bir düşündükten sonra ekledi: "Zavallı kadıncağız! Şimdi sahne gözümün önüne geliyor da.. Son derece acı bir şey olacak."

Bunları söyledikten sonra Zillah'yı çağırıp, Biltz dolaylarında Titus Alden diye birilerinin oturup oturmadığını araştırmasını istedi; bir de oraya hangi yoldan gidileceğini. Ardından Heit'a döndü.

— "Şimdi ilk yapılacak iş Burton'u hemen geri çağırtmak." dedi. Burton, Burton Burleigh, Mason'un vekiliydi, o sırada hafta sonu tatiline çıkmıştı. "Hemen gelsin ki benim yokluğumda sana bir şey gerekirse hemen sağlasın. Ben hemen gidip şu zavallı kadıncağızla konuşmalıyım. Sen de Earl'u gönderip istasyondaki o çantayı aldırırsan çok iyi olur. Gelirken kızın babasını da getireceğim, ölünün tanınması için. Yalnız, gerek mektup, gerekse benim oraya gidişim üzerine kimseye birşey söyleme, olur mu?" Durdu, arkadaşının

elini sıktı. "Bir de, sana teşekkür borçluyum, Fred. Bunu hiç unutmayacağım, emin ol." Arkadaşının gözünün içine baktı. "Bakarsın bu işin sonu bizim sandığımızdan da iyi çıkar. Şimdilik öyle görünüyor ki çalışma hayatımın en büyük, en önemli olayıyla karşı karşıyayım. Bir de şöyle esaslı bir sonuca ulaştık mı, şöyle sonbahar gelmeden falan, eh, ondan sonra karada ölüm yok bize, ha?"

— "Gerçekten öyle, Orville, gerçekten öyle. Daha önce de dediğim gibi, böyle bir işe politika karıştırılsın istemem ama, koşullar o yöne itiyorsa..." Durdu, düşündü.

Başsavcı: "Bir de," dedi. "Earl'a, sandalın, küreklerin, şapkanın, sonra, ölünün bulundukları yerlerin fotoğraflarını sağlamasını söylersen, ha, bir de soruşturmaya elden geldiğince çok sayıda tanık getirebilirsen çok iyi olur."

Bunları söyledikten sonra okşarcasına arkadaşının sırtına vurdu. Heit ise, durumdan memnun, şapkasını alıp pardesüsünün önünü ilikledikten sonra, sadık yardımcısı Earl'a telefon edip cinayet yerine gelmekte olduğunu bildirmek üzere, dairesine döndü.

IV

CUMARTESİ öğleden sona Orville Mason makam arabasıyla Bridgeburg'dan Alden'lerin çiftliğine gitti. Yıkılacakmış gibi duran evin önüne geldiğinde saat dörttü. O sırada Titus Alden de eve dönüyordu. Halinde, tavrında yoksulluğunun her ân farkında olan bir insanın görünüşü vardı. Mason şimdi, gelmeden önce, Bridgeburg'dan telefon etmediği için pişmanlık duyuyordu. Bu durumda olan bir adam bir de kızının ölümünü duyunca kimbilir ne hallere düşecekti! Bu arada Titus da onu görmüş, yol sormak isteyen biri sanıp ağır ağır yaklaşmıştı.

Mason: "Bay Titus Alden siz misiniz acaba?" diye sordu.

— "Evet, efendim, benim."

— "Bay Alden, benim adım Mason. Bridgeburg'dan geliyorum. Cataraqui

bölgesi başsavcısıyım."

— "Evet, buyrun."

Titus öylesine uzak bir bölgenin başsavcısının şimdi böyle birdenbire karşısına çıkmasına doğru-dürüst bir anlam verememişti. Biraz daha yaklaştı. Mason ise dikkatle ona bakıyor, söze nasıl başlayacağını birtürlü kestiremiyordu. Karşısında duran şu besbelli ki zayıf, duygulu adam söyleyeceği şeylerin acısına nasıl dayanacaktı? Evin önündeki ağaçlardan birinin altında durdular.

Mason, her zaman olduğundan çok daha ağırbaşlı, çok daha ince bir dille konuşmaya başladı:

— "Bay Alden,sizin Roberta adında bir kızınız var, değil mi?"

— "Evet."

Bunu söylerken Titus Alden'in içine bir merak düşmüştü.

— "Peki, Buralarda Clifford Golden diye birisi var mı, hiç duydunuz mu?"

— "Hayır, böyle bir adı ilk defa sizden duyuyorum."

— "Ya da, Carl Graham?"

— "Hayır, beyim, bu adı da hiç duymadım."

— "Tahmin etmiştim." Mason bunu Titus'tan çok kendi kendine söylemişti. "Peki, kızınız şimdi nerede?"

— "Anlayamadım. Lycurgus'ta. Orada çalışır. Peki ama, neden soruyorsunuz bunları? Yoksa, yapmaması gereken bir şey mi yaptı?"

Adamın gözlerinde soran, öğrenmeye çalışan bir ifade belirmişti.

Mason, yumuşak ama, etkili bir sesle: "Sakin olun, Bay Alden." dedi. "Hepsini bir bir anlatacağım size. Yalnız, önce birkaç şey sormak istiyorum." Yumuşak bir tavırla Titus'a baktı. "Kızınızı en son göreli nekadar oldu?"

— "Amma da iş! Geçen salı sabahı Lycurgus'a dönmek üzere buradan ayrıldı. Oradaki Griffiths Gömlek Fabrikası'nda çalışıyor. Peki ama.."

— "Bir dakika, Bay Alden, bir dakika, sabırlı olun, anlatacağım. Sanırım, buraya haftasonu tatili için gelmişti, değil mi?"

— "Hayır, bir ay kadar kaldı. Biraz rahatsızmış, onun için dinlenmek üzere gelmiş. Giderken, iyileşmişti. Peki ama, Bay Mason, kötü bir şey yapmadı, değil mi?" Adamcağız eliyle sinirli sinirli çenesini sıvazladı. "Böyle bir sey olduysa..." Seyrelmiş ak sakalını çekiştiriyordu.

Mason: "Gittikten sonra bir haber aldınız mı?" diye sordu. Adamı yiyeceği korkunç darbeye hazırlamaya çalışıyordu. "Örneğin, oraya değil de bir başka yere gitmekte olduğunu bildiren ufak bir mektup?.."

— "Hayır, beyim, almadık. Başına kötü bir şey gelmedi, değil mi? Ya da, başını belâya sokacak bir şey yapmadı.. Olmaz, olmaz, o yapmaz böyle bir şey. Yine de, sorularınız... Konuşmanız..."

Titus hafif hafif ürpermeye başlamıştı. Çenesinde, uçuk dudaklarında dolaştırdığı eli gözle görülürcesine titriyordu.

Başsavcı, karşılık vermek yerine, cebindeki mektubu çırakıp üzerindeki yazıyı göstererek sordu:

— "Kızınızın elyazısı mı bu acaba?"

— "Evet, onun elyazısı." Titus'un sesi biraz yükselmişti. "Peki ama, bütün bunlar ne demek oluyor, Başsavcı Bey? Nereden buldunuz onu? İçinde ne var?" Sinirli sinirli yumruklarını sıktı. Mason'un gözlerinde beliren acı bakışı apaçık okuyabiliyordu. "Bu.. bu... ne var bu mektubun içinde? Söylemek zorundasınız.. Kızıma bir şey olduysa..."

Korku, şaşkınlık içinde çevresine bakındı. Eve koşup karısına gelmekte olan felâketi haber vermek ister gibi bir hali vardı.

Mason onu kolundan tuttu, ağır ağır konuşmaya başladı:

— "Bay Alden, şu sırada, zaman zaman pek çoğuzumuzun karşısına çıkan, hayatta metanete en fazla ihtiyaç gösteren o en karanlık ânlardan birini yaşıyoruz. Size söylemeye dilim varmıyor, çünkü ben de hayatta pek çok güçlükle karşılaşmış bir adamım, çekeceğiniz acıyı çok iyi biliyorum."

Titus, inler gibi bir sesle: "Bir şey oldu... Belki de, öldü!" diyebildi.

Gözleri iri iri açılmıştı.

Orville Mason başını salladı.

Titus: "Eyvah! Roberta!" diye haykırdı. "Ulu Tanrı'm! Ulu Tanrı'm!" Sert bir yumruk yemişçesine sendeledi, yanındaki ağaca dayandı. "Peki, nasıl oldu? Nerede? Yoksa fabrikada bir yerini makineye mi kaptırdı? Eyvah! Eyvah!"

Koşup karısına haber vermek üzere döndü, başsavcının güçlü kolları kendisine engel oldu.

— "Bir dakika, Bay Alden, bir dakika. Karınıza hemen şimdi söylememe-

lisiniz. Biliyorum, katlanmak çok, çok zor; yine de, bırakın açıklayayım. Olay Lycurgus'ta olmamış. Makineye falan da kapılmamış. Bunların hiçbiri değil... Boğulmuş! Big Bittern'de. Perşembe günü gölde bir gezintiye çıkmış. Anlıyor musunuz? Duyuyor musunuz beni? Perşembe günü. Big Bittern'de sandalla gezerken boğulmuş. Bindiği sandal devrilmiş."

Titus'un davranışları öylesine garipleşmişti ki Başsavcı daha uzun konuşamadı. Adam aklını kaçıracak gibiydi. Bir o yana, bir bu yana dönüyor, acayip sesler çıkarıyor, yumruklarıyla şakaklarını dövüyordu.

— "Roberta'm! Bir tane kızım! Öldü! Gitti! Roberta! Ah! Tanrı'm! Boğulmuş!.. Boğulmuş!.. Hayır! Olamaz! Daha bir saat önce annesi ondan söz ediyordu. Duyunca dayanamayacak, mahvolacak. Ben de mahvolacağım. Yaşayamam artık, yaşayamam! Zavallı kızım benim! Bir tanem! Sayın Başsavcı, ben... ben buna dayanacak kadar güçlü bir adam değilim."

Bitkin bir halle Mason'un koluna dayandı. Sonra bir ara eve doğru döndü, kapıya baktı.

— "Kim söyleyecek ona şimdi? Kim cesaret edip de söyleyecek?"

Mason yatıştırmaya çalışıyordu:

— "Bay Alden, kendinizi düşünün, karınızı düşünün; kendinizi tutun biraz. Kendinizi tutun ki birlikte daha sağlıklı bir biçimde düşünelim. Söyleyeceklerimin hepsini söylemiş değilim daha. Sizi çok iyi anlıyorum, acınızın ne denli büyük olduğunu biliyorum; yalnız, öğrenmeniz, bilmeniz gereken başka şeyler de var. Dinliyor musunuz beni?"

Titus'un kolunu yine bırakmadan, Roberta'nın ölümü ile ilgili kuşkuları, bu kuşkuları doğuran nedenleri bir bir anlattı. Bunlardan sonra, Roberta'nın mektubunu verirken de: "Bir cinayet, Bay Alden, bir cinayet!" dedi. "Bir cinayetten kuşkulanıyoruz." Alden ne yapacağını bilemez halde anlamaya çalışıyordu. Mason yeniden aldı: "Hernekadar duygularınızı anlıyorsam da, bölgemde adeletin baş temsilcisi olarak, bugün buraya gelip sizlerden şu Clifford Golden, Carl Graham, ya da kızınızı o ıssız göle götüren her kimse, onun üzerine biraz bilgi almayı görev bildim. Şu sırada acıların en kötüsünü çekmenize rağmen, Bay Alden, sizin de bu işte bize yardımcı olmayı bir görev bilmeniz gerekiyor. Şu mektuba bakılırsa, en azından karınız bu adam üzerine birşeyler biliyor; örneğin, adını falan."

Bu sözler Titus'un azıcık toparlanmasına yaramıştı. Kızı sadece boğulmamıştı; öldürülmüştü, bir cinayete kurban gitmişti. Üstelik de, mektuba bakılırsa, evlenmek üzere olduğu biri öldürmüştü onu! Buna karşılık o, babası, böyle bir kişinin varlığından bile habersizdi! Karısı biliyormuş da o bilmiyormuş. Çok garipti! Dahası, Roberta da onun bilmesini istemiyormuş demek.

Birden, kente, kentin olan herşeye, kentin dinden-imandan ırak yaşayışına karşı duyduğu kuşku, öfke kabarıverdi. Gözlerinin önüne kentsoylu bir ırz düşmanı, bir katil geliyordu; Lycurgus'ta Roberta'yla tanışıp, evleneceğim diye kandıran, sonra da yapacağını yapan bir zengin çocuğu. İçini bir öcalma duygusu sardı. Canından çok sevdiği kızını böylesine korkunç bir sona sürükleyen bu canavardan, bu ırz düşmanı, bu namussuz, bu câniden öç almak istiyordu. Öfkeyle bağırdı:

— "Tanrı varsa, böylesine bir alçağı cezasız bırakmayacaktır! Bırakmayacaktır!" Azıcık durdu, sonra daha durgun bir sesle konuştu: "Hemen karıma anlatmalıyım bu işi. Evet, evet, anlatmalıyım. Siz, siz burada bekleyin. Ben söylemeliyim, tek başıma. Biliyorum, dayanamayacak, Yine de bilmeli, öğrenmeli. Belki bu herifin kim olduğunu biliyordur da, söyler, pek uzağa gitmeden yakalarız onu. Ah, zavallı kızım! Zavallı kızım! İyiyürekli Roberta'm benim!"

Döndü, ağır ağır eve doğru yürüdü. İçeri girdiğinde karısını mutfakta buldu. Ertesi gün pazar olduğu için Bn. Alden birkaç çeşit daha yemek yapıyordu. Titus Alden mutfağın kapısında durdu. Daha ileriye yürümeye cesareti yoktu. Orada, öylece, hayatın karşı konulmaz, acımasız güçleri önünde çaresiz bir insan olarak dikilip duruyordu.

Bn. Alden arkasına dönüp de onun bu halini görünce neye uğradığını şaşırdı.

— "Titus! Bu ne hal! Ne oldu? Nen var?"

Yukarı doğru kalkan eller, belli-belirsiz aralanan dudaklar, iri iri açılan gözler... tek bir sözcük:

— "Roberta!"

— "Ne olmuş Roberta'ya? Ne olmuş? Titus... Söylesene, ne olmuş?"

Sessizlik. Kıpırdayan dudaklar, seğiren gözler, titreyen eller.

— "Ölmüş! Boğul.. Boğulmuş!"

Ardından, Titus Alden'in hemen oracıktaki sandalyeye çöküşü. Sonra Bn. Alden'in şaşkın şaşkın bakışı, ilkten anlayamayışı, yavaş yavaş kavrayışı, tek bir laf etmeden olduğu yere yığılışı. Titus'un oturduğu yerden ona bakıp: "Tamam. Böyle olması gerekiyordu. Çekeceği acıdan kaçmanın en güzel yolu bu." dermişçesine başını sallaması. Yerinden kalkıp karısının başı-ucuna diz çökmesi, sarılıp doğrultması. Ağır ağır kapıya gidip, evin önündeki kırık-dökük basamaklara oturmuş, akşam güneşinin altında bir yandan zavallı çift-çiyle karısının çektikleri acıyı düşünürken, bir yandan da, bu olay için, hernekadar kendisine yararlı idiyse de: "Keşke hiç olmasaydı!" deyip duran Orville Mason'a ulaşmaya çalışması..

Mason, dönüp de Titus Alden'in bu halini görünce, ok gibi yerinden fırladı, koşup tuttu. Birlikte içeri girdiler. Bn. Alden hâlâ yerde yatıyordu. Mason, güçlü kollarıyla tıpkı Roberta gibi ufak-tefek, hafifçecik olan kadını kaldırdı, oturma odasına getirip divanın üzerine yatırdı. Ardından, önce nabzına baktı, sonra, birilerini bulabilir miyim diye sağa-sola bakındı, bulamayınca mutfağa koştu, çabucak bir bardak su doldurup odaya döndü, kadının yüzünü, kollarını ovdu, Titus Alden, karısının başı-ucuna çökmüş, öylece kalakalmıştı. Mason en yakın doktora nereden telefon edebileceğini sordu ona. Titus Alden, daha önce Roberta'nın da defalarca telefonlarını kullanmış olduğu Wilcox'ların evini gösterdi. Mason bir-koşu gidip Biltz'den Dr. Crane'i çağırdı. Dönerken, Bn. Wilcox'la kızı da peşine takıldılar. Sonra, uzunca süren bekleyiş içinde, başka komşular da geldi. Biraz daha beklediler, beklediler. Sonunda Dr. Crane yetişti.

Bn. Alden'e hemen yatıştırıcı bir iğne yapıldı. Bir süre sonra da yavaş yavaş kendine gelmeye başladı. Önce olay bilinen bütün ayrıntılarıyla anlatıldı kendisine. En sonunda da Roberta'nın mektubunda sözü edilen erkeğin kim olduğu konusunda bilgisi olup olmadığı soruldu. Buna karşılık Bn. Alden'in anımsayabildiği, Roberta'dan bir defa, o da geçen Noel, duyduğunu söylediği tek ad Clyde Griffiths'ti. Bu gencin kendisine ilgi duyduğunu söylemişti Roberta. Lycurgus'lu zengin Samuel Griffiths'in yeğeniydi. Aynı zamanda da, Roberta'nın çalıştığı bölümün şefiydi.

Yalnız, Mason da, Alden'ler de böylesine büyük bir adamın yeğeninin Roberta'yı öldürmekle suçlanamayacağını düşünüyorlardı. Böylesine bir

varlık, mevki sahibi bir insanı suçlamak konusunda Mason takkesini önüne koyup biraz düşünmek zorundaydı. Onun görüşüne göre, bu gençle bu kız arasındaki toplumsal konum farkı hayli büyüktü. Yalnız... Bir dakika!.. En azından bu da bir neden olamaz mıydı? Bal gibi de olurdu. Heit'ın dediğine bakılırsa, kız oldukça güzeldi. Eh, o zaman, böylesine sağlam bir yere sahip bir gencin, yerinin bu sağlamlığından güç alıp, Roberta gibi bir kıza karşı birtakım gizli niyetler beslemesi olağan değil miydi? Bir kez kız onun amcasının fabrikasında çalışıyordu. Yoksuldu da. Sonra, Fred Heit'ın açıklamasına göre, evlenmeden önce cinsel ilişkiye girmekten de kaçınmamıştı. Eh, bütün bunlar zengin, yırtık bir delikanlının yoksul bir kıza karşı olağan davranışları değil miydi? Birden, bir zamanlar çekmiş olduğu yoksulluklar, zar-zor kendini kurtardığı o sefil durum geldi aklına. "Tanrı'nın belâsı zenginler! Zalimler!" diye mırıldandı. Beri yanda, burada, kızın annesiyle babası, kızlarının ne denli saf, ne denli erdemli olduğunu düşünedursunlardı hâlâ.

Bn. Alden bu genci hiç görmediğini söylüyordu. Bunun dışında da, gerek kendisinin, gerekse kocasının söyleyebildikleri tek şey Roberta'nın, eve son olarak gelip de bir ay kadar kalışı sırasında, oldukça yorgun, halsiz olduğuydu. Ayrıca, kaldığı bu süre içinde birsürü de mektup yazıp atmıştı. Yalnız, annesi de, babası da, bu mektupları kime yazdığını bilmiyorlardı. Mason'un aklına hemen postacının bilebileceği geldi. Gönderilecek mektupları evlerin önündeki kutulardan postacı toplardı. Sonra, yine Alden'lere göre, Roberta evde kaldığı süre içinde en azından dört tane giysinin dikilip hazırlanmasıyla uğraşmıştı. Tatilinin sonlarına doğru ise B. Baker diye birinden birkaç kez telefon almıştı. Sonradan bunu Titus'a B. Wilcox söylemişti. Giderken de yanına sadece biri büyük biri küçük iki çanta almıştı.

Mason'un aklı Baker adına takılmıştı. Düşünürken düşünürken birden bir şey keşfetti: "Clifford Golden! Carl Graham! Clyde Griffiths!" Bütün bu adlardaki başharfler hep aynıydı. Şu Clyde Griffiths'in bu olayda bir parmağı yoksa, o zaman gerçekten çok büyük bir raslantıydı bu! Vakit geçirmeden gidip postacıyı bulmayı düşündü.

Yalnız, Titus Alden'in de gelmesi gerekiyordu. Gerek Roberta'nın ölüsünün, gerekse çanta içindeki eşyanın tanınması bir yana, bir de postacının

rahatlıkla konuşmasını sağlamak için gerekliydi bu. Onun için, giyinip kendisiyle gelmesini rica etti. Söz veriyordu, ertesi gün muhakkak evine dönmüş olacaktı.

Az sonra çıkıp, postacıyı bulmak üzere, postaneye gittiler. Buldular da. Adam, Roberta'nın son günlerde en azından onbeş kadar mektup yolladığını söylüyordu. Hepsi de Lycurgus'ta oturan —burada biraz durup çıkarmaya çalıştı— Clyde Griffiths diye birine gidiyordu.

Başsavcı bunu da öğrendikten sonra, önce notere gidip zabıt tutturdu, daireye telefon edip Roberta'nın ölüsünün getirildiğini öğrendi, ondan sonra da artık durmayıp, Titus'u da alarak, Bridgeburg'a doğru yola koyuldu. Oraya varınca, Burton Burleigh, Heit'ı, Earl Newcomb'u ölünün başında kendilerini bekler buldular. Titus açıp baktı. Evet, kızıydı bu. Roberta'ydı. Yanı-başında yere çöktü, kızının küçücük, buz gibi ellerini avuçlarının arasına aldı sıktı; sonra dudaklarına götürdü, öptü, öptü. Orada bulunanların hepsinin gözleri yaşlarla dolmuştu.

Bütün bunlar Lutz Kardeşler Cenaze Şirketi'nin yazıhanesinde oluyordu. İçerisi, kapının önü hep bakmaya gelenlerle dolmuştu. Lutz Kardeşler, yandaki otomobil mağazasının sahipleri, Bridgeburg *Republican* gazetesinin temsilcisi Everett Beeker, *Democrat*'ın başyazarı Sam Tacksun, hepsi, hepsi oradaydılar. Birden, bütün bu kişilerin gözleri önünde, Titus Alden yerinden kalktı, Mason'a doğru yürüyerek kinle nefretle haykırmağa başladı:

— "Başsavcı Bey, başsavcı Bey! Bu işi yapan alçağı hemen bulmanızı istiyorum! Bu masum, bu zavallı yavrucak neler çektiyse, onun da en azından öyle çekmesini istiyorum! Lâmı-cimi yok, besbelli ki kızım bir cinayete kurban gitti. Bir caniden başka hiç kimse bir kızı alıp öyle bir göle götürmez; şurada açıkca görüldüğü gibi yüzüne o biçim vurmaz." Yine masanın üzerinde cansız yatmakta olan yavrusuna döndü. "Böyle bir namussuzun aleyhinde dava açacak param yok. Ama, olsun, canımı dişime takar, çalışırım. Olmazsa çiftliğimi satarım."

Sesi titriyordu. Yeniden Roberta'ya yöneldiğinde düşecek gibi oldu.

— "Bay Alden, gelin benimle. Artık iyice eminiz ki bu sizin kızınız. Bütün buradaki baylar da buna tanık. Şimdi, bundan sonra kuşkularımız kanıt-

lanır da, kızınızın gerçekten bir cinayete kurban gittiği ortaya çıkarsa, o zaman, şimdiden size bu bölgenin Başsavcısı olarak söz veriyorum, bu alçağın tez elden yakalanıp yasa önüne çıkarılması için elimden geleni yapacağım. Cataraqui bölgesinin yasaları var oldukça da, yerel mahkememizin atayacağı herhangi bir jüri bu işi en yetkin biçimde çözümleyecektir. Ayrıca, çiftliğinizi falan satmanıza da hiç gerek yok."

B. Mason, gerek kendi aşırı duygululuğunun, gerekse dinleyicilerinin o sırada içinde bulundukları ruh halinin verdiği güçle, hayli iyi bir söylev vermişti.

Konuşmasını bitirince, Lutz Kardeşler'den biri —Ed— yanına yaklaşıp: "Varol, Orville! Tam istediğimiz gibi bir başsavcısın." dedi.

Everett Beeker büyük bir coşkuyla: "Hemen işe girişin, Bay Mason. Böyle bir davada hepimiz sizinleyiz." diye haykırdı.

Fred Heit'la yardımcısı ise Mason'un bu konuşmasından en çok etkilenenlerdendiler. Birden kahramanlaştırmışlardı onu gözlerinde. Heit ağır ağır arkadaşının yanına yaklaştı, elini tuttu.

Bu sırada Earl da: "Biz de emrinizdeyiz, Bay Mason." dedi. "Hiç kuşkunuz olmasın, elimizden gelen herşeyi yapacağız. Bu arada bir şeyi de hatırlatayım: Gun Lodge'daki çantayı getirip iki saat önce Burton'a verdim. Şu sırada odanızda duruyor."

Mason: "Hah, tamam!" dedi. "Az kaldı unutuyordum."

Az önceki konuşmasının yarattığı etkiden ötürü şimdi, kendisini o güne dek hiç duymadığı ölçüde güçlü buluyordu.

V

ORVILLE Mason'un, Alden'le, öbürleriyle birlikte odasına doğru giderken, boyuna aklını kurcalayan tek şey bu iğrenç cinayetin temelindeki itici gücü bulmaktı. Bir itici güç arıyordu. Kendi dipdiri cinsel gereksinimleri de durmaksızın buna zorluyordu onu. Roberta'nın güzelliğini, çekiciliğini,

bunun karşısında yoksulluğuyla birlik içinde yetiştiği dini, ahlâki gelenekleri düşündükçe, bu adamın, ya da gencin, herneyse, onu önce kandırıp sonra da, gitgide yük olduğunu görünce başından atmaya karar verdiğini, sonunda da böyle bir yola başvurduğunu düşündü. Birden, içinde bu adama karşı korkunç bir nefret uyandı. Kahrolası zenginler! Serseriler! Hepsi birbirinden beterdi! Hepsi şeytan ruhluydu! Şu Clyde Griffiths de onlardan biriydi işte. Onların temsilcisiydi. Ah, ah, bir eline geçirebilseydi şu herifi!

Bu arada bir şey daha vardı: Bu kız bu adamla sık sık buluşmuşsa ondan gebe de kalmış olabilirdi. Evet, evet! Hemen bu konuda otopsi yapabilecek bir doktor bulmalıydı. Burada olmasa bile, Utica'da, ya da Albany'de muhakkak bulunurdu. Ayrıca, yüzdeki lekelerin de saptanması vardı. Bunları Heit'la konuşmaya karar verdi.

Beri yanda, çantadan da kendisi için son derece önemli bir şey çıkmıştı: Bir sürü giysiler, şapkalar, çoraplar arasında bir Lycurgus'taki Braunstein mağazasından alınmış bir makyaj takımı vardı. Hâlâ kutusunun içinde duruyordu. Clyde'ın geçen Noel'de Roberta'ya hediye ettiği takımdı bu. Kutunun bir kenarında da Clyde'ın yazmış olduğu küçük kart duruyordu: "Clyde'dan Roberta'ya. Mutlu Noel'ler!" Yalnız, soyadı yoktu. Yazı da oldukça aceleye gelmişe benziyordu, çünkü Clyde'ın, aslında, onunla birlikte olmak istemeyip de olmak zorunda kaldığı bir zamanda yazılmıştı.

Mason düşündü: Garip işti, doğrusu! Bu kutu, içindeki kartla birlikte burada olsun da cinayet işlemeyi tasarlayan adam bunu akıl etmesin. Ne biçim bir katildi bu böyle? Sonra, başka bir şey geldi aklına: En iyisi bu kartı sorgu gününe dek saklayıp, sanık böyle bir kızı tanımadığını, ya da böyle bir kutudan haberi olmadığını söyleyince ortaya çıkarmaktı. Bu düşünceyle, kartı alıp cebine attı. Yalnız, daha önce Earl Newcomb'a göstermeyi de unutmadı.

Earl karttaki yazıya bakıp: "Bana kalırsa bu yazıyla Big Bittern'deki otel kayıt defterinde gördüğüm yazı arasında oldukça bir benzerlik var, Bay Mason." dedi.

Bunun üzerine Mason: "Bunu ortaya çıkarmamız uzun bir zaman almayacaktır." diye karşılık verdi. Sonra Heit'a kendisiyle birlikte gelmesini işaret edip yürüdü. Yalnız kaldıklarında: "Görüyor musun, Fred, tam senin düşündüğün

gibi çıktı." dedi. "Kız kiminle gittiğini iyicene biliyormuş." Daha önce Biltz'den telefon ettiğinde Bn. Alden'in kendisine katil zanlısı olarak gösterdiği adı bildirmişti. Şimdi onu hatırlatarak böyle konuşuyordu. "Yalnız, bin yıl düşünsen, ben sana söylemedikçe bulamazdın bunu."

Masanın üzerinden eğilip kurnaz bakışlarla Heit'a baktı.

— "Hiç kuşkusuz öyle, Orville. Böyle bir şey aklıma bile gelmezdi."

— "Evet. Peki, Lycurgus'taki Griffiths Şirketi'ni biliyorsun?'.."

— "Şu gömlek yapanlar değil besbelli ?.."

— "Gömlek yapanlar, gömlek yapanlar."

— "Deme yahu! Yoksa oğlu mu?"

Fred Heit'ın gözleri yıllardan beri ilk kez bukadar kocaman kocaman açılıyordu.

— "Hayır, oğlu değil. Yeğeni!"

— "Yeğeni ha? Samuel Griffiths'in?.. Yok, canım!"

Komiser iyice şaşırmıştı.

Orville Mason: "Elimizdeki bilgiler bunu gösteriyor, Fred." dedi. "Ben bu akşam doğru oraya gidiyorum. Bakalım, daha başka şeyler öğrenebilirim, belki. Yalnız, şu Roberta Alden —biliyorsun, çok yoksul bir çiftçi ailesi bunlar— Lycurgus'taki bu Griffiths fabrikasında çalışıyormuş. Dahası, anladığım kadarıyla, Clyde Griffiths de onun çalıştığı bölümün şefiymiş."

— "Olur şey değil!"

— "Kız, bu arada, bir ay kadar da evde kalmış... hasta olarak." Bunun üzerine basarak söylemişti. "Geçen Salı bu geziye çıkmadan hemen önce. Bu süre içinde de en azından onbeş kadar mektup yazmış. Postacıdan öğrendim. Tutanak burada, yanımda." Pardesüsünün cebine vurdu. "Hepsi de Lycurgus'taki Clyde Griffiths'e gönderilmiş. Ev numarasını, birlikte oturduğu ailenin adını, hepsini aldım. Biltz'den telefon ettim; bu akşam şu yaşlı adamcağızı da alıp oraya gidiyorum; bakarsın herhangi bir şeyin tanınmasında yardımı olur."

— "Evet, Orville, evet, anlıyorum. Yalnız, demek öyle, yahu! Demek Griffiths'lerdenmiş ha!"

— "Evet. Ben, aslında, daha başka bir şey de düşünüyorum. Bana öyle geliyor ki bu cinayeti işlemesinin tek nedeni onunla evlenmek istemeyişi değil. Olayı tek bu nedene indirgemek biraz mantık-dışı görünüyor bana."

Orville Mason, ensonunda, Roberta'nın gebe kalmış olabileceğini kuvvetle tahmin ettiğini söyleyip sözlerini noktaladı. Heit da aynı görüşteydi. En iyisi, bir doktor bulup otopsi yaptırmaktı. Birkaç doktor olursa daha iyiydi; daha sağlam iş yapmış olurlardı. Heit, doktor sorununu çözümlemeyi üzerine aldı. En geç pazartesi, ya da salıya dek, otopsiyi yapacak olan doktorları bulacaktı. Bu arada Mason da Titus'la birlikte Lycurgus'a gidip birşeyler öğrenmeye çalışacaktı.

Bu konuşmanın ardından Mason, vakit kaybetmeden, Titus'u alıp yola çıktı. Birkaç saatlik bir tren yolculuğundan sonra Lycurgus'a geldiler. Mason önce Titus'u dinlemesi için bir otele yerleştirdi, sonra da o bölgenin başsavcısını görmeye gitti. Orada gerekli görüşmeleri yaptıktan sonra yanına bir dedektif alarak dosdoğru Clyde'ın Taylor Sokağı'ndaki odasına yollandı. Bütün istediği onunla oradakarşılaşmaktı.

Evin zilini çaldığında kapıyı açan Bn. Peyton, Clyde'ın önceki salıdan beri uğramadığını söyledi. Çıkarken, Onikinci Göl kıyısındaki birtakım tanıdıklarını görmeye gideceğini bildirmişti. Bunun üzerine Mason, kendisinin Cataraqui bölgesi Başavcısı olduğunu söyledikten sonra, Big Bittern'de bir kızın boğulduğunu, osırada yanında bulunan kişinin Clyde olduğundan kuşkulanıldığını, bunun için de odasına bakmaya geldiklerini anlattı. Bn. Peyton duydukları karşısında şaşkına dönmüş, ne söyleyeceğini bilemez hale gelmişti.

— "Aman! Bay Cyde Griffiths! Olamaz! Kendisi Bay Samuel Griffiths'in yeğenidir. Üstelik, buralarda da çok iyi tanınır. Eminim, size en iyi bilgiyi yine onlar verir. Yalnı.. yalnız, böyle bir şey nasıl olur?"

Kuşkulu gözlerlebir Mason'a, bir de dedektife baktı. Söylediklerine inanmak istemiyordu. Bunun üzerine Mason cebinden arama iznini kanıtlayan belgeyi çıkarıp kadına uzattı.

— "Özür dilerim hanımefendi, odayı görmemiz gerekiyor. Buyrun, işte izin kâğıdımız. Bu arkadaş da benimle birlikte görevli."

Bn. Peyton bunı da görünce, yasalara karşı gelmek korkusuyla, önden önden Clyde'ın odasının yolunu tuttu. Yine de hâlâ eşi görülmedik büyüklükte bir yanlışın yapılmakta olduğuna inanıyordu.

Mason'la dedektif odaya girer girmez sağı, solu aramaya koyuldular. Dikkatlerini köşede duran bir sandık çekmişti. Kilitliydi. Dedektif Faunce

onunla uğraşırken Mason da yazı masasının gözlerini, giysi dolabının içini karıştırmaya başladı. Dolabın alt bölümündeki çamaşır çekmelerinin içinden birtakım çağrılarla birlikte —Trumbull'lardan, Stark'lardan, griffiths'lerden ve Harriet'lerden gelen çağrılardı bunlar— bir de not defteri çıkmıştı. "20 şubatta Stark'larda yemek", ya da "22 şub. cuma, Trumbull'lar" gibisinden birtakım notlardı bunlar. Mason hemen cebindeki kartı çıkarıp, üzerindeki yazıyı bunlarla karşılaştırdı. Artık doğru iz üzerinde olduğuna iyice emindi. Hâlâ sandıkla uğraşmakta olan dedektife döndü. O sırada Faunce da ona dönmüş, soruyordu.

— "Bunu ne yapacağız, şef? Götürecek misiniz, yoksa burada mı açalım?"

Mason, biraz düşünüp: "En iyisi burada açalım, Faunce;" dedi. "Daha sonra bir adam yollayıp aldırırız ama, içinde ne var, ne yok, önce bir görelim."

Bunun üzerine Faunce cebinden bir keski çıkardı, Bn. Peyton'dan istedikleri bir çekicin de yardımıyla, azıcık kurcaladıktan sonra sandığı açmayı başardı. Çoğu giysi türünden, ıvır-zıvır birsürü eşya vardı içinde. Asıl önemli olan, Roberta'nın son günlerde ardı ardına yollamış olduğu onbeş mektuptu. Onlar da oradaydı. Üstelik, mektuplarla birlikte yine Roberta'nın geçen yıl Clyde'a hediye etmiş olduğu fotoğrafı da çıkmıştı. Bunun dışında, Sondra'nın şu sırada bulundukları yazlıktan göndermiş olduğu çeşit çeşit çağrıları, notlar da onların yanındaydı. Sondra'nın mektuplarını ise giderken yanına almıştı Clyde; kalbine yakın bir yerde saklıyordu onları. Bir de, üçüncü bir tomar çıkmıştı. Bunun içinde de annesinin gönderdiği onbir mektup duruyordu. Bunların ilk ikisi doğrudan doğruya Chicago Merkez Postanesi'ne, Harry Tenet diye bir ada —ki bu oldukça kuşku uyandırıcı bir şeydi— ötekilerse Clyde Griffiths adına, Lycurgus'a gönderilmişti.

Başsavcı sandıkla daha uzun uzun oyalanmadan mektupları birer birer açıp okumaya başladı. Önce Roberta'dan gelenlerin üçünü okudu, Roberta'nın Biltz'e hangi nedenle gitmiş olduğunu iyice öğrendi. Sonra annenin mektuplarına geçti. Üzgünlük dolu mektuplardı bunlar. Kadın, yaşayımın kötü yanlarıntdan, Clyde'ın Kansas City'den ayrılmasına yol açan kazâdan söz ediyor, gelecek için öğütlerde bulunuyordu. Bütün bunlar, Mason gibi

zorluklar içinde büyümüş, toplumsal deneyimi sınırlı bir adama karşı karşıya bulunduğu bu insanın bugüne dek olan yaşayışı boyunca hep gevşek, inatçı, kolaylıkla kötü yola sapabilecek türden maceracı bir yaradılışta olduğu izlenimini veriyordu.

Aynı zamanda ortaya çıkardığı şaşırtıcı bir şey daha vardı: Amcasının bütün o zenginliğine, kendisi için burada sağlamış olduğu olanaklara karşın, Clyde aslında Griffiths ailesinin oldukça yoksul, birhayli de koyu dindar olan bir kanadından geliyordu. Bunları öğrenmek azıcık Clyde'ın yanına çekmişti Mason'u. Yalnız, beri yanda, Sondra'dan gelen pusulaları, Roberta'nın acıklı mektuplarını, bir de oğlanın annesinin daha önce Kansas City'de işlenmiş bir suçla ilgili satırlarını okuyunca, Clyde'ın böylesine bir cinayeti, değil sadece tasarlayacak, üstelik büyük bir soğukkanlılıkla da uygulayabilecek türden bir insan olduğuna karar verdi. Kansas City'deki olay. Hemen oranın başsavcısına telgraf çekip ayrıntılı bilgi almalıydı.

Bir yandan bunları düşünürken bir yandan da Sondra'nın göndermiş olduğu yazıları daha bir dikkatle incelemeye başladı. Açıkça görülüyordu ki ilk yazılardan daha sonrakilere doğru yakınlık gitgide iyice artmıştı. Üstelik, kimisinin tarihleri de çok yeniydi. 10 mayıs, 15 mayıs, 26 mayıs... Son haftalarda yazılmış olanlar bile vardı. Aynı süre içinde Roberta'nın mektuplarında da gitgide artan bir sıkıntı, bir sızlanma ortaya çıkıyordu.

Artık herşey o denli belliydi ki! Geride gizli gizli aldatılmakta olan bir kız, onun önünde de, ilgi duyulan, ulaşılmaya çalışılan, üstelik de ötekinden çok daha iyi bir toplumsal konumu olan bir başka kız.

Mason yerinden kalktı. Otürup da düşüncelere dalınacak zaman değildi. Bu sandığın tez elden kalmakta olduğu otele taşınması gerekiyordu. Daha sonra da aradığı kişiyi bulup yakalatmak için işe girişecekti. Dedektife sandık işini yoluna koyması için emir verdikten sonra dosdoğru Samuel Griffiths'in evine koştu. Evde kimsecikler yoktu. Öğrendiğine göre, ailecek Greenwood Gölü kıyısında yazlıktaydılar. Hemen oraya telefon etti. Kendisine, yeğenleri Clyde Griffiths'in o sıralar Sharon yakınındaki Onikinci Göl'de, Finchley'lerin bitişiğinde oturan Cranston'ların evinde kalmakta olduğunu söylediler. Mason düşünüyordu: Clyde bu yörede bir yerlerdeyse, muhakkak şu Sondra Finchley denen kızın yanındaydı; belki de onun evin-

de. "Cygnus"un kaptanı da böyle bir kişinin Three Mile'dan Sharon'a geçtiğini söylememiş miydi? Tamam! Zafer onundu artık! Yakalamıştı herifi!

Düşüncelerini yeniden sıraya soktuktan sonra, doğru Sharon'a, Clyde'ın tam eşkâlini, cinayet suçundan arandığını gerek Lycurgus başsavcısı ile polis müdürüne, gerekse telefonla Bridgeburg şerifine, Heit'la yardımcısına bildirdi. Böylelikle üç koldan Sharon'a gidilip orada buluşulacaktı.

Bir de, sanki Bn. Peyton adına arıyormuş gibi yapıp, Cranston'ların evine telefon etti. Karşısına evin başuşağı çıkmıştı.. B. Clyde Griffiths'in oraya gelip gelmediğini sordu. Adam: "Evet, efendim, geldiler, efendim. Yalnız şu sırada burada yoklar, efendim. Bir şey mi söyleyecektiniz, efendim?" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Mason daha ayrıntılı birkaç soru sordu; Clyde'ın, arkadaşlarıyla birlikte otuz mil kadar uzaktaki Bear Gölü kıyısına kamp yapmaya gittiğini, ne zaman döneceklerinin belli olmadığını öğrendi.

Bu konuşmanın ardından çabucak Bridgeburg şerifini arayıp, Sharon'a giderken yanına üç-dört kişi daha almasını, orada dağılıp aramaya birkaç koldan başlamalarını söyledi. Clyde'ı bulur bulmaz tutuklayıp içeri takmalıydılar. Ondan sonra da hemen sorgusuna geçilecek, Roberta Alden'in öldürülmesi olayında suçlunun o olduğunu belirten kanıtları bir bir açıklaması istenecekti.

VI

BÜTÜN bunlar olurken, beri yanda Clyde'ın durumu da pek parlak değildi. Roberta, üzerine kapanan suların altında iyicene gözden yittikten sonra çabucak kıyıya dek yüzmüş, üzerindeki giysileri değiştirdikten sonra da yola koyulup dosdoğru Sharon'a, oradan da Cranston'ların göl kıyısındaki evine gelmişti. Yalnız, içi rahat değildi; kafası karmakarışık olmuştu; bir yığın soru geliyordu aklına. Acaba, kıyıya çıktıktan sonra güneye değil de, kuzeye doğru yürüyüp otele gitse, bir kazâ olduğu haberini mi verseydi? Acaba böyle yapsaydı temize çıkmak daha mı kolay olurdu? Çünkü, şimdi görüyordu ki aslında

öyle suçlu falan değildi. Öyle ya, son ânda duyguları birdenbire geri dönüvermemiş miydi? Kalbinin ta derinliklerinde duymamış mıydı bunu?

Gelgelelim, şimdi kim inanırdı buna? Geriye dönüp de en ufak bir açıklama yapmamıştı ki. Şimdiden sonra dönmek ise hiç olmazdı. Sondra duyarsa ne derdi? Bir fabrika kızıyla göle gittiğini, üstelik otel defterine de karı-koca olarak kaydolduklarını... Aman yarabbi!

Sonra, amcasına dert anlatmak da vardı. O buz gibi katı amcası-oğlu, Lycurgus'un bütün o öküz altında buzağı arayan insanları hep birden başına üşüştüler mi, hadi bakalım ayıkla pirincin taşını! Yok, yok, değil mi ki artık bu noktaya gelmişti, geri dönemezdi. Bütün çabasını harcayıp en iyi sonuca ulaşmaya çalışacaktı.

Yalnız, şimdi şu korular! Yaklaşan gece! Kendisini bekleyen tehlikeler! Yalnızlık! Ya durup dururken birileriyle karşılaşıverirse? Ne olacaktı? Ne diyecekti? Beyni, sinirleri laçka olmuştu. Hasta gibiydi. Bir ufacık çıtırtı duysa, tavşan gibi, sıçrıyordu.

Bir ağacın altında giysilerini değiştirip ıslakları çantasına tıktıktan, fotoğraf makinesinin ayağını da oradaki yarı çürümüş bir kütüğün altına gömdükten sonra, akşam karanlığında korulara dalıp yürümeye başladı. Yürürken aklına kötü kötü şeyler geliyordu. Ya Roberta'ya vurduğunu, sandalın devrilip birlikte suya yuvarlandıklarını bir gören olduysa? Ya Roberta'nın attığı ufak, kesik çığlıklar birilerinin kulağına geldiyse? Belki de şimdi birsürü adam kendisini arıyordu. Bir insan avı! Belki de yakalar yakalamaz götürüp sorguya çekeceklerdi. Ondan sonra da kimse Roberta'ya elinde olmadan vurduğuna inanmayacaktı. Belki... belki linç bile edeceklerdi. Boynuna bir ip geçirip yerlerde sürükleyecekler, ya da ağaçlıkların ortasında bir yerde kurşuna dizeceklerdi. Ağzını açmaya bile fırsat bulamayacaktı. Kimse o kız yüzünden ne zamandır ne hallere düştüğünü dinlemeyecekti bile. Hiçbiri, hiçbiri anlamayacaktı bunu!

Bu düşüncelerle adımlarını sıklaştırdı. Koşar gibi gidiyordu artık. Ayaklarının altında kurumuş otlar, küçük dal parçaları çıtırdıyor, ikide-bir ayın az sonra sol yanından yükseleceğini, Three Mile Körfezi'nin sağda olduğunu hesap ederek yürüyor, yürüyordu.

O ne? Bir ses! Korkunç bir ses! Karanlıkta çığlıklar koparan bir hortlak gibi! Hemen şuracakta! Az ötesinde! Aman! Neydi.. neydi o?..

Birden parmakları çözüldü, çanta elinden kayıverdi. Her yanını buz gibi bir ter kaplamıştı. Çabucak koşup bir ağacın arkasına saklandı. Kıpırdamadan, çıt çıkarmadan bekliyordu.

Tüyler ürpertici bir sesti duyduğu!

Yo, hayır, sadece bir baykuştu bu! Birkaç hafta önce Cranston'ların evindeyken de duymuştu bu sesi. Yalnız, burada, bu karanlıkta... Hemen gitmeliydi, tez elden kurtulmalıydı buradan! Hem, böyle korkunç şeyler de düşünmemeliydi bir daha. Yoksa, az sonra nekadar gücü, nekadar cesareti varsa hepsini yitirecekti.

Gelgelelim, Roberta'nın gözlerindeki o son bakış! O bakış! Attığı o korkunç çığlıklar! Çığlıklar, çığlıklar! N'olurdu kulaklarından silinebilseydi bu çığlıklar! N'olurdu! Hiç değilse şuradan kurtuluncaya dek.

Acaba, ona vurduğu sırada içinde kötü bir niyet olmadığını farkedebilmiş miydi Roberta? Sadece kızgınlıktan vurduğunu? Acaba, şimdi, biliyor muydu? Herneredeyse? Gölün dibinde, ya da burada, koruluğun göbeğinde, hemen yanı-başında? Hortlaklar! Onun hortlakları! Kaçmalıydı buralardan! Kaçıp gitmeliydi! Yalnız, aynı zamanda, bu ağaçlıklar arasında güvenlikteydi de. Öyle pat diye nereden gelip nereye gittiğini bilmediği bir yola çıkmak en büyük delilik olurdu. Birsürü insanla burun buruna gelebilirdi birdenbire Belki de fellik fellik kendisini aramakta olan insanlarla! Şey... acaba insanlar sahiden öldükten sonra da yaşarlar mıydı? Hortlaklar falan var mıydı gerçekten? Hortlaklar gerçeği bilirler miydi? Öyleyse, Roberta da bilirdi onun herşeyi nasıl tasarladığını. Ne derdi bütün bunlara? Yoksa, yoksa şimdi, bu ağaçlıklar arasında ardı-sıra izliyor muydu kendisini? Ta başından beri içindeki niyetin öldürmek olduğunu mu kakıyordu kafasına? Bununla mı suçluyordu? Evet, evet, buydu niyeti! Buydu! Buydu! Bu da, suçların, günahların en büyüğüydü. Kendisi öldürmemiş olsa bile, bir şey, bir şeyler kendisi için yapmıştı bunu! Gerçek olan buydu.

Yalnız, hortlakların -aman yarabbi— ruhların bir insana yapışıp cezalandırmaya çalışması! Kimbilir, belki başka insanları da ardına takması.. Hiç belli olmazdı böyle şeyler. Anneleri bir defasında kendisiyle kardeşlerinin önünde ruhlara inandığını açık açık söylemişti.

Sonunda, sağı-solu dinlemek, titremek, terlemek, hep beklemekle geçen

üç saatin ardından ay doğdu. Çok şükür ki görünürlerde kimsecikler yoktu. Gökte yıldızlar pırıl-pırıldı; tıpkı Pine Point'te, Sondra'nın bulunduğu yerde olduğu gibi. Şimdi Sondra kendisini böyle, Roberta'nın gölün dibinde duran ölüşünden kaçarken görse ne yapardı kimbilir? Kimbilir Roberta'nın çığlıkları onun kulağına gitse neler olurdu? Ne garipti ki bir... evet, bir zamanlar sevmiş olduğu bir kızı öldürmeye kalkıştığını, ne yapsa, ne etse, hiçbir zaman, hiç ama, hiçbir zaman anlatamayacaktı ona. Bundan böyle bütün bir ömür boyu, yalnız kendi içinde saklamak zorundaydı bunu! Hiçbir zaman dışa vurmak, dışarı atmak yoktu. Hiçbir zaman! Daha önce de hiçbir zaman aklına gelmemişti bu. Korkunç bir şeydi!

Bunları düşüne düşüne yürürken, besbelli saat onbire doğru —kolundaki saat suya girip çıktıktan sonra durmuştu— bir yerde birden karşısına o üç adam çıktı. Karanlığın içinden kendisine doğru geliyorlardı. Bir ara, Roberta'ya vurduğunu, suya yuvarlandıklarını görmüşler de, şimdi yakalayıp götürmeye geliyorlar sandı. Ödü kopmuştu. Aralarındaki genç çocuk elindeki feneri onun üzekine doğru tutuyordu. Korkuyla geri sıçradı. Bu hali öbürlerinin gözünden kaçmamıştı. Ancak, adamlardan biri: "Merhaba, arkadaş!" deyip, genç çocuk da feneri üzerinden çektikten sonra bunların gelip geçen birtakım adamlar olduklarına karar verdi. Bütün iş elinden geldiği kadar soğukkanlı davranıp kuşkularını çekmemekti.

Yalnız, yanlarından ayrıldıktan sonra kendi kendine şöyle diyordu: "Hayallah, şimdi, elinde çantayla gecenin bu saatinde böyle bir yolda tek başına yürüyen bir insanı ne olsa unutmazlar." Bu düşünceyle daha hızlı yürümeye başladı. Daha hızlı yürüyüp, başka birileriyle daha karşılaşmadan çıkmalıydı buradan.

Birkaç saat sonra, ay batıda yavaş yavaş kaybolurken Three Mile'a vardı. Yalnız, bu giysilerle, elinde de, bu çanta ile giremezdi kente. Bu saatte kuşku çekmek için birebirdi. Ne var ki Sharon'a giden vapur da sekiz-buçuktan önce kalkmıyordu. O saate dek bir yerlerde saklanarak beklemek zorundaydı.

Kentin ilk evlerinin hemen yakınına dek uzanan bir çam koruluğuna daldı. Bulunduğu yerden az ilerideki kilisenin saat kulesi de görünüyordu. Böylelikle, saatten de haberi olacaktı.

Sekizi on geçe, yüreği korkudan küt küt ata ata, yerinden çıktı. İskele

yürümekte olduğu caddenin sonundaydı. Az sonra vapurdaydı. Az sonra da Sharon'da. Bu noktaya dek kimsenin dikkatini çekmediğini tahmin ediyordu. Vapurda on-onbir yolcu vardı. O dolaylardan olduğunu sandığı hoş bir kızdan başka hiç kimsenin de onun varlığından haberi olmamıştı. Kız uzun süre çağırıcı bakışlarla süzmüştü onu. Yalnız, niteliği ne olursa olsun, o sırada son derece tehlikeliydi bu bakışlar. Onun için, kızın boyuna kendisine baktığını fark eder etmez vapurun arka bölümüne geçmişti. Öbür yolcularsa, hepsi burundaydı. Sharon'dan Bertine'le Sondra'ya telefon edip geldiğini bildirdi. Kendisini almaya gelecek olan arabayı oradaki otelin verandasında bekleyecekti.

Araba geldi, Cranston'ların şoförü pek sıcak bir gülümsemeyle: "Hoş geldiniz!" dedi. Buna karşılık o da aynı sıcaklığı göstermeğe çalışarak gülümsedi. Yalnız, bu gülümsemenin ardında, kafasının içi darmadağınıktı. Hiç kuşku yok ki o üç adam çoktan Big Bittern'e varmışlardı. Beri yanda, kendisiyle Roberta'nın hâlâ dönmediklerinin görülmesi üzerine aramaya çıkılmış, belki de ters dönmüş sandal, kendi şapkası, sandalın ucuna takılmış atkı, hepsi, hepsi bulunmuştu. O zaman, o üç adam, gece vakti koruların içinde elinde çantayla güneye doğru gitmekte olan birini gördüklerini söylemezler miydi? Bu ikili boğulma olayı konusunda bir kuşku düşmez miydi içlerine? Sonra, ola ki Roberta'nın ölüsü su yüzüne çıkarıldı; o zaman ne olacaktı? Ya yüzüne vuruşu? Ya bir iz kaldıysa? Hemen cinayet olasılığı geliverirdi akıllarına. Onun ölüsü de bulunamayınca... O üç adam da koruda gördükleri kişiyi tarif edince... O zaman... o zaman bütün kuşkular Clifford Golden, ya da Carl Graham'ın üstünde toplanmaz mıydı?

Yok, canım, ne Clifford Golden, ne de Carl Graham hiçbir biçimde Clyde Griffiths değillerdi ki! Kimse de kalkıp Clyde Griffiths'i Clifford Golden'a, ya da Carl Graham'a benzetemezdi. Bu konuda bütün önlemleri almamış mıydı? Almıştı. Grass Gölü'ndeki sabah kahvaltısından sonra Roberta'ya, gidip öğle yemeğinde ne var, ne yok öğrenmesini rica etmişti de, o çıkar çıkmaz çantasında ne varsa hepsini bir bir araştırmıştı. Roberta'nın arkadaşı Theresa Bouser'dan gelen iki mektup çıkmıştı önce. İkisini de hemen yok etmişti. Makyaj takımına dokunmamıştı. Ne olacak? Herhangi biri satın almış olamaz mıydı onu? Örneğin, Bn. Clifford Golden, ya da Bn. Carl Graham'ın

kendisi. Giysilerine gelince, Roberta'nın annesiyle babası üzerinde bu giysiler bulunan kızın kendi kızları olduğu, Golden, ya da Graham adındaki yabancı bir erkekle böyle bir geziye çıktığı gerçeği karşısında işin daha derin kurcalanmamasını istemeyecekler miydi? Dolayısıyla bütün bunlardan sonra hâlâ meraklanmaya, korkuya kapılmaya ne gerek vardı? En güzeli, bundan böyle surat asmayı bırakıp daha hoş, daha yumuşak bir tavır takınmaktı.

Hem işte, şimdi burada, bu yayla gibi arabanın içindeydi. Gideceği yerde Sondra'yla Bertine kendisini bekliyorlardı. Onlara Albany'den gelmekte olduğunu söyleyecekti. Salıdan bu yana orada sözde amcasının bir işiyle uğraşıyordu. Sondra'yla yine çok tatlı ânlar geçirecekti. Yalnız, beri yandan da öbür düşünceler kafasını kurcalayıp duracaktı hep. Bir ân için tehlike vardı. Herhangi bir şeyi yanlış hesaplamış, ya da tümüyle unutmuş olabilirdi. Böyle bir şey olursa? Herşey birden ortaya çıkıverirse? Ya tutuklanırsa? Cezalandırılırsa, bütün düşlerinin sonu demekti bu... Sondra'yla, Lycurgus'la, geleceğiyle ilgili bütün düşlerinin. Evet ama, gerçekten açıklayabilecek miydi bunu? Becerebilecek miydi? Eyvah! ya beceremezse?

VII

CUMA sabahından salı öğleye dek, sevdiği, can attığı, daha önce kendisini hep sarhoş etmiş olan her türlü şeyin kucağında olduğu halde, nice nice korkularla, heyecanlarla cebelleşti durdu. Bertine'le Sondra kendisini evin kapısında karşılayıp kalacağı odaya götürdüklerinden beri, yok diye bir şeyin var olmadığı bu eşsiz yerde rahat namına ne görüp ne yaşadıysa, hepsini beri yanda içinde bulunduğu hepten mahvolma tehlikesiyle karşılaştıra karşılaştıra halden hale girdi.

Eve girdikten hemen sonra odasına çekilip yalnız kalınca çantayı açmış, hâlâ ıslak, buruş buruş olan, Big Bittern'in çamuruna bulanmış giysilerini ortaya çıkarmıştı. Görülmeyecekleri bir yere koyup kurutması gerekiyordu. Sonra, güvenlikli bir yer bulamayınca, yeniden çantaya tıkmak zorunda

kalmıştı. Daha sonra giyinip verandaya, ötekilerin yanına çıkmıştı. Tanıdığı herkes oradaydı. Kimi tenis oynuyor, kimi ağaçların altında geziniyor, kimi de, oturmuş, birileriyle tatlı tatlı söyleşiyordu. O da katıldı aralarına. Çevresindekiler araba yarışlarından, motor gezintilerinden, atlardan, köpeklerden söz ediyorlardı durmadan. Bütün bu konuşmalar, gülüşmeler, şakalaşmalar sırasında Clyde bir yandan orada olmaya çabalarken, bir yandan da, elinde olmadan, oradan uzaklaşıyor, kendi karanlık dünyasına dalıyordu. O üç adam... Roberta... Belki de ölüsünü bulmuşlardı bile. Yo, nereden biliyordu ki? Yine de böyle diyordu kendi kendine. Öylesine derin bir suda —onbeş metre metre falan sanıyordu— okadar kolay bir iş miydi bu? Sonra, kendisini Clifford Golden, ya da Carl Graham'la nasıl karşılaştırabilirlerdi? O üç adam dışında bütün izleri bir bir yok etmemiş miydi. O üç adam! İçin için titredi. Dondurucu bir soğuk vardı sanki.

Sondra ondaki bu garipliği fark etmişti. Onun oraya daha ilk gelişinde yanında getirdiği eşyalara bakarak, parasının kıt olduğunu, huzursuzluğunun da bundan ileri geldiğini anlamış, onun için de bu seferki gelişinde, herhangi bir harcama yapmak gerektiğinde bir erkek olarak zor durumda kalmasın diye, kesesinden çıkardığı yetmişbeş doları yemin billâh avucuna tutuşturmuştu. Biraz düşündükten sonra aklına golf oynamak fikri geldi. Hem oyun sırasında birkaç kaçamak yapıp sağda-solda öpüşüp koklaşabilirlerdi de.

— "Hadi bakalım, ikiye iki oynamak isteyenler gelsin!" diye seslendi. "Jill, Clyde, Burch, hadi kalkın! Ben Clyde'la oluyorum. Şimdiden bahse girerim ki karşımızda duramayacaksınız!"

Burchard Taylor: "Ben varım!" deyip fırladı. "Sen ne dersin, Jilly? Yemeğine oynuyoruz, bak!"

Clyde'ın başından aşağı birden kaynar sular dökülmüştü sanki. Cebinde topu topu yirmibeş dolar bir şey vardı. Oysa, buralarda dört kişinin oturup da şöyle-bir yemek yemesi en azından sekiz-on dolar demekti. Sondra onun yüzünden bu düşünceleri okumuştu. Yanına sokulup ayağıyla hafifçe dokunarak: "Ben üstümü değişeceğim." dedi. "Beş dakikada hazır olurum. Clyde, sen de git, Andrew'yu bul, söyle golf sopalarını getirsin. Oldu mu? Burchy, senin motorla gidebiliriz, değil mi?"

Clyde'ı bir tasadır almıştı. Yenilirlerse parayı ödemek kendisine düşecek-

ti. Çaresizlik içinde, Andrew'yu aramak üzere ayrılıyordu ki Sondra kolundan tutup çekti.

— "Bir dakika bekle, hayatım, şimdi geliyorum."

Bir-koşu yukarı çıktı, odasına girdi. Az sonra döndüğünde, avucunun içinde bir tomar kâğıt para tutuyordu. Gizlice Clyde'a uzatırken: "Sevgilim, al şunu. Çabuk!" diye fısıldadı. Clyde'ın ceplerinden birini yakalamış, zorla sokuşturmaya çalışıyordu. Bir yandan da: "Şşş!" diyordu, "tek lâf istemem! Yenilirsek bununla ödersin. Hem başka masraflar için de gerekebilir. Al şunu, çabuk! Ah, koca bebek, seni deliler gibi seviyorum!" Sıcacık, koyu el gözleriyle Clyde'a baktı. Sonra da dönüp merdivene doğru koştu. Bir yandan da sesleniyordu. 'Hâlâ duruyorsun! Koş, golf sopalarını bul, hadi!"

Bunları söyledikten sonra gözden kayboldu.

Clyde cebini yokladı. Birsürü parası olmuştu. Buradaki bütün masrafları kaşılayabilirdi artık. Dahası, bir şey olur da kaçmak zorunda kalırsa hiç değilse bu sorunu düşünmek zorunda kalmayacaktı. Kendi kendine: "Sevgilim benim!" diye mırıldandı. "Bir tanecik bebeğim!"

Melek gibi güzel, sıcacık, cömert Sondra'sı! Sondra seviyordu onu. Gerçekten seviyordu. Evet ama, ya herşeyi öğrenirse? Aman yarabbi! Bir bilseydi hepsinin kendi uğruna olduğunu. Evet, hepsi onun uğrunaydı! Andew'yu buldu, çantaları alarak birlikte döndüler.

Ötekiler hazırlanmış, kendisini bekliyorlardı. Hep birlikte yelkenliye binip yola koyuldular. Az sonra golf alanlarının bulunduğu yere gelmişlerdi. Clyde oldukça acemiydi bu oyunda. Yine de, Sondra'nın söylediklerini yapa yapa, iyi bir oyun çıkarıyordu. Bu arada Sondra da, onunla birlikte olmaktan memnun, her ağaç altını, her çalı dibini sonuna dek değerlendiriyordu. Bir de, bugünlerde tasarlamakta oldukları bir şeyi açmıştı ona. Bir kamp gezisi yapmayı düşünüyorlardı. O, kardeşi Suart, Frank Harriet, Wynette Phant, Burchard Taylor, Bertine, Grant Cranston; sonra, Harley Baggott, Perley Haynes, Jill Trumbull, Violet Taylor katılacaklardı. Ertesi gün öğleden sonra yola çıkılıyordu. Bir hafta kadar da kalacaklardı. Önce bir motorla gölün otuz mil kadar kuzeyine çıkacaklar, oradan da kırk mil doğuya, Bear Gölü'ne gideceklerdi. Yolculuğun ondan sonrası sandallarla olacaktı. Çadırlarını, daha başka eşyalarını yanlarına alıp o bölgedeki bütün güzel koyları dolaşacaklardı.

Gidecekleri yerleri sadece Harley'le Frank biliyorlardı. Her gün başka bir yerde konaklayacaklardı. Yemek için hayvan avlayacaklar, bol bol balık tutacaklardı. Sonra, bir mağara vardı oralarda, yalnız sandalla gidilebiliyordu; geceleri ay ışığında oraya gideceklerdi. Birkaç uşak da götürüyorlardı yanlarında, işleri görmek için. Ah! ormanlarda yapacakları o yürüyüşleri! Baş başa kalmak için bulacakları sayısız fırsat! Sandal gezintileri! Bir hafta boyunca sevişmek, sevişmek, doya doya saatlerce sevişmek!

Clyde düşünüyordu. Gitse iyi olurdu. Burada kalıp ne yapabilirdi ki? Hem, Sondra da bukadar seviyordu onu. Belki gitmekle, bir nebze, beynini kuşatan düşüncelerden de kurtarabilirdi kendini. Uzaklaşmış olurdu bu çevreden... o... o şeyin... o kazânın çevresinden. Kendisine benzer birini arayan bir takım adamlar varsa, ortalıklarda olmazdı. O üç adam...

Yalnız, şimdi bir şey daha gelmişti aklına: Olay konusunda herhangi birinden kuşkulanılıp kuşkulanılmadığını iyice öğrenmeden ayrılmamalıydı buradan. İlk fırsatta bir gazete bulmalıydı. Gazeteciye gitti. Öğleden sonraki gazeteler gelmemişti daha. Yedi-buçuğa dek beklemesi gerekiyordu. Akşam yemeğine Harriet'lere gideceklerdi. Yolda bir yerde durup almayı düşündü. Muhakkak öğrenmeliydi; boğulan çift üzerine muhakkak bir haber almalıydı.

Harriet'lere giderken de alamadı gazeteleri. Hâlâ gelmemişti. Harriet'lerde de yoktu. Yarım saat kadar sonra, hep birlikte evin verandasında oturmuş konuşurlarken, bir ara Sondra: "Hey, çocuklar!" dedi. "Biliyor musunuz ne olmuş? Bu sabah mı, dün mü ne, Big Bittern'de iki kişi boğulmuş. Az önce telefonda Blanche Locke söyledi. Kızı bulmuşlar da, adam ortalarda yokmuş. Dediğine bakılırsa, gölün güneyinde bir yerde boğulmuşlar."

Clyde birden donup kalmıştı. Çevresindeki herşey görünmez oluvermişti birdenbire. Sadece Big Bittern'i görüyordu. Oradaki o uzun, upuzun, dev gibi çamlar, roberta'nın üzerine kapanıveren sular geliyordu gözlerinin önüne. Acaba şimdi kendi ölüsünün de orada olduğuna inanacaklar mıydı? Yo, dur şimdi! Dinlemeliydi. Bakalım neler diyorlardı.

Burchard Taylor tıngırdatmakta olduğu mandolini bir yana bırakıp: "Vay be! Bayağı kötü bir şey!" dedi. "Acaba tanıdıklardan biri mi?"

— "Blanche da daha bilmiyormuş. Tam haber alamamış daha."

Frank Harriet söze karıştı:

— "Ben hiçbir zaman sevememişimdir o gölü. Son derece sıkıcı bir yer. Geçen yaz babamla, Bay Randall'la balık tutmaya gitmiştik de içim kararmıştı."

Harley Baggott:

— "Daha üç hafta önce oradaydık. Hatırlıyorsun değil mi, Sondra?" dedi.

— "Evet, korkunç derecede ıssız bir yerdi. Bir kimsenin kalkıp da öyle bir yere gitmesini aklım almıyor."

Burchard, düşünceli bir tavırla: "Neyse, dilerim buralardan tanıdığımız biri değildir; yoksa, ister istemez bir süre neşemiz kaçar." dedi.

Clyde kuruyan dudaklarını farkında olmadan diliyle ıslattı. Boğazı da kupkuruydu. Zorlukla yutkundu.

Sondra'nın içeri girdiği zamanki sözlerini duymamış olan Wynette Phant: "Sanırım bugünkü gazetelerde bununla ilgili bir şey yoktur." dedi, "Bakan var mı?"

Buna Burchard Taylor karşılık verdi:

— "Gazeteler gelmedi daha. Hem Sondra'nın söylediğini duymadın mı? O da telefonda Blanche Locke'tan almış haberi."

— "Ha, öyle mi? Tamam."

Yine de Sharon'da çıkan şu akşam gazetesi... Neydi adı? *The Banner*. Bu konuya ilişkin birşeyler yazmaz mıydı acaba? Bir haber alabilseydi bu akşam!

Durun! Amanın! İlk kez geliyordu bu aklına. Ayak izleri! Kıyının çamurunda ayak izi kalmış mıydı acaba? O sırada hiç dönüp bakmamıştı. Olamaz mıydı? Ya bulup da izlerlerse ne olacaktı? Örneğin, o üç adamın konuştukları başka adamlar... Clifford Golden! Vapurla Sharon'a geçişi. Arabayla Cranston'lara geliş. Cranston'lardaki odasında duran ıslak giysiler! Yoksa, o orada yokken biri odaya girip çantayı aramış mıydı? Deyelim, bir polis? Aman yarabbi! Orada, çantasının içindeydi işte. Niye çantasındaydı? Niye yanında duruyordu? Niye daha önce bir yere saklamamıştı? Göle atabilirdi. İçine de bir taş koydu mu bir daha kimsecikler bulamazdı. Neler düşünüyordu böyle? Ya o giysilere ihtiyacı olursa ne olacaktı?

Kalktı. Her yanı kaskatı kesilmişti. Gözlerinde buz gibi bir bakış vardı.

Hemen çıkmalıydı buradan. Gidip bir yerlere saklamalıydı o giysileri. Göle atmalı, ormanda bir yere saklamalı, birşeyler yapmalıydı işte. Yalnız, öyle apar-topar da fırlayamazdı ki şimdi, tam bu konuşmaların ardından. Pek acayip olurdu!

Birden, başka bir düşünce geldi aklına. En iyisi, elden geldiğince soğukkanlı olmaya çalışıp bu konuda birşeyler söylemekti. Bütün gücünü toplayıp Sondra'ya doğru eğildi.

— "Ne kötü değil mi?" diye sordu.

Sesi titrercesine çıkmıştı. Elleriyle dizleri de titriyordu. Sondra ona doğru döndü:

— "Ya, öyle. Bu gibi şeyleri duymaya hiç gelemiyorum. Sen?.. Annem de Stuart'la benim bu göllerde başımıza bir şey gelecek diye hep kaygılanır durur."

— "Evet, biliyorum."

Sözcükleri zorlukla toparlayabiliyordu. Kesik kesik soluklar bölüyordu heceleri. Dudakları, yüzü iyice solmuş, sararmıştı.

Sondra durumu fark edip sordu:

— "Nen var, Clyde'cığım? Ne oldu? Yüzün sapsarı. Gözlerin... Hasta falan değilsin ya? Yoksa, buradaki ışıktan mı?"

Dönüp ötekilerin yüzlerine baktı. Clyde, durumun ciddiyetini fark etmişti. Hemen toparlanıp doğruldu.

— "Yo, hayır, birşeyim yok; ışıktan olacak... Elbette, elbette, ışıktan. Dün birhayli... birhayli yorucu bir gün geçirdim. Sanırım bu akşam buraya gelmeseydim daha iyi olurdu."

Bu sözlerin ardından da en yapay gülücüklerden birini takındı.

Bunun üzerine Sondra sevecen bakışlarla onu süzüp: "Ah benim bir tanecik Clyde'ım!" dedi. "Çok mu yoruldun? Bir de üstüne bugün onca şey yaptık. Keşke sabah söyleseydin bana. İstersen Frank'a söyleyeyim, arabayla bizim eve bırakıversin seni. Ya da, istersen çık biraz Frank'ın odasında yat, dinlen. Birşey demez, bilirim. Sorayım mı kendisine?"

Frank'la konuşmak üzere tam öbür yanına dönüyordu ki, Clyde büyük bir telâş içinde: "Lütfen, lütfen, sevgilim! İstemem. Şimdi düzelirim. Sonra gerekirse giderim, şimdi değil. Hem, birazdan iyileşirim."

Sondra onun bu hali karşısında üstelemeyip bıraktı.

Clyde: "En iyisi, yukarı çıkıp bir şeyler içeyim." deyip kalktı, evdeki tuvaletlerden birine giderek içeri girdi, kapıyı kilitledi, sonra da oturup kara kara düşünmeye başladı. Bir sürü şey geliyordu aklına: Roberta'nın ölüsünün bulunabileceği, ummadığı bir aksilik, göl kıyısındaki ayak izleri, Cranston'ların evindeki ıslak giysiler, korudaki adamlar, Roberta'nın bavulu, şapkası, pardesüsü, suya attığı kendi şapkası... Bundan sonra ne yapacağı, nasıl davranacağı, neler söyleyeceği. Şimdi aşağıya inip Sondra'yı gitmek için kandırmalı mıydı? Yoksa, burada böylece oturup kendi kendiyle cebelleşmeli miydi? Yarınki gazetelerde neyle karşılaşacaktı acaba? Neyle? Neyle? Kendisinin aranmakta olduğunu öğrenirse, yine de aldırmayıp yarınki o kamp gezisine gitmeli miydi? Yoksa, çabucak buralardan kaçıp gitmek daha mı akıllıca olurdu? Şu sırada cebinde bir miktar para vardı. Dosdoğru Ratterer'in yanına, New York, Boston, ya da New Orleans'a giderdi. Yok, yok, kendisini tanıyanlardan uzak durmalıydı.

Gittikçe daha bir korku basıyor, daha fenalaşıyordu. Aşağı inip Sondra'ya iyi olmadığını, onunla birlikte eve dönmek istediğini söylemeye karar verdi. Sonunda, saat on-buçukta, Clyde, Sondra, Jill, Burchard'ın arabasıyla evden ayrıldılar. Clyde yine kuşku içindeydi: Acaba bu erken ayrılma da, görüldüğü kadarıyla tasarladıklarının her basamağını sarmış olan sayısız yanlışlıklardan biri miydi?

Cranston'ların evine girer girmez, Sondra'yla Burchard'dan izin isteyip, giren çıkan olmuş mu, olmamış mı, bakmak için dosdoğru odasına koştu. Olmamıştı; giysiler bıraktığı gibi duruyordu. Çarçabuk dürüp, büküp bağladı. Bir süre, gelen-giden var mı diye dışarıya kulak kabarttı. Az sonra da, kimseye sezdirmeden, sessizce evden çıkıp karanlığa karıştı. Göl kıyısında bir çeyrek mil kadar yürüdükten sonra durdu, ağır bir taş alıp giysilerle iyice sardı, sarmaladı; sonra da gücünün yettiği kadar uzağa, göle fırlattı. Bu iş de bittikten sonra yine sessizce döndü, eve girdi. Bakalım yarın neler getirecekti kendisine? Bakalım birisi sorguya çekecek olursa ne karşılık verecekti?

VII

KARABASANLARLA dolu geçen uykusuz bir gecenin ardından, sabah kalkıp aşağıya indiğinde, kendisini arabayla buraya getirmiş olan şoför Frederick'i gördü. Görür görmez de Albany'den, Utica'dan gelen nekadar gazete varsa hepsini alıp getirmesini istedi. Az sonra elindeydi gazeteler. Yıldırım gibi odasına koştu, kapıyı kilitledi, ilk gazetenin ilk sayfasına bakınca...

ESRARENGİZ BİR ÖLÜM
DÜN BIG BITTERN'DE BİR KIZIN ÖLÜSÜ BULUNDU
ERKEĞİNKİ HALA KAYIP

Birden yüzü bembeyaz kesiliverdi. Pencerenin yanındaki bir iskemleye çöküp okumaya başladı. Olan-biten herşey bir bir sayılıp dökülüyordu: Çarşamba günü Grass Gölü'ndeki otele gidip Carl Graham'la eşi olarak kaydolan çiftin daha sonra Big Bittern'e geçtiği; orada, bu kez, Clifford Golden'le eşi olarak yazıldıkları; daha sonra, sandalla göle açılıp da dönmedikleri görülünce, yapılan aramada ters dönmüş sandalla kızın ölüsünün bulunduğu; erkeğin ölüsüne raslanılmadığı; bu arada, kızın yüzünde görülen birtakım berelerin olaya bir cinayet olasılığı kazandırdığı; olay akşamı çevredeki korulardan geçmekte olan üç adamın Golden, ya da Graham'ın eşkâline uygun birini gördüklerini söylemeleri; kızın Gun Lodge istasyonunda bırakılan çantası; erkeğin kendi çantasını yanına almış olması; Big Bittern'e geldiklerinde üzerlerindeki giysiler; erkek bulunana dek Komiser Heit'ın bu olaya bir cinayet gözüyle bakıp öylece araştırma yapacağı; aranan kimsenin eşkâli. İşte bunlardı Clyde'ın elindeki gazetede okudukları. Buz gibi bir sessizliğe gömülmüştü şimdi. Ne yapmalıydı?.. Ne yapmalıydı?

Telefon çaldı. Sondra'ydı. Clyde elinden geldiğince olağan bir sesle konuşmaya çalıştı. Nasıl olduğunu soruyordu Sondra. Geziye gidip gidemeyeceğini soruyordu. Bütün gece, hastalanıp da birlikte gelemeyecek diye kaygılanmış durmuştu. Demek gidecekti? Oh, yaşasın! Çok sevinmişti. Birlikte çok tatlı vakit geçireceklerdi.

Sonra kapamıştı telefonu. Cennetkuşu gibi bir kez daha uçup gitmişti.

Saat birde yola çıktılar. Önce motorla, sonra da karşı kıyıda beklemekte olan arabalarla yapılan bir yolculuğun ardından Bear Gölü'ne vardılar. Bu göl de Big Bittern gibi ıssızdı.

Kamp gölün batı kıyısında bir yere kuruldu. Renk renk beş büyük çadır bir kamp ateşinin çevresine tıpkı bir Kızılderili köyündeki gibi çember biçiminde dizildi. Aşçılarla uşakların çadırları ise, arada belli bir uzaklık kalacak biçimde, daha ileride bir yere kuruldu. Akşam yemeği için bol bol balık tutuldu. Yemeğin ardından Baggott, Harriet, Stuart, Grant çalgılarını alıp çalmaya, söylemeye başladılar. Ateşin çevresinde yere serilinceye dek danslar edildi, oyunlar oynandı, türküler söylendi. Sonunda da, ertesi sabah kahvaltının ardından, bulundukları yerin biraz daha doğusuna düşen eşsiz bir kumsala inme kararı alınıp birer, ikişer çadırlara, yatmaya gidildi.

Herkes çekildikten sonra gece ne güzeldi! Yıldızlar, sular, tatlı tatlı esen rüzgâr, gece kuşlarının sesleri... Gelgelelim, hele bu sonuncular Clyde için dayanılmaz bir işkenceydi. Rahat değildi. Roberta'ya yaptıkları, yasaların yakasına yapışacağı, cinayetle suçlanacağı... Yanı-başında Sondra. Yatmaya gitmeden önce dudağına kondurduğu son öpücük, kulağına fısıldadığı o güzel sözcükler...

Daha sonra, çadırda, Baggott, Harriet, Grant yanı-başında mışıl-mışıl uyurlarken çektiği çileler, aklına gelenler... Yasalar! Tutuklanma! Bütün kirli çamaşırların ortaya dökülmesi! Ölüm! Sabaha kadar karabasanlarla dolu bir uyku. Her defasında uykusunda bağırdığı korkusuyla yüreği küt-küt ata ata uyanışlar...

Sonra sabah... Gölün mavi sularının ardından yükselen saman sarısı güneşiyle, gökte süzülen yaban ördekleriyle pırıl-pırıl bir sabah. Çadırlardan fırlayıp coşku çığlıklarıyla gölün serin sularına atılış, dokuzda kahvaltı, kahvaltının ardından banjolarla, gitarlarla, mandolinlerle birlikte kayıklara atlayıp yeri-göğü inleten türküler, kahkahalar içinde gölün doğu ucuna doğru yola çıkış...

— "Benim tatlı sevgilimin nesi var bugün? Suratından düşen bin parça. Sondra'nla olmaktan mutlu değil misin yoksa?"

Clyde birden neşeli görünmek gerektiğini hatırladı.

Öğleye doğru, önceki akşam sözü edilen kumsala varıldı. Altın gibi ışıl-ışıl parıldayan kumun üstüne çadırlar kurulduktan sonra kimi serin sulara koştu, kimi kâğıt oyununa daldı, kimi çevrede dolaşmaya çıktı; kısacası, bu güzelim günü en iyi biçimde değerlendirebilmek için herkes aklına geleni yapmaya başladı. Bu arada, çiftlerden kimisi gibi Clyde'la Sondra da baş başa kalabilecekleri bir yere çekildiler.

*
**

Aynı saatlerde, Sharon'daki Silver Oteli'nin verandasında da Başsavcı Mason, yardımcısı Burton Burleigh, Komiser Heit, Earl Newcomb, Şerif Slack, daha pek çok polis görevlisi, oturmuşlar, aradıkları adamı en kısa yoldan nasıl yakalayacaklarını tasarlıyorlardı.

— "Bear Gölü'ne gitmiş." diyordu biri. "Arandığı haberi kulağına gitmeden önce işe girişip yakalamalıyız."

Böylece, bir tasar yapıldı. Pazartesi günü, Mason, Slack'la üç yardımcısıyla birlikte, berikilerin ondört mil doğudaki Shelter kumsalına gitmeden önce kamp kurup konakladıkları Ramshorn Point'e geldi. Şerifle Mason burada adamlarını böldüler. Aramayı kayıklarla sürdüreceklerdi. Mason'la birinci polis görevlisi Kraut gölün güney dolaylarına bakarken, Slack'le ikinci polis Sissel de kuzeye gidecekler, daha çok genç olan, av peşindeki avcı gibi avlamak isteğiyle yanıp tutuşan Swenk de dosdoğru doğu kıyısına gidip o dolayları tarayacaktı. Gerçekten de, katili yakalayanın kendisi olmasını öyle istiyordu ki Swenk! Şöyle-bir zevkle: "Clyde Griffiths, kanun namına tutukluyorum seni!" diyebilmeyi nasıl istiyordu! Ne yazık ki Mason'dan ve Slack'den aldığı emirler kesindi: Sadece taraması isteniyordu kendisinden. Taraması ve kuşkusunu çeken herhangi bir kişi ya da şey gördüğünde hemen haber vermesi. Buna karşılık, kesinlikle tek başına tutuklamağa kalkışmayacaktı.

Bu sırada Clyde da, Harley Baggott, Bertine ve Sondra ile birlikte bir kayığın içinde doğu kıyısına doğru gidiyordu. Gözü arkadaydı. Kendisini izlemekte olan bir polisin şu âna dek Sharon'a gelmiş, hattâ bulundukları noktaya doğru yola koyulmuş olabileceğini düşünüyordu. Çünkü, öyle ya, adını öğrendilerse, gittiği yeri ortaya çıkarmaları işten bile değildi.

Hayır, adını öğrenememişlerdi. Gazetelerdeki haberler bunu açıkça ortaya koymuyor muydu? öyleyse böyle ikide birde kaygılara gömülüp ne diye zehir ediyordu bu güzelim geziyi kendine? Hem gerekirse bu ormanlar arasından kaçıp kurtulmak da çok kolaydı.

O gün öğleye doğru Shelter kumsalına vardıklarında Clyde'ın kafasını kurcalayan düşünceler bunlardı. Aynı gün saat dörtte de Swenk tam oraya geldi. Bütün gücüyle küreklere asılmış, kıyıya doğru çekerken, birdenbire sandalın burnunu ters yöne çevirdi. Durumu vakit geçirmeden geridekilere haber vermesi gerekiyordu.. Geldiği yönde bir süre gittikten sonra tabancasını çıkarıp bir el ateş etti. Bunun üzerine, biri Mason'dan, öbürü şerif Slack'ten iki el karşılık geldi. Şimdi her iki takım da bütün hızlarıyla o yöne doğru geliyorlardı.

Silâh seslerini o sırada Sondra'yla birlikte suda olan Clyde da duymuş, meraklanmıştı. Önce bir el ateş, ardından da daha uzaktan, besbelli ki birinciye karşılık olarak atılan iki el daha.. Sonra derin bir sessizlik! Neydi bu? Ötekiler seslere kulak kabartıp türlü yorumlar, şakalar yaparlarken o, tuzağa düşmüş bir hayvan gibi, büyük bir dikkatle sesin geldiği yönü dinliyordu.

Birden, öbürlerine belli etmeden, sudan çıkmış, çadıra doğru koşar buldu kendini. Bir çırpıda giyindi, çadırdan fırladı, kamp yerinin arkasındaki ağaçlıklara daldı. Ardına bakmadan kaçıyordu. Kimbilir neydi o silâh sesleri?

Ya Sondra? Böylece bırakacak mıydı onu, geçirdikleri bütün o güzel saatlerden, geleceğe yönelik bunca tasarıdan sonra? Geri dönmezse ne diyecekti Sondra? Ötekiler ne diyeceklerdi?

Belki de bütün bu korkular yersizdi. Belki de oralarda avlanmakta olan birkaç avcının tüfek sesleriydi duydukları. Durdu. Gitmekle gitmemek arasında kararsızdı. Çevresini saran bu orman, bu sessizlik ne de huzur vericiydi! Geri döndü. Kampın bulunduğu yere birileri geldi mi, gelmedi mi, öğrenmeliydi. Olmazsa oradakilere ormanda yürüyüşe çıktığını, yolunu kaybedip biraz geciktiğini söylerdi.

Yalnız, bu arada, kampın üç kilometre kadar batısında, ağaçlıklar arasında bir yerde Mason, Slack öbürleriyle buluşmuşlar, ne yapacaklarını kararlaştırıyorlardı. Az sonra da, Clyde geri dönüp kampa yaklaştığı sırada, Mason'la Swenk kayıklarıyla oraya gelmiş, B. Clyde Griffiths'in orada olup

olmadığını soruyorlardı. En yakında olan Harley Baggott'tu.

— "Evet, elbette" buralarda bir yerde olmalı, dedi.

Stuart Finchley de dönüp seslendi: "Hey, Griffiths!" Ses-seda yoktu. Aslında Clyde kampa bütün bunları duyabilecek kadar yaklaşmamıştı daha. Ağır ağır, büyük bir dikkatle ilerliyordu. Mason da, "Belki bir yere kadar gitmiştir, olanlardan haberi yoktur" düşüncesiyle, biraz beklemeye karar verdi. Ama bu arada Swenk'i de Slack'e yollayıp, bir adamını kıyı boyunca doğuya, birini de batıya göndermesini istedi.

Beri yanda Clyde da birhayli yaklaşmıştı kampa. Yalnız, içinden bir ses, durmadan: "Kaç, kaç! Sallanma!" diyordu. Gene de sallanıyordu Clyde. Sondra'yı düşünüyordu; buradaki güzelim yaşayımı düşünüyordu. Gerçekten gitmeli miydi? Giderse kalmaktan çok daha büyük bir hatâ işlemiş olacağını düşünüp duruyordu. Ola ki ateş eden oralardan geçmekte olan bir avcıydı. O zaman, böyle bir raslantı herşeyini elinden almış olmuyor muydu? Gene de dönmemeliydi; hiç değilse karanlık basıncaya dek. O zamana dek nasıl olsa ne olduğu ortaya çıkardı.

Sonra birden, hiç ummadığı bir sırada, hemen onbeş metre kadar ilerisindeki ağaçların arasından bir adam çıkıverdi. Ağır ağır yaklaşıyordu. Yaklaştı birden, konuşmaya başladı. Clyde'ın kanı donmuş, olduğu yere çakılmıştı.

— "Bir dakika, bayım. Kımıldamayın! Adınız Clyde Griffiths, değil mi?"

Adam silâhını kendisine doğrultmuştu. Soğuk soğuk terledi. Yoksa, gerçekten yakalanmış mıydı? Bu adamlar gerçekten kendisini mi almaya gelmişlerdi? Eyvah artık hiçbir umut yoktu! Aksi şeytan! Niye geri dönmüştü sanki? Niye gitmemişti yoluna? Niye, niye? Birden bütün gücü kesildi, her yanı zangır-zangır titremeye başladı. Önce: "Hayır!" dedi. Hemen ardından, daha mantıki bir düşünceyle: "Şey, evet, öyle." diye ekledi.

— "Şu ileride kamp yapanlarla berabersiniz, değil mi?"

— "Evet, efendim."

— "Peki Bay Griffiths, bağışlayın beni, sizi tutuklamak için emir aldım. Adım Kraut, Nicholas Kraut. Cataraqui bölgesi şerif yardımcısıyım. İşte, tutuklanmanız için verilen kâğıt da burada. Sanırım ne için olduğunu çok iyi biliyorsunuz. Şimdi, mesele çıkarmadan gelmeye hazır mısınız?"

Bunları söyledikten sonra elindeki korkunç görünüşlü silâhı daha yukarı kaldırdı. Gözlerinde sert, kararlı bir ifade vardı.

Clyde, bembeyaz bir yüz, ölü gibi bir sesle: "Ben.. şey.. ben... hayır, bilmiyorum" diyebildi; "E, elbette tutuklama kararı varsa, gelirim elbette. Yalnız... niye?.. Hiçbirşey anlamıyorum.. Niye tutuklamak istiyorsunuz beni?"

— "Anlamıyorsun ha? A, öyle ya! Geçen çarşambayla perşembe Big Bittern'le Grass Gölü'ne giden de sen değildin besbelli!"

— "Şey, elbette ben değildim."

— "Orada birlikte olduğun kızın boğulduğundan da haberin yok! New York, Biltz'den Roberta Alden'in."

— "A! hayır! Elbette yok!" Tanımadığı bu adamın ağzından dökülüveren "Roberta" sözcüğü birden tokat gibi patlamıştı suratında. Demek biliyorlardı! Demek ki ipucu ele geçirmişlerdi! Kendi gerçek adı! Roberta'nın adı! Eyvah! Zar-zor, ancak fısıltı halinde çıkarabildiği bir sesle: "yani, şimdi, ben adam öldürmekle mi suçlanıyorum?" diye sordu.

Kraut sert bakışlarını onun üzerine dikti:

— "Demek o kızın geçen perşembe boğulduğundan haberin yok? Üstelik, boğulduğu sırada da onunla değildin?"

Clyde artık herşeyi yadsımak gerektiğine inanıyordu; hiç değilse, bundan sonra nasıl davranacağını hesaplayıp saptayabileceği sakin bir ortam buluncaya dek. "Elbette, değildim." dedi.

— "Peki, perşembe gecesi Big Bittern'den Three Mile'a giderken saat onbir sularında üç adama rastlamadın mı?

— "Hayır, efendim. Dediğim gibi, orada değildim ben."

— " Peki, Bay Griffiths, başka söyleyeceğim birşey yok. Benim görevim sadece, Roberta Alden'i öldürmekten sanık olarak sizi, Clyde Griffiths'i tutuklamak."

Adam cebinden kelepçe çıkardı. Clyde bunu görür görmez, bir yerinden bir parça koparılmışçasına canı yandı gibi oldu. Yalvaran bir ses: "Takmasanız?" dedi. "Daha önce hiç böyle birşeyle karşılaşmadım da. Onsuz da gelebilirim sizinle."

Çevrelerini saran ağaçların ardındaki kuytu derinliklere acı, özlem dolu

gözlerle baktı. Az öncesine dek oraların verdiği huzura, güvene ulaşmanın olanağı vardı.

Kraut: "Peki öyleyse," dedi, mesele çıkarmamak şartıyla, kabul." Bir eliyle Clyde'ın kolundan tuttu.

Clyde: "Sizden birşey daha rica etsem bir sakıncası var mı?" diye sordu. Yürüdükçe, Sondra'nın, ötekilerin aşağılayan bakışları geliyordu gözünün önüne. Sondra! Sondra! Yakayı ele vermiş bir câni olarak oraya, onların arasına dönmek! Sondra'nın, Bertine'in gözleriyle karşılaşmak! Hayır! Hayır! Olamazdı bu! "Beni, beni kampa mı götürüyorsunuz!"

— "Evet, oraya götürüyorum. Emir böyle. Cataraqui başsavcısıyla şerif orada bekliyorlar."

— "A, evet, anlıyorum." Clyde için için çöktüğünü biliyordu. "Yalnız, şey... biliyorsunuz, oradakilerin hepsi arkadaşım. Acaba kamptan başka bir yere gidemez miyiz? Benim için çok önemli bu. Nasıl anlatayım... Ben.. ben.. N'olur, beni oraya götürmeyin, Bay Kraut?"

Bu haliyle Kraut'un gözüne çok çelimsiz, çok çaresiz görünmüştü şimdi. Tertemiz, saf, iyi giyimli, kibar tavırlı, suçsuz-günahsız biriydi görünüşte. Hayalinde biçimlendirmiş olduğu o korkunç, canavar görünüşlü katil tipinden eser bile yoktu üzerinde. Hattâ hattâ, Kraut'un için için saygı duyduğu o üstün sınıftan biriydi. Kimbilir kimlerle yakınlığı, akrabalığı vardı? Zaten kulağına çalındığı kadarıyla Lycurgus'un iyi ailelerinden biriyle soyadı benzerliği vardı. Bunları düşünerek biraz yumuşadı.

— "Peki delikanlı," dedi, "sana karşı sert davranmak istemiyorum. Alt yanı ben ne şerifim, ne de başsavcı. Görevim sadece seni tutuklamaktı. Bundan sonrasına karar verecek olan onlar. Yanlarına gittiğimizde onlarla konuşursun bu işi. Belki de seni kampa götürmeye gerek duymazlar. Yalnız, öbür giysilerin ne olacak? Onlar orada değil mi?"

— "A evet, yo, hiç önemli değil. Başka zaman da alabilirim. Şu sırada bütün istediğim oraya dönmemek."

— "Peki öyleyse, gel bakalım."

Ağaçlar arasından yürümeye başladılar. İkisi de sessizliğe gömülmüşlerdi. Clyde dallar arasından, batıda gittikçe kızıllaşan göğe bakıyordu. Cinayetle suçlanmıştı! Roberta ölmüştü! Sondra.. Onun için o da ölmüştü! Griffiths'ler!

Amcası! Annesi! Kamptaki onca eş-dost!.. Hepsi, hepsi ölmüştü artık! Ah! niye?.. Ne olduğunu bilmediği o şey kendisini dürttüğünde niye kaçıp gitmemişti?

IX

BERİ yanda B. Mason, kampta oturmuş, Clyde'ı beklerken, bir yandan da karşısındaki gençlerin dünyasını gözlemliyordu. Böyle bir dünyanın olanakları herşeye, bu arada, Clyde'la ilgili olarak ortaya çıkacak gürültü-patırtıyı ört-bas etmeye de yeterdi. Zenginlik, şatafat, olayın bir çırpıda perde arkasına çekilivermesini sağlayacak büyük adlar, önemli ilişkiler, ne ararsan vardı. Öyle ya, varlık, güçlü Griffiths'ler, suçu ne olursa olsun, yeğenlerinin böyle bir olaya bulaşmasından dehşete düşüp, tek, adlarına bir gölge düşmesin diye ellerinin, kollarının ulaşabildiği bütün hukuksal yolları deneyeceklerdi. Böyle olunca da, hiç kuşkusuz, Clyde'ı suçlayayım derken kendisi okkanın altına gidecek, kendimi gösterip adaylığımı koyayım, bölge yargıçlığını ele geçireyim derken şimdiki savcılık görevini de yitirecekti. Bir süre oturduğu yerde bunları düşündükten sonra yerinden kalkıp, az ileride balık tutmakta olan Harley Baggott'a yaklaştı.

— "Eh, tam kamp yapılacak yer, doğrusu!"

— "Evet, biz de öyle düşündük."

— "Sanırım hepiniz Sharon çevresindensiniz?"

— "Evet, daha çok güneyden, batı dolaylarından."

— "Griffiths'lerden de bir tek Bay Clyde var sanırım?"

— "Öyle. Griffiths'ler şimdi Greenwood'dalar."

— "Sanırım siz Bay Clyde Griffiths'i tanırsınız, değil mi?"

— "Elbette; o da bizimle burada."

— "Nekadar zamandır, Cranston'ların yanında kalıyor, bilmiyorsunuzdur?"

— "Sanırım cumadan beri. İlk cuma sabahı gördüm kendisini. Birazdan gelir buraya; kendisinden de öğrenebilirsiniz."

Harley Baggott sözlerini böylece noktaladı. Mason'un biraz çokça soru sormaya başladığını görüyordu. Üstelik, bu adam onların dünyasından birine de benzemiyordu. Bu sırada Frank Harriet, koltuğunun altında bir tenis raketiyle, yanlarına geldi. Harley sordu:

— "Ne yana, Frankie?"

— "Harrison tenis oynamak için bu sabah alan açmıştı; oraya."

— "Kimler geliyor?"

— "Violet, Nadine, Stuart."

— "Başka alan var mı?"

— "Elbette... iki tane. İstersen al Bertine'i, Clyde'ı, Sondra'yı, sen de gel."

— "Bakalım; önce şu işi bir yoluna koyayım da."

Mason'un beyninde birden bir şimşek çaktı: Clyde'la Sondra... Clyde Griffiths ile Sondra Finchley. Şu sırada kendi cebinde bulunan kartların, yazıların sahibi olan kız buydu. Demek ki onu görebilirdi burada!

Bu sırada Sondra, Bertine, Wynette de çadırlarından çıkmışlardı. Bertine seslendi:

— "Hey, Harley, Nadine'i gördün mü?"

— "Hayır. Frank şimdi buradaydı, onunla temis oynayacaklarını söyleyip gitti. Violet'le Stew de oradaymış."

— "Ha, iyi! Sondra, hadi gel. Sen de, Wynette. Gidip bir bakalım."

Bertine, Sondra'nın adını söylerken dönüp "hadi" der gibi kolundan da tutmuştu. Tam Mason'un aradığı fırsattı bu. Hiç farkında bile olmaksızın Clyde'ın gönül tahtından Roberta'yı indirip yerine kurulan kız buydu demek. Şimdi görüyordu ki, bu kız ötekinden çok daha güzel, çok daha gösterişliydi. Bir de üstüne, Sondra gider-ayak Harley'e: "Clyde'ı görürsen, söyle gelsin, olmaz mı?" deyip, Harley de buna: "Söylemeye ne gerek! Gölge gibi hep peşinde ya!" karşılığını verince, herşeyi iyicene anladı. İşin başından beri kafasını kurcalayan, olayın ardındaki gerçek itici güç buydu işte. Güzel, varlıklı bir kız; buydu Clyde'ın asıl elde etmek istediği. Mason onun yaşında bir insanın böylesine korkunç bir tasarıyı gerçekleştirebilmesine şaşıyordu. Aklı almıyordu böyle bir şeyi. Hele hele, Roberta'yı öldüreli daha ancak dört gün olmuşken, gelip burada bu kızla gününü gün etmesi, dahası, tıpkı Roberta'nın kendisiyle ilgili olarak düşlediği gibi, bu kızla evleneceğine ilişkin düşler

kurması! Yaşayım kimi vakit çok korkunç, çok tiksindirici oluyordu!

Clyde hâlâ görünürlerde yoktu. Artık harekete geçmeli, gidip çadırındaki eşyalarına bir göz atmalıydı. Tam bu sırada Ed Swenk ortaya çıkıverdi. Başıyla, gelmesini işaret ediyordu. Birlikte ağaçların arasına daldılar. Az ileride Nicholas Kraut onları bekliyordu. Yanında da temiz giyimli bir genç vardı. Hiç kuşkusuz Clyde'dı bu. Mason, bala atılan arı gibi o yana doğru hızlandı. Önce Swenk'ten suçlunun nerede, ne zaman, nasıl yakalandığını öğrendikten sonra, bir kanun adamının sert, yetkili bakışlarıyla karşısındaki genci süzdü.

— "Demek Clyde Griffiths sizsiniz, öyle mi?"

— "Evet, efendim."

— "Peki, Bay Griffiths, benim adım Orville Mason. Big Bittern'le Grass Gölü'nü de içine alan bölgenin başsavcısıyım. Öyle sanıyorum ki sözünü ettiğim bu iki yeri çok yakından tanıyorsunuz. Değil mi?"

Durdu; bu sözlerinin Clyde'da uyandıracağı tepkiyi bekledi. Clyde kaygı dolu gözlerle ona bakıyordu.

— "Hayır, efendim, pek o kadar tanıdığımı söyleyemem."

Gelirken, yol boyunca düşünmüş taşınmış, kararını vermişti: Elinden geldiği kadar açık vermemeye çalışacaktı. Ne kendisiyle, ne Roberta'yla olan ilişkisiyle, ne de Big Bittern, ya da Grass Gölü'ne gitmesiyle ilgili hiçbirşey söylemeyecekti. Cesaret edemiyordu. Yoksa, tamı tamına suçlu olmadığı bir şeyden ötürü suç itirafında bulunmuş olacaktı. Kesenkes kararlıydı, söylemeyecekti. Gene de, karşısında durmakta olan şu adamın yüzü korkutuyordu onu. Eğrilmiş burnu, kocaman, dik dik bakan gözleri...

— "Sanırım, neden ötürü suçlandığınızı biliyorsunuz, öyle değil mi, Bay Griffiths?"

— "Evet, efendim, az önce bu bey söyledi."

— "Peki, kabul ediyor musunuz bunu?"

— "Ne demek! Elbette ki etmiyorum."

Dudaklarının rengi uçmuş, gözleri korktuğunu gizlemeye çalışır bir ifadeye bürünmüştü.

— "Ne yani? Bu ne saçmalık! Ne hayâsızlık! Geçen çarşamba, perşembe günleri Grass Gölü'yle Big Bittern'e gittiğinizi kabul etmiyor musunuz?"

— "Hayır, etmiyorum."

Clyde'a öfkeyle baktıktan sonra, Clyde, Roberta, Sondra, sonra olay üzerine bildiği herşeyi başından sonuna dek sayıp döktü. Bu arada Sondra'nın Clyde'a yazmış olduğu kartları, mektupları da çıkarıp gösterdi.

Bu, Clyde'a büyük bir darbe olmuştu. Dünya başına yıkıldı sanki. Ya bu adam çadırındaki çantaya da bakar, Sondra'nın geri kalan mektuplarını da okursa ne olurdu? Sonbahar için bütün tasarılar o mektupların içindeydi.

Birşeyler söylemeliydi, susmamalıydı. Yalnız, susmazken, bir yandan da açık vermemeye dikkat etmeliydi.

— "Evet, adım Clyde Griffiths, doğru. Bunun dışında, söylediklerinizhakkında en ufak birşey bilmiyorum."

Mason bunu duymamış gibiydi. Bildiklerini sıralıyor, sesi de gittikçe yükseliyordu. Clyde korkuya kapıldı; kamptakiler duyabilirlerdi; Sondra duyup gelebilirdi.

Mason Roberta'nın mektuplarını da çıkarmıştı. Clyde'ın gözü önünde sallayarak sordu:

— "Peki, bu mektupları size Bn. Alden'in gönderdiğini de yadsıyacak mısınız?"

Clyde zayıf bir sesle: "Bu konuda birşey söylemek zorunda değilim." diye karşılık verdi.

Mason: "Ya, öyle mi?" dedi. "Peki, peki, nasıl olsa bütün bunları kanıtlayabilecek durumdayım."

Clyde'ın Roberta'ya verdiği hediyenin içinden çıkan imzalı kartı çıkarıp gösterdi; Clyde'ın orman yolunda karşılaştığı üç adamdan, Big Bittern'deki sandalcıdan söz etti; yüz yüze geldiklerinde bu adamların kendisini rahatlıkla tanıyabileceklerini söyledi. Bütün bunlar mahkemede jürinin vereceği karar için çok kuvvetli kanıtlardı.

Clyde donmuş, korkudan dili tutulmuş bir halde dinliyordu. Mason ise hep itifara zorluyordu onu. Clyde ise biliyordu ki Roberta'yla, Big Bittern'le ilgili en ufak bir şeyi kabul etmesi herşeyin mahvolması demekti.

Mason diretiyordu. Roberta'yı tanıdığını, Big Bittern'e onunla birlikte gittiğini şimdi burada kabul ederse, bundan böyle kendisine çeşitli şekillerde yardımcı olmaya çalışacağını da söylüyordu; yoksa, nasıl olsa bütün kanıtlar

elindeydi. Ne var ki Clyde'ın kararı kesindi; konuşmayacaktı. Mason bunu anlayınca, ötekilere döndü:

— "İyi öyleyse, onu kamptaki arkadaşlarının yanına götürüp kendisiyle ilgili neler bildiklerini öğrenmekten başka çare kalmadı. Belki o zaman dili çözülür de birşeyler söyler. Ne dersiniz?"

Clyde başına gelecekleri anlamıştı. Dehşet içinde yalvarmaya başladı:.

— "Yo, hayır, lütfen! Böyle bir şey yapmayın! N'olur, yapmayın! Yapyın bunu!"

Bu noktada Kraut da söze karışıp Mason'a: "Az önce size kendisini oraya götürmemenizi söylememi istedi benden." dedi.

— "O! bak sen! Demek bizim minik kuşumuz Onikinci Göl'ün küçükhanımlarıyla küçükbeylerinin karşısına bu halde çıkmaktan korkacak kadar ince yürekli! Gelgelelim, emrinde çalışan zavallı bir işçi kızı tanıdığını söylemeye gelince meşele başka, değil mi? Bak, dostum, ya şimdi bütün bildiklerini adam gibi açıkça söylersin, ya da dosdoğru oraya gideriz, tamam mı?" Mason biraz susup sözlerinin yapacağı etkiyi bekledi. "Sonra da oradaki herkesi bir araya toplar, senin için ne biliyorlarsa söylemelerini isteriz. Bakalım o zaman da buradaki gibi herşeyi yadsımaya kalkabilir misin?" Clyde'da gene hiçbir hareket görmeyince: "Hadi, çocuklar, getirin şunu!" deyip döndü, kamp yönüne doğru yürümeye başladı.

Clyde'ın bir yanında Kraut, bir yanında da Swenk vardı. Koluna girmişler, yürümeye zorluyorlardı. Clyde ise bir yandan direniyor, bir yandan da yalvarıyordu:

— "Hayır, durun! Bay Mason, n'olur, yapmayın! Oraya gitmek istemiyorum. Suçlu olduğumdan falan değil. Benim için çok kötü olur." Alnında, avuçlarında soğuk soğuk terler birikmişti.

Mason durup döndü:

— "Demek gitmek istemiyorsun? Öğrenirlerse gururun iki paralık olacak, değil mi? İyi ya, bilmek istediğim şeylere karşılık ver, gitmeyelim. Yoksa, artık bir saniye bile kaybedecek değilim. Evet, söyleyecek misin, söylemeyecek misin?"

Clyde'ı daha da sıkıştırmak için yeniden kampa doğru yürüyecekmiş gibi yaptı. Clyde'ın gözleri iri iri açılmıştı; korkusundan dudakları titriyordu.

Sonunda çözülüverdi:

— "Elbette tanıyordum onu, elbette. Mektuplardan da anlaşılıyor. Evet, ama, neyi gösterir bu? Onu öldüren ben değilim. Oraya da öldürmek amacıyla gitmedim. Böyle bir amacım yoktu. Yoktu diyorum size! Kazâ oldu. Onu oraya götürmek bile istememiştim. Onunla uzaklara, uzaklara bir yerlere gitmemi istiyordu; çünkü, biliyorsunuz, mektupta yazıyor. Ben de sadece kendi başına da gidebileceğini anlatmaya çalışıyordum, çünkü evlenmek istemiyordum onunla. Hepsi bukadar. Oraya onunla birlikte gittim, belki razı edebilirim diye; yoksa, öldürmek için değil. Sandalı da ben devirmedim. En azından, böyle bir şey olmasını istemedim. Rüzgâr bir ara şapkamı uçurdu, ikimizde yakalamak için fırlayınca sandalın dengesi bozuldu, devrildi. Bütün mesele bu. Sonra, gördüm, düşerken sandalın kenarına kafasını çarptı, gördüm ama, korktum, suyun içinde çırpınışını gördüğüm halde yanına gitmeye korktum, belki o telâş içinde beni de batırır diye. Sonra kayboldu. Çıkmadığını görünce kıyıya doğru yüzdüm. Tanrı adına yemin ederim ki böyle!.."

Yüzü-gözü al al olmuştu. Düşündü. Belki o akşamüstü hiç rüzgâr esmemişti. Belki bunu da araştırıp öğrenebilirlerdi. Sonra, ağaç kütüğünün altına sakladığı fotoğraf makinesi ayağını da bulurlardı belki. Ya bulurlarsa?.. Roberta'ya onunla vurduğunu anlamazlar mıydı? Ter içindeydi. Titriyordu.

Mason yeniden sormaya başladı:

— "Evet, öyleyse, şimdi biraz düşünelim bakalım. Onu oraya götürürken niyetinin öldürmek olmadığını söyledin, öyle değil mi?"

— "Kesinlikle böyle bir niyetim yoktu, efendim."

— "Peki, öyleyse ne diye Grass Gölü'nde de, Big Bittern'de de uydurma adlar kullandın?"

— "Çünkü kimsenin onunla oraya gittiğimi bilmesini istemiyordum."

— "Ha, anlıyorum! Onun içine düştüğü durumdan ötürü bir rezalet çıksın istemiyordun kendi adına."

— "Hayır, şey... evet efendim, öyle."

— "Ama, sonradan bulununca onun adının kirleneceğini hiç düşünmedin bile, değil mi?"

— "Boğulacağını nereden bilebilirdim?"

Clyde tuzağı son ânda fark etmişti.

— "Peki ama, hiç kuşkusuz, kendinin de geri dönmeyeceğini çok iyi biliyordun. Öyle değil mi?"

— "Hayır, efendim, bilmiyordum. Döneceğimi düşünmüştüm."

Mason kendi kendine: "Oldukça zeki!" diye mırıldandı. Sonra gene Clyde'a döndü.

— "Bu yüzden de, geri dönüşünü elden geldiğince kolay, doğal bir biçime sokmak için kendi çantanı yanına aldın, onunkiniyse orada bıraktın. Buna da birşey diyemezsin ya?"

— "Evet ama, oradan sonra yoluma gideceğim için almadım ki çantamı. Yemeğimizi onun içine koymayı düşünmüştük, onun için almıştım."

— "Düşünmüş müydünüz, düşünmüş müydün?"

— "Düşünmüştük."

— "Böylece de o koskoca çantayı tek ufacık bir yemeği taşımak için kendine yük ettin, ha? Yiyecekleri, şöyle, bir kâğıda falan sarmak aklına gelmedi, ya da onun çantasına koymak?"

— "Onun çantası ağzına dek doluydu. Ayrıca, elimde de öyle kâğıda sarılı bir şey olsun istemedim."

— "O! pek de gururuna düşkünsün, ha? Buna karşılık, koskoca bir çantayı ner'deyse onbeş kilometre boyunca omzunda taşımaya gelince bu gururdan hiç eser kalmadı; ya da o saatte omzunda böyle bir çantayla görüldüğün zaman; öyle değil mi?"

— "Eh, o boğulunca, o sırada onunla olduğum öğrenilmesin diye, taşımak zorunda kaldım."

Mason gözlerini dikmiş, ona bakıyordu. Daha sormak, öğrenmek istediği bir sürü şey vardı ama, vakit geç olmuştu. Clyde'ın eşyası kamptaydı; çantası, büyük bir olasılıkla Big Bittern'e gittiği gün üzerinde olan giysisi. Öğrendiği kadarıyla kurşuni bir giysiydi bu; şu sırada üzerinde olan değil. Daha geç olmadan gidip bakmalıydı. Nasıl olsa geri dönerlerken yolda kafasındaki öbür soruları da sormaya fırsat bulurdu.

— "Peki, Griffiths," dedi, "şimdilik bukadar yeter. Söylediklerinin doğru olup olmadığını daha bilmiyorum; senin adına, doğru olmasını dilerim. Şimdi Bay Kraut'la gideceksin." Sonra Swenk'le Kraut'a döndü. "Hadi, bakalım, çocuklar, vakit epey geç oldu. Acele etmezsek bu gece buralarda kaldık

demektir. Kraut, sen bu dalikanlıyı al, iki kayığın oraya götür, bekle. Giderken de işaret ver ki şerifle Sissel hazır olduğumuzu anlasınlar. Swenk'le ben de öteki kayıkla arkadan yetişmeye çalışırız."

Svenk'le birlikte kampa gitmek üzerekaranlığın içine daldı. Onlar gözden yiterken Kraut'la Clyde da ters yönde yola koyuldular. Yürürlerken Kraut şerifle yardımcısına işaret veriyordu. Sonunda bir işaret de onlardan geldi. Duymuşlardı.

X

MASON'UN kampa dönüşünden sonra Clyde'ın tutuklandığı, Roberta'yla birlikte Big Bittern'e gittiğini itiaf ettiği, Mason'la Swenk'in onun eşyalarını almak için kampa geldikleri haberi göz açıp kapayıncaya dek herkese yayıldı; yayılmasıyla da kamptaki neşeli havayı dağıtması bir oldu. Şaşkınlık içindeydiler, inanamıyorlardı ama,işte Mason da orada durmuş, ısrarla Clyde'ın eşyalarının nerede olduğunu soruyordu.

İlk harekete geçen Frank Harriet oldu. Durumun ciddiyetini kavrayıp Clyde'ın çadırına doğru gitti. Mason da onun arkasından çadıra girip Clyde'ın çantasında ne var, ne yok bakmaya başladı. Beri yanda Grant Cranston'la Baggott, Sondra'nın Clyde'la olan ilgisini öldükleri için, önce Stuart'ı, ardından Bertine'i, en son olarak da Sondra'yı çağırıp sessiz bir köşeye çekildiler. Olup bitenleri anlattıklarında Sondra önce lembeyaz kesildi, sonra da dayanamayıp Grant'ın kollarına yığıldı. Hemen çadırına götürüp yatırdılar. Bir süre geçtikten sonra kendine geldi, gelir gelmez e bağırıp çağırmaya başladı:

— "İnanmıyorum! Tek kelimesine bile inanmıyorum! Doğru değil! O zavallıcık! Clyde! Nerede? Nereye götürdüle onu?"

Stuart'la Grant oldukça soğukkanlıydılar, susmasını söylediler: Mason'un söyledikleri doğru olabilirdi. O zaman, şimdilik ötekilerin duymaması daha iyiydi. Doğru değilse Clyde kısa zamandasuçsuzluğunu kanıtlayıp geri dönerdi. Onun için, sonucu kesenkes öğrenmeden heyecana kapılmak gereksizdi.

Sonra, Sondra, bir ân için, böyle birşeyin doğru olabileceğini getirdi

aklına. Clyde'ın bir kızı öldürdüğünü, bu yüzden tutuklandığını, kendisinin ona karşı olan ilgisinin bugüne dek böylesine, en azından şu topluluk içinde, açığa çıkmış olduğunu, annesinin-babasının, çevrelerindeki insanların düşünecekleri şeyleri... Yo, hayır, Clyde suçsuzdu. Bir yanlışlık vardı bu işte. Sonra düşünceleri geriye Harriet'lerin evinden telefonla konuştuğu arkadaşından kızın boğulduğunu öğrendiği güne gitti. Clyde'ın o günkü bembeyaz yüzü geldi gözlerinin önüne; hastalığı, suskunluğu. Hayır, olamazdı! Lycurgus'tan da söylediği günde gelmemiş, gecikmişti. Ayrıca, o arada mektup yazmayı da ihmal etmişti. Sondra korkuyordu. Öbürlerine yanından ayrılmamalarını söyledi. Artık buralarda durmak istemiyordu. Bu arada, düşünüyordu: Ya söylenilenler gerçekse? O zaman, Clyde'a yazmış olduğu bütün mektuplar, onlarla birlikte kendisi de büyük bir tehlikenin içinde demekti. Mektuplar polisin, gazetecilerin eline geçip de gazete sütunlarında boy boy yayınlandı mı, tamamdı!

Sonunda, onun Stuart, Bertine, Grant'la birlikte gölün doğu ucundaki Metissic Oteli'ne gitmesine, geceyi orada geçirdikten sonra gün doğarken Albany üzerinden Sharon'a dönmesine karar verildi.

Bu yanda bunlar olurken, öbür yanda da Mason, Clyde'ın eşyalarını toparladıktan sonra vakit geçirmeden yola koyulup Three Mile'a vardı. Bu arada, yol boyunca, önceden tasarladığı gibi Clyde'ı sorguya çekmekten geri kalmadı. Clyde'ın çadırındaki eşyaları karıştırırken, olay günü üzerinde olduğu söylenilen kurşuni giysiyi bulamamıştı. Öte yandan, Clyde da kurşuni bir giysi giydiğini kabul etmiyor, o gün geldiğiyle şimdi üzerinde bulunanın aynı olduğunu söylüyordu.

— "Peki, suya düştüğünde ıslanmamış mıydı?"

— "Islanmıştı."

— "Nerede kurutup ütülettin?"

— "Sharon'da."

— "Sharon'da mı?"

— "Evet, efendim."

— "Sharon'da bir temizleyicide mi?"

— "Evet, efendim."

— "Hangi temizleyicide?"

Allah kahretsin! Hangi temizleyicide olduğunu hatırlayamıyordu.

— "Demek Big Bittern'den Sharon'a kadar ıslak ıslak gittin?"

— "Evet, efendim."

— "Kimsenin de dikkatini çekmedi bu, öyle değil mi?"

— "Hiç hatırlamıyorum."

— "Hiç hatırlamıyorsun, öyle mi? Peki, bunu daha sonra göreceğiz."

Artık Clyde'ın bir düzenbaz, bir katil olduğundan hiç kuşkusu kalmamıştı. Giysiyi nereye sakladığını da yavaş yavaş öğrenecekti. Sonra, gölde bulunan hasır şapka vardı. Rüzgârın şapkasını uçurduğunu söylemekle Clyde kayıktayken başında şapka olduğunu belirtmiş oluyordu. Yalnız, bunun gölde bulunan hasır şapka olup olmadığı belli değildi. Şimdiyse Mason, bu şapkanın sahibini, bir de, olaydan sonra ikinci bir şapkanın kullanılıp kullanılmadığını ortaya çıkarmak istiyordu.

Şu, rüzgârın uçurduğunu söylediğin hasır şapkan... Olaydan sonra orada bıraktın onu, değil mi?"

— "Evet, efendim."

— "O heyecan içinde aklına gelmedi besbelli?"

— "Evet, efendim."

— "Peki ama, daha sonra korudan geçerken kafanda başka bir hasır şapka varmış, onu nereden buldun?"

Clyde bir saniye duraksadı. Başında olan şapkanın o gece korulukta yürürken giydiği şapka olduğunun kanıtlanıp kanıtlanamayacağını merak ediyordu; korkuyordu da bundan. Sonra, gölde bıraktığının Utica'dan alındığının anlaşılıp anlaşılamayacağını da bilmiyordu. Onun için, yalan söylemeye karar verdi.

— "Başka hasır şapkam yok ki."

Mason, bu sözlere pek aldırış etmeden, uzandı Clyde'ın başındaki hasır şapkayı alıp içine baktı. Astarında alındığı yer yazıyordu: Stark Şirketi, Lycurgus.

— "Evet, bunun astarı var. Lycurgus'tan aldın, öyle mi?"

— "Evet, efendim."

— "Ne zaman?"

— "Epey oluyor. Haziranda."

— "Bunun o gece giydiğin şapka olmadığını söylüyorsun, değil mi?"

— "Evet, efendim."

— "Peki, o zaman, bu neredeydi o gece?"

Clyde bir daha duraksadı. Ne karşılık verecekti şimdi? Ne diye göldeki şapkanın kendisinin olduğunu kabul etmişti sanki? Ama, yok, yok, kabul etmek zorundaydı; Grass Gölü'nde de, Big Bittern'de de kendisini o şapkayla görenler olmuştu.

— "Evet, bu neredeydi o gece?"

Clyde zar zor bir karşılık bulabildi:

— "Şey... buraya daha önce de gelmiştim. O zaman giymiştim. Sonra, giderken almayı unutmuşum. Bu son gelişimde buldum, giydim."

— "Ya? Anlıyorum. Doğrusu, hiç de inanılmayacak gibi değil."

Mason oldukça kıvrak zekâlı biriyle karşı karşıya olduğunu kabul etmeye başlamıştı. Anlaşılan, daha şeytanca tuzaklar kurması gerekiyordu. Ayrıca, öbür gençleri de sorguya çekip, Clyde'ın bu gelişinde başında hasır şapka olup olmadığını, ya da geçen seferden oralarda böyle bir şapka bırakıp bırakmadığını öğrenmesi gerekiyordu. Besbelli ki yalan söylüyordu Clyde; bunu somut bir şekilde ortaya çıkarması gerekirdi.

Böylece, Clyde'ın saatleri yakayı ele verdiği yerden Bridgeburg'a, oradan da bölge tutukevine gidene dek azap içinde geçti. Sorulara karşılık vermemek için ne denli direnirse direnşin, Mason'un bitmez-tükenmez saldırıları karşısında dayanma gücünün zaman zaman ağır yaralar aldığı da oluyordu. Örneğin, "Sondra'nın onunla sonbaharda evleneceğine söz vermesi üzerine mi Roberta'yı öldürmeye karar verdiği" gibi bir soru —Mason bunu Clyde'ın çantasında bulduğu mektuplardan çıkarmıştı— adamakıllı çökertmişti onu.

Bu yolculuk sırasında geceyi yol üstündeki bir çiftlikte geçirdiler. Mason, şerif, ötekiler aşağı katta uyurlarken Sissel, Swenk, Kraut, silâh elde, nöbetleşe beklediler. Daha sabah olurken, çevrede oturanlar evin önünde toplanmaya başladılar. Merak içinde bekleşiyorlar, soruyorlardı: "Big Bittern'deki kızı öldüren herif buradaymış, doğru mu?" Daha sonra, Mason'un önceden çağırttığı Ford arabalara binerlerken meraklı gözler delikanlıyı inceliyordu.

Little Fish'te de, Theree Mile'da da durum aynıydı. Kalabalık, kalabalık, kalabalık —çiftçiler, esnaf, yazlığa gelmiş olanlar, orman köylüleri, çocuklar—

hep onu görmeye koşuyorlardı. Three Mile'da Burleigh, Heit, Mewcomb karşıladı onları. Daha önceden haber verildiği için, Gabriel Gregg adında bir sulh yargıcı da bekliyordu. İyicene tanıma için Big Bittern'den birkaç kişi de getirilmişti. Şimdi Mason, sulh yargıcının önünde, Clyde'ı Roberta'yı öldürmüş olmakla suçluyor, gözaltında tutulmak üzere Bridgeburg'daki bölge tutukevine gönderilmesini istiyordu. Bu istek kabul ediliyor, Clyde, Mason, Burton, şerif, yardımcılarının gözetiminde, Bridgeburg tutukevindeki bir hücreye kapatılıyordu.

Saat sabahın 3'üydü. Kapı üzerine kilitlendikten sonra Clyde kendini demir karyolanın üzerine atıp başını ellerinin arasına aldı. Dehşet içindeydi. Az önce, tutukevinin kapısına yaklaştıklarında en azından beşyüz kişilik bir kalabalıkla karşılaşmışlardı. Herkes, sırf zengin bir kızla evlenmek uğruna, kendisini deli gibi seven zavallı bir işçi kızın canına kıyan adamı görmeye koşuyordu. Öfke dolu haykırışlar yükseliyordu kalabalıktan. Bir köylü: "İşte orada! Namussuz piçkurusu!" diyordu. "Boynuna ipi geçirsinler de gör bakalım dünya kaç bucakmış!" Sonra bir köylü kızı atılıyordu yolunun üstüne. "Pis yılan! Katil!" diye haykırıyordu. "Yakayı kurtarabileceğini sandın, değil mi?"

Clyde, aralarından geçerken, korkusundan, Şerif Slack'e iyice sokulmuştu. Düşünüyordu: Gerçekten kızı kendisinin öldürdüğüne inanıyordu bu insanlar! Ellerinden gelse yakalayıp linç edeceklerdi! Bir ara korkusu öylesine artmıştı ki kalabalığı aşıp da tutukevinin çelik kapısının kendisini içeri almak üzere önünde açıldığını görünce derin bir soluk almış, sanki büyük bir rahatlama duymuştu.

Hücresinde yalnız kaldığı zaman yeniden düşünmeye başladı. Sondra'yı, Griffiths'leri, Bertine'i düşündü. Sabah olduğunda Lycurgus'taki onca insanın durumdan haberdar olacağını düşündü. Sonra, annesini düşündü; onun da kulağına gidecekti. Sondra'yı, Sondra'nın o sırada nerede olduğunu merak etti. Hiç kuşkusuz, Mason kampa dönünce herşeyi anlatmıştı ona; ona da, ötekilere de. Şimdi hepsi de kendisine bambaşka bir gözle bakıyordu: Bir cinayet tezgâhlayıcısı! Ah, ah, keşke birisi, bir tek kişi olsun bütün bunların gerçek nedenini düşünebilseydi... Örneğin, Sondra, ya da annesi, kimbilir, bir başkası, görebilselerdi bunu!..

Sabaha dek gözünü kırpmadı. Kâh demir karyolanın üstünde büzüldü, kâh kalkıp bir duvardan ötekine gitti geldi. Bu arada hep düşündü, düşündü. Karanlık, korkulu düşünceler içinde cebelleşti durdu. Tanyeri ağarırken yaşlı, kadidi çıkmış, romatizmadan orası-burası çarpılmış bir gardiyan kahvaltısını getirdi. Kullanıla kullanıla kararmış, kapkara olmuş madeni bir tepsinin içinde bir fincan kahve, azıcık salamlı ekmek, bir yumurta. Clyde bir lokma bile yiyecek halde değildi.

Daha sonra çeşitli zamanlarda sırayla Kraut, Sissel, Swenk, şerif uğradılar. Hepsinin bakışlarında bir kuşku, bir tedirginlik vardı. Karşılarındaki insanın adam öldürmüş oluşundan ileri geliyordu bu duyguları. Bunun yanı-sıra onun burada oluşundan dolayı için için bir gurur da duyuyorlardı. Çünkü bir Griffiths'ti. Bu yörenin en tanınmış ailelerinden birindendi. Dolayısıyla, böyle birinin kendilerince yakalanıp buraya getirilmiş olması, gazetelerde çıkacak boy boy fotoğraflarda onun sağında, solunda, arkasında kendilerinin de gözükeceği, kendi adlarının da geçeceği son derece kıvanç veriyordu onlara.

Clyde, demir parmaklıklar ardından onlara bakarken, elden geldiğince sakin, ağırbaşlı görünmeye çalışıyordu, çünkü şu sırada onların elindeydi; bu yüzden de, her davranışına son derece dikkat etmek zorundaydı.

XI

OTOPSİ sonuçlarına göre, dudak üzerindeki izler öldürücü değildi; yalnız, kafatasında önemli sayılabilecek bir iz vardı, ki bunu da Clyde ilk konuşmasında açıklamıştı. Sert bir cismin bıraktığı bir izdi bu. Kız sandalın kenarına fena çarpmıştı kafasını; öyle ki, bu çarpma öldürücü de olabilirdi. Yalnız, gene otopsi sonuçlarına göre, Roberta suya düştükten sonra boğularak ölmüştü. Bunların ötesinde, dışarıdan yapılmış bir saldırı olasılığını güçlendirecek hiçbir iz yoktu. Bu durumda işler biraz Clyde'dan yana dönüyor gibiydi. Gene de Mason'la ötekilerin birleştikleri nokta şuydu: Suya düşmeden önce

Clyde kızla pek bir boğuşmaya girişmemiş olabilirdi; ama, şurası muhakkaktı ki ona vurmuş, sonra da, onu itip, bilinçsizcesine bir hareketle bile olsa, suya atmıştı.

Evet, vurmuştu. Peki, neyle? Mason'un öğrenmek istediği buydu işte. Birden aklına bir şey geldi: Hernekadar yasalara pek uyan bir şey olmayacak idiyse de, Clyde'ı alıp olay yerine götürecek, cinayeti nasıl işlediğini başından sonuna dek bir kez daha anlattıracaktı. Belki o zaman, onun oradaki çeşitli davranışlarından neyle vurduğunu çıkarabilirdi.

Böylece, tutukevine konulduğunun üçüncü günü Clyde, Mason, daha başkaları onu alıp olay yerine götürdüler. Herşey başından sonuna bir daha yaşandı ama, Clyde bütün bunların içinde fotoğraf makinesinden de, makinenin ayağından da hiç söz etmedi. Ne var ki Earl Newcomb çevre araştırmasından çok önemli bir şey keşfederek dönmüştü: Clyde'ın bir kütük altına saklamış olduğu fotoğraf makinesi ayağıydı bu. Şimdi, Mason başta olmak üzere, herkes aranan cismin bu olduğuna, Clyde'ın Roberta'ya bununla vurduktan sonra kayığa götürüp, daha sonra da göle atarak boğduğuna hükmediyordu. Gerçi Clyde beti-benzi atmış bir halde bu makine ayağının kendisinin olmadığını savunuyordu ama, Mason da buna karşılık bütün görgü tanıklarını dolaşıp onun yanında böyle bir şey görüp görmediklerini soracağını söylüyordu.

Nitekim, hemen yapılan soruşturma sonucu, gerek Clyde'la Roberta'yı olay günü Big Bittern'e getiren kılavuzdan, gerekse kayıkçıdan alınan bilgiler Clyde'ın bu konudaki sözlerini yalanlar nitelikteydi. Onlar o gün Clyde'ın yanında fotoğraf makinesi gördüklerini söylüyorlardı.

Bu arada Burton Burleigh'in kafasına bir şey takılmıştı: Roberta'ya bu ayakla vurulmuş olamazdı. Kafadaki izler daha ağır, keskin köşeli bir cisimle vurulduğunu gösteriyordu. Bu da, olsa olsa, fotoğraf makinesinin kendisi olabilirdi. Bunun üzerine, Clyde'ın ters yöndeki sözlerine aldırış edilmeksizin, vakit geçirmeden olay yerine dalgıçlar getirildi. Bütün bir gün boyunca süren sualtı aramalarından sonra da Clyde'ın kayık devrildiği sırada suya attığı fotoğraf makinesi bulunup çıkarıldı; hem de, içindeki filmle birlikte. Film usta bir fotoğrafçıya götürüldü, kısa süre sonra Roberta'nın olaydan hemen önce gerek kıyıda, gerekse kayıkta çekilmiş boy boy fotoğrafları ortaya

çıktı. Ayrıca, makinenin kenar ölçüleri de kızın yüzündeki izlerin ölçülerine uyuyordu. Hiç kuşku yoktu ki aranan cisim buydu. Yalnız, buna karşın bir şey vardı: Makinenin üzerinde en ufak bir kan lekesi yoktu. Ayrıca, sandalın kenarında, ya da dibinde falan da yoktu.

Ne var ki, Burton Burleigh gibi aklı her türlü şeytanlığa eren biri için böyle bir sey sorun olmaktan çok uzaktı. Daha somut bir kanıt istendiğinde kendisi, ya da öbür görevlilerden biri için parmağını hafifçe kesip çıkan kanı sandalın orasına-burasına, ya da makinenin bir ucuna sürmek, ya da, Roberta'nın morgdaki ölüsünden bir-iki tel saç alıp makinenin bir yerine iliştirmek hiç de zor bir iş değildi. Bunları düşündükten sonra, morga gitmeye karar verdi. Clyde'ın kızı büyük bir kararlılıkla, soğukkanlılıkla öldürdüğüne yüzde binbeşyüz emindi. Öyleyse, şimdi, sırf iyicene sağlam bir kanıt bulunamıyor diye böylesine sinsi bir namussuzu bile bile elden kaçırmak olacak iş miydi? Morgdan alacağı bir-iki tel saçı makinenin bir yerine tutturmak, sonra da yeni fark edilmiş bir şey gibi götürüp Mason'a göstermek işi kolaycacık yoluna koyardı.

Düşündüğü gibi de yaptı. Mason'un Heit'la birlikte Roberta'nın ölüsü üzerinde inceleme yaptığı bir sırada, o da daha önceden elde edilmiş olduğu bir-iki tel saçı makinenin objektifinin bir kenarına iliştirdi. Az sonra da Mason'la Heit makineyi incelemeye geldiler, elbette ki saçları hemen fark ettiler. Şaşırmışlardı. Nasıl olmuş da bukadar önemli bir kanıt ilk seferde gözlerinden kaçmıştı? Şimdi herşey tamamlanmış oluyordu.

Yalnız, Mason bu makine işini şimdilik gizli tutmayı, hattâ bu konuda herkesin ağzını kapamayı düşünüyordu. Çünkü, Clyde duruşmalar sırasında böyle bir makinenin varlığını yadsıma yoluna gidebilirdi; ya da, Clyde'ın avukatı böyle bir kanıtın varlığından habersiz olabilirdi. O zaman, hiç umulmadık bir sırada da makineyle fotoğrafları ortaya çıkarıp makinenin kenar ölçüsüyle kızın yüzündeki izlerin ölçülerinin tıpatıp birbirine uyduğunu söylemek karşı tarafa kesin darbeyi vurmak demekti. Ayrıca, böylesine kısa sürede, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde sağlanan bir zaferin kendi adının seçim listelerinde parlamasına da çok büyük katkısı olacaktı. Hiç kuşkusuz, Mason'un bölgedeki siyasal, hukuksal, toplumsal etkinliğini pekiştirecek, gücüne güç katacak bir davâydı bu.

XII

ARTIK ortalık ayağa kalkmıştı. Ülke çapındaki çeşitli haber ajanslarından, gazetelerden, dergilerden telefonlar, telgraflar yağıyor, olayın ayrıntıları üzerine bilgi isteniyor, her yerde, kendisini seven zavallı bir işçi kızı zengin biriyle evlenmek uğruna gözünü kırpmadan öldüren caniden söz ediliyordu. Kimdi bu? Kimlerdendi? Ne iş yapardı? Öldürülen kız kimdi? Ailesi neredeydi? Sonra, uğruna cinayet işlenen o zengin aile kızı kimdi? Hangi ünlü ailenin kızıydı? Bunun gibi sorulardan kimisini Mason kendisi, kimisini de bölgedeki haber ajansları yanıtlıyorlardı. Bu arada ülkenin dört-bir yanından muhabirler bölgeye akın ediyor, olayla ilgili kişilerle görüşebilmek için birbirleriyle yarışıyorlardı.

Bütün bu gürültü-patırtı içerisinde Griffiths'lerden yana ise çıt çıkmıyordu. Samuel Griffiths'e haberi ilk ileten oğlu olmuştu. Ne diyeceğini, ne söyleyeceğini şaşırmıştı Samuel Griffiths. Aklı almamıştı. O ağırbaşlı, o ciddi, o kibar görünüşlü genç çocuk böyle bir şeyi nasıl yapardı? Muhakkak bir yanlışlık vardı bu işte! Muhakkak bir başkasıyla karıştırıyorlardı!

Gilbert ise, haberin kesinlikle doğru olduğunu söylüyordu. Kızın fabrikada Clyde'ın bölümünde çalıştığı saptanmıştı. Sonra, Gilbert'in Bridgeburg başsavcısıyla yaptığı telefon görüşmesinde kızın çeşitli zamanlarda Clyde'a yazmış olduğu mektupların da ele geçirilmiş olduğu söylenmişti kendisine. Dahası, Clyde da bu mektupları yadsımaya kalkışmamıştı.

Bunun üzerine, Samuel Griffiths hemen harekete geçerek oğluna ilk ağızda yapılması gerekenleri söylemişti: Özellikle Griffiths şirketinin avukatları vakit geçirmeden olaya el koyacaklardı. Sonra, "The Star", "Beacon" gazetelerine telefon edilip bu konudaki her türlü haberi, yorumu bir süre için askıya almaları söylenecekti. Adamlarından Smillie hemen Bridgeburg'a gidip mümkünse Clyde'la, sonra da başsavcıyla görüşecek, ayrıca bu konuda haber vermiş olan bütün gazeteler, dergiler bulunup kendisine getirilecekti. Samuel Griffiths o âna dek ne yazılıp çizilmişse hepsini kelimesi kelimesine öğrenmek istiyordu.

Bu arada, Sondra'nın da işi kötüydü. Birincisi, Clyde'la ilgili bütün genç

kızlık hayalleri suya düşmüştü. Sonra, bu yetmiyormuş gibi, adı lekelenmişti. Olayı öğrendikten sonraki kırksekiz saati birbirinden korkunç düşüncelerle geçirdi. Sonunda da, dayanamayıp, herşeyi başından sonuna dek babasına anlatmaya karar verdi. Her zaman için babasına annesinden daha çok yakınlık duyardı. B. Finchley o sırada çalışma odasında işine dalmıştı. Sondra usulca odaya girip babasının baş-ucuna gitti, hafif hafif hıçkırmaya başladı. Ne diyecekti babası herşeyi öğrenince? Nasıl karşılayacaktı? Sonra, annesi neler diyecekti? Onca zamandır uyarı üstüne uyarı yapmaktan dilinde tüy bitmesine karşın şimdi olanlar olmuştu. Dahası, Gilbert Griffiths vardı, Cranston'lar vardı. Onlar ne diyeceklerdi?

B. Finchley kulağının dibindeki hıçkırıkları az sonra fark etti. Şaşırarak, başını kaldırıp kızına baktı. İlk bakışta bir anlam veremedi ama, ortada oldukça ciddi birşeyler olduğu da muhakkaktı. Babacan bir tavırla yerinden kalktı, kollarını kızının boynuna dolayıp, neden ağladığını sordu. Sormasıyla da Sondra'nın herşeyi başından sonuna dek sayıp dökmesi bir oldu. Clyde'la ilk k•şılaşmasını, görür görmez beyenmesini, Griffiths'lerin bu konudaki tavrını, kendisinin yazmış olduğu mektupları, aşkını... sonra da bu korkunç olayı, Clyde'ın tutuklanmasını bir bir anlattı. Olayın içinde kendi adı da geçiyordu. Kendi adıyla birlikte babasının da adı kirlenmişti. Sözlerini bitirir bitirmez yeniden hıçkırmaya başladı. Üzüntüsünden yüreği çatlayacak gibiydi. Bir yandan da babasının onu kolay bağışlayacağını biliyordu.

B. Finchley soğukkanlı bir adamdı. Kızına şöyle-bir bakıp azıcık da azarlar gibi yaptıktan sonra, üzülmemesini, bir çare arayıp bulacağını söyledi. Bütün mesele mektuplardaydı; mektupların şu sırada nerede olduğunu öğrenmelerini gerekiyordu.

Sondra ağlayıp dururken, o, durumu görüşmek üzere, karısını aşağıya çağırdı. Duydukları Bn. Finchley için son derece ağır bir darbe oldu; ner'deyse ömrünün sonuna dek unutamayacağı bir darbe. Daha sonra B. Finchley, yıllardan beri hem arkadaşı, hem de avukatı olan, senatör Legare Atterbury'ye telefon etti. Kızının içine düşmüş olduğu zor durumu anlattı; bu durumda ne yapılabileceğini sordu.

Atterbury: "Öyle sanıyorum ki pek telâşa kapılmanıza gerek yok, Bay Finchley." dedi. "Ciddi bir zarar-ziyana uğramadan bu işin içinden sıyrılabiliriz

bence. Şimdi, bakalım Cataraqui bölgesinin başsavcısı kimmiş? Onu bulup temasa geçer, sonucu size bildiririm. Hiç merak etmeyin, birşeyler yapacağım, söz veriyorum. En azından mektupların basına yansımasını önleyebiliriz. Pek emin değilim ama, belki duruşma dışı bile tutabiliriz. Neyse, şu, ya da bu türlü, kızınızın adının kullanılmasını önleyeceğim; buna emin olabilirsiniz."

Atterbury, aradığı başsavcının Mason olduğunu öğrenince, vakit geçirmeden telefon etti, görüşmek istediğini bildirdi. Mason, Atterbury'nin sesinden birhayli etkilenmişti. Onun için, gerek Sondra'nın adını, gerekse mektupları açık açık kullanmak niyetinde olmadığını, ancak, gerektiğinde jürinin gizli oturumunda ortaya çıkarmayı düşündüğünü söyledi.

Atterbury Finchley'i arayıp durumu bildirdi. Finchley mektupların ne türden olursa olsun kullanılmasına karşıydı, bu konudaki kararı da kesindi. Böyle olunca, Atterbury ertesi günü Bridgeburg'a gidip Mason'la görüşmeye karar verdi. Siyasal niteliği ağır basan öyle tasarılarla gidecekti ki Mason, Sondra'nın adını kullanmadan önce, takkesini önüne koyup düşünmek zorunda kalacaktı.

Bu arada, Finchley'ler de ailecek kafa kafaya vermişler, sonunda da Bn. Finchley'in Stuart'la Sondra'yı alıp Maine kıyılarına, ya da dilediği başka bir yere gitmesini kararlaştırmışlardı. B. Finchley de Lycurgus'a dönecekti. Belli bir süre için çevredeki tanıdıkların, ya da gazetecilerin sorularından uzak olmaları gerekiyordu. Aynı şey Cranston'lar için de söz konusuydu. Nitekim, onlar da apar-topar yola koyulup başka bir yazlığa taşındılar. Baggott'larla Harriet'lere gelince, onları pek öyle doğrudan etkilemiyordu bu olay; dolayısıyla, bir yere kaçmayıp oldukları yerde kaldılar.

Beri yanda, Griffiths'in görevlendirdiği Smillie de Bridgeburg'a gelmiş, Mason'la iki saat kadar görüştükten sonra Clyde'la yalnız konuşma iznini koparabilmişti. Clyde, Griffiths'lerin temsilcisini karşısında görünce, başından aşağı kaynar su dökülür gibi oldu. Ne diyecek, ne söyleyecekti şimdi? Hiç kuşkusuz, Smillie daha önce Mason'la görüşmüş, herşeyi baştan sonuna dinlemişti; o da kendisinin suçlu olduğuna inanıyordu şimdi.

Clyde, kurumuş dudaklarını diliyle ıslattıktan sonra, "O!, merhaba.

Bay Smillie, nasılsınız?" dedi.

Smillie, hafif alaylı bir gülümsemeyle: "Merhaba, Clyde!" diye karşılık verdi. "Doğrusu seni böyle bir yerde kapana kısılmış görmek hayli üzücü. Gazetelerden, buradaki başsavcının ağzından epey şeyler öğrendik. Ama, hiç kuşkusuz, bir yanlışlık var bu işte, öyle tahmin ediyorum. Buraya da, bunu araştırmaya geldim. Amcan bu sabah telefon etti, buraya gelmemi, seni niye tuttuklarını öğrenmemi istedi. Tez elden, işi yoluna koyup şu davayı düşürmemiz gerekiyor. Onun için, şimdi bana işin aslını-astarını anlatırsan..."

Burada durdu. Clyde'ın pek konuşmadığını, açıklama yapmaktan kaçındığını az önce Mason'dan öğrenmişti.

Clyde bir daha dilini dudaklarında dolaştırdıktan sonra konuşmaya başladı:

— "Sanıyorum durumum oldukça kötü, Bay Smillie. Roberta Alden'i ilk gördüğüm zamanlar başımın böyle bir belâya gireceğini hiç düşünmemiştim. Yalnız, Tanrı sizi inandırsın ki onu öldürmedim. Böyle bir niyetim de olmadı. Böyle bir niyetle de götürmedim onu göle. Gerçek bu. Başsavcıya da söyledim bunları. Biliyorum, savcının elinde kızın bana yazmış olduğu bir takım mektuplar var. Ama, o mektuplar sadece onun benim kendisiyle gitmemi istediğini gösteriyor. Ne var ki, benim gitmek istediğim konusunda tek bir şey yok..."

Durdu. Bu sözlerini Smillie'nin bir içtenlik belirtisi olarak görüp değerlendirmesini istiyordu.

Smillie: "Evet, biliyorum." dedi. "Az önce gösterdi bana mektupları."

Clyde: "Anlamıştım." dedi. Sonra, şerif'in, ya da Kraut'un gizlice dinliyor olabilecekleri korkusuyla sesini alçaltı: "Yalnız, bazan insanın başına neler gelir, bilirsiniz, Bay Smillie. Adamın biri, bakarsınız, hiç niyeti yokken bir kıza takılır, başı derde girer, bilirsiniz bunu. Ben de ilk zamanlar sevmiştim Roberta'yı, gerçekten. Mektuplardan da anlaşılacağı gibi, en son noktasına kadar vardırmıştık işi. Buna karşılık, bildiğiniz gibi, fabrikada bir insanın yönetiminde çalışan kızlardan biriyle yakınlık kurması yasaktır. İşte, sanırım bütün sorun da burada ortaya çıktı. Başkalarının duymasından korktum. Bilmem anlatabiliyor muyum?"

— "Evet, anlıyorum."

Böylece, Clyde, Smillie'nin hoşgörülü bir tavır içinde dinlediğini gördükçe, yavaş yavaş açıldı, ta Roberta'yla olan ilişkisinin ilk zamanlarından, şimdi içine düştüğü duruma, bu durumun savunmasına kadar geldi. Yalnız, ne fotoğraf makinesinden, ne iki ayrı şapkadan, ne de ortadan kaybolan giysiden tek laf etmedi. Nasıl edebilirdi? Nasıl açıklayabilirdi bunları?

Smillie, Mason'la yaptığı konuşmada ortada böyle bir sorun olduğunu da öğrenmişti. Gene Mason'la yaptığı konuşmada belirlendiği üzere, onun da amacı Clyde'a birtakım şeyleri açık açık söyletmekti. Onun için, Clyde sözlerini bitirir bitirmez sordu:

— "Peki, şu iki ayrı şapka hikâyesi nedir, Clyde? Az önce görüştüğüm adam iki ayrı hasır şapkan olduğunu, senin de bunu kabul ettiğini söyleyip duruyordu. Bir tane gölde bulunan varmış, bir de senin olaydan sonra kullandığın."

Clyde birşeyler söylemek zorundaydı ama, ne söyleyeceğini de bilemiyordu.

— "Doğru değil bu, Bay Smillie. Oradan öteye de hasır şapka giymiş olduğumu söylüyorlar. Hasır şapka değil, kasketti giydiğim."

— "Evet, anlıyorum. Gene de Bear Gölü'ndeyken kafanda bir hasır şapka varmış; öyle dedi bana."

— "Evet, vardı ama, ona da söylediğim gibi, Cranston'lara ilk gidişimde orada bıraktığım şapkaydı o. İlk seferden dönüşte almayı unutmuştum, orada kalmıştı. Söyledim bunu ona."

— "Evet, evet. Bir de... şey varmış... Bir giysi. Sanıyorum, kurşuni bir giysi. O gün üzerindeymiş de, sonradan ortadan kaybolmuş. Böyle bir şey var mı?"

— "Hayır. Maviydi; buraya da, onunla geldim. Ancak, buraya geldikten sonra onu alıp bunları verdiler."

— "Güzel de, Sharon'da kurutup ütülettiğini söylemişsin. Ne var ki Sharon'da kimsenin böyle bir şeyden haberi yokmuş. Bu işi orada yaptırdığına emin misin?"

— "Evet."

— "Peki, kime yaptırttın?"

— "Şey... doğrusu, şimdi tam olarak hatırlayamıyorum. Sanırım oraya gitsem hatırlarım. Bir deponun yanındaydı sanıyorum."

Bunları söylerken gözlerini Smillie'den kaçırıp yere indirmişti.

Bundan sonra Smillie, daha önce Mason'un da yaptığı gibi, art arda birtakım sorular sormaya başladı. Örneğin, mademki giysileriyle, ayakkaplarıyla kıyıya dek yüzmeyi becerebiliyordu, ne diye Roberta'nın yardımına koşup hiç değilse ters dönmüş kayığa tutunmasını sağlamamıştı? Clyde buna da daha önce verdiği karşılığı verdi: Onunla birlikte batıp boğulmaktan korkmuştu. Yalnız, bu kez ilk defa olarak birşey daha ekledi: Roberta'ya seslenip kayığa tutunmasını söylemişti. Daha önce ise, kayığın birdenbire bulundukları yerden uzağa sürüklendiğini, dolayısıyla yetişemediğini söylemişti. Smillie bunu kendisine Mason'un söylemiş olduğunu hatırlattı. Ayrıca, Mason'un yaptığı soruşturmaya göre, Clyde'ın kayıktayken rüzgârın şapkasını uçurmuş olduğu şeklindeki açıklaması da gerçeğe aykırı görünüyordu. Meteoroloji kayıtlarına göre olay günü o bölgede hava yaprak kımıldamayacak kadar durgundu. Demek ki, Clyde açık açık yalan söylüyordu. Senaryosunu iyi hazırlayamamıştı. Smillie bunları yüzüne vurup onu sıkmak niyetinde değildi. Onun için, Clyde anlattıkça, ara-sıra: "A, evet, anlıyorum," ya da, "Elbette, elbette,", "Ya, öyle mi?" demekle yetiniyordu.

Son olarak laf dönüp dolaşıp Roberta'nın yüzüyle başındaki lekelere geldi. Smillie bunu muhakkak sormak istemişti; çünkü, Mason'a bakılırsa, pek öyle kayığa çarpmayla olacak lekeler değildi bunlar. Gene de Clyde diretiyordu: Roberta'nın başını kayığa çarptığını görmüştü. Bunun dışında başka bir şey varsa, onu bilemezdi. Bir yandan da bu açıklamasının ne denli yetersiz olduğunun farkındaydı, çünkü anlattığı şeylere Smillie'nin pek öyle kolay kolay inanmadığı halinden apaçık belli oluyordu. Besbelliydi ki, kendisinin Roberta'nın yardımına bilerek, isteyerek koşmadığına hükmediyordu. Elbette ki bu da onun gözünde Roberta'nın ölümüne göz yummuş olması demekti.

Clyde bunları düşündükçe cesareti kırıldı, cesareti kırılınca da yalan söylemekten vazgeçip sustu.

Smillie ise onu bu denli didikleyip rahatsız ettiğine pişman olmuştu. Kısa süren bir sessizlikten sonra: "Peki, Clyde," dedi, "ben gideyim artık. Buradar

Sharon'a kadar olan yol oldukça kötü. Olup bitenleri senin ağzından dinlemiş olduğuma çok memnunum. Amcana aynen ileteceğim. Bu arada, ben senin yerinde olsam kimseye birşey söylemem; en azından, benden yeni bir haber alıncaya dek. Benim görevim bu davada senin savunmanı üzerine alacak bir avukat bulmak. Şirketin avukatı Bay Brookhart yarın döneceği için beklemek zorundayım. Onun için, dediğim gibi, benden, ya da ondan bir haber alıncaya dek pek birşey söylememeye bak. Ondan haber gelecek olursa, ya kendisi kalkar gelir, ya da yerine birini gönderir. Ama, şu, ya da bu türlü, ne yapacağını bildirir sana muhakkak."

Clyde'ı düşünceleriyle yalnız bırakıp ayrıldı. Hiç kuşkusu yoktu: Clyde suçluydu. Griffiths'lerin milyonlarından aşağısı da —bu da, elbette, Griffiths'ler böyle bir harcamayı göze alırlarsa— onu kendisini bekleyen yazgıdan kurtarmaya yetmezdi.

XIII

ERTESİ sabah Griffiths'lerin Wykeagy Bulvarı'ndaki evlerinin çalışma odasında B. Samuel Griffiths'le oğlu Gilbert, Smillie'nin getirdiği haberleri dinliyorlardı. Gilbert Griffiths öfkesinden yerinde duramıyordu.

— "Demiştim sana! Söylemiştim, değil mi?" diyordu babasına. Bir yandan da düşünüyordu: Katil bir amca-oğlu; o aptal, o züppe Sondra Finchley! Kendisini kızdırmak, deli etmek için asılmıştı Clyde'a. İyi ya, çeksindi bakalım şimdi başına gelenleri! Kendi düşen ağlamazdı. Ama, işin kötüsü, iş bununla bitmiyordu; kendilerine de dokunuyordu ucu. Ona, babasına, annesine, Bella'ya, Myra'ya, hepsine, hepsine! Burada, Lycurgus yüksek tabakasındaki saygınlıklarını yitirmeleri işten bile değildi. Feci bir durumdu bu! Belki de işlenen suçun cezası idamdı.. Bu aileden biri idam edilecekti!..

Beri yanda, Samuel Griffiths, Clyde'ın Lycurgus'a geldiği günden bu yana geçen zaman içersindeki olayları hatırlamaya çalışıyordu. Clyde önceleri fabrikanın zemin katındaki o bölümde bir işe konulmuş, ailenin çevresine yaklaştırılmadan tek başına bırakılmıştı. Sekiz ay boyunca bir tek kez olsun

arayıp sormamışlardı. Bu, en azından, şu sırada içine düşmüş oldukları korkunç duruma yol açan nedenlerden biri olamaz mıydı? Sonra da, hemen ardından, kalkmışlar, birsürü kızın başına şef yapmışlardı. Hatâ değil miydi bu? Şimdi bütün bunları pek açık-seçik görüyordu Samuel Griffiths. Yalnız, bu hiç de Clyde'ın yaptığı işi hoşgörmek demek değildi. Tam tersine, sonradan karşısına çıkan bir kız yüzünden önceden kandırıp kirlettiği bir başka kızı öldüren, sonra da bu yoldaki kanıtları ortadan kaldırıcı hiçbir elle tutulur açıklama getiremeyen bu insanı lânetle anıyordu. Besbelli ki suçluydu Clyde. Hepsinin başına da iş açmıştı... kendisinin, ailesinin, Gilbert'in, Bella'nın. Sonra, Sondra'nın, B. Finchley'in!

Yumruklarını sıktı. Düşünüyor, Smillie'ye sorular soruyor, sonra gene düşünüyor, gene soruyordu. Sonunda, avukat Brookhart'ın Boston'dan döndüğünü de öğrenince: "Peki," dedi, "söyle ona, öğleden sonra gelsin. Bana anlattıklarını ona da anlat, sonra da saat ikide onunla birlikte buraya gel. Belki yararlı olabilecek birtakım fikirler verebilir bize; bunların ne olabileceğini şu sırada pek düşünemiyorum ya. Yalnız, bir şey söyleyeyim: Suçsuz olmasını dilerim. Bunun iyice araştırılıp ortaya çıkarılması için ne gerekiyorsa yapılmasını istiyorum. Suçsuzsa, yasaların tanıyacağı son hakka kadar arkasındayım. Yok, suçluysa, yeğenim değil, nem olursa olsun, en ufak bir şey beklemesin benden. Ben öyle adam değilim! Dediğim gibi, suçsuzsa başım üstüne. Suçluysa, değil bir dolar, bir kuruş bile koparamaz benden! Yok öyle şey! Böylesine korkunç bir suç işlemiş bir insan kim olursa olsun, benimle işi bitmiştir!"

Döndü, ağır ağır merdivene doğru yürüdü. Smillie, korkuyla karışık bir hayranlık içinde, ona bakıyordu. Nekadar güçlüydü! Nekadar kararlıydı! Bu denli can alacak bir işte bile nekadar dürüst davranabiliyordu!

Gilbert de etkilenmişti. Tam bir insandı babası. Besbelli ki çok ağır bir yara almış, çok yıkılmıştı. Buna karşın, kendisinin duymakta olduğu kinden, garazdan bir nebze bile yoktu onda.

Saat 2'de avukat Darrah Brookhart geldi. Smillie'den herşeyi ayrıntılı olarak öğrenmişti. Görüşüne göre, Clyde'dan yana birkaç kanıt bulunmadıkça doğru-dürüst bir savunma hazırlamak çok güç olacaktı. Çünkü o iki şapka, çanta, olayın hemen ardından ortadan kayboluş, sonra mektuplar, hep aleyhte

kanıtlardı. Bunlar bilindiği sürece, halkın duyguları ölen kızdan, o kızın yoksulluğundan, sınıfından yana olacaktı; hele duruşmanın yapılacağı Bridgeburg gibi bir taşra kentinde. Evet, Clyde'ın kendisi yoksuldu ama, beri yanda Lycurgus'un en ilerigelen zenginlerinden birinin de yeğeniydi. Onun için, salt bu bakımdan bile taşralı insanların tepkilerini üzerine çekmesi olasıydı; belki de bu yüzden, bu insanlardaki böyle bir önyargıyı bertaraf etmek için, duruşmanın başka bir yerde yapılmasını önermek gerekiyordu.

Öncelikle, işinin ehli birisini gönderip Clyde'ı sıkı sıkı sorguya çektirmek, yaşamasının söyleyeceklerine bağlı olduğuna inandırmak gerekirdi. Daha sonra bu yoldan edinilen bilgilere göre bir savunma hazırlanıp hazırlanamayacağına karar verecekti. Ellerinde Catchuman diye, yetenekli, vereceği rapora güvenilir biri vardı. Ne var ki, iş bununla bitmiyordu. Gerek Griffiths'in, gerekse oğlunun çok iyi bildikleri gibi, Utica'da, New York'ta, Albany'de —özellikle Albany'de Canavan diye iki kardeş vardı ki bu işlerde en becerikli onlardı— ceza hukukunun bütün inceliklerini, bütün girdisini-çıktısını baştan aşağı su gibi bilen avukatlar vardı. Hiç kuşkusuz, bunlardan biri böyle bir davayı seve seve üzerine alır, bu büyük ailenin başkanı böyle istiyorsa, en azından bir ölüm cezasının önüne geçecek biçimde sonuçlandırırdı işi. Yalnız, bir nokta daha vardı: Böylesine önemli bir dava halk arasında çok geniş bir izleyici kitlesi bulurdu. Gene halk arasında, özellikle bu gibi durumlarda, zengine, zenginliğe karşı belirgin bir önyargı vardı. O zaman, çeşitli yollardan yasaları zorlamaya çalışmak, halkta tepkiye yol açabilirdi ki Samuel Griffiths böyle bir şeye razı mıydı? Çünkü, şakası yoktu, yasaların karşısına parasının gücüyle çıktığını söyleyiverirlerdi.

Bu nedenle, Griffiths'le oğlunun oturup, bundan sonra ne yapıp ne yapmamak konusunda ciddi ciddi düşünmeleri gerekiyordu. İşi, çok tanınmış, aldıkları her davayı kazanmış avukatlara vermek mi iyiydi —örneğin, az önce akıllarına gelen ikisi gibi— yoksa, daha az tanınmış olanlarla yetinmek mi, yoksa, yoksa, hiçbirini yapmamak mı?

Üç saatlik bir konuşma, tartışmadan sonra, Samuel Griffiths Brookhart'ın vakit geçirmeden Catchuman'ı Bridgeburg'a yollayıp Clyde'la görüştürmesine karar verdi. Daha sonra, gelen bilgilere göre Brookhart çevresindeki avukatlar içinden Clyde'ı en iyi savunabilecek birini seçip işi verecekti. Yalnız, bütün

bunlar yapılırken dikkat edilecek en önemli nokta sadece gerçeği ortaya çıkarmak olacaktı. Bunun ötesinde, en ufak bir suç bulunduğu takdirde, hileylehurdayla, binbir türlü dolapla yokmuş gibi gösterilmeye çalışılmayacak, yasalara ters düşen her türlü davranıştan şiddetle kaçınılacaktı.

XIV

CATCHUMAN da Clyde'dan, Mason'un, Smillie'nin kopardıklarından daha fazlasını koparmayı beceremezmişti. Şimdi yapacağı iş, yerine bir başkasını bulup aradan çekilmekti. Aklına Cataraqui Bankası'nın müdürü olan arkadaşı Ira Kellogg geldi. Catchuman'ın o bölgedeki siyasal durumlardan haberi yoktu; bu arada, arkadaşı Kellogg'un Demokratlar'ın en iyi adamlarından olduğunu da bilmiyordu. Beri yanda, aynı Kellogg, dini, ahlâki inançlarından ötürü şu Clyde davası karşısında oldukça heyecana kapılmıştı; bir hayli de ilgi duyuyordu bu davaya. Öte yandan, bu işin seçimlerde en çok Cumhuriyetçiler'in işine yarayacağını da bildiği için, ne olursa olsun Mason'un tekerine çomak sokmak gerektiğine inanıyordu. Görünüşe bakılırsa, Kader, şu Clyde aracılığıyla, açık açık Cumhuriyetçiler'den yana işletiyordu çarkını.

Öyle ya, cinayet ortaya çıkarıldığından bu yana bütün gözler Başsavcı Mason'un üzerine çevrilmişti. Bütün meraklıların, ilgililerin, gazetecilerin, dergi yazarlarının biricik gözdesi haline gelmişti Mason. Her yanda Clyde'la birlikte çekilmiş boy boy, poz poz fotoğrafları çıkıyordu, adına sütun sütun yazılar döşeniliyordu, öyle ki, Demokrat seçmenler bile onun bu başarılarından geniş çapta etkileniyor, hattâ hattâ Cumhuriyetçiler'le birlik olup onu övüyor, göklere çıkartıyorlardı.

Catchuman gelip de Clyde için iyi bir savunma hazırlanması gerektiğini söylediği zaman aklına hemen bu işlerde çok iyi bir ün yapmış, bu yüzden de bir onur ödülü kazanmış olan Alvin Belknap geldi. Belknap, Jephson diye bir arkadaşıyla birlikte, Belknap-Jephson Ortaklığı içinde çalışırdı. Daha önce

bu bölgeden iki kez senatör, iki kez de milletvekili seçilmiş, böylece, zamanla Demokratlar'ın en sağlam adamlarından biri haline gelmişti. Gene üç yıl önce, bölge başsavcılığı seçiminde Mason'a en çok yaklaşan Demokrat aday Belknap olmuştu. Dolayısıyla, Clyde davası Belknap'ın bu seçimlerde Mason'u alt edip Demokratlara bölgedeki yönetim aygıtının yolunu açması bakımından bulunmaz bir fırsattı.

B. Kellogg bütün bunları anlatmadı Catchuman'a elbette. Sadece, Mason'a karşı güçlü bir adam aranıyorsa, Belknap'ın biçilmiş kaftan olduğunu söyledi. Sonra da birlikte Belknap-Jephson'un yazıhanesine gitmeyi önerdi.

Kapıyı Belknap açtı. Kırksekiz yaşında, orta boylu, gümüşümtırak mavi gözlü, görende saygı uyandıracak türden bir adamdı. İyi bir üniversite öğrenimi görmüş, babasının yargıç, sonra da senatör olmasından dolayı gençliğini iyi yaşamış, kent yaşamının nimetlerinden bol bol yararlanmıştı. Bu nedenle, Mason'un kişiliğine egemen olmuş, hâlâ da olmakta olan bütün o, özünde cinselliğin yattığı acemilikler, çekingenlikler, özlemlerden eser yoktu onda. Bunun yerine, yaşayımın her ân önüne çıkarabileceği birtakım ahlâk, ya da toplum sorunlarına karşı hep hazır, hep kaygısızdı.

Dolayısıyla, Clyde'inki gibi bir davaya Mason'a göre çok daha serinkanlılıkla yaklaşacak bir adamdı Belknap. Bir kez, daha yirmi yaşındayken, birisiyle gönül eğlendirirken öbürüne sırılsıklam âşık olduğu iki kızı idare etmek zorunda kalmıştı. Sonra da ilkini aldatıp yatağa soktuğu için zoraki bir evlenme durumuyla karşı karşıya kalmış, bunun üzerine de çarçabuk tası, tarağı topladığı gibi ortalıktan kaybolmuştu. Ne var ki daha önceden durumu babasına anlatmış, bir süre bir yerlere gidip kimsenin gözüne görünmemesi fikri de ondan gelmişti. Bundan sonra da aile doktorunun yardımıyla, gebe kızın işi yoluna konulmuş, epey masraf edilerek Utica'da bir eve yerleştirilmiş, herşey düzeldikten sonra da Belknap tatilden dönüp sevdiği kızla evlenebilmişti.

İşte bu yüzden, hernekadar Clyde'ın kullanmış olduğu kaçış yöntemini hiçbir bakımdan hoşgörüyle karşılamıyorduysa da, gene de ortada adı daha açıklanmamış varlıklı bir kızın aşkıyla ilgili söylentiler dolaştığına göre, Clyde'ın duygusal yönden bir ihanete uğramış, ya da, elinde olmadan bir çekime kapılmış olabileceğini düşünüyordu. Hem yoksul, hem kibirli, hem de

ihtiraslarla dolu değil mi?

Hazırlayacağı savunma Mason'un keyfini birhayli kaçıracaktı. En azından, davanın sürdürülmesi sırasında yaratılacak birtakım yasal ertelemeler, seçimlerin yaklaştığı şu sırada Mason'un bölge yargıçlığına diktiği gözlerinin önündeki umut perdelerini büyük ölçüde ortadan kaldıracaktı. Örneğin, ilk olarak, bölge halkının bu dava karşısındaki aşırı duyarlılığı öne sürülerek —bu nedenden ötürü— duruşmaların başka bir yere aktarılması önerilir, böylelikle de bir miktar zaman kazanılabilirdi. Şu sırada Belknap'la genç arkadaşı, yardımcısı B. Reuben Jephson'un akıllarına gelen buydu.

Bundan sonra Mason'a telefon edilip Belknap-Jephson'un Samuel Griffiths'in yeğeninin savunmasını üzerlerine aldıkları bildirildi; davayla ilgili bütün kanıtların, otopsi raporlarının daha başka bilgilerin incelenmek üzere gönderilmesi istendi. Ayrıca, Roberta Alden'in ölüsünün başka doktorlarca bir kez daha incelenmesinde de direnildi. Mason önceleri buna karşıçıktıysa da, sonradan bir Anayasa Mahkemesi yargıcının emrine uymak zorunda kalmamak için razı oldu.

Bunun gibi ayrıntılar çözüme bağlandıktan sonra Belknap kalktı Clyde'ı görmeye gitti. Ne var ki hemen girmedi Clyde'ın yanına. Şerif Slack'ten kendisini Clyde'ı gizlice gözetleyebileceği bir yere götürmesini istedi. Clyde'ın hücresine açılan bölmeye aldılar onu. Aradaki küçük pencereden hücrenin içi rahatlıkla görünüyordu.

Belknap yalnız kalınca Clyde'ı gözetlemeye başladı. Demir karyolasının üzerine yüzü-koyun uzanmış yatıyordu Clyde. Bir köşede, tepsi içinde hiç el sürülmemiş yiyecekler duruyordu. Clyde, özellikle son olarak Catchuman'la yaptığı konuşmadan bu yana iyice umutsuzluğun, karamsarlığın içine gömülmüştü. Bu işi böyle yalan-dolanla daha uzun süre götürememekten korkuyordu. Onun için de şu sırada yüzü-koyun yattığı yerde sessiz sessiz ağlıyordu; omuzlarının sarsılmasından belli oluyordu bu. Belknap kendi gençliğini anımsadı; gençliğindeki kaçamakları geldi aklına; Clyde'a karşı derin bir acıma duygusuyla doldu içi. Böyle ağlayan bir insan canavar ruhlu bir katil olmaktan çok uzaktı. Biliyordu, olamazdı.

Ağır ağır hücrenin kapısına yaklaştı, durdu. Kısa bir bekleyişten sonra seslendi:

— "Hadi, Clyde, hadi! Tut biraz kendini! Böyle davranmakla eline hiçbirşey geçmez ki. Hem durumun senin sandığın kadar da umutsuz olmayabilir. Böyle yapacağına, kalkıp sana yardım etmeye gelmiş bir avukata derdini döksen daha iyi olmaz mı? Bak, benim adım Belknap, Alvin Belknap. Burada, Bridgeburg'da oturuyorum. Daha önce seninle görüşmeye gelmiş olan o adam gönderdi beni. Catchuman mıydı neydi adı? Onunla pek anlaşamamışsınız sanırım. Aslında, haklısın; benim de pek gözüm tutmadı. Bizim yaradılışımızda bir insan değil. Yalnız, seninle görüşebilmem için yetki verdi bana. Kâğıdı görmek ister misin?"

Babacan bir halle kâğıdı pencerenin demir parmaklıklarından içeri uzattı. Clyde kalkıp ağır ağır kapıya yaklaştı. İçinde garip bir duygu vardı. Bu adamın sesinde öbürkilerde olmayan bir sevecenlik, bir yumuşaklık vardı; cesaret veriyordu insana. Daha uzun boylu duraksamadan kâğıdı aldı, baktı, sonra da gülümseyerek geri uzattı.

Belknap: "Tamam!" dedi. Başarısından ötürü sevinçliydi. "Şimdi çok daha iyi. Anlaşacağımıza eminim. Seziyorum bunu. Annenle nasıl rahat, içinden geldiği gibi, açık açık konuşabiliyorsan, eminim, benimle de öyle olacaksın. Ayrıca, hiçbir korkun, kaygın olmasın, bana söyleyeceğin hiçbir şey, sen istemedikten sonra, başkasının kulağına gitmez. Senin savunmanı üzerime alıyorum, Clyde. Senin avukatın olacağım... sen istersen elbette. Bunu kabul edersen, yarın, ya da senin seçeceğin başka bir gün, oturur karşılıklı uzun uzun konuşuruz. Sen benim bilmemi istediğin ne varsa anlatırsın; ben de, bilmek istediğim ne varsa sana sorarım. Böylelikle, sana yardım edip edemeyeceğim ortaya çıkar. Bu arada hemen şunu belirteyim ki bana yardım ettiğin, benim işimi kolaylaştırdığın oranda kendine yardım ediyorsun, kendi işini kolaylaştırıyorsun demektir. Ben de bu arada elimden ne geliyorsa hepsini yapacağım. Tamam mı? Anlaştık mı?"

Yüzünde sıcacık, güven verici bir gülümseme vardı. Clyde buraya getirilişinden bu yana ilk kez böylesine iyi bir insanla karşılaştığını düşünüyordu. Bu adama herşeyi açıkça, korkusuzca anlatabilirdi. Hele hele, Belknap onun cezalandırılması için Mason'un nasıl canla-başla çalıştığını söyleyip buna karşı çok güçlü bir savunma hazırlamak gerektiğini belirtince, güveni daha da arttı, kendisine düşünmek için bir gecelik zaman tanınmasını, ondan sonra

ne zaman istenirse herşeyi anlatmaya hazır olacağını bildirdi.

Böylece, ertesi gün, Belknap bir sandalyeye oturmuş, bir yandan ikide-bir cebinden çıkardığı çukolataları atıştırır, bir yandan da can kulağıyla Clyde'ı dinlerken, Clyde da karyolasının üzerinde, Lycurgus'a geldiğinden bu yana yaşayışına yön veren olayları en ince ayrıntısına dek anlatmaya çalışıyordu. Kansas City'den kaçışını; Roberta'yla karşılaşmasını; ilişkilerini; Roberta'nın gebe kalışını; bu durumdan kurtulmak için harcadıkları çabaları; sonunda, Roberta kendisini ele vermekle tehdit edince, "The Times-Union"da gördüğü o haberden esinlenip, çaresizlik, korku içinde harekete geçtiğini bir bir anlattı. Aslında, kötü olan hiçbirşeyi kendi başına tasarlayıp kurmamıştı; Belknap'ın buna kesinlikle inanmasını istiyordu. İsteyerek de öldürmemişti. Belknap ne olursa olsun inanmalıydı buna. O vuruş bir kazâ idi. Evet, bir fotoğraf makinesi vardı. Sonra, Mason'un eline geçirmiş olduğu o makine ayağı da kendisininidi. Roberta'ya kazara vurduktan sonra makine suya düşüp kaybolunca, ayağı oralardaki bir kütüğün altına saklamaktan başka çare bulamamıştı. Yalnız, B. Belknap iyice emin olmalıydı, ona vurmayı hiçbir zaman tasarlamamıştı. Kız yaklaştığı sırada kazara elini sallamış, sallayınca da ona gelmişti. Daha sonra kayık devrilmiş, suya düştüklerinde ise şaşkınlığından, heyecanından ne yapacağını bilememişti. Daha doğrusu, düşünceye dek kendini öylesine hazırlamıştı ki, düştükten sonra artık iş işten geçtiğini düşünerek parmağını bile kıpırdatamaz hale gelmişti.

Belknap bu uzun, karmaşık öyküyü dinlemekten yorulmuştu; daha doğrusu, bu içinden çıkılması güç durum karşısında kafası allak bullak olmuştu. Sonunda yerinden kalktı, ellerini Clyde'ın omuzlarına koyarak: "Tamam, Clyde," dedi, "sanırım bugünlük bukadar yeter. Herşeyin nasıl olup bittiğini, senin bu konuda neler duyduğunu yeterince anladım sanıyorum. Şimdi, birhayli yoruldun, farkındayım. Kolay değil elbette, anlatılması çok güç şeyler anlattın. Ama, artık burada keselim; dediğim gibi, bugünlük yeter. Daha bunun yarını var, öbürgünü var. Şimdi, en iyisi, bol bol uyuyup dinlenmeye bak. Hiçbirşeyden korkmana gerek yok. Seni bu işten muhakkak kurtaracağım. Daha doğrusu, ortağımla birlikte kurtaracağız. Ondan hoşlanacağına eminim. Bu arada, bundan böyle ne Mason'a, ne şerife, ne de gardiyanlara hiçbirşey söylemeyeceksin, anlaşıldı mı? Ha, bir de, öyle ağlamak falan yok

artık. Hiçkimse ağlamanın ne demek olduğunu anlamaz; üstelik, ya zayıflığına, ya da suçunu böylece itiraf ettiğine yorarlar. Ben senin suçsuz olduğuna kesinlikle inanıyorum. Onun için, boşu boşuna koz vermeyelim ellerine. Oldu mu? Çıt yok bundan sonra.

"Aslında, bundan böyle biraz güleç yüzlü olmanı istiyorum senden. Buradaki adamlarla yakınlık kur, konuş, söyleş, vaktini hoş geçirmeye bak. Hukuk dilinde eski bir laf vardır: Suçsuzluğunun bilincinde olmak insanı güçlü kılar. Kendini tümüyle suçsuz olarak kabul et, böyle görünmeye çalış. Öyle, bir köşeye çekilip de, şu yeryüzünde bir tek dostun bile kalmamış gibi kara kara düşünme. Çünkü, yok böyle bir şey. Bak, ben burada, yanındayım; ortağım Bay Jephson da öyle. Birkaç güne kadar onu da getirip seninle tanıştıracağım. Ona da bana olduğu gibi rahat, açıkkalplilikle davranacaksın. Güvenebilirsin kendisine. Bazı konularda o benden çok daha beceriklidir. Yarın gelirken kitap, dergi, gazete falan getireceğim sana. Okur, resimlerine bakar, kafanı dinlendirirsin; beynini kurcalayan düşüncelerden kurtulursun."

Clyde belli-belirsiz bir gülümsemeyle başını salladı.

— "Gene bundan böyle, dindar mısındır, değil misindir, bilmiyorum ama, burada, tutukevinin kilisesinde pazar günleri yapılan törenlere katılmanı istiyorum; senden böyle bir şey isterlerse elbette. Bura halkı oldukça dinine bağlıdır; onun için, elinden geldiğince iyi bir izlenim yaratman gerek. Başkalarının dediklerine kulak asma; ben ne dersem onu yap. Bir de, şu Mason denilen herif, ya da onlardan biri gelip de sıkıştırmaya falan kalkarsa, hemen bana bir haber uçur. Evet, ben yavaş yavaş kaçayım. Yalnız, ben gitmeden önce, şöyle yürekten bir gül bakalım. Bir daha geldiğimde de aynısını isterim elbette. Dediğim gibi, bu arada kimseye bir tek kelime söyleme, oldu mu?"

Clyde'ı omuzlarından tutup sıktı, bir-iki de okşarcasına sırtına vurduktan sonra ayrıldı. Yolda giderken kendi kendine düşünüyordu: "Acaba bu oğlan sahiden dediği gibi suçsuz mu? Sahiden inanıyor muyum öyle olduğuna? Bir insan istemediği halde karşısındaki bir kıza gerçekten öyle vurabilir mi? Sonra da, "Belki ben de boğulurum," deyip yardımına koşmayışı. Kötü! Hem de çok kötü! Bunlara inanacak insan bulmak çok zor. Sonra, o çanta, şapkalar, kayıp giysi. Bütün bunlara karşın istemeyerek vurduğuna yemin ediyor hâlâ. Ne var ki gene de ister-istemez yasaların gözünden kaçmayacak bir

niyet, bir tasarı var ortada. Acaba gerçekten doğruyu mu söylüyor? Yoksa, benim yanımda bile yalandan vazgeçmiyor mu? Bir yandan kendini aldatıp dururken, bir yandan da beni mi aldatıyor yoksa? Üstelik, bir de o fotoğraf makinesi var işin içinde. Ne yapıp yapıp Mason'dan önce ele geçirmeliyiz onu. Giysiyi de. Hem, bulursak, olaydan sonra bir yerlere saklanmış olduğu izlenimini de silmiş oluruz: "Bizdeydi de ortaya çıkartmıyorduk." deriz. "Temizletmek için Lycurgus'a göndermiştik." deriz. "Yo, hayır, hayır... bir dakika... Acele etmeyeyim, önce iyice bir düşüneyim."

Böylece, adım adım, belki de Clyde'ın öyküsünü hiç kullanmayıp kabul edilme olasılığı daha yüksek olan birtakım başka şeyler uydurmaya kadar vardırdı düşüncelerini. İşin içindeki cinayet kokusunun elden geldiğince yumuşatılması gerekiyordu.

XV

REUBEN Jephson o güne dek bu davada Clyde'ın karşısına çıkmış herkesten çok daha başkaydı. Gençti, ince-uzundu, soğuk görünüşlü değildi ama, serinkanlıydı. Çelik gibi sapasağlam bir kişiliği vardı. Ortak olarak Clyde'ın savunmasını üzerlerine alacaklarını duyar duymaz, hemen araştırmaya koyulmuş, bir çırpıda davayla ilgili nekadar kanıt, rapor varsa, hepsini bir bir gözden geçirmişti. Şimdi de, Belknap'la karşılıklı oturmuş, onun Clyde'la yapmış olduğu görüşmeyi konuşuyorlardı. Belknap, Clyde'ın Robertayı öldürmeyi tasarlamış olduğunu kabul ettiğini, ancak böyle bir şeyi hiçbir zaman isteyerek eyleme dökmediğini, son ânda birdenbire bilincini kaybederek, aslında hiç de niyetli olmadığı halde, ona vurduğunu söylüyordu.

Jephson bunları duyunca ilkin hiçbir şey söylemedi; yüzünde en ufak bir gülümseme, ya da herhangi bir ifade olmaksızın öylece baktı. Sonra sordu:

— "Peki ama, kızla birlikte oraya giderken onda hiç de böyle anormal bir durum yokmuş, değil mi?"

— "Hayır."

— "Ya da, sonradan kıyıya doğru yüzerken?"

— "Hayır."

— "Ağaçlıkların içinden geçerken, giysilerini, şapkasını değiştirirken, makinenin ayağını saklarken de yokmuş?"

— "Hayır."

— "E, şimdi, biliyorsun, onun anlattıklarını aynen kullanacak olursak, bu, biçimsel olarak yasaların gözünde bilerek vurmuş olmakla aynı şeydir. Nitekim, yargıç da bunu böyle anlayacaktır."

— "Evet, biliyorum. Bunların hepsini düşündüm."

— "E, o zaman..."

— "Bak şimdi, Jephson, bu dava oldukça çetrefil bir dava. Şu sırada bana öyle geliyor ki bütün kozlar Mason'un elinde. Bu herifi saf dışı bırakabildik mi, ondan sonra karada ölüm yok demektir. Ama, gene de, şimdilik şu bilinç kaybetme meselesini hiç açmayız sanırım; en azından, sanığın akli dengesiyle ilgili bir mazeret öne sürmek zorunda kalıncaya dek; hani daha önce şu Harry Thaw davasında olduğu gibi."

— "Aslında hiç kuşkusuz suçludur, mu diyorsun?"

— "Valla', belki biraz garip gelecek ama, hayır. En azından, böyle bir şey söylemeye dilim varmıyor. Doğrusunu istersen, bu benim şimdiye dek karşıma çıkan en ilginç davalardan biri. Aslında bu çocuk hiç de öyle sandığın kadar kötü değil. Ya da, ne bileyim, öyle buz gibi donuk biri falan değil. Tavırları bakımından pek sade, sakin bir insan. Olsa olsa, ya yirmibir, ya yirmiiki yaşında. Sonra, bu Griffiths'lerle olan akrabalığına karşın oldukça yoksul görünüşlü; basit bir memur gibi. Annesiyle babası da yoksul insanlarmış; öyle dedi. Batı dolaylarında, sanırım Denver'de, birtakım din işleriyle uğraşıyorlarmış. Ondan önce de Kansas City'delermiş. Dört yıldır evinin yüzünü görmemiş bu çocuk. Kansas City'deyken bir otelde çalışıyormuş da, sonradan kaçmak zorunda kalmış. Bu işin üzerinde biraz durmalıyız; bakalım Mason biliyor mu, bilmiyor mu? Clyde'ın anlattığına bakılırsa, otelde çalışan birkaç arkadaş, zengin bir adamın arabasını haberi olmaksızın almışlar, ondan sonra da, dönüşte, geç kaldık diye telâşa kapılıp deli gibi giderken bir kıza çarpıp öldürmüşler. Dediğim gibi, bu işi iyice öğrenip hazırlıklı olmalıyız. Mason biliyorsa, duruşma sırasında muhakkak bize karşı kullanacaktır bunu."

Jephson cin gibi parıldayan masmavi gözleriyle: "Ben işin aslını öğrenmeye Kansas City'ye gidersem pek öyle kolay kolay kullanamaz." dedi.

Bundan sonra Belknap Clyde'ın o güne kadarki yaşayışı üzerine ne biliyorsa hepsini anlattı. En sonunda da, kızlardan biriyle başı dertteyken öbürüne nasıl tutulduğunu, ancak, birinciyi yolundan uzaklaştırmadan ikinciye ulaşamayacağını anlayınca da nasıl çaresiz duruma düştüğünü söyledi.

Jephson: "Bütün bunlara karşın değilim. Yalnız, buna karşılık, şu öteki kıza hâlâ sırılsıklam âşık olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Ondan söz ederken, ya da ben onunla ilgili bir şey sorduğumda, yüzü-gözü değişiyordu. Bir defasında, bu kızla olan ilişkisinin derecesini sordum. O, başka bir kızı aldatıp öldürdüğü yolunda suçlanan insan, yüzüme öyle bir bakış baktı ki, hani sanki orada o soruyu sormakla en büyük haltı yemişim, hem kendisine, hem de kıza en ağır damgayı vurmuşum gibi oldu."

Belknap sözünün burasında acı acı gülümsedi. Buna karşılık Jephson, bacaklarını önündeki sehpanın üzerine uzatmış, en ufak bir tepki göstermeksizin ona bakıyordu. Sonunda: "Demek öyle?" dedi.

— "Okadarla kalsa iyi. Soruma karşılık, "Ne demek yani?" dedi, "Öyle şeylere izin verecek insan değildi o. Hem sonra..." Sözünün burasında sustu. "Hem sonra ne, Clyde?" diye üsteledim. "Onun kim olduğunu unutmamalısınız." dedi. "Ha, evet, anlıyorum." dedim ben de. Daha sonra, inanır mısın, onun gerek adının, gerekse yazmış olduğu mektupların gazetelerde, ya da duruşmalar sırasında açığa çıkarılmamasının bir yolu olup olmadığını sordu. Gerek onun, gerekse ailesinin bu işten zarar görmemelerini istiyor."

— "Sahi mi? Peki, ya öbür kız ne olacak?"

— "Hah, işte benim de gelmek istediğim nokta bu. Şimdi, o kızı öldürmeyi tasarladı, hattâ belki aldatıp ırzına geçtikten sonra da tasarladığı gibi öldürdü. Yalnız, öteki kızla ilgili olarak kurduğu düşler kendisini öylesine sarhoş etmişti ki bu işi yaparken ne yaptığının farkında bile değildi. Bilmem anlatabiliyor muyum? Biliyorsun, bu yaşlardaki gençlerin kimisi, böyledir; özellikle de para, kadın-kız konusunda kısmetsiz olup da buna karşın hayali geniş olanların."

— "Sence, bu onun birazcık da olsa akli dengesini etkiledi, öyle mi?"

— "Valla' işte, olabilir. Çok zayıf bir ânında... Hani cinnet hali gibi bir

şey. Yalnız, bir şey söyleyeyim mi?.. Demin de söyledim ya, şu öteki kıza hâlâ ölesiye tutkun. Öyle sanıyorum ki hücresinde ağlayışı en çok bu yüzdendi. Ya, biliyor musun, ağlıyordu. Görmeye gittiğimde karyolasının üzerine kapanmış, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Hıçkırmaktan ner'deyse yüreği çatlayacak gibiydi." Belknap bir ara sustu, düşünceli düşünceli kulağını kaşıdı, sonra: "Herneyse." dedi. "Yalnız, şu iş üzerinde durmamız gerekiyor... şu, cinnet getirme işi. Bir yandan Roberta kendisiyle evlenmesi için sıkıştırıp dururken, öbür yondan öteki kızın evlenme sözleri onu sonunda öyle bir noktaya sürüklemiş olabilir. Çünkü bir zamanlar ben de böyle bir çıkmazla karşı karşıya kalmıştım."

Belknap gençliğinde başından geçen olayı anlattı. Sonra: "Ha, aklıma gelmişken söyleyeyim." dedi. "Öbür boğulan çift haberini "The Times Union'ın onsekiz, ya da ondokuz haziran sayısında okumuş olduğunu söyledi."

— "Tamam, ben bakarım."

Belknap: "Şimdi, senden yarın yapmanı istediğim şey," dedi, "benimle gelip onunla konuşman. Ben de orada bulunup kulak misafiri olacağım. Bakalım sana da herşeyi bana anlattığı gibi mi anlatacak? Hem de senin ondan edineceğin izlenimlerini öğrenmek istiyorum."

Jephson karşılığı yapıştırdı:

— "Merak etme, hemen öğreneceksin."

Ertesi gün Belknap'la Jephson tutukevine Clyde'ı görmeye gittiler. Jephson Clyde'ı dinledi, sorular sordu. Yalnız, Clyde'ın, dediği gibi, Roberta'ya istemeyerek vurduğuna inansın mı, inanmasın mı, birtürlü karar veremedi. Çünkü, öyle olduktan sonra, ne diye yüze yüze dosdoğru kıyıya dönmüştü de yardımına koşmamıştı? Böyle bir şeye inanmak çok güçtü. Daha kendisi doğrudürüst inanmamışken, mahkemede jüriyi nasıl inandıracaktı?

Clyde'ın anlatması bitince sordu:

— "Öyle sanıyorum ki Roberta Alden'in yazmış olduğu mektupların ne denli önemli olduğunu biliyorsun?"

— "Evet, efendim."

— "Olayları bütünüyle bilmeyen insanları oldukça etkileyecek türden mektuplar. Bu bakımdan, hele Sondra Finchley'in mektupları da işin içine girince, o mektupların jürinin üzerinde çok büyük etkisi olur."

— "Evet, sanırım olabilir. Yalnız, bütün ilişkimiz boyunca öyle olmadı. Sadece, başı derde girip de, ben de peşimi bırakmasını söyledikten sonra öyle yazmaya başladı."

— "Biliyorum, biliyorum. Üzerinde durduğumuz nokta da bu ya. Yapabilirsek, bunu kullanmak istiyoruz. Şu mektupları dava dışı tutmanın bir yolu olsaydı..." Jephson bunları Belknap'a söylemişti. Sonra yeniden Clyde'a döndü: "Şimdi sana şunu sormak istiyorum. Onunla aşağı-yukarı bir yıldır ilişkideydin, değil mi?"

— "Evet."

— "Peki, bu süre içinde, ya da daha önce, başka bir erkekle arkadaşlığı, ya da daha öteye bir yakınlığı oldu mu acaba, biliyor musun?"

Clyde, Jephson'un bir kaçamak noktası bulabilmek için hiçbirşeyden sakınmadığını, hertürlü şeyi rahat rahat düşünüp, tasarlayıp söyleyebilecek derecede korkusuz, hattâ biraz da katı olduğunu görüyordu. Yalnız, onun bu sözleri karşısında sevinip alkış tutmak şöyle dursun, birhayli şaşırmış, birhayli de tedirgin olmuştu. Roberta için böylesine ağır bir yalan uydurmak son derece utanç verici bir şeydi. Buna kesinlikle razı olamazdı.

— "Hayır, efendim. Başkasıyla bir ilişki kurduğu hiç kulağıma çalınmadı. Gerçekte de böyle bir şey yapmadığını kesinlikle biliyorum."

Jephson hemen: "Çok güzel, tam düşündüğüm gibi!" diye karşılığı yapıştırdı. "Yazmış olduğu mektuplar da bunu gösteriyor ya. Yalnız, gene de herşeyi tam olarak bilmemiz gerekiyor elbette. Çünkü işin içinde bir başkası varsa durum çok başka olur."

Bu noktada Clyde'ın içinde bir kuşku belirdi: Acaba Jephson kendisine böyle bir fikri benimsetmeye mi çalışıyordu? Ne olursa olsun kararını vermişti: Böyle bir şeyi düşünmek bile doğru değildi. Bir yandan da düşünüyordu: Ah, şu adam kendisi için şöyle güzel bir savunma hazırlayabilseydi! Çok keskin bir zekâsı vardı çünkü.

Jephson aynı katı, donuk sesle gene sordu:

— "Peki, onu tanıdığın süre içinde, yakınlaşmanızdan önce, ya da sonra, hiç şöyle, bayağı, küçümseyici, ya da tehditkâr nitelikte bir mektup aldığın oldu mu ondan?"

— "Hayır, efendim, hiç böyle bir şey olmadı. Yalnız, belki o son günlerde

yazmış olduğu mektuplar... Örneğin, en sonuncusu...'

— "Sanırım sen ona hiç mektup yazmadın?.."

— "Hayır, efendim, hiç yazmadım."

— "Neden?"

— "E, çünkü, her gün fabrikada beraberdik. Fabrikadan ayrılıp evine döndükten sonra ise yazmaya korktum."

— "Evet, anlıyorum."

Bundan sonra Clyde, gerçek olan bir noktaya leğinerek, Roberta'nın zaman zaman tatlılıktan hayli uzaklaşıp tersleştiğin, domuzuna inatçı bir insan haline geldiğini anlattı. Kendisi çalışıp, kazanıp ona bakmak konusunda tam güvence verdiği halde, Roberta'nın gene de hiçbirşeye, özellikle onun böyle bir olayın ardından toplumsal saygınlığının ne denli zedeleneceğine aldırmaksızın, ille de evlilik diye tutturmasından söz eti. Bütün bu olup bitenlerin temelinde yatan da buydu ya. Sondra ise —Jephon Clyde'ın, sözlerinin bu noktasında heyecanlandığını, yüzünde bir coşku ışığı belirdiğini fark etti— öyle değildi; o, kendisi için herşeyi yapmaya gönüllüydü.

— "Demek Sondra Finchley'i bu derece sevdin, öyl mi?"

— "Evet, efendim."

— "Böylece de, onunla karşılaştıktan sonra Roberta'yı daha da umursayamaz hale geldin."

— "Evet, evet, ister-istemez öyle oldu."

— "Anlıyorum."

Jephson jürinin bunu öğrenmesinin ne denli tehlikeli olabileceğini düşünüyordu. Belki de en güzeli, gene Belknap'ın az önce otaya atmış olduğu şu cinnet getirme işini kurcalamak olacaktı.

— "Son gün, onunla birlikte kayıktayken garip bi şey olduğunu söyledin... ona vurduğun sırada ne yaptığını bilmez bir durunda olduğunu."

— "Evet, efendim, evet; gerçekten öyle oldu."

Clyde bundan sonra o ânki durumunu bir daha anlatmaya koyuldu. Bunun üzerine Jephson, inanır görünerek, ama içindeki kuşkuları daha aşamayarak: "Tamam, tamam, sana inanıyorum." dedi. "Ama, tahmin edeceğin gibi, hiçbir jüri kolay kolay inanmaz bunlara. Açığa kvuşturulması gereken pek çok nokta var, olayların şu sıradaki görünümüylede bunu yapmak pek

olası değil. O iş nasıl olur, bilmiyorum." Belknap'a dönmüştü. "İşin içinde o iki şapkayla çanta varken... şu akli denge işini, ya da ona benzer bir şeyi ileri sürmemiz gerekecek. Ne var ki bu konuda da pek emin değilim. Ailende akıl yönünden herhangi bir bozukluğu olan biri var mıydı acaba, biliyor musun? Yeniden Clyde'a dönmüştü.

— "Hayır, efendim, bildiğim öyle biri yok."

— "Şöyle, garip halleri, garip düşünceleri olan bir amca, bir amca-oğlu, ya da bir dede falan?"

— "Hiç duymadım, efendim; yok sanırım."

— "Peki, Lycurgus'taki şu akrabaların... Böyle bir şey ortaya atıp kanıtlamaya kalkışsam pek hoşlarına gitmez, değil mi?"

— "Korkarım, gitmez, efendim." Clyde, gözünün önüne Gilbert'i getirdi.

Jephson, bir süre düşündükten sonra: "Evet, bu gidişle işler bir hayli zor olacak." dedi. "Yalnız, sanırım gene de en çıkar yol bu."

Gene Belknap'a dönmüştü. Soruyordu. Acaba olaya bir intihar süsü veremezler miydi? Roberta'nın son mektuplarında oldukça belirgin bir melankoli havası vardı; öyleyse, böyle bir ruh durumu kolaylıkla intihara yol açmış olamaz mıydı? Örneğin, kayıkta evlilik sorununu tartışırlarken, Clyde'ın böyle bir şeyi kesinlikle reddetmesi üzerine Roberta'nın kendisini suya atmış olduğunu ileri sürebilirlerdi. Bu sırada Clyde'ın şaşkınlıktan kımıldayamaz hale geldiği, olduğu yerde donakalıp Roberta'nın yardımına koşamadığı da söylenebilirdi.

Jephson bunları sayıp dökerken bir ara Belknap onun sözünü kesti:

— "Güzel de, rüzgârın şapkasını uçurduğunu, onu yakalayayım derken kayığı devirdiğini kendi söyledi. Bunu nasıl açıklayacağız?"

Sanki Clyde hiç orada değilmiş gibi konuşuyordu.

— "Evet, bu da doğru ya. Yalnız, ahlâki yönden onun durumundan sorumlu olduğu için —ki Roberta'nın kendi canına kıymasına neden olan şey de içinde bulunduğu bu durumdu— önceleri olayın bir intihar olduğunu belli etmek istemediğini söyleyemez miyiz?"

Clyde bu sözler karşısında irkilmişti. Ötekiler bunun farkında bile değillerdi. O sanki hiç orada değilmiş gibi konuşuyorlardı. Clyde bu durumdan son derece ürküntü duyuyor ama, sesini çıkarmaya da cesaret edemiyordu.

Belknap ısrarla: "Anlıyorum, herşey çok iyi, çok güzel de, bütün o otel defterlerine yanlış ad yazdırmalar, o iki şapka, çanta, bunlar ne olacak?" diye sordu.

— "Valla', aslına bakarsan, ne gibi bir sav öne sürersek sürelim, bunlar her zaman şu ya da bu türde karşımıza dikilecek. Benim görebildiğim kadarıyla, şu akli dengesizlik işini her türlü halde işin içine katmak zorundayız. Bunu yapmadıkça, aleyhimize olan o kanıtlardan kurtulamayız."

Jephson ellerini kaldırıp yukarıya doğru açtı. "Doğrusu, bu işin içinden nasıl çıkacağımızı bilemiyorum." der gibiydi. Sonra, birden hatırlamışçasına Clyde'a dönüp sordu:

— "şu, Cranston'ların evinin yakınında göle attığın giysi... Nereye attığını tarif edebilir misin? Evden nekadar uzaktaydı?"

— "Oraya gidebilsem kolayca bulabilirim."

— "Elbette ama, yanında Mason olmadıkça oraya gitmene izin vermezler; belki o olsa bile vermezler, çünkü tutuklusun, resmi izin olmadıkça da dışarı çıkamazsın. Yalnız, o giysiyi de ele geçirmek zorundayız." Jephson sözünün burasında Belknap'a dönüp, alçak sesle: "Ele geçirip hemen temizletelim ki, sonradan bir yere saklanmadığını, sadece temizleyiciye gönderilmiş olduğunu söyleyebilelim."

Belknap: "Doğru, haklısın." dedi.

— "Daha hesapta göle düşen fotoğraf makinesi de var; onu da bulmaya çalışmalıyız. Sanırım Mason'un da bundan haberi vardır, dolayısıyla o da onun orada olduğundan kuşkulanıyordur. Onun için, ne yapıp yapıp ondan önce ulaşmalıyız makineye. Duruşma sırasında hiç kuşkusuz kıza makinenin ayağıyla vurduğunu öne süreceklerdir; o zaman elimizde makine olursa kapana kıstırabiliriz."

Belknap gene onayladı.

— "Mason'daki çantaya gelince, onu da yarın göreceğim. Sudan çıktıktan sonra giysiyi sırılsıklam haliyle hemen soktun mu çantaya?"

— "Hayır, efendim. Önce iyicene sıktım, sonra da biraz kurumasını bekledim. Çantaya koymadan önce de yiyeceklerimizi sarmış olduğumuz kâğıda sarıp, altıyla üstüne de kurumuş çam çöpleri yerleştirdim."

— "Öyleyse, çantadan çıkardığın zaman çantanın sağında, solunda ıslak

lekeler kalmamıştı."

— "Hayır, sanmıyorum, kalmamıştı."

— "Ama, emin değilsin."

— "Evet, doğrusu, pek emin sayılmam."

— "İyi, o zaman yarın ben kendim bakarım. Şimdi, gelelim Roberta'nın yüzündeki lekelere. Bugüne dek kimsenin yanında ona şu, ya da bu biçim vurduğunu itiraf etmedin, değil mi?"

— "Hayır, efendim."

— "Kafasının üst kesimindeki lekenin de kayığın kenarına çarpmaktan meydana geldiğini söylüyorsun?.."

— "Evet, efendim."

— "Ama, öteki lekeler makineyle vurmandan ötürü olabilir, değil mi?"

— "Evet, efendim, sanırım öyle."

Jephson Belknap'a döndü:

— "Şimdi, bana öyle geliyor ki, hiçbir açık kapı bırakmayacak biçimde şunu söyleyebiliriz: Kafadaki bu lekelerin hiçbiri onun elinden çıkmamıştı; olayın ertesi günü kızın ölüsünü aramaya çıkan adımların ellerindeki sopalar yüzünden olmuştu. Ya da, o olmazsa, ölü gölden istasyona taşınırken, trende getirilirken olmuştu."

Belknap: "Evet, sanırım Mason lekelerin vurmadan ötürü olduğunu kanıtlamakta epey zorluk çekecek." dedi.

— "Makinenin ayağına gelince, önce ölüyü görmeliyiz. Örneğin, lekeleri ölçmeliyiz; sonra, kayığın kenar tahtasının kalınlığını ölçmeliyiz; ki, Mason olayda makine ayağının kullanılmış olduğunu kolay kolay iddia edemesin."

Bunları söylerken Jephson'un kısık gözleri mavi mavi parıldıyordu. Bütün bu konuşmaları şaşkınlık içerisinde dinleyen Clyde kendisine tam anlamıyla yardım edebilecek olan kişinin bu adam olduğunu düşünüyordu. Kurnazdı, işe yatkın bir zekâsı vardı, hiçbirşeyden korkmuyordu.

Sonunda, iki adam gitmek üzere kalkınca, Clyde içinde bir burukluk duydu. Onlar yanındayken, ona yardım etmek için uğraşıp kafa yorarlarken daha bir güvenlik içinde, daha bir güçlü, daha bir umutlu, er-geç özgürlüğüne kavuşacağı konusunda daha bir inançlı görüyordu kendini.

XVI

AKLİ denge yetersizliği, "cinnet getirme" durumu ile ilgili tasarı uzun uzun görüşüldü, tartışıldı; önce Catchuman'la Brookhart'a, sonra da onların aracılığıyla Samuel'le Gilbert Griffiths'e danışıldı. Sonunda, böyle bir şeyi öne sürebilmek için öncelikle Clyde'ın geçmişinde, ya da ailesinde bu tür durumlar olduğunu söyleyip kanıtlamak gerektiği, bunun da Samuel ile Gilbert Griffiths'in saygınlıklarını birhayli sarsacağı gerekçesiyle vazgeçildi.

Şimdi, Belknap'la Jephson bir daha külâhlarını önlerine koyup düşünmek zorundaydılar. Tek gibi görünen bu yol da kapandığına göre, başka bir yol bulmak birhayli umutsuz gibiydi. Gene de, sonunda, büyük sıkıntılardan sonra, Jephson bir tasar oluşturdu, Belknap'ın karşısına geçip anlatmaya başladı:

— "Şimdi bak, öncelikle yapacağımız iş, olay üzerine bütün bilinen gerçekleri olduğu gibi kabul etmek.. vurma bunun dışında elbet. Mektuplarmış, kafadaki lekelermiş, çantaymış, efendim, şapkalarmış, herneyse, hiçbirini ört-bas etmeye çalışmayacağız."

— "İyi ama, nasıl?"

— "Valla', öncelikle şunu söyleyeyim, bundan başka yolumuz yok. Sanırım bu bizi sonuca götürecektir. Jephson başını pencereden yana çevirdi, dışarıya baktı. Sonra, sanki dışardaki birisiyle konuşuyormuş gibi anlatmaya koyuldu: "Şimdi, kızla birlikte göle gider, çünkü korkmaktadır; birşeyler yapmak zorundadır; ya birşeyler yapacak, ya da çok kötü bir biçimde adı çıkacaktır. Bunun için, otel kayıtlarına da uydurma adla imza atar; Lycurgus'tan bir kimsenin kendisinin oraya gitmiş olduğunu öğrenmesini istemez. Bu arada, oraya gitmekteki amacı da Roberta'ya öbür kızın varlığını itiraf etmektir. Ancak," Jephson sözünün burasında gözlerini Belknap'a dikip bir süre durdu. "Evet, işte, işin püf noktası da burada. Bu da tutmazsa, bil ki hapı yuttuk demektir! Şimdi dinle! Korkudan ne yapacağını bilmez bir halde onunla birlikte oraya gitti, dedik. Yalnız, onunla evlenmemeyi kesenkes kafasına koymuştur. Bu arada, öldürmek-möldürmek gibi bir niyeti de hiç yoktur. Sadece, onu tek başına gitmeye razı etmektir amacı. Ancak, gene de, onunla buluşup da, onun hastalıktan, yorgunluktan, üzüntüden bitip tükenmiş halini görünce

—bu arada, biliyorsun, kız da onu hâlâ nekadar seviyor— dayanamayıp üst üste iki geceyi onunla birlikte geçirir. Oldu mu?"

Belknap: "Evet," dedi. Biraz rahatlamıştı. "O iki gece böylece açıklanabilir besbelli."

Jephson, buna karşılık, kaskatı, buz gibi bakışlarla bakarak: "Besbelli ne demek?" diye sordu. "Bunun açıklaması kesinlikle bu şekilde olur... Evet, ne diyorduk? Onunla yeniden bir araya gelince duygularında ansızın bir değişme olur. Anlıyorsun değil mi? Acır ona, yaptıklarından ötürü kendi kendinden utanır, pişmanlık duyar. Ne dersin? Buradaki adamlar dini, ahlâki geleneklerine çok bağlıdırlar; onlara sökmez mi bu hikâye?"

Belknap: "Olabilir," dedi. Yavaş yavaş umutlanmaya başlamıştı.

Jephson, ağını örmekte olan bir örümcek gibi, yaptığı işin bilinçinde, yeniden aldı:

— "Ona haksızlık etmekte olduğunu anlar, öbür kıza olan bütün sevgisine karşın Roberta'yla en doğru olan işi yapmaya karar verir. Anlıyorsun değil mi? Çünkü, acımaktadır ona; yaptıklarından dolayı da pişmandır. Bunlar, Utica'yla Grass Gölü'nde geçirdikleri o iki gece boyunca cinayeti tasarladığı yolundaki savları çürütecektir."

— "Evet ama, öbür kızı hâlâ seviyor, değil mi?"

— "Elbette. Seviyor. Üstelik de, onun sürdüğü yaşayışa karşı müthiş bir tutkusu var; bu yüzden sanki bambaşka bir insan olup çıkmıştır. Gene de bu kızdan, bu kıza olan sevgisinden Roberta'ya söz edip de, Roberta hâlâ evlenmekte ayak direrse, karşıkoymayıp razı olmaya karar veriyor."

— "Anlıyorum. Yalnız, ortada kayık işi var, çanta var, olaydan sonra Finchley'lerin evine gidişi var; bunları nasıl açıklayacağız?"

— "Bir dakika! Bir dakika! Sabırlı ol, oraya da geleceğim... Elbette ki onunla birlikte kayığa da biner, çantayı da yanına alır; elbette ki uydurma ad da kullanır, Roberta boğulduktan sonra ormanlara dalıp öbür kıza da koşar... Elbette. Ama, bütün bunlar neden? Evet, neden? Bilmek ister misin? Bak, söyleyeyim! Ona acımıştır, anlıyor musun? Evlenmek, ya da en doğru olan neyse onu yapmak niyetindedir. Yalnız, dikkatini çekerim, daha önce yoktu böyle bir niyeti. Aman bunu aklından çıkarma! Daha önce kesinlikle böyle bir şey yoktu. Sonradan, birini Utica'da, öbürünü de Grass Gölü'nde geçirdikleri

o iki geceden sonra oldu. Gelgelelim, kız boğulup ölünce —ki bu bir kazaâ idi elbette, kendisi de böyle söylüyor— öbür kıza olan sevgisi gene su yüzüne çıktı. Onu aslında hiçbir zaman aklından silip çıkarmamıştı. Bilmem, anlatabiliyor muyum?"

— "Evet."

— "Ansızın bir duygu değişimine uğradığını söyleyip bunda dirense, bunun tersini nasıl ispat edecekler?"

— "Doğru. Yalnız, oldukça inandırıcı bir hikâye anlatması gerekecek. Hem sonra, daha şu iki şapka işi var. Bunun da açıklanması gerekir."

— "Elbette. Şimdi oraya geliyorum. Daha önce giydiği biraz kirlenmişti, onun için başka bir şapka almaya karar verdi. Mason'un yanındayken kasket giydiğini söylemiş ama, korkup yalan uydurmuş olabilir. Şimdi, daha öbür kızın yanına gitmeden önce de, Roberta daha sağken, o kızla başlamış olan bir ilişkisi, onunla ilgili birtakım niyetleri de var elbette. Şimdi, bu durumdayken, Roberta'yla karşı karşıya geçmiş, konuşmakta. Yalnız, bütün bunların çok iyi bir biçimde kılıfına uydurulması gerek elbet. Sanırım bu da kolay olacak, çünkü bir kez bir duygu değişimine uğrayıp da Roberta için en iyi olanı yapmaya karar verdikten sonra, bütün yapacağı iü, öbür kıza mektup yazıp, ya da kendisi gidip, Roberta'ya yapmış olduğu haksızlığı anlatmak olacak."

— "Evet."

— "Görebildiğim kadarıyla, öbür kızı dava dışı tutmak pek okadar kolay olmayacak. Korkarım, onun adını da kullanmak zorunda kalacağız."

— "Eh, n'apalım, kullanırız."

— "Çünkü, Roberta hâlâ onun kendisiyle evlenmesini isteyecek olursa, Clyde'ın ilk yapacağı iş dosdoğru Sondra'ya gidip evlenmelerinin mümkün olmadığını bildirmek olacaktır; oralardan uzaklaşacağını söyleyecektir; Roberta onun kendisini böyle uzun bir süre için bırakıp gitmesine ses çıkarmayacak olursa elbette."

— "Evet."

— "Böyle bir şeye karşıçıkacak olursa, Three Mile'da, ya da başka bir yerde nikâhlarını kıydıracaklardır."

— "Evet."

— "Yalnız, hiç unutmamamız gereken bir şey var: Kız sağ olduğu süre içinde Clyde'ın kafasının içi karmakarışık; ne yapacağını bilemez durumda. Ancak; ancak Grass Gölü'ndeki o ikinci geceden sonra birtakım şeylerin farkına varmaya başlıyor; ancak o geceden sonra o zamana kadarki davranışlarının ne denli yanlış olduğunu anlıyor. Birşeyler oluyor o arada. Ne bileyim, ya kız ağlıyor, ya, mektuplarında da olduğu gibi, ölmek istediğinden söz ediyor..."

— "Evet."

— "Bunun üzerine Clyde, şöyle, kimsenin kendilerini görüp duymayacağı, sessiz, sakin bir yere gidip orada konuşmayı düşünüyor."

— "Evet, evet. Sonra.."

— "Sonra, işte, aklına Big Bittern geliyor. Daha önce de bir kez gitmiş oraya. Hem, onbeş kilometre kadar güneyinde Three Mile var, evlenmeye karar verirlerse oraya gidip nikâhlarını kıydırabilecekler."

— "Evet, anlıyorum."

— "Böyle bir şeye karar vermezlerse, bütün o itiraflardan sonra kız kendisiyle evlenmek istemezse, küreklere asılıp gerisin geriye otele dönecekler, oradan sonra da yolları ayrılacaktır."

— "Evet, evet."

— "Bu arada, otelde uzun bir vakit geçirmek zorunda kalmamak için —çünkü çok pahalı bir yer, buna karşılık onun cebindeki para sayılı— çantaya yiyecek birşeyler koyup yanına alır. Resim çekmek istediği için fotoğraf makinesini de alır. Bunu da açıklamak zorundayız, çünkü Mason tutup da makineyi pat diye karşımıza dikti mi, ondan daha iyi birşeyler söyleyebilecek durumda olmalıyız. Öyle değil mi?"

— "Elbette, elbette."

Belknap artık hararetli hararetli ellerini oğuşturmaya başlamıştı.

— "Şimdi, demek ki, göle açıldılar."

— "Tamam."

— "Bir süre dolaştılar."

— "Tamam."

— "Sonra, kıyıda bir yerde yemeklerini yediler, birkaç fotoğraf çektiler."

— "Evet."

— "En sonunda da Clyde kıza durumu anlatmaya karar verdi."

— "Evet."

— "Yalnız, daha önce, kayıktayken de birkaç fotoğraf çekmelerini istedi."

— "Tamam."

— "Biliyorsun, ondan sonra herşeyi söyleyecek."

— "Evet."

— "Bu arada, çiçek toplamak için kıyıya dönmeyi düşündüklerinden çantayı orada bıraktı. Tamam mı? Çanta işini de böylece açıklayabiliriz."

— "Tamam."

— "Sonra, kayıkta, resim çekmeyi bırakıp, öteki kızdan söz etmeye başladı; ona duyduğu sevgiyi anlattı. Gene de Roberta kendisiyle evlenmek isterse, o kıza mektup yazıp durumu bildireceğini, sonra da kendisiyle evleneceğini söyledi. Yok, Roberta, o başka bir kızı severken evlenemeyeceklerini söylerse, o zaman da..."

— "Evet, evet?"

— "Belknap coşmuştu.

— "Evet, o zaman da ona yardım etmek için elinden geleni yapacağını, varlıklı kızla evlendikten sonra ondan çekeceği parayla kendisine bakacağını söyledi."

— "Evet."

— "Bütün bunlardan sonra da, Roberta Clyde'ın kendisiyle evlenip Sondra'yı bütün bütün bırakmasını istedi."

— "Anlıyorum. Peki, Clyde buna razı oldu mu?"

— "Elbette. Bunun üzerine kız öylesine bir coşkuya kapıldı ki, sevinçle ayağa fırlayıp Clyde'a doğru atıldı."

— "Tamam."

— "Atılınca da kayığın dengesi bozulur gibi oldu, Clyde onun suya düşmesini önlemek için yerinden fırladı. Tamam mı?"

— "Tamam, tamam."

— "Şimdi, bu noktada iki seçeneğimiz var: Fotoğraf makinesinin o sırada elinde olduğunu söylemek, ya da söylememek. Artık, hangisini uygun görürsen."

— "Evet, lafı nereye getirmek istediğini çok iyi anlıyorum."

— "Neyse, elinde tutsa da, tutmasa da ortada yanlış bir hareket var. Bu, ya kızdan geliyor, ya ondan, ya da her ikisinden birden. Sonunda kayığın dengesi bozuluyor, bu arada da kazara kıza vuruyor."

— "Evet, evet. Anlıyorum. Harika, Reuben, harika!"

— "Sonra, düşerlerken, Clyde teknenin kenarına çarpıyor. Kız da çarpıyor. Clyde çarpma nedeniyle hafif bir sarsıntı geçiriyor."

— "Tamam."

— "Bu arada kızın çığlıklarını duyuyor, çarpınışlarını görüyor ama, sersemliğini daha atamamıştır üzerinden. Tamam mı? Ha, doğru-dürüst kendine gelip de tam harekete geçeceği sırada ise..."

— "Çoktan iş işten geçmiş oluyor. Boğulup gidiyor kız. Evet."

— "Bundan sonra, daha önce yapmış olduğu bütün o kuşku uyandırıcı davranışlar, uydurma ad kullanmalar, sonra, Roberta'nın boğulması, onun için elden gelebilecek hiçbirşey bulunmayışı, falan-filandan dolayı..."

— "Evet, anlıyorum."

— "Kaçmaya başlıyor. Utançla, pişmanlıkla karışık bir ayıp korkusu içindedir. Daha başından beri boyuna bunu vurgulayacağız. En büyük kaygısı amcasının gözünden düşmemek; amcasının gözünden düşüp de sahip olduğu yeri gitirmemek. Ne dersin? Bunlar işi açıklamaya yetmez mi?"

— "Yetmez de ne demek, Reuben! Bundan iyisi can sağlığı! Doğrusu, çok akla yakın bir açıklama; kutlarım seni. Böylece, hiç değilse yirmi yılla paçayı kurtarabilir."

Belknap sevinç içinde yerinden kalktı.

— "Güzel, güzel!" diye mırıldandı.

Buna karşılık Jephson, bütün sakinliğiyle: "Yalnız, biliyorsun, bu arada çok önemli bir sorun var." dedi.

— "Onun sanık sandalyesinde alacağı durum, değil mi? Elbette, elbette, biliyorum. Gelgelelim, bu onun kurtuluşu için tek çare."

— "Korkarım, orada bulunacak kişileri öyle kolaylıkla etkileyebilecek çapta bir insan değil. Çok sinirli, çok heyecanlı."

— "Evet, biliyorum. Kafası çok dağınık, kolay kolay toparlayamıyor. Bu Bu da, Mason için çok iyi bir koz, elbette. Bu yüzden, bütün bunlara karşı hazırlamak zorundayız onu. Önünde tek fırsatın bu olduğunu, canının buna

bağlı olduğunu anlatmalıyız. Aylarca bir daha, bir daha çalıştırmalıyız."

— "Başaramazsa herşey bitmiş demektir. Şöyle, ona cesaret kazandıracak birşeyler yapabilsek. Örneğin, söyleyeceği, yapacağı şeyleri ezberletsek."

Jephson gözlerinin önünde mahkeme salonunu görür gibiydi; Clyde'ı, onun karşısında dikilmiş duran Mason'u. Düşünden sıyrılıp Roberta'nın mektuplarını aldı, baktı. Mason, mektupların fotokopilerini göndermişti.

— "Ah, şunlar bir olmasaydı!" dedi. Bir ara bir karamsarlık bulutu geçmişti üzerinden. Sonra: "Hey Tanrım!" dedi. "Ne dava! Yalnız, kapana kısılmadık daha! Hem, kapana kısılmak ne kelime, daha kavgaya başlamadık ki! Ha, aklıma geldi: Big Bittern yakınında tanıdığım biri var, ona söyleyeceğim de bu akşam dalıp şu fotoğraf makinesine bir baksın. Eh, bana iyi talih açıklığı dilemeyecek misin?"

— "Dilemek de söz mü!"

XVII

BÜYÜK bir cinayet davasının estirdiği heyecan fırtınası! Belknap'la Jephson, Brookhart-Catchuman ile de görüştükten, onaylarını aldıktan sonra, Jephson'ın hazırladığı tasarın belki de tek yol olduğuna karar vermişlerdi. Ne var ki, bu tasarın uygulanması sırasında Griffiths'lerin adı elden geldiğince az kullanılacaktı.

Bu kararın hemen ardından, Belknap'la Jephson, Clyde'ın suçsuzluğuna olan inançlarını belirten bir dizi demeçler vermeye başladılar. Bu demeçlere göre, Clyde tamamıyla yanlış anlaşılmış bir gençti; Roberta Alden'le ilgili niyetleri, ona karşı olan davranışları, Mason'un ileri sürdüklerinden akla kara kadar farklıydı. Ayrıca, başsavcının tez elden duruşmalara geçilmesi konusunda gösterdiği sabırsızlığın da, yasal olmaktan çok, siyasal bir nedeni vardı. Yoksa, yerel seçimlerin yaklaştığı şu sırada bu acelecilik başka nasıl açıklanabilirdi? Böyle bir davadan elde edilecek sonuçları bir kişinin, ya da bir

topluluğun siyasal emellerine alet etmek gibi bir tasarı mı vardı acaba? Belknap'la Jephson, verdikleri demeçlerde böyle birşeyin hiç olmamasını dilediklerini belirtiyorlardı.

Savunma avukatları, Clyde gibi masum bir gencin, sırf Cumhuriyetçi partinin kasımdaki başarısını güvenceye bağlamak için elektrikli sandalyeye gönderilmesine izin vermeyeceklerdi. Dahası, bu gibi tasarılara karşıçıkabilecek yeterlilikte bir savunma hazırlayabilmek için mahkeme'den kendilerine uzunca bir süre tanımasını da isteyeceklerdi. Olağan koşullarda, bu gibi bir davanın duruşmasına ocaktan önce başlanamazdı; ki zaten onlar da ancak o zamana dek hazırlıklarını tamamlayabilirlerdi. Mason'un mahkemeden istediği ise, alınacak özel bir kararla, duruşmalara hemen geçilmesiydi. Buna engel olmak gerekiyordu.

Beri yanda Mason da bildiğini okuyup duruyordu. Ona göre, eldeki bütün kanıtlar Clyde'ın yüzde-yüz suçlu olduğunu gösteriyordu. Bu yüzden, şu sırada savunma durumunda olan "çok yetenekli baylar" tersini tam olarak kanıtlamadıkça bu işin üzerine gidecekti. Ayrıca, duruşmaları ta ocak ayına ertelemek —ki bu baylar aslında bunu kendisinin o tarihte artık başsavcılık görevinde bulunmayacağını bildikleri için istiyorlardı— bütün bu işleri kendi yerine geçecek olan insana devretmek, herşeye sıfırdan başlamak demek olacaktı ki, bu da devletin başına boş yere birsürü masraf açmaktan başka birşey değildi. Örneğin şu sırada kendisi dava ile ilgili bütün tanıkları kolaylıkla toplayıp Bridgeburg'a getirmişti. Süre uzayıp da, savunma avukatları da bu arada bu tanıkları dağıtmak için ellerinden geleni yaptı mı, ondan sonra yeniden kim, nerede, nasıl arayıp bulacaktı bu insanları? Hayır, hayır, asla göz yummayacaktı böyle bir ertelemeye! Ayrıca, kendisinin birtakım siyasal amaçlarla bu işe giriştiğini öne sürüyorlardı. İyi ama, Belknap'ın yaptığı da başka bir şey miydi yani? Geçen seçimlerde en büyük muhalifi oydu; şimdi, bu seçimlerde de gene aynı şeyi yapmak niyetinde olduğunu söylüyorlardı.

Bu düşüncelerin sonucu, vakit kaybetmeden eyalet valisini görüp Anayasa Mahkemesi'nden özel bir karar çıkartılması yolunda etki yapmak üzere dosdoğru Albany'ye gitti. Vali, Mason'u da, Belknap'ı da dinledi. Sonunda, Mason'dan yana bir karar alarak, duruşmaların ertelenmesi için tutarlı hiçbir gerekçe olmadığını, gene de son sözün Anayasa Mahkemesi'nin atayacağı

bir yargıçta olduğunu söyledi. Bundan sonra Anayasa Mahkemesi Frederick Oberwaltzer adında bir yargıca görev verdi; o da, duruşmaların erkene alınmasına, Clyde'ın 5 ağustosta Özel Büyük Jüri karşısına çıkarılmasına karar verdi.

Karar duyulur duyulmaz Belknap'la Jephson doğru Oberwaltzer'e koştular. Şu ara, gerek Mason'un demeçleri, gerekse basın aracılığıyla Clyde'a karşı oldukça olumsuz, etkin bir kamuoyu yaratılmışken, şimdi, hiçbir jürinin kalkıp da bu genci hakkaniyetle yargılayamayacağını öne sürüyorlar, bu nedenle kararın ertelenmesini istiyorlardı. Birtakım derin önyargılarla gelip duruşma salonuna oturan bir jüriden sonuçta sağlıklı bir karar beklemek akla sığmayan bir şeydi.

Yargıç Oberwaltzer, asılında, ağır, kılı kırk yaran, hangi konuda olursa olsun hep geleneksel kalıplara bağlı kalmayı yeğ tutan bir adamdı. Bu nedenle, Belknap'la Jephson'ın söylediklerini kulak ardı etmedi, beş gün düşünüp taşındıktan sonra da duruşmanın 15 ekime bırakılmasına karar verdi. Böylece, avukatlara savunmalarını hazırlamak için bol bol vakit kalıyordu.

— "Bu arada Mason, karşısında Belknap'la Jephson gibi iki zorlu rakip bulunduğu için, iddiasını bulacağı yeni kanıtlarla iyice sağlamlaştırmak istiyordu. Bunun için de yanına Burton Burleigh ile Earl Newcomb'u alıp bir daha Lycurgus'a gitti. Yaptığı araştırmalarda yeni yeni şeyler de buldu: Clyde'ın fotoğraf makinesini nereden satın aldığını; Big Bittern'e gitmek üzere Lycurgus'tan ayrılmadan üç gün önce Bn. Peyton'a makinesine birkaç film alması gerektiğini söylediğini; Clyde'ı iyi tanıyan, Orrin Short adında bir tuhafiyeci olduğunu, Clyde'ın dört ay kadar önce ona gidip fabrikadaki bir işçinin gebe karısı konusunda fikir danıştığını, onun da Gloversville dolaylarında oturan Dr. Glenn diye birini salık verdiğini; daha sonra, Dr. Glenn aranıp, bulunup, Roberta'yla Clyde'ın resimleri gösterildiğinde, Clyde'ı değil ama, Roberta'yı hatırladığını, hepsini, hepsini ortaya çıkardı Mason. Bu araştırmalar sonucu Clyde'ın şapkayı satın aldığı Utica'daki mağaza bile bulundu.

Bütün bunlar olurken Mason'a bir mektup geldi. "Cygnus" gemisindelerken Clyde'la birkaç kez göz göze gelmiş olan kızdandı bu mektup. O gün kafasında hasır bir şapka olan bu kişiyi tanıdığını, Sharon'da gemiden inerken gördüğünü yazıyordu. Mason artık Talih'in kendisinden yana çalıştığına

inanmaya başlıyordu.

Son olarak da —ki aslında Mason için en önemlisi buydu— Pennsylvania'nın Bedford kentinde oturan bir kadından haber geldi. Kadın, 3 ile 10 temmuz arasında kocasıyla birlikte Big Bittern'in doğu kıyısında kamp yaptıklarını, 8 temmuz akşamüstü saat 6 sularında gölde sandalla dolaşırken birdenbire bir çığlık duyduklarını, acı çeken, ya da bir şeyden korkan bir kadının çığlığına benzettiklerini yazıyordu. Ona göre, ses, balık tutmakta oldukları yerin güneybatısına düşen adanın ötesinden gelmişti.

Mason şimdi, duruşma öncesine dek ne bu mektubu, ne makineyi, ne filmleri; ne de Clyde'ın Kansas City'deyken karıştığı olayla ilgili bilgileri gün ışığına çıkarmak niyetinde değildi. Belki duruşma sırasında bile önceleri bir süre bekleyecek, ondan sonra, savunmanın en eli-kolu bağlı kaldığını sezdiği sırada patlatacaktı.

Belknap'la Jephson'a gelince, Clyde'ı Grass Gölü'ne vardıktan sonra ansızın bir duygu değişimine uğradığını nasıl anlatacağı konusunda hazırlamaktan başka yapacakları pek birşey yoktu. Uzun arayışlardan sonra Cranston'ların yazlığının az ilerisinde göle atılan giysiyi bulup ortaya çıkarmışlar, temizletip, ütületip yazıhanedeki bir dolaba kilitlemişlerdi. Big Bittern'in dibindeki fotoğraf makinesine gelince, onun için de bir dalgıç tutmuşlar, defalarca aratmışlardı ama, makine diye birşey bulamamışlardı. Bunun üzerine, Jephson, Mason'un bu konuda kendilerinden önce davrandığına, makinenin de şimdi onda olduğu sonucuna varmış, bu yüzden de duruşma sırasında ilk fırsatta bu noktaya değinmek gerektiğini düşünmüştü. Clyde'ın kazara bile olsa Roberta'ya makineyle vurmadığını söyleyeceklerdi. Evet, Roberta'nın ölüsü üzerinde yaptıkları incelemelerde yüzdeki izlerin biçim, boyut bakımından makineninkilere uyduğunu görmüşlerdi ama, gene de böyle söylemekten başka çareleri yoktu. Çünkü, duruşma sırasında Clyde'ın derdini yeterince inandırıcı bir biçimde anlatabileceğinden kesinlikle kuşku duyuyorlardı. İzler olsun, olmasın, jürinin vurmanın kazara olduğuna inanması için Clyde'ın çok, çok iyi bir konuşma yapması gerekiyordu. Oysa, onlar bundan emin değillerdi. Onun için de, böyle bir tehlikeyi göze almaktansa, hiç vurmadığını söylemek daha yerinde olacaktı.

Böylece, bir yandan sessizlik içinde duruşmalara hazırlanırken, bir

yandan da, yapabildikleri kadarıyla, Clyde'ın geçmişine bakıp, kişiliğinin olumlu yanlarını ortaya çıkarmaya çalışıyorlardı. Bunu yaparken bir bakıma engelleyici bir takım gerçeklerle de karşılaşmıyor değillerdi. Örneğin, Clyde, Lycurgus'a geldiği günden beri dışarıya karşı kendisini hep örnek bir genç olarak göstermeye çalışmıştı ama, beri yanda da gizliden gizliye, bile bile, tam tersi bir yola sapmıştı. Kansas City'de, daha yeni girdiği bir işten de öyle bir olay nedeniyle apar topar ayrılmak zorunda kalmıştı.

Ne var ki, bütün bunların ötesinde gerek Belknap'la Jephson'u, gerekse savcıyı asıl düşündüren nokta —ki dava açısından oldukça büyük bir önem taşıyordu— o güne dek ne kendi ailesinden, ne de amcasıgillerden hiç kimsenin Clyde'ı bir kez bile arayıp sormamış oluşuydu. Clyde da Belknap'la Jephson dışında kimseye annesiyle babasının bulundukları yeri açıklamamıştı. Acaba Clyde'ın ailesinden bir kimsenin gelip de onun adına birtakım hayırlı şeyler söylemesi gerekmez miydi? İyi olmaz mıydı böyle bir şey? Çünkü, Clyde bütün yakınlarınca, bütün tanıyanlarınca dışlanmış, ilgi kesilmiş olumsuz bir insan, bir parya görünümü kazanıyordu.

Ancak, bunu Darrah Brookhart'a açtıklarında, Lycurgus'lu Griffiths'lerin böyle bir şeye karşı olduklarını, ailenin Batı'daki kanadını oluşturan bu kimselerin ortaya çıkarılmasının kendi saygınlıklarını sarsacağından kaygı duyduklarını, bu nedenle kendilerinin elden geldiğince perde gerisinde bırakılmalarını istediklerini öğrendiler.

Aslında Clyde da bu konuda Griffiths'lerle aynı düşüncedeydi. Evet, onu şöyle oturup da uzun-uzadıya dinleyen, bütün bu olanlardan dolayı annesi adına ne denli üzüldüğünü, pişmanlık duyduğunu gören biri, onunla annesi arasındaki kan bağından en ufak bir kuşku duyamazdı ama, gene de şu sıradaki isteği bu doğrultudaydı işte. Gerçek şuydu ki Clyde bu aralık annesinin bütün bu olanları, toplumsal yönü bir yana, ahlâki yönden değerlendirip ona göre alacağı tavırdan dolayı korkuyla karışık bir utanç duygusu içindeydi. Acaba, Belknap'la Jephson'un uydurdukları o ansızın kapıldığı duygu değişmesiyle ilgili hikâyeye inanacak mıydı annesi? Hem sonra, bırak bunu bir yana, annesiyle burada, bu demir parmaklıklar ardında nasıl karşı karşıya gelecek, nasıl yüzüne bakıp da iki kelime laf edecekti? Gözlerinin önüne kadıncağızın yorgun, şaşkın bakışları geliyordu. Tam anlamıyla suçsuz olduğundan

kuşku duyacağını düşünüyordu. Çünkü, görebildiği kadarıyla, kendisini kurtarmak için gösterdikleri bütün o çabaya karşın Belknap'la Jephson da Roberta'ya kazara vurduğundan kuşku duyuyorlardı. İnanmıyorlardı buna; inanmadıklarını annesine de söyleyebilirlerdi. O zaman da, bukadar dinine bağlı, bukadar Tanrı'dan korkan, suç denilen olaydan bukadar nefretle kaçınan annesi onlardan daha safça davranabilir miydi ki?

Bu düşüncelerle, kendisine annesiyle babası konusunda ne yapılmasını istediği sorulunca, daha annesiyle görüşebilecek durumda olmadığını bildirdi. Böyle bir şey şu ara her ikisini de çok sarsardı.

Bu arada şunu da anlıyordu ki, bereket versin, bugüne dek başına gelenlerden hiçbirisi Denver'de oturan annesiyle babasının kulaklarına erişmemişti. Koyu dini, ahlâki inançları yozlaşmış, dünyevi şeyler olan gazetelerin bir tekinin bile evlerinin kapısından içeri girmesine izin vermiyordu. Beri yanda, Lycurgus'lu Griffiths'ler de onları bu durumdan haberdar etmek için hiçbir istek, hiçbir çaba göstermemişlerdi.

*
**

Bir akşam, Clyde'ın ablası Esta'nın gözüne "The Rocky Mountain News" gazetesindeki bir haber ilişti. Esta, Clyde'ın Lycurgus'a geldiği günlerde evlenmiş, Denver'in güneydoğusuna düşen mahallelerden birinde bir eve yerleşmişti. Tam da duruşma sonrasıydı, tam da Belknap'la Jephson'ın Clyde'ın annesiyle babasının ortalarda görünmemesi konusunda ne yapacaklarını hararetli hararetli tartıştıkları günlerden biriydi. Gazete şöyle bir başlık atmıştı:

İŞÇİ KIZI ÖLDÜREN BÜYÜK JÜRİCE SORGUYA ÇEKİLDİ

Hemen altında da anlatıyordu: Jüri, bir gün önce, 5 ağustosta toplanmış, Lycurgus'lu gömlek fabrikatörünün yeğeni Clyde Griffiths'i Roberta Alden'in öldürülmesiyle ilgili davanın sanığı olarak dinlemişti. Mahkeme sırasında, gerek Clyde Griffiths, gerekse avukatları Alvin Belknap ile Reuben Jephson, yargıç Oberwaltzer önünde olayın tümüyle bir kazâ olduğunu iddia etmişlerdi.

Sonunda, duruşmanın 15 ekime ertelenmesine karar verilmişti.

Esta bunları okur okumaz yıldırım gibi annsinin evine koştu. Gazetede Clyde'la ilgili olarak söylenen herşey tam tamına tutuyordu ama, o gene de bunun kardeşi olabileceğine inanamıyordu.

Kapısının üzerinde "Umut Işığı" yazan evin önünde tramvaydan atlayıp içeri daldı. Bu evin de Kansas City'dekinden pekbir farkı yoktu. Evet, sokaklarda sersefil dolaşan işsiz-güçsüz insanların yirmibeş sente geceleyebilecekleri odalarının sayısı daha çoktu ama, gene de eskisinden daha büyük bir kazanç getirmiyordu. Sadece kendine yetecek kadar bir geliri vardı. Bu arada, biri ondokuz, öbürü onyedi yaşına gelmiş olan Frank'la Julia da kendilerine birer küçük iş bulup bağımsızlıklarını ilân etmişler, edeki din işlerinin yürütülmesini hepten anneyle babanın omuzlarına bırakmışlardı. Şimdi, gün boyunca evde, ayak altında dolaşan tek çocuk Esta'nın üç-dört yaşlarındaki yasa-dışı oğlu Russell'dı. Ninesiyle dedesinin ağızlarında "Kansas City'de buldukları bir öksüz"dü o. Koyu renk saçları vardı. Bazı bakımlardan Clyde'ı andırıyordu. Daha bu küçücük yaşında, kafası da Clyden çocukluk yılları boyunca birtürlü haz edemediği şeylerle dolduruluyordu.

Esta içeri girdiğinde Bn. Griffiths ortalığı toplamakla uğraşıyordu. Dönüp de kızını o saatte, orada, o halde, usul usul kendini içeriki odaya çağırır görünce, yıllar yılı böyle sahneleri defalarca göüp çokluk ne anlama geldiğini deneylemiş bir kadın olarak, "Ne oldu?" giblerden merakla baktı. Kimbilir gene ne çoraplar örülüyordu başlarına! Estanın ölgün, kurşuni gözleri bir felâketin habercisi gibiydi sanki. Elinde de atlanmış bir gazete vardı. Yavaşça annesine uzatıp başlığı işaret etti. Şimdi Bn. Griffiths bakışlarını oraya doğrultmuştu. A, o ne!

İŞÇİ KIZI ÖLDÜREN BÜYÜK JÜRİCE SORGUYA ÇEKİLDİ

8 TEMMUZDA BIG BITTERN GÖLÜ'NDE ÖLÜ BULUNAN ROBERTA ALDEN'İ ÖLDÜRMEKLE SUÇLANIYOR

DURUŞMA SONUNDA DAVANIN BİRİNCİ DERECEDEN BİR CİNAYET OLARAK SÜRDÜRÜLMESİNE KARAR VERİLDİ

ALEYHTEKİ ÇOK KUVVETLİ KANITLARA KARŞIN SAVUNMA SANIĞIN SUÇSUZ OLDUĞUNU İDDİA EDİYOR

DURUŞMANIN 15 EKİME ERTELENMESİNE KARAR VERİLDİ

FABRİKADA İŞÇİ OLAN SEVGİLİSİNİ ÖNCE ALDATTI, SONRA DA SUYA ATIP BOĞDU

BUGÜNE DEK SANIĞIN YAKINLARINDAN HİÇ KİMSE ORTAYA ÇIKMADI

Böylece, yazıdaki en önemli noktaları seçerek bir daha, bir daha okudu:

CLYDE GRIFFITHS, LYCURGUS'LU ZENGİN GÖMLEK FABRİKATÖRÜNÜN YEĞENİ

Clyde... Oğlu! Olamazdı! Bir katil, bir kızın katili olamazdı Clyde! Böyle bir insan değildi! Hem, mektupta yazmıştı, koskoca bir bölümün şefi olmuş, geleceğini güvence altına almıştı. Kızdan-mızdan hiç söz etmemişti o zaman. Şimdi.. Şimdi, bir felâketti! Kocasına, öteki çocuklarına nasıl söyleyecekti bunu? Sonra, gazeteler neler yazacaklardı? Bunun ardından, yapmakta oldukları şu iş ne olacaktı? Yeniden kalkıp başka yerlere göç etmek zorunda mı kalacaklardı?

Bir ara durdu. Şu sırada, o her zaman ısrarla savunduğu Tanrı sevgisi, Tanrı inancı bile duymakta olduğu acıyı, dehşeti hafifletmeğe yetmiyordu. Oğlu! Clyde'ı! Hapisteydi; cinayetle suçlanıyordu! Birşeyler yapmalı, hemen telgraf çekmeliydi! Mektup yazmalıydı! Belki kalkıp gitmeliydi bile! Evet ama, parayı nereden bulacaktı? Bonra, hadi oraya gitti diyelim, ondan sonra ne yapacaktı? Yüreği nasıl dayanacak, nasıl katlanacaktı? Beri yanda, kocası, Frank, Julia.. Hiçbiri bilmemeliydi.

Hey Ulu Tanrı! Hiç dolmayacak mıydı çilesi?

Döndü. İş görmekten nasır tutmuş iri elleri titriyor, tutmakta olduğu gazeteyi de titretiyordu. Esta annesinin, ömrü boyunca karşılaştığı bunca

çileden sonra, şimdi bir de buna katlanmak zorunda oluşunu düşünüyor, kadıncağıza karşı derin bir acıma duyuyordu. Öte yandan da biliyordu ki annesi ailedeki en güçlü, en dayanıklı, en sağlam insandı.

Bn. Griffiths giysi dolabının üzerinde duran İncil'i aldı, yatağına oturup okumaya başladı. Esta, bir köşeye çekilmiş, sessizlik, şaşkınlık içinde onu seyrediyordu. Arada birşey söyleyecek oldu ama, annesi hiç oralı olmayıp okumasını sürdürdü. Kimsenin ulaşamayacağı ıssız, sakin bir köşeye çekilmiş gibiydi. Sonunda, kitabı yavaşça kapatıp ayağa kalktı, kızına döndü:

— "Şimdi, oturup, ne yazacağımızı, mektubu kime göndereceğimizi... Clyde'a göndereceğiz elbette ya, oradaki, Bridgeburg'daki kişilerden hangisinin eliyle göndereceğimizi düşünmeliyiz. Belki şu iki avukata gönderebiliriz; gazetede adları var. Amcanıza göndermek istemiyorum. Bakarsın, o da kalkar karşılık yazar da, baban herşeyi öğreniverir. Sanırım en iyisi doğrudan doğruya Clyde'a yazmak. Haberi gazetede okuduğumu, ona olan sevgimde, güvenimde hiçbir sarsılma olmadığını söylerim. Buna karşılık onun da bana mutlaka doğruyu söylemesini de isterim. Paraya ihtiyacı varsa, sanırım, bir çaresine bakmaya çalışırız."

Bir süre sustu, düşünmeye çalıştı. Sonra, çaresizlik içinde ellerini ovuşturarak sızlanmaya başladı:

— "Ah, nasıl olur! Nasıl olur! Oğlum o benim! Hepimiz çok seviyoruz onu, hepimiz inanıyoruz ona. Tanrı ona mutlaka yardım edecektir! Mutlaka!"

Kendinden geçmiş gibiydi; ne söylediğini bilmez haldeydi. Esta, yanıbaşında oturmuş, yatıştırmaya çalışıyordu:

— "Elbette, anneciğim! Elbette! Mutlaka herşey yoluna girecektir!"

Bir yandan da kendi kendine: "Ah!" diyordu. "Ah! Cinayetle suçlanmak! Bundan daha korkunç ne olabilir? Hayır, gerçek değildir! Kesinlikle, gerçek değildir! Hem, hem ya onun kulağına giderse?.." "Onun" dediği, kocasıydı. "Üstelik, Russell da var. Ulu Tanrı'm, sen bize yardım et!"

Bu halde bir süre orada kaldıktan sonra, ana-kız bitişikteki ayin salonuna geçtiler. Orası sessizdi; Tanrı'nın merhameti, Tanrı'nın yol göstericiliği, Tanrı'nın hakkaniyeti daha bir güçlü duyuluyordu orada.

XVIII

CLYDE'IN annesinin gönderdiği telgraf Belknap'la Jephson'ın eline geçer geçmez iki adam, avukat Clyde'a nasıl bir karşılık yazması gerektiğini bildirdiler. Çok iyi durumda olduğunu, hiçbirşeye ihtiyacı olmadığını yazmak en iyisiydi. Avukatları uygun görmediği sürece aileden kimsenin ortalarda görünmemesi gerektiğini de bildirmeliydi. Ayrıca, Belknap'la Jephson da, Bn. Griffiths'e bir mektup yazarak, merak edilecek hiçbirşey olmadığını, Clyde'ın her ihtiyacının hemen karşılandığını bildirdiler.

Bu arada, hernekadar Lycurgus'lu Griffiths'ler ailenin doğu kanadının ortaya çıkarılmasına kesinlikle karşı idilerse de, Belknap'la Jephson, tam tersine, bunun dava açısından yararlı olacağına inanıyorlardı. Bu yüzden, telgrafın Bridgeburg'a vardığı günden sonra basında Clyde'ın ailesiyle ilgili haberler boy göstermeye başladı. Ailenin Denver'de yaşadığı yer, uğraştığı iş, içinde bulunduğu koşullar birer, ikişer gazete sütunlarına yansıdı. Çok geçmeden, gazete muhabirleri Bn. Griffiths'in kapısını çalmaya başladılar. Kadın kendisine sorulan bütün sorulara açıkyüreklilikle karşılık veriyordu. En ince ayrıntısına dek ailenin geçmişini, çocuklarının nasıl bir yoksulluk içinde yetiştiklerini, bütün bunlara karşın, gene de, ne ile suçlanırsa suçlansın, Clyde'ının pırıl-pırıl bir çocuk olduğunu, olanların bir kazâ olduğuna inandığını, bunun duruşmalar sırasında da kanıtlanacağını söylüyordu. Herşeyi öylesine açık, öylesine gizliye-saklıya kaçmadan anlatıyordu ki Clyde, sonunda, ona bir mektup yazıp, bukadar ileri gitmekte bir anlam olmadığını, hele hele kendisinin küçükken yapmaktan nefret ettiği birtakım şeyleri, örneğin, sokaklarda bağıra-çağıra ilâhi okuyup ondan-bundan para topladığını ulu-orta ilân etmenin kendisini çok zor duruma düşürdüğünü söylemek zorunda kaldı. Çünkü, böyle şeyleri herkes annesiyle babasının gördüğü gibi göremezdi; hele buradaki bu varlıklı insanlar. Amcası, amcası-oğlu, tanıyageldiği bütün o insanlar... Onların dünyaları öylesine başkaydı ki! Hele Sondra!.. Hiç kuşkusuz Sondra da gazetelerde onunla, geçmişiyle ilgili olarak yazılan bütün o yazıları okumuştu... şimdiye dek ondan büyük bir titizlikle gizlemeye çalıştığı bütün o geçmişi.

Bütün bunlara karşın gene de annesine kızamıyordu. Çünkü biliyordu ki annesi sarsılmaz bir sevgiyle seviyordu onu. Nitekim kadıncağız onun yazdığı mektuba verdiği karşılıkta da, duygularını incitmiş olmaktan dolayı üzüntü duyduğunu bildiriyordu. Yalnız, bir yandan da soruyordu: Her zaman için gerçeği söylemek, gerçeğe bağlı kalmak gerekmez miydi? Tanrı'nın gösterdiği yoldan ayrılmamak en doğrusu değil miydi? Oğlu yalan söylemesini istememeliydi kendisinden. İstiyorsa, para bulabilirdi; ya da, yanına gelip hücresinde onunla birlikte oturabilirdi, ona güç vermeye çalışabilirdi. Clyde şimdilik bunu da istemiyordu. Annesinin o gerçeği soran gözleriyle karşılaşacak, o gözlere bakacak gücü bulamıyordu daha kendinde.

Bu arada, kendisini merak edip görmek, sorular sorup birşeyler öğrenmeyi isteyen, her yaştan, her cinsten, her meslekten insanın ziyaretlerinin de ardı-arkası kesilmiyordu. Ta hücresinin kapısı önüne kadar geliyordu bu insanlar. Bunların verdiği sıkıntıyla yaklaşmakta olan duruşmanın heyecanı birleştikçe, zaman zaman bunalıyordu Clyde. Yalnız, Belknap'la Jephson'ın kesin öğütlerine uyarak, hiçbir zaman da bu insanlar karşısında suratını asmıyor, hep kibar, güleryüzlü, sevimli, sakin görünmeye çalışıyordu. Bu arada, o insanların bitmez-tükenmez soruları karşısında ağzından en ufak birşey kaçırmamaya da büyük dikkat ediyordu elbette.

Bunlardan başka, her gün, duruşma sırasında nasıl davranacağını, neler söyleyeceğini, Belknap'la Jephson'ın kendisine öğrettikleri gibi durup dinlenmeden tekrar ediyordu. Belknap'la Jephson, duruşma boyunca ona sorulabilecek soruları, bunlara verilecek karşılıkları bir kâğıda makineyle yazmışlar, eline vermişlerdi. Clyde her gün bu kâğıdı ezberliyordu. Bütün vereceği karşılık bu kâğıda göre olacaktı. Bunun ötesinde, Roberta'yı, Roberta'nın attığı o son sığlığı, sonra, sonra, Sondra'yı, evet, Sondra'yı, Sondra'nın temsil ettiği o güzelim, o şıkır-şıkır dünyayı yitirmiş olmanın verdiği yürek sızısını unutmak gerekiyordu.

Kimi gün Kraut, ya da Sissel onunla iki çift laf etmeye, ya da dama, satranç falan oynamaya geliyorlardı. Akşamları ise, hava kararıktan sonra, üzerine iyice bir kasvet çöküyor, avukatlarından, annesinden, kardeşlerinden başka kimsesi olmadığını düşünüp, yalnızlığı içerisinde umudunu yitiriyor, artık kendisi için hiçbir kurtuluş yolu kalmadığını kuruyor, kuruyordu.

Sondra'dan tek kelime olsun bir haber çıkmamıştı.

Sondra, ilk günlerin şaşkınlığından kurtulduktan sonra, hernekadar Clyde'ın Roberta'yı ona olan sevgisinden ötürü öldürdüğüne inanmış, bu yüzden de ona bir-iki kelime birşey yazıp kendisini hâlâ sevdiğini söylemek istemiş idiyse de, sonradan, gerek annesiyle babasının, gerekse çevrelerindeki eşin-dostun kulağına gideceği korkusuyla ister-istemez vazgeçmişti. Beri yanda Clyde ise, bunlardan habersiz, günlerini hücresinde bir baştan öbür başa dolaşmakla, kalın demir parmaklıklı penceresinden avluyu seyretmekle, günlük gazeteleri okumak, bir daha, bir daha okumakla, dama, satranç oynamak, yemek yemek, ya da Belknap'la Jephson geldiği zamanlarda onlarla sohbet etmekle geçiriyordu. Yalnız, bütün bunlar olurken aklında bir tek şey vardı: Sondra'yı yitirmenin dayanılmazlığı. Böyle olunca da, zaman zaman, içine düşmüş olduğu, nereye dek gideceğini de bilemediği bu boş kavgayı sürdürmenin anlamı olup olmadığını kendi kendine sormadan edemiyordu.

Kimi zaman, ya geceyarısı, ya da sabah olurken, korkunç bir karabasanla uyanıyor, tutukevinin o insana ürküntü veren sessizliğinde yüreği küt-küt ataraktan ayağa fırlıyordu. Gözleri dehşetle büyüyor, her yanı terden sırılsıklam oluyordu. Gördüğü karabasanlarda hep o sandalye dikiliyordu karşısına; cezaevinin bir odasındaki o korkunç sandalye. Bu konuda okumuş olduğu pek çok şey geliyordu aklına; insanların onun üstünde nasıl öldükleri! O zaman, hücrenin içinde bir o yana, bir bu yana dolaşmaya başlıyor, beyninin içinde dönen düşüncelere gömülüp gidiyordu. Ya Jephson'ın hazırladığı tasar bir işe yaramaz da suçu kesinlik kazanıp cezalandırılırsa, davaya yeniden bakılması isteği de reddedilirse, bu tukukevinden kaçabilir, bu duvarların ötesine geçebilir miydi ki? Bu duvarlar... bu eski, bu taş duvarlar! Kimbilir nekadar kalındılar! Acaba küçük bir kazmayla, ya da bir taş parçasıyla, birisinin, Frank'ın, Julia'nın, Ratterer'ın, Hegglund'un getireceği herhangi bir aletle birşeyler yapılamaz mıydı? Ya da bir testere bulup şu demir parmaklıkları kesebilseydi! Sonra da kaçıp, kurtulup, ardına bakmadan koşsaydı; uzaklara, ta uzaklara... tıpkı o zaman, o korulukta yaptığı gibi. Peki ama, nasıl olacaktı bu? Nereye kadar kaçacaktı?

XIX

15 ekim günü hava bulutluydu. Ocak ayındaymışçasına soğuk, sert bir rüzgâr yerlerdeki yaprakları bir o yana, bir bu yana savurup duruyordu. Tutukeviyle mahkeme binasının karşı karşıya bulundukları meydan bayramyerini andırıyordu. Yüzlerce çiftçi, köylü, tüccar, çoluk-çocuk toplanmışlar, bekleşiyorlardı. Hepsi de, biraz sonra tutukevinden çıkarılıp mahkeme binasına götürülecek olan Clyde'ı görmek için can atıyordu. Aşağı-yukarı hepsinin de kafasında, bu acıklı öykünün arka gerisinde kapkara bir gölge gibi yükselen elektrikli sandalyenin görüntüsü vardı.

Beri yanda, tutukevinde Alvin Belknap'la Reuben Jephson Clyde'a son talimatı veriyorlardı. Her ikisi de son derece şık giyinmişlerdi. Clyde'ın üzerinde de, olay günü giymiş olduğu o artık ner'deyse dillere destan mavi takımı vardı. Belknap'la Jephson, boyuna, suçluluk düşüncesini kafasından atmasını söylüyorlardı. Jüri karşısında sapasağlam, kendine güvenir, bu arada da güleryüzlü, sevimli bir tavır takınması şarttı. "Ne zaman Mason'un seni sıkıştırdığını, sorduğu sorular karşısında gücünü yitirmekte olduğunu fark edersen," diyordu Belknap, "o zaman hemen kendi kendine, 'Ben suçsuzum! Ben suçsuzum! Suçsuz olduğum sürece de suçlu olduğumu kanıtlayamazlar" diye birkaç kez tekrar et. Bu da kâr etmezse, hemen bana bak. Dosdoğru göz, lerimin içine bak. Bil ki ben oradayım, senin mutlaka kazanmanı istiyorum. Bil ki ben senin yapmadığın birşey için cezalandırılmana asla göz yummayacağım."

Gülümseyerek Clyde'ın sırtını okşadı. Clyde da, hiç değilse o ân için, cesarete gelip, söylenenleri kelimesi kelimesi uygulayacağı konusunda kendi kendine ant içti.

Beri yanda, Jephson, saatine baktıktan sonra, önce Belknap'a, ardından da pencereden dışarı, meydanda bekleşen kalabalığa dönüp: "E, vakit geldi." dedi. "Dışarısı da sanki bütün Cataraqui boşalmış gibi, anlaşılan hayli kalabalık bir dinleyici kitlesi olacak karşımızda." Sonra, Clyde'a dönerek: "Sakın bu kalabalığa bakıp da korkuya kapılma. Bir gösteriyi izlemeye gelmiş birtakım sıradan insanlardan başka birşey değil bunlar." diye cesaret verdi.

Bundan sonra Belknap'la Jephson mahkeme salonuna gitmek üzere çıktılar. Onlardan bir süre sonra da kendisini almaya gelen Kraut, Sissel, Slack, Swenk'in arasında, Clyde çıktı. Elinden geldiğince sakin, yumuşak görünmeye çalışıyordu ama, gene de, çevresini saran, bu yöreye özgü o sert bakışlı, palabıyıklı, kocaman paltolu, kasketli insanların çokluğu karşısında kötü şeyler düşünmeden edemiyordu. Her ân kendisine yöneltilmiş bir namludan bir kurşun sıkılabilirdi; her ân eli bıçaklı biri üzerine saldırabilirdi. Evet, koruma polisleri böyle bir olaya karşı tetikteydiler ama, gene de olmaz diye birşey söylenemezdi. Bir uğultudur gidiyordu: "Geliyor! Geliyor!"

— "İşte, işte! Orada!"

— "Bu çocuğun böyle bir şey yapacağı aklınıza gelir miydi?"

Sağında-solunda şakırdayan fotoğraf makineleri, artan uğultular, koruyucularının kendisini korumakta giderek daha çok güçlük çekmeleri... bütün bunların ortasında da Clyde'ın iyice içine kapanması..

İşte şimdi de mahkeme binasına tırmanan beş taş basamağı aşıp kapıdan içeri giriyorlardı. Ondan sonra bir merdiven daha, sonunda duruşmanın yapılacağı salona gelmişlerdi. Oturulacak yerler, ayakta durulacak yerler, hepsi tıklım-tıklım insan kaynıyordu. Clyde kendisini getiren adamların arasında içeri girince önce ortalığı bir "Şşşşş!" sesi sardı, sonra bütün gözler üzerine çevrildi, birdenbire bütün salonu derin bir sessizlik kapladı.

Belknap'la Jephson ileride, bir masanın başında oturuyorlardı. Ortalarında boş bir yer vardı. Oraya da kendisi oturacaktı. Bu masanın tam karşısına düşen ikinci bir masada ise Mason'la adamları oturuyorlardı. Bunlardan ikisini tanımıştı: Earl Newcomb'la Burton Burleigh. Ötekini ise tanımıyordu; daha önce hiç görmemişti. Onlar da başlarını kaldırmışlar, kendisine bakıyorlardı.

Az sonra, mübaşir salonda bulunanlara konuşmayı kesip ayağa kalkmalarını söyledi. Hemen ardından da, çok şık giyimli, kibar görünüşlü, omzuna siyah cüppesini almış bir adam, salonun güney ucundaki kapıdan içeri girip, ağır ağır yürüyerek geldi, kürsünün ardındaki yerini aldı. Ondan sonra salondakiler de oturdular. Mübaşir duruşmanın başlamış olduğunu, davayla ilgili olanların sırayla ayağa kalkıp kendilerini tanıtmaları gerektiğini bildirdi. Önce Mason, sonra da Belknap kalkıp hazır olduklarını bildirdiler.

Bundan sonra halktan kişilerin dinlenilmesine geçildi. Mübaşir, önünde

duran kutudan bir kâğıt çekip okuyarak ilk tanığı çağırdı:

— "Simeon Dinsmore!"

Adam gelip tanık sandalyesine oturduktan sonra Mason kalktı, ona doğru yaklaştı, gür sesiyle sormaya başladı. Yaşını, uğraşını, medeni durumunu, çoluğunu-çocuğunu, ölüm cezası konusunda ne düşündüğünü sordu. Bu son soru adamın içindeki bir öfkeyi, bastırılmış bir heyecanı ayağa kaldırmış gibiydi. Clyde'ın dikkatini çekmişti bu. Adam, kelimelerin üstüne basa basa: "Bazı kimseler için uygun görürüm." diye karşılık verdi. Bunun üzerine Mason hafifçe gülümserken, Jephson da Belknap'ın kulağına eğilerek: "Bir de burada hakkaniyetli bir duruşma yapılabileceğinden söz ediyorlar!" dedi.

Bundan sonra Mason başka sorusu olmadığını söyledi. Yargıç, Belknap'ın da onayını aldıktan sonra, adamın gidebileceğini söyledi. Sıra Dudley Sheerline diye birindeydi. Mason ona da aynı soruları sordu.

Bütün bunlar olurken Clyde, oturduğu yerde, Belknap'la Jephson'ın buraya gelmeden önceki bütün sözlerine karşın, sinirlerinin gittikçe gerildiğini, kanının çekildiğini seziyordu. Hele, şu sırada duruşmayı izlemekte olan o mahşer kalabalığının arasında Roberta'nın annesinin, babasının, kardeşlerinin de olabileceğini düşündükçe daha bir fenalaşıyordu. Lycurgus'tan olsun, Onikinci Göl'den olsun, tanıdığı onca insan vardı; başına bu işler açılalı beri kendisini bir kere bile arayıp sormamış, büyük bir olasılıkla suçlu olduğuna inanan onca insan! Acaba onlardan da gelen olmuş muydu? Örneğin, Jill, Gertrude, Tracy Trumbull? Ya da, Wynette Phant, kardeşi? Hiçbiri inanmayacaktı suçsuz olduğuna; hiçbiri onun gerekçesine kulak asmayacaktı; Roberta'yla birlikte yuvarlandıkları o kötü durumdan sonra içine düştüğü ruh halini, çektiği korkuları, Sondra'ya karşı duyduğu sevgiyi hiçbiri en ufak bir ölçüde olsun anlamaya çalışmayacaktı.

İşte şimdi, bütün bunlara karşın, Belknap'la Jephson'ın öğütlerine uyup, olduğu yerde dimdik oturmak, çevresine güleryüzle, cesaretle bakmak zorundaydı. Bu düşünceyle başını çevirdi... Amanın! Bukadar benzerlik olamazdı! Sol yandaki sıralardan birinde Roberta'ya tıpatıp benzeyen bir kız oturuyordu; hık demiş burnundan düşmüştü sanki. Gerçekten de Roberta'nın kız kardeşi Emily'ydi bu. Roberta vaktiyle ondan çok söz etmişti. Yüreği duracak gibi oldu. Sanki Roberta gelmiş oturuyordu. Yanında gene ona

benzeyen bir kız daha vardı. Onun yanında da daha önce görüştüğü o yaşlı adam: Roberta'nın babası. Adamın, kendisine bakarken: "Katil! Katil!" diye bağırdığını duyar gibi oluyordu. Yanında ise bitkinliği yüzünden okunan elli yaşlarında bir kadın vardı. Hiç kuşku yok ki bu da Roberta'nın annesiydi. Ne acı verici bir tabloydu, yarabbi! Clyde'ın elleri titriyordu.

Ansızın, kulağının dibinde Jephson'ın sesini duydu. Kendisine doğru eğilmiş: "Dik otur, Clyde, dik otur!" diyordu. "Koyuverme kendini öyle. Canlan biraz, çevrene bak, gülümse. İnsanların gözlerinin içine bak; hiçbirinin sana birşey yapacağı yok; sadece, gelmişler, seyrediyorlar işte."

Bu sözler üzerine yeniden kendine gelip dikleşti, çevresine bakınmaya başladı. Tam o sırada da korktuğu başına geldi. Orada, büyük pencerenin önündeki sırada, hemen duvarın yanında, Tracy Trumbull oturuyordu. O da gelmişti. Çok şükür ki, kendisine değil de, tanık sandalyesindeki adamı sorguya çekmekte olan Mason'a bakıyordu. Yanındaki de Eddie Sells'di.

Onlardan başka, salonun çeşitli yerlerinde de B.-Bn. Gilpin, B.-Bn. George Newton, Grace Marr, Orrin Short, daha başkaları oturuyorlardı. Demek ki bütün bu insanlar onun aleyhinde tanıklık etmek üzere burada toplanmışlardı. Demek ki hepsi de geçmişte olan şeyleri bir bir hatırlayabiliyorlardı.

Sonra, şu Mason!.. Ne zorlu bir adamdı! Ne çetin cevizdi! Bütün bu insanları aleyhinde tanıklık etsinler diye ta nerelerden toplamış getirmişti buraya!

Sonunda... oh, çok şükür! Müşavir duruşmanın öğleden sonra saat ikiye dek tatil edildiğini bildirdi. Herkes kalkarken Jephson kendisine dönmüş: "Eh, işte, ilki bitti bile, Clyde." diyordu. "Gördüğün gibi, hiç de öyle zor bir iş değil. Hadi bakalım, şimdi git güzelce bir yemek ye. Öğleden sonra epey işimiz olacak."

Bundan sonra Kraut, Sissel, ötekiler kendisini götürmek üzere yeniden çevresinde toplandılar. Bir kez daha: "İşte orada! İşte orada! Geliyor! Geliyor!" sesleri arasında yola koyuldular. Bir ara, kalabalığın arasından bir kadının çevresindekileri ite-kaka yakınına kadar gelip, gözlerini gözlerine dikerek: "Bir dakika, ben de göreyim. Senin suratını şöyle iyice bir görmek istiyorum, delikanlı. Anlıyor musun? Benim de boyumca yetiştirdiğim iki tane kızım var." dediğini duydu.

Ama, ne Lycurgus'tan, ne de Onikinci Göl'den kimsecikler yoktu. Bu yoklar arasında Sondra da elbet. Belknap'la Jephson, ısrarla, Sondra'nın geleceğinden umudunu kesmesini söylemişlerdi ona. Duruşmalar sırasında mümkün olduğu sürece adından bile söz edilmeyecekti. Griffiths'ler için de, Finchley'ler için de aynı şey söz konusuydu.

XX

BUNDAN sonraki beş gün boyunca Mason'la Belknap jüri üyelerini seçmekle uğraştılar. Çeşitli yaşlardan, çeşitli mesleklerden kimselerdi bunlar. Hepsi de Clyde'ın yüzde-yüz suçlu olduğuna inanıyorlardı ama, yine de, beş gün sonundaki ilk duruşmanın başında ayağa kalkıp, verecekleri kararlarda kesinlikle yansız olacaklarına yemin ettiler.

Sonra, Savcı Mason kalktı, çok uzun süren konuşmasını yaptı. Önce Clyde'ın geçmişinden söz etti, sonra Roberta'dan, sonra nasıl tanışıp nasıl ilişki kurduklarından, sonra Clyde'ın sevdiği ikinci kızdan (adını vermedi), bu kızın simgelediği zengin yaşayıştan. Ona göre, Clyde önce Roberta'yı başına vurarak öldürmüş, sonra da suya atmıştı. Bile bile adam öldürmeydi bu. Mason bütün yurttaşların gözlerinin kendisi üzerine çevrili olduğunu bilerek konuşuyor, jüriyi etkisi altına alabilmek için hep en oturaklı sözcükleri seçiyordu. Sözlerini şöyle bitirdi:

— "Baylar, bir daha söylüyorum: Clyde Griffiths Roberta Alden'i önce öldürmüş, sonra da göle atmıştır. Öldürmek için başına vurmuş, bunu yaparken de kimsenin kendisini görmediğini sanmıştır. Oysa, kızın son çığlıkları da Big Bittern'in sularına gömülürken, orada, olanları gözlemekte olan bir tanık vardı. Bu tanık buraya gelip ifade verecektir."

Aslında böyle bir tanık yoktu ama, Mason karşı tarafın elini, kolunu bağlamak için bu yalanı uyduruvermişti. Sonuç ise umduğundan çok daha parlak oldu. Gerçekten de, o âna dek hep sağlam görünmeye, olumlu bir izlenim yaratmaya çabalayan Clyde, duyduğu bu sözler karşısında birdenbire kaskatı kesiliverdi. Bir tanık! Hem de gelip burada ifade verecek olan bir tanık!

Aman yarabbi! O zaman, bu kişi, her kimse, Roberta'ya kazara vurduğunu görmüştü; Roberta'nın çığlıklarını duymuş, kendisinin, onun yardımına koşacak yerde, kıyıya kadar yüzüp giysilerini değiştirdiğini, sonra da ardına bakmadan kaçıp gittiğini bir bir izlemişti! Birden elleri oturduğu sandalyenin kenarlarına yapıştı; ner'deyse arka-üstü düşecek gibi olmuştu. Demek ki ölüm cezasından kurtulamayacaktı. Hiçbir umut kalmamıştı artık! Giderek fenalaşıyor, bayılacak gibi oluyordu.

Belknap'a gelince, Mason'un son olarak ağzından çıkan sözleri duyunca parmakları çözülmüş, o sırada not almaktayken birdenbire elinden kalem düşüvermişti. Böylesine ağır bir suçlamaya karşıkoymaları olanaksızdı. İlk ânın şaşkınlığından sonra, toparlanıp kendine çeki-düzen vermişti ama, şimdi düşünüyordu: Yoksa Clyde onlara yalan mı söylüyordu? Yoksa gerçekten isteyerek, bilerek mi vurmuştu kıza? Hem de şimdi var olduğu iddia edilen o tanığın gözleri önünde! Böyleyse, kendileri için davayı bırakmaktan başka hiçbir yol görünmüyordu.

Jephson ise her zamanki gibi yine sağlamdı. Düşünüyordu: Gerçekten böyle bir tanık var mıydı acaba? Varsa, o zaman Clyde'ın söyledikleri yalan mıydı? Birdenbire bir duygu değişimi olarak öne sürecekleri gerekçe de şimdiden çürütülmüş olmuyor muydu?

Herneyse, hiç değilse şu sırada en ufak bir zayıflık, bir şaşkınlık belirtisi göstermemeleri gerekiyordu. Bu düşünceyle, Belknap'la Clyde'dan yana dönerek: "İnanmıyorum ona." dedi. "Yalan söylüyor; ya da boş atıp dolu tutacak. Göreceğiz. Nasıl olsa bize de sıra gelecek. Hem, şurada oturan bütün tanıkları da önceden bir bir sorguya çekeceğiz. O tanığın da kim olduğunu, nerede olduğunu öğrenmeye çalışacağız. Yüzelli metre uzaktan onca şeyi görebilmek biraz zayıf bir olasılık gibi geliyor bana." Bunları söyleyip gülümsedikten sonra da Clyde'ın duyamayacağı bir şekilde fısıldadı: "En kötüsü, onu bu işten yirmi yılla sıyırırız, öyle değil mi?"

XXI

DAHA sonraki duruşmalarda, tanıkların dinlenilmesine geçildi. Birbiri ardından tam yüzyirmiyedi tanık dinlenildi. Bu da, ta kasım ayına kadar sürdü. Bu arada, seçimler yapılmış, Mason muradına erip bölge yargıçlığını ele geçirmişti. Dava günden güne ilginçleşiyor, meraklıların sayısı her gün daha da artıyordu. Sağda-solda konuşulanlara, gazetelerde yazılanlara bakılırsa, Clyde suçluydu. Ama, bütün bunlara karşın o, Jephson'ın ardı-arkası kesilmeyen öğütlerine uyarak, duruşmalar sırasında hiç istifini bozmamaya dikkat ediyordu.

Önce Titus Alden oturdu tanık sandalyesine. Mason, Roberta'nın Biltz'den ayrılırken yanına aldığı çantayı gösterip, kızının çantası olup olmadığını sordu. Titus, gözyaşları içinde, onun çantası olduğunu söyledi. Sonra içindeki giyeceklere, çamaşırlara, ayakkaplara, şapkalara, bu arada Clyde'ın hediye etmiş olduğu makyaj takımına bakıldı. Onlar da onundu.

Ardından Grace Marr dinlenildi. Grace, Roberta'nın Lycurgus'a gelip Clyde'la tanışıncaya dek çok saf, çok temiz bir kız olduğunu, onunla tanıştıktan sonra birdenbire değişip yalan söylemeye başladığını, daha sonra da başa çıkamayacağını anlayıp, adres falan vermeden çekip gittiğini söyledi. Dediğine bakılırsa, bir gün Roberta'yı gizli gizli izlemiş, bir erkekle buluştuğunu görmüştü. Şimdi o erkeğin Clyde'dan başkası olmadığına yemin ediyordu.

Daha sonra sıra karı-koca Gilpin'lerle çocuklarındaydı. Bn. Gilpin, Roberta'nın evlerine taşındığı tarihi aşağı-yukarı hatırlayabilmişti. Roberta'nın o zamanlar çok yalnız olduğunu sanıp birkaç kez yanlarına gelmesini önerdiğini, Roberta'nın ise buna hiç yanaşmadığını, sonunda bir gece saat onbirden sonra onun odasından bir erkek sesi işittiklerini söyledi. Yalnız, bu erkeğin kim olduğunu bilmiyordu.

Gilpin'lerin büyük kızı Stella ise, Roberta'nın evlerine taşındıktan kısa bir süre sonra, onu evden birkaç yüz metre ileride bir erkekle gördüğünü anlattı. Tesadüfen yanlarından geçmiş, geçerken de konuşmalarına kulak kabartmıştı. Söylediğine bakılırsa, tartışıyorlardı. "Olmaz!" diyordu Roberta.

"Böyle bir şey yapamayız." Mason'un da belirttiği gibi, birlikte Roberta'nın odasına gidip gitmemek konusunda yapılan bir tartışmaydı bu. Stella, Roberta'nın itirazı üzerine erkeğin onu orada bırakıp sinirli sinirli uzaklaştığını söylüyordu; bu erkek de, şu ânda sanık sandalyesinde oturmakta olan Clyde'dan başkası değildi.

Whiggam'la Liggett de tanık olarak dinlenildiler; gerek Clyde'ın gerekse Roberta'nın fabrikada işe başlamış oldukları tarihler konusunda jüriyi aydınlattılar.

Bn. Peyton, Clyde'ın odası, toplumsal uğraşıları üzerine bilgi verdi. Bn. Alden, kızının geçen Noel'de kendisine Clyde Griffiths'ten söz ettiğini, çalıştığı fabrikanın sahibinin yeğeni, aynı zamanda da o bölümün şefi olan bu gencin kendisine ilgi duyduğunu, ama bunun şimdilik gizli kalması gerektiğini söylediğini anlattı. Frank Harriet, Harley Baggott, Tracy Trumbull, Eddie Sells de Clyde'ın geçen yıl aralık ayı boyunca kendileriyle birlikte pek çok toplantıya katıldığını, o davet senin, bu davet benim gezdiğini söylediler. Schenectady'de eczacılık yapan John Lambert geçen yıl ocak ayında eczanesine gelip gebeliği önleyici ilâç soran gencin hiç kuşkusuz bu olduğuna andiçti. Orrin Short yine ocak ayında Clyde'ın kendisine fabrikadaki bir işçinin gebe karısından söz ettiğini, adamcağızın yoksulluk nedeniyle bu çocuğu istemediğini söyleyip bu işe bir çözüm yolu bulacak bir doktor tanıyıp tanımadığını sorduğunu anlattı. Bunun hemen ardından Dr. Glenn dinlenildi. Doktor, gösterilen fotoğraflardan, o tarihlerde kendisine başvuran genç kadının Roberta olduğunu çıkardı. Hemen ardından da, yasaları göz önüne alıp onun istekleri doğrultusunda hiçbir şey yapmadığını ekledi.

Daha sonra Alden'lerin komşusu B. Wilcox'a sıra geldi. Haziranın 22'sinde, ya da 23'ünde, bir erkeğin Lycurgus'tan telefonla Roberta'yı aradığını, onlar konuşurken kendisinin yan odada olduğunu, Roberta'nın coşku, kaygı dolu bir sesle: "Ama, Clyde, biliyorsun, okadar uzun süre bekleyemem... bekleyemeyeceğim!" dediğini duyduğunu anlattı. O telefon konuşması sırasında geçen adın Clyde olduğuna yüzde-yüz emindi. Kızı Ethel de aynı şeyi söylüyordu. Bir erkek birkaç defa Lycurgus'tan Roberta'yı aramıştı. Her defasında da Baker adını vermişti ama, Ethel bir keresinde Roberta'nın telefonda konuşurken "Clyde" dediğini işitmişti.

Sonra posta memuru Roger Beane geldi. 7 ya da 8 haziranla temmuzun aşağı-yukarı 4'ü, 5'i arasında Roberta'nın kendisine postaya atılmak üzere en az onbeş mektup verdiğini, hepsinin de Lycurgus'ta oturan Clyde Griffiths'e gönderildiğini söylüyordu.

Daha sonra, sırayla, Fonda istasyon şefi John W. Troescher, Fonda-Utica katarında görevli Quincy B. Dale, Big Bittern'deki, Grass Gölü'ndeki otellerin sahipleri dinlenildi. Hepsinin de söyledikleri sözler, getirdikleri kanıtlar bir bir Clyde'ın aleyhine işliyor, duruşmaların onuncu günü de böylece kapanıyordu.

XXII

ONBİRİNCİ gün yine tanıkların dinlenilmesiyle sürdü. Utica'daki Star mağazasının sahibi Wallce Vanderhoff, Clyde'ın hasır şapkayı almaya geldiği günkü halini anlattı. Big Bittern'deki sandalcı, koruluktaki üç adam Clyde'ı gördükleri sıradaki izlenimlerini dile getirdiler. Gun Lodge'dan Big Bittern'e yolcu taşıyan otobüsün şoförü ile kılavuz Clyde'ın, yolculuk boyunca, oralara çok kimsenin gelip gelmediği, göl çevresinde çadır kuranların olup olmadığı türünden sorular sorduğunu söylediler.

Daha sonra, Clyde'ın bindiği vapurun kaptanı, vapurda karşısında oturan kız, Cranston'ların şoförü dinlenildi. Bütün bunların ötesinde, Mason Clyde'ın başından beri böyle bir şeyi olmadığını söylediğini iddia ediyor, bu yüzden onu yalancılıkla suçluyordu. Bu suçlamasına kanıt olarak da tanık sandalyesine Earl Newcomb'u çıkarıyor, Earl Newcomb, olay sonrasında Mason, Heit ve ötekilerle olay yerinde yaptıkları aramada göl kıyısındaki bir kütüğün altında bir fotoğraf makinesi ayağı bulduklarını, bunun üzerine Clyde'a "Ayaklı bir fotoğraf makinen var mıydı?" diye sorduklarında onun "yoktu" dediğini anlatıyordu. Bundan sonra, Newcomb'un anlattıklarını doğrulayan, aramanın yapıldığı gün orada bulunanların imzaladıkları tutanak Yargıç Oberwaltzer'e sunuluyordu. Bunun üzerine Mason salonda bulunanlar arasından Joseph Frazer'i tanık sandalyesine çağırıyor, Clyde'ın makineyi de, makinenin

ayağını da satın almış olduğu mağazanın sahibi olan Frazer Clyde'ı tanıyor, aldığı makinenin markasını, modelini, boyutlarını, seri numarasını bir bir sayıp döküyordu. Bundan sonra da, Frazer'in verdiği bilgilerle, Mason'un hemen oracıkta ortaya çıkartıverdiği makine karşılaştırılıyor, herşeyin tıpatıp birbirine uyduğu görülüyordu.

Duruşma sırasında bütün bunlar Clyde'ın gözlerinin önünde oluyordu elbette. Clyde da şimdi kaskatı, donmuş gibi oturuyordu sandalyesinde. Demek ki ayaktan sonra makineyi de bulup çıkarmışlardı ortaya! Hem de onca zaman bir makinesi olduğunu inkâr ettikten sonra! Sonunda yalanı meydana çıkmıştı. Peki, şimdi bu jüri, bu yargıç, bu dinleyiciler ne diyecekler, ne düşüneceklerdi? Makine konusunda başından beri yalan söylemiş olduğu böylesi kanıtlanmışken, şimdi kim kalkıp da şu "ansızın duygu değişimi" masalına inanırdı?

Bundan sonra, Roberta'nın ölüsü üzerinde yapılan inceleme sırasında çekilen fotoğraflar gösterildi. Yüzdeki, kafadaki izlerin boyutlarıyla makinenin boyutlarının aynı olduğu kanıtlanmaya çalışıldı. Bu arada tanık sandalyesine gelen Burton Burleigh makinenin objektifine takılı kalan iki tel saçı nasıl bulduğunu, bunların Roberta'nın başındaki saçla nasıl tıpatıp benzeştiğini anlattı.

Burleigh'in ardından olay günü o saatlerde kocasıyla birlikte Clyde'la Roberta'nın bulundukları noktanın yakınında bir yerde balık tutmakta olan Bn. Rutger tanık sandalyesine geldi. O akşam, 5.30—6 sularında, kıyıdan 1 kilometre kadar açıktalarken, kıyıyla aralarındaki adanın arkalarından bir kadın çığlığı duyduklarını söylüyordu. Dediğine göre, acı çekmekte olan, ya da bir tehlikeyle karşıkarşıya kalan bir insanın atacağı türden bir çığlıktı bu.

Sıra şimdi Roberta'nın mektuplarının okunmasına gelmişti. Dar, uzun mahkeme salonunun duvarlarını akşam güneşinin ışıkları aydınlatıyordu. Zaman tam Mason'un hesapladığı şekilde akıyordu. Bu saat mektupların buradaki insanları en güçlü biçimde etkileyeceği saatti. Mason, ilk mektuptan başlayarak, pek duygulu bir sesle ağır ağır okumaya başladı. Kimi yerde sesini yükseltip kimi yerde kısarak, kimi yerde hızlanıp kimi yerde yavaşlayarak okuyor, ara-sıra durup gözyaşlarını siliyordu. O okudukça, gerek jüri, gerekse dinleyiciler arasında ağlayanların, hıçkıranların, burnunu çekenlerin sayısı da

artıyordu.

Son mektup da okunduktan sonra Mason: "Söyleyeceklerim bukadar." deyip yerine oturdu. Bn. Alden duyduğu acıya dayanamayıp kesik bir çığlık atarak kocasının kollarına yığıldı kaldı. Clyde bunun üzerine birdenbire neye uğradığını şaşırmış, elinde olmadan ayağa fırlamıştı. Jephson atılıp onu tutarken salonu dolduran onca insanın ona karşı duydukları öfke de bir kat daha kabarıyordu. Hele Bn. Alden'in de bayılmasından sonra, onların gözünde o artık ikinci birini daha öldürmüş gibiydi.

Artık vakit birhayli ilerlemiş, hava kararmıştı. Herkes adamakıllı yorgundu. Yargıç Oberwaltzer oturumu kapattı. Şimdi, basın görevlileri arasında bir konuşma, bir tartışmadır başlamıştı: Ertesi gün sanığın savunmasına geçilecekti. Acaba Clyde kendi başına jüri karşısına çıkıp, aleyhinde toplanmış olan bunca iddiaya karşılık verebilecek miydi? Yoksa, savunmasını avukatları mı üstleneceklerdi?

Beri yanda, Clyde düşünüyordu: İşte ne zamandan beri kendisini hazırlamaya çalıştığı gün gelip çatmıştı. Ertesi gün jürinin karşısına çıkacak, kendini tek başına savunacaktı. Ah! ah bir kaçabilseydi şuradan! Ah bir kurtulabilseydi! Şöyle, yan kapıdan, hücresinin penceresinden görünen merdivenlerden... Sonra... Sonra koşabilseydi... koşabilseydi ta uzaklara. Günlerce, yemeden, içmeden, ardına bakmadan koşabilseydi! Nereye, ne yana olursa! Hiç kuşkusuz, izlerlerdi kendisini; adamlar, köpekler takarlardı peşine; gördükleri yerde vururlardı; ama, olsun, yine de bir olasılık değil miydi bu? Hayır, en ufak bir olasılık dahi yoktu. Artık kimsecikler —evet, öne sürülen bunca iddiadan sonra kimsecikler— inanmazdı onun suçsuz olduğuna, kimseler hak vermezdi ona. O ise... bu biçim ölmek istemiyordu!.. Hayır, hayır! İstemiyordu o biçim ölmek!

Böylece, karabasanlarla dolu uykusuz bir gece daha geçti, bir daha sabah oldu... kara, soğuk bir sabah.

XXIII

ERTESİ gün kentin belli-başlı gazetelerinin ilk sayfalarında şu başlıklar yer alıyordu:

GRIFFITHS DAVASINDA İLERİ SÜRÜLEN İDDİALARI ÇOK SAYIDA TANIK DOĞRULADI.

CİNAYETİN NASIL İŞLENDİĞİNDEN BAŞKA, ARDINDA YATAN NEDEN DE ORTAYA ÇIKARILDI.

YÜZDEKİ, KAFADAKİ İZLERİN BOYUTLARI MAKİNENİN ÖLÇÜLERİNE TIPATIP UYUYOR.

ÖLEN KIZIN ANNESİ KIZININ MEKTUPLARI OKUNUNCA DAYANAMAYIP BAYILDI.

Mason gerek jüriyi, gerekse dinleyicileri öylesine başarıyla etkilemişti ki şimdi artık, Clyde gibi, Belknap'la Jephson da onun iddialarını pek çürütemeyeceklerini düşünüyorlardı.

Herkes Mason'u başarısından ötürü kutluyordu. Clyde ise büyük bir üzüntü, karamsarlık içindeydi. Önceki gün aleyhinde ortaya atılan iddialar olduğu gibi gazetelere yansımış, hiç kuşkusuz annesi de hepsini okumuştu. Jephson'a rica edip annesine telgraf çekmesini, okuduklarına inanmamasını söylemesini istemeliydi. Frank, Julia, Esta da inanmamalıydılar. Sonra, hiç kuşkusuz Sondra da okuyordu bütün bunları. Buna karşın, bir tek kelime olsun yazmıyordu kendisine. Onun adı ara-sıra Bn. X diye geçiyordu gazetelerde; resmi ise hiç mi hiç basılmıyordu. İşte, insanın zengin bir anası-babası oldu mu, bu gibi olanaklar da her zaman için hazırdı. Beri yanda, kendisi bugün jüri karşısında savunmasını yapacaktı. Nasıl olacaktı bu iş? Onca insan... Onca insanın kendisine karşı duydukları öfke, nefret, inançsızlık! Önce Belknap soracaktı soruları. Fakat sonra Mason vardı; onun sorularına da karşılık

vermek zorundaydı. Bütün bunlar Belknap'la Jephson için sorun değildi. Onlar için mahvolmak diye bir tehlike yoktu. Ama, kendisi? Kendisinin mahvolup gitmesi işten bile değildi.

Hücresinde bir saat kadar Jephson'la, Belknap'la görüştükten sonra, kendini yeniden mahkeme salonunda, jürinin, meraklı dinleyici kalabalığının karşısında buldu. Oturum açıldıktan sonra Belknap kalktı, gözlerini tek tek jüri üyelerinin üzerinde gezdirdi, konuşmasına başladı.

— "Baylar, üç haftayı aşkın bir zamandan beri bu delikanlı, başsavcı tarafından sürekli olarak cinayetle suçlandı, size de vereceğiniz kararın bu yönde olması için etki yapılmaya çalışıldı. Kansas City'deki bir tek kazâ dışında hep tertemiz, saf bir yaşayış sürmüş olan bu genci sizlere azgın, korkunç bir katil, bir canavar olarak tanıtmak için başsavcı, elinden geleni yaptı. Buna karşılık, siz sayın jüri üyeleri, siz sayın dinleyiciler, gördünüz ki bütün bu iddialara, suçlamalara karşın, gerek bunların hedefi durumunda olan bu genç, gerekse bizler onun avukatları hiç sarsılmadan, dimdik durduk. Bunun nedeni ise, bu davada iddia makamının ne yazıktır ki gözünden kaçırmış olduğu bir şeyi bizlerin iyice bilmemizdir. Evet, bu çok acı ölüm olayının nasıl, hangi koşulların sonucunda meydana geldiğini, gerisinde yatan nedenleri bir bir biliyoruz, elbette ki sırası geldiğinde sizler de öğreneceksiniz.

"Yalnız, şimdilik hiç değilse şunu akıldan çıkarmayalım ki hepimiz birer gençlik yaşadık, delikanlı, genç kız olduk, sevdik, sevildik, sevginin ne olduğunu tattık, yaşadık. Dolayısıyla, hepimiz bütün bu olanların tek bir kişinin, şurada oturan şu gencecik delikanlının omuzlarına yüklenemeyeceğini çok iyi biliyoruz. Şu sözleri hiçbir zaman unutmamamız gerekir: "Kendini yargılamadıkça başkalarını da yargılama; unutma ki başkalarına biçtiğin değerler sana da biçilebilir."

"Evet, hepimiz biliyor, kabul ediyoruz ki şu sırada burada savunma durumunda bulunan bu genç asıl adını açıklayamadığımız Bn. X'i sevmiştir, Bn. X'in elimizde olan mektuplarından anlaşıldığı üzere, bu sevgisi karşılık da görmüştür. Biz, burada, gerek kendi tanıklarımız aracılığıyla, gerekse iddia makamının kullandığı tanıklar, ileri sürdüğü kanıtlar üzerinde yapacağımız incelemelerle göstermeye çalışacağız ki bu gencin ölen sevgilisini kötü yollara sürüklediği, bunun için de aklın alamayacağı türden şeytanca oyunlara

başvurduğu yolundaki iddialar asılsızdır. Gerçek olan bir şey varsa, o da, şeytanca oyunlar diye nitelenen bu yolların, aslında, beyendikleri kızların dar, katı ahkâk yasaları içinde sıkışıp kaldıklarını görüp onları bu durumdan sıyırmak için çabalayan bütün delikanlıların başvurdukları türden yollar olduğudur.

"Evet, sayın üyeler, sayın dinleyiciler, bölgenizin başsavcısının da iddiasında belirttiği gibi, Roberta Alden Clyde Griffiths'i sevmiştir. İki genç sevmişlerdir birbirlerini. Sevenler hiçir zaman başkalarının kendileri için ne düşündüklerini, ne düşüneceklerini öyle uzun uzadıya hesaplamazlar. Sadece severler; bu da, onlar için yeterlidir. Sayın baylar, sözü uzatmadan, sizlere duyurmak istediğimiz açıklamaya geçiyorum."

Belknap, daha önce Jephson'ın hazırlamış olduğu hikâyeyi anlatmaya başladı. Konuştukları gibi, anlatırken hiçbir gerçeği yadsımıyor, yalnızca değişik açıklamalar, değişik yorumlar getiriyordu. Ancak, bunu yaparken boyuna vurguladığı, olayın temelinde yatan ana neden olarak nitelediği nokta Clyde'ın hiçbir şeyi önceden tasarlamadığı, ancak, içine düştüğü ikilemin, ruhunda kabaran çatışmanın, çelişkilerin onu böylesi bir sonuca dek sürükleyip getirmiş olduğuydu. Clyde, ta başından beri, gittikçe de artan bir şekilde, karşıt duygular, çelişkili düşünceler içinde bocalayıp durmuş bir korkaktı. Sert toplumsal kuralların, katı mı katı dini-ahlâki geleneklerin ortasında kalakalmış bir korkak.

— "Sizlerin de çok iyi bildiğiniz gibi," diyordu Belknap, "kişi birbirinin karşıtı olan iki duygunun ruhunda uyandırdığı çelişkilerin kurbanı olabilir. Böyle olduğu zaman, mahkeme gözünde suçlu, kilise gözünde ise günahkârdır. Ama, bütün bunların ötesinde gerçek olan şudur ki insan kalbi yasaları hem tanır, hem tanımaz; dini hem kabul eder, hem etmez. Bütün bunlar da kurbanların davranışlarını şu, ya da bu şekilde yönlendirir. Nitekim, bu davada da Clyde Griffiths'in davranışlarını yönlendirmiştir. Ancak, bunun hemen ardından, Clyde Griffiths'in Roberta Alden'i öldürmüş olduğunu mu söyleyeceğiz? Hayır! Bin kez hayır! Bilerek, isteyerek, ya da yarı bilip yarı bilmeden onu oraya boğmaya götürdüğünü mü söyleyeceğiz? "Bütün bunları düşünüp taşınıp tasarladı" mı diyeceğiz? Hayır! Olamaz! Böyle bir şeyi iddia etmek saçmalık, hattâ düpedüz çılgınlık olur! Clyde Griffiths'in oraya giderken

kafasında belirlediği düşünce bütün bunlardan çok başkaydı.

"Baylar, belki şimdi karşınıza gelecek olan görgü tanığı, benim bütün bu söylediklerim konusunda sizi daha geniş ölçüde aydınlatacak, vereceğiniz kararı da bu yolda etkileyecektir. Evet, baylar, Roberta Alden'in ölümü ile ilgili olaya, öyle sadece uzaktan duyarak falan değil, gözleriyle görerek tanıklık etmiş bir kişi gelecek karşınıza. Roberta Alden'in nasıl öldüğünü kendi gözleriyle gördüğü gibi anlatacak sizlere."

Bunları söyledikten sonra Jephson'a döndü. "Haydi bakalım, Reuben, sonunda vakit geldi." der gibiydi. Reuben Jephson da Clyde'a dönerek, fısıldadı:

— "Evet, Clyde, şimdi sıra sende. Ben de seninle geliyorum. Seni kendim sorguya çekmeye karar verdim. Unutma, bütün bunların üzerinde defalarca çalıştık. Artık, sanırım anlatmakta güçlük çekmezsin."

Clyde, gerek Belknap'ın çok güzel konuşması, gerekse Jephson'un kendisiyle birlikte geleceğini bildirmesi üzerine canlanmış, çekingenliğini üzerinden atmıştı.

— "Ah, soruları sizin sormanıza çok sevindim." dedi, fısıldayarak. "Sanırım böylesi çok daha iyi olacak."

Bu arada, Belknap'ın sözleri üzerine, salonu dolduran kalabalıkta bir çalkanmadır başlamıştı. Olayla ilgili bir görgü tanığının, hem de savcılıkça değil de, sanığın avukatlarınca getirilen bir tanığın az sonra jüri karşısına geleceği haberi herkesin merakla ayağa fırlamasına yol açmıştı. Yargıç Oberwaltzer elindeki tokmağı ha-bire masaya vuruyor, görevlilerden herkesin yerine oturup susmasını sağlamalarını istiyordu.

İstenilen şey yerine getirilip de sessizlik sağlanınca Belknap yüksek sesle: "Clyde Griffiths, tanık sandalyesine geçin!" diye seslendi.

Bu sözler üzerine Clyde, Reuben Jephson'un yanı-sıra yürüyerek, tanık sandalyesine doğru ilerledi. Herkes şaşkınlık içinde birbirine dönmüş, fısıldaşıyordu. Bu arada Belknap da şaşırmıştı. Çizdikleri tasara göre, Clyde'ı sorguya çekecek olan Jephson değil, kendisiydi; şimdi ise görüyordu ki Jephson, Clyde'la birlikte kalkmış, tanık sandalyesine doğru yürüyordu. Clyde yerini alıp yeminini ederken, Jephson da arkadaşına dönüp: "Onu bana bırak, Alvin." dedi. "Sanırım en iyisi bu. Sinirleri çok gergin görünüyor ama, yumuşatabileceğimi sanıyorum."

Öte yandan, salonda bulunanlar da bu beklenmedik değişikliğin farkına varmışlar, birbirlerinin kulağına eğilip türlü türlü yorumlar yapmaya başlamışlardı. Clyde ise, oturduğu yerde elinden geldiği kadar güçlü, sakin görünmeye çalışarak çevresini süzüyor, boyuna kendi kendini suçsuz olduğuna inandırmaya çalışıyordu.

Böylece geçen kısacık bir süreden sonra Jephson, o mavi gözlerini Clyde'ın gözlerine dikerek söze başladı:

— "Şimdi, Clyde, senden istediğim şey, sayın jüri üyelerine, burada bulunan herkese, ta başından başlayarak, elbette hatırlayabildiğin kadarıyla bütün geçmişini anlatman. Nerede doğup nerede büyüdüğünü, annenin, babanın neyle uğraştıklarını, neden kendi başına bir işe girip çalışmak istediğini, çalışmaya başladığından bu yana neler yaptığını. Zaman zaman ben de araya girip sorular soracağım ama, genel olarak, asıl söz sahibi sen olacaksın; çünkü senin yaşam geçmişini senden daha iyi bilip anlatacak bir tek kimse yoktur."

Clyde'ın, kendisinin orada, yanında olduğuna, öfke, nefret dolu gözlerini üzerine dikmiş kalabalıkla arasında aşılmaz bir duvar oluşturduğuna daha iyice inanabilmesi için ona iyice yaklaştı, kâh ayağını tanık sandalyesinin önündeki eşiğe koyarak, kâh eliyle sandalyenin koluna dayanarak, zaman zaman da Clyde'ın konuşmasının arasına ona güç veren bir sesle: "Evet?", "Sonra?", "Sonra ne oldu?" gibi sözler katarak dinlemeye başladı. Clyde ise, onun hemen yanı-başında olmasından güç alarak, en ufak bir heyecan, bir titreme duymadan anlatmaya koyuldu.

— "Michigan eyaletinin Grand Rapids kentinde doğdum. Annemle babam o zamanlar orada yoksullara yardım evini işletiyorlar, bir takım dinsel açık hava toplantıları düzenliyorlardı..."

XXIV

CLYDE'IN öyküsü hiç kesintisiz olarak ailenin Illinois'ten Kansas City'ye göçüşüne dek sürdü. Kansas City'ye geldiklerinde oniki yaşındaydı. Onbeş yaşına dek hep kendi-başına-buyruk olabilmek için savaşmış, annesinin,

babasının ondan bekledikleri okulla, dinle ilgili ödevlere hep karşıçıkmıştı.

— "Okula düzenli olarak gidebiliyor muydun?"

— "Hayır, efendim. İkide-bir yer değiştiriyorduk."

— "Oniki yaşına geldiğinde kaçıncı sınıftaydın?"

— "Altıncı sınıftaydım. Yedide olmam gerekiyordu. Okuldan hoşlanmayışımın nedeni de buydu."

— "Peki, annenle babanın uğraştıkları şu din işi konusunda ne düşünüyordun?"

— "Hiç. Sadece, akşamları köşebaşlarında dikilmeyi sevmiyordum, okadar."

Clyde Kansas City'de girdiği işleri sayıp döktü: İçecek satan büfede tezgâhtarlık; gazete satıcılığı; Kansas City'deki en büyük otel olduğunu üzerine basa basa belirttiği Green-Davidson'daki iş.

Ondan sonra Jephson, Kansas City'de bir kız çocuğunun ölümüyle sonuçlanan kazâ olayının soru-karşılık biçiminde açıklanmasına geçti. Mason'un Clyde'ın karşısına geçtiği zaman muhakkak surette bu konuyu deşip aleyhte birtakım sonuçlar çıkaracağını bildiği için, ondan önce davranmayı çok daha kazançlı görüyordu.

— "Orada nekadar çalıştın?" diye sordu.

— "Bir yılı biraz aşkın."

— "Peki, neden ayrıldın?"

— "Bir kazâ yüzünden."

— "Nasıl bir kazâ?"

Bu soru üzerine Clyde, önceden kendisine öğretildiği gibi, kazâyı en ince ayrıntısına varıncaya kadar, kızın ölümünü, kendisinin sonradan kaçışını da içine katarak, başından sonuna dek anlattı. Mason, oturduğu yerde dikkat kesilmiş, dinliyordu. Kendisinin ortaya atmak istediği bu işi önce karşı tarafın kullanmış olması huzurunu kaçırmıştı. Jephson ise Mason'un silâhlarından birini yıkmış olmaktan dolayı için için gülüyordu.

— "O zamanlar kaç yaşındaydın, Clyde?" diye sordu.

— "Onyedi, onsekiz."

— "Yani, söylemek istediğin şu mu? Oradan kaçarken, arabayı çalan sen olmadığına göre, geri dönebileceğini, annenle babanın kefaleti sayesinde

serbest bırakılabileceğini bilmiyordun. Öyle mi?"

Mason oturduğu yerden bağırdı:

— "İtiraz ediyorum! Sanığın Kansas City'ye dönüp annesiyle babasının kefaleti sayesinde serbest bırakılabileceğine değgin hiçbir kanıt yok burada."

Yargıç: "İtiraz kabul edildi!" dedi. "Savunma avukatı davanın ana konusundan uzaklaşmasın."

Clyde, hiçbir şey olmamış gibi, Jephson'un sorduğuna karşılık verdi:

— "Hayır, efendim. Bilmiyordum."

— "Öyleyse, kaçtıktan sonra adını Tenet olarak değiştirmenin nedeni bu muydu?"

— "Evet, efendim."

— "Peki, Tenet adı nereden aklına geldi, Clyde?"

— "Quincy'deyken birlikte oyun oynadığımız bir çocuğun adıydı."

— "İyi bir çocuk muydu bu?"

Mason: "İtiraz ediyorum!" diye yine söze karıştı. "Bu söylenilenlerin konuyla hiçbir ilgisi yok."

Jephson alaylı alaylı gülümseyerek: "A! sizin jüriye kabul ettirmek istediğiniz şeyler olduğu gibi, bizim de var. Sanık iyi bir çocukla arkadaşlık etmiş olabilir." dedi. "Onun için de, bu söylenilenlerin konuyla ilgisi yok değil, vardır!"

Yargıç Oberwaltzer: "İtiraz kabul edildi!" diye gürledi.

— "Peki, adını kullanırken onun buna karşıçıkabileceğini, ya da bir kaçağın asıl kimliğini gizlemek için paravana olarak onun adını kullanmakla ona karşı haksızlık ettiğini hiç düşünmedin mi?"

— "Hayır, efendim. Nasıl olsa dünyada bir sürü Tenet var, diye düşündüm."

Başka zaman olsa, bu sözlerin salonda hoşgörülü bir gülümsemeyle karşılanması beklenirdi. Oysa, o sırada duruşmayı izlemekte olan kalabalık Clyd'a karşı öylesine kin, öfke doluydu ki bu gibi bir şey söz konusu bile olamazdı. Jephson da bunu fark etmişti. Daha başaramamışlardı bu insanları yumuşatmayı. Sorularını sürdürdü:

— "Şimdi beni iyi dinle, Clyde. Annen için bir kaygı duyuyordun, değil mi? Yoksa, duymuyor muydun?"

Clyde biraz duraksadıktan sonra: "Evet, efendim, elbette duyuyordum."

dedi.

Ne var ki, o bir ânlık duraksama, salonda bulunanların gözünden kaçmamıştı.

— "Çok mu?"

Clyde: "Çok." dedi. Artık hiçbir yana, hiçbir kimseye bakamıyordu.

— "O senin için her zaman elinden geleni yapmıştır, değil mi?"

— "Evet, efendim. Yapmıştır."

— "Peki, öyleyse, Clyde, o zaman nasıl oldu da, o korkunç kazâya karşın, anneni bırakıp kaçabildin? Sonra da uzun süre ona tek bir sözcük olsun yazmadan rahat edebildin? Bir-iki satır bile olsa yazıp, suçsuz olduğunu, merak etmemesini, kendine bir iş bulduğunu, yeniden iyi bir çocuk olmaya çalıştığını söyleyebilirdin, öyle değil mi?"

— "Yo, yazdım böyle bir mektup. Sadece, altına imzamı atmadım."

— "Ya, öyle mi? Peki, başka gönderdiğin bir şey oldu mu?"

— "Evet, efendim. Biraz da para gönderdim. On dolar."

— "Ama, hiçbir zaman kendin dönmeyi düşünmedin, değil mi?"

— "Hayır, efendim. Dönersem tutuklayacaklarından korktum."

Bu noktada Jephson, sözlerinin üzerine basa basa: "Yani," dedi, "meslekdaşım Bay Belknap'ın da belirttiği gibi, ahlâki geleneklerin yarattığı sürekli bir korku duygusu beyninin içini kaplamış, seni tam bir korkak haline sokmuştu."

Mason hemen söze karıştı:

— "İtiraz ediyorum! Jüri kararının sağlığı açısından sanığın ifadesinin bu biçim yorumlanmasını sakıncalı buluyorum."

Buna karşılık Jephson, hiç beklemeden: "Sanığın ifadesinin ne biçim olursa olsun yorumlanmaya hiçbir ihtiyacı yok." dedi. "Herkesin de kolayca görebileceği gibi pek açık bir ifade."

Yargıç seslendi:

— "İtiraz kabul edilmiştir. Devam edin, devam edin!"

— "Sanırım, ahlâki baskılar karşısında pısıp kalmış bir korkak olduğun için de bütün bunları yaptın, Clyde. Yo, bunun için suçlamıyorum seni elbette. Kimse elinde olmayan bir şeyden dolayı suçlanamaz, öyle değil mi?"

Ama, artık bukadarı da fazlaydı. Yargıç, söze karışarak, Jephson'u

bundan sonraki sorularında daha nesnel olması konusunda uyardı. Clyde öyküsünü anlatmaya yeniden başladı. Kansas City'den ayrıldıktan sonra gittiği yerleri, girip çıktığı işleri, son olarak Chicago'da çalışmak için girdiği Sanayi Odası'nda amcasıyla karşılaşmasını, onun çağrısı üzerine Lycurgus'a gelip fabrikaya girişini, gerek amcası-oğlu, gerekse işyerindeki öbür üstleri tarafından fabrika kurallarının kendisine öğretilmesini, daha sonra Roberta'yla, ondan bir süre sonra da Bn. X ile tanışmasını en ince ayrıntılarına varıncaya dek anlattı'

Yeniden sorular başladı. Jephson, Clyde'ın karşılaştığı kızlar konusunda maymun iştahlı bir insan olmadığını iyice açığa kavuşturup, orada bulunanları bu konuda iyicene inandırmak amacındaydı.

— "Clyde!" diye başladı. "Roberta Alden'i başlangıçta gerçekten sevdin, değil mi?"

— "Evet, efendim."

— "Öyleyse, onun davranışlarından, saf, temiz, dindar bir kız olduğunu daha ilk günden anlamış olman gerekiyor."

— "Evet, efendim, öyleydi."

Clyde kendisine ne öğretildiyse onu söylüyordu.

— "E, peki, o zaman, pek ayrıntılara girmeden, şöyle kabaca, gerek kendine, gerekse buradaki jüriye, hiçbirimizin onaylamadığı o ilişkiye yol açan değişimlerin nasıl, neden, nerede, ne zaman ortaya çıkmağa başladığını açıklayabilir misin?" Jephson bunları söylerken gözlerini jüri üyeleriyle dinleyicilerin üzerinde gezdiriyordu. "Yani, nasıl oldu da, başlangıçta onun kişiliğine o denli saygı duyarken, sonradan öylesine adi bir ilişkiye girebildin? Çevredeki insanların böyle evlilik-dışı bir ilişkiyi hoş karşılamayacaklarını, bağışlanmaz bir suç olarak niteleyeceklerini bilmiyor muydun?"

Sorunun çarpıcılığı, inceden inceye taşıdığı alay havası dinleyicilerin önce derin bir sessizliğe gömülmelerine, sonra da birbirlerine dönüp sinirli sinirli mırıldanmaya başlamalarına yol açmıştı. Beri yanda, Mason'la Yargıç Oberwaltzer'in ise kaşları çatılmıştı. Kaygılıydılar. Bu küstah herif bu cüretkâr sorularla ne yapmak, nereye varmak istiyordu? Şu sırada bal gibi toplumun temelini oluşturan dini ve ahlâki geleneklere saldırıyordu işte!

Clyde karşılık verdi:

— "Elbette ki biliyordum, efendim. Ama, niyetim hiçbir zaman onu aldatmak değildi. Böyle bir şeyi hiç düşünmedim. Seviyordum onu."

— "Seviyor muydun?"

— "Evet, efendim."

— "Çok mu?"

— "Çok."

— "Peki, o da seni seviyor muydu?"

— "Evet, efendim. Seviyordu."

— "İlk günden beri mi?"

— "Evet, ilk günden beri."

— "Bunu sana söyledi miydi?"

— "Evet, efendim."

— "Gelelim onun Newton'ların yanından ayrılmasına. Tanıkların bu konuda vermiş oldukları ifadeleri dinledin. Senin onu oradan ayrılmaya kandırmak için bir zorlaman oldu mu?"

— "Hayır, efendim, olmadı. Oradan ayrılmayı kendisi istedi. Benden de yeni bir yer bulmakta ona yardımcı olmamı istedi."

— "Yeni bir yer bulmakta yardımcı olmanı mı istedi?"

— "Evet, efendim."

— "Neden?"

— "Kenti pek iyi tanımıyordu. Nerelerde kiralık oda bulunduğunu benim bilebileceğimi düşünüyordu."

— "Peki, Gilpin'lerin yanında tuttuğu odayı sen mi buldun?"

— "Hayır, efendim. Ben hiçbir odadan söz etmedim ona. Kendisi buldu."

Ezberlemiş olduğu sözler böyleydi.

— "Peki, niye hiç yardım etmedin ona?"

— "Çünkü her günüm, hattâ her gecem doluydu. Ayrıca, ne istediğini kendisinin benden daha iyi bileceğini düşündüm; gerek yanlarında oturacağı insanlar konusunda, gerek başka konularda."

— "O, Gilpin'lerin oraya taşınmadan önce sen gidip yeri gördün mü?"

— "Hayır, efendim."

— "Ya da, taşınmasından önce onunla tutacağı odanın biçimi, girişi-çıkışı, evin öbür bölümlerine göre konumu gibi meseleler üzerinde herhangi bir

tartışmanız oldu mu?"

— "Hayır, efendim, hiç olmadı."

— "Örneğin, gece de, gündüz de kimseye görünmeden kolaylıkla girip çıkabileceğin bir oda tutması konusunda direnmedin mi?"

— "Hayır. Kimse o eve öyle başkalarına görünmeden girip çıkamaz."

— "Neden?"

— "Çünkü onun odasının kapısıyla evin giriş kapısı birbirine bitişikti. Girip çıkan görülürdü."

Bu da Clyde'ın ezberlemiş olduğu sözlerden biriydi.

— "Sen yine de girip çıkıyordun, öyle değil mi?"

— "Şey... evet, efendim. Başka yerlerde birlikte görülmektense orada buluşmanın daha iyi olacağına karar vermiştik ikimiz de."

— "Fabrikanın koymuş olduğu şu kural yüzünden mi?"

— "Evet, efendim, o yüzden."

Öykünün bundan sonraki bölümü Clyde'ın Bn. X ile tanışmasına dek kesintisiz sürdü. Oraya gelindiğinde ise Jephson yeniden söze karıştı:

— "Şimdi, Clyde, bu Bn. X üzerinde biraz duralım. Her iki taraf da onunla ilk olarak, Lycurgus'ta geçen yılın kasım, ya da aralık ayında karşılaştığınız konusunda anlaştı. Senin buna bir diyeceğin var mı?"

— "Hayır, efendim, yok. Doğrudur."

— "Görür görmez sevdiğin de doğru mu?"

— "Evet, o da doğru."

— "Zengin miydi?"

— "Evet, efendim."

— "Güzel miydi?" Jephson bunu sorduktan sonra Clyde'ın vereceği karşılığı beklemeden dinleyicilerden yana döndü. "Öyle sanıyorum ki herkesin bayılacağı kadar." diye ekledi.

Clyde yapacağı iş konusunda öyle güzel eğitilmişti ki, hiç aksamadan kendi karşılığını verdi:

— "Evet, efendim."

— "Bn. X'le ilk tanışmandan önce Roberta Alden'le o demin sözünü ettiğimiz ilişkiye girmiş miydiniz?"

— "Evet, efendim."

— "Peki, o zaman... neyse, dur bir dakika, ondan önce sormak istediğim bir şey daha var. Dur bakayım... Evet, Bn. X'le tanıştığın sırada Roberta Alden'i hâlâ seviyor muydun?"

— "Evet, hâlâ seviyordum, efendim."

— "O zamana dek ona karşı herhangi bir bıkkınlık falan duyduğun olmadı mı?"

— "Hayır, efendim, hiç olmadı."

— "Onun sevgisi, arkadaşlığı yine eskisi gibi zevk veriyor muydu sana?"

— "Evet, efendim, veriyordu."

Clyde bunları söylerken bir yandan da o günleri gözünün önüne getiriyor, söylediklerinin ne denli gerçek olduğunu görüyordu. Evet, Sondra'yla tanışmasının hemen öncesinde Roberta'ya karşı olan duyguları en üst düzeydeydi.

— "Peki, bu Bn. X'le karşılaştığın güne kadar gelecek konusunda Roberta Alden'le ilgili olarak ne düşünüyordun? Zaman zaman bunu da düşündüğün olmuştur, öyle değil mi?"

— "Şey... pek değil." Clyde bunu söylerken sinirli sinirli dudaklarını sıktı. "Hiçbir zaman bu konuda öyle somut bir tasarım olmadı... Yanlış birşey yapmak istemedim onunla. O da öyle, elbette. Ama, eninde-sonunda ikimiz de yalnızdık; ikimizin de arkadaşlık edecek kimsesi yoktu. Sonra, ortada fabrikanın koymuş olduğu o kural da vardı. Onun için, bir süre sonra odasında buluşmaya başladık, öyle olunca da işin gerisini pek düşünemedik... ikimiz de."

— "Ondan sonra, hiçbirşey olmadığını görünce de bunu sürdürdünüz. Bir şey olabileceğini de düşünmediniz, öyle mi?"

— "Hayır, efendim. Şey... yani, evet, efendim, öyle."

Clyde bu önemli sözleri kendisine öğretildiği gibi söylemek için büyük bir dikkat gösteriyordu.

— "Ama, yine de senin, ya da onun üzerinde düşünmüş olduğunuz bir tasarı vardı besbelli. Çünkü ikiniz de çocuk değildiniz."

— "Evet, efendim. Aslında ara-sıra aklıma gelen bir şey vardı."

— "Ya?.. Peki, neydi bu? Hatırlayabilecek misin?"

— "Evet, sanırım. Zaman zaman düşünürdüm... işler yolunda gider de biraz para biriktirebilirsem, o da fabrikadan çıkıp başka bir işe girerse, o

zaman dışarıda da rahatça dolaşır, bir süre sonra da, hâlâ birbirimizi seviyorsak, belki evlenebiliriz, diye."

— "Demek onunla evlenmeyi düşündüğün oldu?"

— "Evet, efendim, dediğim gibi."

— "Ama bu, Bn. X'le tanışmadan önceydi, değil mi?"

— "Evet, ondan önceydi."

Mason, yanıbaşında oturan Senatör Redmond'un kulağına doğru eğilerek alaylı alaylı: "Doğrusu, fevkalâde!" diye fısıldadı. Senatör de fısıltıyla: "Şahane bir sahne gösterisi!" diye karşılık verdi.

Jephson: "Peki, bu düşüncelerini onun yanında açtığın oldu mu hiç?" diye sordu.

— "Şey... hayır, efendim. Öyle geniş biçimde açtığımı hatırlamıyorum."

— "Şimdi... ya açtın, ya da açmadın. Hangisi?"

— "E, şey, ikisi de değil. Kendisini sevdiğimi, beni bırakmasını istemediğimi söylediğim olurdu."

— "Ama, onunla evlenmek istediğini hiç söylemedin, değil mi?"

— "Hayır, efendim, söylemedim."

— "Tamam, tamam! Peki, ya o? O ne diyordu?"

— "Beni hiç bırakmayacağını söylüyordu."

Clyde bunu söylerken Roberta'nın son çığlıklarını yeniden duyar gibi olmuştu. Mendilini çıkarıp alnında, yüzünde, avuçlarında biriken terleri sildi.

Mason: "Harika bir senaryo!" diye fısıldadı. Redmond da: "Pek kurnazca!" diye karşılık verdi.

Jephson: "Peki," dedi, "söyler misin bana, madem Roberta Alden'e karşı bu denli güzel duygular besliyordun, nasıl oldu da Bn. X'i görür görmez çabucak değişiverdin? Yoksa, böyle bir günden öbür güne fikir değiştirecek kadar maymun iştahlı mısın?"

— "O zamana dek hiç böyle bir şey olmamıştı, efendim."

— "Roberta'dan önce deli gibi sevip bağlandığın başka biri oldu muydu hiç?"

— "Hayır, efendim."

— "Peki, Bn. X'le karşılaşıncaya dek Roberta Alden'e karşı duyduğun sevgiyi bu nitelikte bir sevgi olarak niteleyebilir miyiz?"

— "Evet, efendim."

— "Peki, Bn. X'le karşılaştıktan sonra?"

— "Şey... onunla karşılaştıktan sonra pek eskisi gibi olmadı."

— "Yani, demek istiyorsun ki Bn. X'le tanışıp birkaç defa da görüştükten sonra Roberta'yı bırakmaya karar verdin."

— "E, şey... hayır, efendim. Tam öyle de olmadı." Clyde şimdi büyük bir içtenlikle, çabuk çabuk konuşuyordu. "Onu seviyordum yine... hem de hayli. Ama, bir yandan da fena halde Bn. X'e kapılmıştım. Aklımı başımdan almıştı."

— "Peki, daha sonra?"

— "Daha sonra... Daha sonra Roberta'yı sevemez oldum."

Clyde'ın alnında, yanaklarında yeniden terler birikmişti.

Jephson, jüriye döndü:

— "Evet, çok iyi anlaşılıyor. Karşımızda bir büyülenme olayı var; güzellik, aşk, zenginlik... uğrunda yanıp tutuşup, ulaşmak için çabalayıp da ulaşamadığımız daha nice şeyler karşısında büyülenme, büyüye kapılma. İşte, dünyada aşk denilen şeyin gerçek anlamı budur." Sonra yine Clyde'a döndü: "Yalnız, anlamak istediğim bir şey var. Roberta Alden'i okadar sevmiştin; sonra, ancak evlilik sayesinde yasal hale gelebilecek o tür bir ilişkiye de girmiştiniz; öyleyse, nasıl oldu da Bn. X'le tanıştıktan sonra kendini Roberta'dan bukadar bağımsız, ona karşı bukadar sorumsuz görebildin? Nasıl oldu bu iş? Eminim ki bunu benim kadar jüri de merak etmektedir. Sorumluluk duygun neredeydi? Ahlâki görevlerine olan bağlılığın neredeydi? Bilmek istiyoruz."

Bu, Mason'un soru alanına girerdi ama, savcı yine de Jephson bardağı daha taşırmamış olduğundan sesini çıkarmadı.

— "Şey..." Clyde burada, söyleyecekleri sanki önceden kendisine öğretilmemiş gibi bir süre duraksayıp dudaklarını yaladı, düşünüyormuş gibi yaptı. Ne var ki, o sırada gerçekten de çok sıkışık bir durumdaydı. Evet, bu soruya vereceği karşılığı daha önce defalarca çalışmış, ezberlemişti ama, şimdi, gerek mahkeme salonunda olması, gerekse sorulan sorunun daha önce, Lycurgus'tayken içine düşmüş olduğu o korkunç çıkmazı yeniden aklına getirmesi nedeniyle ne söyleyeceğini hatırlamakta güçlük çekiyordu. Zorlu bir savaşımdan sonra, konuşabildi:

— "Gerçek olan şu ki o konular üzerinde öyle uzun uzadıya düşünmedim; daha doğrusu, onunla tanıştıktan sonra düşünemez oldum. Evet, zaman zaman kendimi zorladım ama, olmadı, yapamadım. Bütün istediğim oydu. Roberta'yı ise hiç mi hiç istemiyordum. Davranışımın doğru olmadığını biliyordum, Roberta için üzüntü duyuyordum ama, elimden de başka birşey gelmiyordu. Aklımda sadece Bn. X vardı. Roberta'yı ise, kendimi nekadar zorlarsam zorlayayım, eskisi gibi düşünemiyordum."

— "Peki, bu durumdan dolayı en ufak bir acı da duymuyor muydun?"

— "Duyuyordum, efendim. Yaptığım şeyin doğru olmadığını biliyordum, bu yüzden de gerek kendim, gerekse onun için çok kaygılanıyordum ama, ne çare ki elimden gelen birşey yoktu." Jephson'un daha önce kendisine ezberletmiş olduğu şeyleri söylüyordu ama, söylediklerinde gerçek payı da yok değildi. Gerçekten de, derin bir acı duymuştu o zamanlar.

— "Peki, sonra?"

— "Sonra o benim kendisini eskisi kadar sık görmeye gitmediğimden yakınmaya başladı."

— "Yani, onu ihmal etmeye başladın?"

— "Evet, efendim, biraz. Şey... hayır... tam da öyle sayılmaz..."

— "Peki, Bn. X'e tutulduğunu anladıktan sonra ne yaptın? Roberta Alden'e gidip onu artık sevmediğini, başka birini sevdiğini açıkladın mı?"

— "Hayır, efendim. O sırada olmadı."

— "Niye o sırada olmadı. İki kıza birden kendilerini sevdiğini söylemenin insan onuruna yakışan bir şey olabileceğine inanıyor musun?"

— "Hayır, efendim. Ama, durum tam olarak böyle de değildi. O sıralar Bn. X'le sadece tanışıyorduk; kendisine herhangi birşey açmış değildim daha; zaten, o zamanlar buna izin de vermezdi. Buna karşın, yine de Roberta'yı çok sevemediğimi anlamıştım."

— "İyi ama, senin üzerindeki hakları konusunda ne düşünüyordun? Bu hakların başka bir kızın peşine takılmana engel olabilecek çapta olduğunu hiç düşünmüyor muydun?"

— "Düşünüyordum, efendim."

— "E, o zaman, niye yaptın?"

— "Ondan vazgeçemiyordum, efendim."

— "Yani, Bn. X'ten?"

— "Evet, efendim."

— "Onun için de, ona kendini kabul ettirinceye dek peşinden koştun?"

— "Hayır, efendim, öyle olmadı."

— "Peki, ya nasıl oldu?"

— "Sadece zaman zaman orada-burada karşılaştık. Her karşılaştığımızda da daha çok sevdim."

— "Anlıyorum. Ama, hâlâ Roberta'ya gidip de artık kendisini sevmediğini söylemedin?"

— "Hayır, efendim, söylemedim."

— "Peki, neden?"

— "Üzüleceğini düşündüm. Onu üzmek istemiyordum."

— "Ya, öyle mi? Demek bunu yapacak manevi, ahlâki cesareti bulamıyordun kendinde?"

Clyde, kendisinin bu biçim tanımlanmasından dolayı biraz kırılmış, biraz da şaşırmış bir sesle karşılık verdi:

— "Manevi, ahlâki cesaret konusunda birşey bilmiyorum ama, onun adına üzüntü duyuyordum. Ona anlatacak gücü bulamıyordum kendimde."

— "Anlıyorum. Neyse, şimdi istersen bu konuyu burada bırakalım. Öğrenmek istediğim başka bir şey var. Aranızdaki o ilişki... Onu artık sevmediğini anladıktan sonra da ilişkinizi sürdürdünüz mü?"

— "E, şey... hayır, efendim, çok değil." Clyde utancından kıpkırmızı kesilmişti. O sırada salonda kendisini dinlemekte olan bunca insanı düşünüyordu. Sonra, annesi, Sondra... daha, daha... Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan milyonlarca insan... Hepsi gazetelerden, dergilerden okuyup öğreneceklerdi. Haftalar önce bu sorularla karşılıkları ezberlemesi için eline verildiğinde aklına takılmış, Jephson'dan öğrenmek istemişti: Bütün bunları açmanın yararı neydi? Jephson da bunun üzerine şöyle demişti: "Sürdüğümüz yaşayışın temel gerçeklerini duruşmada bulunanların suratlarına nekadar çabuk, nekadar sert çarparsak, senin asıl sorununun ne olduğunu da okadar kolay anlatabiliriz. Ama, sen şimdi işin o yanıyla boş yere kafanı yorma. Sadece zamanı geldiğinde sorulara doğru karşılık ver, gerisini bize bırak. Ne yaptığımızı iyi biliyoruz biz." Clyde bunları hatırlayarak yeniden aldı: "Dediğim

gibi, Bn. X'le tanıştıktan sonra Roberta'yı sevmez oldum; bu yüzden de, eskisi kadar sık bir arada bulunmamaya baktım. Yine de, bundan çok kısa bir süre sonra o sorun karşımıza çıkıverdi. Ondan sonra da... işte..."

— "Anlıyorum. Peki, aşağı-yukarı ne zaman oldu bu?"

— "Geçen yıl ocak ayının sonlarına doğru."

— "Peki, sonra?.. Bu koşullar altında onunla evlenmenin zorunlu hale geldiğini düşündün mü, düşünmedin mi?"

— "Şey... hayır, öyle olmadı. Onu o durumdan kurtarabilirim belki, diye düşündüm."

Bunların ardından, Clyde'ın o aralar Roberta'ya bir doktor bulabilmek için harcadığı çabalar, sağa-sola başvurması, en sonunda manifaturacı mağazasındaki dostundan böyle bir doktorun adresini alıp Roberta'yı götürmesi, kapıya kadar birlikte gittikten sonra Roberta içeri girerken kendisinin dışarıda kalmasına gelindi. Jephson yeniden sormaya başladı:

— "Neden sadece kapıya kadar gittin?"

— "İkimiz de öylesinin daha iyi olacağına karar vermiştik. Benim pek param yoktu. O bakımdan, belki o yalnız giderse, haline acıyıp doktorun daha az para isteyeceğini hesaplamıştık."

Bu noktada, Mason: "Herif benim koz olarak kullanmak istediğim ne varsa hepsine el atıyor!" diye düşündü. Kaygılıydı. Beri yanda, Burleigh, Redmond, Earl Newcomb da Jephson'un niyetini anlamışlardı.

— "Evet, anlıyorum. Kesinlikle, amcanın, ya da Bn. X'in kulağına gitmesinden falan korktuğun için değil, öyle mi?"

— "A, elbette, ben... biz, ikimiz karar vermiştik buna. Benim oradaki durumumu anlayışla karşılıyordu."

— "Ama, Bn. X konusunda hiçbir şey bilmiyordu?"

— "Hayır, bilmiyordu."

— "Peki, niçin?"

— "Şey... o aralık söyleyemedim ona. Çok sarsılırdı. İyileşinceye dek beklemek istedim."

— "İyileştikten sonra da herşeyi söyleyip bırakacaktın onu, öyle mi?"

— "E, evet, efendim, o zaman da ona karşı bir sevgi duymuyorsam öyle yapacaktım... Evet, öyle olacaktı."

— "Ama başı dertte olduğu sürece yapmayacaktın bunu, öyle değil mi?"

— "Hayır, efendim, başı dertte olduğu sürece yapmayacaktım. Yalnız, biliyor musunuz, o sıralar onun içinde bulunduğu duruma ne yapıp yapıp bir çare bulacağıma inanıyordum."

— "Anlıyorum. Peki, onun o durumu senin düşüncelerinde hiçbir değişiklik yapmadı mı? Bn. X'ten vazgeçmekle bütün bu sorunun kökünden çözülebileceğini düşünmedin mi?"

— "Hayır, efendim... O zaman düşünmedim."

— "Nasıl yani?"

— "O zaman düşünmedim de, daha sonra düşündüm... göllere yaptığımız gezi sırasında."

— "Peki, o zamanlar niye düşünmedin?"

— "Daha önce de söyledim, Bn. X'i deli gibi sevmiştim, ondan başka hiçbir şey düşünemiyordum."

— "Dolayısıyla da düşüncelerinde hiçbir değişme olmadı."

— "Olmadı, efendim. Üzüntü duyuyordum ama, başka birşey de yapamıyordum."

— "Evet. Peki, bu konuyu geçelim; sonra yine döneriz. Şimdi senden jüriye açıklamanı istediğim şu: Bn. X'le Bn. Alden'i karşılaştırdığın zaman, senin gözünde Bn. X'i böylesine göklere çıkaran özellikler nelerdi? Bunları sayabilir misin?"

— "Şey... bunu anlatmak çok güç. Benim gözümde çok, çok güzeldi... Roberta'dan çok daha güzel. Sonra, sadece bu değil... Bambaşkaydı. Herkesten çok bambaşka... Herkes onun söylediklerine, yaptıklarına çok büyük ilgi gösterirdi. Şimdiye dek tanıdığım bütün insanlardan çok daha bilgiliydi. Son derece güzel giyinirdi. Zengindi, yüksek tabakadandı; gazetelerde hep adı geçer, resimleri basılırdı. Görüşmediğimiz zamanlar bu resimlere bakar, onunla ilgili haberleri okurdum. Böylece, yirmidört saat onunla olmaya çalışırdım. Sonra, çok hareketliydi, gösterişliydi; Roberta gibi sessiz-sedasız, silik değildi. Başlangıçta bana ilgi duyabileceğine ihtimal veremiyordum; inanamıyordum böyle bir şeye. Sonra sonra, ondan başka hiçbir şey düşünemez oldum. Robeta'yla da, yapamadım. Gerçekten yapamadım, elimde değildi."

— "Evet, anlaşılan, deli gibi âşık olmuştun. Başka türlü açıklanamaz."

Jephson bunu söylerken göz ucuyla da jüriye bakıyordu. Hayır, gerek jüri üyelerinin, gerekse dinleyicilerin yüzlerinde en ufak bir yumuşama yoktu; hepsi de taş gibi kaskatıydılar.

Artık sıra, olayların birbiri ardından nasıl geliştiğinin anlatılmasına gelmişti.

— "Peki, Clyde, ondan sonra neler oldu, şimdi ona bakalım. Hatırlayabildiğin herşeyi anlat bize. Sakın herhangi bir şeyi saklamaya, ya da kendini olduğundan daha iyi, daha kötü göstermeye çalışma. Biliyorsun, Roberta öldü; buradaki şu oniki bay karar verecek olursa senin de başına aynı şey gelebilir." Bu sözler birden herkesi, elbette ki bu arada Clyde'ı da, iliklerine kadar dondurmuştu. "Ama, gerçeği söylemek herşeyden önce senin kendi ruhunun selâmeti açısından hayırlı olur." Jephson bunları söylerken: "Hadi bakalım, kolaysa Mason bu lafların altından da kalksın!" diye düşünüyordu.

Clyde, kısaca: "Evet, efendim." dedi.

— "Şimdi, Roberta'nın başı derde girip de, sen de herhangi bir çare bulamayınca ne oldu? Ondan sonra ne yaptın? Nasıl bir tutum izledin?.. Ha, daha önce şunu sorayım: O zamanlar nekadar para alıyordun?"

— "Haftada yirmibeş dolar."

— "Odaya ne veriyordun?"

— "Haftada yedi dolar."

— "Yiyecek, içecek?"

— "Beş-altı dolar kadar."

— "Başka masrafların oluyor muydu?"

— "Evet; giysi, çamaşır gibi şeyler."

— "Yaşayış tarzının gerektirdiği şeyleri karşılamak zorundaydın, öyle değil mi?"

Mason, oturduğu yerden: "İtiraz ediyorum! Sanığa etki yapılıyor!" diye bağırdı.

Yargıç Oberwaltzer de: "İtiraz kabul edilmiştir." diye karşılık verdi.

— "Başka masrafların oluyor muydu?"

— "E, elbet... Bindiğimiz otobüslere, trenlere de para veriyorduk. Sonra, hep birlikte bir şey yapıldığı zaman, masraftan payıma düşeni de ödemem gerekiyordu."

Mason öfkeyle ayağa fırladı:

— "Yeter artık! Bu papağana sadece kendi kafanızdaki şeyleri söyletmekten vazgeçseniz iyi olur!"

— "Bence de, sayın başsavcı, sadece kendi işiyle ilgilenip, ikide-bir burnunu sokmasa çok daha iyi olur!" Jephson top gibi patlamıştı. Kendinden çok, Clyde için yapmıştı bunu. Onun Mason'a karşı duyduğu korkuyu kırmak istiyordu. "Ben sanığı sorguya çekiyorum yalnız. Papağanlara gelince, sanırım, şu son bir-iki hafta içinde bu salonda böylelerini epeyce dinledik; hem de özel olarak eğitilmiş olanlarını!.."

Mason: "Eşi-emsali görülmemiş bir yalan bu!" diye bağırdı.

— "İtiraz ediyorum, bu sözler için derhal özür dilenmesini istiyorum."

— "Asıl özür dilenmesini isteyecek birileri varsa, o da benimle müvekkilimdir. Zatınız bir-iki dakikalığına duruşma salonundan çıkmak zahmetinde bulunursa, hiç kuşku olmasın ki bu istek kolaylıkla yerine getirilecektir; hem de öyle mahkeme kararına falan gerek kalmadan!"

Jephson, Mason'un karşısına dikilmiş duruyordu. Mason ise, saldırıya uğrayacağından korkarak geri çekilmişti. Görevliler herhangi bir olaya meydan vermemek için iki adamın çevresinde toplanırlarken, Yargıç Oberwaltzer de bütün şiddetiyle kürsüye vurarak bağırıyordu:

— "Baylar! Baylar! Mahkeme kurallarını çiğniyorsunuz! İkiniz de! İkiniz de derhal bu mahkemeden de, birbirinizden de özür dileyin! Yoksa, ikinizi de onar gün duruşmaya almayacağım gibi, beşyüzer dolar da para cezasına çarptırırım!"

İkisine de sert sert baktı. Bunun üzerine, önce Jephson, sonra da Mason, mahkemeden de, birbirlerinden de özür dilediler. Sonra Jephson, sanki hiçbir şey olmamış gibi, büyük bir sakinlikle yeniden söze başladı:

— "Şimdi, Clyde, gelirinin yirmibeş dolar olduğunu, bunu nasıl harcadığını konuştuk. Peki, bu arada, şöyle, başın sıkışınca kullanmak üzere bir kenara bir miktar para ayırdığın olmadı mı hiç?"

— "Hayır, efendim, pek olmadı... Daha doğrusu, hiç olmadı diyebilirim."

— "Peki, o zaman, diyelim ki Bn. Roberta Alden'in başvurduğu bir doktor ona yardımı kabul etti, karşılığında da, diyelim, yüz dolar istedi; böyle bir şeyi karşılayabilecek miydin?"

— "Hayır, efendim."

— "Peki, Bn. Roberta Alden karşılayabilecek miydi? Birikmiş parası var mıydı? biliyor musun?"

— "Hayır, efendim. Bildiğim kadarıyla, yoktu."

— "Peki, o zaman, ona ne gibi bir yardımda bulunmayı düşündün?"

— "Ya o, ya da ben, birisini bulup para isteyecektik, sonra da ben belli bir süre içinde azar azar ödeyecektim."

— "Anlıyorum. Böyle bir şeyi yapmağa gerçekten niyetliydin, öyle mi?"

— "Evet, efendim, öyle."

— "Bunu ona da söyledin miydi?"

— "Evet, efendim."

— "Peki, ne sen, ne de o böyle birini bulamayınca ne oldu? Ne yaptınız?"

— "Şey... kendisiyle evlenmemi istedi."

— "Hemen mi?"

— "Evet, efendim, hemen."

— "Peki, sen ne dedin?"

— "Hemen olamayacağını söyledim. Evlenmeye yetecek param yoktu. Hem sonra, evlensem bile, en azından bebek doğuncaya dek oralardan ayrılmadıkça işin su yüzüne çıkması kaçınılmaz olacaktı. Ondan sonra da oralarda artık kalamazdım. Aynı şey onun için de söz konusuydu elbette."

— "Niye?"

— "Oradaki akrabalarımdan ötürü. Durumu öğrenecek olurlarsa, ne beni, ne de onu orada tutmak istemeyeceklerdi."

— "Anlıyorum; seni de, onu da, işyerindeki görevlerinize yakışmayan insanlar olarak nitelendireceklerdi; öyle değil mi?"

— "Evet, öyle düşünüyordum."

— "Peki, sonra?"

— "Hem, sonra, onunla evlenip başka bir yere göç etmeye yanaşsam bile, benim de, onun da böyle bir şeye yetecek paramız yoktu. Böyle olunca da, önce benim gidip bir yerlerde iş bakmam, bulup yerleştikten sonra da onu almam gerekiyordu. Gelgelelim, nereye gideceğimi, nerede oradaki kadar kazanç sağlayacak bir iş bulabileceğimi bilmiyordum."

— "Niçin? Yine eskisi gibi otellerde bir iş bulamaz mıydın?"

— "Evet, bulabilirdim belki ama, ben yeniden o noktaya dönmek istemiyordum."

— "Neden?"

— "Artık öyle işlerden zevk almıyordum; o tür bir yaşayış çekmiyordu beni."

— "Güzel de, hiçbir girişimde bulunmamak gibi bir niyetin de yoktu,, besbelli, öyle değil mi? Tutumun bu değildi?"

— "A, elbette, efendim, değildi. Kendisine, hemen Lycurgus'tan ayrılıp başka bir yere yerleşmesini, benimse orada kalıp çalışacağımı, kazandıkça da, durumu düzelinceye dek, ona para yollayacağımı söyledim."

— "Ama, yine de evlenmeyecektin?.."

— "Hayır, efendim, böyle bir şeye hiç yanaşmıyordum."

— "Peki, o ne diyordu buna?"

— "Karşıçıkıyordu. Evlenmediğimiz sürece böyle bir duruma katlanamayacağını, katlanmayacağını söylüyordu."

— "Evet. Yani, hemen oracıkta evlenmeliydiniz, öyle mi?"

— "E, öyle sayılır. Evet, bir süre daha beklemeye razıydı ama, bunun yanı-sıra, evlenmeden hiçbir yere gitmemek konusunda da diretiyordu."

— "Peki, ona kendisini artık sevmediğini söyledin mi?"

— "E, aşağı-yukarı, evet, efendim."

— "Yani, "aşağı-yukarı" derken..?"

— "Şey... ona böyle bir şey söylemek istemiyordum. Hem zaten o bunu çoktan anlamıştı. Sonunda da kendisi söyledi."

— "Sana mı söyledi? O zaman mı?"

— "Evet, efendim. Hem de pek çok defalar."

— "A, elbette, elbette, doğru ya! Burada okunan bütün mektuplarından da bu çıkıyor. Peki, o kendi tutumunu böyle açık açık ortaya koyduktan sonra ne yaptın?"

— "Hiçbir şey. Ne yapacağımı bilemedim. Yalnız, bir yandan da, onu hiç değilse bir süreliğine evine, annesiyle babasının yanına dönmeye kandırabilsem, diye düşünüyordum. O zaman belki ben de biraz daha çabalayıp birşeyler biriktirebilirdim. Hem sonra, belki... belki o da, bir kez oraya gidince... Üstelik, benim de kendisiyle evlenmeye karşı nekadar isteksiz olduğumu

iyice bir düşününce..." Clyde sustu. Dudakları titriyordu. Yalan söylemek çok zordu.

— "Evet, evet, anlat. Unutma, nekadar utandırıcı olursa olsun, gerçeği söylemek, yalan söylemekten kat kat iyidir."

— "Hem, korkusu da biraz daha artınca..."

— "Sen hiç korkmuyor muydun?"

— "Ben de korkuyordum ama..."

— "Peki, sonra?"

— "Yani, o zaman... şey... o güne kadar biriktirebildiklerimi ona verirsem, belki... Bunun için sağdan, soldan borç almayı bile düşünmüştüm. İşte, o zaman belki kendi başına bir yerlere gitmeye yanaşır da evlenmekte diretmekten vazgeçer, diye düşündüm.. Gider bir yerde tek başına yaşar, ben de ona arada-sırada yardım ederdim.."

— "Anlıyorum. Ama, o buna razı olmuyordu, değil mi?"

— "Olmuyordu. Evlenmekten vazgeçmeyi aklının ucundan bile geçirmiyordu. Ama, bir ay kadar annesiyle babasının yanına gitmeye sonunda razı oldu."

— "Peki, sen ona: "Sonra gelip seni alırım, evleniriz" falan gibi bir şey söyledin mi?"

— "Hayır, efendim. Böyle bir şeyi hiçbir zaman söylemedim."

— "Peki, öyleyse, kandırabilmek için ne söyledin?"

— "Şey... parayı toplar toplamaz..." Clyde utancından renkten renge giriyordu. "Yani, aşağı-yukarı bir ay içinde gidip onu alacağımı, birlikte bir yere gidip... işte, o iyileşinceye dek falan birlikte yaşayacağımızı söyledim."

— "Ama, evlilikten hiç söz etmedin, değil mi?"

— "Hayır, efendim, hiç etmedim."

— "O, hiç kuşkusuz, bunu da istiyordu?"

— "Evet, efendim."

— "Peki, sen onun seni zorlayıp, sen istemediğin halde, kendisiyle evlenmek zorunda bırakabileceğini hiç düşündün mü?"

— "Hayır, efendim, hiç düşünmedim. Daha doğrusu, böyle bir zorlamaya engel olmanın benim elimde olduğunu düşündüm. Kafamda tasarladığım şey sonuna dek bekleyip, bu arada biriktirebildiğim kadar para da biriktirip,

ondan sonra, zamanı gelince, bu parayı avucuna koyarak evlenme isteğini tamamıyla geri çevirmekti."

Jephson, burada, pek tatlı, dikkatleri de adamakıllı üzerine çeken bir sesle: "Yalnız, biliyorsun ki," dedi, "onun sana yazmış olduğu bu mektuplarda..." Başsavcının masasında duran mektup destesini alıp tartar gibi salladı. "... bir tasardan söz ediliyor... çıkacağımız yolculukla ilgili; ya da, o senin böyle bir tasarın olduğunu düşünerek bu şekilde söz ediyor. Herneyse, nasıl bir tasardı bu? Yanlış hatırlamıyorsam, hep "tasarımız" diye söz ediyordu mektuplarda."

Clyde: "Evet, biliyorum." dedi. Bu soru üzerinde Belknap'la, Jephson'la birlikte aylardan beri defalarca çalışmıştı. "Yalnız, bildiğim tek tasar varsa, o da ona yüzlerce defa önerdiğimdir."

— "Peki, neydi bu?"

— "İşte, dediğim gibi, tek başına gidip bir yerde oda tutması, benim de arada-sırada yardım etmem."

Jephson kurnaz kurnaz bakarak: "Yo, burada yanılıyorsun." dedi. "Onun kafasında kurduğu bu değildi; olamazdı da. Buradaki mektuplarından birinde, onunla birlikte gidip yaşamanın senin için çok zor olacağını bildiğini, ama bir yandan da bunun kaçınılmaz olduğunu bile yazıyor."

Clyde, daha önceden defalarca öğretildiği gibi, çabuk, kesin bir biçimde: "Evet, biliyorum," dedi. "Ama, bu onun kafasında olandı; benim değil. Hep aynı şeyi söyler dururdu bana. Telefonda da kaç kez söyledi. O söyledikçe ben de hep: "Tamam, tamam!" diyordum ama, bu hiçbir zaman onun söylediklerini benimsemem anlamında değildi; bütün bunları daha sonra konuşmak, tartışmak istiyordum."

— "Anlıyorum. Demek, sonuçta, o başka şey söylüyordu, sen başka?"

— "Evet. Ne var ki ben hiçbir zaman onun söylediklerini benimser görünmedim. Dediğim gibi, çok çok söylediğim şey benim bir süre daha para biriktirip ondan sonra yanına gelmemi, orada işi enine, boyuna tartışmamı beklemesiydi."

— "Peki, ya buna yanaşmazsa ne olacaktı?"

— "O zaman ona Bn. X'le olan ilişkimi açıp bu nedenle kendisiyle yapamayacağımı, beni rahat bırakmasını söyleyecektim."

— "Yine oralı olmazsa?.."

— "Yine oralı olmazsa, o zaman onu bırakıp kaçmayı düşünmüştüm ama, aslında bu düşünceyi de pek benimseyemiyordum."

— "Şimdi, Clyde, *senin de çok iyi bildiğin gibi*, buradaki kişilerden kimileri gerek kendinin, gerekse Roberta'nın asıl kimliklerinizi gizleyip kızı çevredeki göllerden birine götürmek, orada boğup öldürmek suretiyle Bn. X'le evlenme olanağına kavuşmak gibi bir tasarın senin kafanda ilk kez bu, deminden beri sözünü etmekte olduğumuz sıralarda oluşmaya başladığı kanısındalar. Sen ne dersin? Şu sırada jürinin karşısında olduğuna göre, açık açık söyle. Evet mi, hayır mı?"

— "Hayır! Hayır! Asla! Hiçbir zaman ne onu, ne de başkasını öldürmeyi tasarlamadım!"

Clyde, bunları söylerken, kendisine öğretildiği biçimde, sandalyesinin kenarlarına yapışarak oturduğu yerde yay gibi gerilmişti. Elinden geldiği kadar etkileyici, inandırıcı olmaya çalışıyordu. Ne var ki, bir yandan da içi kan ağlıyordu. Bal gibi biliyordu ki günlerce, haftalarca oturmuş, kalkmış, tasarlamıştı böyle bir şeyi. Şu sırada kendisini en güçsüz kılan şey de bunu bilmesiydi. Bütün bu insanların gözleri üzerindeydi şimdi! Gözler! Yargıcın, jüri üyelerinin, Mason'un, kadın-erkek bütün gazetecilerin gözleri! Terliyordu; her yanı buz gibi olmuştu. Sinirli sinirli yalanıp yutkundu. Boğazı kurumuştu.

Bundan sonra, Jephson Roberta'nın annesiyle babasının yanına döndükten sonra Clyde'a yazdığı mektupları teker teker ele alıp belirli noktalara değinerek, olayın çok önceden tasarlandığı yolundaki iddiaları bir bir çürütmeye koyuldu.

Roberta'nın bunca mektup yazmasına karşın Clyde'ın hiç yazmamış olması ilk bakışta kuşku uyandırıcıydı ama, akrabalarının gözünden düşmek, işini, yerini-yurdunu kaybetmek gibi korkuları hesaba katıldığında da, bu davranışını olağan karşılamaktan başka yapılacak şey kalmıyordu. Yine öyle, buluşma yeri olarak Fonda'yı seçmeleri de bundandı. Clyde hiçbir zaman onunla bir geziye gitmeyi özel olarak tasarlamamıştı. Bütün istediği sadece, sadece, nerede olursa olsun, bir yerde, onunla buluşup, konuşup, kendisini bırakmaya kandırmaktı. Ama, temmuz gelip de düşündüklerinde hâlâ en ufak bir gerçekleşme olmadığını görünce bu kez onunla pek pahalı olmayan bir

tatil yerine gitmeyi kararlaştırmıştı. Yer konusundaki seçmeyi ise, Utica'da bulundukları sırada Roberta yapmıştı. Otele gittiklerinde, —kesinlikle, istasyondayken değil— Clyde bölgeyle ilgili birtakım haritalar, kitapçıklar edinmişti. Lycurgus'tan ayrılırken arka yolları seçmeye gelince, evet, Roberta ile birlikte görünmemek içindi ama, bu da sadece, gerek kendi adını, gerekse Roberta'nın adını dedikodulardan korumak içindi. Daha sonra, trenin başka başka vagonlarında yolculuk etmek de, B.-Bn. Clifford Golden olarak yazılmak da, gerek birlikte bulunmalarını, gerekse kimliklerini gizlemek için başvurdukları bütün yollar da hep aynı kaygıdan dolayıydı. İki şapka... Evet, iki şapkadan birincisinin kirlendiğini görünce ikinciyi almıştı. Ama, bu ikinciyi kazâ sırasında kaybedince, çaresiz, yeniden birinciyi giymek zorunda kalmıştı. Sonra, hiç kuşku yok ki bir fotoğraf makinesi vardı. Bu makineyi geziye de getirmişti. Ayrıca, yine bu makinenin haziranın 18'inde Cranston'ları görmeye gittiği sırada yanında olduğu da doğruydu. İlk sorulduğunda böyle bir makinesi olduğunu reddetmesi ise, Roberta'nın bir kazâ sonucu olan ölümünün ondan bilinmesinden korktuğu içindi. Böyle bir suçlamanın altından kalkmanın kendisi için çok zor olacağından korkup öyle demişti. Arkadaşlarıyla kamp yapmaya gittiği korulukta tutuklandığı zaman adam öldürmekle haksız yere suçlanmıştı. Avukatı, kendisi adına konuşacak tek bir kimsesi yoktu; onun için de o zamanlar hiçbir şey söylememeyi, söylenilenleri de reddetmeyi daha uygun bulmuştu. Ama, daha sonra, avukatlarının yanında herşeyi olduğu gibi anlatmıştı.

Aynı şeyler kayıp giysi için de geçerliydi. Islak, çamurlu olduğu için, dürüp, büküp çantaya sokmuş, Cranston'lara vardığında da oralardaki kayalardan birinin ardına saklamıştı. Niyeti sonradan alıp temizleyiciye vermekti. Daha sonra, B. Belknap'la B. Jephson'a söylediğinde, onlar bulup temizletmişlerdi.

Jephson: "Şimdi, Clyde, gelelim göle yaptığınız geziye." dedi. "Nasıl gittiniz, neler yaptınız, anlat bakalım."

Clyde Jephson'un daha önce Belknap'a kabataslak açıkladığı hikâyenin tamamını anlatmaya başladı. Roberta'yla birlikte önce Utica'ya, oradan da Grass Gölü'ne gitmişlerdi. Hiçbir tasarları yoktu daha. Sadece, kendisi, işler kötüye giderse Bn. X'le olan ilişkisini açıklayıp, bu nedenle ondan

ayrılmak istediğini bildirmeye karar vermişti. Roberta buna yanaşmazsa, onu da Lycurgus'u da, herşeyi olduğu gibi bırakarak başını alıp gidecekti.

— "Ama, ne zaman ki onunla Fonda'da yeniden karşılaşıp o yorgun, bitkin halini gördüm..." Sesine elinden geldiğince içtenlik katmaya çalışıyordu, "... içim cız etti, ona acıdım."

— "Evet, sonra?"

— "Bu durumda, ayrılmaya razı olmazsa onu yüz-üstü bırakıp gitmek kolay olmayacaktı."

— "Peki, neye karar verdin?"

— "O sırada hiçbir şeye karar vermedim. Sadece, onu dinleyip, karşılığında da, onunla gitmenin benim için ne denli zor olacağını anlatmaya çalıştım. Topu topu elli dolar param vardı."

— "Sonra?"

— "Sonra ağlamaya başladı. Ben de artık konuşamayacağımızı anlayıp konuyu kapattım. Sinirleri çok bozulmuştu. Bu yüzden, bir-iki günlüğüne bir yere gidip tatil yapmayı önerdim, nereye gidebileceğimizi sordum." Kuyruklu bir yalandı bu; söylemek çok, çok zor geliyordu. Yutkunarak, güçlükle konuştu: "O çevredeki göllerden birinin kıyısına gidebileceğimizi söyledi. Para durumumuza göre bir yer bakacaktık. Ona, sinirleri çok yorgun olduğu için böyle bir şeyin çok iyi olacağını söyledim."

— "Oraya sadece onun için mi gittin?"

— "Evet, efendim, sadece onun iyiliği için."

— "Peki. Sonra?"

— "Bunun üzerine, aşağıya inip bölgenin haritasını bulmamın iyi olacağını söyledi bana. Çevredeki yerlerden kesemize uygun olan birini seçecektik."

— "Peki, dediğini yaptın mı?"

— "Evet, efendim."

— "Sonra ne oldu?"

— "Aradık, baktık, sonunda Grass Gölü'nde karar kıldık"

— "Kim karar kıldı? İkiniz mi, yoksa sadece o mu?"

— "O başka broşüre bakıyordu, ben başka broşüre. Bir ara, iki kişi günlüğü beş dolara bir yer buldu. Bunun üzerine ben de bir gün için ondan daha

iyi bir yer bulamayacağımızı söyledim."

— "Niyetin sadece bir gün mü kalmaktı?"

— "Hayır, efendim. O nekadar isterse okadar kalacaktık. Ayrıca, ben de düşündüklerimi ona nekadar zamanda açabileceğimi bilemiyordum. Bu yüzden, bir gün de kalabilirdik, iki gün de, üç gün de."

— "Anlıyorum. Sonra?"

— "Sonra, ertesi sabah Grass Gölü'ne doğru yola çıktık."

— "Yine ayrı ayrı mı?"

— "Evet, efendim, ayrı ayrı."

— "Peki oraya vardıktan sonra?"

— "Oraya vardıktan sonra adımızı yazdırdık."

— "Ne olarak?"

— "Clifford Graham'la karısı olarak."

— "Hâlâ birinin çıkıp da sizi tanıyacağından mı korkuyordun?"

— "Evet, efendim."

— "Yazını değiştirmeye çalıştın mı?"

— "Evet, efendim, biraz."

— "Peki, Clyde, daha sonra ne oldu? Düşüncelerini olduğu gibi açabildin mi ona?"

— "Oraya vardığımız günün ertesi sabahında açmayı düşünmüştüm. Ama, daha otele gidip de odamıza yerleşir yerleşmez sızlanmaya başladı. Hemen evlenecek olursak, bebek doğduktan bir süre sonraya dek birlikte yaşayacağımızı, ondan sonra ise beni bir daha rahatsız etmeyip kendi başının çaresine bakmaya çalışacağını söylüyordu."

— "Evet. Sonra?"

— "Sonra, gölde sandalla gezmeye çıktık."

— "Hangi gölde?"

— "Elbette ki Grass Gölü'nde, Otele eşyalarımızı bıraktıktan sonra. O kendisi istedi. Sonra, sandalla gezerken gezerken..." Clyde duraladı. "Birdenbire ağlamaya başladı. Bitkin durumdaydı. Onu o halde görünce, haklı olduğuna, benimse haksız olduğuma, bu durumda en iyi yolun evlenmek olacağına birden karar verdim."

— "Anlıyorum. Tam bir duygu değişimi. Peki, bu kararını hemen orada

ona da söyledin mi?"

— "Hayır, efendim."

— "Niçin? O güne dek ona çektirdiklerin az mı gelmişti?"

— "Hayır, efendim, ondan değil. Aslında, söyleyecektim ama, tam söyleyecekken aklıma öteki şeyler de geldi."

— "Ne gibi?"

— "İşte, Bn. X, Lycurgus'taki günlerim... sonra, evlenip başka yerlere gittiğimizde karşımıza çıkacak güçlükler..."

— "Evet."

— "Evet.. Böyle olunca... böyle olunca, o sırada, yani o gün, söyleyemedim."

— "Peki, ne zaman söyledin?"

— "O sırada, ağlamamasını söyledim, düşünmem için bana yirmidört saat daha tanımasını istedim. Belki o zaman doğru-dürüst bir şeye karar verebilirdik."

— "Sonra?.."

— "Sonra, orada daha uzun süre kalmak istemediğini, hemen gitmek istediğini söyledi."

— "O mu söyledi?"

— "Evet. Bunun üzerine yeniden haritaları karıştırmaya başladık. Ben, oteldeki çocuklardan birine çevredeki öteki gölleri sordum. O da en güzelinin Big Bittern olduğunu söyledi. O gölü daha önce de görmüştüm. Roberta'ya söyledim; olur, dedi."

— "Gitmenizin nedeni onun istemesi miydi?"

— "Evet, efendim."

— "Başka bir neden yok muydu?"

— "Hayır, efendim."

— "Evet. O gün 8 hazirandı, değil mi?.. Perşembe günü?"

— "Evet, efendim."

— "Peki. Şimdi, Clyde, bildiğin gibi, burada, Bn. Roberta Alden'i öldürmek niyetiyle alıp göle götürdüğün, kuytu bir köşe bulunca da başına sert bir şeyle vurup —bu bir fotoğraf makinesi de olabilir, kürek de, sopa da, taş da— suya attığın, böylece boğularak ölmesine yol açtığın iddia edildi. Şimdi

bu durum karşısında sen ne diyorsun? Bütün bu söylenilenler gerçek mi, değil mi?"

— "Değil, efendim, gerçek değil! Birincisi, oraya gitmeyi ilk isteyen ben değildim; ayrıca da, tek o Grass Gölü'nden hoşlanmadı diye gittim. Elimden geldiğince onu mutlu etmeye çalışıyordum."

— "O perşembe günü de bir önceki gün kadar kaygı duyuyor muydun onun için?"

— "Evet, efendim, daha bile çok."

— "Peki, ne yapacağın konusunda bir karara varabilmiş miydin?"

— "Evet, efendim."

— "Neydi bu karar?"

— "Elimden geldiğince açık, kesin olmaya çalışacaktım. Bütün gece bunu düşünmüş, onun istediği gibi davranmazsak her ikimiz için de çok kötü olacağına karar vermiştim; çünkü, aşağı-yukarı o güne dek üç-dört defa, onunla evlenmezsem kendini öldüreceğinden söz etmişti. Bütün bunlardan sonra, o gün bu işe mutlaka bir çözüm bulmaya kesin karar vermiştim."

— "Bunlar hep Grass Gölü'nde oluyor elbet. Perşembe sabahı oradaki otelden daha ayrılmamıştınız, öyle değil mi?"

— "Evet, efendim."

— "Peki, ona ne söyleyecektin?"

— "O güne dek ona karşı çok kötü davrandığımdan ötürü üzgün olduğumu, bu yüzden, hâlâ istiyorsa, hemen evlenebileceğimizi, ama, bu arada başka bir kızla da ilişki kurmuş olduğumu, bu kızı deli gibi sevdiğimi, kendisiyle evlensem bile..."

— "Roberta ile?"

— "Evet, efendim. Kendisiyle evlensem bile onu sevmekten vazgeçmeyeceğimi, bir an bile aklımdan çıkaramadığımı söyledim. Bütün bunlara karşın yine de evlenmekte ısrar ederse, kabule hazır olduğumu bildirecektim."

— "Peki, ya Bn. X?"

— "Onu da düşünmüştüm. Ne var ki o, okadar işin içinde değildi; kısa zamanda kendisini toparlayabilirdi. Hem, bir yandan da, belki buna da gerek kalmaz, Roberta beni tamamen bırakır, diye düşünüyordum."

— "Nikâhı nerede kıydıracağınız konusunda bir karar vermiş miydin?"

— "Hayır, efendim. Big Bittern'le Grass Gölü çevresinde birsürü irili ufaklı kent biliyordum, bunlardan herhangi birinde olabilirdi."

— "Evet. Peki, daha önce bu kararını hiç değilse bir-iki kelimeyle Bn. X'e de bildirmen gerekmiyor muydu?"

— "E, hayır, efendim, gerekmiyordu. Nikâhtan sonra iki-üç günlüğüne Roberta'dan izin alır, gider anlatırım, diye düşünüyordum. İzin vermezse mektupla bildirmeyi kararlaştırmıştım."

— "Anlıyorum. Peki, Clyde, eldeki kanıtlar arasında bir de Roberta Alden'in pardesüsünün cebinden çıkan mektup var; Grass Gölü'ndeki otelden annesine yazdığı mektup. Orada, kısa bir süre sonra evleneceğinizi yazıyor. O sabah, yani Grass Gölü'nde, bunu kesenkes söylemiş miydin ona?"

— "Hayır, efendim. Yalnızca, o günün bizim için bir karar günü olduğunu, benimle evlenip evlenmemek konusunda kendisinin karar verebileceğini söylemiştim."

— "A, evet, anlıyorum. Demek böyle oldu?"

Jephson rahatlamışçasına gülümsedi. O sırada, pür-dikkat dinlemekte olan Mason, Newcomb, Burleigh, Senatör Redmond da, hep bir ağızdan, alçak sesle: "Saçmalığın bu kadarı da fazla!" diye homurdandılar. Jephson yeniden aldı:

Şimdi gelelim yapmış olduğunuz geziye. Bildiğin gibi, elde olan kanıtlarla bu gezinin her ânı didik didik deşildi, bütün yapılanların ardında da hep korkunç bir tasarın yattığı iddia edildi. Şimdi benim senden istediğim şu: Olayı bir de kendin anlatman. Örneğin, denildi ki, yola çıkarken ikiniz de çantalarınızı yanınıza almışsınız ama, Gun Lodge'a gelince sen Roberta'nınkini orada emanete bırakıp kendininkini götürmüşsün. Buna ne dersin? Lütfen, bütün jüri üyelerinin duyabilecekleri şekilde konuşmaya çalış."

Clyde'ın yine boğazı kurumuştu. Zorlana zorlana anlatmaya başladı:

— "E, şey... Big Bittern'de yiyecek bir şeyler bulamayacağımızı düşünmüştük. Onun için, Grass Gölü'nden ayrılmadan önce bazı şeyler almıştık. Onun çantası ağzına kadar doluydu; benimkindeyse biraz boş yer vardı. Fotoğraf makinesiyle ayağı da benim çantamdaydı. Bu yüzden onunkini orada bırakıp sadece benimkini yanımıza almaya karar verdim."

— "Sen mi karar verdin?"

— "Yani, ona sordum, o da en iyisinin bu olacağını söyledi."

— "Sorduğun sırada neredeydiniz?"

— "Trende. Gun Lodge'a geliyorduk."

— "Peki, gölden dönüşte yine Gun Lodge'a uğrayacağınızı biliyor muydun?"

— "Elbette, efendim. Uğramak zorundaydık, çünkü başka yol yoktu; Grass Gölü'ndeyken öyle söylemişlerdi."

— "Peki, Gun Lodge'dan Big Bittern'e giderken bindiğiniz otobüsün şoförünün burada söylediklerini hatırlıyor musun? Çok heyecanlı görünüyormuşsun; ayrıca, o gün göl çevresinde çok insanın bulunup bulunmadığını sormuşsun. Hatırlıyor musun bunları?"

— "Evet, hatırlıyorum, efendim. Ama, heyecanlı falan değildim. Göl çevresinde çok insan bulunup bulunmadığını ise sormuş olabilirim, bunda kötü bir düşünce görmüyorum. Sanırım böyle bir şeyi herhangi bir kimse de sorabilirdi."

— "Jephson: "Bence de öyle." dedi. "Peki, Big Bittern Oteli'nde adlarınızı yazdırdıktan sonra sandal tuttunuz, birlikte göle açıldınız. Bundan sonra neler oldu? Örneğin, gerek sen, gerekse Roberta, gölde sandal gezintisine çıkan herhangi iki kişi gibi miydiniz? Yoksa, daha başka türlü bir ruh hali içinde miydiniz? Her zamankine göre daha mı neşeliydiniz, yoksa daha mı sıkıntılı?.. Yani, nasıl bir havanız vardı?"

— "Valla', pek öyle sıkıntılı değildim, efendim. Ona söyleyeceğim şeyleri düşünüyordum; bir de onun bunlara karşılık neye karar vereceğini. Evet, öyle pek bir neşem de yoktu ama, yine de şu, ya da bu biçimde bir çözüme varabileceğimizi umuyordum. Onunla evlenmeyi gerçekten istediğime inanmıştım."

— "Peki, ya o? Onun da neşesi yerinde miydi?"

— "A, evet. Pek neşeliydi."

— "Peki, neler konuştunuz sandalda?"

— "Önceleri biraz gölün güzelliğinden söz ettik, yemeği nerede yiyebileceğimizi hesapladık; sonra, batı kıyısı boyunca kürek çekip nilüfer topladık. Öyle mutlu görünüyordu ki konuyu hemen açmamaya karar verdim; aşağı yukarı saat ikiye dek dolaştık durduk. Sonra sıra yemeğe geldi."

— "Yemek yediğiniz noktayı şu haritada gösterebilir misin? Bir yandan da orada aşağı-yukarı nekadar kaldığınızı hatırlamaya çalış."

Clyde oturduğu yerden kalktı, haritanın önüne gidip işaret değneğini eline aldı, uzun süre yemek yiyecek bir yer aramalarını, bulup yemek yediktensonra yeniden göle açıldıklarını, bir süre nilüfer topladıktan sonra da akşam üzeri beş sularında gölün Moon Cove adı verilen o küçük bölümüne geldiklerini en ince ayrıntısına dek anlattı. Moon Cove'un o eşsiz güzelliği karşısında büyülenmişler, kıyıya çıkıp birkaç fotoğraf çekmek istemişlerdi. Bu arada, Clyde, gerek Bn. X konusunu, gerekse içinde bulundukları durumu bir karara bağlama işini de burada açmayı kararlaştırmış, kendisini buna göre hazırlamaya başlamıştı. Kıyıda bir kaç fotoğraf çekip yeniden göle açıldıktan, sandalda da birkaç fotoğraf çektikten sonra, cesaretini toplayıp, kalbinde yatan gerçek duyguları açmıştı. Roberta bunları duyunca önce donakalmış, sonra ağlamaya başlamıştı. Defalarca, ölmek istediğini söylemiş durmuştu. Onun bu hali karşısında da Clyde, dayanamayıp, birdenbire, çok üzgün olduğunu, herşeyden vazgeçip onun dilediği gibi davranmaya karar verdiğini söylemişti. Bunun üzerine Roberta'nın gözleri sevinçle parlamış, bağrını dolduran mutluluğun itimiyle ansızın ayağa fırlayıp ona doğru atılmıştı. İşte, ne olduysa da o sırada olmuştu. Ya ayağı, ya da giysisinin bir ucu şandalın bir yerine takılmış, birdenbire dengesini kaybedivermişti. Clyde bunu görünce atılıp onu tutmaya çalışmış ama, o telâş içinde iyi hesaplayamadığından, elinde tutmakta olduğu fotoğraf makinesi Roberta'nın yüzüne, ya da eline —hangisi olduğunu tam olarak hatırlayamıyordu— evet, yüzüne, ya da eline çarpıp dengesini büsbütün bozmuş, bu arada kendi dengesiyle sandalın dengesi de bozulunca, birden, nasıl olduğunu anlamaya vakit kalmadan, ikisi de kendilerini suda bulmuşlardı. Clyde'ın tahminine göre, Roberta düşerken kafasını sandalın kemrına çarpmıştı; çünkü suya düştüklerinde, yine tahminine göre, bilincini yarı yarıya yitirmiş bir durumdaydı Roberta. Clyde şöyle diyordu:

— "Ona seslenip sandala tutunmasını söyledim. Sandal gittikçe uzaklaşıyordu. O beni duymamış, ya da ne dediğimi anlamamış gibiydi. Yanına gitmeye korktum, çünkü kollarını rastgele savuruyordu. Daha ona doğru on kulaç atmışken başı iki defa suya gömülüp çıkmıştı. Sandal da çoktan on-oniki metre uzağa açılmıştı. Durum umutsuzdu. Kendimi kurtarmaktan başka

yapılacak iş kalmadığını anlayınca geri dönüp kıyıya çıkmaya karar verdim."

Kıyıya çıkar çıkmaz içinde bulunduğu durumun bir hesabını yapmış, çevresini saran olaylar yığınının kendisini birhayli zor duruma soktuğunu fark etmişti. Otel defterlerine uydurma adlarla yazılmış olmaları; kendi çantası orada olduğu halde, Roberta'nınkinin olmayışı; sonra geriye dönerse bir yığın açıklama yapmak zorunda kalacağı; bunun sonucunda da pek çok şeyin kopup gideceği; Bn. X'i, işini, toplumsal konumunu tümüyle yitireceği... Bütün bunlar art arda geçmişti gözlerinin önünden. Sonra birdenbire birşey gelivermişti aklına; şimdi yemin ediyordu, ilk kez o ân aklına gelmişti bu: Hiçbir şey söylememek! Bu olayı tamamen içine gömmek. O zaman herkes Roberta'nın yanındaki erkeğin de onunla birlikte boğulup sularda kaybolduğunu sanacaktı. Evet, evet, en iyisi hiçbir şey söylememekti. Bu kararla bütün izleri ortadan kaldırmaya başlamıştı. Islak giysilerini oralarda bir yere gizlemiş, eski hasır şapkası gölde kaybolduğu için yenisini giymişti. Aslında, yanında bir de kasketi vardı ama, onu kullanmamıştı; yanına hep yedek şapka almayı huy edinmişti, çünkü her zaman ya birine, ya da ötekine bir şey olurdu. Böylece, yola koyulmaya hazır hale gelmişti. Cranston'lara gitmeyi düşünmüştü. Hiç ummadığı bir sırada hiç ummadığı biçimde başına gelen bu olaydan sonra azıcık sinirlerini yatıştırmak için gidilebilecek en iyi yer orasıydı: Dostların arası!

Clyde sözlerini bitirmişti. Bunun üzerine Jephson yeniden sormaya başladı:

— "Evet Clyde, daha önce gerek buradaki jürinin, gerek sayın yargıcın, gerek salondaki dinleyicilerin, gerekse, hepsinin üstünde, Tanrı'nın huzurunda, gerçeği, ama sadece gerçeği söyleyeceğine yemin etmiştin. Bunun ne demek olduğunu biliyorsun, değil mi?"

— "Evet, efendim, biliyorum."

— "Peki, şimdi, sandaldayken Roberta Alden'e kasten vurmadığına Tanrı önünde bir daha yemin edebilir misin?"

— "Ederim, efendim. Vurmadım."

— "Sandalı isteyerek devirmeye kalkışmadığına, herhangi bir şekilde onun ölümüne yol açacak bir girişimde bulunmadığına yemin edebilir misin?"

Clyde heyecanla bağırdı:

— "Ederim! Yemin ederim!

— "Öyleyse, bunun tamamen bir kazâ olduğuna, hiçbir şekilde önceden düşünülüp tasarlanmadığına d. emin edersin?.."

— "Elbette, efendim, edeiı."

Clyde yalan söylediğinin akındaydı. Ama, bir yandan da biliyordu ki bu bir yaşama savaşıydı; sonra, söylediklerinde azıcık da olsa bir doğruluk payı vardı. Gerçekten de, olanı-bitni önceden oturup uzun uzadıya hesaplamamıştı; hiç değilse hiçbir şey önceden düşündüğü, tasarladığı biçimde olmamıştı; buna bütün kalbiyle yemin edebilirdi.

Jephson, eliyle yüzünü oğuşturduktan, son bir kez daha jüri üyelerini süzdükten sonra: "Söz iddia makamının!" deyip yerine oturdu.

XXV

BÜTÜN bu konuşmalar boyunca Mason sıranın bir ân önce kendisine gelmesini beklemiş, avının üzerine atılıp parçalamak için sabırsızlanan bir tazı gibi, olduğu yerde kıvranmış durmuştu. Bütün bu kuyruklu yalanları sahiplerinin suratlarına çarpmak için can atıyordu. Bunun için, Jephson'un sözleri biter bitmez yıldırım gibi yerinden kalkıp bir solukta Clyde'ın karşısına dikildi.

— "Şimdi, Clyde Griffiths, kız sandalda yerinden kalkıp sana doğru geldiği sırada fotoğraf makinesinin elinde miydi?"

— "Evet, efendim."

— "O sendeleyip düştü, sırada kazara makineyle ona çarptın, öyle mi?"

— "Evet."

— "Peki, birlikte Big Biten'deki o kıyıya gittiğimizde fotoğraf makinen olmadığını söylemiştin bana onu hatırlıyor musun?"

— "Evet, efendim. Hatırlıyorum."

— "Demek ki o zaman yalan söylemiştin?"

— "Evet, efendim."

— "Tıpkı şimdi de burada yalan söylediğin gibi?"

— "Yalan söylemiyorum. O zaman niye öyle söylediğimi demin açıkladım."

— "Açıklamış! Evet! Açıkladın diye de şimdi burada söylediklerinin doğru olduğuna inanılacağını sanıyorsun, öyle mi?"

Belknap itiraz etmek üzere ayağa kalktı ama, Jephson kolundan çekip oturttu.

Clyde: "Burada söylediklerimin hepsi doğrudur." dedi.

— "Elbette hiçbir güç de sana burada yalan söyletemez, öyle değil mi?.. Elektrik sandalyesinden canını kurtarmak kaygısı bile!.."

Clyde hafifçe ürperdi. Yorgun, kızarmış gözlerini kırpıştırarak: "Böyle bir kaygım olabilir ama, yemin ettiğime göre, yalan söyleyeceğimi de hiç sanmıyorum." dedi.

— "Sanmıyorsun, öyle mi? A, evet, anlıyorum. Peki, söyle! Yalan söyle! Ne zaman, nerede istersen söyle! Ama burada, cinayet suçuyla yargılanırken değil!"

— "Hayır, efendim. Cinayet diye bir şey sözkonusu değil, bunu yeterince açıkladım."

— "Birden bir duygu değişimine uğradığına Kutsal Kitap'a el basabiliyorsun, öyle mi?"

— "Evet, efendim."

— "Roberta Alden'i o denli bitkin, üzgün bir durumda görünce birdenbire bütün duyguların değişti, yumuşadı, öyle mi?"

— "Evet, efendim, öyle oldu."

— "Peki, Clyde Griffiths, Roberta Alden bir süre için evine gitmişti, senin gelip kendisini almanı bekliyordu, bu arada da sana şimdi elimizde olan bütün o mektupları yazdı, tamam mı?"

— "Evet, efendim."

— "Ortalama iki günde-bir mektup alıyordun, değil mi?"

— "Evet, efendim."

— "Onun orada tek başına, acı içinde kıvrandığını da biliyordun?"

— "Evet, efendim; ama, açıkladığım gibi..."

— "A, elbette, açıklamıştın! Daha doğrusu, avukatların senin yerine

açıklamışlardı! Her Tanrı'nın günü tutukevine gelip burada neler söyleyeceğini de bir bir ezberlettiler sana, öyle değil mi?"

— "Hayır, efendim, böyle bir şey yapmadılar!"

— "Peki, öyleyse, Bear Lake'te seni tutukladığım gün bu kızın nasıl öldüğünü sorduğumda ne diye doğruyu söylemedin de, hakkında onca kuşkuya ve soruşturmaya yol açtın? Aradan beş ay geçtikten, üstelik avukatlarından da enine-boyuna akıl aldıktan sonra bunları söyleyeceğin yerde o zaman konuşsaydın kamu önünde daha inandırıcı olmaz mıydı?"

— "Avukatlarımdan söyleyeceklerim konusunda hiçbir akıl almadım." Clyde bunları söylerken göz ucuyla Jephson'a bakıyordu. Bu arada Jephson da beyninin bütün gücüyle ona destek olmaya çalışıyordu. "O zaman niye öyle yaptığımı daha önce açıklamıştım."

— "Daha önce açıklamış! Daha önce açıklamış!" Mason öfkeden küplere binmişti. Karşısındaki şu küçük şeytan ne zaman sıkışsa hemen o lânet olası açıklamanın ardına sığınıveriyordu! Kendini tutmaya çalışarak konuştu:

— "Onun yazdığı bu mektuplar seni etkiliyordu, değil mi?"

— "Elbette, efendim; hiç değilse kısmen etkiliyordu."

— "Ya, şimdi de, kısmen oldu demek! Yanılmıyorsam daha önce bütünüyle etkilediklerini söylemiştin."

— "Yine de öyle söylüyorum."

— "Öyle de söylemiştin."

— "Evet, öyle söylemiştim."

Clyde heyecanlanmaya başlamıştı. Yardım istercesine Jephson'dan yana bakıyordu.

Mason: "Bunu hatırlıyor musun?" diyerek Roberta'nın mektuplarından birini okumaya başladı. Roberta Clyde'a gelip kendisini alması, hiç değilse bir telefon etmesi için yalvarıyor, artık gücü kalmadığından, ölmek istediğinden söz ediyordu. Mason, salondaki herkesi ayrı ayrı etkilemek istercesine, en acıklı, en duygulu sesiyle okuyordu. Bitirdikten sonra Clyde'a dönüp sordu: "Bu mektup senin duygularını etkiliyor mu?"

— "Evet, efendim, etkiliyor."

— "Peki, o zaman da etkilemiş miydi?"

— "Evet, etkilemişti."

— "İçtenlikle yazılmış olduğuna inanıyordun, öyle değil mi?"

— "Evet, efendim, inanıyordum."

— "Öyleyse, Big Bittern'de içini kapladığını iddia ettiğin o duygu değişimi bir damla olsun Lycurgus'ta da kendini gösterebilir, Bn. Peyton'un evinde elinin altında telefon olduğuna göre, açıp zavallı kızcağıza hemen geleceğini söyleyebilirdin, değil mi ya? Bunu yapmadın! Yoksa, o zamanki acıma duygusu, sonradan, o tehditkâr mektubu aldığın zamanki kadar şiddetli değil miydi? Ya da... ya da kafanda oluşmakta olan birtakım tasarılar mı vardı da kendini belli etmeyi sakıncalı bulup telefon etmekten kaçınıyordun? Nasıl oluyordu da Lycurgus'ta hiçbir şey duymazken Big Bittern'de ansızın acıma duygularına kapılıveriyordun? Bu bir musluk mu ki, böyle, istediğin zaman açıp, istediğin zaman kapayabiliyorsun?"

— "Hiçbir şey duymadığımı söylemedim."

— "İyi ama, onu da sonunda korkusundan seni tehdit etmeye varacak kadar beklettin."

— "Evet ama, ona yeterince iyi davranamadığımı baştan kabul etmiştim."

— "Gerek bu kabulden, gerekse burada dinlediğimiz bütün o hikâyelerden sonra da bu salondan elini, kolunu sallaya sallaya çıkıp gidebileceğini umuyorsun, değil mi?"

Belknap artık dayanamayıp itiraz etti ama, itirazını yargıç geri çevirdi.

Mason: "Şimdi," dedi, "gölün ortasındayken, sandalda, fotoğraf makinesini elinde tuttuğunu söyledin, değil mi?"

— "Evet, efendim."

— "O da sandalın arka tarafındaydı?"

— "Evet, efendim."

Mason, sözün bu noktasında dönüp: "Burton, sandalı getirsinler!" diye seslendi.

Dört görevli, Clyde'la Roberta'nın binmiş oldukları sandalın bir eşini getirip jürinin önündeki açıklığa koydular. Clyde şaşkınlıktan donmuş gibi bakıyordu. O sandalın tıpkısıydı! Dinleyiciler de şaşırmışlar, ilgiyle kıpırdanmaya başlamışlardı. Mason fotoğraf makinesini elinde sallayarak konuşmaya başladı:

— "Evet, Clyde Griffiths, işte, hiçbir zaman sahip olmadığını söylediğin

fotoğraf makinesi de burada! Şimdi, sandala gir, makineyi eline al, jüriye gerek kendinin, gerekse Roberta'nın o gün ne şekilde oturduğunuzu göster. Sonra da ona nasıl vurduğunu, onun ne yana doğru, nasıl düştüğünü iyice hatırlamaya çalışarak anlat."

Belknap yerinden kalkıp itiraz etti. Uzun, sert tartışmalardan sonra yargıç başsavcıya bir süre daha izin verdi.

Clyde: "Ona vuruşum bile bile değildi." dedi.

Mason da: "Evet, bunu daha önce de dinlemiştik." dedi.

Clyde yerinden kalktı, üç adamın tutmakta olduğu sandala girip ortadaki tahtaya oturdu.

Mason seslendi:

— "Newcomb! Şimdi buraya gelip Roberta'nın oturmuş olduğu yere oturmanı, Clyde'ın göstereceği gibi davranmanı istiyorum."

Newcomb gelip sandaldaki yerini alırken Clyde da, çaresizlik içinde, Jephson'un gözlerini arıyordu. Boşunaydı, çünkü o sırada Jephson ona sırtını dönmüş durumdaydı. Mason:

— "Şimdi, Clyde Griffiths, Bay Newcomb'a Roberta'nın yerinden nasıl kalkıp nasıl sana doğru atıldığını tarif et, öyle yapsın."

Clyde Roberta'nın nasıl yerinden fırlayıp kendisine doğru atıldığını, nasıl sendeleyip düştüğünü tarif etmeye başladı. Sonra, hatırlayabildiği kadarıyla, elinde fotoğraf makinesi olduğu halde kolunu nasıl salladığını, ya çenesine, ya da yanağına —neresine olduğunu tam olarak bilemiyordu— nasıl çarpıp yaraladığını gösterdi. Bu sırada Belknap'la Mason arasında yeni bir tartışma başlamıştı. Belknap soruyordu:

— "Bay Newcomb'la Roberta'nın vücut yapıları, ağırlıkları arasında dağlar kadar fark varken, burada yapılan bir deneyin sonuçları nekadar yol gösterici olabilir ki?"

Mason buna karşılık olarak: "Peki öyleyse, biz de Roberta gibi bir kız buluruz." deyip az ötede oturan Zillah Saunders'e, gelip Newcomb'un yerine oturmasını söyleyince de, Belknap: "Bu neyi değiştirir ki?" dedi. "Koşullar aynı değil ki. Birincisi, sandal suda değil; ikincisi, hiçbir zaman iki insanın dıştan gelen bir vuruş karşısında göstereceği tepki aynı olamaz."

— "O zaman, demek oluyor ki siz bu deneyin burada yapılmasına

karşıçıkıyorsunuz, öyle mi?"

Mason'un dudaklarında alaycı bir gülümseme vardı.

Belknap: "A, dilediğinizi yapmakta serbestsiniz ama, herkesin de gördüğü gibi, bunun hiçbir yararı olmayacaktır."

Clyde, Mason'un isteği üzerine, aşağı-yukarı olay günü Roberta'yı nasıl ittiyse Zillah'yı da öyle itip arka-üstü düşürdü. Yalnız, Zillah düşerken sandalın iki yanına tutup kendini kurtarmayı başarmıştı. Bu durum karşısında Belknap, yaptığı itirazların haklı çıkacağını tahmin ederken, jüri, meseleye hiç o açıdan bakmadan, doğrudan doğruya, Clyde'ın ölüm korkusu içinde birtakım şeyleri hâlâ saklamakta olduğu sonucuna vardı. Kimblir daha ne caniyene şeyler yapmıştı ki kızcağız burada olduğu gibi sandalın içine değil de dosdoğru suya düşmüştü! Ölü üzerinde inceleme yapan doktorlar da kafadaki izlerin ancak çok şiddetli vuruşlar sonucu meydana gelebileceğini belirtmemişler miydi? Dahası, Burton Burleigh de fotoğraf makinesinin kenarında kızın saçını bulmamış mıydı? Sonra, tanık olarak ifade veren o kadının duyduğunu söylediği çığlık da vardı! Ona ne demeliydi?

Deneyin tamamlanmasından sonra duruşmaya o gün için son verildi.

*
**

Ertesi sabah Mason pek neşeliydi. Clyde ise, hücresinde geçirdiği sıkıntılı bir gecenin ardından hâlâ sağlam görünmeye çalışıyordu ama, aslında buradaki herkesin kendisini kesenkes suçlu bulduğuna da inandığından, artık işinde en ufak bir savaşma isteği duymuyordu.

Mason vakit geçirmeden saldırdı:

— "Bir duygu değişimine uğramış olduğunu iddia ediyorsun hâlâ, öyle mi, Griffiths?"

— "Evet, efendim."

— "İnsanların boğulduktan sonra yeniden canlandıklarını hiç duymuş muydun?"

— "Anlayamadım."

— "Bazan, boğulduğu sanılan insanlar sudan çıkarıldıktan sonra ilk yardım yöntemleriyle yeniden canlandırılabiliyorlar. Bunu daha önce de duymuşundur, besbelli, öyle değil mi?"

— "Evet, efendim. Böyle bir şey olduğunu duymuştum ama, nasıl yapıldığı konusunda hiçbir bilgim yok."

— "Yok mu?"

— "Hayır efendim, yok."

— "Peki, bu gibi kimselerin suda en çok nekadar kaldıktan sonra kurtarılabilecekleri konusunda da bilgin yok mu?"

— "Hayır, efendim."

— "Bir insanın suyun içinde o halde onbeş dakikaya kadar kalabileceğini daha önce hiç duymamış mıydın?"

— "Hayır, efendim."

— "E, öyleyse, sen yüze yüze kıyıya çıktıktan sonra da nasıl olsa iş işten geçmiştir düşüncesiyle yardım çağırmaya gerek görmedin?"

— "Hayır, efendim. Okadar zaman geçtikten sonra mutlaka ölmüştür, diye düşündüm."

— "Anlıyorum. Peki, ya ikiniz de hâlâ sudayken? O zaman daha ölmemişti. Sen de bayağı iyi bir yüzücüsün, öyle değil mi?"

— "Evet, efendim, fena sayılmam."

— "Öyle ya; üzerinde giysilerin, ayağında ayakkaplarınla yüzelli metreyi aşkın bir mesafeden yüzüp kendini kurtarabilecek kadar iyi bir yüzücüsün."

— "Evet, evet, efendim, okadar bir mesafe yüzdüm."

— "Yüzdün ya! Doğrusu, on metre ötedeki devrik sandala kadar yüzemeyen bir insan için bayağı büyük bir başarı bu!"

Belknap yine itiraz edecek oldu ama, Jephson engelledi.

Mason: "Griffiths," dedi, "sen kıza kazara çarptıktan sonra sandal ters dönüp de birlikte suya yuvarlandığınızda aranızdaki mesafe nekadardı?"

— "Valla', buna hiç dikkat etmedim."

— "Ama, oldukça yakındınız besbelli, öyle değil mi? Olsa olsa, yarım, ya da bir metre bir şey... sandaldayken o kadar olduğuna göre."

— "Dediğim gibi, hiç dikkat etmedim; ama, evet, besbelli okadar bir şeydi."

— "Yani, isteseydin ona kolaylıkla ulaşıp kurtarabilecek bir uzaklıktaydın. Onun arkasından suya atlamanın amacı da buydu, öyle değil mi?"

— "Evet, buydu; ama ona kolaylıkla ulaşabilecek bir uzaklıkta değildim. Atladığımda öyle olduğumu sanıyordum ama, yüze çıktığımda bir hayli uzakta

kaldığını fark ettim."

— "Peki, o uzaklığın nekadar olduğunu söyleyebilir misin? Oturduğun yerden jüri masasının bu ucuna kadar mı, yoksa öbür ucuna kadar mı; yoksa, nekadar?"

— "Pek dikkat edemediğimi daha önce söyledim. Sanırım buradan masanın öbür ucuna kadar vardı."

Clyde, söylediği bu uzaklığın en azından iki buçuk metre olduğunu hesapladıktan sonra kafadan atıvermişti.

Mason sandalın, Roberta'nın, Clyde'ın sudaki yerlerini saptamaya çalıştı. Sonra, niye sandala kadar yüzüp onu Roberta'nın yanına itmediğini sordu. Clyde buna karşılık, salondaki yüzlerce gözün ağırlığı altında başını dik tutmaya çalışarak, kekeleye kekeleye, Roberta'nın o çırpınışları karşısında yanına gitmeye korktuğunu söyledi. Mason yükleniyordu: Madem bu denli korkuya kapılmıştı, nasıl olmuştu da kıyıya çıktıktan sonra fotoğraf makinesinin ayağını bile düşünecek kadar soğukkanlı davranabilmişti?..

Bağıra çağıra konuşuyordu Mason; ellerini, kollarını sallıyor, yüzündeki korkunç ifadeyle Clyde'ın üzerine çullandıkça çullanıyordu. Clyde ise, çevresini kuşatan bakışların ortasında Roberta'nın çırpınışlarını görüyor, imdat isteyen haykırışlarını duyuyor, yaşamakta olduğu bu korkunç ânın etkisiyle koltuğuna gömüldükçe gömülüyordu.

— "Roberta olsun olsun elli kiloydu, değil mi?"

— "Evet, öyle sanıyorum."

— "Peki, sen kaç kilosun?"

— "Aşağı-yukarı yetmiş."

— "Yetmiş kiloluk bir erkek topu topu elli kilo gelen zavallı bir kızcağızın yanına gidip de kurtarmaktan korkuyor, öyle mi?" Mason alaylı alaylı gülümsüyordu. "Üstelik de azıcık ötede sapasağlam bir sandal dururken!"

Bundan sonra Mason konuşmasını kesti, mendilini çıkarıp boynunda, ensesinde biriken terleri sildi. Sonra yeniden Clyde'a dönüp sormaya başladı:

— "Clyde Griffiths, Roberta Alden'in saçının rengini, yumuşaklığını çok iyi hatırlarsın besbelli, öyle değil mi? Onunla yeterince içli-dışlıydınız çünkü!"

Bunu hatırlamak Clyde için çok korkunç bir şeydi.

— "Evet, rengini hatırlarım." dedi.

— "Yumuşaklığını da hatırlamaz mısın? Hiç kuşku yok ki Bn. X ortaya çıkıncaya dek birhayli sık tatmıştın bu yumuşaklığı!"

Clyde: "Hatırlayıp hatırlamadığıma emin değilim." dedi.

— "Herneyse, en azından, sert mi, ipek gibi yumuşak mı söyleyebilirsin."

— "Evet. İpek gibiydi."

— "Peki, bak şimdi, burada onun saçından bir tutam var." Mason'un niyeti Clyde'ın sinirlerini iyice yıpratmaktı. Masasına gitti, üzerindeki zarfı açıp içinden bir tutam uzun, açık kumral saç çıkardı. Sonra dönüp Clyde'ın önüne geldi, saçı ona doğru uzattı. "Ne dersin? Bu onun saçına benzemiyor mu?"

Clyde önece irkildi; kendisine doğru pis, iğrenç bir şey uzatılıyormuşçasına geri geri çekildi; sonra, yaptığı yanlışlığın farkına varıp toparlandı.

Mason: "Niye korkuyorsun?" diyordu. "Alt yanı, ölen sevgilinin saçı değil mi?" Bir yandan da yan gözle jüriye bakıp alaylı alaylı gülümsüyordu.

— "Clyde saçları eline alıp baktı.

Mason: "Onun saçı, değil mi?" diye sordu.

Clyde, ürpererek: "Evet, benziyor." dedi.

Mason yine masasına gidip, fotoğraf makinesiyle birlikte döndü. Burleigh'in taktığı saçlar hâlâ makinenin üzerindeydi.

— "Şimdi," dedi, "al bakalım şu fotoğraf makinesini eline! Daha önce senin olmadığına yemin üzerine yemin etmiştin ama, yine de senin! Evet, şimdi, makinenin üzerinde duran şu iki tel saça iyice bak! Gördün mü?" Makineyi Clyde'a uzatırken vuracakmış gibi yapmıştı. "Büyük bir olasılıkla, bu iki tel saç ona vurup da yüzünü-gözünü parçaladığın sırada takıldı oraya. Evet, şimdi, jüriye bu saçların da onun saçı olup olmadığı konusunda bir şey söyleyebilir misin?"

Clyde, son derece zayıf bir sesle: "Bilemiyorum." diyebildi.

— "Bilemiyorum da ne demek? Konuş! Bırak korkaklığı! Onun mu, değil mi bu saçlar?"

Clyde yine: "Bilemiyorum," dedi. Artık saçlardan yana bakamıyordu.

— "Bak! Saçlara bak! Makinenin üzerindekilerle tutamdakileri karşılaştır. Biz, tutamdakilerin onun saçı olduğunu biliyoruz. Sen de makinedekilerin onun saçı olduğunu biliyorsun, değil mi? Söyle, biliyorsun. O sağken defalarca okşadın bu saçları. Şimdiyse o öldü. Korkma; ısırmaz bu saç seni! Söyle,

makinenin üzerindeki iki tel saçla tutamdakiler aynı mı, değil mi? Söyle! Öyle mi, değil mi?"

Clyde bütün bu baskıya karşın yine de dikkatliydi. Önünde duran saça bir daha dokunduktan sonra: "Bilemiyorum." dedi. "Benziyor ama, yine de birşey söyleyemeyeceğim."

— "Demek söyleyemeyeceksin; Demek, ona bile bile vurduğunda bu saçların makineye takılmış olduğunu gördüğün halde söylemeyeceksin?"

— "Ben bile bile falan vurmadım." Clyde yan gözle Jephson'a bakıyordu. "Ayrıca, herhangi bir şey de söyleyemem." Bir yandan, kendi kendine, bu adamın tuzağına düşmeyeceğini söylerken, bir yandan da iyice zayıf düştüğünü biliyordu. Mason ise yaratmış olduğu ruhi etkiden dolayı mutluydu. Fotoğraf makinesini alıp masasına götürdü, göze kilitledi.

Sıra Clyde'ın dönüş yolculuğuna gelmişti. Mason, Clyde'ın bu yolculuk sırasında kendini nasıl gizlediğini, bunun için ne yollara başvurduğunu sergilemeye yönelik sorular sordu. Vapur saatine dek Sharon'un dışındaki korulukta gizlenişini, sonra da Albany yönünden geliyormuş gibi, o yandan gelen kalabalığın arasına karıştığını vurguladı. Söylenildiği gibi bir duygu değişimine uğramış bir insan, bu suçsuzluğuna karşın nasıl oluyordu da kendisini gizlemek gereğini duyup böylesine önlemlere başvuruyordu?

Clyde'ın bunlara karşılık söylediği ise, yine: "Bunu daha önce açıklamıştım." oldu.

Daha sonra Mason konuyu yine değiştirdi.

— "Griffiths, Lycurgus'tan ayrılırken, başka hiçbir çare kalmadığını anlayıncaya dek Roberta Alden'le evlenmeye yanaşmamaya kararlıydın, öyle değil mi?"

— "Evet, efendim. öyle."

— "Buna dayanarak da, onunla gitmeyip geri döneceğine emindin?"

— "Evet, efendim, öyle düşünüyordum."

— "Peki, o zaman ne diye odanda neyin var, neyin yoksa hepsini kaldırıp dolaba kilitledin?"

Clyde bu beklenmedik saldırı karşısında ne diyeceğini şaşırdı; hiç ummadığı bir soruyla karşılaşmıştı. Kekelemeğe başladı:

— "E.. şey.. yani... tam olarak emin değildim. İstesem de, istemesem de

gitmek zorunda kalırım, diye düşünüyordum belki de."

— "Anlıyorum; yani, orada istemediğin şekilde bir karar verisen, sen de böyle yaptın..." Mason bunları söylerken bir yandan da, "Milletin bu martavalları yutacağını mı sanıyorsun?" dercesine gülümsüyordu. "Geri dönüp eşyalarını toplamaya vakit kalmayacağını düşündün, değil mi?"

— "Yo, hayır, efendim. Bundan değildi."

— "Peki, nedendi ya?"

Clyde böyle bir soruya vereceği karşılığı ne daha önceden tasarlamıştı, ne de şimdi kendisini bu zor durumdan çekip kurtarabilecek zekâ kıvraklığına sahipti. Bu yüzden, başta Belknap'la Jephson olmak üzere herkesin dikkatini çeken bu duraksamadan sonra: "Şey," dedi, "kısa bir süre için bile olsa, onunla gitmek zorunda kalırsam, nem var, nem yoksa hepsini vakit kaybetmeden toparlamam gerekeceğini düşünmüştüm."

— "Anlıyorum. Polis Clifford Golden, ya da Carl Graham'ın gerçek kimliğini saptarsa çarçabuk ortadan kaybolabilmek düşüncesiyle yapmadın, öyle değil mi?"

— 'Evet, efendim. Kesinlikle öyle."

— "Bu yüzden Bn. Peyton'a da odayı topladığını falan söylemedin?.."

— "Hayır, efendim."

Bundan sonra Mason, Clyde'ın o yolculuğa çıkarken üzerinde kaç parası olduğunu, yol boyunca ne gibi harcamalar yaptığını en ince ayrıntısına varıncaya dek sorup, sonunda da, birdenbire aklına gelmiş gibi: "Ha, Griffiths, az kaldı unutuyordum." dedi. "Big Bittern'de tuttuğunuz sandalın kirası nekadardı?"

Vereceği bütün karşılaklara başından sonuna dek adamakıllı hazırlanmış olan Clyde'ın buna nasıl bir karşılık vereceğini çok merak ediyordu. Nitekim, Clyde şaşkınlık içinde kekelemeye başladı. O gün Roberta'yla birlikte sandala binerlerken, nasıl olsa geri dönmeyeceklerini düşündüğü için bunu sormayı aklına bile getirmemişti. İşte şimdi, hem de hiç ummadığı bir sırada çıkıyordu karşısına. Mason ise bu kez onu canevinden vurduğunu anlamıştı. "Evet?.." diyerek sorusunu üsteledi. Clyde aşağı-yukarı bir tahminle, "Şey," dedi, "Saati otuzbeş sent... Grass Gölü'ndeki gibi.. Sandalcı öyle dediydi."

Soruya karşılık vermekte acele etmişti. Sandalcı duruşmaya getirilip kendisi-

nin o gün sandal kirasını falan sormadığı konusunda tanıklık edebilirdi.

— "Ya, demek öyle? Demek sandalcı böyle dedi?"

— "Evet, efendim."

— "Demek aslında sandal parasını falan sormadığını hatırlamıyorsun? Bir kere, otuzbeş sent değil, elli sentti. Ama, sen o sırada öylesine bir acele içindeydin ki bunu sormak aklına bile gelmedi elbette. Nasıl olsa geri dönmeyecektin; para ödemen falan gerekmeyecekti. Nitekim, sormadın! İşte bu! Şimdi hatırlayabildin mi sormadığını?"

Mason, sandalcıdan almış olduğu faturayı çıkarıp Clyde'ın gözleri önünde sallamaya başladı.

— "Sandalın saati elli sentti. Grass Gölü'ndekinden daha pahalı. Yalnız, merakımı çeken nokta şu: Daha önce yaptığın harcamaların hepsini kuruşu kuruşuna hesap etmişsin de, bunu nasıl oldu da düşünmedin? Bir sandalı ta öğleden akşama dek kiralamanın nekadar pahalıya patlayacağını hiç hesap etmedin mi?"

Mason'un saldırısı pek birdenbire olmuştu. Clyde ne diyeceğini bilemiyordu. Gözlerini yere indirdi; yutkundu. Jephson'a bakamıyordu. Ayrıca, Jephson da kendisini bu nokta üzerinde uyarmayı akıl etmemişti. Mason yeniden konuşmaya başladı:

— "Evet, bunu nasıl açıklayacaksın? Öteki bütün masrafları en ince ayrıntısına dek hatırlayıp da bu konuda en ufak bir şey söyleyememek sana hiç tuhaf gelmiyor mu?"

Artık bütün jüri en ufak ayrıntıyı bile kaçırmamacasına dinliyordu. Clyde bunun farkında olarak şu karşılığı verdi:

— "Valla', nasıl olup da bunu unuttuğumu bilemiyorum."

— "Elbette bilmiyorsun ya! Bir kızı göle götürüp öldürmeyi tasarlayan bir insanın düşünecek okadar çok şeyi vardır ki bunlardan birini, ya da ikisini gözden kaçırması hiç de şaşılacak şey değildir. Ama, buna karşılık, Three Mile Bay'e vardığında, oradaki adama Sharon'a vapur biletinin nekadar olduğunu sormayı unutmadın, öyle değil mi?"

— "Bilmem; hatırlamıyorum."

— "O hatırlıyor ama. Buradaki ifadesinde de belirtti. Grass Gölü'nde kaldığımız odanın fiyatını sormayı unutmuyorsun; yine Grass Gölü'nde kiraladı-

ğınız sandalın parasını öğrenmeyi ihmal etmiyorsun; Big Bittern'e gideceğiniz otobüsün ücretini de önceden öğreniyorsun; ama, bütün bunlardan sonra, iş Big Bittern'deki sandala gelince, onun parasını sormak düşüncesi birdenbire aklından uçup gidiveriyor." Mason bunları söyledikten sonra dönüp, "Gördünüz mü?" dercesine jüri üyelerine baktı.

Clyde: "Besbelli o sırada sormak aklıma gelmedi." dedi.

— "Ha, bak, doğrusu bu çok doyurucu bir açıklama!"

Mason alaylı alaylı gülümsüyordu. Sonra, tutuklandığı sırada Clyde'ın üzerinde seksen doları aşkın para bulduklarını hatırlayarak, Lycurgus'tan ayrılırken cebinde elli dolar olan bir insanın daha sonra bu parayı nereden bulabileceğini sordu. Clyde önceleri söylememekte epey direndiyse de, sonunda parayı Onikinci Göl'e varışında sağladığını açıkça söyledi ama, yine de Sondra'dan aldığını söylemedi.

Daha sonra Mason ortaya bir sürü fotoğraf çıkardı. Bunlar, gerek gölde bulunan makineden çıkan Roberta'nın fotoğraflarıydı, gerekse Clyde'ın olaydan sonra Onikinci Göl'e gidişinde oradaki arkadaşlarıyla birlikte çeşitli vesilelerle çektirdiği fotoğraflar. Mason'un üzerinde durduğu nokta, olay günü bir duygu değişimine uğrayıp birdenbire acıma duygularına kapıldığı iddia edilen Clyde'ın olaydan sonraki günlerde Onikinci Göl'de arkadaşlarıyla birlikte çektirdiği fotoğraflarda böylesine bir değişimi hiç yaşamamış kadar şen göründüğüydü. Nasıl oluyordu da bir insan bir gün önce sözüm-ona bunca acı çekmişken bir gün sonra bu denli neşeli, pervasız görünebiliyordu?

Clyde'ın bunlara karşılık söylediği şu oldu: Fotoğraflar hep topluluklarla çekilmiş; dolayısıyla, aralarına, bir kez katıldıktan sonra, yüreğini saran gerçek duygular ne olursa olsun, onların neşesine uymak, bu arada da olanlar konusunda hiçbir şey belli etmemek zorunda kalmış.

Mason bu sözlerle kanmıyor, diretiyordu: Nasıl oluyordu da Roberta Alden orada, gölün dibinde yatarken Clyde gününü gün edebiliyor, hattâ —önceki gün duruşmada tanık olarak dinlenilen Finchley'lerin aşçısı Rufus Martin'in söylediğine bakılırsa— Bn. X ile orada-burada gizli gizli sevişip koklaşabiliyordu? Biri ölü, öbürü de aldatılmakta olan iki kızın arasında nasıl olup da bu denli gamsız görünebiliyor, gönlünü bu denli ferah tutabiliyordu?

Clyde bunlara karşılık yine bütün o gezip tozmalar, toplanıp eğlenmeler

içinde bile aklının bir köşesinde hep Roberta Alden'i düşündüğünü, onun için üzüldüğünü, ama bu arada, yapmadığı bir şeyden ötürü suçlanmamak için de hiçbir şey belli etmemek zorunda kaldığını söylüyordu. Bütün bunlara karşın sonunda yine Mason üstün geliyor, jüriyi yeterince inandırdığını anladıktan sonra da hemen başka bir yönden saldırıya geçiyordu.

Böyle böyle, vakit hayli ilerlemiş, hava kararmaya başlamıştı. Mason ise geçen bu süre içinde gerek jürinin, gerekse salondaki dinleyicilerin düşüncelerini büyük çapta kendisinden yana çevirmeyi başarmıştı. Sonunda, Yargıç Oberwaltzer duruşmanın o gün için tatil edildiğini bildirdi. Duruşma salonu boşalıp sessizliğe gömüldü; Clyde mahkeme ile tutukevi arasındaki mesafeyi Kraut ile Sissel'in eşliğinde bir kez daha aştı; Belknap'la Jephson da bir kez daha yazıhanelerine çekilip olanları gözden geçirdiler.

Belknap: "Pek başarılı değildi." dedi. "Savunma çok iyiydi ama, yeterince cesaretle aktarılamadı. Açık olan şu ki çocuğun içinde azıcık olsun bir istek, bir güç yok."

Jephson ise, yorgun bir halde kendisini koltuğa atarken: "Evet," diye karşılık verdi, bütün sorun da burada ya. Öyle görünüyor ki bilerek öldürdü kızı. Ne var ki bu noktadan sonra da gemiyi terk edemeyiz. Yine de umduğumdan daha başarılıydı."

— "Evet. E, ben de bundan sonra son konuşmamı elimden geldiğince iyi yapmaya çalışacağım. Artık bütün yapabileceğim de bu."

— "Evet, Alvin, Bundan sonrası sana kalıyor artık. Bu arada ben de tutukevine gidip kendisine biraz cesaret vermeye çalışacağım. Herşeye karşın, yarınki duruşmada çok güçlü görünmesi gerekiyor."

Jephson bunları söyledikten sonra kalktı, ellerini ceplerine sokup dışarıya, kentin buz gibi karanlığına çıktı. Clyde'ı görmeye gidiyordu.

XXVI

DURUŞMANIN son gününde, dördü Mason'dan, yedisi Clyde'dan yana, onbir tanık dinlenildi. Clyde'dan yana olanlardan biri A.K. Sword adında

bir doktordu. Roberta'nın ölüsü bulunup kıyıya getirildiği sırada o da tesadüfen orada bulunmuştu. Ölü üzerinde yapmış olduğu incelemeden edindiği izlenime göre, Roberta'nın yüzündeki izler Clyde'ın kazara çarpmasından meydana gelebilecek türden değildi. Ayrıca, boğulma sırasında kızın bilincinin yerinde olduğu da apaçıktı. Dolayısıyla, bayıldıktan sonra suya atılmış olduğuna inanmak çok güçtü.

Sword'un bu ifadesinin hemen ardından Mason saldırıya geçti elbette. Sorduğu sorularla adamın vaktiyle ikinci dereceden bir tıp okulunu bitirmiş olduğunu, daha sonra da yıllarca taşrada doktorluk yaptığını ortaya çıkarıp, dolayısıyla görüşlerinin pek öyle dikkate değer sayılamayacağını jüri önünde açıkça belirtti.

Clyde'dan yana konuşan öteki tanıklar da hep Dr. Sword'un akıbetine uğradılar. Mason, karşısındakini afallatıp serseme çeviren soru yağmurlarıyla, teker teker hepsini tuşa getirmeyi başardı. Sonra söz Belknap'ındı. Meseleyi ta başından, Clyde'ın Roberta'yla arkadaşlık etmeye başladığı günlerden alarak, bütün ayrıntıları da araya katarak çok uzun bir konuşma yaptı. Buna karşılık Mason aynı uzunlukta bir konuşmayla yeniden saldırdı. Bu kez öylesine etkileyiciydi ki sözlerini bitirirken jüri üyeleri, dinleyiciler ner'deyse ağlayacaklardı. Clyde böylesine etkileyici bir konuşmanın jüriyi nasıl bir karara vardıracağını görür gibiydi.

Son olarak Yargıç Oberwaltzer konuştu. Kararın duygulardan, önyargılardan arınmış olması, somut kanıtlara, görünen gerçeklere dayanması gerektiğini söylüyordu. Ona göre, Roberta Alden suya kazara düşmüşse, Clyde da ona yardım etmek üzere bir girişimde bulunmamışsa, bundan ötürü Clyde suçlu bulunamazdı. Kız zor kullanarak suya düşürülmüşse, bunun suçlusu Clyde'dı, olay da tam bir cinayetti. Her ne şekilde olursa olsun, jürinin vereceği karar daima serinkanlılıkla, sağduyuyla verilmiş olmalıydı.

Bu konuşmadan sonra duruşma sona erdi. Jüri kararını vermek üzere odaya çekilirken, Clyde da, Kraut ile Sissel'in eşliğinde, büyük güvenlik önlemleri arasında hücresine yollandı. Jüriye karar vermek için tanınan süre beş saatti. Bu beş saat boyunca Clyde hücresinde kâh bir aşağı, bir yukarı dolandı, kâh oturup birşeyler okumaya, bir ân için olsun olanları unutmaya, içindeki sıkıntıdan kurtulup sakinleşmeye çalıştı.

Beri yanda, Bridgeburg Merkez Oteli'nin salonlarında da heyecanlı bir bekleyiş sürüp gidiyordu. Yargıç Oberwaltzer, Mason, Belknap, Jephson, hepsi de kendi yandaşlarının, arkadaşlarının arasında, kâh birşeyler yeyip içerek, kâh salonları arşınlayarak, verilen sürenin dolmasını bekliyorlar, bu arada verilecek kararın ne olabileceği yolunda tahminler yürütmeye çalışıyorlardı.

Jürinin toplandığı odada da kıyasıya tartışmalar yapılıyor, oniki üye arasında Clyde'ı savunan tek kişi olan eczacı Samuel Upham'la öbür onbir üye arasında şiddetli söz atışmaları geçiyordu. Upham Mason'un kanıtlarını yeterli bulmalarını söylüyordu. Buna karşılık öteki üyelerin kendisine yönelttikleri saldırılar öylesine şiddetliydi, sonraları öylesine tehditkâr bir niteliğe bürünmüştü ki, sonunda, bu gidişle dükkânını, işini bile yitirebileceği kanısına vararak o da ister-istemez Mason'dan yana olmaya karar verdi.

Jüriye tanınan sürenin bitiminde herkes yeniden salondaki yerini aldı, duruşmanın başladığı bildirildikten sonra da Yargıç Oberwaltzer jüri sözcüsünden kararın açıklanmasını istedi. Sözcü durumunda olan Lund ayağa kalktı.

— "Jürimiz sanığın bile bile cinayet işlemiş olduğuna karar vermiştir." diyerek, varılan sonucu bildirdi.

Clyde şimdi elinden geldiğince dayanmaya çalışıyordu. Ne olursa olsun, gözünü kırpmadan dimdik durmalıydı, çünkü, önceki gece Jephson, bugün verilecek karar olumsuz yönde olursa geçersiz olacağını söylemişti. Dava başından sonuna dek yanlıştı; yanlış, haksız bir biçimde ele alınmıştı. Önyargılarla, kasitli tutumlarla doluydu. Mason'un yol açtığı bu durum bir üst mahkemede takılıp kalmaya mahkumdu. Jüriden olumsuz bir karar çıkarsa derhal o yola başvurulacaktı.

Clyde şimdi aklından bunları geçirip rahatlamaya çalışıyordu. Belki de bütün bunlar hiç de okadar önemli değildi. Gerçekten de değildi belki. Yoksa... yoksa önemli miydi? Yoksa yeni bir dava açılamaz mıydı? Ama, o zaman... o zaman jüri sözcüsünün söylediği bu sözlerin altında yatan gerçek! Ölüm! Başka dava olmayacaksa, bu son ise, ölüm demekti. O sandalyeye oturmak! Bunca zamandır rüyalarına girip uykularını kaçıran, birtürlü aklından kovamadığı o korkunç düşün gerçek olması! Artık hiçbir kurtuluş yolu kalmadıysa; Griffiths'ler de artık para yardımı yapmaktan vazgeçerlerse; üst mahkeme yeni davayı geri çevirirse, o zaman!.. Evet, o zaman jüri sözcüsünün bu

sözleri son demekti. Son! Aman yarabbi!

Dudakları titremeye başladı, sonra yeniden kilitlendi; titrediğini fark edip kendini tutmuştu. Bu arada Belknap jüri üyelerinin oylarını teker teker açıklamalarını istedi. Jephson da Clyde'a doğru eğilip: "Merak etme, herşey burada bitmiyor." dedi. O bunu duymadı bile; gözü birbiri ardından "Evet!" diyen jüri üyelerindeydi. "Niçin?" diye düşünüyordu. Niçin herkes bu düşüncedeydi? Niçin Mason'un sözlerine inanmayan bir tek kişi bile çıkmamıştı? Niçin kimse Roberta'ya bile bile vurmadığına inanmak istemiyordu? Belknap'la Jephson'un öne sürmüş oldukları o duygu değişimi olayını niçin hiç kimse dikkate almıyordu?

Bunları düşünerek bir kez daha baktı jüri üyelerine. Teker teker hepsini inceledi. Fildişi rengi elleri, suratlarıyla yan yana dizilmiş bir dizi tahta oyuncağa benziyorlardı; kara görünüşlü irili-ufaklı bir dizi tahta oyuncak. Sonra annesini düşündü. Hiç kuşkusuz, gazetelerden öğrenecekti bu haberi. Ya Griffiths'ler? Amcası, Gilbert? Sondra... hele hele Sondra! Tek bir kelime yazmamıştı bugüne dek. Belknap'la Jephson'un da anladıkları gibi, ona karşı hâlâ duyduğu o derin sevgiye karşın, bütün bu olanların gerçek nedeninin o olmasına karşın tek bir kelime olsun yazmamıştı. Hiç kuşkusuz bundan sonra da yazmayacaktı. Onunla evlenecek, herşeyini de verecekken, şimdi tek kelime bile yazmıyordu!

O aklından bunları geçirirken, salonu dolduran kalabalıktan çıt çıkmıyordu. Büyük bir olasılıkla, onlar da o kanıya varmışlardı. Suskunlukları bundandı. Öyle ya, küçük şeytanın paçayı kurtarmasına izin verilmemişti! Bu ülkenin çıkardığı aklıbaşında, sağduyu sahibi oniki saygıdeğer insanı duygu değişimi gibi bir palavrayla uyutmaya kalkışmıştı ama, olmamıştı işte, uyutamamıştı!

Mason, Burleigh, Newcomb, Redmond da memnundular. Bu duygularını takınmış oldukları ağırbaşlı görünüş altında güçlükle gizleyebiliyorlardı.

Belknap Yargıç Oberwaltzer'den kararın bir hafta ertelenmesini istemişti. Yargıç yeterli bir gerekçe gösterilmedikçe bunun olanaksız olduğunu söyledi. Yalnız, istenirse, ertesi gün bu konuda bir tartışma açabilir, bunun sonucuna göre de kararın ertelenmesi sorununu yeniden gözden geçirebilirdi; yoksa, bugünden sonraki ilk pazartesi günü kararı bu şekliyle açıklamak zorundaydı.

Bütün bu konuşmalar olurken Clyde sanki orada değil gibiydi. Tartışma açılacakmış, açılmayacakmış, ilgilendiği bile yoktu. O sırada sadece annesini düşünüyordu; annesinin ne diyeceğini, içinde neler duyacağını. Bunca zaman annesine birdolu mektup yazmış, duyduklarının, okuduklarının hiçbirine, ya da büyük bir bölümüne inanmamasını söylemiş durmuştu. Büyük bir olasılıkla suçlu görüleceğinden, sanık sandalyesinde kendini savunmak durumunda kalacağından söz etmişti. Şimdi ise, yine de ona ihtiyacı vardı işte; şu sırada yanında, yanı-başında olmasını istiyordu. Herkes kendisine sırtını çevirmişti; herkes ona karşıydı! Yalnızdı! Yapayalnızdı! Annesine hemen bir-iki kelime birşey yazmalıydı! Evet, evet, hemen! Birşey... birşeyler yazmalıydı ona! Yazmak zorundaydı! Çarçabuk Jephson'dan kâğıt-kalem istedi, yazmaya başladı:

Bn. Griffiths, Ümit Yıldızı Evi, Denver, Colorado.
Sevgili anneciğim: Suçlu olduğuma karar verildi.
Clyde.

Sonra kâğıdı elleri sinirden titreyerek Jephson'a verip hemen gönderilmesini istedi. Jephson onun bu halinden çok etkilenmişti.

— "Hemen, yavrum!" deyip kâğıdı bir miktar parayla birlikte oradaki görevlilerden birine uzattı.

Sıra yeniden Clyde'ın hücresine götürülmesine gelmişti. Yine yanında Kraut ile Sissel vardı. O hücresine vardıktan sonra salondakilerin çıkması için kapılar açıldı. Az sonra dışarıda büyük bir kalabalık toplanıvermişti. Mason'un çıkmasını bekliyorlardı. Roberta'nın öcünü almayı başaran bu büyük kahramanı alkışlayıp omuzlar üstüne alacak, göklere çıkaracaklardı.

Önce Belknap'la Jephson çıktılar. Kalabalık içinde alaylı alaylı gülüşmeler başladı. Sağdan, soldan laf atıyorlardı. "Kurtarabileceğinizi sandınız değil mi?" — "Nasılmış?" — "Aldınız mı ağzınızın payını?" Jephson ise omuzlarını silkerek karşılık veriyordu bu sözlere.

Onların ardından kapıda Mason göründü. Ardı-sıra Burleigh, Heit, Newcomb, başkaları geliyordu. Kral ailesinin geçit töreni gibi bir görünüşü vardı bu yürüyüşün. Toplanan kalabalığın büyük coşkusu da bunu tamamlı-

yordu. Bütün eller Mason'a doğru uzanıyor, ona dokunmaya, sırtını sıvazlamaya çalışıyordu. Çılgınca bir coşkuydu bu. Bu coşkudan doğan uğultu ta Clyde'ın kulaklarına kadar geliyordu. Biliyordu: Mason'u alkışlıyorlardı; kendisinin mahkum edilmesini sağladığı için. Bunca insanın içinde suçsuz olduğuna inanan tek bir kişi yoktu. Roberta açmıştı bu işleri başına; Roberta, mektupları, evlenmek konusundaki inadı, açığa çıkmak korkusu. Bütün bunlardı içine düştüğü durumun başlıca nedenleri... mahkum oluşunun... belki de yüz yüze geleceği ölümün!

Özlediği, elde etmek istediği bütün o güzelliklerden temelli ayrılıp ölüme gidecekti. Sondra ise... Sondra! Tek bir kelime... tek bir kelime yazmamıştı! Hayır, şu sırada düşünerek kendini tüketmemeliydi. Kraut, Sissel, ya da başka biri bir yerlerden kendisini gözlüyor olabilirlerdi. Zayıf düştüğünü, gücü kalmadığını bilmemeliydiler. Oturdu, eline bir dergi alıp karıştırmaya başladı. Gelgelelim, aklı uzakta, çok uzaktaydı. Sayfaların ötesinde anasını, kardeşlerini, Griffiths'leri... daha daha bütün bildiklerini, tanıdıklarını görüyordu. Sonunda, düşünmekten yorularak kalktı, giysilerini çıkarıp karyolasına tırmandı.

Artık suçluluğu kesinlik kazanmıştı. Suçluydu! Bu da demekti ki ölecekti! Ölmesi gerekiyordu! Beri yanda, yüzünü yastığa gömüp bütün gözlerden saklayabilmek ne büyük mutluluktu... o gözler artık olanı-biteni bütün çıplaklığıyla görüyor olsalar bile...

XXVII

UZUN, büyük bir savaşımın ardından gelen acı bir son; başarısız bir noktalanış. Beri yanda, kamu gözünde ise büyük bir doyum; davanın son derece haklı bir biçimde sonuçlandığına, Clyde'ın çok yerinde bir kararla suçlu bulunduğuna değgin bir inanç, bir hoşnutluk; zavallı köylü kızının hunharca öldürülmesi karşısında büyük bir nefret; yazdığı acıklı mektuplar karşısında duyulan derin üzüntü; kızcağızın neler çekmiş olduğu üzerine ileri sürülen düşünceler, yapılan yorumlar; duruşmalar sırasında savunmanın zayıflığı,

tutarsızlığı, hiçbir şey söyleyemez duruma düşüşü.

Evet, gerçekten de Clyde'a karşı toplanmış olan kanıtlar öylesine çok, öylesine de güçlüydü ki Denver'de Clyde'ın annesiyle babası, duruşmalar boyunca gazetelerde yayınlanan boy boy yazıları hep korkarak, birbirlerinden gizleyerek okumuşlardı. Yalnız, sonra, Belknap'ın o uzun konuşmasını, Clyde'ın kendi ağzından yaptığı savunmayı okuyunca, yüzleri aydınlanmış, Clyde'ın kendilerine gönderdiği, suçsuzluğunu anlatmaya çalıştığı mektuplara da dayanarak, gerek duruşmalar boyunca, gerekse sonrasında, oğullarını umut, inanç dolu mektuplarla desteklemişlerdi. Gelgelelim, sonunda, bütün bunlara karşın Clyde suçlu bulunup mahkumiyeti kesinlik kazanınca, hele duruşma sonunda içine düştüğü o korkunç yalnızlık duygusunun itimiyle annesine çektiği telgrafı da alınca, yeniden, bu kez iyiden iyiye umutlarını yitirmişler, derin bir şaşkınlığa, hattâ dehşete kapılmışlardı. Gazetelere bakılırsa, davanın en doğru şekilde sonuca bağlandığından kuşku duyulamazdı. Ama, Bn. Griffiths yine de oğlunun suçlu olduğuna kolay kolay inanamıyordu. "Bana suçsuz olduğunu yazmıştı; ona inanıyorum," diyordu kendi kendine; "yoksa, gerçeği bana da söyleyemedikten, bana da güvenemedikten sonra, kime söyleyecek, kime güvenecek?"

Evet ama, beri yanda da Clyde'ın aleyhinde onca kanıt vardı ki! Sonra, Kansas City'deki o olay! Bütün bunlar kuşkulandırıyordu kadıncağızı. Korkuyordu. Clyde niçin aleyhindeki bunca kanıtı çürütecek bir açıklama yapamamıştı? Okadar iyi bir yüzücü olmasına karşın, kızın yardımına niçin koşamamıştı? Sonra, şu Bn. X denilen kıza niçin kapılmıştı? Yo, hayır, hayır, bunların hiçbiri onun oğluna karşı duyduğu güveni sarsamazdı. Hayır! Onun bir cinayet işlemiş olduğuna inanamazdı! Hiçbir zaman ondan böyle bir şey bekleyemezdi... bugün bile. Hem sonra, Tanrı'nın yol gösterici ışığına inanan bir annenin, yanılgıları ne olursa olsun, oğlundan kuşkulanması, oğluna olan güvenini yitirmesi de bir yanılgı değil miydi? Son olaylarla birlikte zırt-pırt kapısını çalmaya başlayanlardan kaçmak için ailesiyle birlikte Yardımevi'nden ayrılmadan önce, evin bomboş, ıssız odalarında iş yaparken kaç kez durmuş, başı önünde, gözleri kapalı, yüzü keskin ama, yine de yumuşak, altıbin yıllık dünyasının o ilk efsanevi zamanlarından kalma bir evliya gibi, oradaki o hayali tahtın üzerinde oturan Yaratıcı'sının önünde diz çökmüş, sessiz sessiz yalvarmıştı, kaç kez! Kendisine güç vermesini dilemişti Tanrı'dan. Oğlunun

suçlu, ya da suçsuz olduğunu kesenkes öğrenebilmek istemişti. Suçsuzsa, çevresini saran bu uğursuzluklardan tez elden kurtulmasını; suçluysa, lekelenmiş olan ruhunu yeniden ışıtabilmek, yüce Yaradan önünde yeniden aklanabilmek için yardımcı olmasını, yol göstermesini dilemişti.

Yalnız, böyle yalvarırken, bir yandan da, Havva'nın gelmiş-geçmiş milyonlarca kızından biri olarak, düşünüyordu: Clyde'ın öldürdüğü iddia edilen o kız... Onun bu işte hiç mi suçu yoktu? Büsbütün günahsız mıydı? Birincisi, gazetelere bakılırsa, yaşça Clyde'dan büyüktü. Evet, kızın gazetelerde yayınlanan mektuplarını satır satır okumuş, bunlara bakarak Alden ailesinin içine gömüldüğü acıyı anlamıştı ama, bir yandan da Roberta'yı düşünüyordu. O da birtakım şeylere ta başından razı olmakla zayıf davranmış, o da suç işlemişti. Gerçekten iyi, güçlü bir kız, nedeni ne olursa olsun, böyle davranmazdı; tutardı kendisini. Şimdiye dek bu konuda günah çıkarmak için az insan mı başvurmuştu kendisine! Eh, bütün bunlardan sonra, ta evrenin başlangıcında, Cennet Bahçesi'nde söylenmiş olan şu cümle bugün Clyde için de söylenemez miydi?: "Kadının fendi, erkeği yendi!"

Bütün bunlardan sonra, jüri kararının da ancak insanlarca verilmiş bir karar olduğunu söyleyerek, asıl gerçeği yalnız, yalnız Tanrı'nın görebileceğini düşünüyor, bu yüzden de, bir yandan oğluna olan inancını her fırsatta yinelerken, bir yandan da gerçek konusunda kendisini aydınlatması için Tanrı'ya yalvarıyordu.

O bu haldeyken, kocası Asa ise bir köşede sessiz sessiz pinekliyor, gerek oğlunu, gerekse insan yaşayımını yöneten gizli güçleri hiçbir zaman doğrudürüst tanıyamamış, anlayamamış bir insan olarak susmayı yeğliyordu.

Beri yanda, Clyde'ın annesi, nereden nereye, kendilerini arayıp bulmuş olan gazetecilere şöyle diyordu:

— "Clyde'ın Roberta Alden'le öyle bir ilişki kurarak işlediği günahı yadsımaya hiçbir zaman kalkışmam. Onu o tür bir ilişkiye çekmekle günah işlemiştir; evet ama, aynı günahı kendisine yapılan öneriye razı olmakla Roberta Alden de işlemiştir. Bu yüzden, hernekadar annesiyle babasının çekmekte oldukları derin acıya yürekten katılıyorsam da, bu günahın tek yanlı işlenmiş olmadığını, karşılıklı olduğunu, dolayısıyla yargılamanın daha eşitlik içinde yapılması gerektiğini herkese anlatmak boynumun borcudur. Oğlumu körü-körüne korumaya çalışmıyorum; tersine, çocukluğunda kendisine

öğretilenleri kulak ardı etmiş olmasından ötürü kınıyorum onu. Yalnız, kızın mektuplarını da okudum. Başsavcının onları oğlumu suçlamak için kullanmaya hakkı yok. Jüriyi etkilemek, üyelerin duygularını sarsmak için kullandı onları. Şimdi, hareketę geçip oğlumun yanına gitmeliyim. Aslında, daha önce gitmeliydim. Bunu şimdi anlıyorum."

Kadıncağızın bu hali oradaki bütün gazetecileri etkilemiş, duygulandırmıştı. Daha sonra içlerinden biri sordu:

— "Kimine göre merak konusu olan bir şey var: Neden daha önce kalkıp duruşmalara gelmediniz? Paranız mı yoktu?"

Bn. Griffiths bu soruya kalbinin bütün açıklığıyla karşılık verdi:

— "Evet, param yoktu. En azından, elimdeki para yeterli değildi. Ayrıca da, oraya gitmememi söylediler bana; o sıralar buna gerek olmadığını söylediler. Şimdi ise... gitmeliyim. Bir yolunu bulup gitmek zorundayım." Köşedeki masaya gidip çekmeceden bir kâğıt çıkardı. "Sizler kente iniyorsunuz. Parasını versem telgraf çeker misiniz?"

Deminki o saçma soruyu soran genç yine atıldı:

— "Elbette! Bana verin. Paraya da gerek yok. Gazetem aracılığıyla gönderirim." Gazeteye yazacağı hikâye için iyi bir malzemeydi bu.

Bn. Griffiths masaya oturdu, yazmaya başladı:

Clyde; Tanrı'ya olan inancını yitirme. O'nun herşeye gücü yeter. Hemen yargıtaya başvur. 51'inci süreyi oku. Yargıtay seni haklı çıkaracaktır. Biz de yakında geliyoruz. Annen, baban.

Kalktı, kâğıdı muhabire uzattı.

— "Parasını da versem iyi olur." dedi. "Telgraf biraz uzun oldu."

— "A, hiç önemli değil." dedi muhabir genç. "Dilediğiniz kadar yazın. Muhakkak göndeririz." Kâğıdı alıp cebine attı.

Öteki muhabirlerden biri: "Ondan bir kopya da ben istiyorum." dedi. "Gizli bir şey değil bu; herkes öğrenebilir. Hemen şimdi istiyorum."

Birinci muhabirin niyetini anlamıştı. Bunun üzerine, o ilk muhabir, neler döndüğünü Bn. Griffiths'in anlayabileceğinden korkarak, kâğıdı cebinden çıkardı, ötekilere uzattı. Şimdi hepsi harıl harıl kopya ediyorlardı telgrafı.

*
**

Bu yanda bunlar olurken, beri yanda, Lycurgus'lu Griffiths'lerde de önemli kararlar alınıyordu. Bir üst mahkemeye başvurulmasını, hele böyle bir yolun onların desteğinde denenmesini gerek parasal açıdan, gerekse aile onurları açısından sakıncalı buluyorlardı. Birincisi, böyle bir işe girdikten sonra, harcanacak olan oluk gibi para bir yana, çoluk-çocuk hepsinin geleceği, gelecekteki onuru söz konusu olacaktı. Aileden birinin, onların kanından birinin hüküm giyip idam edilmesi ömür boyu alınlarında kara bir leke olarak kalabilirdi. Onun için, vakit kaybedip daha çok lekelenmeden bu işin peşini bırakmalıydılar. B.-Bn. Griffiths çocuklarının, Gilbert'in, Myra'nın, Bella'nın geleceği açısından bunu zorunlu görüyorlardı. Artık Lycurgus'ta durmak bile sakıncalıydı. Başka yere göç etmeliydiler, başka yerde iş kurmalıydılar. B. Griffits düşünüyordu: Clyde ile ilk karşılaştığı zamanlarda kapıldığı ufacık bir duygusallık yol açmıştı bütün bunlara. Evet, o güne dek kazandığı deneyimleri ona işle duyguyu birbirinden ayırmayı iyicene öğretmişti ama, yine de babasının kardeşine yaptığı haksızlığı anımsayarak duygulanmış, hiç değilse onun oğluna bir iyilik yaparak bunu kapatmayı düşünmüştü. Şimdiyse, ne denli yanılmış olduğunu görüyor, bu yanılgıyı artık sürdürmek istemiyordu. Sonunda, ailecek Güney Boston'a göç etmeye, orada yeni bir fabrika kurup yerleşmeye karar verildi. Böylelikle, karıştıkları bu olayla ilişiklerini kesmiş, herşeyi zaman içinde unutulmaya bırakmış olacaklardı.

Bütün bunlardan sonra, Clyde'a yapılan yardım da kesilmiş oluyordu elbette. Bu durum açıkça ortaya çıkınca Belknap'la Jephson oturup kafa kafaya vermişler, uzun uzun düşünmüşlerdi. Bir üst mahkemeye başvurmak dünyanın parasıydı. Devletin bu tür işlere ayırdığı para ise hiç denecek kadar azdı. Bu durumda, kendileri bu işi sonuna dek götürmek konusunda ne denli azimli, ne denli kararlı olurlarsa olsunlar, para olmadıkça ellerinden hiçbir şey gelemezdi. Yalnız, Clyde'ın annesiyle babası acaba ne düşünüyorlardı şimdi? Onlar sağlayamazlar mıydı gereken parayı? Bugüne dek hiç ses-sedaları çıkmamıştı ama, gelmemeleri söylendiği için böyle olmuştu bu. Şimdi durum çok başkaydı.

Bunun üzerine Yargıç Oberwaltzer'in kararın açıklanmasını ertelemesi

sağlandıktan sonra Bn. Griffiths'e art arda bir telgraf, bir de mektup gönderilip bir miktar parayla hemen Bridgeburg'a gelmesi istendi.

Şimdi, Bn. Griffiths dizleri üzerine çökmüş, Tanrı'dan yardım diliyordu. İşte, artık tam zamanıydı. Tanrı yardım elini uzatmalıydı kendisine; hiçbir zaman şaşmayan o yüce gücünü göstermeliydi artık. Bir yerlerden bir medet, bir yardım gelmeliydi; yoksa... yoksa, yol parasını nasıl sağlayacaktı? Bırakın yargıtay parasını, oğlunun yanına gidecek parayı bile nereden bulacaktı?

Sonra, dua ederken ederken birdenbire aklına bir şey geliverdi: Gazeteler onun peşindeydiler; boyuna onu arıyorlardı. Birsürü şeyi merak edip soruyorlardı: Niye oğlunun yardımına koşmamış; falan konuda ne düşünüyormuş; filan konuda ne söyleyecekmiş. Öyleyse, şimdi ne diye bu gazetelerden birinin müdürüne gidip de, hazır bu insanlar bu denli iştahla kendisini ararlarken, bundan yararlanmıyor, böyle bir gereksinimi olduğunu ona açmıyor, yardımını istemiyordu? Oğlunun yanına gitmesini sağlarlarsa bal gibi onlar için çalışabilirdi. Çok şükür, ağzı laf yapan, eli kalem tutan bir insandı. Bu konuda sütunlar dolusu yazı yazabilirdi onlar için... oğlunun yanına gitmesine yardımcı olurlarsa, elbette.

Bu düşüncelerle ayağa fırladı. Sonra birden aklına gelip yine diz çöktü:

— "Tanrı'm, şükürler olsun sana, dualarımı kabul ettin, bana yol gösterdin!" dedi.

Kalktı, giyinip dışarı çıktı. Az sonra en büyük gazetelerden birinin kapısındaydı. Oğlunun duruşması çok yankı uyandırmış olduğu için kendisini hemen yazı işleri müdürünün odasına aldılar. Adam onu hararetle karşıladı, söylediklerini saygı, anlayış dolu bakışlarla uzun uzun dinledi. Durumu anladığını, gazetenin bu konuyla ilgileneceğine inandığını söyleyip birkaç dakikalığına yanından ayrıldı. Döndüğünde, üç haftalık bir süre için muhabir olarak işe alındığı, ondan sonra da duruma göre yeniden bir süre saptanacağı haberini getirdi. Bütün masrafları gazete karşılayacaktı. Adamlardan biri kendisine çalışma yöntemlerini anlatacak, ayrıca eline bir miktar da para verilecekti. İstediği zaman, isterse hemen bu gece yola çıkabilirdi; nekadar tez olursa okadar iyiydi. Bu arada, gitmeden önce birkaç fotoğrafını da bırakırsa haber açısından iyi olurdu.

Yazı işleri müdürü bunları söylerken başını kaldırıp baktı. Kadıncağız

gözlerini kapamış, başını yukarıya kaldırmıştı. Bütün bunlar için Tanrısına şükranlarını sunuyordu.

XXVIII

BRIDGEBURG'DA 8 aralık geceyarısı gara giren trenden yorgun, tükenmiş bir kadın indi. Gökyüzü soğuk soğuk parıldayan yıldızlarla kaplıydı. Gece görevlilerinden biri kadını alıp yakındaki Emniyet Müdürlüğü'ne götürdü. Kendisine orada bir oda ayırdılar. Görevli memur kim olduğunu öğrenir öğrenmez hemen cezaevine götürmeye kalktı ama, kadın vaktin çok geç olduğunu, oğlunun o saatte besbelli uyuduğunu söyleyip sabahı beklemeyi daha uygun buldu.

Sabah saat 7'de kalktı, 8'de cezaevindeydi. Görevliler herşeyini iyice yoklayıp kimliğinden emin olduktan sonra Clyde'a haber verdiler. Clyde daha önce annesiyle karşılaşmaktan hep çekinmiş olmasına karşın, bu kez yıldırım gibi ziyaretçi odasına koştu, Slack'in gösterdiği anlayış sayesinde de annesiyle yalnız görüşmesine izin verildi.

İçeri girdiğinde annesi kendisini karşılamak üzere ayağa kalkarken, o da onun yüreğinde sığınacak bir yer, bir sıcaklık, bir çare bulmak heyecanıyla ona doğru koştu. Boğazında düğümlenen yumrunun arasından belli-belirsiz bir sesle: "Anneciğim! Geldiğine çok sevindim!" diyebildi.

Annesi de, oğlu gibi konuşamaz durumda olduğundan, onun başını omzuna yaslayıp gözlerini yukarıya kaldırdı. Kendisine bu anı gösteren yüce Tanrı'nın niye daha güzellerini de göstermediğini düşündü. Oğlunun yeniden özgürlüğüne kavuşmasını, ya da, o olmasa bile, yeni bir davanın açılıp duruşmaların tekrarlanmasını görmek istiyordu.

Böyle sarmaş-dolaş halde uzun süre kaldılar. Sonra, kadın oğluna evdekilerden haber verdi. Gazetesi adına görüşme yapacak olan bir muhabir sıfatıyla oraya geldiğini de anlattı. Clyde pek şaşırdı bu habere. Demek oluyordu ki bundan böyle bütün yazgısı sadece anasının çabalarına bağlıydı. Lycurgus'lu Griffiths'ler kendi açılarından birtakım nedenlerden ötürü yardımı kesmiş-

lerdi. Ama o, annesi, iyi bir savaş verebilirse, kurtarabilirdi kendisini. Hem, Tanrı bugüne dek hep annesiyle olmamış mıydı?

Yalnız, şimdi herşeyi bir de ona anlatmak vardı. Annesi bilmek istiyordu; açıklama bekliyordu: Gazetelerde okuduğu bütün o aleyhindeki kanıtlar, bunlara dayanarak Mason'un ortaya attığı iddialar... doğru muydu bütün bunlar?

Clyde zorlandığını biliyordu. Annesinin bu sapına dek doğruluğunu, açıksözlülüğünü hiçbir zaman anlayamamıştı. Şimdi ise kendisi ona karşılık vermek zorundaydı. Bağrının derinliklerini saran buz gibi bir ürpermeye karşıkoymaya çalışarak, kendini sıktı. Sonra da yemin etti: Yaptığı iddia edilen şeylerin hiçbirini yapmamıştı. Annesi ona bakıyordu. Oğlunun gözlerinde belli-belirsiz bir kuşku, bir huzursuzluk sezmişti. Oğlu emin değildi söylediklerinden. Kendi söylediğine kendi inanmaz bir hali vardı. Davranışları, kullandığı sözcükler... Aman yarabbi! yoksa, korktuğu şeyler başına mı gelmişti şimdi? Oğlu gerçekten böyle bir şeyi tasarlamış, gerçekten o ıssız gölde kıza vurmuş muydu? Yarabbi! Kim bilebilirdi bunu? Yo, hayır!

— "Utu Tanrı'm! Böyle kara bir günde oğlumdan kuşku duymamı bekleyemezsin benden! Ona olan inancımı yitirmek onu kendi bağrımda ölüme mahkum etmek demek olur! Yo, yo! böyle bir şey yapamam!"

Bir yandan da böyle diyordu kendi kendine. İşte, oğlu hemen oracıkta, kaşısındaydı; yapmadığına yemin ediyordu. İnanmalıydı ona. Kuşku duymamalıydı ondan. Kalbinin gizli derinliklerinde küçücük kuşku kıvılcımları için için yanıp sönse bile, güvenmeliydi oğluna. Bu durumdan kurtulmanın bir yolunu birlikte arayacaklar, bulacaklardı. Yalnız, herşeyden önce, Clyde, Tanrı'ya olan inancını yitirmemeli, bol bol dua etmeliydi. İncil'i var mıydı yanında? Ara-sıra açıp okuyor muydu? Clyde bu sorulara karşılık olarak, uzun zaman önce oradaki birinden bir İncil aldığını, sık sık da okuduğunu söyledi.

Daha sonra Bn. Griffiths Clyde'ın avukatlarıyla görüşüp bir üst mahkemeyle ilgili girişimlerde bulunmak üzere, oradan ayrıldı. Dışarı çıkar çıkmaz bir yığın gazeteci sardı çevresini. O da onlara pek yumuşak, sevecen bir tavırla, niye geldiğini, niye daha önce gelemediğini anlattı.

Beri yanda, Lycurgus'lu Griffiths'ler onun gelişini gazetelerden okumuşlar,

bu da onlar için ikinci bir darbe olmuştu. Clyde ise, hücresine getirilen gazetelerden tüm dünya çevresinde hâlâ ne büyük gürültüler koptuğunu, kamuoyunun kendisine karşı gösterdiği ilginin hâlâ dipdiri ayakta olduğunu görüyor, bunun annesinin çabaları sayesinde olduğunu düşünüp seviniyordu. Evet, annesinin çok yanılgıları, eksiklikleri vardı ama, yine de annesiydi işte. Üstelik, şu anda kendisine yardıma gelmişti. Artık başkaları ne düşünürse düşünsündü. Bu her şeyin önünde annesi yalnız bırakmamıştı kendisini. Ayrıca, bu uğurda Denver'deki bir gazeteye gidip iş yüklenmesi de sonuna dek saygı duyulacak bir eylemdi.

Annesi daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştı. Şimdi... kimbilir belki şimdi, herşeyden başka bütün yoksulluğuna karşın, bir yolunu bulur, oğlunu kurtarabilirdi. Oysa bütün bunlara karşılık, kendisi nasıl da haksızlık etmişti ona karşı! Nasıl da kötü saymıştı onu! O yine de buradaydı işte. Oğlunu kurtarmak için canla başla çalışıyordu.

Beri yanda Belknap'la Jephson kadınla ilk karşılaşmalarında hiç de öyle olumlu bir izlenim edinmemişlerdi. Nedenini kendi kendilerine de açıklayamıyorlardı ama kötü bir insanla karşılaşacaklarını hiç ummamışlardı. Koca koca pabuçları eski püskü şapkası, rengi kaçmış pardesüsüyle pek bir garip görünmüştü gözleri önünde. Buna karşın, oğluna olan inancı, sevgisi, masmavi gözlerindeki saflık, samimilik ilgilerini çekmiş, duygularını okşamıştı.

Soruyordu onlar: Oğlunun gerçekten suçsuz olduğuna kesenkes inanıyorlar mıydı? Yoksa suçlu olduğuna gizliden gizliye bir kuşku var mıydı içlerinde? Bilmekisterdi. Ulu Tanrı hem kendisinin, hem de oğlunun omuzlarına dayanılmaz bir yük yüklemişti. Ama, yok, yok!.. Yine de bin kere şükürler olsundu! Belknap da, Jephson da Clyde'ın suçsuzluğundan en ufak bir kuşku duymadıkları söylüyorlardı. Böyle bir yargılamadan sonra ölüme yollanırsa, bu, dahası çok kötü bir şey olurdu. Bundan sonra bir üst mahkemeye başvurmanın parasal yönünden söz açtılar. Bütün yazışmaları, çizişmeleriyle onaran bir ikibin papeli göze almak demekti bu. Aşağıyukarı bir saatleyin konuştular. Sonunda, durumun bütün umutsuzluğuna karşın Bn. Griffiths'e dedi:

— "Ulu Tanrı kendiliğinden bırakmayacaktır; buna eminim. Kendisini gösterdi bana. Denver'deki gazeteye başvurmamı kulağıma fısıldayan O'nun

sesiydi. O'nun sayesinde buraya gelebildim, bundan sonra da yine O'nun sayesinde yolumu çizeceğim. O'nun yol göstericiliğine olan inancımı hiçbir zaman yitirmiyorum."

Bu sözler karşısında Belknap'la Jephson bir putatapar şaşkınlığı içinde birbirlerine bakıp kaldılar. Böylesine bir inanç! Böylesine güçlü bir Tanrı sevgisi! Yalnız, buradan bir şey gelmiyor muydu akla? Jephson'ın beyninde birdenbire bir şimşek çakıvermişti. Ola ki Lycurgus'lu Griffiths'ler düşüncelerini değiştirmeyip her türlü yardımı iyiden iyiye kestiler; o zaman, işin içinde böylesine güçlü bir dinsel inanış varken, kiliselerden, dindar insanlardan yardım isteyemezler miydi? Böylesine dini-bütün, böylesine evlât sevgisiyle yanıp tutuşan çaresiz bir ananın yardımına koşmaları oğlunun yargıtaya başvurabilmesi için gereken parayı sağlamaları istenemez miydi onlardan?

Harikulâde bir buluştu bu! Bir konuşma gerekiyordu: Bn. Griffiths'in yapacağı, oğlunun suçsuzluğunu anlatıp halktaki önyargıyı sevgiye dönüştüreceği bir konuşma. Bu konuşma sırasında en azından ikibin dolar da bağış toplanması gerekiyordu. Jephson hemen kadına açtı bu konuyu. Tez elden bir konuşma hazırlamalıydı. Bütün ayrıntılarıyla oğlundan söz etmeli, suçsuz olduğuna inandırmalıydı herkesi.

Kadın Jephson'ın bu önerisi karşısında son derece heyecanlandı. Işıl ışıl yanan gözleriyle, yapacağını söyledi. Deneyecekti. En azından, denemekte yarar vardı. Hem... hem bu... bu da Tanrı'nın fısıldayan sesi, kendisine uzanan eli değil miydi... şu en kara ânında?

*
**

Ertesi sabah Clyde, hakkında verilen kararı dinlemek üzere duruşmaya girdi. Annesine de onun yanı-başında bir yer ayrılmıştı. Elinde kâğıt-kalem, bir yandan duruşmayı izliyor, bir yandan da durmadan not alıyordu. Beri yanda, salondaki insanlar da bu ilginç sahneyi seyrediyorlardı. Clyde'ın öz annesi! Hem de bir gazete muhabiri görevinde! Bu sahnenin de, bu ailenin de bir yanında bir tuhaflık, hattâ gülünç olan birşeyler vardı. Buna bakıp da Lycurgus'lu Griffiths'lerin bunlarla akraba olduğunu söyleyebilmek nekadar zordu!

Beri yanda Clyde, annesinin bu varlığından güç alıyordu. Annesi önceki akşam Belknap'la Jepson'un yanından hücreye döndüğünde, neler tasarladığını kendisine anlatmış, bugünkü karar ne olursa olsun hemen yarın işe koyulacağını söylemişti. Clyde, bundan cesaret alarak, Yargıç Oberwaltzer'in az sonra: "Hakkında verilmiş olan ölüm cezası kararına herhangi bir itirazın var mı?" diye sorması üzerine, yerinden kalktı, herkesi şaşırtan bir tavırla: "Bana yöneltilen suçlamaların hiçbirini kabul etmiyorum. Roberta Alden'i öldürmedim. Dolayısıyla, böyle bir karar geçersiz sayılmalıdır." dedi.

Sonra gözlerini dimdik karşıya dikti. O sırada tek şeyin bilincindeydi: Annesinin sevgi, övgü dolu bakışlarının. Oğlunun burada, bunca insan karşısında bu sözleri söylemesinden sonra kadıncağızın ona olan güveni iyice pekişmişti. Öyle ya, hücresindeki konuşmalarında doğruyu söylememiş bile olsa, burada buna olanak var mıydı? Burada söylediği buydu işte. Demek ki gerçekten hiçbir suçu yoktu. Demek ki oğlu suçsuzdu! Tanrı'ya şükürler olsun! Yapacağı konuşmada bütün bunlara bir bir değinecekti.

Ne var ki, o bunları düşüne-dursun, beri yanda Yargıç Oberwaltzer Clyde'ın söyledikleri karşısında en ufak bir şaşırma belirtisi göstermemişti. Aynı donuk halle: "Söylemek istediğin başka bir şey var mı?" diye sordu.

Clyde, kısa bir duraksamadan sonra: "Hayır, yok." karşılığını verdi.

Bunun üzerine Yargıç Oberwaltzer kararı okudu:

— "Clyde Griffiths mahkememiz seni Roberta Alden'i bile bile öldürmek suçundan ötürü ölüm cezasına çarptırmıştır. Bugünden sonra on gün içinde Cataraqui bölgesi emniyet müdürü seni bu mahkemenin kararıyla birlikte Auburn'daki New York Eyalet Cezaevi müdürüne teslim edecek, 28 ocak 19.. pazartesi gününe dek orada kalacaksın. O pazartesiyle başlayan hafta içinde de New York Eyalet Cezaevi müdürünün gözetiminde, New York eyaletinin koyduğu yasalara, kurallara uygun biçimde cezan yerine getirilecektir."

Nokta bu şekilde konduktan sonra Bn. Griffiths oğluna bakıp gülümsedi. Clyde da gülümseyerek karşılık verdi. Kadın, oğlunun suçsuzluğunu az önce, hem de burada, açık açık bildirmesinden sonra, artık böyle bir karara pek aldırmıyordu. Oğlu suçsuz olduğunu burada da söyleyebildikten sonra, demek ki gerçekten hiçbir suçu yoktu.

Beri yanda, annesinin kendisine gülümsemesiyle Clyde'ın gönlüne de su

serpilmişti. Demek ki annesi ona inanıyordu. Demek k aleyhinde toplanan bunca kanıta aldanmamıştı. Böylesi bir güvene lâyık olmak şu sırada kendisi için ne büyük bir destekti! Evet, az önce söyledikleri tanı tamına doğruydu; şimdi daha iyi görüyordu bunu. Roberta'ya vurmamıştı. Gerçek buydu. Dolayısıyla, suçsuzdu. Suçsuzdu ama, duruşmanın bitimine de yine Kraut ile Slack'in arasında hücresine götürülüyordu.

*
**

İki gün sonra Clyde Auburn'daki New York Eyalet Cezaevi'ne götürüldü. Burası halk arasında "ölüm yuvası", ya da "katiller yaağı" olarak bilinirdi. İki katlı, yirmiiki hücreli bir yerdi. Clyde cezasının yerine getirilmesine, ya da açılacak yeni bir davanın kabulüne dek burada kalacaktı. Annesi ise Bridgeburg'da kalmıştı. Bridgeburg-Auburn yolculuğuna birlikte olmalarına izin verilmemişti.

Clyde, cezaevine sokulduktan sonra, iki memurun gözetiminde, üzerinde neyi var, neyi yoksa alındı, her zaman titizlikle, hayranlıkla bakmış olduğu o kapkara saçları kökünden kesildi, banyoya sokulup yıkandı, sonra da giymesi için verilen cezaevi giysileriyle, 77221 tutuklu sayısıyla alt kattaki hücresine kilitlendi.

Hücre, 2,5x3 metre boyutlarında, ihtiyaç giderecek yeri, bir yatağı, bir masa ile sandalyesi, bir de kitap falan koymaya yarayan iki-üç raflı bir dolabı olan küçük, temiz bir yerdi. Hücrenin kapısı üzerine kapandıktan sonra Clyde oturdu, düşünmeye başladı. Şu son bir-iki saat içinde ne çok şey değişivermişti! O güzelim, şık giysileri üzerinden alınmış, saçları kökünden kazınmış, o her zaman bakımlı, her zaman havalı olan görünüşü göz açıp kapayıncaya dek yitip gitmişti. Şimdiyse, çevresinde ayna falan yoku ama, nasıl olduğunu çok iyi biliyordu. Acayip bir kılığa bürünmüştü. Yazık annesi gelince onu bu kılıkta görecekti! Daha sonra da Belknap'la Jephson! Aman yarabbi!

Daha kötüsü, şimdi, karşı hücrenin parmaklıklarına iğrenç görünüşlü bir Çinli dayanmış, anlaşılmaz bir bakışla kendisini süzüyordu. Üzerindeki giysiler kendisinikilerin aynıydı. Sonra, öyle dururken dururken birden dönüp sert sert kaşınmaya başladı. Clyde bunu görür görmez: "Tahtakurusu!" diye

düşündü. Korktuğu başına gelmişti. Bridgeburg'da da rastlamıştı tahtakurusuna.

Sonra yine düşündü: Çinli bir katil! Öyle ya, burası ölüm yuvası değil miydi? Kendisi de onunla aynı çatı altındaydı işte. Onun da üzerinde aynı giysiler vardı. Çok şükür ki buraya pek ziyaretçi sokulmuyordu. Annesinden öğrendiğine bakılırsa, bundan böyle bir annesi, bir Belknap'la Jephson, bir de kendi seçeceği bir din adamı dışında kimse onu görmeye gelemeyecekti; onlar da, en çok haftada-bir.

Böyle düşünürken düşünürken, bir ara bir ses duydu:

— "Hey, çocuklar! Yeni birisi geldi. Aşağıda, doğudan yana ikinci hücrede!"

Sonra ikinci bir ses: "Deme, yahu!.. Nasıl bir şey?.."

Üçüncü ses: "Hey, arkadaş, adın ne senin? Korkma, korkma! Bizim durumumuz da seninkinden daha mükemmel değil."

Yine birinci ses, ikinciye: "Uzun boylu. Daha çocuk. Anasının kuzusu bir şeye benziyor. Fena oğlan da değil sanırım. Hey, sen! Adın ne? Söylesene!"

Clyde ne yapacağını bilemiyordu. Bu insanlara nasıl bir karşılık vermeliydi acaba? Ne söylemeli, ne yapmalıydı? Dostça mı davranmalıydı? İçgüdülerine uyup sesini yumuşatarak: "Clyde Griffiths." diye adını söyledi.

Buna karşılık, seslerden biri: "O-o! Desene tanıyoruz seni!" dedi. "Hoş geldin! Aldırma, sandığın kadar kötü insanlar değiliz. Gazetelerde hep okuduk seni.. Bridgeburg'daki duruşmaları falan. Bugünlerde geleceğini biliyorduk."

Başka bir ses araya karıştı:

— "Çok aşağılarda olmayı sevmiyorsun, anlaşılan. Ama, burası fena değildir. İyidir. Hem, bazılarının dediği gibi, kafanı sokacak bir dam altı bulmuşun ya, ona bak..."

Bu söz üzerine gülüşmeler, gülüşmeler.

Clyde, şaşkın, korkulu, acılı gözlerle çevresine bakınıyordu; duvarlara, kapıya, sonra Çinli'ye. Çinli de hâlâ ona bakıyordu. Korkunçtu! Herşey çok korkunçtu. Sesler hâlâ sürüyordu. Sesler! Hiç umursamadan, pervasızcasına kendisiyle konuşmaya çalışan sesler! Kendisinin o sırada içinde bulunduğu durum hiçbirinin umurunda bile değildi!

Öyle ya, bir katil perişan durumdaymış, yabancılık çekiyormuş, sıkılgan-

mış, dehşet içindeymiş, kim takardı? Yoksa, buradaki bu adamlar birini iyice kendilerine benzetinceye dek hep böyle mi yaparlardı? Onların istediği gibi olmadıkça hep çullanırlar mıydı böyle üstüne? Şimdi, Sondra, ya da tanımış olduğu öteki insanlardan biri gelip kendisini burada, bu durumda görseydi... Aman yarabbi! Yarın da annesi geliyordu!

Daha sonra, akşam olunca, uzun boylu bir gardiyan hücrenin kapısındaki delikten içeri madeni bir tepsi uzattı. Yemek gelmişti. Onun yemeği. Burada yiyecekti yemeğini! Onunkiyle birlikte karşıdaki şu soluk yüzlü, sarsak Çinlinin yemeği de gelmişti. Kimbilir kimi öldürmüştü bu Çinli! Nasıl öldürmüştü? Şimdi başka hücrelerden de sesler geliyordu; çatalların tepsilere değerken çıkardığı sesler. Yemek yiyenler sanki insanlar değildi de, açlıktan gözleri dönmüş birtakım hayvanlardı. Yemeklerini yerken bir yandan da dolu dolu ağızlarıyla homurdana homurdana konuşuyorlardı. Sonra bu homurdanmalara tepsilerin çatallarla kazınmasından çıkan sesler de karışıyordu. Bütün bunlar hasta ediyordu onu.

Yemeklerinin ardından birbirlerine sigara soruyorlardı. Kimileri de kâğıt oynamayı öneriyordu. Clyde: "Demek burada kâğıt da oynuyorlar?" diye düşündü. Sonra, derinlerden bir yerden cehennem azabına tutulmuşçasına bir ses: "Tanrı'm! Ah, Tanrı'm! Ulu Tanrı'm!" diye inledi. Bunun üzerine üst kattaki hücrelerin birinden başka bir ses, "Eyvahlar ola!" diye seslendi. "Şu köylü yine başladı. Bu herifin inlemelerine dayanamıyorum. Hey! Gardiyan! Gardiyan! Şu adama bir iğne falan yapamaz mısın, kuzum?"

Bütün bunlar karşısında Clyde artık dayanamaz hale gelmişti. Ayağa fırladı, yumruklarını sıktı. Sinirleri kopacakmışçasına gerilmişti. Bir katil! Belki de ölmek üzere olan bir katil! Ya da, tıpkı kendi yazgısı gibi korkunç olan bir şeye yanıp yakınan biri. İnleyen biri! Kendisinin Bridgeburg'dayken defalarca için için inlediği, ağladığı gibi inleyen, ağlayan biri! Aman yarabbi! Kimbilir daha böyle kaç kişi vardı! Kimbilir, belki de böyle böyle günler günleri, geceler geceleri kovalayacaktı. Sonra da... Yo, hayır! Hayır! Olamazdı! Böyle bir şey olmadan önce en az bir yıl —Jephson öyle demişti— belki de iki yıl geçerdi. Ama, o süre içinde! İki yılda! İki yıl bile kısaydı! Hop diye geçiverirdi!

O oda! O da burada bir yerlerdeydi. Şu sırada içinde bulunduğu hücrenin

de bağlantısı vardı onunla. Biliyordu. Bir kapı vardı. O sandalyeye açılan bir kapı. O sandalye!

Yine o ses... Tıpkı daha önceki gibi: "Ulu Tanrı'm!"

Yatağına çöktü, elleriyle kulaklarını tıkadı.

XXIX

ERTESİ gün öğleye doğru annesi geldi. Aslında, ölüm yuvasındaki insanların ziyaretçileriyle yalnız olarak görüşmeleri yasaktı ama, gerek Yargıç Oberwaltzer'in, gerekse Belknap'la Jephson'ın yazdıkları mektuplar sayesinde anayla oğulun tek başlarına görüşmelerine izin verildi.

Kadın, şaşkınlığından, bir süre konuşamadı. Oğlunun görünüşündeki o korkunç değişiklik karşısında dili tutulmuş gibiydi. Yanakları solmuştu Clyde'ının! Gözleri çökmüştü! Saçlarını kökünden kazımışlar, üzerine o çirkin giysileri giydirmişlerdi! Demir kapılar, kilitler ardındaydı! Her köşesinde bir gardiyanın beklediği, birbiri ardından uzayıp giden sıkıcı koridorlar ardına atmışlardı oğlunu!

Bir süre öylece kalakaldı. Titriyordu. Evet, daha önce Kansas City'de, Chicago'da, Denver'de pek çok cezaevine gitmiş, pek çok tutukluyla karşılaşmıştı ama, bu kez... Bu kez karşısındaki kendi öz oğluydu!

O her zaman dayanıklı olan vücudu artık dayanamayıp sarsılmaya başlamıştı. Yüzünü saklamak için arkasını döndü. Dudakları titriyordu. Elindeki ufak çantayı açıp mendilini aramaya başladı. Bir yandan da kendi kendine: "Tanrı'm!" diyordu, "niçin yüzü üstü bıraktın beni?" Sonra birden farkına varıp toparlanmaya çalıştı. Böyle yapmakla oğlunun dayanma gücünü de iyiden iyiye çökertiyordu. Ama, olmadı; tutamadı kendini; o eşsiz gücünden eser kalmamıştı. Ağlıyordu.

Clyde durumu fark etmişti. Yatıştırmaya çalıştı:

— "Ağlama, anneciğim. Biliyorum, kolay değil. Ama, herşey düzelecek. Eminim. Durumum da önceden sanmış olduğum kadar kötü değil." Bir yandan da kendi kendine: "Hey, Tanrı'm! hem de nasıl kötü!" diyordu.

Bunun üzerine Bn. Griffiths toparlanıp, hem kendine, hem de oğluna güç katmak için: "Benim bir tane yavrum!" dedi. "İkimizde dayanıklılığı elden bırakmamalıyız. Hiç merak etme; ne yapıp yapıp seni kötü insanların ellerinden kurtaracağım. Daha şimdiden, yargıtaya gitmek konusunda olumlu sonuçlar elde ettim. Ama, işte... yine de... seni böyle birdenbire değişivermiş bulunca kendimi tutamadım. Anlıyorsun değil mi? Hiç hazırlamamıştım kendimi böyle bir şeye."

Sonra iyice toparlanıp başını, omuzlarını dikleştirdi, gülümsedi. Bir yandan da o ansızın gelen korkunç fırtınanın ardından gözlerinde kalan ıslaklığı siliyordu. Bundan sonra, yaptığı girişimlerden söz etmeye başladı. Gelmeden önce Belknap'la, Jephson'la görüşmüştü. Onların da önerdiği gibi, bundan sonra yapacağı ilk iş, hazırlayacağı konuşmaları belirli yerlerde okumaktı. Ha, bir de, B. Jephson bir-iki gün içinde Clyde'ı görmeye gelecekti. B. Jephson bu meselenin huhuki yanının daha sona ermediğine emindi. "Sona ermek" sözünü bile kullanamayacak kadar "son"un gerilerindeydiler. Kesinlikle yeni bir dava açılacaktı. Eskisi bir soytarılıktan başka bir şey değildi. Kendisine gelince, cezaevi yakınlarında kalacak bir oda bulur bulmaz işe girişip Auburn'daki din adamlarıyla ilişki kuracak, bir, iki, hattâ üç kilisede konuşma yapmanın yollarını arayacaktı. Daha sonra aynı konuşmaları çevredeki öteki yerleşme merkezlerinde de yapacaktı. Syracuse'da, Rochester'de, Albany'de, Schenectady'de... önüne gelen her yerde konuşacaktı; yeterli parayı sağlayıncaya dek. Bu arada onu da ihmal etmeyecekti elbette. En az haftada-bir görmeye gelecek, iki günde-bir, hattâ her gün mektup yazacaktı. Elden geldiğince rahatının sağlanması için gardiyanla da konuşacaktı. Yapacak dünya kadar işi vardı ama, biliyordu ki Tanrı hep onunla beraberdi. Ama, bu arada Clyde'ın da hep dua etmesi gerekiyordu. Her gün yirmiüçüncü, ellibirinci, doksanbirinci sureleri okuması şarttı.

Sonunda, ayrılma saati gelmişti. Gözyaşlarıyla ıslanan acıklı bir sahnenin ardından annesi dışarı çıkarken Clyde da yeniden hücresinin yolunu tuttu. Annesi... o yaşında, elinde-avucunda meteliği yokken, kendisini kurtarabilmek için gerekli parayı kazanmaya çalışıyor, gecesini gündüzüne katıyordu. Bütün bunlara karşılık o, geçmişte annesine karşı ne denli kötü davranmış olduğunu yeni yeni anlıyordu. Yatağına oturdu, başını elleri arasına aldı.

O sırada, cezaevinin dı kapısı da Bn. Griffiths'in ardında kapanmıştı. Kadın oğluna söylediklerini düşünüyordu. Aslında, tek kelimesinden bile emin değildi. Ama, inanıyordu ki Tanrı kendisine yardım edecekti. Etmeliydi. Bugüne dek etmediği olmuşmuydu hiç? Öyleyse, şimdi, bu en kara gününde... Öz oğlu bu durumdayken.. Etmemezlik eder miydi?

Biraz yürüdükten sonra açıklık bir yere gelince döndü, cezaevine baktı. O kara kara, yüksek yükse duvarların, gözetleme kulelerinin, demir parmaklıklı kapıların, pencereleri ardında, üstelik de ölüm hücrelerinden birinde, kendi oğlu vardı. Kendi oğlu! Orada... o hücrede, elektrikli sandalyeye götürüleceği günü bekliyordu. O sandalyeye gidecekti! Yo, hayır! Olamazdı bu! Muhakkak bir yolunu bumalı, muhakkak yargıtay hakkını elde etmeliydi. Yalnız, ilk önce parayı bulmak gerekiyordu. Çalışmalıydı. Düşünmek, kaygılanmak, korku çekmekle harcanacak vakit yoktu.

— "Tanrı'm! Yüce Koruyucu'm! Işığım, güç kaynağım! Bir tek sana inanıyor, bir tek senden medet umuyorum!" Yine gözlerini sildi. "Yardım et bana, Tanrı'm! Yardım et!

Döndü, ağlaya ağlaya,yeniden yürümeye koyuldu.

XXX

BUNDAN sonra Clyde için bitmek tükenmek bilmeyen günler başladı. Annesi, işlerinin yoğunluğu nedeniyle, ancak haftada-bir gelebiliyordu. Albany'de, Buffalo'da, New York City'de konuşmalar yapıyordu. Ama, hiçbiri de umduğu gibi olmuyordu. Böyle böyle geçen iki ay içinde, karşılarına çıkıp konuştuğu insanlarınbu konudaki adamsendeciliklerini göre göre, aslında hiçbirirn gerektiği gibi birer dindar olmadığı sonucuna varmıştı.

İlişki kurduğu pek çok din adamı —ki bunlar, bir yerde, yönettikleri kiliselere bağlı olan bunca insanın elçisi, sözcüsü durumundaydılar— kendi kafalarınca ülkenin en akıbaşında kesiminden seçilen insanların duruşmalar sonunda vermiş oldukları kararı onaylar görünüyorlardı. Kendi kendilerine

düşünüp soruyorlardı: Bu kadın da kim oluyordu? Neyin nesiydi? Böyle, tarih boyunca yaşamış bütün dinsel gelenekleri, görenekleri, bütün kilise kurallarını çiğneyip kendi başına birtakım işlere kalkışması da ne demek oluyordu? Hem sonra, o Yardımevi hikâyesi de neydi öyle? Böyle acayip işlerle uğraşıp fellik fellik orada-burada gezeceğine evinde oturup iyi bir anne olsaydı, çocuklarını dizinin dibinden ayırmasaydı bunlar gelir miydi başına? Bunlar bir yana, bir de oğlu Clyde'ın yaptıkları vardı. Öldürmüş olmak, ya da olmamaktan önce, kendisi de itiraf ettiği gibi, kızla yasa-dışı olarak kurmuş olduğu o ilişki vardı. Buna ne demeliydi? Pek çok insana göre bu da başka türlü bir cinayetti. E, şimdi, böylesine ağır suç işlemiş birini kilisenin kutsal çatısı altında savunmak olacak iş miydi? Yok, yok! Bn. Griffiths ne denli iyi niyetli olursa olsun, oğluna da ne denli haksızlık edilmiş olursa olsun, kilisenin böyle işlere araç edilmesi bütün ahlâk kurallarına aykırıydı. Ayrıca, konuşmaları dinleyecek birtakım genç insanlara kötü örnek olma tehlikesi de cabasıydı.

Böyle böyle, Bn. Griffiths kiliselerden umudunu kesip, insanlara ulaşabilmek için daha başka yollar aramaya başladı. Sonunda da, birçok kapıyı çaldıktan sonra, Utica'da sinema salonu işleten bir Musevi'ye rastgeldi; o günah yuvası sinema salonlarından birinin sahibi olan bir Musevi'ye! Büyük bir darbeydi bu onun için. Ama, denize düşen yılana sarılır hesabı, bir sabah birkaç saatliğine salonu tuttu. Burada yaptığı konuşmadan eline ikiyüz dolar kaldı. Az bir paraydı bu, ama, onu yüreklendirmeye yetti. Belki biraz zaman alacaktı ama, böyle böyle gereken parayı da kazanacaktı.

Bu arada düşünülmesi gereken başka şeyler de vardı elbette. Yol parası, yeme, içme, yatma paraları, son olaylarla iyice zayıflayıp yatağa düşmüş olan kocasına yollamak zorunda olduğu paralar. Ne var ki, herşeye katlanmak konusunda da kararlıydı..

Beri yanda, zaman geçiyor, geçen zamanla birlikte karşısına gelen insanların sayısı da azalıyordu. Ama, o, herşeye karşın, kendi boğazından da kesmek koşuluyla, bir süre sonra binyüz dolar kadar para toplayabildi.

Gelgelelim, bu arada başka bir şey daha oldu: Frank'la Julia, çektikleri telgrafta, hemen gelmesini, babalarının ölmek üzere olduğunu bildiriyorlardı. Bunun üzerine Bn. Griffiths hemen Belknap'la Jephson'a koştu, durumunu anlattı. Onlar da, binyüz doların toplanmış olduğunu görünce, merak etmemesini,

hemen kocasının yanına dönmesini, bu arada kendilerinin bu parayla gerekli işlemleri yapacaklarını, gerisinin de tamamlandıktan sonra yoluna konulacağını söyleyip güvence verdiler.

Bundan sonra Bn. Griffiths oğlunu görmeye gitti; durumu ona da anlattı. Babası sağlığına kavuşur kavuşmaz dönüp işlerini sürdüreceğini söyleyerek ayrıldı. Ne yazık ki, Denver'e vardığında, kocasının pek öyle yeniden sağlığına kavuşacak gibi olmadığını da gördü.

Bu arada Clyde, içinde yaşadığı dünyanın ortasında iyiden iyiye yalnız kalmıştı. Herşey dayanılmaz bir karanlığa bürünmüştü. Müthiş bir güç gittikçe ruhunun derinliklerine işliyor, gittikçe daha karşıkonmaz bir hal alıyordu. Buradaki herkes, nekadar şen, nekadar aldırmaz görünmeye çalışırsa çalışsın —evet, gerçekten böyle olanlar da vardı— o, yine de, içinde bulunduğu durumun her saniyesinde, düşünmenin, beklemenin o tüyler ürpertici dehşetini iliklerine kadar yaşıyordu. Şimdi, o, kendisi gibi hücrelere tıkılmış olan, başka başka özelliklere, başka başka uluslardan yirmi kişiyle, fiziksel olmasa bile, ruhsal bir ilişki içindeydi. Bunların herbiri, yine kendisi gibi, yaradılışının, ya da içine düştüğü koşulların zorlamasıyla, bu zorlamanın en çok yoğunlaştığı, en çok çekilmez hale geldiği bir sırada, fiziksel olduğu kadar ussal da olan bir patlamayla elini kana bulamış, yaşanan zincirin son halkası olan bu olaydan sonra da, tıpkı kendisi gibi, binbir türlü korku, çile, bir okadar da yasal savaşım, başarısızlık sonunda buraya, buradaki bu yirmiiki hücreden birine düşmüştü. Ardında da bir bekleyiştir başlamıştı. Demir parmaklıklar ardında bekleyiş... Hem de, neyi?

Neyi olduğunu çok iyi biliyorlardı. Clyde da öyle elbette. Zaman zaman, kâh gürültü-patırtıyla, kâh dualarla, kâh küfrederek, kâh birbirleriyle şakalaşarak, kâh hikâye anlatıp kâh kocaman kahkahalarla gülerek herşeyi unutmaya çalışıyorlar, sonra, saatler geçip gece çökünce, onca saatin yorgunluğuyla bitip tükenmiş ruhlarını dinlendirmek üzere sessizliğe gömülüyorlar, bedence de, ruhça da yatışıyorlardı.

Her gün, biri sabah, biri öğleden sonra olmak üzere, sadece birkaç dakika için avluya, yürüyüşe çıkartılıyorlardı. Her defasında iri yapılı, güçlü-kuvvetli, hiçbir yanlış hareketi kaçırmayacak türden gardiyanlar oluyordu başlarında. Beş-altı kişilik küçük topluluklar halinde, sırayla çıkıyorlardı. Cezaevine

geldiğinin ikinci gününden beri Clyde da sokulmuştu bu düzenin içine. Ne var ki, o, daha başından, buradaki insanlarla hiçbir zaman kaynaşamayacağını anlamıştı. Örneğin, o iki İtalyan. İkisinin de suratlarından uğursuzluk akıyordu. Bakışlarıyla kötülük saçar gibiydiler. Biri, kendisiyle evlenmeye yanaşmadı diye bir kızı öldürmüştü. Öteki de, parasını alıp karısıyla birlikte yemek için kaynatasını önce soymuş, sonra öldürmüşs, sonra da ölüsünü yakmaya kalkışmıştı.

Bir Larry Donahue vardı, insan azmanı bir herif. Uzak ülkelerde paralı asker olarak çalışmıştı uzun süre. Sonra gelmiş, Brooklyn'deki bir fabrikaya gece bekçisi girmişti. Fabrika yöneticisi onu bu işten atınca da bir köşede sıkıştırıp haklayıvermişti adamı. Ne var ki, kendisini ele veren de olay sırasında farkında olmadan düşürdüğü askerlik hizmet madalyası olmuştu. Yıllar sonra madalya sahibini arkadan vurmuştu.

Clyde bütün bunları geceleri hücre önlerinde nöbet tutan gardiyanlardan öğrenmişti. Hiçbir şeye aldırmaz gibi görünmelerine karşın, yine de dostça davranıyorlardı bu adamlar.

Sonra, Rochester'li polis Riordan vardı. Kendisini bırakıp giden karısını öldürmüştü. Şimdi de kendisi ölümü bekliyordu.

Clyde'ın cezaevine ilk geldiği gece inlemesini duyduğu köylü Thomas Nowrer'di. Buraya gelmeden önce rençberlik yapıyordu. Patronunu kazmayla öldürmek suçundan düşmüştü buraya. Şimdi o da ötekiler gibi öleceği günü bekliyordu. Yürüyüşe çıkıldığı zamanlarda ellerini arkasına kavuşturuyor, duvarın kenarından ayrılmadan bir o yana, bir bu yana avluyu arşımlayıp duruyordu. Garip bir adamdı. Clyde'ın birhayli ilgisini çekmişti.

Miller Nicholson Buffalo'lu bir hukukçuydu. Kırk yaşlarında, uzun boylu, derli-toplu, aydın görünüşlü bir adamdı. Tıpkı Clyde gibi onun da katil olduğuna inanmak çok zordu. Ne var ki, parasına konmak için çok zengin bir adamı zehirleyerek öldürmüştü Nicholson. Yine de korkulacak bir adama benzemiyordu. Kibar görünüşüyle Clyde'ın üzerinde iyi bir izlenim uyandırmıştı. Clyde'ın cezaevine gelişinin ikinci günü sabah avludalarken yanına yaklaşmış, tatlı bir sesle: "Korkuyor musunuz?" diye sormuştu.

Clyde: "Evet, sanıyorum öyle." diye karşılık vermişti. Hemen ardından da adamın güven uyandıran davranışlarından cesaret alarak, böyle söylediği

için pişman olmuştu. Daha sonra adam yine sormuştu:

— "Adınız Griffiths, değil mi?"

— "Evet."

— "Ben Nicholson. Korkmayın, alışacaksınız buraya." Gülümsemişti ama, gözleri... gözlerinde gülümsemeden eser yoktu.

Clyde da, ilk ândaki aceleciliğinden kurtulmaya çalışarak: "Aslında pek korktuğumu da sanmıyorum." demişti.

— "Hah, güzel! Neşeli olmaya çalışın. Burada hepimiz neşeli olmak zorundayız; yoksa, hep birden çıldırmak işten değil. Yürürken sık soluk alın; ya da adımlarınızı sıklaştırın; iyi gelir."

Böyle söyleyip birkaç adım öteye gitmiş, bacaklarını çalıştırmaya başlamıştı. Clyde ise, geride, bir yandan onu seyrederken, bir yandan da, hemen hemen duyulabilecek bir sesle: "Burada hepimiz neşeli olmak zorundayız; yoksa, hep birden çıldırmak işten değil!" diye mırıldanmıştı. Doğruydu. Daha o ilk geceden kendisi de aynı şeyi içinden duymuştu.

Çıldırmak! Çevresindeki bütün bu acıklı sahneleri göre göre, hepsini tek tek yaşaya yaşaya ölümü beklemek! Yavaş yavaş, çürüye çürüye ölmek! Daha nekadar dayanabilecekti buna? Nekadar?

Cezaevine geleli bir hafta olmuş olmamıştı. Bu süre içinde: Nicholson'la olan dostluğunun da verdiği cesaretle, içinde bulunduğu duruma yavaş yavaş alışmaya, olaylara dayanmasını öğrenmeye başlamıştı.

Yine aynı günlerde, tutuklu Pasquale Cutrone'nın elektrikli sandalyeye gittiğini görmüştü. Brooklyn'li bir İtalyan'dı Pasquale. Karısına tecavüz etmek isteyen kendi öz kardeşini öldürmüştü. Herkesin avluya çıktığı zamanlarda o çıkmıyor, hep hücresinde oturuyordu. Bir keresinde, Clyde, avluya çıkma üzere hücresinin önünden geçerken, merak edip içeriye bakmıştı. Korkunç bir yüz görmüştü orada. Uzun zamandır acı çekmiş olmanın yarattığı kırış kırış çizgilerle dolu korkunç bir yüz!

Clyde'ın cezaevine geldiği günlerde Pasquale gece, gündüz demeden oturup dua etmeye başlamıştı. Cezasının o hafta içinde yerine getirileceğini o günlerde bildirmişlerdi kendisine. Ondan sonra da hep dua etmiş, hücresinde yere diz çöküp yata, kalka, kâh yeri öpüp, kâh elindeki tunçtan İsa heykelini koklayarak günlerini, saatlerini geçirmeye koyulmuştu. Bu arada İtalya'dan

kendisini görmeye koşmuş olan kız kardeşiyle öbür erkek kardeşi de sık sık gelmişlerdi. Ama, söylenilenlere bakılırsa, Pasquale artık ussal denge yönünden kardeşlerinin bile kendisine yardım edemeyecekleri bir duruma düşmüştü. Gece-gündüz, bir saniye bile gözünü kırpmadan yerlerde sürünüyor, boyuna dualar ediyordu. Geceleri uykusu kaçıp da yataklarında doğrulanlar, ya da birşeyler okuyarak vakit geçirmeye çalışanlar hep onun bir mırıltı gibi gelen dualarını dinlemek zorunda kalıyorlardı. Zaman zaman bunlardan biri: "Hiç değilse bir-iki saat uyusa yahu!" diye yakınıyordu. Pasquale uyumuyordu. Duasını ediyor, ara-sıra da, Tanrı huzurunda alnını yere vururken çıkan ses karışıyordu bu duaların arasına.

Böyle böyle son gün de geliyordu. Pasquale bir gün önce hücresinden alınıp daha uzaktaki başka bir hücreye götürüldü. Son günün sabahına dek orada tutulacaktı. Ruhunu hazırlaması için son saatlerinde yalnız bırakılıyordu.

Beri yanda, buna bağlı olarak, yine o gece öbür hücrelerde de korkunç saatler yaşanıyordu. Akşam yemeğinden sonra tepsilerdeki bütün yemeklerin olduğu gibi durduğu görülüyor, kimi hücrelerden mırıltı şeklinde dualar yükseliyordu. Birinde de, bir bankanın gece bekçisini öldürmekten ceza yiyen bir İtalyan, daha fazla dayanamayıp sinir krizleri geçiriyor, hücresinde nesi var, nesi yoksa paramparça ediyor, acı çığlıklar içinde kendini yerden yere atıyor, bunun üzerine oradan alınıp çaresine bakılmak üzere binanın başka bir yanına götürülüyordu.

Bütün bunlar karşısında Clyde, daha önce böyle bir şeyi hiç yaşamamış olmanın da verdiği dehşetle, köşesine büzülüyor, çaresizlik içinde tir-tir titriyordu. O adam orada son saatlerini tüketirken, o da bu yanda, yatağının üstünde korkunç hayallerle cebelleşiyordu.

Sonra, ertesi sabah saat dörtte görevliler gelip hücrelerin avluya bakan pencerelerindeki siyah perdeleri indirdiler, Pasquale'yi sandalyenin bulunduğu odaya götürecek olan ölüm alayının avludan geçişini görmesinler diye. Bu olay ölüm saatinin geldiğini haber veriyordu. Herkes kendi hücresinde tek başına, sessizlik içinde bekleşiyor, kimisi de diz çöküp dua ediyordu. Zaman zaman kendini kaybedip çığlıklar koparanlar da oluyordu.

Clyde ise ter içindeydi. Hiçbir şey düşünemez hale gelmişti. Orada, o odada az sonra o adamı öldüreceklerdi! O sandalye! Hanidir uykularını

kaçıran, tüylerini ürperten o sandalye şimdi burnunun dibindeydi! Ne var ki, bir gün kendisi de oraya gidecek bile olsa... evet, evet, böyle bir şey bir gün gerçekleşecek bile olsa, daha o güne çok zaman vardı; Jephson da, annesi de böyle demişlerdi.

Şimdi derinden derinden başka sesler geliyordu kulağına. Birtakım ayak sesleri; bir yerlerde açılıp kapanan bir hücre kapısı; daha sonra da kalabalık bir topluluğun ayak sesleri. Ölüm alayı! Bir adamın yüksek sesle okuduğu dualar. Bu da ölüme gitmekte olan zavallıya son ânlarında eşlik eden rahibin sesiydi. Yalnız, sonradan söylenilenlere bakılırsa, o âna dek Pasquale aklını çoktan yitirmişti. Buna karşın, o sırada, hırıltı gibi çıkan bir sesle rahibin duasına katılmaya çabalıyordu.

Artık o kapının önündeydiler. Yavaş yavaş açılıyordu kapı. O zavallı adam içerisini görüyordu... sandalyeyi, çelik bağları, başlığı... az sonra da öleceğini!

Clyde da daha şimdiden en ince ayrıntısına dek biliyordu bütün bunları. Belki de... belki de hiçbir zaman karşı karşıya gelmeyecekti ama, yine de hepsini biliyordu işte.

— "Gülegüle, Cutrone!"

Yakındaki hücrelerden belli-belirsiz duyulan titrek bir sesti bu. Clyde kimin sesi olduğunu bile anlayamamıştı. Sonra başka sesler:

— "İnşallah gideceğin dünya buradan çok daha iyi olur!"

— "Gülegüle, Cutrone. Tanrı seninle olsun!"

Ölüm alayı geçip gitmiş, kapı kapanmıştı. Kuşkusuz, şimdi çelik bağları takıyorlardı. Son bir isteği olup olmadığını soruyorlardı sonra. Ama, o aklını hepten yitirmişti artık. Bağlar sıkıştırılıyor, çelik başlık takılıyordu. Kuşkusuz, çok az vakit kalmıştı... çok, çok az.

Derken, Clyde bilmediği için o ân farkına varmıyordu ama, ışıklar çok kısa bir süre sönüp yeniden yanıverdi. Vaktiyle, ölüm devresiyle cezaevini aydınlatmaya yarayan devrenin aynı hattan sağlanması gibi aptalca bir düşüncesizliğin sonucu oluyordu bu.

Bir ses: "Tamam! Bu birincisi. İlk darbeyi yedi."

Ardından ikinci bir ses: "Evet. İşini bitirdiler zavallıcığın!"

Sonra, aşağı-yukarı bir dakikalık bir aranın ardından, otuz saniye kadar

süren ikinci, daha sonra da üçüncü, son kararma.

— "Eh, işte... Oldu da bitti bile!"

— "Evet. Artık o da öbür dünyada neler olup bittiğini biliyor."

Bu sözlerin ardından derin bir sessizlik; ara-sıra oradan-buradan yükselen dualarla kesilen bir ölüm sessizliği.

Clyde kaskatı kesilmişti. Buz gibiydi. Hiçbir şey düşünemiyor, sadece sessiz sessiz ağlıyordu. Demek böyle oluyordu bu iş? Önce, gelip perdeleri çekiyorlardı. Sonra ölüm alayı adamı alıp götürüyordu. Sonra da ışıklar üç kez sönüp yanıyordu. Bu arada okunan bütün o dualar, koparılan çığlıklar da vardı. Bir dakika öncesine dek canlı olan bir insan birden... göz açıp kapayıncaya dek ölüp gidiveriyordu.

Bir gün gelecek, o da... o da! Böyle bir şeyin bir gün olup onun da başına gelmeyeceğine nasıl emin olabilirdi? Nasıl... nasıl?

Yüzünü yastığa gömmüş, sarsıla sarsıla ağlıyordu. Görevliler gelip yeniden perdeleri açmışlardı. Onlar sanki bu dünyada ölüm diye bir şey yokmuşçasına sakinlik içindeydiler. Clyde sonradan konuşmalarını duymuştu. Kendisiyle konuşmuyorlardı; laf yapmayı sevmeyen bir insan olduğunu anlayıp artık üstüne düşmemişlerdi. Clyde onların aralarında konuşmalarını duymuştu. "Zavallı Pasquale!" diyorlardı. Şu ölüm cezası denilen şey çok berbat, çok yanlış bir şeydi. Gardiyanlardan biri böyle düşünüyordu; elbette ki ötekiler de. O gardiyan bu cezanın kaldırılması yolunda birtakım girişimlerde bile bulunduğundan da söz ediyordu.

Bütün bunlara karşılık o adamcağız! Etmiş olduğu bütün o dualar! Herşeye karşın göçüp gitmişti işte. Hücresi birdenbire bomboş kalıvermişti. Bir süre sonra, tıpkı onun gibi göçüp gidecek başka bir insan getirilip aynı hücreye konacaktı. Okadar uzağa gitmeye gerek yok. Şu sırada üzerinde yatmakta olduğu yataktan da kimbilir kaç kişi gelip geçmişti şimdiye dek! Bu düşünceyle irkilip kalktı, gitti sandalyeye oturdu. Aynı kişiler hiç kuşkusuz bu sandalyede de oturmuşlardı. Oradan da kalktı, yeniden yatağa oturdu. "Tanrı'm! Tanrı'm! Tanrı'm! Tanrı'm!" dedi kendi kendine; içinden, sessiz sessiz; ilk geldiği geceki adam gibi inlercesine...

O adam da gidecekti o sandalyeye. Ötekiler de. Belki kendisi de. Evet, bir yolu bulunmazsa, kendisi de. Daha şimdiden ilk örneğini görmüştü bile.

XXX

BU arada, Asa'nın ağır durumu uzun sürmüş, yatağında doğrulup oturabilmesi için, ya da, karısının yeniden konuşmalarına dönebilmesi için, dört ay gibi bir zaman geçmesi gerekmişti. Ne var ki, bu süre içinde kamunun gerek Bn. Griffiths'e, gerekse oğluna karşı vaktiyle göstermiş olduğu ilgi de birhayli azalmıştı. Artık hiçbir Denver gazetesi onun konuşmalarına yeniden dönebilmesi için gereken paraca desteği sağlamaya yanaşmıyordu. Olayın geçmiş olduğu çevrenin insanlarıysa Bn. Griffiths'le oğlunu hâlâ çok iyi hatırlıyorlar, bu arada kadına karşı bir sıcaklık da duyuyorlardı ama, bir yandan da böylesi bir cinayetin bir üst mahkemede yeniden ele alınmasını pek gereksiz buluyorlardı. Ne olursa olsun, Clyde korkunç bir katildi; verilen yargı yerinde bir yargıydı; onun için de, cezasını çekmeliydi.

Beri yanda, Clyde'ın bulunduğu yerde ölümler sürüp gidiyordu. Patronunu öldüren rençber Mowrer; karısını öldüren Riordan; uzun süre bekleyip sonra kimseye "Esenkalın!" demeden —oysa, iki-üç kelime ingilizce konuştuğu biliniyordu— sandalyenin yolunu tutan Çinli; daha sonra paralı asker Larry Donahue... hepsi hepsi birbiri ardından göçüp gitmişlerdi bu süre içinde. Larry Donahue, kapı son kez ardında kapanırken, geriye dönüp gökgürültüsünü andıran sesiyle bağırmıştı: "Hoşçakalın, çocuklar! Hepinizin talihi açık olsun!"

Ondan sonra giden ise Miller Nicholson olmuştu. Clyde'u en çok sarsan da bu oldu. Böyle bir yerde Nicholson gibi bir insanın arkadaşlığından yoksun kalıvermek dayanılmaz bir şeydi. Nicholson, giderken, iki hatıra bırakmıştı kendisine. İki kitap: "Robinson Crusoe" ile "Binbir Gece Masalları". Hücrelerin önünden son kez geçerken de: "Tanrı sizleri korusun, arkadaşlar! İnşallah talihiniz iyi gider de kurtulursunuz buradan." demişti.

O gittikten sonra Clyde korkunç bir yalnızlığa gömülmüştü. Artık bütün yaptığı oturmak, kitap okumak, düşünmek, ara-sıra da ötekilerin anlattıklarıyla ilgilenir görünmekti. Aslında ise söylenilenlerin zerresiyle ilgilenmiyordu. Öyle bir düşünce yapısı vardı ki, hani, içine düştüğü bütün bu acılardan arınmak elinde olsa, bir daha gerçeklerle hiç mi hiç ilgilenmeyip dört-nala tatlı düşlerin peşinden koşacaktı. Bugüne dek okumuş olduğu kitapların hemen hep-

si de hafif sayılabilecek türden, şairane romanlardı. Bunlar onu bu dünyanın katı gerçeklerinden uzaklaştırıp, içine dalmak isteğiyle kapıldığı o güzelim hayaller âlemine götürüyordu hep.

Evet ama, şimdi... Şimdi ne olacaktı? Yapayalnızdı Sadece, o da ara-sıra annesinden, ya da kardeşlerinden mektup alıyordu. Hâlâ hâlâ iyileşmemişti; annesi de, bu yüzden, onu bırakıp gelemiyordu ebte Kadın bir yandan kocasına bakarken, bir yandan da para kazanmak için oralardaki dini okullardan birinde iş arıyordu. Bulursa, ders verecekti. Nevr ki, bu arada, Syracuse'dayken tanıştığı Duncan McMillan adlı genç ailin adamından oğlunun yanına gidip biraz ilgilenmesini rica etmiş, o da yine bir iyi yürekli-likle kabul etmişti.

B. Duncan McMillan Syracuse'da bir kiliseyi yönetiyordu. Bn. Griffits' le tanıştığı güne dek Clyde'la Roberta üzerinde basında çıkan bütün yazıları okumuş, sonuçta, mahkemenin verdiği yargıyı yerinde bulmuştu. Ne var ki, Bn. Griffiths'le tanıştıktan sonra, kadıncağızın çektiği çaresizlik karşısında öylesine etkilendi ki yardım elini uzatmadan edemedi.

Kendisi Tanrı'nın sadık bir kuluydu. Üstün nitelikte bir onluk, duygusallık yanı, buna karşılık yıllar boyu baskı altına alınmış iç dünmüş bir cinsel yaşayımı vardı. Bu özelliklerinin sonucu, çevresindeki pek çok insan gibi, Clyde'ın suçlu bulunduğu olaydan o da hayli etkilenmişti. Roberta'nın o son derece acıklı mektuplarını, gerek Lycurgus'ta, gerekse, Bittı geçirdiği zor günleri defalarca düşünmüş, hayalinde canlandırmıştı. Her defasında da Clyde'ın suçluluğuna olan inancı bir kat daha artmıştı. Ta annesiyle tanışıncaya dek. İşte şimdi birdenbire ortaya çıkıveren Bn. Griffiths bütün o düşündüklerinin tam tersini söylüyordu; oğlunun suçsuzluğunu ileri sürüyordu. Böyle bir şey olabilir miydi? Aslında hiçbir suç yokken Clyde'a hukuki bir yanlışlık sonucu suçlu damgasını vurmuş olabilir miydi?

Bn. Griffiths'le oturup konuştukları zamanlarda kanı ki Roberta'nın da suçlu sayılması gerektiğinden söz etmişti. Öyle ya, Clyde birlikte aynı günahı o da işlememiş miydi? Nasıl olur da bütün suçu oğlunun üstüne yükleyebilirlerdi? Adalet adına çok büyük bir yanlışlıktı bu. Oğlu haksız yere cezalandırılmıştı. Onu böyle cezalandıranlar da, kızın yazmış olduğu o acıklı, daha çok da, şairane mektupların etkisinde kalarak verdiği bu kararı.

Oysa, sırf erkeklerden oluşan bir jüriye bu tür mektuplar okumak yanlışlığın en büyüğüydü. Ortada romantik, güzel bir kızın acı dolu mektupları olduktan sonra bu adamların doğru, nesnel bir yargıya varabilmeleri hiçbir zaman beklenemezdi; nitekim varamamışlardı da işte! Bu gibi durumları kendi meslek yaşantısından da çok iyi biliyordu.

Şimdi Rahip Duncan kadının bu düşüncelerini çok ciddi, çok da doğru buluyordu. Kimbilir, belki, Bn. Griffiths'in de kendisine önerdiği gibi, Tanrı'nın gönderdiği güçlü, haksever bir elçi Clyde'ı görmeye gider de Tanrı'nın işaret ettiği doğru yolu ona gösterirse, o da belki bu sayede, Roberta'yla işlemiş olduğu o günahın büyüklüğünü, korkunçluğunu görebilir, böylece de ruhunu temizlemiş olurdu. Çünkü, mahkemece kendisine yöneltilen suçlamayı ister hak etmiş, ister etmemiş olsun, yine de şu sırada elektrikli sandalye tehlikesinden kurtulmuş değildi. Dolayısıyla, yapılmakta olan girişimlerin olumlu sonuç vermesinden çok önce birden ölümle burun buruna gelebilir, böylece de Yaratıcı'sının huzuruna ummadığı bir sırada çıkmak zorunda kalabilirdi. O zaman... o zaman şimdi ruhunda kapkara birer leke olarak taşıdığı bütün o günahları da yanında götürmüş olurdu. Roberta'yla kurduğu o ilişki; gerek Roberta'ya, gerekse Lycurgus'taki öteki kıza söylediği yalanlar, çevirdiği dolaplar... bütün bunların hesabını nasıl verebilirdi Tanrı'nın huzurunda? Onun için, şimdi daha vakit varken, hiç değilse ruhunu kurtarabilseydi!

Böylece, Rahip Duncan, Bn. Griffiths'in Denver'den kendisine yolladığı rica dolu iki mektubu da aldıktan sonra Auburn'un yolunu tuttu. Cezaevine gelince, müdüre çıkıp amacını bütün açıklığıyla anlattı: Clyde'ın ruhunu esenliğe kavuşturacak, böylece hem ona bir iyilik etmiş, hem de gerek annesinin, gerekse Tanrı'nın bir dileğini yerine getirmiş olacaktı. Kendisine giriş izni verildi. Clyde'ın hücresinin önüne gelince durdu, kapıdaki küçük pencereden içeri baktı: Clyde yatağının üstüne oturmuş, elindeki kitabı okumaya çalışıyordu. McMillan yüzünü pencereye dayadı, hiçbir şey söylemeden ansızın, yüksek sesle, dua etmeye başladı. Sözleri işlemiş olduğu ağır günahtan dolayı pişmanlık duyup kendisini bağışlaması, ruhunu esenliğe kavuşturması için Tanrı'ya yalvaran bir insanı dile getiriyordu. Kutsal Kitap'taki ellibirinci sureydi bu.

Tamamını okuyup bitirdikten sonra durdu, gözlerini kaldırdı. Clyde

ise bu az rastlanır adamdan daha ilk bakışta birhayli etkilenmişti. Hiç kuşkusuz, bu da bir din adamıydı ama, açıkça görülüyordu ki cezaevindeki o silik Protestan rahibinden bin kat iyiydi.

— "Benim adım Duncan McMillan. Syracuse'dan geliyorum.. Oradaki işim Tanrı'ya hizmet etmek. Buraya ise beni yine Tanrı gönderdi, tıpkı anneni de bana Tanrı'nın gönderdiği gibi. Annen kendisinin olay üzerindeki bütün düşüncelerini anlattı bana. Ben de daha önce senin bütün söylediklerini gazetelerde okumuştum. Niçin burada olduğunu da biliyorum. Benim buraya gelmemin nedenine gelince, ihtiyacın olan ruhsal esenliği kazandırmaya çalışacağım sana."

McMillan bu sözlerden sonra uzun uzun öğüt verdi Clyde'a. Tanrı'nın hep onunla olduğunu, Tanrı'dan hiçbir zaman umut kesmemesini, işlemiş olduğu bütün günahlar için pişmanlık duyup bağışlanmayı dilemesini söyledi. Daha sonra da, kendisine yeniden ihtiyaç duyunca bir kart atmasını, hemen koşup geleceğini söyleyip gitmek üzere kalktı.

Clyde gerek annesinin gidişinden, gerekse Nicholson'un ölümünden bu yana öylesine sıkılmış, öylesine bunalmıştı ki, yalvarırcasına bir sesle: "Ah! n'olur hemen gitmeyin!" diye atıldı. "Azıcık daha kalın. Geldiğiniz için size okadar çok şey borçluyum ki! Annem geleceğinizi yazmıştı. Burada çok sıkılıyorum. Söylemiş olduğunuz şeyleri daha önce pek düşünmemiştim; kimbilir, belki de kendimi hiçbir zaman başkalarının sandığı gibi suçlu görmediğimden. Yalnız, bu arada yeterince de pişmanlık duydum. Buraya düşüp de pişmanlık duymamak elde mi? İnsan çekeceğini bin kat çekiyor burada.."

Acısı gözlerinden okunuyordu. McMillan son derece duygulanıp: "Hiç merak etme Clyde," dedi. "Bir haftaya kalmaz, gene gelir görürüm seni; çünkü, öyle anlıyorum ki bana gerçekten ihtiyacın var. Buradan kurtulmak için dua et, demiyorum sana; çünkü Roberta Alden'in ölümünden sorumlu olduğuna inanıyorum. Yalnız, kesinlikle de bilmiyorum bunu elbette; bana anlatmış değilsin. İşlemiç olduğun suçların, günahların hesabını bir sen bilirsin, bir de Tanrı. Beri yanda, kesinlikle bildiğim bir şey varsa, o da, ruhunu arıtmak için yardıma ihtiyacın olduğudur; bunu da, Yüce Tanrı bol bol sağlayacaktır sana; emin ol. Tanrı zor ânlarında kullarının yanındadır."

Sevecen bir halle gülümsedi. Clyde da ondan, annesine, iyi olduğunu,

meraklanmamasını söylemesini rica etti. Aslında, elbette ki iyi değildi. Onun durumundaki bir insan nasıl iyi olabilirdi? Ama, hiç değilse azıcık ruhunu yatıştırabilseydi! Azıcık dua edip yapabilseydi bunu! Annesi vaktiyle hep ısrar etmişti duaları öğrenmesi için; ama, o ne yazık ki kulak ardı etmişti bunu.

Bu sözler üzerine Rahip Duncan, yine, merak etmemesini, İncil'i açıp bol bol, özellikle de ellibir, doksanbir, yirmiüçüncü sureleri okumasını; sonra, düşünmesini, bol bol düşünüp, bütün bu evreni, Ay'ı, yıldızları, Güneş'i, ağaçları, denizleri, atan kalbini, vücudunu, damarlarında dolaşan kanı kimin yaratmış olduğunu kendi kendine sormasını öğütleri. Sonra da bu Yüce Yaratıcı'dan kendisine yardım etmesini, bir yol göstermesini dileyecekti. Sadece dileyecek, gece-gündüz yalvaracak, umudunu hiç yitirmeden de bekleyecekti. Bundan hiçbir zaman kuşku duymayacaktı.

Duncan bunları söyledikten sonra bir daha gülümseyip ayrıldı. Clyde hücresinin kapısına dayanmış kalmıştı. Yaratıcı! Onun yaratıcı'sı! Evrenin Yaratıcı'sı! Bekle, gör! Ne var ki, içinde hâlâ birşeyler kıpırdayıp duruyordu; ta küçüklüğünden beri dine karşı olmanın kıpırdattığı birşeyler. Annesiyle babasının yıllar yılı bıkıp usanmadan bağlandıkları, yine de hiçbir hayrını görmedikleri o dualara karşı duyduğu nefret. Şimdi... yoksa, şimdi yeniden dine mi dönüyordu? Üstelik de niye? Şimdi başı dertte diye. Ötekiler gibi boğazına kadar korkuya gömüldü diye. Yok, yok... böyle olmamalıydı. Bu şekilde olmamalıydı.

Öte yandan, Rahip Duncan McMillan'ın kişiliğinden de çok etkilenmişti. Bu genç, güçlü adam iç dünyasını alt-üst edivermiş, daha önce kimsenin sordurmadığı soruları sordurmuştu kendi kendisine.

XXXII

ASLINDA, Rahip McMillan gibi bir insan, taşıdığı özellikler açısından Clyde için hiç de öyle yepyeni biri değildi; aşağı-yukarı onsekiz ay öncesine dek böyle bir insanın söylediği sözlere kulak bile asmazdı, çünkü ner'deyse

tüm yaşayışı boyunca hep aynı şeyleri dinlemiş durmuştu. Ne var ki şimdi, burada, bu koşullar altında durum çok başkaydı. Dünyadan çekilip koparılmış bir insan olarak, bu ölüm yuvasında yalnızlığını giderecek tek varlık yine kendisi, kendi düşünceleriydi; dolayısıyla, bu durumdaki herkes gibi, kendi dününü, kendi bugününü, kendi yarınını düşünmekten başka yapacak işi yoktu. Ancak, düne baktığında her ânının acı ile dolu olduğunu görüyordu. Bugün ise —şu sıra içinde bulunduğu durum— yarın ile, yarın üst mahkeme de aleyhinde sonuçlanırsa başına geleceklerin korkusu ile birleştiğinde tıpkı dün gibi acı veriyordu.

Böyle olunca, bilinci alt-üst olmuş her insanın kaçınılmaz olarak içine düştüğü ruhsal duruma o da düşüyor, korktuğu, yadsıyamayacağı gerçekler karşısında hayal âleminin umut dolu koruyuculuğuna sığınıyordu. Yeni bir dava açılabilir, o dava sonunda da mahkeme kendisinden yana bir karar verirse, başını alıp uzaklara, çok uzaklara, örneğin Avustralya'ya, Afrika'ya, ya da Meksika'ya gidecek, yeni bir adla, yeni bir kişilikle herşeye yeniden başlayacaktı. Yalnız, bu kez öyle eskisi gibi hırslı olmayacaktı; başına bunca dert açan o üst düzeyde yaşama tutkusundan vazgeçecek, kendi halinde, sakin bir yaşayış sürecekti.

Ne var ki, şu sırada, bütün bu düşlerin oluşturduğu o uçsuz-bucaksız âleme giden yolun ortasında koskoca bir engel dikilmiş duruyordu: Ölüm! Üst mahkemeye yapılan başvurunun geri çevrilmesi! Burnunun dibine dek sokulmuş bulunan o korkunç şey! Sandalye! Sandalyenin o tüyler ürpertici parıltısı! Oraya... onun bulunduğu odaya girmek... Hayır, hayır! Böyle bir şeyin düşüncesine bile katlanamıyordu. Olamazdı! Peki ama, ya ikinci bir davanın açılması reddedilirse? Ya reddedilirse? Düşünmemeliydi... böyle şeyler düşünmemeliydi! İstemiyordu böyle şeylerin aklına gelmesini.

İyi ama, başka neyi düşünecekti? Neyi getirecekti aklına? İşte, Rahip Duncan McMillan'la karşılaşıncaya dek kendi kendine boyuna sorduğu buydu: Rahatlamak, huzura kavuşmak için neyi düşünmesi gerektiği. Şimdi ise, Rahip McMillan Yüce Yaradan'la ilişki kurmasını, O'nu düşünüp O'na dua etmesini öneriyordu kendisine. Ne de kolay bir çözüm yolu buluvermişti Rahip McMillan!

Beri yanda, Rahip McMillan'ın söylediklerinin karşısına örnek olarak

annesiyle babasını koyuyordu. Onlar bunca zaman Yüce Yaradan'larına dua etmişlerdi de ne olmuştu? Elle tutulur, gözle görülür ne kazanmışlardı bugüne dek? Sonra, bırakın onları, şuna, şu ölüm yuvasındaki bunca insan... her gün yatıp kalkıp Tanrı'ya yalvarıyor dua ediyorladı; her gün din adamları geliyordu ruhlarını günahlardan arınmalarında yardımcı olmak için. Peki, sonuç? Bütün bunlara karşılık kurtulabiliyorlar mıydı kendilerini bekleyen yazgıdan? Ne gezer!

Ona gelince, bugüne dek böyle şeylere karşı en ufak bir ilgi duymamıştı. Neden mi? Nedenini pek biliyordu. İşte şimdi, bütün bunlardan sonra, birdenbire Rahip Duncan McMillan çıkıvermişti karşısına. Ilık ılık bakan gözleri, yumuşacık, tatlı sesi, dirir gibi sağlam inancıyla sarsarcasına etkilemişti Clyde'ı. Bir ikilem içindeydi şimdi. "Acaba..." diyordu, "acaba?.." Yalnızdı; korkuyordu; yardımcıya ihtiyacı vardı.

Soruyordu kendi kendine; Rahip McMillan'ın sözlerinden en azından kendisine bu tür şeyler soracak kadar etkilenmişti: Vaktiyle annesinin söylediklerini kulak ardı etmeseydi, Kansas City'deki o buluşma evine gitmeseydi, önceleri Hortense Briggs'in, sonra da Roberta'nın üzerine okadar düşmeseydi, bütün bunlar yerine, pek çok insanın yaptığı gibi bol bol çalışıp üç-beş kuruş birşeyler biriktirseydi, bugün çambaşka bir durumda olmaz mıydı? Bunları sorarken, bir yandan da, kendisini için için kemirmiş olan o şiddetli, karşıkonulması ner'deyse olanaksız istekleri, dürtüleri, coşkuları düşünüyordu.

Yine, düşünüyordu, bu istekler, bu coşkular, görünüşe bakılırsa, kimseyi, evet, ne annesini, ne amcasını, ne amcası-oğlunu, ne şu rahibi, ne de başkalarını, hiç kimseyi kendisi kadar etkilememişti. Kimbilir, diyordu kendi kendine, belki de bütün bu insanlarda tür saptırıcı dürtülere karşıkoymalarını sağlayan çok üstün akli, ahlâki yeteneklerle donanmışlardı. Belki de o, onların tam tersine, pek büyük bir ralalık içinde, sonunu hiç hesaplamadan bırakıveriyordu kendisini bağrının derinliklerinden kabaran coşku sellerine.

Peki, o zaman, bütün bunun anlamı neydi? Yoksa, gerçekten Tanrı var mıydı? McMillan'ın söylediği gibi, insanların işlerine karışıyor muydu? Ayrıca, bir insanın, O'na olsun, bala bir yaratıcı güce olsun, önceden hiç aldırış etmemişken, sonradan, başı böyle bir derde girdiği zaman hatırlayıp tapınmaya başlaması, yardım dilemesi uygun muydu? Evet, hiç kuşkusuz, bir insan böyle

bir duruma düştüğünde, böylesi bir yalnızlık içindeyken, yaşayışı, yine kendisi gibi insanlarca değil de, kurallar, yasalarca yönetilmeye başlandığında yardıma ihtiyaç duyarlardı. Bütün insanlar bu kuralların, yasaların boynu kıldan ince kullarıydılar. Ama, bakalım bu anlaşılmaz güç ihtiyaç duyulan bu yardımı sağlayacak mıydı? Herşeyden önce, böyle bir güç var mıydı; varsa bile, insanların dualarını gerçekten duymakta mıydı? Rahip McMillan'a sorulursa, bundan hiç kuşku duymamak gerekirdi ama, bakalım onun söylediği ne denli doğruydu?

İşte Clyde, bir o yana, bir bu yana yalpalaya yalpalaya, bu dar gününde kendisine güç katacak bir destek, maddi olmasa bile manevi bir destek arıyordu.

*
**

Böyle böyle haftalar, aylar geçiyor, Rahip McMillan kimi zaman her hafta, kimi zaman iki haftada-bir, ya mektupla, ya da kendi gelerek Clyde'ı yokluyor, sağlığını soruyor, öğütler veriyordu, Clyde da her gün ona biraz daha yaklaşıyor, onun o olağanüstü kişiliğine, tatlı sesine, yardımlarına daha çok ihtiyaç duyuyordu. Zaman zaman, kimbilir, diye bir kuşku saplanıyordu içine, belki de gerçekten bu şekilde huzura kavuşabilirdi; gerçekten, o anlaşılmaz güce tapınmak gerekiyordu belki de. Rahip McMillan artık bu denli etkileyebiliyordu onu.

Şimdi, bunların sonucu olarak yepyeni bir sorun çıkıyordu ortaya: Pişmanlık duyma sorunu. Pişmanlık duyma, herşeyi itiraf edip günah çıkarma. Peki ama, kime? Elbette ki Rahip Duncan McMillan'a. O dememiş miydi ruhunu olduğu gibi kendisine açıp ne var, ne yoksa dışarı akıtmasını? Ona, ya da başkasına; ama, mutlaka Tanrı'nın gönderdiği bir elçiye. Birhayli güç bir işti bu; bir okadar da karmaşık. Bir kere, duruşmalar sırasında söylemiş olduğu onca asılsız söz vardı; baştan sona uydurmaydı verdiği ifade; dahası, şimdi, bu uydurma ifadeye dayanarak bir de üst mahkemeye başvuruluyordu. Bu yüzden şu sıra herşeyi itiraf etmek sakıncalıydı. En iyisi beklemekti; beklemek, başvurunun sonucunu görmek. Gerisini ondan sonra düşünürdü.

Yalnız... işte hâlâ ince ince hesaplar peşindeydi! Şu hale bakın! Hâlâ neler düşünüyordu! Ne yanlış, ne içtenlikten uzak! Böyle bir insana hangi

Tanrı yardım ederdi? Yok, yok, doğru değildi bu yaptığı. Rahip McMillan aklından geçen bu düşünceleri bir öğrense kimbilir ne derdi!

Öte yandan, işlemiş olduğu suçu düşünüyordu; ya da, bu suçun derecesini. Evet, Roberta'yı öldürmeyi tasarlamıştı; ne denli korkunç olursa olsun, bunu kabul etmek zorundaydı. Sondra'ya karşı duyduğu şiddetli isteğin itimiyle olmuştu bu. Sondra'nın güzelliği, çekiciliği, büyüsü karşısında alev alev yanan bağrının çılgınca isteklerine karşıkoyamamıştı. Şimdi de, bütün bunları Rahip McMillan'a anlatması gerekiyordu. Yeniden tertemiz bir ruha kavuşabilmesi için gerekliydi bu. Bu arada ayrıca şu da vardı: Ne tasarlamışsa Sondra uğruna yapmıştı; bunu Tanrı da biliyordu. Ancak, bütün bu tasarladıklarını sonuna dek uygulamaya gelince, yapamamıştı. Duruşmalar sırasında söylenmeyen de buydu işte. Çünkü, yapılan yanlış savunma, asıl gerçeğin dile getirilmesini olanaksız kılmıştı. Jephson hep bir hikâye uydurmanın gerekliliğine inanmış, hep bu yolda davranmıştı. Ama, sonunda, olanları da doğrudürüst açıklayamamıştı işte.

Artık yavaş yavaş görüyordu ki, hazırlamış olduğu o karanlık tasarın pek öyle kolay kolay açıklanamayacak birçok yanı, birçok kuşku çeken noktası vardı. Hele bunların içinde iki tanesi vardı ki belki de bütün olaylar zincirinin en kötü olarak nitelenebilecek iki halkasıydı. Birincisi, Roberta'yı alıp göldeki o ıssız yere götürmesi, sonra da, kendisinde herhangi bir kötülük yapacak cesareti bulamayınca, onu korkutup üzerine gelmesini sağlamasıydı. İkincisi ise, bundan sonra —bu sayede— kızın kazara bir darbe yemesine yol açması, bu arada kendisini de bu darbeden ötürü, büsbütün olmasa bile kısmen, suçlu duruma sokmasıydı.

Aslında buna da karar veremiyordu. Gerçekten, o darbe suçlu duruma itiyor muydu kendisini? Bilmiyordu. Acaba Rahip McMillan ne düşünüyordu bu konuda? Sonra, kız bu darbe yüzünden suya düştüğüne göre, düşüşünden de kendisi sorumlu olmuyor muydu? Bütün bu sorular gece-gündüz kafasını kurcalıyordu. Yargıç Oberwaltzer ne demişti? Kız, suya herhangi bir zorla değil de, kendiliğinden düşmüşse, Clyde, sonradan yardımına koşmamış bile olsa, suçlu sayılamazdı. Ama işte, yine de, bütün bu olaylar zincirini işlenmiş koskoca bir suç olarak görür gibi oluyordu şimdi. Acaba Tanrı da —McMillan da— böyle mi görüyordu? Hiç kuşkusuz, Mason'un da duruşmalar

sırasında üstelemiş olduğu gibi, isteseydi Roberta'yı boğulmaktan kurtarabilirdi. Roberta'nın yerinde Sondra olsaydı, ya da, yine Roberta olup da zaman bir yıl önce olsaydı, hiç kuşkusuz, davranışı çok daha başka olurdu.

İşte, günler geceleri, geceler günleri kovalıyor, Clyde sonunda dönüp dolaşıp hep bu noktaya geliyordu. Ne diyordu McMillan? Pişmanlık duymak, suçunu itiraf etmek, böylece Tanrı'yla barışmak şarttı. Evet, anlaşılan, sonunda ister-istemez bunu kabul etmek zorunda kalacaktı; çünkü biliyordu, o sırada orada Sondra olsaydı, bir saniye bile durmaz, koşardı yardımına. Bunları böylece Rahip McMillan'a da anlatmak zorundaydı. Ya Rahip McMillan'a, ya da onun gibi, insanın birtakım gerçekleri çekinmeden açıklayabileceği birine... Ya da... ya da, belki, bütün kamuoyuna. Yalnız... böyle bir itiraf işlediği suçu kendi ağzından açığa vurmak demek değil miydi? Oysa, şimdi onun istediği bu muydu? Durup dururken suçunu kabul edip ölüme giden bütün yolları açmak mıydı onun istediği? Yok, yok; en iyisi, biraz daha beklemekti; hiç değilse şu üst mahkemeye yapılan başvuru sonuçlanıncaya dek. Öyle de olsa, böyle de olsa, Tanrı, gerçeği bilmiyor muydu? Eh, o zaman, işin bu noktasında davadan vazgeçmenin ne âlemi vardı? Evet, üzülüyordu; hem de çok üzülüyordu. Roberta'ya yaptıklarından dolayı, onun ailesine çektirdiği acılardan dolayı pişmanlık duyuyordu ama, yine de... yine de... yaşamak çok güzeldi! Ah, bir çıkabilseydi şu ıradan! Bir kurtulabilseydi çevresini saran şu dayanılmaz karanlıktan!

Böyle böyle, yaşanan bu ikilemle birlikte, zaman akıp gidiyodu. Bu ikilemin baskısı sonucu Clyde hâlâ kendini yeterince açamıyor, bu da rahip McMillan'ı gitgide karamsarlığa sürüklüyordu.

*
**

Bir gün Clyde'a bir mektup geldi. Sondra'dan. Cezaevi kurallarına göre önce ilgililerce açılıp okunmuş, sonra da uygun görülüp Clyde'a verilmişti. Mektup güzel bir kâğıda makineyle yazılmıştı. Üzerinde ne tarih vardı, ne de adres; sadece, üzerindeki damgada New York yazıyordu. New York'tan atılmıştı.

Clyde zarfı alır almaz birşeyler sezinledi. Ondan olabilirdi. Elleri titreye titreye açıp okumaya başladı:

Clyde,

Bunu sana, bir zamanlar seni sevmiş olan bir insanın şimdi herşeyi tamamıyla unutmuş olduğunu sanmayasın diye yazıyorum. Şunu bil ki geçen süre içinde o insan da çok acı çekti. Şimdi de, senin böyle bir şeyi nasıl yaptığını hâlâ anlayamasa bile, bil ki senin için üzülüyor, kaygı duyuyor. Hernekadar bundan böyle seni bir daha görmeyecek bile olsa, sana özgürlük, mutluluk diliyor.

Mektup bukadarla bitiyordu. Ne bir imza vardı, ne de Sondra'nın kendi elyazısından bir iz. Adını yazmaya korkmuştu. Nerede olduğuna gelince, artık kalben kendisinden o denli uzaktı ki bunu yazmaya gerek bile duymamıştı. Evet, zarfın üzerindeki damgada New York yazılıydı ama, bu neyi ifade ederdi ki? Birisine verilip oradan postaya attırılmış olabilirdi. Demek ki Sondra nerede olduğunu söylemek istemiyordu. Bundan böyle de hiç söylemeyecekti. Kendisi burada ölüp gidecek bile olsa, bildirmeyecekti bulunduğu yeri. Böylece son umudu da yitip gitmişti artık. Son düşünü de kaçırmıştı elinden; hem de sonsuza dek! Alacakaranlığın son ışıklarının da kaybolup kapkara gecenin çöktüğü o ânı yaşıyordu şimdi; önceleri, gittikçe kaybolan, silikleşen bir pembelik, ardından kapkara, kör bir karanlık.

Yatağına çöktü. Üzerindeki cezaevi giysilerine, ayağındaki acayip pabuçlara baktı. Bir suçluydu o! Bu giysiler, bu pabuçlar, bu hücre, yaşadığı bu belirsizlik; her ânıyla insanı çılgına çeviren bu bekleyiş. Bütün bunların üstüne de bu mektup. Bitmişti; bütün o güzelim düşler bir ânda tümüyle yok olmuştu. Demek ki kendisi bunun için Roberta'dan kurtulmaya çalışmış, hattâ bunun için onu öldürmeyi tasarlamıştı... Bunun için! Bunun için!

Mektubu bir süre evirip çevirdi; sonra yine durdu. Sondra neredeydi şimdi acaba? Belki de yeni biriyle geziyordu. Kiminle? Aradan geçen zaman duygularını değiştirmeye yetmişti belki de. Belki vaktiyle kendisinden sadece şöyle bir hoşlanmıştı, okadar. Sonra, başından geçen bunca şeyi haber alınca bu hoşlanmasından da eser kalmamıştı; kısa süre içinde yanıp kül oluvermişti bütün duyguları. Güzeldi, zengindi; dolayısıyla, şimdi de bir başkasıyla...

Kalktı, hücrenin kapısına doğru yürüdü. Korkunç bir acı sarmıştı her yanını. Karşıda, bir zamanlar Çinlinin yattığı hücrede şimdi bir Zenci yatıyordu.

Wash Higgins'di adı. Bir lokantada kendisine yemek vermeyip hakaret eden garsonu bıçaklayarak öldürmüştü. Yanındaki hücredeyse genç bir Yahudi kalıyordu. O da, soymak için girdiği bir mücevher mağazasının sahibini öldürmüştü. Clyde durduğu yerden her iki adamı da görebiliyordu. Yahudi, başını ellerinin arasına almış, oturuyor, Zenci ise yatağının üzerinde bacak bacak üstüne atmış, bir yandan sigarasını tüttürüyor, bir yandan da bir türkü mırıldanıyordu.

Beynini kuşatan düşüncelerden kurtulmak olanaksızdı. Döndü, kapıdan uzaklaştı.

Ölüme gidiyordu! O! Sondra'yla ilgili olan herşey ise bitmişti, biliyordu bunu. Herşeye elveda demenin zamanıydı. "...Hernekadar bundan böyle seni bir daha göremeyecek bile olsa..." Kendini yatağa attı. Ağlamak için değil; dilenmek için. Büyük bir yorgunluk çökmüştü üstüne. Lycurgus. Bear Gölü. Kahkahalar, gülüşmeler, öpücükler. Bir geçen sonbahar birlikte yapmayı tasarladıklarını düşünüyordu, bir de şimdi, bir yıl sonrasını.

Bir saat kadar sonra gardiyan yemeğini getirdiğinde yerinden kımıldamadı bile. Yemek! Gardiyan yarım saat sonra tepsiyi almak üzere geri döndüğünde ise yemeğin lokmasına bile dokunulmamıştı. Gardiyan tepsiyi sessizce alıp gitti. Gardiyanlar hücrelerde yatanların zaman zaman böyle durumlara düşmelerine alışkındılar. Böyle olduğunda hiçbir şey yiyemezdi bu insanlar; bazan öyle olurdu ki gardiyanların bile boğazlarından lokma geçmezdi.

XXXIII

ÜZERİNDEN iki gün geçmiş olmasına karşın, olayın Clyde'da yarattığı derin bunalım hâlâ apaçık belli oluyordu. Bunu Rahip McMillan da fark etmişti, nedenini öğrenmek istemişti. Çünkü, son günlerde bakıyordu da, yaptığı konuşmalar, verdiği öğütler bir yana, gelişi, gidişi bile Clyde'ı eskisi kadar etkilemez olmuştu. Gittikçe kendi kabuğuna çekilir gibi bir hali vardı. Bu yüzden o da boyuna bunun üzerine gidiyor, bunalımların, karamsarlıkların

yanlışlığından, bunlardan korunmak için inançla Tanrı'ya sarılmanın gerekliliğinden söz ediyordu.

Sonunda, Clyde, Sondra'nın mektubunu alışından iki hafta sonra bir gün, düştüğü bunalımın son kertesine geldiği bir sırada, McMillan'dan cezaevi müdürüyle görüşüp kendisini kısa bir süre için bile olsa bu hücreden aldırmasını, daha sakin bir bölüme koydurmasını rica etti. Son günlerde beynini kemirip duran bunca düşünceden ancak böyle kurtulabileceği yolunda bir sezi gelivermişti içine. Üstelik, bu hücrede bu düşüncelerle cebelleşip durdukça, McMillan'la da sağlıklı bir biçimde konuşamıyor, öğütlerinden yeterince yararlanamıyordu. Yaşadığı bunca olayın hesabını kendi kendine vermesi gerekirken, burada bunu birtürlü yapamıyor, bu yüzden de Rahip McMillan'ın sık sık sözünü ettiği o iç huzuruna kavuşamıyordu. Kimbilir, belki de bunca zamandır olaylara baktığı açıda bir yanlışlık vardı. Belki de herşeyi baştan sona yeniden gözden geçirip, yapmış olduğu yanlışlıkları bulması gerekiyordu. Hiçbir şeyden yeterince emin değildi şu sırada.

McMillan bu sözleri duyunca sevincinden uçacak gibi oldu. Clyde açısından büyük bir başarıydı bu; ruhsal huzura giden yolda atılmış koskocaman bir adım. Bunca zamandır verdiği öğütler, ettiği dualar sonunda meyvasını vermişti. Dosdoğru cezaevi müdürüne koştu. Clyde'ın isteğini anlattı. Müdür de bu yolda bir hizmet yapmayı seve seve kabul edip Clyde'ı binanın eski bölümündeki hücrelerden birine aldırttı. Ayrıca, eskiden olduğu gibi kapısının önünde her dakika dikilip duran bir gardiyan da olmayacaktı. Ta ötedeki orta taşlıkta bekleyecekti gardiyan. Böylece, Clyde da Rahip McMillan'la rahat rahat konuşabilecekti.

Bundan sonraki günlerde Clyde rahibe gerek Roberta'yla, gerekse Sondra'yla kurmuş olduğu ilişkilerin öyküsünü anlattı. Bu arada, duruşmalar sırasında avukatlarınca ortaya atılan o "ansızın duygu değişimi" işinin de baştan başa uydurma olduğunu, böyle bir şeyi gerçekte hiç yaşamadığını ısrarla belirtti. Kıza çarpmasına gelince —somut sözcüklerle belirtemese bile, Tanrı'ya karşı dürüst olmak istiyordu artık— o konuda da şimdiye dek yeterince açık kalpli davranmamıştı. Değil başkalarına, kendisine bile doğrudürüst açaklayamamıştı pek çok şeyi. Hep bir duygu değişiminden dem vurulmuştu ama, aslında böyle bir şey yoktu. Yalnız, Roberta sandalda

yerinden fırlayıp kendisine doğru atılmadan önce, neolduğunu hâlâ anlayamadığı bir hal gelmişti üzerine. Nedenini bilemiyordu. Önceleri hep, o sırada Roberta'ya acıdığı için öyle oldu sanmıştı; ya da, ona vurmayı aklına getirmiş olmaktan ötürü içini bir utanç kapladığı için. Burada biraz öfke de vardı elbette; nefret de. Sonra, ne zamandır düşündüğü alde hâlâ emin değildi ama, sonradan başına gelebileceklerin korkusu da olabilirdi. Yalnız, bir bakıma da, sonradan başına gelebilecekleri falan düşündüğü yoktu o sırada. Sadece beceriksizliğini, yeteneksizliğini düşünmüş, bunda dolayı da birhayli öfkelenmişti.

Roberta yerinden fırlayıp üzerine atıldıktan sora ona vurmasında ise, onun kendisine yaklaşmasına karşı duyduğu bir tepki, birden bir öfkeleniverme söz konusu olabilirdi. Kimbilir, belki de vuruşun hesapladığından çok daha sert çıkıvermesinde bu öfkelenmenin de payı vardı. Bunu ancak çok sonraları görebilmişti. Yalnız, hemen ardından yeniden kalkışında da onun suya düşmesine engel olmak gibi bir niyet vardı; duyduğu bütün öfkeye karşın, yine de içinde duymuştu bunu. Ayrıca, üzerinden bunca zaman geçmiş bile olsa, şimdi, o gün vurmuş olduğu o darbeden ötürü pişmandı. Suya düştüklerinde ise, Roberta boğulurken, içinden bir ses, boyuna: "Sen karışma! Sen karışma!" demiş durmuştu. Çünkü ondan kurtulmanın tek yolu buydu. Evet, böyle düşünmüştü o sırada. Bu arada, duruşmaar sırasında Belknap'la Jephson'ın ileri sürmüş oldukları neden de akla yatkına. Bütün bu olaylar zincirinin ardında Bn. X'in o büyüleyici varlığı yatıyoru. Onun çekiciliğine tutulmuş olmaktı bütün bunların nedeni. Yalnız, acab şimdi, bütün bu anlattıklarından sonra, Rahip McMillan ne düşünüyordu? Bütün bu olayları öncesiyle, sonrasıyla ele aldığında nasıl bir sonuca varyordu? Ölümü fazlasıyla hak etmiş azılı bir katil olarak mı görüyordu kendiini hâlâ? Böyle mi düşünüyordu? Bilmek istiyordu bunu. Ruhsal huzura kavuşabilmek için öğrenmek istiyordu. Belki ondan sonra daha rahatlıkla dua edebilirdi.

Rahip McMillan bütün bunları dinledikten sona düşünmeye başladı. Bugüne dek hiç böylesine zor, böylesine karmaşık birsorunla karşılaşmamıştı. Karar vermek, hemen bir görüş belirtmek çok zordu

— "Birlikte sandala binip göle açıldığınız âna dek, ona karşı beslediğin duygularda hiçbir değişiklik olmadı, öyle mi, Clyde? lep tasarını olduğu gibi

uygulamayı düşündün, değil mi?"

Rahip McMillan'ın yüzü solgundu. Gözlerinde üzüntülü bir bakış vardı. Çok acıklı, aynı zamanda da dehşet verici bir öykü dinlemekte olduğunun farkındaydı. Gerçekten de, bu genç delikanlının alev alev yanan, yerinde duramayan yüreği, kendisinin bütün ömrü boyunca ihtiyacını duymadığı şeylerin eksikliği karşısında başkaldırmıştı. Bu başkaldırmanın sonucu olarak da büyük bir suç işlemiş, ölüme mahkum edilmişti. Bu gerçek karşısında yüreği burkulmuş, beyni alt-üst olmuştu Rahip McMillan'ın.

Clyde: "Evet, öyle oldu." dedi.

— "Dediğin gibi, yaptığın tasarları uygulayabilecek kadar güçlü olamamanın öfkesini yaşıyordun kendi kendine, öyle değil mi?"

— "Bir bakıma öyle sayılır. Yalnız, bir yandan bir burukluk da vardı içimde. Üzülüyordum, belki korkuyordum da; şu sırada emin değilim. Belki de hiçbiri değildi."

Rahip McMillan başını salladı. Bütün bunlar çok garip, çok çok günah şeylerdi ama, yine de...

— "Yalnız, aynı zamanda, seni o duruma sürüklemiş olmasından dolayı da kızıyordun ona, değil mi?"

— "Evet."

— "Başını öylesine büyük bir derde soktuğu için sinirleniyordun."

— "Evet."

— "Bu yüzden ona vurmayı düşündün."

— "Evet."

— "Ama, vuramadın."

— "Hayır."

— "Tanrı'ya şükürler olsun! Yine de, istemeden vurduğun o darbede bile ona karşı duyulan bir öfke vardı. Darbenin o denli şiddetli çıkmasına neden de buydu. Yanına yaklaşmasını istemiyordun."

— "Hayır, istemiyordum. Öyle sanıyorum... Pek de emin değilim. Belki de öyle düşünmekte haksızdım. Ama... işte..."

Öylece oturuyordu Clyde. Üzerinde cezaevi giysileri; kökünden kazınmış saçları. Düşünüyordu. Düşünmeye çalışıyordu. Gerçekten suçlu muydu, değil miydi? Bulmaya çalışıyordu. Rahip McMillan ise kendi kendine mırıldanıyordu:

"Felâkete açılan kapı geniş, gidilen yol ise dümdüzdür."

— "Yerinden kalktığında niyetin onu kurtarmaktı."

— "Evet, sonra yerimden kalktım; daha doğrusu, tutmak için atıldığımda o zaten arkaya yuvarlanmıştı. Sandalın devrilmesine yol açan da bu oldu ya."

— "Peki, gerçekten tutmak istedin mi onu?"

— "Bilmiyorum. Sanırım öyle oldu. Sanırım ona acıdım o sırada."

— "Peki, şimdi, Yüce Yaradan'ın huzurunda bunu bir kez daha, kesin olarak söyleyebilir misin... o sırada ona acıdığını, kurtarmak istediğini?"

Clyde, sinirli sinirli, daha çok da umutsuzluk içinde: "Herşey öyle çabuk oldu ki, bilemiyorum." dedi. "Gerçekten acıdım mı, acımadım mı, emin değilim. Bu konudaki düşüncelerim zaman zaman değişiyor. Yalnız, şunu söyleyebilirim: O boğulduktan sonra, yüze yüze kıyıya çıktığımda içim cız etti. Yine de tam bir acıma değildi bu. Ne yalan söyleyeyim, özgürlüğüme kavuşmuş olmaktan dolayı için için bir sevinç de duyuyordum. Yalnız, biraz da korkuyla karışık bir sevinçti bu."

— "Evet, çünkü oradan dosdoğru Bn. X'e koşacaktın. Peki, güzel de, o hâlâ sudayken, boğulmadan önce de duydun mu aynı sevinci?"

— "Hayır."

— "Yardım etmeye de çalış madın?"

— "Evet, öyle."

— "Peki, hiçbir üzüntü, ya da utanç duymadın mı?"

— "Utanç?.. Evet, belki biraz utanç duymuş olabilirim ama, üzüntü... Kimbilir, belki biraz da üzüntü duydum. Aslında, işin korkunçluğunun farkındaydım o sırada. Anlıyordum bunu. Ama, işte... yine de..."

— "Anlıyorum. Bn. X, değil mi? Tez elden, kurtulup ona koşmak istiyordun"

— "Evet. Yalnız, daha çok da, korku vardı içimde. Yardım etmeyi ise hiç istemiyordum."

— "Evet! Evet! Çünkü o boğulursa sen dosdoğru Bn. X'e koşacaktın. Düşündüğün buydu! Buydu, değil mi?"

McMillan acıyla dudağını ısırıyordu.

Clyde: "Evet." dedi.

— "Oğlum! Oğlum! Demek ki o sırada kalbinde cinayet yatıyordu!"

— "Evet. Başka çare kalmadığını anlamıştım."

McMillan bir süre birşey söyleyemedi. Kendi kendine birtakım dualar mırıldandı durdu. Sonra Clyde'a bakıp, Tanrı'nın herşeyi bağışlayabileceğini, ancak onun da yaptıklarından ötürü pişmanlık duyup bol bol dua etmesinin şart olduğunu, bağışlanmak, ruhunu temize çıkarmak istiyorsa Tanrı'ya olan inancını durup dinlenmeden yinelemesini söyledi. Bundan böyle birlikte dua edeceklerdi.

Clyde öylece oturuyor, rahibe bakıyordu. Sonra dua etmeye başladılar. Tanrı'dan kendisini bağışlamasını, ruhunu ışıtmasını diliyordu artık. Kuşkusuz , günahı büyüktü... hem de çok... çok büyüktü!

Daha sonra McMillan gitmek üzere kalktı. Giderken de, kendisi yokken Clyde'ın bol bol dua etmesini bir kez daha öğütledi.

O gittikten sonra Clyde'ı yine eski hücresine götürdüler. Yeniden düşünceleriyle başbaşa kalmıştı. McMillan'a söylediklerini düşünüyordu şimdi. Nasıl da sarsılmıştı adam! Gözle görülür bir korkuya kapılmış, acı çekmişti. Yoksa, o da mı gerçek bir suçlu olarak görüyordu kendisini şimdi? O da mı yerinde buluyordu verilen ölüm cezasını? Bütün o iyiliğine, yumuşak kalpliliğine karşın yine de böyle mi düşünüyordu?

Beyninde dönüp duran bu düşüncelerle güreşircesine geçen bir haftanın ardından McMillan yine geldi. Bu süre içinde o da bol bol düşünmüş, sonunda, Clyde'ın anlattıklarına dayanarak, ortada gerçekten işlenmiş bir suç olduğuna karar vermişti.

Ancak, beri yanda, bu yüzden bile olsa elektrikli sandalyeye gönderilmesi doğru değildi. Suçlu yapmış olduğu şeylerin korkunçluğunu görebiliyordu artık; üstelik, bunlardan ötürü pişmanlık da duyuyordu. Bu durumda hâlâ ölüm cezası üzerinde direnmek işlenmiş bir cinayete bir başka cinayetle karşılık vermek demekti; ikinci bir cinayet işlemek demekti... hem de bu kez devlet adına, devlet eliyle. Cezaevi müdürüyle daha başka kimseler gibi, McMillan da, nedeni ne olursa olsun, ölüm cezasına karşıydı. Bunun yerine, suçlu kişinin şu, ya da bu tür bir devlet hizmetinde kullanılıp cezasını bu yoldan çekmesinin daha yararlı olacağına inanıyordu.

Ne var ki, şimdi bunlar bir yana, Clyde'ın o olayda suçlu olduğu

apaçıktı. Ne yaparlarsa yapsınlar, yadsınamayacak kadar gerçekti bu.

Gelgelelim, boşuna olduğunu bile bile, yine de içinde delikanlının suçunun herkesin düşündüğü kadar ağır olmadığına değgin bir inanç olduğunu söylüyordu. Öyle ya, o insanların hangisi yaşamıştı onun yaşadıklarını; Hiçbiri onun Roberta'dan gördüğü baskıyı görmemişti, tatmamıştı. Hiçbiri onun Sonrda'ya yandığı kadar yanmamıştı. Yine hiçbiri, çocukluğunda onun çektiği kadar sıkıntı çekmemişti. Dolayısıyla, bütün bunları iyicene bilmeden nasıl olur da böyle yargılayabilirlerdi onu?

Clyde, McMillan'ın zaman zaman söylediği bu sözleri dinliyor, dinliyordu ama, sonunda yine kararsızlıklar içinde bocalayıp duruyordu. Kimi zaman oluyor, suçsuz olduğuna inanmaya başlıyor, kimi zaman oluyor, suçluluk duygusuyla kıvranıyordu.

Ne yapacaktı? Nasıl kurtulacaktı bu ikilemden? Ne söyleyecekti dualarında? Bilmiyordu. Bu ruh hali içinde McMillan kendisine ne söylerse onu yapmaya çalışıyor, onun kitapta işaret ettiği yerleri okuyor, oralardan birşeyler çıkarmaya, pişmanlığını belirtebilecek en iyi biçimi yakalamaya çabalıyordu. Biliyordu ki bunu bir kez yakaladı mı, bütün o sıkıntılarından, huzursuzluklarından kurtulacak, aradığı dinginliğe kavuşacaktı. Gelgelelim, birtürlü olmuyordu; yakalayamıyordu işte!

*
**

Böylece dört ay daha geçti. 19.. yılının ocak ayıydı. Geçen süre içinde yargıtay yeni bir dava açılması yolunda yapılan başvuruyu incelemiş, kararını vermişti: Daha önceki davada öne sürülmüş olan kanıtlarla, iddialarla, bunlar sonucunda alınmış olan karar yerindeydi; yeni bir dava açılmasına gerek yoktu. Buna dayanılarak, verilmiş olan ceza kararının 28 şubattan sonraki ya bir, ya da altı hafta içinde yerine getirilmesi de karara bağlanıyordu.

McMillan bu haberi Syracuse'dayken duymuştu. Apar-topar yola çıkıp Clyde'ın yanına koştu. Karar resmi ağızlarca kendisine bildirilmeden önce yetişmek istiyordu; yoksa, delikanlının yanı-başında manevi bir destek olmadıkça böyle ağır bir darbeye dayanabilmesi olanaksızdı. Umduğu gibi de oldu. Cezaevine vardığında Clyde'ın daha hiçbir şeyden haberi yoktu. Yazılı emir

gelmediği için hiçbir şey iletilmemişti kendisine.

McMillan vakit kaybetmeden Clyde'ı karşısına oturttu, çok uzun süren bir konuşma yaptı. Ha-bire azizlerden, kutsal şeylerden, bu dünyanın geçiciliğinden, anlamsızlığından, öbür dünyanın gerçek güzelliğinden, mutluluğundan söz etti. Sonunda öyle oldu ki Clyde, kendiliğinden, üst mahkemeden aleyhinde bir karar çıktığını anlayıverdi.

Artık iş McMillan'a kalıyordu. Eyalet başkanına başvurup, yetkisini kullanmasını rica edeceğini söylüyordu. Bu girişim de bir sonuç vermezse, o zaman çok çok altı hafta içinde herşey bitmiş olacaktı. Yalnız, Clyde şimdi, bütün bunları düşünmesine, sandalyeye giden yolun her adımını teker teker gözünün önünden geçirmesine karşın, eskisi gibi korkmuyordu. McMillan Tanrı'nın huzur, dinginlik verici desteğinden söz ederken, o da eski günlerle ölçülemeyecek bir güçle, cesaretle dinliyordu.

McMillan bir yandan da ocak ayında göreve başlayacak yeni eyalet başkanından söz ediyordu. Bildiği, duyduğu kadarıyla, bu işte kendilerine yardımcı olabilecek bir adamdı o. Ne var ki, McMillan, bir yandan böyle söylerken, bir yandan da Clyde'ın bu lâfları artık pek dinlemediğini de görüyordu.

— "Annem..." diyordu Clyde, "Biri ona telgraf çekmeli; yoksa, bunun acısına dayanamaz."

McMillan'ın boğazına bir şey tıkanır gibi oldu. Clyde'a sarılmak, kollarının arasında sıkmak, bir şey söylemektense böyle avutmak istiyordu.

— "Merak etme, Clyde. Ben o işi çoktan düşündüm." dedi. "Ayrıca şimdi gidip avukatlarımla da görüşeceğim. Sonra, dediğim gibi, eyalet başkanıyla da bir konuşmak istiyorum. O adam eski başkan gibi değil."

Sonra yine Clyde'ın daha önce hiç duymamış olduğu şeylerden söz etmeye koyuluyordu.

XXXIV

Üç hafta sonra Rahip McMillan yeni eyalet başkanı David Waltham'ın odasındaydı, Bn. Griffiths de yanında. Kadın, oğlu için yargıtayca verilen kararı duyunca hemen kolları sıvamış, gerek mektuplar, gerek gazeteler

aracılığıyla, gerekse defalarca kapısına kadar gelerek eyalet başkanıyla özel bir görüşme yapmanın yollarını aramıştı. Birincisi, sadece oğlunun bu işten sorumlu tutulması, Roberta'nın hiç hesaba katılmaması üzerindeki düşünceleri eskiden olduğu gibi bugün de geçerliydi. İkincisiyse, McMillan'ın söylediklerine göre, suçluluk derecesi ne olursa olsun, oğlu artık yaptığı işten dolayı pişmanlık duymasını öğrenmişti.

Öyleyse, hâlâ ölümünü istemek insanlığa, adalete yakışır bir şey miydi?

İşte, Bn. Griffiths, binbir türlü yol deneyerek yaptığı başvurularda eyalet başkanına bunları anlatmaya çalışmış, sonunda da, Başkan Waltham, gerek kadının bu dileğini yerine getirip hiç değilse azıcık avunmasını sağlamak, gerekse göreve yeni başlamış biri olarak herkesin gözünde iyi bir izlenim yaratmak düşüncesiyle görüşmeyi kabul etmişti; çünkü biliyordu ki kamunun koyduğu değer yargılarını aşmadığı sürece bu tür babacan davranışlar da yine herkesçe beklenirdi kendisinden. Ayrıca, Başkan Waltham, iyi bir aile babası olduğu için, Bn. Griffiths'in şu sıra neler çektiğini de aşağı-yukarı biliyordu. Yalnız, bir yandan da düşünüyordu: Gerek Bn. Griffith'in, gerek Rahip Duncan McMillan'ın, gerekse Belknap'la Jephson'ın baskılarına, girişimlerine karşın ne yapabilirdi? İlle de ölüm cezasının ömür boyu hapse çevrilmesini, bu yolda ağırlığını koymasını istiyorlardı. İyi ama, kendisi, tek başına, iki mahkemece birden verilmiş bir kararı nasıl çiğneyebilirdi? Olacak şey değildi ki bu!

Gelgelelim, işte Bn. Griffiths karşısına geçmiş, yalvarıyordu. Sesi titriyordu kadının. Oğlunun olumlu, iyi yanlarından söz ediyor, yaptıklarından dolayı duyduğu pişmanlığı, çektiği acıyı anlatıyor, canının bağışlanmasını istiyordu. Yeterince çekmişti. Çektiği bu acıların sonunda da pişmanlık duyup, Tanrı önünde herşeyi kabul etmişti. Daha ne isteniyordu?

Bu noktada McMillan giriyordu söze. Clyde'ın tümüyle değiştiğinden, bir yıl önceki Clyde'dan bambaşka bir insan olduğundan, Tanrı'ya karşı görevlerinin, sorumluluklarının bilincine vardığından söz ediyor, bütün bunlardan sonra, cezasının ömür boyu hapse çevrilmesini istiyordu o da.

Başkan Waltham düşünüyordu. Oldukça akıllı, bilgili bir adamdı bu Rahip McMillan. Başkan, onu konuşmasının başından sonuna dek dikkatle dinledikten sonra, kafasında sadece gerçeği, ama sadece gerçeği ortaya

çıkarmaktan başka bir düşünce, ya da kaygı olmaksızın: 'Peki, Bay McMillan," dedi, "siz Clyde'la uzun süre konuştunuz, onu dinlediniz. Bu süre içinde, mahkemece verilen kararı çürütebilecek somut bir şey çıkarabildiniz mi? Biliyorsunuz, bu, herşeyden önce, hukuki bir sorun. İşi sadece duygular düzeyine indirip o şekilde hareket edemem; hele, ortada iki mahkemece verilmiş böyle bir karar varken."

Dosdoğru McMillan'ın gözlerinin içine baktı. McMillan da ona baktı. Anlaşılan, Clyde'ın suçlu, ya da suçsuz olduğuna ilişkin karar vermenin yükü kendi omuzlarına yükleniyordu şimdi. İyi ama, nasıl söyleyecekti bunu? Clyde'ın bütün açıklamalarını dinledikten sonra uzun uzun düşünmüş, sonunda da onun hem Tanrı, hem de yasa önünde suçlu olduğuna karar vermemiş miydi? Şimdi ne diyebilirdi?.. Sonunda şöyle dedi:

— "Ben onun manevi yönden akıl hocalığını yaptım. Bu yüzden de sadece durumun ruhsal yanıyla ilgilendim, hukuki yanıyla değil."

Waltham, bu sözleri söyleyiş tarzından, onun da başkaları gibi Clyde'ın suçlu olduğuna inandığını anlamıştı. Bunun üzerine, olanca cesaretini toplayıp Bn. Griffiths'e döndü.

— "Her iki mahkemece alınmış olan kararları çürütebilecek nitelikte bir kanıt getirilmedikçe bu kararlara saygı duymaktan başka yapabileceğim birşey yok, Bayan Griffiths. Ne yazık ki böyle! Çok üzgünüm; inanın, üzüntümü belirtecek sözcük bulamıyorum; ama, ne yazık ki yasalarca belirlenmiş kanıtlarımız olmadıkça yargıyı değiştiremeyiz. İnanın, başka türlü davranabilmeyi, elimden gelebilecek birşeyler olmasını çok isterdim ama, işte, sizin için dua etmekten başka yapabileceğim bir şey yok."

Yanı-başındaki bir düğmeye bastı. Az sonra kâtip içeriye girdi. Görüşme bitmişti. Bn. Griffiths'in söyleyecek tek sözü kalmamıştı. Az önce, oğlunun suçlu olup olmadığına ilişkin olarak sorulan o can alıcı soru karşısında McMillan'ın suskun, kaçamak davranışından dolayı iyice yıkılmış, kolu-kanadı kırılmıştı. Bilemiyordu; bundan böyle kime başvuracağını, kimden destek alacağını bilemiyordu. Artık, varlığından medet umabileceği bir tek Tanrı kalmıştı. Kendisi de, Clyde da bundan böyle avunmayı ancak, ancak Yüce Yaradan'da bulmaya çalışacaklardı. Bunları düşünüp ağlaya ağlaya, McMillan'ın desteğinde, odadan çıktı.

O gittikten sonra Başkan Waltham, bir süre kendi kendine düşündükten sonra, katibine dönüp: "Bugüne dek bundan daha üzücü bir görev yüklenmemiştim." dedi. "Ömrümün sonuna dek aklımdan çıkmayacak."

Sonra döndü, pencereden dışarıya, karlı şubat manzarasına baktı.

*
**

Bundan sonra Clyde'ın topu topu iki haftalık bir ömrü kalıyordu. Annesiyle McMillan, eyalet başkanıyla yaptıkları görüşmedeki sıra kendisini görmeye geldiklerinde, o, daha kapıdan girerlerken, yüzlerinden herşeyi anlamıştı. Bundan sonrası ise yine McMillan'ın Tanrı'ya ilişkin sözlerinden ibaretti. Artık hücresinde bir aşağı, bir yukarı dönenip dururken, her türlü yaşama umudunun silinip gittiği şu son günlerinde, geçirmiş olduğu umutsuz yaşayışı başından sonuna bir kez daha düşünmek istiyordu: Kansas'yi; Chicago'yu; Lycurgus'u; Roberta'yı; Sondra'yı. Yaşamış olduğu bütün pırıl pırıl, ama sayılı, kısacık anları. Orada, Lycurgus'ta, Sondra'yla karşılaştıktan sonra içinde duyduklarını, "Daha, daha!" diye diye bitirdiği bütün güzellikleri. Sonra, bugünü! Bugün geldiği noktayı. Dahası, şimdi bu noktayı... evet, bu noktayı bile yitirmek üzereydi artık. Bu korkunç duvarlar arasında geçen iki yılın ardından, şimdi... günleri sayıyordu artık. Ondört, on iki, onbir, on, dokuz, sekiz... Birbiri ardından eriyip gidiyordu günler... arasına. Beri yanda ise yaşamak... yaşamak! Yaşamanın güzelliği, güneş ışığı, yağmurun serinliği, çalışmanın, sevginin, güçlülüğün, isteklerin doyumluğu. İnsan bunlarsız nasıl yapardı?.. Ah! hiç istemiyordu ölmeyi... Hiç hiç istemiyordu! Niye söylüyorlardı ona? Annesi, McMillan niye söylüyorlardı Tanrı'nın güzelliğine doyum aramasını? Bu yanda bunca güzellik varken, McMillan niye ısrarla İsa'nın güzelliğinden, ölümden sonrasının doyulmazlığından söz ediyordu hep? Niye? Niye! Bunun yerine niye eyalet başkanının önünde suçsuz olduğunu söylememişti? Niye cezasının ömür boyu hapse çevrilmesi için direnmemişti? Sonradan annesine sormuş, öğrenmişti bunu; McMillan'ın başkana ne dediğini merak etmişti. Annesi de, rahibin Tanrı önünde içindekini saklayamadığını, ne denli çabaladıysa da "Clyde suçsuzdur." diyemediğini söylemişti. Anlayamıyordu Clyde: Niçin McMillan daha fazlasını yapmamıştı; daha

fazlasını söyleyememişti kendisiiçin? Ne acı, ne umutsuz bir durumdu bu! Demek ki kimse anlayamayacaktı onu! Kendisi gibi daha nice insanın başını yakmış olan o, ama doğru, ama yanlış, yine de insana, insan yaradılışına özgü isteklerini, tutkularını kimse hoşgörmeyecekti demek ki? Bir tek kişi bile!

Şimdi daha kötüsü de vardı. Eyalet başkanının o sorusu karşısında McMillan'ın söylediklerini duyar, bu yüzden de sonradan ondan bu konuda daha geniş bilgi alan Bn. Griffiths, başından beri için için kuşkulandığı şeyin sonunda gerçek olduğunu, oğlunun suçunun kesinlik kazandığını görüyordu. Nitekim, bir fırsatını bulup Clyde'a da sordu:

— "Gerek Tanrı'ya, gerekse McMillan'a herşeyi açıkça anlattım, anne. Bu yetmez mi?"

— "Hayır, Clyde. Şimdiye dek bütün dünyaya hep suçsuz olduğunu söyledin. Gerçek bu değilse, gerçeği söylemelisin."

— "İyi ama, içimdeki ses bana haklı olduğumu söylüyorsa yetmez mi bu?"

— "Hayır, Clyde, hayır. Tanrı'nın sesi başka türlü söylüyorsa, yeterli değil."

Bunları söylerken ananın içi ızlıyordu. Clyde ise artık konuşmadı. Rahip McMillan'a anlatırken bile doğru dürüst açıklayamadığı, çözemediği şeyler üzerinde şimdi nasıl kalkıp da annesiyle, ya da başka birileriyle tartışabilirdi?

Annesi kırılmıştı. Oğlunun... öz oğlunun, şu son günlerinde bile, birtakım şeyleri hâlâ saklamasından ötürü çok kırılmış, ruhça çöküntüye uğramıştı. Ne var ki, bir yandan da Clyde'ın artık bütünüyle ruhsal esenliğe kavuştuğuna ilişkin olarak söylediklerine bakıp ferahlamaya çalışıyordu. Düşünüyordu da, Tanrı çok büyüktü. En yüce bağışlayandı. Kişi ancak onun varlığında huzura erebilirdi. Bir insan, beyiyle, kalbiyle O'na bağlanabildikten sonra, ha ölmüş, ha yaşamış, ne fark ederdi? Hiç! Hem, nasıl olsa, topu topu birkaç yıl içinde annesi de, babası da, daha sonra kardeşleri de gelip öbür dünyada buluşacaklardı onunla. Böylece, bu dünyadaki bütün acılar da hepten unutulmuş gitmiş olacaktı. Bu yüzden, Tanrı'yla kurulan ilişki en başta geliyordu. Dikkat edilmesi gereken tek şey buydu.

Beri yanda, Clyde artık yalnızlıktan çıldıracak hale geliyordu. Şu son saatlerinde bile yapayalnızdı. Annesiyle McMillan sık sık yokluyorlardı onu ama, bu yetmiyordu ki! Anlaşılmak istiyordu o. Kendisini anlamalarını

istiyordu. Herkes gibi onlar da anlamıyorlardı. İçine düştüğü korkunç yalnızlığın asıl nedeni buydu.

Ayrıca, işin öbür yanı da vardı. Bu dört duvarın arasında kısılmış kalmıştı. Bırakmıyorlardı. Garip bir düzen vardı burada... çok garip! Kısır bir döngü gibi. Geldiği ilk günden beri defalarca sezmişti bunu. Kaskatı demirden bir çark dönüyordu sanki. İnsanın, insan kalbinin denetiminin ötesinde bir şeydi bu. Kendi kendine, ağır ağır dönüp duruyordu. Örneğin, şu gardiyanlar! Getirdikleri mektuplara, gösterdikleri ilgiye, tatlı ama yine de aldatıcı sözlerine, zaman zaman yaptıkları ufak-tefek iyiliklere karşın, onlar da yine aynı düzenin robotlaşmış parçalarıydılar. Bütün bu düzen, bütün bu tekdüze işleyiş bu duvarlar arasındaki insanları, bu arada kendisini, ağır ağır, hiç durmamacasına o kapıya, o küçük, o ufacık kapıya doğru sürüklüyordu. Bir kez onun önüne geldikten sonra artık geriye dönmek yoktu. Geriye dönülmüyordu oradan!

Bunlar ne zaman aklına gelse yerinden fırlıyor, hücrenin içinde sinirli sinirli bir o yana, bir bu yana gidip gelmeye başlıyordu. Ama, daha sonraları, yavaş yavaş yatışmaya, serinkanlılıkla düşünmeye başladı. Roberta'yı, ona yaptıklarını düşündü uzun uzun. Kimi zaman İncil'i açıp birşeyler okudu, kimi zaman da yatağının üzerine yüzü-koyun uzanıp saatlerce öyle kaldı, Tanrı'dan kendisini bağışlamasını, ruhunu ışıtmasını diledi; McMillan'ın tekrar başkana gidip suçsuz olduğunu söylemesi, başkanın da cezasını ömür boyu hapse çevirmesi için yalvardı.

Bütün bunlardan sonra, gerek annesinin inançlarına olan bağlılığına, gerekse kendisine durup dinlenmeden tanrısal huzurdan söz eden McMillan'ın sözlerine bakarak, bütün bunlarla birlikte, ölümün kesinliği, ölümden sonrasının belirsizliği nedeniyle kapıldığı ruhsal korku sonucu, bir gün geldi, kendi kendine artık dini-bütün, inancı-tam bir insan olduğunu söylemeye başladı. En sonunda da, annesiyle McMillan'ın dileklerine uyup, rahibin de yardımıyla, bütün insanlığa, özellikle de kendi yaşındaki gençlere seslenen şu yazıyı yazdı:

Gitgide Ölüm Vadisi'nin karanlığına doğru sürüklendiğim şu günlerde, en büyük isteğim Yüce Kurtarıcı İsa'yı bundan böyle biricik ve en büyük

dostum olarak gördüğümü herkesin bilmesidir. Bugün en çok pişmanlık duyduğum şey, yaşantım boyunca O'na gereken önemi vermemiş, elimdeki fırsatları O'na yeterince hizmet etme yolunda kullanmamış olmamdır.

Şimdi, burada, genç yaştaki insanların azıcık olsun O'na yönelmelerini sağlayabilecek birşeyler söyleyebilirsem, bunu bütün yaşantımın en mutlu olayı sayacağım. Bütün söyleyeceğim şudur: "Artık, kime, neye inandığımın tam bilincindeyim; biliyorum ki, O, bunu hiçbir zaman unutmayacak, günü gelince beni bundan dolayı ödüllendirecektir." (Kutsal Kitaptan yaptığı bu alıntıyı McMillan daha önce defalarca işaret etmişti kendisine.)

Hiç kuşkum yok ki bu ülkenin genç insanları dindarca yaşamanın güzelliğini, mutluluğunu bir kez olsun tatmış olsalardı, gece demez, gündüz demez, iyi birer insan olmak Tanrı'nın onlardan beklediği gibi bir yaşayış sürmek için canla-başla çalışırlardı.

Benimse, artık, Yüce Yaratıcı'mın karşısına alnım ak çıkabilmem için hiçbir engel kalmadı. Biliyorum ki bütün günahlarım bağışlandı; biliyorum ki ruhumu aklamam için bana akıl hocalığı yapan Rahip Efendi'ye herşeyi bütün açıklığıyla, eksiksiz olarak anlattım. Artık Yüce Tanrı biliyor ki, bulunduğum yer O'nun yanıdır.

Bundan böyle görevim bitti, ulaşılması gerekene ulaşıldı.

Clyde Griffiths

Bunları yazdıktan sonra kâğıdı McMillan'a uzattı. Artık tümüyle geçmişte kalan bütün o isyan dolu duygularından, davranışlarından sonra bu değişim kendisini de hayli etkilemişti.

McMillan kâğıdı aldı, bu zaferden dolayı coşkun: "Ulaşılması gerekene ulaşıldı, Clyde! Ulaşıldı!" diye bağırarak ellerini yakaladı, öptü; sonra sarıldı, bir daha, bir daha öptü. "Oğlum! Sevgili yavrum!" diye bağırıyordu. "İşte, sonunda oldu! Tanrı gücünü kanıtladı. Senin bedeninde yaptı bunu. Onun varlığı senin bedeninde vücut buldu. Evet, evet, içimde duyuyorum bunu: Sesini senin sesin aracılığıyla duyurdu bütün dünyaya!" Sonra kâğıdı katlayıp, bir daha ancak Clyde öldükten sonra ortaya çıkarılmak, yayınlanmak üzere, cebine koydu.

Clyde ise bunları yazmıştı ama, zaman zaman hâlâ bir kuşku duyduğu

oluyordu. Gerçekten, kurtulmuş muydu ruhu? Gerçekten, o yazıda dediği gibi güvenebilir miydi Tanrı'nın koruyuculuğuna? Gerçekten, olabilir miydi bu? Yaşayım garipti; çok garip! Gelecek ise çok belirsiz; anlaşılması çok güç. Ölümden sonra da yaşama var mıydı, gerçekten? Annesinin, McMillan'ın iddia ettikleri gibi, kendisini huzura kavuşturacak bir Tanrı... var mıydı?

*
**

Son gün. Son saat. Hücresinden alınışı. Başka bir hücreye götürülüp tıraş edilişi. Banyoya sokuluşu. Ayağına kara bir pantolon, üzerine sonradan boyun kısmı da açılacak olan yakasız, beyaz bir gömlek, ayağına kurşuni çoraplarla pırıl pırıl, yeni terlikler giydirilişi. Sonra annesiyle, McMillan'la son kez görüşmesi için verilen izin. En sonunda da, sabah saat dörtte, gardiyanın gelip vaktin tamam olduğunu, annesinin ne yazık ki artık ona eşlik edemeyeceğini bildirmesi "Ne yazık ki yasalar böyle emrediyor." diye de bir açıklama yapmıştı. Bundan sonra Clyde'ın annesiyle vedalaşması. Sözcüklerin yetmezliğe erdiği o sırada acı içinde birkaç şey mırıldanması:

— "Anneciğim, hiç merak etme, büyük bir gönül huzuru içinde gidiyorum ölüme. Tanrı dualarımı duydu. Gereken gücü, dinginliği verdi bana." Kendi kendine ise soruyordu. "Gerçekten, verdi mi acaba?"

Bunlara karşılık annesinin sözleri:

— "Oğlum! Yavrum benim! Biliyorum. Ben de inanıyorum buna. Tanrım hep seninle biliyorum, böyle olduğu sürece, ölsek bile yaşıyor sayılırız!"

Gözlerini yukarıya kaldırmış, öylece, tanrısal huzura ermişçesine bakıyordu.

Bunun ardından bir daha sarılışma, öpüşme. Annenin, titreyen sesiyle, inlercesine: "Oğlum benim! Yavrum!" diye diye yitip giden dayanma gücü. Sonunda ayrılış.

Sonra, soğuk kış sabahının karanlığında, son ân. Gardiyanların gelip, çelik bağın takılması için, pantolonunun sağ bacağını sıyırışları. Gidip hücrelerin perdelerini kapayışları. Rahip McMillan'ın sözleri:

— "Korkarım vakit geldi. Cesaret, yavrum!"

Clyde'ın oturduğu yerden kalkışı. Sağında McMillan, solunda başka biri

—Rahip Gibson— önünde, ardında gardiyanlar, son kez yürüyüşü. Bu arada McMillan'ın boyuna yüksek sesle okuduğu dualar:

— "Tanrı'ya olan inancınızı hiçbir zaman yitirmeyin. Unutmayın ki siz O'na bağlandığınız sürece O da sizi korur. O sizlere İsa'yı göndermekle günahlarınızdan dolayı çekeceğiniz acıları hafifletti."

Clyde sandalyeye açılan birinci kapıdan girerken başka sesler:

— "Güle güle, Clyde."

— "Güle güle, Clyde."

Onun da, bütün gücünü toplayarak, sonunda yine de ancak kendisinin duyabileceği bir sesle: "Hoşçakalın!" deyişi.

Ayaklarının denetimden çıkmış bir halde kendisini o kapıya doğru sürükleşiyi, sürükleyişi...

İşte, kapı... İşte, açılıyor... İşte, sonunda, sandalye... O âna dek kimbilir kaz kez rüyalarına girip soğuk soğuk terler döktürmüş, uykularını kaçırmış olan, şimdi de oturmak zorunda olduğu o sandalye! Ağır ağır ona doğru itilişi, itilişi, itilişi. Artık iyice açılmış, kendisini yutmağa hazır bekleyen kapıdan içeriye girişi, hemen ardından kapının, yaşayıp görmüş olduğu bütün günlerin üzerine kapanışı!

*
**

Bir çeyrek sonra Rahip McMillan, yorgun, bitkin bir halde, ağır ağır, cezaevinin soğuk görünüşlü kapısından dışarı çıkıyordu. O buz gibi soğuk kış sabahında her yer, herşey öyle karanlık, öyle ıssız, öyle üzgünlük vericiydi ki! O sırada da öylesine kendi ruh halini yansıtıyordu ki! Ölmüştü! Evet... o... Clyde... ölmüştü. Daha birkaç dakika önce hemen yanı-başında yürürken, şimdi artık yaşamıyordu. Evet... Bütün bu yasalar... bütün bu cezaevleri... bir ölümün hemen ardından gülmeye, eğlenmeye, alay etmeye koyulan kaba, kötü adamlar... Üstelik de Clyde'ın onca zaman dua edip tapındığı o yerde!

Ya kendisinin açıklaması? Gerçekten, doğru muydu o davranışı? Doğru mu yapmıştı? Clyde'ın gözleri! Ağır ağır sandalyeye çökerken, çelik başlık takılırken kendisine bakışı. Kendisine... onca zaman güvenip bağlandığı insana.

Issız caddede ağır ağır yürüyordu. Sonra bir adım daha atamayacağını anladı, bir ağaca dayandı; bütün yapraklarını yitirmiş, çırılçıplak kalmış bir ağaca. Clyde'ın gözleri! Kendisine bakışı!

Doğru mu yapmıştı? Başkan Waltham'ın önünde söyledikleri doğru muydu? Yoksa daha başka şeyler mi söylemeliydi? Artık bundan böyle hiç huzur duyamayacak mıydı?..

— "Tanrı hep onunla olacaktır."

Böyle böyle saatlerce yürüdü, yürüdü, yürüdü. Biraz toparlanıp kendine geldikten sonra da Clyde'ın annesini görmeye gitti. Oğluyla son kez vedalaşmasından sonra kadını Rahip Francis Gault'la karısının yanına götürmüşlerdi. McMillan dizlerinin üstünde dua eder buldu onu. Sabahın dört-buçuğundan beri o haldeydi. Durmadan oğlunun ruhu için dua ediyor, onu Yüce Yaratıcı'sının kollarında hayal etmeye çalışıyordu. Şöyle diyordu zaman zaman:

— "Kime, neye inandığımı çok iyi biliyorum."

BİR ANI

BİR yaz akşamının alacakaranlığı. San Francisco'nun ticaret merkezindeki koca koca duvarlar. Hele hele, akşamın bu alacakaranlığında daha da kocaman, daha da kara. Çarşı'nın güneyine düşen, şimdi, uzun bir günün ardından yavaş yavaş sessizliğe gömülmekte olan geniş caddede beş kişi yürüyor. Birincisi, altmış yaşlarında, kısa, kalın yapılı bir adam. Kalın yapılı ama, yine de, yüzüne bakıldığında et namına birşey görmek olanaksız. Kemikleri fırlamış, buruş buruş olmuş bir yüz. Gözleri sönük, cansız. Eski-püskü şapkasının orasından-burasından sarkan saçlarıysa apak, dağınık. Bu haliyle son derece zavallı, son derece bitik bir görünüşü var. Elinde de hani şu genellikle sokak konuşmacılarının, ya da ilâhicilerinin ellerinde görülen türden küçük bir org.

Yanında bir kadın. Ondan çok çok beş yaş küçük, boyca azıcık daha uzun; ama, daha ince, yine de sağlam görünüşlü bir kadın. Onun da saçları apak. Üzerindeki giysiler ise tepeden tırnağa kapkara. Yüzü kocasınınkinden daha geniş, daha dikkat çekici; ama, belli ki daha çok acı çekmiş, daha çok

güçlüklere göğüs germiş bir insanın yüzü.

Yanı-sıra, yedi-sekiz yaşlarında, zeki görünüşlü, anlaşıldığı kadarıyla, yanında yürüyen, kendisinden kat kat büyük olan bu arkadaşını çok seven, dolayısıyla ha-bire ona sokulmağa çalışan, basit giyimli, elinde bir İncil'le birkaç ilâhi kitabı, bir çocuk yürüyor.

Önden giden bu üç kişinin ardı-sıra ise, yirmiyedi-yirmisekiz yaşlarında, solgun yüzlü, silik görünüşlü bir genç kadınla, aşağı-yukarı elli yaşında, aralarındaki benzerlikten anlaşıldığı kadarıyla, gencin annesi olan bir kadın daha geliyor.

Hava birhayli sıcak. Büyük Okyanus kıyıları yazının uyuşturucu ağırlığı çökmüş her yana. Küçük topluluk ağır ağır yürüyerekten gelip Çarşı'nın ortasından geçen anacaddedeki kalabalığa karışıyor. Ortalık ana-baba günü. Her iki yönde deli gibi akıp giden araçlar, koşar adımlarla gidip gelen insanlar. Tam bir keşmekeş!

Bir yaya geçidine geldiklerinde, trafik polisinin işaretini beklemek üzere duruyorlar.

Öndeki kadın, yanı-sıra yürüyen çocuğa: "Russell, yanımdan ayrılma." diyor. "Ver elini bakayım!"

Öte yandan, adam, zayıf bir sesle mırıldanıyor:

— "Bana öyle geliyor ki buranın trafiği gün geçtikçe berbatlaşıyor."

Arabaların klakson sesleriyle egzos gürültüleri arasında, küçük topluluk, bütün bunlara aldırış etmeden, ne olursa olsun kendine bir yol açmaya, karşıya geçmeye çalışıyor.

Bu arada, yanlarından geçmekte olan bir banka memuru, yanındaki kız arkadaşına onları gösterip: "Sokak şarkıcıları." diyor.

Kız da: "Evet," diyor, "aşağı-yukarı her çarşamba rastlıyorum onlara."

Bunun üzerine banka memuru: "Yanlarındaki şu ufacık çocuğa bak!" diyor. "Zavallıcık! Bu yaşta böyle, caddelerde oradan oraya dolaştırılması hiç doğru değil. Sen ne dersin?"

— "Valla', öyle. Hani, bir erkek kardeşim olsaydı, onu böyle bir durumda görmeyi hiç istemezdim. Bir çocuk için ne acı bir şey!"

Beri yanda topluluk caddeyi aşıyor, az sonra da varacağı yere varmış gibi, duruyor. Adam eğilip elindeki orgu yere koyuyor, açıp hazırlamaya başlıyor.

O bununla uğraşırken, karısı da yanındaki torununun elinden kitapları alıp, İncil'le ilâhi kitaplarından birini kocasına uzatıyor, bir kitabı orgun üzerindeki yerine yerleştiriyor, bir kitabı kendine saklıyor, geri kalanı da öbürlerine veriyor. Bu işler de bittikten sonra adam çevresine şöyle-bir göz gezdiriyor, başlıyor:

— "Bu akşam 276'ncı ilâhiyle başlayacağız. 'Ne Sarsılmaz Bir Kuvvettir Benim Tanrım!" Bayan Schoof, başlayabiliriz."

Bu sözler üzerine öteki iki kadından genç olanı orgun başına geçip oturuyor, çalmaya başlamasıyla birlikte de topluluğun bütün üyeleri müziğe katılıyor.

Bu arada, yavaş yavaş, evlerine gitmekte olan insanlardan kimisi de ilgilenmeye, bu küçük topluluğun neyin nesi olduğunu öğrenmek üzere durup seyretmeye başlıyorlar. Bunlar ilâhilerini söyledikçe, onlar da sayıca giderek artan, tanımlanması olanaksız bir kalabalık halinde, yaşayımın belirsizliğine, acımasızlığına karşı sesini yükseltmeye çalışan bu garip, önemsiz topluluğu izliyorlar.

Önce şöyle-bir adamı süzüyorlar tepeden tırnağa. Kurumuş kalmış yüzüne, partal giysilerine bakıyorlar. Sonra yanındaki ak saçlı kadına kayıyor gözleri; oradan da, daha ne yaptığının bile doğru-dürüst farkında olmadığı yüzünden okunan küçük çocuğa. Bakıp bakıp, onun burada ne işi var diye soruyorlar birbirlerine. Daha sonra da, aynı şaşkınlık içerisinde, sıska görünüşlü genç kıza, en az onun kadar zayıf, çelimsiz olan yaşlı annesine bakıyorlar.

Ne var ki, bütün bunlar arasında dikkatlerini en çok çeken şey, adamın karısının hali oluyor. Güçlü, dayanıklı, besbelli ki sayısız acılara katlanmayı başarabilmiş bir kadın olduğunu anlıyorlar daha ilk bakışta. O haliyle, öyle, elindeki ilâhi kitabı bir yana sarkmış, gözleri yukarıya, göğe kalkmış haliyle görünce de: "İşte," diyorlar, "ne olursa olsun, yaptığı işi inanarak, severek yapan bir insan."

Böyle böyle ilâhi sona eriyor; ardından, kadın bir dua okuyor, onun ardından kocası kısa süren bir vaiz veriyor; en sonunda da sıra bağışların toplanmasına, orgun kapatılıp yeniden yürüyüşe geçilmesine geliyor. Yürüyüş sırasında adam, karısına dönüp o akşamki izlenimlerini söylüyor:

— "Eh, fena olmadı. Bu akşam her zamankinden biraz daha çok ilgi

topladık gibi geldi bana."

Bunun üzerine, az önce orgu çalmış olan genç kadın: "Evet, evet!" diyor. "En azından onbir bağış alındısı kestik. Dahası, yaşlıca bir bey de bir ara kulağıma eğilip, Yardımevi'nin adresini istedi; ayinlerin ne günler yapıldığını sordu."

Adamın karşılığı:

— "Tanrı'ya şükredin! Tanrı'ya şükredin!"

Az sonra da Yardımevi'nin kapısı. Tabelada "Umut Yıldızı" yazılı. Altında da ayin günleri, saatleri, birkaç dinsel söz.

Bu sırada küçük çocuk ninesinin eteğini çekiştiriyor:

— "Nineciğim, on sent verir misin? N'olur! Karşı köşeden dondurma alacağım."

— "Peki, Russell. Ama, bak, sonra hiçbir yere uğramadan dosdoğru eve geleceksin, anlaşıldı mı?"

— "Peki, nineciğim. Söz!"

Ninesinin uzattığı on sentliği kaptığı gibi, ardına bakmadan, köşedeki dondurmacıya koşuyor.

Kadın bir süre durup seyrediyor torununun gidişini. "Biricik yavrum!" diye iç geçiriyor. "Ona karşı çok dikkatli olmalıyım. Pek sıkmamalıyım, baskı altına almamalıyım. Belki de... Belki de daha önce bu yüzden..."

Uzun uzun bakıyor torununun ardından. Sonra dudakları kıpırdıyor:

— "Onun huzur içinde olması için."

Küçük topluluk, içlerinde bir, Russell eksik, kirli-sarı kapıdan içeri girip gözden kayboluyor.

S O N